

Európska únia
Európsky sociálny fond

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja do roku 2030

Identifikačné údaje

Obstarávateľ

Názov Nitriansky samosprávny kraj
Sídlo Rázusova 2A,
94901 Nitra
IČO 37861298
DIČ 2021611999
Web www.unsk.sk

Predseda doc. Ing. Milan Belica, PhD.

NITRIANSKY
SAMOSPRAVNÝ
KRAJ

Spracovateľ

Názov Ústav regionalistiky a rozvoja vidieka
Fakulta európskych štúdií a regionálneho
rozvoja
Slovenská poľnohospodárska univerzita v
Nitre
Sídlo Trieda Andreja Hlinku 2
949 76 Nitra
IČO 00397482
DIČ 2021252827
Web www.uniag.sk

Rektorka doc. Ing. Klaudia Halászová, PhD.
Vedúca ústavu doc. Ing. Jana Jarábková, PhD.

Zoznam kľúčových expertov zo strany spracovateľov

Meno	Oblasť
doc. Ing. Jana Jarábková, PhD.	Koordinátor úlohy, Cestovný ruch; Doprava; Telekomunikačné siete a internet; Energetika; Organizačné štruktúry a ich kompetencie v NSK
doc. Ing. Mária Fáziková, CSc.	Poľnohospodárstvo; Bytová výstavba; Životné prostredie
Ing. Marcela Chreneková, PhD.	Sociálna inklúzia; Sociálne služby, zdravie a zdravotníctvo; Vzdelávanie a školstvo
Ing. Michal Hrivnák, PhD.	Ekonomika a hospodárstvo; Výskum, vývoj a inovácie
Ing. Veronika Svetlíková, PhD.	Kultúra, voľný čas a šport
Ing. Lukáš Varecha, PhD.	Ľudské zdroje a demografia; Ostatné služby; Bezpečnosť; Územná spolupráca

Zoznam kľúčových expertov z ÚNSK

Meno	Útvor/odbor ÚNSK
Ing. Helena Psoťová	Riaditeľka ÚNSK
Ing. arch. Viera Juricová	Odbor strategických činností ÚNSK
Ing. Mgr. Jozef Balkó	Odbor dopravy a pozemných komunikácií ÚNSK
JUDr. Eva Gyurovszká	Oddelenie Inštitútu rozvoja a participácie
Ing. Vladimír Čulík	Odbor strategických činností
Mgr. Roman Vančo	Odbor cestovného ruchu ÚNSK
Mgr. Erika Róžová	Odbor sociálnych vecí ÚNSK
RNDr. Vladimír Gubiš	Odbor školstva ÚNSK
Mgr. Ľubomír Kleštinec	Odbor kultúry a športu ÚNSK
Ing. Beáta Šedíková	Odbor zdravotníctva ÚNSK

Zoznam koordinátorov SPR na území NSK

Meno	SPR
Ing. Andrea Fialová	SPR Komárno
PhDr. Ingrid Szabó	SPR Komárno
Ing. Daniela Schulczová	SPR Komárno
Mgr. Monika Slížiková	SPR Levice
Mgr. Katarína Sumeráková	SPR Levice
Ing. Renáta Lelovská	SPR Nitra
Mgr. Petra Klimo Zlatošová	SPR Nitra
Ing. Ingrid Šranková	SPR Nitra
Ing. Peter Pénzeš	SPR Nové Zámky
Ing. Attila Tóth	SPR Nové Zámky
Ing. Martin Mariš, PhD.	SPR Nové Zámky a Šaľa
Ing. Róbert Baroš	SPR Šaľa
Mgr. Jana Bielíková	SPR Topoľčany

Ing. Mária Mozdíková	SPR Topoľčany
Ing. Miroslav Bielik	SPR Topoľčany
Ing. Jozef Káčer	SPR Zlaté Moravce
Ing. Bohumír Šabík	SPR Zlaté Moravce
Ing. Mária Baloghová	SPR Zlaté Moravce
Ing. Viktor Csala	SPR Zlaté Moravce

Zoznam členov pracovných skupín pre prípravu PHRSR NSK

Pracovná skupina 1: Inovatívna, udržateľná a konkurencieschopná ekonomika			
Meno	Organizácia	Pozícia	Podskupina
Ing. Michal Hrivnák, PhD.	SPU Nitra	Spracovateľ	Ekonomika a výskum
Ing. Lukáš Varecha, PhD.	SPU Nitra	Spracovateľ	Ekonomika a výskum
Ing. Jozef Lanák	ÚNSK	Koordinátor	Ekonomika a výskum; Cestovný ruch
RNDr. Vladimír Gubiš	ÚNSK/odbor školstva	Člen	Ekonomika a výskum
PhDr. Ľubica Libová, PhD.	ÚNSK/odbor školstva	Člen	Ekonomika a výskum
doc. Ing. Milan Fila, PhD.	SBA	Člen	Ekonomika a výskum
doc. Mgr. Danka Moravčíková, PhD.	SPU Nitra	Člen	Ekonomika a výskum
Mgr. Peter Ballon	ŠVEC a SPOL, s. r. o.; REGSTART, O. Z.	Člen	Ekonomika a výskum
Ing. Štefan Vrátny	BIC	Člen	Ekonomika a výskum
Ing. Róbert Krajanec	Clamason Slovakia, s. r. o.	Člen	Ekonomika a výskum
Ing. Marián Račko	SLOVENSKÝ PLASTIKÁRSKY KLASER; Jasplastik	Člen	Ekonomika a výskum
Ing. Branislav Mihina	SARIO Bratislava	Člen	Ekonomika a výskum
Ing. Miroslav Masarik	SOPK RK Nitra	Člen	Ekonomika a výskum
Ing. Artur Bobovnický, CSc.	SIEA RK Nitra	Člen	Ekonomika a výskum
doc. Ing. Jana Jarábková, PhD.	SPU Nitra	Spracovateľ	Cestovný ruch
Ing. Daniela Angelovičová, PhD.	ÚNSK/odbor cestovného ruchu	Člen	Cestovný ruch
Mgr. Miriam Moravčíková	ÚNSK/odbor cestovného ruchu	Člen	Cestovný ruch
PhDr. Zuzana Palenčíková, PhD.	UKF Nitra	Člen	Cestovný ruch
Ing. Jarmila Kráľová, PhD.	Arborétum Mlyňany SAV	Člen	Cestovný ruch
Mgr. Jozef Stankovský, PhD.	starosta obce Bojná	Člen	Cestovný ruch
Ing. Soňa Bartoníčková	Bungalovy Natura – Trávnica	Člen	Cestovný ruch
Mgr. Anna Labošová	hotel Mikado Nitra****	Člen	Cestovný ruch
Ing. Peter Orgován	Termálne kúpalisko Podhájska	Člen	Cestovný ruch
Branislav Rybárik	Wellness Hotel Patince****	Člen	Cestovný ruch
Natália Antošová, M.S	Slovenská asociácia cestovných kancelárií a cestovných agentúr	Člen	Cestovný ruch
PaedDr. Ivona Fraňová, PhD.	Asociácia informačných centier Slovenska (AiCES)	Člen	Cestovný ruch
Ing. Tomáš Sládeček	Združenie vinárov a vinohradníkov Veľký Kýr – ČERDAVIN	Člen	Cestovný ruch
Mgr. Marta Hároníková	Nitrianska organizácia CR	Člen	Cestovný ruch
Ing. Gabriel Duka	OOCR Podunajsko	Člen	Cestovný ruch
Mgr. Denis Marosy	OOCR Tekov	Člen	Cestovný ruch
Mgr. Janetta Kadliečková	MSÚ Topoľčany	Člen	Cestovný ruch
Mgr. Vladimír Grežo		Člen	Cestovný ruch
Péter Nagy	EZÚS Ister-Granum	Člen	Cestovný ruch
Mgr. Jana Bieliková	RRA Topoľčiansko	Člen	Cestovný ruch
Miroslav Slezák	OZ Duchonka	Člen	Cestovný ruch

Ing. Martin Mňahončák, PhD.	Platforma rozvoja športu a cestovného ruchu	Člen	Cestovný ruch
Roman Berkeš	Platforma rozvoja športu a cestovného ruchu	Člen	Cestovný ruch

Pracovná skupina 2: Udržateľný regionálny agropotravinársky komplex a najmä spracovateľský a distribučný reťazec

Meno	Organizácia	Pozícia
doc. Ing. Mária Fáziková, CSc.	SPU Nitra	Spracovateľ
Ing. Zuzana Straková	ÚNSK	Koordinátor
Ing. Lucia Gabríny, PhD.	Výskumné centrum AgroBioTech SPU v Nitre	Člen
Ing. Katarína Kováčová	Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum	Člen
Ing. Mária Debrecéniová, CSc.	Agroinštitút Nitra, štátny podnik	Člen
prof. Ing. Ján Pokrivčák, PhD.	Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre	Člen
Dr. Ing. Ladislav Palík	BIOCENTRUM, s. r. o.	Člen
Ing. Emil Schultz	Emilove Sady s. r. o.	Člen
Ing. Miloš Polerecký	LEVICKÉ MLIEKÁRNE a. s.	Člen
Ing. Eugen Mizerák	Agroservis spol. s r. o.	Člen
Ing. Ján Šlinský	Ing. Ján Šlinský EKOploď	Člen
Ing. Zoltán Száraz	TOMATA s. r. o.	Člen
doc. Ing. Stanislav Becík, PhD.	BRANOVO AGRO s. r. o.	Člen
Ing. Kornélia Bölcskei	FG Financial Group - SK, a. s.	Člen
doc. Ing. Patrik Rovný, PhD.	Združenie mladých farmárov na Slovensku – ASYF	Člen
Ing. Daniel Ács, PhD.	Bioeconomy Cluster	Člen
Ing. Marek Šimuněk	RPPK Nové Zámky	Člen
Ing. Radoslav Beluš	RPPK Levice	Člen
Ing. Igor Jakubička	RPPK Nitra	Člen
Ing. Jozef Páleník	RPPK Nitra	Člen
Mgr. Monika Slížiková	Analytik územného rozvoja pre okres Levice	Člen
Ing. Renáta Lelovská	Analytik územného rozvoja pre okres Nitra	Člen

Pracovná skupina 3: Životné prostredie, ekosystémové služby a zelená infraštruktúra

Meno	Organizácia	Pozícia
Ing. Alena Vilinová	ÚNSK	Koordinátor
Ing. Martin Mariš, PhD.	SPU	Člen
MVDr. Marta Balážová	ÚNSK/člen komisie RR a ÚP NSK	Člen
Ing. Štefan Lančarič, PhD.	Mestský úrad Nitra	Člen
Ing. František Král	LESY Slovenskej republiky, štátny podnik	Člen
Katarína Vajaliková	Slovenská agentúra životného prostredia	Člen
Ing. Radimír Siklienka, PhD.	Správa CHKO Ponitrie	Člen
doc. Ing. Attila Tóth, PhD.	SPU Nitra	Člen
doc. Ing. arch. Roberta Štěpánková, PhD.	SPU Nitra	Člen
Ing. Jarmila Králová, PhD.	Arborétum Mlyňany, SAV	Člen
Ing. Ján Oravec	EURO DRUŽSTVO BRATISLAVA	Člen
Ing. Ladislav Haberman	ENVI-GEOS Nitra, s. r. o	Člen
Ing. Marek Illéš	Západoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s.	Člen
Ing. Jozef Vyskoč	EKOSTAVING Nitra	Člen
Ing. Radovan Baláž	EKOSTAVING Nitra	Člen
Ing. Miroslav Bicek	ewia a. s.	Člen
Rastislav Hajko	Združenie obcí pre separovaný zber „TATIA“	Člen
Mgr. Ľubica Karasová	Združenie obcí pre trvalo udržateľné nakladanie s komunálnym odpadom	Člen
Ing. Matej Plesník	NARA Zvolen	Člen

Mgr. Dominika Králiková	OZ Komunita kompostuje	Člen

Pracovná skupina 4: Smart energetika, dopravná a technická infraštruktúra			
Meno	Organizácia	Pozícia	Podskupina
doc. Ing. Jana Jarábková, PhD.	SPU Nitra	Spracovateľ	Doprava; Energetika
Ing. Anna Pacalajová	ÚNSK	Koordinátor	Doprava; Energetika
Ing. Mgr. Jozef Balko	ÚNSK/odbor dopravy a pozemných komunikácií	Člen	Doprava
Ing. Karol Jurica	ÚNSK/odbor cestovného ruchu	Člen	Doprava
doc. Ing. Vladimír Cviklovič, PhD.	SPU Nitra	Člen	Doprava
Ing. Andrej Mojžiš	Národná diaľničná spoločnosť, a. s.	Člen	Doprava
Ing. Jakub Kysel	Národná diaľničná spoločnosť, a. s.	Člen	Doprava
Ing. Miroslav Garaj	Železnice Slovenskej republiky	Člen	Doprava
Ing. Martin Goliáš	Verejné prístavy, a. s., BA	Člen	Doprava
Ing. Silvester Varga	SLOVENSKÝ VODOHOSPODÁRSKY PODNIK, štátny podnik	Člen	Doprava
Ing. Tomáš Kozolka	poslanec obecného zastupiteľstva obce Volkovce	Člen	Doprava
Ing. Marta Segíňová, PhD.	ARRIVA Nové Zámky a. s.	Člen	Doprava
Ing. Igor Škutil	NAD Nitra a. s.	Člen	Doprava
PhDr. Mgr. Juraj Richter	Regionálna správa a údržba ciest Nitra a. s.	Člen	Doprava
Ing. Peter Singer	Regionálna správa a údržba ciest Nitra a. s.	Člen	Doprava
doc. Ing. Jozef Dvonč, CSC.	Regionálna správa a údržba ciest Nitra a. s.	Člen	Doprava
Mgr. Juraj Lieskovský, PhD.	Rozbicyklujme Nitru, o. z.	Člen	Doprava
Mgr. Simeon Vincze	Špecialista na dopravu	Člen	Doprava
Ing. Alexander Tokarčík	Národná recyklačná agentúra Slovensko	Člen	Energetika
Ing. Soňa Púlpánová	Slovenská inovačná a energetická agentúra	Člen	Energetika
Ing. Michal Novosád	EMO – Jadrová elektrárneň Mochovce	Člen	Energetika
Karol Kažimír	Slovenské elektrárne, a. s.	Člen	Energetika
Ing. Ján Oravec	EURO DRUŽSTVO BRATISLAVA	Člen	Energetika
Matúš Škvarka	Priatel'ia Zeme-CEPA	Člen	Energetika

Pracovná skupina 5: Rozvoj udržateľných komunít a ich kvality života (vrátane sociálnej infraštruktúry)			
Meno	Organizácia	Pozícia	Podskupina
Ing. Marcela Chreneková, PhD.	SPU Nitra	Spracovateľ	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky; Zdravotníctvo; Vzdelávanie
Mgr. Marta Horníková	ÚNSK	Koordinátor	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky; Zdravotníctvo; Vzdelávanie; Kultúra a šport
Mgr. Erika Róžová	ÚNSK/odbor sociálnych vecí	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
JUDr. Eva Ďurišová	ÚNSK/odbor sociálnych vecí	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
doc. Mgr. Jurina Rusnáková, PhD.	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre/ÚRŠ	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Mgr. Denisa Uhrinová	ÚPSVaR Nitra	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja NSK do roku 2030

Mgr. Zuzana Marosiová	Reg. koordinátorka/konzultantka pre NSK, Implementačná agentúra MPSVaR SR	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Mgr. Iveta Ďuricová	Regionálne centrum sociálnej ekonomiky	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Mgr. Stanislav Horák	Sociálny podnik - Pokoj a dobro	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Martin Kutálek	AGRO SOCIÁLNY PODNIK s. r. o.	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Mgr. Michaela Turányiová	Správa zariadení sociálnych služieb Nitra	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Mgr. Juliana Hanzová	Asociácia poskytovateľov sociálnych služieb OZ	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
PhDr. Marián Bača	Inštitút aktívneho bývania	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
PhDr. Stanislav Lörcincz	Apptet, n. o.	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Miriama Bošelová	Mareena - začleňovanie migrantov; UKF	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Ing. Mgr. Juraj Baráth	Nitrianska diecézna charita	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Ing. Andrea Fialová	RRA Komárno	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Ing. Dáša Mozdíková	RRA Nitra	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
PhDr. Anna Laurinec Šmehilová, PhD.	EFFETA	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Mgr. Mária Konceková	Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Pavel Ščasný	OZ STORM	Člen	Sociálne služby vrátane sociálnej ekonomiky
Mgr. Eva Schmidtová, MPH, dipl. s.	ÚNSK/odbor zdravotníctva	Člen	Zdravotníctvo
Ing. Marta Eckhardtová, MPH.	ÚNSK/člen komisie zdravotníctva	Člen	Zdravotníctvo
Martin Dzurilla	Dzurillacentrum s.r.o., Nitra	Člen	Zdravotníctvo
Bc. Andrej Barborka	SČK	Člen	Zdravotníctvo
Mgr. Barbora Abrmanová	Regionálne centrum Slovenskej komory sestier a pôrodných asistentiek pre Nitriansky samosprávny kraj	Člen	Zdravotníctvo
PhDr. Libuša Repiská, PhD., MHA	ZDRAVITA ADOS	Člen	Zdravotníctvo
Mgr. Daniela Kallós Belokostolská	Asociácia ADOS v SR Komárno	Člen	Zdravotníctvo
Ing. Dáša Mozdíková	RRA Nitra	Člen	Zdravotníctvo
RNDr. Vladimír Gubiš	ÚNSK/odbor školstva	Člen	Vzdelávanie
doc. PhDr. Ľubica Libová, PhD.	ÚNSK/odbor školstva	Člen	Vzdelávanie
doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD.	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre/ÚRŠ	Člen	Vzdelávanie
RNDr. Dáša Oremusová, PhD.	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	Člen	Vzdelávanie
doc. Ing. Ivan Takáč PhD.	UKF Nitra	Člen	Vzdelávanie
Ing. Zuzana Repiská	Agroinštitút Nitra, štátny podnik	Člen	Vzdelávanie
Ing. Dana Kročková, PhD.	SOŠ techniky a služieb, Cintorínska 4, Nitra	Člen	Vzdelávanie

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja NSK do roku 2030

Ing. Denisa Petráková	SOŠ techniky a služieb, Cintorínska 4, Nitra	Člen	Vzdelávanie
Vanda Jóriová	Krajský školský úrad Nitra	Člen	Vzdelávanie
Dr. habil. Ing. Renáta Machová, PhD.	UNIVERZITA J. SELYEHO Komárno	Člen	Vzdelávanie
PhDr. Alena Szökeová	OZ EDUCO	Člen	Vzdelávanie
Bc. Zuzana Rybárová	Montessori Centrum n. o.	Člen	Vzdelávanie
Ing. Natália Antošová	Slovenská asociácia cestovných kancelárií a cestovných agentúr	Člen	Vzdelávanie
Mgr. Petra Klimo Zlatošová	RRA Nitra	Člen	Vzdelávanie
Ing. Katarína Melichová, PhD.	SPU Nitra	Spracovateľ	Kultúra a šport
Mgr. Kleštinec Ľubomír	ÚNSK/odbor kultúry a športu	Člen	Kultúra a šport
PhDr. Silvia Detvayová	ÚNSK/odbor kultúry a športu	Člen	Kultúra a šport
doc. PhDr. Boris Michalík, PhD.	UKF Nitra	Člen	Kultúra a šport
PaedDr. Klaudia Ivanovičová	Mesto Zlaté Moravce	Člen	Kultúra a šport
Mgr. Ľubica Ľachká	Nitrianska komunitná nadácia	Člen	Kultúra a šport
Darina Kárová	Nezriaďovaná kultúra Divadelná Nitra	Člen	Kultúra a šport
Michal Ditte	Divadlo Potôň Bátovce	Člen	Kultúra a šport
Mgr. Juraj Lieskovský, PhD.	Rozbicyklujme Nitru, o. z.	Člen	Kultúra a šport
Martin Illeš	Západoslovenský atletický zväz	Člen	Kultúra a šport
Tomáš Chrenko	HC Nitra	Člen	Kultúra a šport
Jaroslav Dóczy	Divadlo Andreja Bagara v Nitre	Člen	Kultúra a šport
Martin Kusenda	Staré divadlo Karola Spišáka v Nitre	Člen	Kultúra a šport
Ľudmila Hlavatá	Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre	Člen	Kultúra a šport
Estera Juhászová	Jókaiho divadlo v KN Komáromi Jókai Színház	Člen	Kultúra a šport
PhDr. Katarína Baculáková	AKIS Topoľčany	Člen	Kultúra a šport
Ing. Lenka Gerši	AKIS Topoľčany	Člen	Kultúra a šport
Mgr. Renáta Niczová	Nitrianska galéria	Člen	Kultúra a šport
Mgr. Beáta Bellérová, PhD.	Slovenská poľnohospodárska knižnica v Nitre	Člen	Kultúra a šport
Ing. Adam Vakoš	Ponitrianske múzeum v Nitre	Člen	Kultúra a šport
Mgr. Petra Klimo Zlatošová	RRA Nitra	Člen	Kultúra a šport
Pavol Hlavačka	Platforma rozvoja športu a cestovného ruchu	Člen	Kultúra a šport
Ľuboš Vilček	Platforma rozvoja športu a cestovného ruchu	Člen	Kultúra a šport
Ing. Martin Mňahončák, PhD.	Platforma rozvoja športu a cestovného ruchu	Člen	Kultúra a šport

ZOZNAM SKRATIEK

ADOS	Agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti
BPEJ	Bonitované pôdno-ekologické jednotky
BRO	Biologicky rozložiteľný odpad
BSK	Bratislavský samosprávny kraj
CIT	Centrum pre transfer technológií
CLLD	Community Led Local Development (Miestny rozvoj vedený komunitou)
CVTI	Centrum vedecko-technických informácií
CZT	Centrálne zásobovanie teplom
ČOV	Čistička odpadových vôd
DHZ	Dobrovoľný hasičský zbor
DOS	Dom ošetrovateľskej starostlivosti
DSO	Drobný stavebný odpad
EAO	Ekonomicky aktívne obyvateľstvo
ECTS	Európsky systém prenosu a zhromažďovania kreditov
EHP	Európsky hospodársky priestor
ERTMS	Európsky systém riadenia jazdy vlakov
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚ	Európska únia
EU SILC	Štatistika EÚ o príjmoch a životných podmienkach
EZ	Environmentálna záťaž
EZÚS	Európske zoskupenie územnej spolupráce
GNÚSES	Nadregionálny územný systém ekologickej stability
HaZZ	Hasičský a záchranný zbor
HDP	Hrubý domáci produkt
HNP	Hrubý národný produkt
HPH	Hrubá pridaná hodnota
CHKO	Chránená krajinná oblasť
CHVO	Chránená vodohospodárska oblasť
CHVÚ	Chránené vtáčie územie
IKT	Informačno-komunikačné technológie
IOD	Integrovaná osobná doprava
IPC	Informačné a poradenské centrum
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
IÚI	Integrovaná územná investícia
IÚS	Integrovaná územná stratégia
KKP	Kreatívny a kultúrny priemysel
KO	Komunálny odpad
KOCR	Krajská organizácia cestovného ruchu
KRSS NSK	Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne Nitrianskeho samosprávneho kraja
KÚRS	Koncepcia územného rozvoja Slovenska
MAD	Mestská autobusová doprava
MAS	Miestna akčná skupina
MDV SR	Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky
MCHÚ	Maloplošné chránené územie
MIRRI SR	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
MRK	Marginalizovaná rómska komunita
MSP	Malé a stredné podniky
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
MVO	Mimovládna organizácia
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

NACE	Štatistická klasifikácia ekonomických činností
NFP	Nenávratný finančný príspevok
NO	Nebezpečný odpad
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
NSK	Nitriansky samosprávny kraj
NUTS	Územná štatistická jednotka
OOCR	Oblasťná organizácia cestovného ruchu
OP EVS	Operačný program Efektívna verejná správa
OVP	Odborné vzdelávanie a príprava
OZE	Obnoviteľné zdroje energie
PAD	Prímestská autobusová doprava
PHRaSR	Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja
PPS	Parita kúpnej sily
PUM	Plán udržateľnej mobility
PZI	Priame zahraničné investície
rHDP	Regionálny hrubý domáci produkt
RIS	Regionálny inovačný systém
RO	Riadiaci orgán
RRA	Regionálna rozvojová agentúra
RÚSES	Regionálny územný systém ekologickej stability
SARIO	Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu
SAV	Slovenská akadémia vied
SHMÚ	Slovenský hydrometeorologický ústav
SIEA	Slovenská inovačná a energetická agentúra
SKV	Skupinový vodovod
SODB	Sčítanie obyvateľov, domov a bytov
SOPK	Slovenská obchodná a priemyselná komora
SPP	Spoločná poľnohospodárska politika
SPR	Strategicko-plánovacie regióny
SO pre IROP	Sprostredkovateľský orgán pre Integrovaný regionálny operačný program
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
TZL	Tuhé znečisťujúce látky
ÚHP	Útvar hodnoty za peniaze Ministerstva financií Slovenskej republiky
ÚKSUP	Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky
UMR	Udržateľný mestský rozvoj
ÚPN NSK	Územný plán Nitrianskeho samosprávneho kraja
ÚPSVaR	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
ÚSES	Územný systém ekologickej stability
VCHÚ	Veľkoplošné chránené územie
VOD	Verejná osobná doprava
VÚC	Vyšší územný celok
VZ	Vodné zdroje
VZN	Všeobecne záväzné nariadenie
VZPS	Výberové zisťovania pracovných síl
ZKO	Zmesový komunálny odpad
ZL	Znečisťujúce látky
ZMOS	Združenie miest a obcí Slovenska
ZSSK	Železničná spoločnosť Slovensko a. s.
ZsVS a .s.	Západoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s.
ŽST	Železničná stanica

OBSAH

A. ÚVOD	11
A.1 Tvorba a východiská stratégia	12
A.1.1 Postup a harmonogram spracovania PHRSR	12
A.1.2 Subjekty zapojené do procesu prípravy a spracovania PHRSR	13
A.1.3 Rámcová štruktúra PHRSR	14
A.2 Partnerstvo a spolupráca	15
B. ANALYTICKÁ ČASŤ	18
B.1 Identifikácia územia	18
B.1.1 Poloha a vymedzenie územia	18
B.1.2 Sídelná štruktúra územia	19
B.2 Socioekonomická analýza	21
B.2.1 Ľudské zdroje a demografia	21
B.2.2 Sociálna inklúzia a sociálna ekonomika	31
B.2.3 Ekonomika a hospodárstvo	36
B.2.4 Výskum, vývoj a inovácie	48
B.2.5 Poľnohospodárstvo	54
B.2.6 Cestovný ruch	60
B.2.7 Občianska vybavenosť	66
2.7.1 Kultúra, voľný čas a šport	66
2.7.2 Sociálne služby, zdravie a zdravotníctvo	71
2.7.3 Vzdelávanie a školstvo	76
2.7.4 Bytová výstavba	80
2.7.5 Ostatné služby	86
B.3 Územno-technická analýza	89
B.3.1 Doprava	89
B.3.2 Vodné hospodárstvo	97
B.3.3 Energetika, telekomunikačné siete a internet	99
B.3.5 Bezpečnosť	102
B.4 Prírodno-environmentálna analýza	106
B.4.1 Životné prostredie – biotické a abiotické pomery, ovzdušie, voda a pôda	106
B.4.2 Environmentálne limity, - ochrana prírody, územný systém ekol. stability	117
B.4.3 Environmentálne záťaže	121
B.4.4 Odpadové hospodárstvo	123
B.4.5 Klimatické podmienky a dopady zmeny klímy	126
B.5 Inštitucionálno-organizačná analýza	130
B.5.1 Organizačné štruktúry a ich kompetencie v NSK a v SPR	130
B.5.2 Spolupráca	131

B.6 SWOT analýza	139
B.6.1 Socioekonomická oblasť	139
B.6.2 Územno-technická oblasť	148
B.6.3 Prírodno-environmentálna oblasť	151
B.6.4 Inštitucionálno-organizačná oblasť	153
B.7 Identifikácia výziev, limitov a problémov	154
C. STRATEGICKO-PROGRAMOVÁ ČASŤ	160
C.1 Proces tvorby	160
C.1.1 Výzvy počas tvorby strategicko-programovej časti	160
C.1.2 Intervenčná logika strategicko-programovej časti	162
C.2 Vízia rozvoja a globálny cieľ	164
C.3 Strategické priority a ciele rozvoja	165
C.4 Väzba na priority EÚ, národné priority a súlad s krajskými koncepciami	281
C.5 Územná prioritizácia – územná a tematická koncentrácia	290
C.6 Integrovaná územná stratégia a integrované územné investície	297
D. REALIZAČNO-FINANČNÁ ČASŤ	305
D.1 Zásobník projektov	305
D.2 Inštitucionálne zabezpečenie implementácie PHRSR	305
D.2.1 PHRSR NSK a zainteresované strany v procese prípravy a implementácie projektu	305
D.2.1.1 Rada partnerstva NSK a jej kompetencie	309
D.3 Finančná špecifikácia intervencií	311
D.4 Monitoring a hodnotenie	317
D.5 Akčný plán	320
Zoznam použitej literatúry	339
Prílohy	

A.ÚVOD

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja do roku 2030 (ďalej len PHRSR NSK) je strednodobý rozvojový dokument, ktorý stanovuje rozvojové priority a ciele vo väzbe na ďalšie koncepčné a rozvojové aktivity Nitrianskeho kraja. Jeho integrálnou súčasťou je integrovaná územná stratégia kraja, ktorá sa opiera o špecifické rozvojové stratégie strategicko-plánovacích regiónov, vrátane udržateľných mestských regiónov a bude implementovaná prostredníctvom integrovaných územných investícií.

PHRSR NSK do roku 2030 bol spracovaný v rámci projektu OP EVS „Inteligentný a lepší Nitriansky samosprávny kraj“. Spracovateľom a odborným garantom PHRSR NSK je Ústav regionalistiky a rozvoja vidieka, Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre. Koordinátorom prípravy PHRSR je Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, Odbor strategických činností, oddelenie stratégie a programov RR.

Pri spracovaní dokumentu boli zohľadnené predovšetkým ciele národnej Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030, Národné priority implementácie Agendy 2030, ďalšie významné národné stratégie (napr. v oblasti investícií, hospodárstva, dopravy, životného prostredia ap.), územno-plánovacia dokumentácia kraja, ako aj regionálne sektorové stratégie. Zároveň PHRSR NSK nadväzuje aj na predchádzajúci Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja 2016-2022 a pokračuje v dlhodobom nastavených prioritách kraja. Vzhľadom na nové programové obdobie 2021-2027 reflektuje PHRSR NSK i aktuálne zameranie politiky súdržnosti EÚ a nové trendy vo vývoji regionálnej politiky Slovenska a EÚ vo väzbe na obdobie 2021+.

PHRSR NSK do roku 2030 je vypracovaný v súlade s odporúčanou Metodikou tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart rozvoja. Obsah a základné prístupy k tvorbe programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja upravuje zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov. V zmysle uvedeného právneho predpisu je PHRSR VÚC považovaný za:

- základný dokument podpory regionálneho rozvoja,
- programovací dokument pre implementáciu EŠIF na regionálnej a subregionálnej úrovni (2021-2027),
- kľúčový nástroj implementácie a územnej koordinácie naplňovania cieľov Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030 a implementácie Národného investičného plánu SR,
- nástroj formulovania a implementácie smart (inteligentných) integrovaných rozvojových stratégií regiónov, miest a obcí,
- relevantný nástroj pre programové rozpočtovanie VÚC, obcí, monitoring a hodnotenie v zmysle Zákona č. 583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy v znení neskorších predpisov,
- nástroj integrácie verejných politík na úrovni regiónu.

Predložený PHRSR NSK do roku 2030 je výsledkom procesu viacúrovňového strategického riadenia a participatívneho plánovania. Tento proces je konkrétnejšie opísaný v nasledujúcej časti dokumentu.

A.1 Tvorba a východiská stratégie

A.1.1 Postup a harmonogram spracovania PHRSR

Tvorba PHRSR NSK do roku 2030 vychádzala z moderných všeobecne uznávaných a podporovaných metód tvorby strategických plánov územných celkov a z aktuálnej Metodiky tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart rozvoja (2020).

PHRSR, ktorý je významným strategickým dokumentom pre celé územie Nitrianskeho kraja, vrátane strategicko-plánovacích regiónov (ďalej len SPR), bol tvorený expertno-komunitnou metódou so zapojením subjektov z verejného, podnikateľského ako aj neziskového sektora z celého kraja. Do procesu prípravy a spracovania boli zapojené SPR prostredníctvom koordinátorov SPR. V každom SPR bol minimálne 1 koordinátor (a ďalší pracovník), ktorý počas jednotlivých fáz spracovania dokumentu participoval a spolupracoval s Úradom NSK na zadaných konkrétnych úlohách.

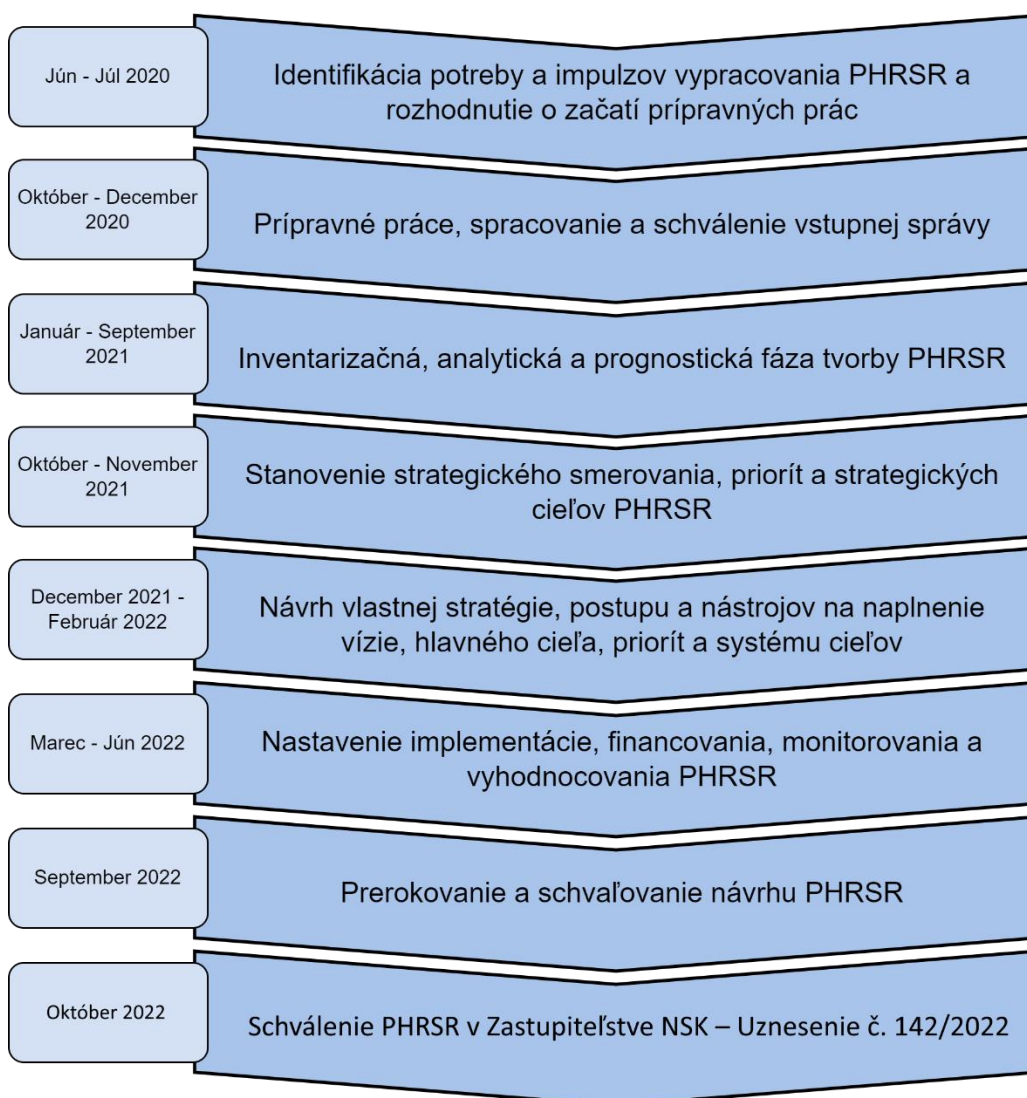
Celý proces spracovania PHRSR NSK bol rozdelený do jednotlivých fáz, ktoré ilustruje obr.1. V rámci prvej fázy „Identifikácia potreby a impulzov vypracovania PHRSR NSK“ boli vykonané predbežné analýzy, identifikované výzvy a impulzy pre spracovanie PHRSR. V priebehu mesiacov jún – september 2020 boli zo strany Odboru strategických činností ÚNSK organizované pracovné stretnutia v SPR NSK s účasťou socio-ekonomických partnerov, predstaviteľov samospráv a neziskového sektora, s cieľom identifikovať aktuálne výzvy a problémy v regióne. Súčasne sa kreoali tematické pracovné skupiny pre prípravu PHRSR/IÚS NSK. Pracovné skupiny doplnili výzvy sformulované spracovateľom PHRSR o podnety získané z SPR, z rokovaní s primátormi okresných miest a odborov VÚC. V druhej fáze bol, v súlade s Metodikou a inštitucionálnym rámcom tvorby verejných stratégií schválenej Uznesením vlády SR č. 197/2017, vypracovaný dokument Vstupná správa pre spracovanie strategického dokumentu PHRSR NSK do roku 2030 (ďalej len vstupná správa). Vstupná správa je základným podkladovým materiálom pre rozhodnutie orgánu územnej samosprávy o spracovaní nového PHRSR a zároveň zadávacím dokumentom pre participatívnu tvorbu PHRSR. Vstupná správa bola prerokovaná a schválená Zastupiteľstvom NSK v 14. decembra 2020. V januári 2021 bola začatá tretia – Inventarizačná, analytická a prognostická fáza tvorby PHRSR. Uvedená etapa bola zameraná na spracovanie analytických podkladov, na základe ktorých boli identifikované všetky vnútorné (prírodné, sociálne, ekonomické, technické, procesné) potenciály a zdroje budúceho vývoja. Pre spracovanie parciálnych analýz bolo využitých množstvo sekundárnych dát z dostupných databáz, ale i primárne zisťovanie (dotazníkový prieskum¹) cielené na samosprávy v NSK. Osobitná pozornosť bola venovaná existujúcim strategickým a koncepčným dokumentom implementovaným v rámci rôznych oblastí na území NSK. Na základe výstupov analýz boli identifikované výzvy, limity a problémy rozvoja NSK a spracované vo forme stromu problémov. Tieto boli diskutované a korigované v pracovných skupinách, zverejnené na webovom sídle Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja a verejne pripomienkované. Vo väzbe na identifikované problémy a výzvy rozvoja NSK boli formulované rozvojová vízia a globálny cieľ NSK a navrhnuté priority a strategické ciele. Jednotlivé strategické ciele sú rozpracované do úrovne opatrení a indikatívnych aktivít. V rámci opatrení sú vymedzené aj aktéri zodpovední za implementáciu, cieľové skupiny, možné zdroje financovania a monitorovacie indikátory. Na formulácii priorít a cieľov

¹ Dotazníkový prieskum bol adresovaný predstaviteľom miestnych samospráv NSK (k 31.3.2021 bolo oslovených 354 obcí NSK). Cieľom zisťovania bolo získať údaje pre detailnejšiu analýzu potrieb obcí a doplniť formulované výzvy a problémy územia NSK. Vlastný zber dotazníkov prebiehal online formou prostredníctvom aplikácie Google Docs v termíne od 3.3. do 13. 4. 2021. Dotazník bol distribuovaný opakovane v dvoch kolách. Návratnosť dotazníkov bola 61 %. Závery zisťovania možno považovať za relevantné a odrážajúce názory väčšiny obcí v kraji.

participovali okrem tímu spracovateľa dokumentu, odborníci z 5 pracovných skupín, zamestnanci odborov Úradu NSK, koordinátori SPR a UMR. Návrh strategického rámca bol zverejnený na webom sídle kraja ako samostatný dokument a verejne pripomienkovaný. V priebehu mesiacov marec - jún 2022 bola dopracovaná realizačno-finančná časť dokumentu, ktorá nastavila proces implementácie, financovania, monitorovania a vyhodnocovania PHRSR. Súčasťou uvedenej etapy bola finalizácia zberu projektových zámerov aktérov z SPR, socio-ekonomických partnerov z územia NSK a projektových zámerov VÚC a príprava návrhu integrovaných územných investícií s plánovanou realizáciou do roku 2030.

Návrh PHRSR bol septembri 2022 prerokovaný v komisiách Zastupiteľstva NSK. Proces tvorby PHRSR bol ukončený schválením dokumentu v Zastupiteľstve NSK dňa 17.10.2022 Uznesením č.142/2022.

Obr.1: Postup spracovania PHRSR NSK

Zdroj: Vlastné spracovanie.

A.1.2 Subjekty zapojené do procesu prípravy a spracovania PHRSR

Pri spracovaní PHRSR NSK bol uplatnený expertno-komunitný prístup. Expertnú zložku reprezentovali spracovateľ (Ústav regionalistiky a rozvoja vidieka FEŠRR SPU v Nitre) a jednotlivé odbory Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja. Spoluprácu odborov Úradu NSK na dokumente koordinoval Odbor strategických činností. Komunitná zložka bola reprezentovaná širokým spektrom oslovených

a zapojených subjektov a reprezentantov zo všetkých sektorov. Regionálna zložka bola zastúpená koordinátormi a odbornými pracovníkmi SPR.

Spracovateľ PHRSR NSK bol zodpovedný za odbornú časť prípravy dokumentu, pripravoval odborné materiály na rokovanie, spracovával výstupy do výsledného diela, spolu s Odborom strategických činností Úradu NSK metodicky koordinoval postup tvorby PHRSR. Organizačne a technicky zaisťoval pracovné rokovania v rámci celého procesu. Spolupracoval s koordinátormi 7 SPR a zapájal ich do prípravy PHRSR.

Odbor strategických činností Úradu NSK, oddelenie stratégie a programov RR dohliadal na proces spracovania a na kvalitu spracovaných výstupov, metodicky koordinoval prípravu a spracovanie PHRSR, spolu so spracovateľom sa podieľal na organizačnom a technickom zabezpečení pracovných rokovaní, zodpovedal za dodržiavanie harmonogramu prác, aktívne komunikoval so všetkými zapojenými subjektmi počas celého procesu spracovania dokumentu a manažoval činnosť regionálnych koordinátorov v území.

Sprostredkovateľský orgán pre IROP ako Technický sekretariát Rady partnerstva NSK pripomienkoval návrh strategicko-programovej a realizačno-finančnej časti PHRSR/IÚS NSK a korigoval navrhované aktivity IÚS NSK, tak aby boli v súlade s Programom Slovensko. Odborní pracovníci uvedeného útvaru aktívne spolupracovali so spracovateľom počas tvorby dokumentu a zúčastňovali sa pracovných rokovaní.

Vedúci pracovníci jednotlivých odborov Úradu NSK boli členmi pracovných skupín pre prípravu PHRSR/IÚS a aktívne sa podieľali na tvorbe PHRSR NSK vo všetkých fázach spracovania.

Zastupiteľstvo NSK bolo najvyšším schvaľovacím orgánom v celom procese tvorby PHRSR NSK².

Členovia **Rady partnerstva NSK** boli o priebehu tvorby PHRSR/IÚS NSK priebežne informovaní, aktívne vstupovali do tvorby dokumentu najmä prostredníctvom pripomienkovania.

Komisie Zastupiteľstva NSK 2017 - 2022 boli o priebehu prác na PHRSR/IÚS NSK priebežne informované, oboznámené s čiastkovými a finálnymi výstupmi a formulovali odporúčania pre Zastupiteľstvo NSK.

Regionálni odborní pracovníci v SPR boli dôležitou organizačnou súčasťou a platformou pri tvorbe PHRSR/IÚS NSK. Pracovali v jednotlivých strategicko-plánovacích regiónoch, organizovali pracovné rokovania, pripravovali podklady a podieľali sa na spracovaní všetkých častí PHRSR/IÚS.

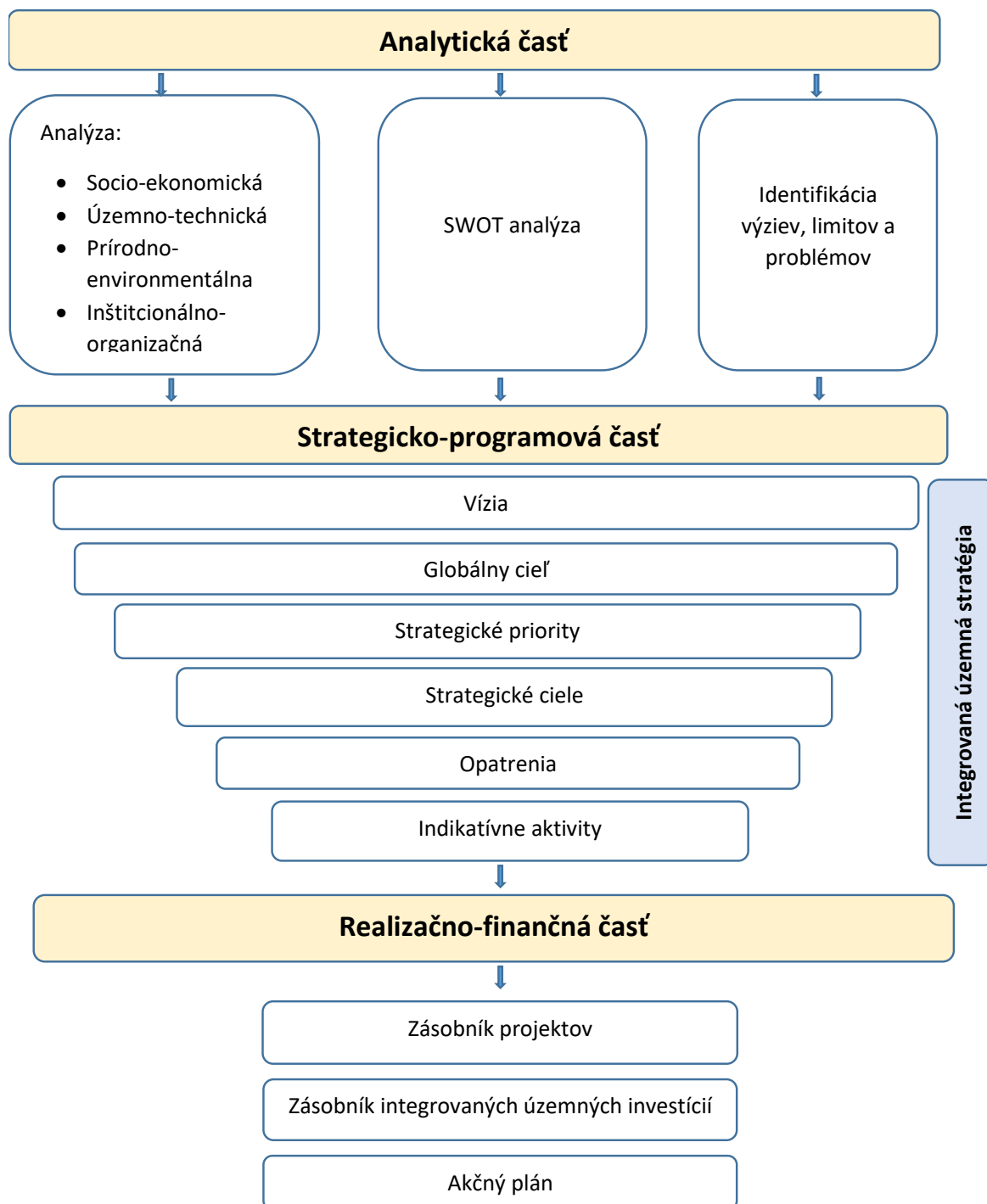
Postupne bola do procesu tvorby PHRSR zapojená **verejnosť, miestne samosprávy, neziskový a podnikateľský sektor**, vrátane rôznych záujmových združení, asociácií, zväzov apod.

A.1.3 Rámcová štruktúra PHRSR

Obsah dokumentu tvorí úvodná, analytická, strategicko-programová a realizačno-finančná časť. V rámci úvodnej časti sú opísané proces tvorby, východiská predloženej stratégie a napĺňanie princípu partnerstva a spolupráce pri príprave a spracovaní stratégie. Analytická časť obsahuje parciálne analýzy (socioekonomickú, územno-technickú, prírodno-environmentálnu a inštitucionálno-organizačnú analýzu), ktoré sú vyhodnotené prostredníctvom SWOT analýzy a vyústili do formulácie hlavných výziev a problémov územia NSK. V rámci strategicko-programovej časti sú formulované predovšetkým vízia, globálny cieľ, priority a strategické ciele ďalšieho rozvoja Nitrianskeho kraja s výhľadom do roku 2030. Strategicko-programová časť obsahuje aj opis väzieb dokumentu na priority EÚ, národné priority a krajské koncepcie a detailnejšie charakterizuje územnú a tematickú koncentráciu priorít a strategických cieľov v jednotlivých strategicko-plánovacích regiónoch na území NSK. PHRSR NSK do roku 2030 zahŕňa aj Integrovanú územnú stratégiu NSK na roky 2021-2027. V realizačno-finančnej časti PHRSR sú detailnejšie rozpracované zásobník projektov, inštitucionálne zabezpečenie implementácie PHRSR, finančná špecifikácia intervencií, proces monitorovania a hodnotenie PHRSR a akčný plán na obdobie 2022-2024.

² Podľa § 7 zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov schvaľuje program rozvoja VÚC zastupiteľstvo VÚC.

Obr. 2: Schéma štruktúry PHRSR NSK do roku 2030

Zdroj: Vlastné spracovanie.

A.2 Partnerstvo a spolupráca

Identifikácia potrieb rozvoja a potenciálu územia Nitrianskeho kraja sa realizovala s aktívnym zapojením socioekonomických partnerov do procesu prípravy integrovanej územnej stratégie ako integrálnej súčasť Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho kraja do roku 2030. Do prípravy boli intenzívne zapojení socioekonomickí partneri prostredníctvom pracovných skupín pre prípravu PHRSR/IÚS, členovia Rady partnerstva, koordinátori strategicko-plánovacích regiónov, miestni aktéri ako aj široká verejnosť.

Pracovné skupiny pre prípravu PHRSR/IÚS. Zostavenie a rokovanie pracovných skupín pre prípravu PHRSR/IÚS prebiehalo v septembri 2020 vo väzbe na tematické oblasti a potenciálne priority IÚS. Pracovné skupiny rokovali priebežne k jednotlivým fázam spracovania stratégie, min. 2-krát v kalendárnom roku s vopred navrhnutým programom. Počas spracovania dokumentu boli pracovné skupiny priebežne dopĺňané o ďalších členov - odborníkov, ktorí prejavili záujem participovať na príprave PHRSR/IÚS. 5 hlavných pracovných skupín rokovalo, podľa potreby aj v menších sekciách, umožňujúcich prerokovať problematiku detailnejšie. Členmi pracovných skupín boli aj zástupcovia odborných útvarov Úradu NSK.

Hlavné pracovné skupiny a ich tematické zameranie:

- Inovatívna, udržateľná a konkurencieschopná ekonomika
- Udržateľný a regionálny agropotravinársky komplex a najmä spracovateľský a distribučný reťazec
- Zlepšenie kvality ŽP, ekosystémové služby a zelená infraštruktúra
- Smart energetika, dopravná a technická infraštruktúra
- Rozvoj udržateľných komunít a ich kvality života (vrátane sociálnej infraštruktúry)

Strategicko-plánovacie regióny, koordinátori strategicko-plánovacích regiónov, miestni aktéri.

V priebehu celého obdobia prípravy PHRSR/IÚS organizoval Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja ako gestor prípravy týchto dokumentov (Odbor strategických činností Úradu NSK a SO pre IROP ako Technický sekretariát Rady partnerstva NSK) v spolupráci so spracovateľmi dokumentu a expertami MIRRI SR workshopy pre koordinátorov SPR, miestne samosprávy, predstaviteľov súkromného a neziskového sektora, na ktorých komunikoval výzvy územia (SPR), ciele stratégie ako aj nástroje pre jej naplnenie (návrhy integrovaných územných investícií). Strategicko-plánovacie regióny definovali adresné strategické ciele zohľadňujúce špecifiká jednotlivých území v rámci PHRSR/IÚS, definovali návrhy možných integrovaných územných investícií a budú spolupracovať aj pri implementácii (výbere operácií) a monitorovaní IÚS prostredníctvom svojich zástupcov v Rade partnerstva NSK.

Verejnosť. Publicita, verejné pripomienkovanie a priebežná komunikácia parciálnych výstupov počas procesu spracovania stratégie na webovom sídle Nitrianskeho samosprávneho kraja www.unsk.sk.

Zástupcovia MIRRI SR a iných ústredných orgánov štátnej správy ako gestori politík pre príslušné sektorové oblasti – tematické online, resp. prezenčné pracovné stretnutia v procese tvorby a finalizácie dokumentov Partnerská dohoda SR 2021 – 2027 a Program Slovensko 2021 – 2027.

Nitriansky samosprávny kraj pokračuje v uplatňovaní partnerstva z rokov 2014 - 2020 (Rada partnerstva pre Regionálnu integrovanú územnú stratégiu Nitrianskeho kraja 2014 - 2020). Pre nové programové obdobie vytvoril **Radu partnerstva NSK**. Pozostáva z členov reprezentujúcich regionálnu (volení zástupcovia NSK schválení uznesením Zastupiteľstva NSK) a miestnu územnú samosprávu (volení zástupcovia regionálnych združení miest a obcí v Nitrianskom kraji), členov reprezentujúcich ústredné orgány štátnej správy, členov reprezentujúcich sociálno-ekonomických partnerov. Členmi Rady partnerstva NSK sú aj zástupcovia Kooperáčnych rád UMR Nitra a UMR Nové Zámky - Komárno. Rada partnerstva je orgánom, ktorý napĺňa požiadavku nariadenia Parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 čl. 8 Partnerstvo a viacúrovňové riadenie a Európsky kódex správania pre partnerstvo zriadené delegovaným nariadením (EÚ) č. 240/2014 na organizáciu a realizáciu partnerstva. Rada partnerstva predstavuje stály kolektívny, koordinačný a rozhodovací orgán pre trvalú spoluprácu sociálno-ekonomických partnerov pre integrovaný územný rozvoj.

Rada partnerstva je nástrojom územnej spolupráce na území Nitrianskeho samosprávneho kraja podľa § 2 písm. h) zákona o podpore regionálneho rozvoja. Účasť členov Rady partnerstva vo výbere operácií, ktoré sa majú podporiť a ich zodpovednosť za výber týchto operácií je prejavom ich zapojenia do implementácie územnej stratégie.

Zdokumentovanie viac ako dvojročnej práce sociálno-ekonomických partnerov v území Nitrianskeho

kraja a definovanie predstáv integrovaných územných investícií na úrovni jednotlivých strategicko-plánovacích regiónov a ich Kooperačných rád zachytáva videofilm s názvom Nitriansky kraj – región s budúcnosťou zverejnený na webovom sídle NSK (<https://youtube/zP3tB9WW-4k>).

B. ANALYTICKÁ ČASŤ

B.1 Identifikácia územia

B.1.1 Poloha a vymedzenie územia

Nitriansky samosprávny kraj vznikol na základe zákona NR SR č. 32/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov. Nachádza sa v juhozápadnej časti Slovenskej republiky, rozprestiera sa na rozlohe 6 343,7 km² a zaberá 12,9 % územia Slovenskej republiky (piaty kraj SR z hľadiska rozlohy). Na juhu hraničí s Maďarskou republikou, na východe s Banskobystrickým krajom, na severe s Trenčianskym krajom a na západe s Trnavským krajom. V kraji sa nachádza najjužnejšie položený bod SR v obci Patince, v okrese Komárno (47°43'52" s. š.).

Administratívne sa územie samosprávneho kraja skladá zo siedmich okresov (Komárno, Levice, Nitra, Nové Zámky, Šaľa, Topoľčany a Zlaté Moravce). Kraj tvorí 354 obcí, z toho štatút mesta má 16 z nich (Hurbanovo, Kolárovo, Komárno, Levice, Nitra, Nové Zámky, Nesvady, Šahy, Šaľa, Štúrovo, Šurany, Tlmače, Topoľčany, Vráble, Zlaté Moravce a Želiezovce). Z hľadiska počtu obcí je najväčším okresom okres Levice (89 obcí), najmenším Šaľa (13 obcí). V prípade hustoty obyvateľstva sa v porovnaní s ostatnými kraji kraj nachádza na piatom mieste s hodnotou 106,07 osôb na km². Kraj má výrazne vidiecky charakter - stupeň urbanizácie (podiel mestského obyvateľstva) s hodnotou 45 % je pod priemerom Slovenska.

NSK sa nachádza na styku severných výbežkov nížinatej krajiny Panónskej panvy, tvorenej Podunajskou nížinou a juhozápadnými výbežkami hornatej krajiny Západných Karpát. Podunajská nížina tvorí prevažnú časť územia kraja. Jej južná časť, Podunajská rovina, je tvorená riečnymi akumuláciami, často prikrývanými nánosmi viatych pieskov. Severnú časť nížiny tvorí Podunajská pahorkatina. Zo severu územie kraja lemujú pohoria Považský Inovec a Tribeč, na severovýchode a východe sú to sopečné pohoria Pohronský Inovec a Štiavnické vrchy a výbežky Krupinskej planiny. Izolovaným pohorím na juhovýchode územia kraja je pohorie Burda. Najvyšším miestom v kraji je vrch Panská Javorina s výškou 942 m n. m. Najnižšie položené miesto sa nachádza na juhozápade Podunajskej roviny v obci Vlčany (100,1 m n.m.) Podstatnú časť juhu a juhovýchodu kraja zaberá kvalitná poľnohospodárska pôda. Kraj patrí k najteplejším oblastiam a najproduktívnejším poľnohospodárskym centram Slovenska. Kraj, najmä jeho južné oblasti sú bohaté na výskyt geotermálnych vôd. Územím kraja preteká viacero riek - najdlhšia slovenská rieka Váh, Dunaj, Nitra, Hron, Ipeľ a Žitava, pričom rieky Dunaj a Ipeľ tvoria prirodzenú štátnu hranicu s Maďarskom. Kraj je bohatý na zásoby podzemných vôd (najvýznamnejšia je oblasť Podunajská nížina) a na minerálne vody. Južná časť Podunajskej nížiny je popretkávaná sieťou umelo vybudovaných kanálov (odvodňovacích a zavlažovacích kanálov).

Z hľadiska vegetačného členenia kraja je možné konštatovať, že v oblastiach pri vodných tokoch sa vyskytuje rastlinstvo riečnych nív, v bezprostrednej blízkosti rieky Dunaj sa nachádzajú lužné lesy a na území charakteristickým pre pahorkatiny sa viažu teplomilné dubiny.

V najvyššie položených častiach kraja, v oblasti Považského Inovca, Pohronského Inovca a výbežkoch Štiavnických vrchov sa nachádzajú teplomilné dubiny miestami s prímесou nepôvodných agátov, s výnimkou oblasti pohoria Tribeč, kde teplomilné dubiny prechádzajú do bučín.

Živočíšstvo je reprezentované druhmi charakteristickými pre biotopy lužných lesov, mokradí a kultúrnej stepi. Na území Nitrianskeho samosprávneho kraja sa stretávame s rôznorodými skupinami živočíchov, mnohé druhy živočíchov sa vyskytujú vo všetkých okresoch. Vyskytujú sa tu zástupcovia hmyzu, obojživelníkov a plazov. Taktiež sa tu nachádza niekoľko drobných cicavcov. Relatívne nedávno bol zaznamenaný výskyt vzácneho druhu väčšieho cicavca – vydry riečnej (*Lutra lutra*). Jej populácia je na vzostupe, najmä v Požitaví. Veľmi atraktívnou živočíšnou skupinou sú v záujmovom území (aj vďaka chráneným vtáčim územiám) vtáky. Napr. na území Žitavského luhu (k. ú. Veľká Maňa) bolo

dlhodobými pozorovaniami zistených 189 druhov vtákov. Mnohé druhy vtákov, viažucich sa na niekoľko lokalít v rámci kraja, dosahujú veľmi významné populácie, atraktívne aj z európskeho hľadiska. Územie kraja zasahujú chránené krajinné oblasti Dunajské luhy (okres Komárno, Nové Zámky), Štiavnické vrchy (okres Levice) a chránená krajinná oblasť Ponitrie (okres Nitra, Topoľčany, Zlaté Moravce, Levice). Z ďalších maloplošných chránených území je 14 národných prírodných rezervácií, 46 prírodných rezervácií, 21 prírodných pamiatok, 53 chránených areálov a 9 chránených vtáčích území.

B.1.2 Sídlna štruktúra územia

Historický vývoj osídlenia kraja ovplyvnili predovšetkým vhodné prírodné danosti (prevažne rovinný a pahorkatinný terén, kvalitné úrodné pôdy Podunajskej nížiny a rieky, ktoré pretínajú územie) a civilizačné procesy – najmä územné a obchodné väzby na susedné kraje. Územný rozvoj kraja sa realizuje v súlade s cieľmi aktuálnej koncepcie územného rozvoja Slovenska (KÚRS)³, ktorá formuluje hlavné ciele územnoplánovacej politiky štátu, priestorový rozvoj SR v celoštátnych a medzinárodných súvislostiach. Rešpektuje požiadavky na rovnovážny sídelný rozvoj, zabezpečenie rovnocennej dostupnosti k infraštruktúre, zachovanie a rozvoj biodiverzity, prírodného a kultúrneho dedičstva, zachovanie princípov trvalo udržateľného rozvoja. KÚRS 2001 (aktualizovaná nariadením vlády SR č. 461/2011) definuje centrá osídlenia, ťažiská osídlenia a rozvojové osi.

Centrá osídlenia zohľadňujú ich obslužnosť, ktorú poskytujú pre iné obce jednotlivými skupinami zariadení sociálnej infraštruktúry nadmestského až nadregionálneho charakteru. Osobitné postavenie pri hodnotení centier osídlenia vykazujú mestá Bratislava a Košice. Ostatné centrá boli zoskupené na národnej úrovni do piatich skupín. Na základe funkcie sídiel boli v Nitrianskom kraji zaradené do piatich skupín nasledujúce centrá osídlenia.

Obr. 3: Centrá osídlenia v Nitrianskom kraji

Centrá osídlenia	Sídlo	Charakteristika
1. skupiny	Nitra	Prvá podskupina. Krajské mestá, ktoré plnili túto funkciu aj v období reorganizácie štátnej správy v 60-tych rokoch. Mesto medzinárodného a celoštátneho významu.
	Nové Zámky	Druhá podskupina. Mestá s počtom 40 - 70 tis. obyvateľov, najväčšie súčasné okresné mestá. Centrá celoštátneho významu.
2. skupiny	Komárno Levice Topoľčany	Prvá podskupina. Sídla súčasných okresov s počtom 25 - 50 tis. obyvateľov. Mestá nadregionálneho až celoštátneho významu, často podporené špecifickými funkciami medzinárodného významu.
3. skupiny	Šaľa	Prvá podskupina. Sídla súčasných okresov s veľkosťou 12 – 25 tis. obyvateľov. Centrá regionálneho až nadregionálneho významu.
	Kolárovo Šahy Štúrovo Šurany Vráble Zlaté Moravce	Druhá podskupina. Špecifické podmienky. Centrá regionálneho významu. Niektoré zabezpečujú vybrané funkcie až celoštátneho resp. medzinárodného významu, v závislosti od špecifických daností.
4. skupiny	Hurbanovo Želiezovce	Sídla s funkciou regionálneho významu.
5. skupiny	Dvory nad Žitavou Tlmače	Sídla s funkciou subregionálneho významu.

Zdroj: KÚRS, 2001

³ Stratégia územného rozvoja Slovenska – Aktuálne zmeny v oblasti územného rozvoja Slovenskej republiky, 2019.

Sídelné a aglomeračné efekty sú najviac rozvinuté okolo najväčších miest, ktoré sú v súčasnosti aj administratívnymi centrami jednotlivých krajov SR. V KÚRS (2001) sú rozlíšené tri úrovne ťažísk osídlenia. V Nitrianskom kraji sú identifikované ako ťažiská osídlenia **1. úroveň: Bratislavsko-trnavsko-nitrianske ťažisko osídlenia**, v rámci ktorého sa prejavujú pri jadrovom meste ako aj pri značnej časti jeho sídiel silné aglomeračné tendencie v smere na Bratislavu a **Nitrianske ťažisko osídlenia**, ktoré tvoria aglomerácie s monocentrickým výrazným jadrom, v zázemí ktorých sú stredne veľké a menšie mestá. Ťažiskom osídlenia **2. úrovne** je **Novozámocko-komárňanské ťažisko osídlenia**. Je vytvorené okolo stredne veľkých miest, pri ktorých sa v menšej miere prejavujú aglomeračné väzby medzi centrami a voči okolitým obciam prevládajú viac polarizačné účinky jadier týchto ťažísk osídlenia. Ťažiská osídlenia **3. úrovne reprezentujú: Levické, Topoľčianske a Zlatomoravecké, Šahianske a Štúrovské ťažisko osídlenia**. Ťažiská osídlenia 3. úrovne sú založené prevažne na dostredivej sile centier voči svojmu najbližšiemu okoliu.

Vo väzbe na centrá osídlenia a ťažiská osídlenia Nitrianskeho kraja určila koncepcia územného rozvoja Slovenska rozvojové osi príslušného stupňa:

- Rozvojová os 1. stupňa: Nitriansko – pohrónská rozvojová os: Trnava – Nitra – Žiar nad Hronom – Zvolen
- Rozvojová os 2. stupňa: Žitnoostrovno-dunajská rozvojová os: Bratislava – Dunajská Streda – Komárno – Štúrovo, Ponitrianska rozvojová os: Trenčín – Bánovce nad Bebravou – Topoľčany – Nitra – Nové Zámky – Komárno, Hornonitrianska rozvojová os: Topoľčany/Bánovce nad Bebravou – Partizánske – Prievidza – Handlová – Žiar nad Hronom, Pohrónská rozvojová os: Hronský Beňadik – Levice – Želiezovce – Štúrovo, Juhoslovenská rozvojová os: Dunajská Streda – Nové Zámky – Želiezovce – Šahy – Veľký Krtíš – Lučenec (v úsekoch Dunajská Streda – Nové Zámky, Želiezovce – Dudince ako komunikačno-sídelnú os)
- Rozvojová os 3. stupňa: Piešťansko-topoľčianska rozvojová os: Vrbové – Piešťany – Topoľčany, Podunajská rozvojová os: Senec – Galanta – Nové Zámky, Dudvážska rozvojová os: Galanta – Dunajská Streda, Krupinská rozvojová os: Zvolen – Krupina – Šahy – hranica s Maďarskou republikou (v úseku Krupina – Šahy – hranica s Maďarskou republikou ako komunikačno-sídelnú os).

Vzhľadom na celoštátne a nadregionálne súvislosti rozvoja centier sú v oblasti západného južného Slovenska identifikované dve významné centrá – Nové Zámky a Komárno, ktoré sú potenciálnymi centrami s nadregionálnou až celoštátnou pôsobnosťou. Najvhodnejšie predpoklady má mesto Nové Zámky, ktoré leží na osi transeurópskej železničnej trasy a uvažovaného medzinárodného severo-južného prepojenia, ako aj južného cestného ťahu. Podľa KÚRS (2001) môžu obe mestá zohrať veľmi dôležitú úlohu aj pri koordinovanej vzájomnej spolupráci v ponuke centrálnych obslužných funkcií. **V medzinárodných súvislostiach budú zohrávať dôležitú úlohu najvýznamnejšie centrá kraja (Nitra, ako aj ostatné centrá nadregionálneho a regionálneho významu) a ich aglomerácie.**

Nitriansky kraj je od r. 2015 spolu so samosprávou Peštianskej župy zakladajúcim členom Európskeho zoskupenia územnej spolupráce (EZÚS) PONTIBUS (sídlo v Budapešti). NSK je aj súčasťou Regionálneho združenia/Euroregiónu Váh-Dunaj-Ipeľ (sídlo v Iži), tvoreného, okrem neho, ešte Peštianskou župou a župou Komárom – Esztergom. Taktiež je členom EZÚS Rába – Dunaj – Váh. Na východe do NSK zasahujú aj Ipeľský euroregión (sídlo v Šahách) a Euroregión Ister-Granum (sídlo v Štúrove) a EZÚS Pons Danubii (sídlo v Komárne). Všetky subjekty majú ambíciu aktívne ovplyvňovať priestorový rozvoj územia.⁴

Sídelná štruktúra podľa počtu obyvateľov

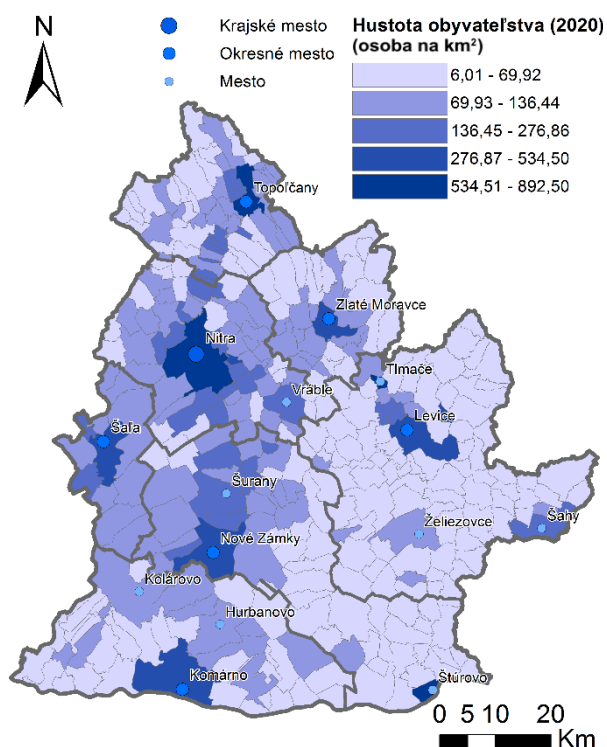
Na obrázku 4 je vizualizovaná hustota obyvateľstva v jednotlivých obciach Nitrianskeho kraja. Najvyššia hustota obyvateľstva bola s výnimkou miest zaznamenaná v centrálnej západnej časti kraja, východná časť kraja a periférne oblasti sú charakteristické nízkou hustotou. V prípade jednotlivých okresov patria

⁴ Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016-2022

medzi najhustejšie osídlené okresy Nitra a Šaľa, najmenšie hodnoty boli zaznamenané v okresoch Levice a Zlaté Moravce.

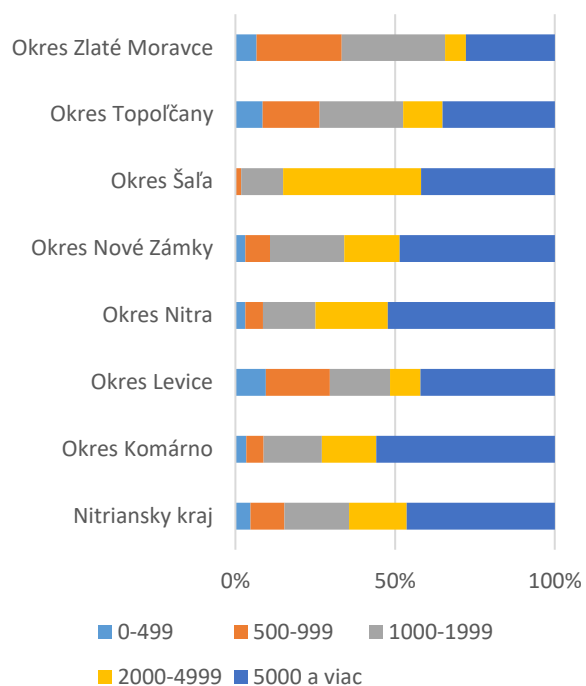
V prípade štruktúry obcí podľa veľkostných kategórií je z obrázka 5 viditeľné, že takmer polovica obyvateľov kraja žije v obciach s 5000 a viac obyvateľmi (46,37 %). Približne pätina obyvateľstva žije v obciach s počtom obyvateľov od 1000 do 1999 (20,21 %) a ďalšia pätina v obciach s 2000 až 4999 obyvateľmi (18,08 %). Na úrovni okresov existujú z hľadiska tejto štruktúry významné rozdiely. Okresmi s vysokým podielom obyvateľov žijúcich v obciach s 500 a viac obyvateľmi je okres Komárno (55,88 %) a Nitra (52,33 %). Iné okresy sú naopak charakteristické vyšším podielom obyvateľstva žijúcim v menších obciach. Napr. v okrese Zlaté Moravce žije v obciach s 5000 a viac obyvateľmi iba 27,18 % obyvateľov. Vysoký podiel obcí do 500 obyvateľov je najmä v okresoch Levice (9,48 %) a Topoľčany (8,57 %). Špecifická je štruktúra obcí v okrese Šaľa, kde aj z dôvodu veľkosti tohto okresu, žije až 43,19 % obyvateľstva v obciach s 2000 až 4999 obyvateľmi.

Obr. 4: Hustota obyvateľstva v obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja

Zdroj: Štatistický úrad SR

Obr. 5: Štruktúra obcí podľa veľkostných kategórií

Zdroj: Štatistický úrad SR

B.2 Socioekonomická analýza

B.2.1 Ľudské zdroje a demografia

Z hľadiska počtu obyvateľov sa v porovnaní s ostatnými kraji kraj s 671 508 obyvateľmi nachádza na pomyselnom piatom mieste. V období 2014 až 2020 dochádzalo v Nitrianskom kraji postupne k poklesu počtu obyvateľov až na 671 508 v roku 2020, pričom v porovnaní s rokom 2014 ide o pokles o 1,96 %. Z hľadiska jednotlivých okresov patria medzi okresy s najvyšším počtom obyvateľov okresy Nitra a Nové Zámky. Naopak najmenšími sú Zlaté Moravce a Šaľa. Za sledované obdobie bol rast počtu obyvateľov zaznamenaný len v prípade okresu Nitra, v roku 2020 sa však značne zmiernil (0,79 % za posledných 7 rokov). Najväčší pokles počtu obyvateľov bol zaznamenaný v okrese Nové Zámky (3,19 % za posledných 7 rokov), za ktorým nasleduje okres Levice (3,06 % za posledných 7 rokov). Vývoj prirodzeného prírastku a migračného salda je znázornený na obrázkoch 6 a 7.

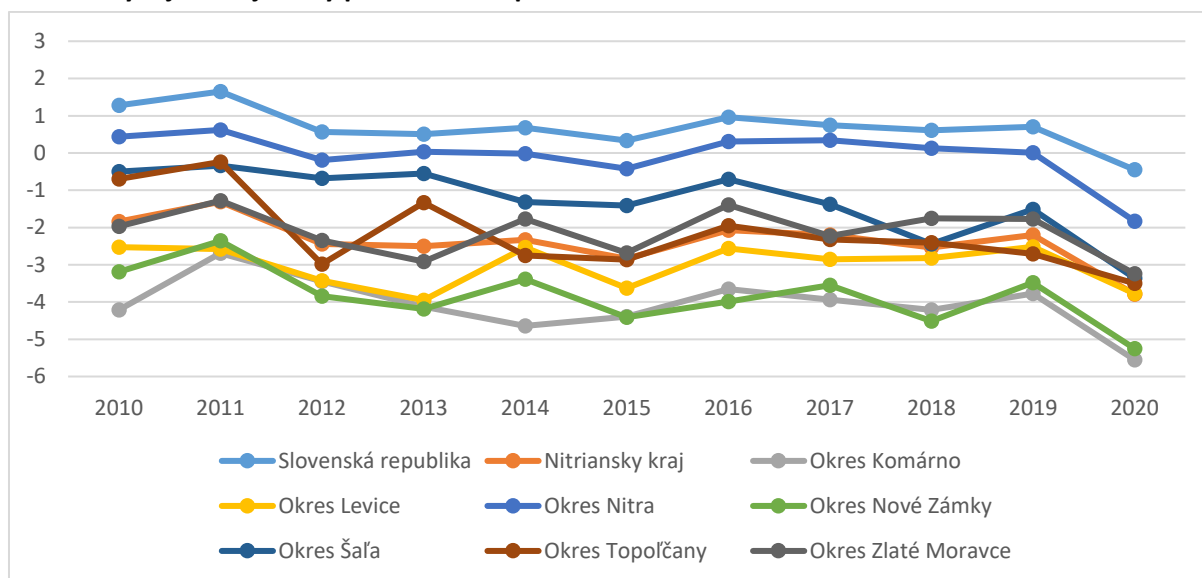
Tab. 1: Stav trvale bývajúceho obyvateľstva na konci obdobia

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nitriansky kraj	686662	684922	682527	680779	678692	676672	674306
Okres Komárno	103709	103360	102961	102599	102295	101923	101500
Okres Levice	113913	113511	112874	112320	111761	111125	110523
Okres Nitra	160040	160241	160381	160793	161025	161441	161679
Okres Nové Zámky	142964	142317	141574	140913	140171	139432	138577
Okres Šaľa	52938	52780	52513	52358	52158	51802	51568
Okres Topoľčany	71847	71586	71247	70999	70617	70316	69947
Okres Zlaté Moravce	41251	41127	40977	40797	40665	40633	40512

Zdroj: databáza DATAcube

Nitriansky kraj vykazuje negatívny trend vo vývoji hrubej miery prirodzeného prírastku. V porovnaní s ostatnými krajinami sa nachádza na poslednom mieste. K výraznému poklesu, nepochybne spôsobenému pandemiou Covid-19, došlo v roku 2020 na úrovni kraja a aj Slovenska vo všeobecnosti. **Nitriansky kraj je však dlhodobou charakteristický nízkou mierou natality – nachádza sa na poslednom mieste medzi krajinami v roku 2020 v hrubej miere živorodenosti.** Nepriaznivý je aj vývoj hrubej miery úmrtnosti – za posledných 10 rokov bol zaznamenaný rastúci trend, pričom k zásadnému nárastu došlo v roku 2020 (na 12,45 úmrtí na 1000 obyvateľov). Počas celého sledovaného obdobia bola hodnota tohto ukazovateľa pod priemerom Slovenskej republiky. Z vizualizácie (obrázok 8) je v prípade prirodzeného pohybu obyvateľstva **viditeľný úbytok obyvateľstva vo väčšine obcí na území kraja.** V priemere za posledných 5 rokov bola najväčšia miera úbytku zaznamenaná v južnej a juhovýchodnej časti kraja a na periférnych územiach - najmä na území okresov Komárno, Nové Zámky a Levice. Naopak obce s nižšou mierou úbytku, prípadne s prírastkom obyvateľstva sa nachádzali v centrálnej časti kraja, najmä v okrese Nitra. Z hľadiska okresov bola v posledných piatich rokoch pozitívna hodnota zaznamenaná v okrese Nitra, aj tu však v roku 2020 došlo k poklesu. Najvyšší prirodzený úbytok bol z hľadiska 5 ročného priemeru zaznamenaný v okresoch Nové Zámky a Komárno.

Obr. 6: Vývoj hrubej miery prirodzeného prírastku

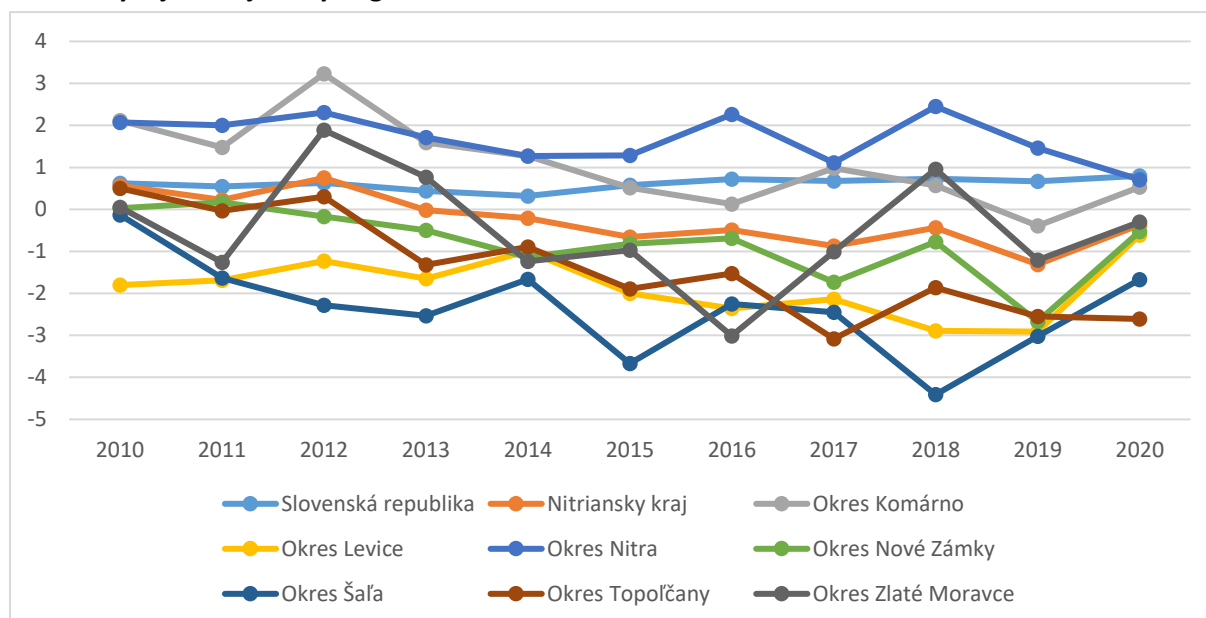

Zdroj: Štatistický úrad SR

Z hľadiska hrubej miery migračného salda bol taktiež zaznamenaný negatívny trend, kraj je na treťom mieste v porovnaní s ostatnými krajinami. V prípade migračného salda (obrázok 9) je na úrovni obcí situácia v kraji pozitívnejšia. Obce so záporným migračným saldom sa nachádzajú najmä v južnej a juhovýchodnej časti kraja. Okrem toho sú záporné hodnoty migračného salda viditeľné takmer vo všetkých mestách kraja, pričom postihnuté sú najmä okresné mestá. Zároveň môžeme pozorovať vysoké kladné hodnoty migračného salda v obciach susediacich so spomínanými mestami (viditeľné

najmä v prípade Nitry či Topoľčian), ktoré poukazujú pravdepodobne na sťahovanie zo spomínaných miest do týchto obcí. Rozšírená je však aj emigrácia z kraja ako takého, či už do iných krajov alebo do zahraničia. Na úrovni okresov boli v prípade hrubej miery migrácie kladné hodnoty zaznamenané v okrese Nitra a Komárno. V ostatných okresoch je hodnota ukazovateľa záporná, pričom najhoršia situácia je vzhľadom na 5 ročný priemer v okresoch Šaľa a Topoľčany. Za posledné roky však napr. v okresoch Levice, Šaľa či Nové Zámky pozorujeme nárast miery imigrácie.

Obr. 7: Vývoj hrubej miery migračného salda

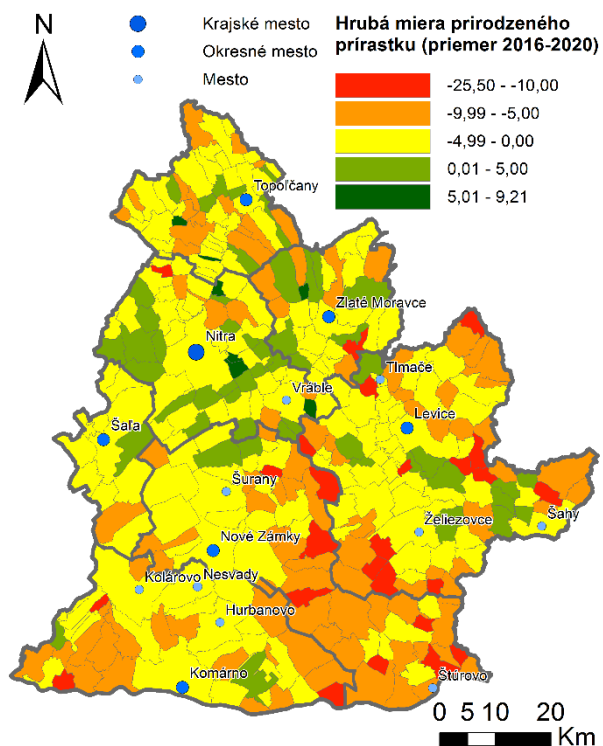

Zdroj: Štatistický úrad SR

Významnú časť objemu migrácie predstavuje vnútorná migrácia medzi kraji Slovenska (príloha obrázky 21 a 22) – v roku 2020 predstavovalo 87,72 % emigrácie z kraja migráciu v rámci Slovenskej republiky. **Z hľadiska 5 ročného priemeru smerujú z Nitrianskeho kraja najsilnejšie migračné toky do Bratislavského kraja** (v priemere 683,6 osôb), pričom pre Bratislavský kraj to predstavuje druhý najvyšší prílev obyvateľov po Trnavskom kraji. Ďalšie migračné toky z NSK smerujú do Trnavského (v priemere 381,4 osôb), Trenčianskeho a Banskobystrického kraja. Aj keď sú spomínané migračné toky obojstranné, v prípade Bratislavského či Trnavského kraja sú značne nevyvážené v neprospech Nitrianskeho kraja (v smere z BSK to bolo v priemere 225,8 osôb).

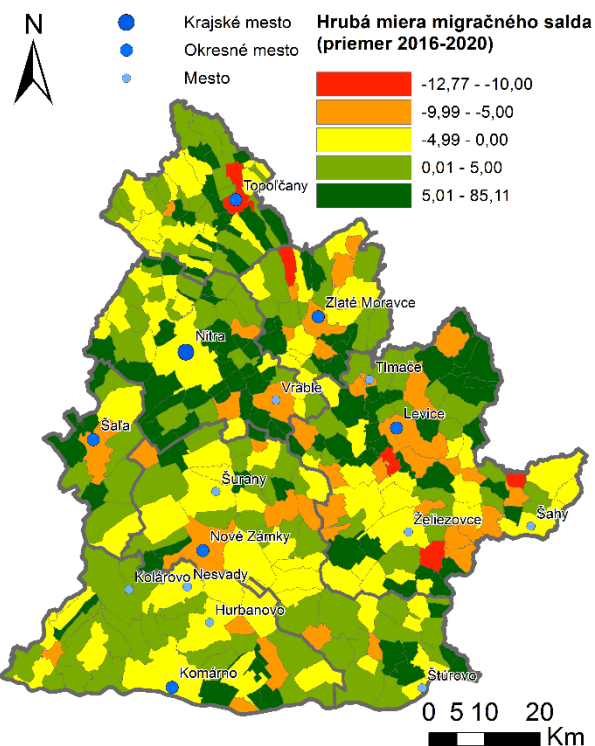
Na celkovom prírastku (úbytku) obyvateľstva sa negatívne odráža najmä prirodzený úbytok obyvateľstva – v prípade medziročných zmien je pozícia Nitrianskeho kraja najhoršia spomedzi krajov. **Z vizualizácie celkového prírastku (obrázok 10) v obciach sú viditeľné rozdiely medzi severnou a južnou až juhovýchodnou časťou kraja.** Zatiaľ čo v prípade severnej časti kraja bol zaznamenaný celkový prírastok obyvateľstva (najmä okres Nitra), južná časť kraja je charakteristická celkovým úbytkom obyvateľstva. Značná časť obcí s najvyšším úbytkom sa nachádza v juhovýchodnej časti kraja (okresy Nové Zámky a Levice). Kladná hodnota hrubej miery celkového prírastku bola zaznamenaná len v okrese Nitra. Z hľadiska tohto ukazovateľa sú na tom najhoršie okresy Nové Zámky a Levice. Avšak v posledných rokoch dochádza v ich prípade k miernemu nárastu (najmä v prípade okresu Levice). Z hľadiska vekovej štruktúry je situácia v kraji v porovnaní s priemerom Slovenska menej priaznivá. **V kraji je v porovnaní so Slovenskom menšie zastúpenie predproduktívnej zložky obyvateľstva a naopak vyššie zastúpenie osôb v poproduktívnom veku.** Za posledných 10 rokov došlo k nárastu poproduktívnej zložky obyvateľstva a to na úkor produktívnej zložky. Tento negatívny vývoj je viditeľný aj prostredníctvom rastúceho priemerného veku obyvateľstva – z 40,49 rokov v roku 2011 na 43,01 v roku 2020. Nepriaznivú situáciu odráža rastúci index starnutia v kraji – za posledných 10 rokov narástol o viac ako 30 %, na hodnotu 135,62, teda poproduktívna zložka má značnú prevahu nad osobami do 15 rokov.

Obr. 8: Hrubá miera prirodzeného prírastku (priemer 2016-2020)

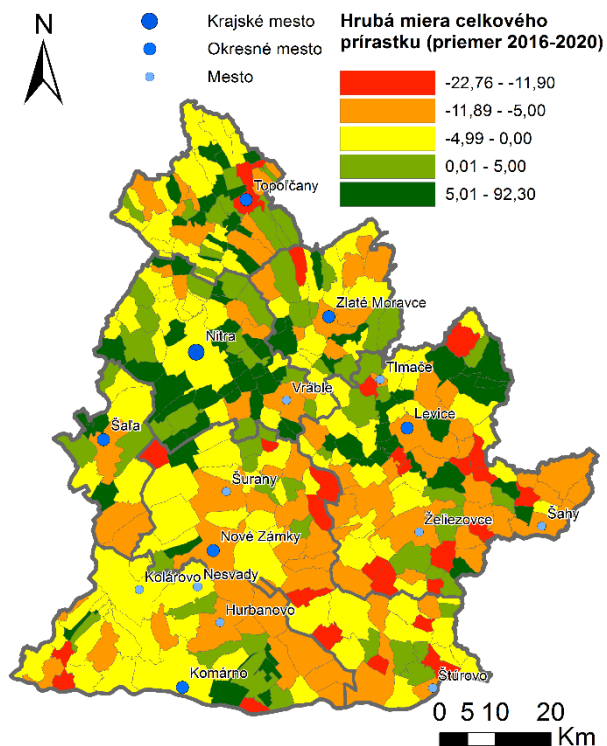
Zdroj: Štatistický úrad SR

Obr. 9: Hrubá miera migračného salda (priemer 2016-2020)

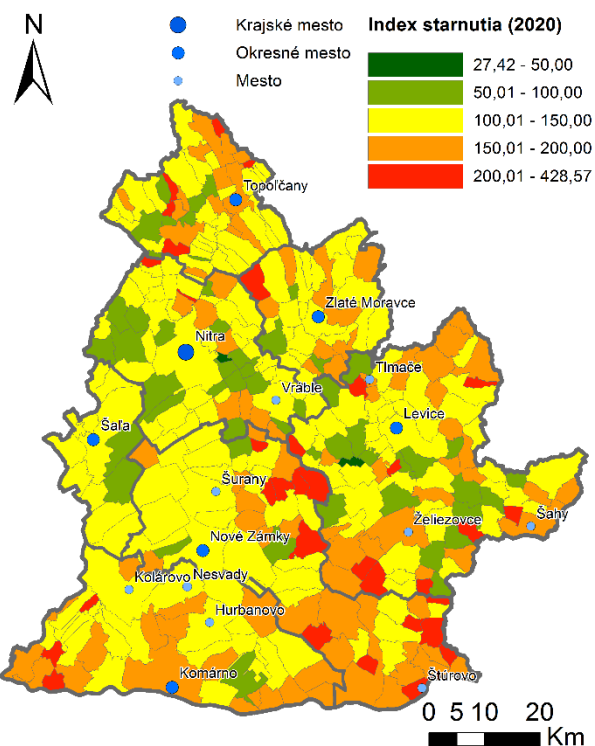
Zdroj: Štatistický úrad SR

Obr. 10: Hrubá miera celkového prírastku (priemer 2016-2020)

Zdroj: Štatistický úrad SR

Obr. 11: Index starnutia v obciach NSK

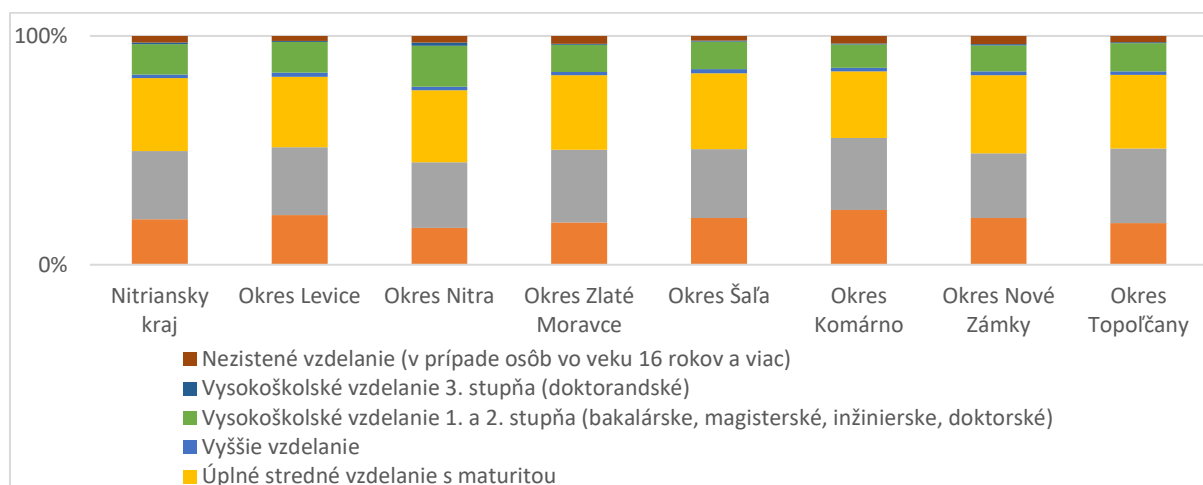

Zdroj: Štatistický úrad SR

Na úrovni obcí (obrázok 11) pozorujeme, že index starnutia je pod hodnotou 100 najmä v centrálnej časti kraja (okresy Nitra a Levice), naopak periférne oblasti sú charakteristické vysokými hodnotami. O problémoch z hľadiska vekovej štruktúry bližšie vypovedajú aj 5 ročné vekové skupiny obyvateľstva. Najväčší podiel obyvateľov je vo vekovej skupine 40 až 44 rokov. Alarmujúci je vývoj zastúpenia jednotlivých vekových skupín – za posledných 10 rokov došlo k zásadnému poklesu najmä v skupinách od 15 do 19 (pokles o 28,13 %) a od 20 do 24 (pokles o 30,76 %), čo v prípade poslednej menovanej skupiny predstavuje v absolútnych číslach pokles o takmer 18 000 osôb. Táto skutočnosť v budúcnosti negatívne ovplyvní ďalšiu reprodukciu obyvateľstva ale aj ponuku pracovnej sily. Naopak za posledných 10 rokov narástla najmä veková skupina od 40 do 44 rokov (o 8,41 %).

Vzdelanostná štruktúra v kraji je podľa SODB 2011 v porovnaní s ostatnými kraji nepriaznivá. V kraji boli výrazne viac zastúpené osoby, ktorých najvyššie dosiahnuté vzdelanie bolo základné (16,98 %). Naopak pod priemerom Slovenska je zastúpenie osôb s úplným stredným vzdelaním s maturitou (27,44 %) a osôb s vysokoškolským vzdelaním I. a II. stupňa (11,41 %). V prípade týchto skupín obyvateľstva sa kraj medzi kraji umiestnil až na šiestom mieste. Z hľadiska jednotlivých okresov bola situácia najpriaznivejšia v okrese Nitra s najvyšším podielom vysokoškolsky vzdelaných (19,31 %) a zároveň najnižším podielom osôb so základným vzdelaním (16,14 %). V prípade osôb s úplným stredným vzdelaním s maturitou bol najväčší podiel zaznamenaný v okrese Nové Zámky (34,22 %). Najnižší podiel vysokoškolsky vzdelaných osôb bol pozorovaný v okrese Komárno (len 10,73 %).

Obr. 12: Vzdelanostná štruktúra v okresoch NSK v roku 2011

Zdroj: SODB, 2011

Z hľadiska národnosti podľa databázy Datacube Štatistického úradu SR v kraji prevláda obyvateľstvo slovenskej národnosti (69,68 % v roku 2020). Kraj je charakteristický najmä vysokým zastúpením obyvateľov maďarskej národnosti (23,93 % v roku 2020). Výrazne nižšie zastúpenie majú obyvatelia rómskej a českej národnosti (v oboch prípadoch 0,59 % v roku 2020). Zastúpenie ďalších národnostných skupín je zanedbateľné. V posledných 10 rokoch sa národnostná štruktúra zmenila len nepatrne. V jednotlivých okresoch sa národnostná štruktúra líši najmä v súvislosti so vzdialenosťou od hraníc s Maďarskom. V okrese Komárno sa v roku 2020 k slovenskej národnosti hlásilo len 28,67 %, väčšinu tvorilo obyvateľstvo maďarskej národnosti (64,24 %). Komárno je taktiež okresom s najväčším zastúpením obyvateľstva rómskej národnosti v kraji (1,30 % v roku 2020). Ďalšími okresmi s relatívne vysokým zastúpením obyvateľstva maďarskej národnosti sú Nové Zámky (33,15 %) a Šaľa (30,19 %). Počnúc okresom Nitra je obyvateľstvo v severnej časti kraja vzhľadom na národnostné zloženie homogénne, napr. v okresoch Zlaté Moravce a Topoľčany predstavuje obyvateľstvo hlásiace sa k slovenskej národnosti viac ako 90 % (95,33 % a 95,11 %). Na úrovni okresov môžeme pozorovať, že za posledných 10 rokov došlo k veľmi miernemu poklesu obyvateľstva maďarskej národnosti (zhruba o 1 percentuálny bod) napr. v okresoch Šaľa a Levice.

Podľa údajov zo SODB 2011 sa na úrovni kraja hlásil najväčší podiel obyvateľstva k Rímskokatolíckej cirkvi (70,45%). Početná skupina obyvateľstva sa hlási tiež k Reformovanej kresťanskej cirkvi (4,29 %) a Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania (2,81 %). Bez náboženského vyznania bolo 11,96 % obyvateľstva. V prípade úrovne jednotlivých okresov sa k Rímskokatolíckej cirkvi hlási najväčší podiel obyvateľov v okresoch Zlaté Moravce (84,24 %) a Topoľčany (82,30 %). Okresy v juhovýchodnej časti kraja sú charakteristické vyšším podielom obyvateľstva hlásiaceho sa k Reformovanej kresťanskej cirkvi (Komárno 15,5 %; Levice 5,28 %) a Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania (Komárno 2,57 %; Levice 6,39 %). Najväčší podiel obyvateľstva bez vyznania je lokalizovaný taktiež v juhovýchodnej časti kraja (Komárno 14,9 %; Levice 14,05 %) a taktiež v okrese Šaľa (14,8 %), naopak najmenší podiel tejto zložky je v okresoch Zlaté Moravce (7,18 %) a Topoľčany (7,05 %).

Trh práce a ekonomicky aktívne obyvateľstvo

Nitriansky kraj patrí medzi kraje s najnižšou mierou ekonomickej aktivity. Podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva (podľa VZPS) dosahoval v roku 2020 57,78 %, čo predstavuje siedme miesto spomedzi všetkých krajov. Vývoj podielu ekonomicky aktívneho obyvateľstva mal pozitívny trend, avšak v posledných rokoch bol zaznamenaný jeho pokles. **V súvislosti s negatívnym vývojom vekovej štruktúry obyvateľstva sa bude zrejme podiel obyvateľov zapojených do trhu práce znižovať a v budúcnosti môže byť pre zamestnávateľa v kraji náročné nájsť kvalifikovaného zamestnanca.**

V prípade vekovej štruktúry ekonomicky aktívnych obyvateľov tvorila v roku 2020 skupina obyvateľov vo veku 35 - 44 podiel 29 %. Je viditeľný negatívny vplyv starnutia obyvateľstva v kraji. V porovnaní so Slovenskom je nižší podiel vekových skupín 15 - 24 a 25 - 34 a naopak vyšší podiel starších vekových skupín, najmä skupiny 45 - 54. V prípade 5 ročnej zmeny k najväčšiemu poklesu došlo v skupine 15 - 24 a rastie zastúpenie skupiny 55+. **Pokles zastúpenia EAO vo veku 15 - 24 nespôsobuje len ich vzdelávanie a príprava na trh práce ale najmä negatívny vývoj vekovej štruktúry. Rastúci podiel skupiny 55+ znamená tlak na náhradu týchto pracovných miest.**

V kontexte rizika automatizácie pracovných miest v budúcnosti je potrebné zvyšovať zručnosti pracovnej sily a jej adaptabilitu. Z hľadiska vzdelanostnej úrovne ekonomicky aktívneho obyvateľstva je podľa údajov z VZPS kraj nad úrovňou celoslovenského priemeru v prípade podielu EAO s úplným stredným vzdelaním (49,14 %), avšak podpriemerný je podiel vysokoškolsky vzdelaných (22,02 %). **Vývoj vzdelanostnej úrovne však v kraji má pozitívny trend.** Podiel EAO so základným vzdelaním a bez vzdelania sa každoročne znižuje (4,88 % v roku 2020) a podiel EAO s úplným stredným a vysokoškolským vzdelaním každoročne narastá.

Podľa údajov z VZPS o priemernom evidenčnom počte zamestnancov pracoval **v roku 2019 v kraji najväčší podiel zamestnancov v odvetví Priemyselná výroba (28,34 %), pričom podiel pracujúcich v danom odvetví má za sledované obdobie klesajúci charakter,** výraznejší nárast bol však zaznamenaný rokoch 2016 a 2017. Viac ako 11 % zamestnancov pracuje v odvetví Veľkoobchod a maloobchod (v tomto prípade podiel zamestnancov mierne rástol až do roku 2016, neskôr však došlo k jeho poklesu). Významný podiel zamestnancov v kraji pracuje taktiež vo Vzdelávaní (8,73 % zrejme spôsobené tromi vysokými školami a ďalšími výskumnými inštitúciami a ich pracoviskami sídliajúcimi v kraji) a taktiež v Doprave a skladovaní (8,44 %). **Kraj je špecifický vysokým podielom pracujúcich v poľnohospodárstve, ktorých zastúpenie je vyššie ako priemer SR (4,09 %). Podiel pracujúcich v tomto odvetví však vzhľadom aj na nízke mzdové ohodnotenie a investície do kapitálu dlhodobo klesá.**

Na úrovni okresov môžeme pozorovať, že na prvej priečke sa z hľadiska podielu zamestnancov vo všetkých okresoch drží odvetvie Priemyselná výroba. Avšak zastúpenie tohto odvetvia sa v jednotlivých okresoch značne líši – okresy nachádzajúce sa v severnej časti kraja sú charakteristické podielmi presahujúcimi priemernú hodnotu kraja ako takého, konkrétne ide o okres Topoľčany (39,22 %), Šaľa (39,10 %) a Zlaté Moravce (32,74 %). Hlbšie pod priemerom úrovne kraja sa nachádzajú napr. okresy Nové Zámky (22,36 %) či Nitra (24,26 %). Okresy s nižším podielom pracujúcich v priemyselnej výrobe sú charakteristické vyšším zastúpením odvetví obchodu a služieb, napr. v prípade Nitry je to

Veľkoobchod a maloobchod (12,17 %) či vzdelávanie (9,22 %). V spomínaných odvetviach pracuje vysoký podiel zamestnancov aj v okrese Komárno (veľkoobchod a maloobchod – 14,10 %, vzdelávanie – 11,74 %). V prípade Nitry však môžeme pozorovať aj vysoký podiel pracujúcich v odvetviach Informácie a komunikácia (3,27 %) a Finančné a poisťovacie činnosti (1,27 %) v porovnaní s hodnotami na úrovni kraja. Okres Nové Zámky je špecifický vysokým podielom odvetvia Doprava a skladovanie (16,06 %). Vysoký podiel pracovníkov tu pracuje taktiež v odvetví Veľkoobchod a maloobchod s podielom 12,33 %.

Ostatné okresy majú taktiež svoje špecifiká – ide napr. o vysoký podiel pracujúcich v zdravotníctve (10,01 %) v okrese Levice. V odvetví Dodávka elektriny v tomto okrese pracuje štvornásobne väčší podiel ako v priemere na úrovni kraja (8,28 %) – v obci Mochovce je lokalizovaná atómová elektráreň. V prípade Zlatých Moraviec pracuje 8,03 % zamestnancov v poľnohospodárstve (takmer dvojnásobná hodnota v porovnaní s priemerom na úrovni kraja) a až 11,23 % zamestnancov pracuje v stavebníctve.

Z hľadiska zamestnancov podľa klasifikácie zamestnaní prevládajú v kraji Špecialisti (13,8 %) a Operátori a montéri strojov a zariadení (13,9 %). V porovnaní s celoslovenským priemerom je však v kraji nižší podiel najmä už spomínaných špecialistov, technikov a odborných pracovníkov či zákonodarcov. Vyššie zastúpenie majú spomínaní operátori a montéri strojov a zariadení; kvalifikovaní pracovníci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve; či pomocní a nekvalifikovaní pracovníci.

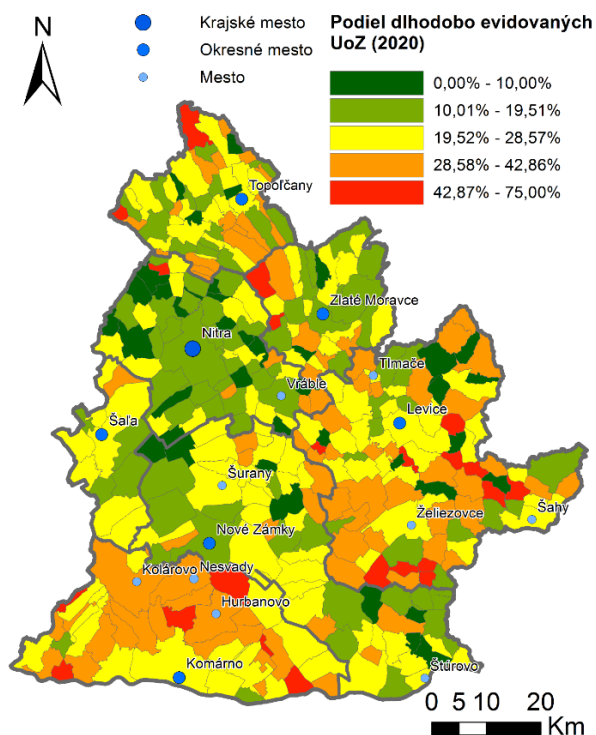
Nedostatok voľných pracovných miest môže byť z pohľadu osoby hľadajúcej zamestnanie riešený aj krátkodobou migráciou za prácou do zahraničia (do 1 roka). Z hľadiska objemu takejto migrácie sa v roku 2020 kraj umiestnil spomedzi všetkých krajov na druhom mieste spolu s Košickým krajom. Najväčšie migračné toky osôb z tohto hľadiska smerovali do Maďarska, Rakúska a Nemecka. Čo sa týka vývoja v čase, dlhodobo môžeme pozorovať nárast objemu takéhoto druhu migrácie do Nemecka (4000 v roku 2020). V prípade Rakúska počet krátkodobo vystahovaných rástol v období od roku 2011 do roku 2018, následne však pozorujeme značný pokles na 4000 v roku 2020. Naopak v prípade Maďarska počet vystahovaných medziročne klesal od roku 2011 do roku 2014, v nasledujúcom období mal mierne rastúci trend.

Zatiaľ čo v prípade domácej populácie môžeme pozorovať tendencie migrovať za prácou vnútroštátne do Bratislavského alebo Trnavského kraja, či do zahraničia (na západ), v posledných rokoch sa zvyšuje počet cudzincov, sťahujúcich sa do kraja za prácou (na 8004 v roku 2020, nárast o 133,63 % v porovnaní s rokom 2016). **Príliv zahraničnej pracovnej sily sa na Slovensku spája najmä s prílivom priamych zahraničných investícií a narastajúcou potrebou zabezpečovať služby, ktoré sú nedostatočne pokryté domácou pracovnou silou** (napr. z dôvodu neatraktívnej mzdovej úrovne pre domáce obyvateľstvo). Je však rozdiel medzi migračným správaním občanov EÚ (resp. EHP) a štátnych príslušníkov tretích krajín (títo potrebujú na pobyt a zamestnanie povolenie). V prípade občanov z krajín EHP bol medzi rokmi 2016 a 2020 zaznamenaný mierny pokles v počte ich pobytov s dôvodom zamestnania (pokles o 13,13 %). **Z hľadiska pôvodu cudzincov z EHP predstavovali za posledných 5 rokov najväčší počet pobytov s dôvodom zamestnania štátni príslušníci Maďarska, Rumunska, Talianska, Bulharska a Českej republiky, pričom najväčší podiel predstavovali najmä štátni príslušníci prvých dvoch menovaných štátov. Situácia je odlišná v prípade imigrantov z tretích krajín.** Počet ich pobytov s dôvodom zamestnania sa za posledných 5 rokov výrazne zvýšil na 5675 v roku 2020 (nárast 663,71 %). **Podľa pôvodu išlo najmä o štátnych príslušníkov Ukrajiny a Srbskej republiky, pričom počet pobytov týchto osôb dosiahol maximum v roku 2019** (3389 pobytov v prípade Ukrajiny a 1113 v prípade Srbskej republiky). V nasledujúcom roku sa počet týchto pobytov mierne znížil, čo bolo zrejme spôsobené pandemickou situáciou. **Je zrejme že spúšťačom tohto trendu bola lokalizácia závodu Jaguar Land Rover v Nitre** (zahájenie výroby koncom roka 2018).

Z hľadiska miery evidovanej nezamestnanosti sa kraj dlhodobo nachádza pod úrovňou Slovenska – spomedzi krajov bol ku koncu roka 2020 na štvrtom (najlepšom) mieste s hodnotou 5,5 %. Miera nezamestnanosti mala v kraji, podobne ako celkovo na Slovensku, klesajúcu tendenciu. Po niekoľkých rokoch rastúceho trendu začala v roku 2012 klesať zo 14,08 % na minimum 2,93 % v roku 2019.

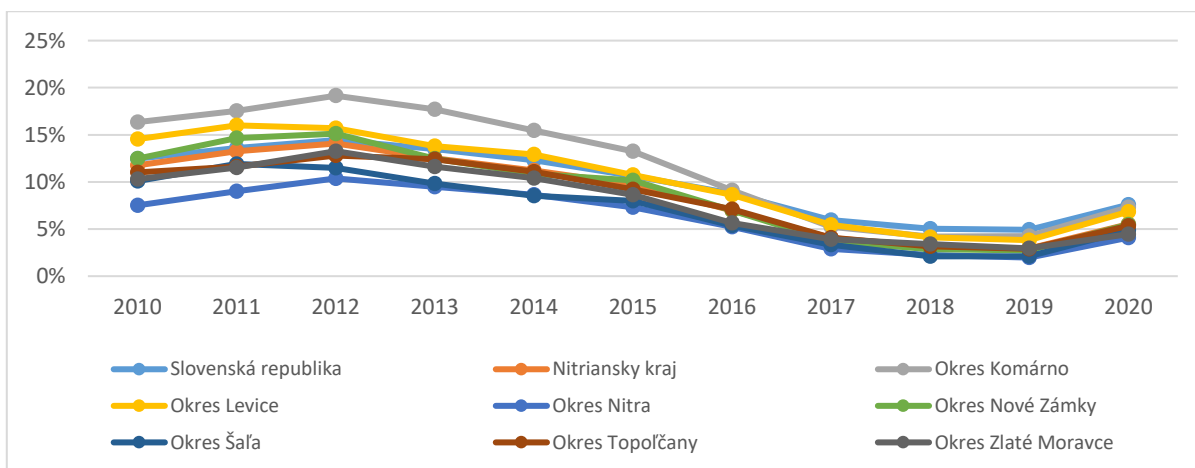
V posledných rokoch sa pokles miery nezamestnanosti spomalil a žiaľ v roku 2020 bol podobne ako na celoslovenskej úrovni opäť pozorovaný nárast, spôsobený zrejme opatreniami súvisiacimi s pandemiou Covid-19. Vývoj miery nezamestnanosti v prípade jednotlivých okresov kopíruje vývoj v rámci kraja. V prípade priemeru za posledných 10 rokov je najpriaznivejšia situácia v okresoch Nitra a Šaľa, naopak najvyššie hodnoty boli zaznamenané v okresoch Komárno a Levice. V prípade dlhodobej nezamestnanosti (dlhšie ako 1 rok) možno v posledných rokoch pozorovať ešte výraznejší pokles. Aj v tomto prípade došlo v roku 2020 k nárastu tohto ukazovateľa. Ku koncu roka bola najnižšia hodnota zaznamenaná v okrese Nitra (0,71 %) a najvyššia opäť v prípade okresov Komárno (2,53 %) a Levice (2 %). Na obrázku 13 je vizualizovaný podiel dlhodobo nezamestnaných v jednotlivých obciach kraja. Môžeme pozorovať, že v súlade s mierou dlhodobej nezamestnanosti na úrovni okresov sa obce s vysokým podielom dlhodobo nezamestnaných nachádzajú najmä v okresoch Komárno a Levice, naopak ich relatívne nízky podiel je v okrese Nitra.

Obr. 13: Podiel dlhodobo nezamestnaných v obciach NSK

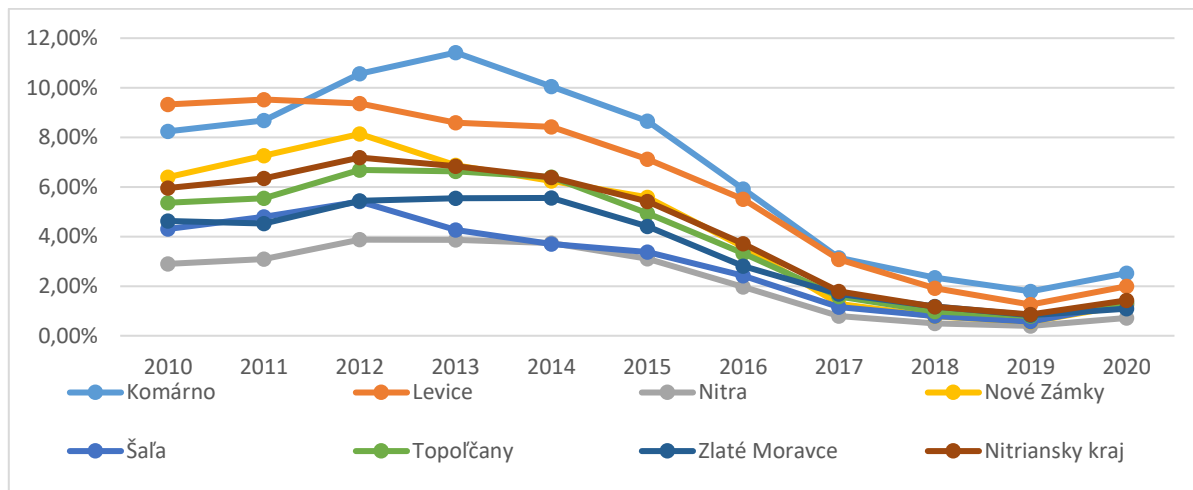
Zdroj: ÚPSVaR

Obr. 14: Miera nezamestnanosti v NSK

Zdroj: ÚPSVaR, vlastné spracovanie

Obr. 15: Miera dlhodobej nezamestnanosti v NSK

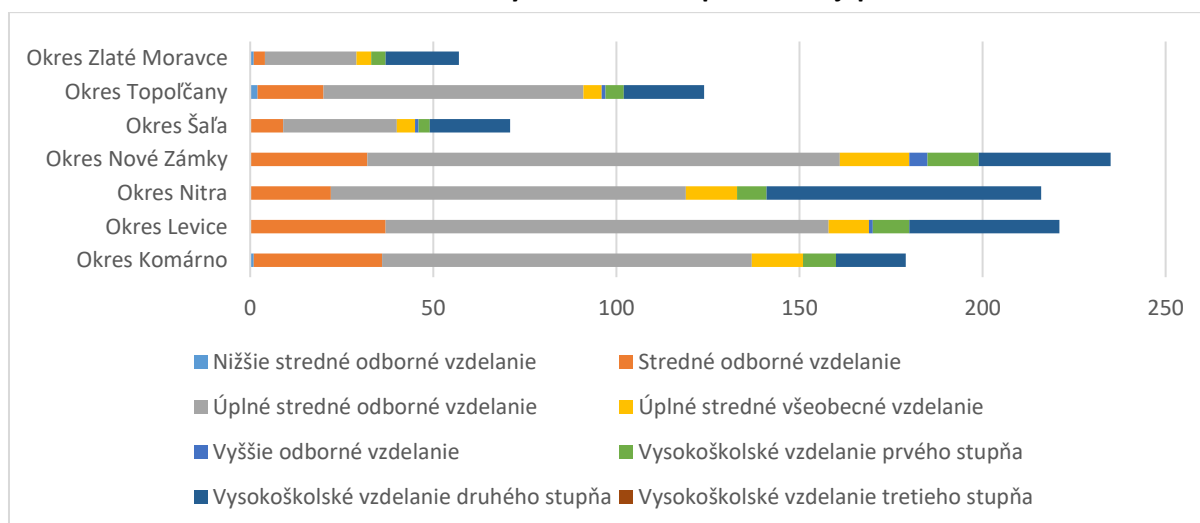

Zdroj: ÚPSVaR, vlastné spracovanie

Voľné pracovné miesta a evidovaní absolventi

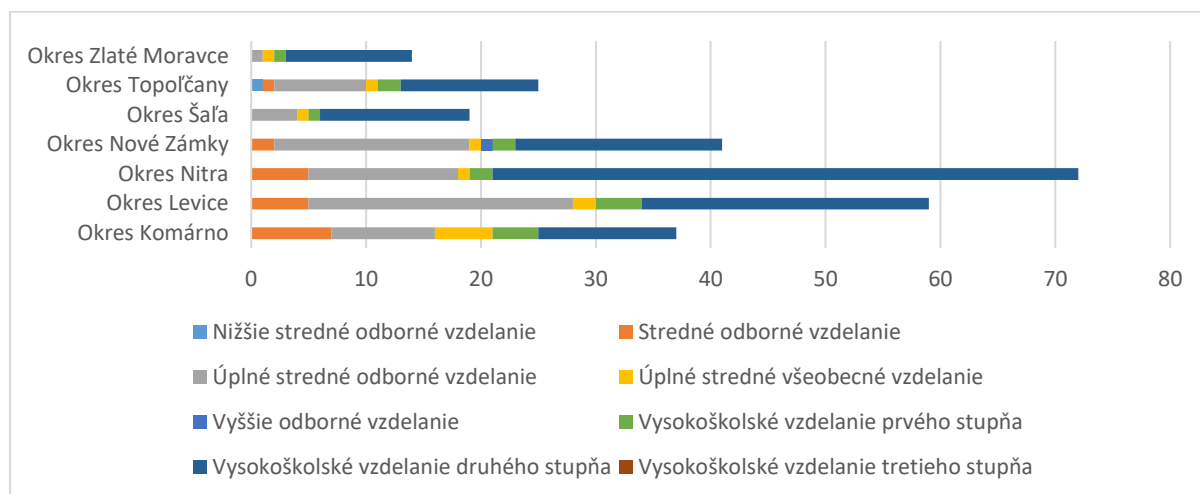
Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny vedie evidenciu voľných pracovných miest. Ide však len o pracovné miesta nahlasované úradom práce zamestnávateľmi (10 835 evidovaných voľných pracovných miest v roku 2020). V štatistike teda nie sú zahrnuté údaje súkromných pracovných portálov či voľné pracovné miesta, ktoré zamestnávatelia nezverejnili. Vzhľadom na narastajúci počet voľných pracovných miest v evidencii sa štruktúra týchto pracovných miest postupne vyvíjala. Na obrázkoch 55 a 56 v prílohe, môžeme pozorovať, že štruktúra pracovných miest z hľadiska vzdelania aj požadovanej profesie je od roku 2017 ustálená. Z hľadiska vzdelania dominujú voľné pracovné miesta vyžadujúce len základné vzdelanie (46,6 % v roku 2020), avšak podiel takýchto voľných pracovných miest sa znižuje (pokles o 12,2 % za posledné 4 roky). Ďalšími významnými skupinami sú voľné pracovné miesta požadujúce nižšie stredné odborné vzdelanie a stredné odborné vzdelanie. Podiel spomínaných typov voľných pracovných miest za posledné 4 roky mierne vzrástol. **V prípade požadovaných profesií patrí najväčší podiel voľným pracovným miestam vyžadujúcim operátorov a montérov strojov a zariadení (48,8 %).** S výnimkou roku 2019 sa podiel takýchto voľných pracovných miest od roku 2017 zvyšoval (nárast o 23,9 % medzi rokmi 2017 a 2020). **Významnú časť voľných pracovných miest tvoria taktiež kvalifikovaní pracovníci a remeselníci (21,26 %) a pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (14,73 %).** V kraji taktiež narastá potreba špecialistov.

Obr. 16: Štruktúra absolventov evidovaných na úradoch práce v kraji podľa vzdelania v roku 2020

Zdroj: ÚPSVaR. 2020.

Obr. 17: Štruktúra absolventov evidovaných na úradoch práce nad 6 mesiacov v kraji podľa vzdelania v roku 2020

Zdroj: ÚPSVaR. 2020.

Štruktúra absolventov vedených v evidencii úradov práce a doba, za ktorú sa im podarí nájsť si prácu môže byť indikátorom odrážajúcim dopyt po absolventoch určitých odborov resp. absolventoch, ktorí dosiahli určitý stupeň vzdelania. Absolventi sú jednou zo zraniteľných skupín uchádzačov o zamestnanie. Obrázok 16 znázorňuje štruktúru absolventov evidovaných na úradoch práce v kraji podľa vzdelania. Najväčší počet absolventov bol v roku 2020 evidovaný v okresoch Nové Zámky, Levice a Nitra. Čo sa týka štruktúry evidovaných, **celkovo v kraji predstavujú viac ako polovicu evidovaných absolventi s úplným stredným odborným vzdelaním**. Najväčší podiel takýchto evidovaných je v okrese Topoľčany či Komárno. **Významný podiel evidovaných tvoria taktiež absolventi s vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa**. Obrázok 17 znázorňuje totožnú štruktúru, jedná sa však o absolventov, ktorí sú evidovaní dlhšie ako 6 mesiacov. V tomto prípade je najväčší počet takýchto evidovaných v okrese Nitra. Absolventi s úplným stredným odborným vzdelaním tvoria celkovo v kraji už len 28,1 % evidovaných. Dominujú však absolventi s vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa, ktorí tvoria viac ako polovicu evidovaných (53,19 %). Najväčší podiel evidovaných absolventov s týmto vzdelaním bol zaznamenaný v okresoch Zlaté Moravce a Nitra.

V prípade štruktúry absolventov evidovaných na úradoch práce v kraji podľa odborov predstavovali v roku 2020 vo všeobecnosti najväčší podiel absolventi spadajúci do skupiny 6 - spoločenské vedy, náuky a služby (podľa ÚPSVaR), konkrétne išlo o odbory Ekonomika a organizácia, obchod a služby II (16,05 % evidovaných absolventov) a Ekonomika a organizácia, obchod a služby I (14,32 % evidovaných absolventov). Podstatný podiel absolventov predstavovali taktiež absolventi zo skupiny 2 - technické vedy a náuky, konkrétne Elektrotechnika a Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II (oba odbory zhodne po 7,25 % evidovaných absolventov). Za týmito odbormi sa umiestnili absolventi odboru Úplné stredné vzdelanie na gymnáziu (6,26 %). V prípade vývoja za posledných 5 rokov bol zaznamenaný najväčší nárast podielu evidovaných absolventov v odboroch Elektrotechnika (nárast o 2,5 percentuálnych bodov oproti roku 2016) a Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II (nárast o 1,78 percentuálnych bodov oproti roku 2016). Naopak najviac poklesol podiel evidovaných absolventov v odboroch Úplné stredné vzdelanie na gymnáziu (nárast o 1,78 percentuálnych bodov oproti roku 2016) a Psychologické vedy (nárast o 1,78 percentuálnych bodov oproti roku 2016).

V prípade absolventov evidovaných dlhšie ako 6 mesiacov je ich štruktúra odlišná – zvýšil sa najmä podiel skupín odborov 7 - spoločenské vedy, náuky a služby a 4 - poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne vedy a náuky. **Najväčší podiel absolventov, ktorí sú evidovaní dlhšie ako 6 mesiacov je konkrétne v odboroch Ekonomické vedy (12,36 %), Ekonomika a organizácia, obchod a služby I (9,36 %) a Strojárstvo (7,87 %).**

Prognóza trhu práce

Čo sa týka budúceho vývoja potrieb trhu v kraji, vo všeobecnosti sa očakáva, že vzhľadom na Industry 4.0 v dlhodobom horizonte prebehne na Slovensku automatizácia pracovných miest, a to najmä pracovných miest s nízkou pridanou hodnotou (Trexima, 2020). Súčasne dôjde k výraznej zmene či dokonca zániku mnohých pracovných činností. Tieto zmeny budú spôsobené najmä zavádzaním nových technológií, čo bude viesť k rastu produktivity práce a vzniku kvalitatívne nových pracovných príležitostí. Výzvou je aj v kontexte starnutia obyvateľstva zvyšovanie zručností a zabezpečenie adaptability budúcich pracovných síl. Bude potrebné zosúladiť ponuku a dopyt na trhu práce, najmä z dôrazom na zabezpečenie kvalifikovaných pracovníkov v znalostne intenzívnych odvetviach.

Situácia na trhu práce bola v posledných rokoch charakteristická klesajúcou mierou nezamestnanosti avšak zvyšujúcim sa počtom ťažko obsaditeľných pracovných miest. Strednodobá prognóza potrieb trhu práce v horizonte 5 rokov, ktorá bola súčasťou výsledkov projektu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (2020), hovorí v kontexte Nitrianskeho samosprávneho kraja o prehlbovaní nesúladu medzi štruktúrou uchádzačov o zamestnanie a voľných pracovných miest:

- Do roku 2025 bude 65 % dodatočných pracovných miest tvorených náhradou pracovnej sily a zvyšok v dôsledku rastúceho dopytu.
- Absolventi prichádzajúci na trh práce v kraji dopyt po pracovnej sile nepokryjú.
- Na trh práce v kraji bude prichádzať výrazne nižší počet absolventov stredných škôl než bude vyžadovať trh. V prípade vysokoškolských pozícií bude takmer celý trh pokrytý.
- Najviac dodatočných pracovných síl bude v kraji potrebných v odvetviach Priemyselná výroba a Stavebníctvo.
- Podľa klasifikácie zamestnaní takmer polovicu dodatočných pracovných miest budú tvoriť operátori a montéri strojov a zariadení, pracovníci v obchode a službách a kvalifikovaní pracovníci a remeselníci.
- V prípade stredoškolských pozícií bude najväčší nedostatok v oblasti strojárstva. Nedostatok bude taktiež predavačov, pracovníkov dopravy, logistiky a pôšt, sociálno-výchovných pracovníkov, asistentov, či pracovníkov v oblasti obchodu a financií.
- Naopak prebytok osôb na trhu práce bude v oblasti ekonomiky a manažmentu obchodu, poľnohospodárstva a výživy, ale aj v oblasti cestovného ruchu.

V dlhodobom horizonte je potrebné zabezpečiť kvalifikovanú pracovnú silu pre znalostne intenzívne odvetvia.

B.2.2 Sociálna inklúzia a sociálna ekonomika

Sociálne vylúčenie a sociálna izolácia jednotlivcov a skupín pramení v nerovnakej miere podieľania sa na materiálnych a nemateriálnych zdrojoch spoločnosti.⁵

Deti a mládež

Podľa EU SILC 2019 sú deti najviac ohrozené príjmovou chudobou. Z hľadiska typu domácnosti sú na Slovensku najviac ohrozené rizikom chudoby domácnosti 1 rodiča s 1 a viac závislými deťmi (32,1 %) a domácnosti 2 dospelých s 3 a viac závislými deťmi (37,8 %). Pretrvávajúca chudoba je u ľudí do 18 rokov dvakrát vyššia ako v celej populácii. Približne polovica jednorodičovských domácností a viac 40 % domácností s tromi a viac deťmi nedokázalo čeliť neočakávaným výdavkom (1/3 populácia SR). Necelá

⁵ Sociálne vylúčenie môže mať rôzne príčiny. Najčastejšie sa uvádza päť dimenzií sociálneho vylúčenia (spotreba, úspory, produkcia, politika a sociálna aktivita). Schopnosť jednotlivca podieľať sa na každej z týchto dimenzií je ovplyvnená osobnými vlastnosťami, životnými udalosťami, rodinnou a spoločenskou súdržnosťou a politickými inštitúciami v spoločnosti. Sociálnemu vylúčeniu sú vystavené rôzne skupiny obyvateľov (Palovičová, 2013).

tretina jednorodičovských domácností a štvrtina domácností s tromi a viac deťmi si nemôže dovoliť každý druhý deň mäsité jedlo, rybu alebo hydinu (priemer SR je približne 15 %). Z hľadiska veku môžeme povedať, že deti sú vystavené vyššiemu riziku chudoby ako dospelé a staršie osoby. **Osoby vo veku 0 – 17 rokov tvoria celkovo najzraniteľnejšiu vekovú skupinu. Ich miera rizika chudoby bola na úrovni 19 % a bola odrazom príjmovej situácie domácnosti, v ktorej dieťa žilo.** Deti boli dvojnásobne viac ohrozené rizikom chudoby v porovnaní s osobami vekovej skupiny 50 – 64 roční a v porovnaní so skupinou 65 a viac ročných bol tento rozdiel takmer trojnásobný.

Starnutie, seniori

Veková štruktúra obyvateľov Nitrianskeho kraja je menej priaznivá ako priemer Slovenska. Vekový priemer v Nitrianskom kraji od roku 2011 vzrástol o takmer tri roky (vekovej štruktúre vo všeobecnosti je venovaná kapitola Ľudské zdroje a demografia). Za posledných 20 rokov výrazne vzrástol podiel poproduktívnej zložky obyvateľstva (pozri index starnutia na úrovni obcí – obrázok 11). **Index starnutia žien je v Nitrianskom kraji najvyšší v porovnaní s ostatnými regiónmi.** V absolútnej hodnote vzrástla početnosť tejto zložky v kraji výraznejšie za posledných 10 rokov, a to o 29 061 osôb, čo je nárast o 29,3 %. Najvyšší nárast poproduktívnej zložky je zaznamenaný v okresoch Šaľa, Nitra a Topoľčany (pozri príloha tab. 1).

V rámci päťročných vekových skupín seniorov vzrástol za posledných 10 rokov najmä počet v skupinách nad 85 rokov (najvýraznejšie v skupine 100 a viac rokov) a od 65 do 69 rokov. V okresoch Nitra a Topoľčany aj v skupine od 70 do 74 rokov.

V Nitrianskom kraji žije najviac poberateľov starobných, predčasných starobných a vdovských dôchodkov. V období 2015 - 2019, tak ako aj v ostatných regiónoch SR, poklesol podiel predčasných dôchodkov, čo znamená, že **existuje tendencia ľudí v seniorskom veku ostávať dlhšie ekonomicky aktívni.** Ľudia v kategórii od 50 do 64 rokov s vysokoškolským vzdelaním participujú na trhu práce častejšie ako osoby v tom istom veku, ale s nižším dosiahnutým vzdelaním. Vysoký podiel seniorov žije osamote.

Vzhľadom na predošlé zistenia by bolo vhodné **zamerať sa na podporu aktívneho starnutia, ktoré prispieva k začleneniu seniorov na pracovný trh a do spoločnosti.** Ide okrem iného aj o využitie potenciálu a sebarealizáciu seniorov s cieľom vytvorenia medzigeneračne súdržnej a inkluzívnej spoločnosti. Národný program aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020 hovorí aj o potrebe kvalitnej osvetly, informovanosti a povedomia širokej verejnosti a samotnej cieľovej skupiny. V Nitrianskom kraji najmä zásluhou organizácií tretieho sektora vznikla tradícia dobrovoľníctva, čo vytvára predpoklad pre rozvoj dobrovoľníctva ako zdroja sebarealizácie a sociálnych kontaktov starších ľudí. Významnú úlohu v podpore aktívneho starnutia by mohli zohrať subjekty sociálnej ekonomiky. Už aj na Slovensku sa začína uplatňovať integrácia ubytovacích, sociálnych a zdravotných služieb v malokapacitných komunitných zariadeniach s možnosťou pracovnej aktivity.

Nezamestnanosť

Podľa sociálno-integračného prístupu k riešeniu vylúčenia, prispieva sociálne začlenenie, ktoré úzko súvisí s aktívnou participáciou na trhu práce (Palovičová, 2013).

Práca sa chápe ako hlavný nástroj integrovania populácie v produktívnom veku do spoločnosti. Sociálnym vylúčením je ohrozená aj skupina dlhodobo nezamestnaných, najmä v kontexte chudoby a limitovaným príjmom. Vývoj miery dlhodobej nezamestnanosti od roku 2010 je znázornený na obrázku 15, stav na úrovni obcí na obrázku 13. **Najvyššia dlhodobá nezamestnanosť počas tohto obdobia bola zaznamenaná v okresoch Komárno (najvyššia takmer 12 % v roku 2013) a Levice (najvyššia takmer 10 % v roku 2011), najnižšia v okresoch Nitra (najvyššia 4 % v roku 2013) a Šaľa (najvyššia 5,5 % v roku 2012).** V rámci sledovaného obdobia bola v okresoch NSK miera dlhodobej nezamestnanosti najnižšia v roku 2019 (do 2 %), medzi rokmi 2019 a 2020 mierne vzrástla. **Miera zamestnanosti žien sa v období 2015 - 2019 zvýšila dvakrát viac ako miera zamestnanosti mužov.**

Nezamestnanosť absolventov stredných odborných škôl je najvyššia v okresoch Levice, Nové Zámky a Nitra, vysokých škôl v okresoch Nitra a Levice (pozri obr. 16). **Najviac nezamestnaných absolventov má vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa a úplné stredné odborné vzdelanie.** Ekonomickej aktivite obyvateľov a trhu práce je venovaná kapitola Ľudské zdroje a demografia.

K 31.12.2020 bolo v NSK evidovaných 15 826 znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie, z toho 700 so zdravotným znevýhodnením, 1 103 absolventov škôl a 6 714 dlhodobo nezamestnaných. Najviac dlhodobo evidovaných uchádzačov o zamestnanie je v okresoch Levice, Komárno a Topoľčany (pozri obr. 13).

Vylúčenie rôznych skupín z trhu práce indikuje nebezpečie spoločenského vylúčenia a potrebu podpory v rámci nástrojov sociálnej politiky.

Nitriansky kraj je po Bratislavskom a Trnavskom kraji na treťom mieste v počte zamestnaných štátnych príslušníkov tretích krajín s platným povolením na zamestnanie na území Slovenskej republiky. V stratégii rozvoja kraja treba zohľadniť aj tento fakt. Potrebne sú opatrenia na začlenenie tejto skupiny obyvateľov do praktického života.

Zdravotné znevýhodnenie

Podľa Európskej komisie mala v roku 2020 jedna pätina obyvateľov EÚ určitú formu zdravotného znevýhodnenia. Zdravotné znevýhodnenie je príčinou vylúčenia jednotlivca z trhu práce a môže zapríčiniť vylúčenie sociálne. **Podľa výberového zisťovania pracovných síl je iba v Nitrianskom a Žilinskom kraji stúpajúci trend v počte zdravotne znevýhodnených ekonomicky aktívnych osôb.** V ostatných krajoch SR je to naopak.

Miera ekonomickej aktivity zdravotne znevýhodnených na Slovensku v období 2015 - 2019 stúpla o 1 %. Miera ich nezamestnanosti klesla takmer o 7 % (mužov o 5 % a žien až o 9 %) a miera zamestnanosti sa zvýšila o 2 % (výraznejšie u mužov).

Medzi osobami so zdravotným postihnutím je v SR ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením výrazne viac osôb ako v prípade osôb bez zdravotného postihnutia. Toto riziko sa zvyšuje so závažnosťou postihnutia. Miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia osôb so zdravotným postihnutím (18,4 %) je vyššia ako u osôb bez zdravotného postihnutia (13,6 %). K tejto skupine je potrebné zahrnúť aj osoby, resp. rodiny starajúce o osobu so zdravotným postihnutím, nakoľko z dôvodu opatery sú často nútení vzdať sa zamestnania a teda aj zdroja príjmu.

Minority

V Nitrianskom kraji je najvyšší počet príslušníkov maďarskej menšiny (24 %) v porovnaní s ostatnými regiónmi. **Z pracovného trhu sú vylučovaní obyvatelia, ktorí neovládajú slovenský jazyk, čo môže vyústiť aj do sociálneho vylúčenia.** V početnosti rómskej menšiny je kraj na 4. mieste po Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom kraji. Zo 118 osídlení s rómskou komunitou je 39 na okraji alebo mimo obce.

Priestor pre začlenenie Rómov na pracovný trh vytvára sociálna ekonomika. V Trenčianskom a Žilinskom kraji je najmenej obcí s rómskou komunitou, avšak v oboch krajoch je v polovici takýchto obcí lokalizovaný sociálny podnik. V Nitrianskom kraji je to iba v 18,3 % obcí. **Aktivačnú funkciu na trhu práce v rámci sociálnej politiky na Slovensku naplňajú aktivačné práce, v rámci ktorých obce vykonávajú niektoré práce. V Nitrianskom kraji 92,95 % obcí s rómskou komunitou využíva tento nástroj.**

V Banskobystrickom kraji je 8 obcí s 91 – 100 % a 10 obcí s 81 – 90 % spolu až 56 obcí s viac ako polovičným podielom rómskeho obyvateľstva. Až 53 obcí s viac ako 50 % podielom Rómov je Prešovskom a 47 v Košickom kraji. V Nitrianskom kraji je najvyšší podiel 61 - 70% Rómov v jednej obci a 51 – 60 % v dvoch obciach. **V 61 obciach žije do 20 % Rómov.**

Tab. 2: Rómske komunity a nástroje na ich začlenenie na pracovný trh v krajoch Slovenska

Kraj	Počet obcí	Počet evidovaných osídlení	Počet osídlení mimo obce	Počet obcí, kde žijú na okraji obce	Sociálny podnik v obciach s RK (%)	Aktivačné práce v obciach s RK (%)
Banskobystrický	210	209	46	69	11,90	96,66
Bratislavský	22	24	2	15	13,63	63,63
Košický	224	291	47	137	14,28	96,87
Nitriansky	71	118	15	24	18,30	92,95
Prešovský	224	309	63	138	15,17	97,32
Trenčiansky	21	28	1	11	47,61	95,23
Trnavský	38	50	4	13	2,63	94,73
Žilinský	15	23	1	9	46,66	100

Zdroj: vlastné spracovanie, Atlas rómskych komunít 2019

Tab. 3: Rómske komunity v okresoch Nitrianskeho kraja

Okres	Počet obcí	Počet evidovaných osídlení	Počet obyvateľov v osídleniach	Počet obyvateľov osídlení mimo obce	Počet obyvateľov osídlení na okraji obce	Počet obyvateľov osídlení vo vnútri obce	Počet nájomných bytov v obciach s rómskou komunitou
Komárno	9	22	2888-3500	303-450	752-900	1786-2200	738
Levice	22	27	2355-3250	663-850	544-800	1090-1600	628
Nitra	12	21	3162-3850	401-500	202-300	2540-3150	677
Nové Zámky	13	24	1921-2550	284-500	485-700	1015-1350	528
Šaľa	6	9	433-600	0	111-200	433-600	436
Topoľčany	3	8	503-700	0	382-500	211-300	78
Zlaté Moravce	4	7	1154-1400	51-100	251-300	803-1000	287

Zdroj: vlastné spracovanie, Atlas rómskych komunít 2019

Podľa atlasu rómskych komunít v 19,49 % obcí NSK žije táto rómska komunita. V levickom, novozámockom a nitrianskom okrese je najviac takýchto obcí.

Za najčastejšie formy sociálneho vylúčenia obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít sú považované ekonomické vylúčenie (vylúčenie zo životného štandardu a životných šancí obvyklých v spoločnosti či v danej skupine, pričom východiskom môže byť napríklad postavenie jednotlivcov na trhu práce, úroveň spotreby a veľkosti príjmu, majetok, štandard bývania a pod.), **kultúrne vylúčenie** (nemožnosť zdieľať kultúrny kapitál, vzdelanosť a kultúru spoločnosti), **symbolické vylúčenie** (často spojené so stigmatizáciou jedincov a skupín vnímaných ako odlišné, existencie predsudkov či stereotypov) a **priestorové vylúčenie** (koncentrácia vylúčených jednotlivcov a sociálnych skupín v určitých geografických priestoroch) (PHRaSR BSK 2021-27).

Sociálna ekonomika

V súčasnosti sa zvyšuje opodstatnenosť sociálnej ekonomiky. Príkladom jej výrazného prínosu je pôsobenie subjektov sociálnej ekonomiky v situácii spôsobenej finančnou a hospodárskou krízou v rokoch 2008 – 2009 a súčasnou pandemiou Covid-19. Sociálne podniky dokázali, že predstavujú dôležitú súčasť v zmierňovaní dopadov krízových situácií. Rovnako sociálne poľnohospodárstvo, ktoré prináša výhody predovšetkým pre cieľovú skupinu ale aj pre poľnohospodára, klientov, lokálnu, regionálnu a národnú ekonomiku a sociálnu politiku. Prínosy sociálneho poľnohospodárstva možno diferencovať v závislosti od cieľovej skupiny. Pre cieľové skupiny prináša pracovnú integráciu, pracovné

uplatnenie (pre skupiny vylučované z trhu práce a dlhodobo nezamestnaných), vzdelávanie a získavanie a rozvoj zručností, integráciu do spoločnosti (pre skupiny vylučované zo spoločnosti), sociálne služby (pre skupiny odkázané na sociálne služby), terapiu, rehabilitáciu a oddych, samozásobenie, bývanie. Pre poľnohospodára znamená zapojenie do sociálnych aktivít a diverzifikáciu činnosti. Klienti získavajú dostupné tovary a služby s vyššou pridanou hodnotou, verejnosť (rezidenti a návštevníci územia) môžu oceniť zlepšenie komunitného života a estetické a environmentálne prínosy. Pre lokálnu a regionálnu ekonomiku prináša lokalizácia aktivít sociálneho poľnohospodárstva diverzifikáciu ekonomickej základne územia.

Na Slovensku je sociálna ekonomika podporovaná najmä v rámci pravidiel stanovených zákonom č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnom podnikaní a zákonom č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti. K 26.10.2021 bolo registrovaných 432 sociálnych podnikov. Z tohto počtu je **na území Nitrianskeho kraja lokalizovaných 30, v roku 2019 boli založené 3, v roku 2020 bolo registrovaných 17 a 14 v roku 2021**. Sociálne podniky zriaďujú rôzne typy subjektov. Sociálne podniky zriadené obcou sú iba v okresoch Levice, Nové Zámky a Šaľa. Vyplýva to aj z toho, že obce si neuvedomujú prínosy obecného sociálneho podnikania pri naplňaní originálnych a prenesených kompetencií a dosahovaní cieľov, ktoré si obce vytýčili. Takmer všetky sociálne podniky v NSK majú právnu formu obchodnej spoločnosti, konkrétne spoločnosti s ručením obmedzeným (iba jedno družstvo a jedno občianske združenie). V sociálnom podnikaní sú len minimálne využívané právne formy, ktoré sú pre tento typ ekonomickej aktivity vhodnejšie (napríklad družstvo). Tak je to aj v národnom merítku. **Až polovica registrovaných sociálnych podnikov Nitrianskeho kraja deklaruje činnosť v poľnohospodárstve alebo záhradníctve alebo činnosti v prvospracovaní poľnohospodárskych produktov.**

Chránené dielne a chránené pracoviská sú ďalšími typmi subjektov pôsobiacich v rámci sociálnej ekonomiky. **Na území Nitrianskeho kraja k 30.6.2021 pôsobilo celkom 548 chránených dielní a pracovísk, najviac v okresoch Levice a Nové Zámky** (pozri tab. 4). Tieto agentúry k spomínanému dátumu zamestnávali **1 004 znevýhodnených zamestnancov**.

V území pôsobia v rámci sociálnej ekonomiky aj agentúry podporovaného zamestnávania, ktoré vykonávajú služby pre občanov so zdravotným postihnutím a dlhodobo nezamestnaných a zamestnávateľov, a to najmä: poskytovanie odborného poradenstva na podporu a pomoc pri získaní a udržaní si pracovného miesta, poskytovanie pracovnoprávneho a finančného poradenstva, zisťovanie schopností a odborných zručností, vyhľadávanie vhodného zamestnania a jeho sprostredkovanie, poradenstvo pri získavaní zamestnancov, vykonávanie výberu zamestnanca a úprava pracovného miesta a pracovných podmienok. **Na Slovensku pôsobí 32 agentúr podporovaného zamestnávania. V Nitrianskom kraji je jedna (v krajskom meste).**

Tab. 4: Vybrané indikátory sociálnej ekonomiky v NSK

Okres	Počet sociálnych podnikov (SP)	Počet znevýhodnených a zraniteľných zamestnancov SP	Počet chránených dielní a pracovísk (CHD/CHP)	Počet zdravotne znevýhodnených zamestnancov CHD/CHP
Komárno	3	17	63	130
Levice	11	54	160	243
Nitra	6	37	47	103
Nové Zámky	3	7	151	296
Šaľa	1	3	41	84
Topoľčany	4	11	68	104
Zlaté Moravce	2	4	18	44
Nitriansky kraj	30	133	548	1004

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov RC ISE v Nitre a registrov ÚPSVaR.

Región je najrozvinutejším poľnohospodárskym regiónom z hľadiska výmery poľnohospodárskej plochy aj produktivity miestnej poľnohospodárskej výroby. V rámci sociálnej ekonomiky má potenciál

aj pre rozvoj sociálneho poľnohospodárstva a záhradníctva so zameraním na rôzne cieľové skupiny obyvateľov.

B.2.3 Ekonomika a hospodárstvo

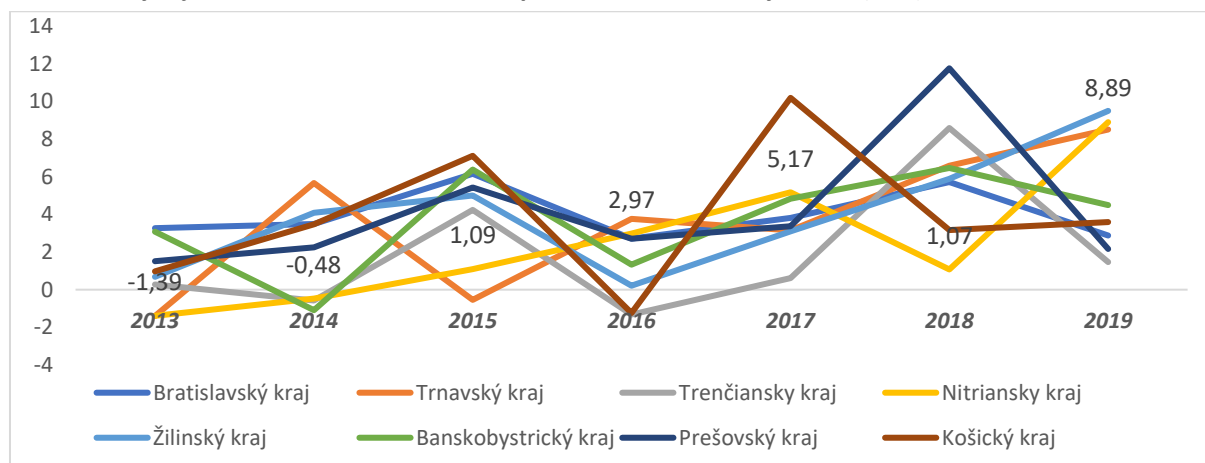
Regionálna ekonomika Nitrianskeho kraja patrí medzi priemerne výkonné ekonomiky v rámci NUTS III regiónov v SR, avšak so značným potenciálom pre budovanie znalostnej ekonomiky, stabilizáciu a rozvoj existujúcich priemyselných odvetví, agropotravinárskeho komplexu s dlhou tradíciou a rozvoj znalostne-intenzívnych služieb a služieb v cestovnom ruchu.

Regionálny hrubý domáci produkt je v súčasnosti považovaný za hlavnú metriku ekonomického rastu a konvergencie regiónov. Patrí zároveň medzi kľúčové ukazovatele Kohéznej politiky EÚ. Slovensko je krajinou s výrazným rozdielom v tempe regionálneho ekonomického rastu regiónu hlavného mesta a ostatných NUTS III regiónov. Necelú tretinu HDP Slovenska produkuje Bratislavský kraj. **Nitriansky kraj patrí dlhodobo do prvej polovice ekonomicky najrozvinutejších regiónov v SR.** Z hľadiska hodnotenia výšky rHDP Nitrianskeho kraja v kontexte európskych regiónov sa prejavuje výrazný odstup od Bratislavského kraja. Kým Bratislavský kraj bol v roku 2018 112. NUTS III regiónom EÚ z hľadiska produkcie rHDP v bežných trhových cenách, Nitriansky kraj v poradí regiónov dosiahol 408. miesto. Bratislavský kraj je pritom jediným slovenským NUTS II regiónom, ktorý z hľadiska rHDP na obyvateľa podľa parity kúpnej sily patrí medzi 10. najrozvinutejších regiónov EÚ, pričom NUTS II región Západné Slovensko sa zaraďuje medzi spodných 20 %.

Ekonomika Nitrianskeho kraja patrí medzi najrýchlejšie rastúce regionálne ekonomiky na Slovensku.

Nitriansky kraj síce vyprodukoval v roku 2019 len 10,36 % HDP Slovenska (v bežných cenách), čo predstavovalo len 82,93 % priemernej hodnoty na región, avšak tempo rastu rHDP v bežných cenách od roku 2015 stabilne rastie, pričom rozdiel v celkovom objeme vyprodukovaného rHDP v 7-ročnom období medzi rokmi 2013 a 2020 predstavuje nárast o 18,24 %.

Obr. 18: Vývoj zmien v medziročnom tempe rastu rHDP na obyvateľa (PPS)

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

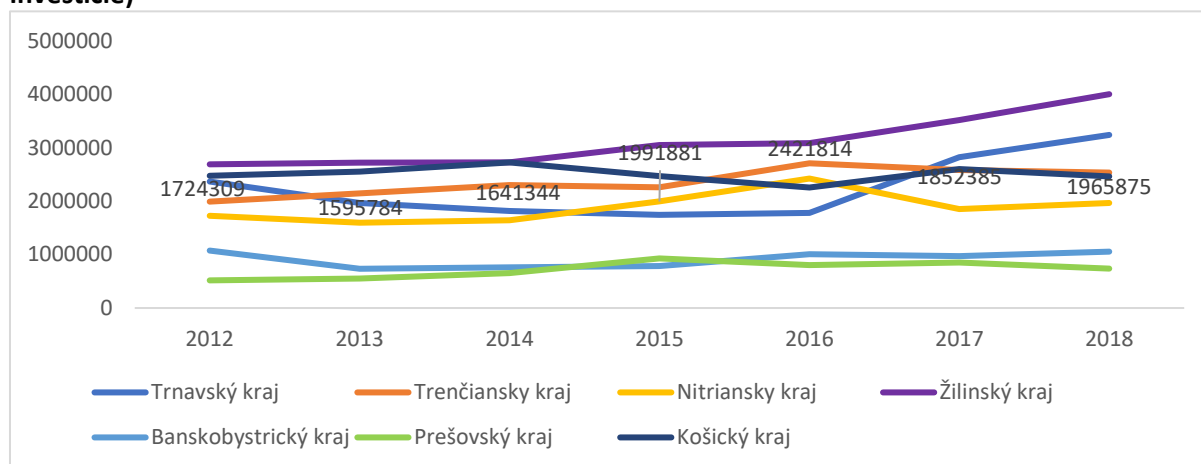
Z hľadiska rHDP na obyvateľa v PPS možno Nitriansky kraj zaradiť na 4. miesto medzi ekonomicky najvyspelejšími regiónmi SR za Bratislavský, Trnavský a Žilinský kraj. Obzvlášť medzi rokmi 2018 a 2019, kedy bol zaznamenaný pokles rHDP na obyvateľa v prípade väčšiny NUTS III regiónov na Slovensku, došlo v prípade Nitrianskeho kraja k zvýšeniu tempa rastu rHDP na obyvateľa až o 7,82 %. Výška rHDP na obyvateľa (VOD) v Bratislavskom kraji však zostáva až 2,7 násobne vyššia. Tento vývoj je predzvesťou ďalšieho rastu ekonomiky Nitrianskeho kraja.

Na národnej i regionálnej úrovni sa niekedy uprednostňuje ako miera celkového ekonomického výkonu a rastu **hrubá pridaná hodnota**, pred hrubým domácim produktom (HDP) alebo hrubým národným produktom (HNP). Hrubá pridaná hodnota (HPH) je metrika ekonomickej produktivity, ktorá

predstavuje hodnotu množstva tovaru a služieb, ktoré boli vyrobené v krajine v eurách, mínus náklady na všetky vstupy, ktoré sú priamo spojené s touto výrobou.

Ekonomika Nitrianskeho kraja produkuje 8,5 % pridanej hodnoty vytvorenej v Slovenskej republike, čo kraj zaraďuje na 5. miesto medzi NUTS III regiónmi. Rast produktivity a tvorby pridanej hodnoty je však relatívne výrazný, medzi rokmi 2013 a 2019 celková pridaná hodnota v bežných cenách vzrástla o 15,6 %. Podiel aktivít s vyššou pridanou hodnotou teda v ekonomike kraja rastie, avšak je stále poznačený objemom spracovateľského priemyslu a iných aktivít so zníženou schopnosťou generovať pridanú hodnotu. Podľa ekonomických činností najväčší podiel na regionálnej hrubej pridanej hodnote v roku 2018 tvoril priemysel (35,5 %). Obchod, doprava, ubytovanie a stravovanie sa podieľali 19,3 % a verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie, zdravotníctvo a sociálna pomoc 11,6 %.

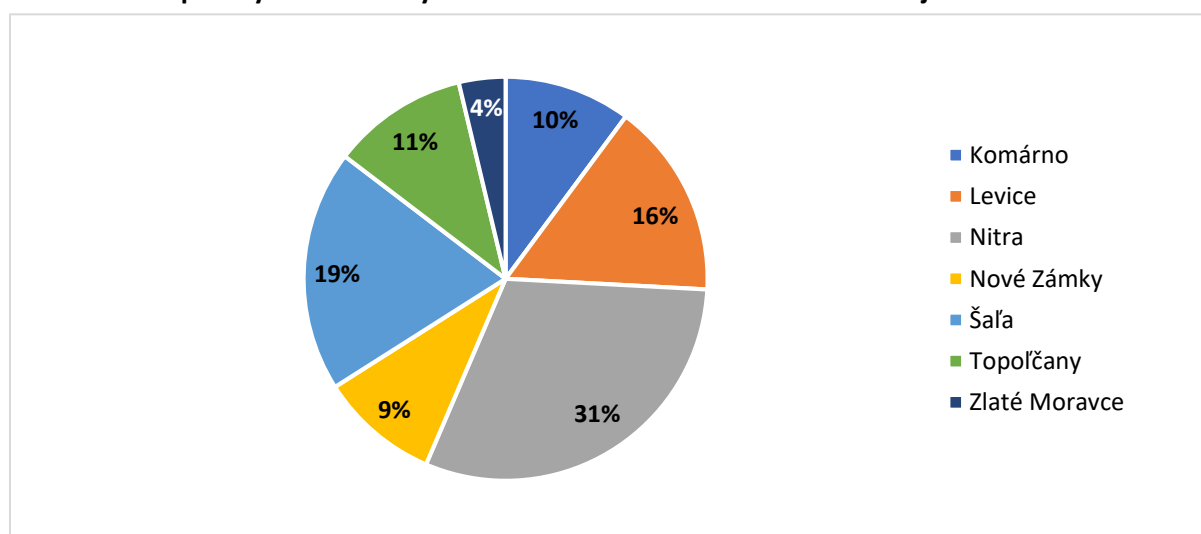
Obr. 19: Stav priamych zahraničných investícií vo vybraných regiónoch SR (princíp smerovania investície)

Zdroj: NBS, 2021

Celkový stav priamych zahraničných investícií v Slovenskej republike dosiahol za rok 2018 úroveň 52,28 mld. EUR, čo predstavuje medziročný nárast o 5,4 %. Z toho prílev investícií do Bratislavského kraja predstavoval podiel až 69,4 %. Celkový stav PZI v Nitrianskom kraji v roku 2018 predstavoval iba 3,76 % z celonárodnej hodnoty, čo znamená, že Nitriansky kraj je až 5. najúspešnejší na Slovensku v schopnosti pritiahnúť zahraničné investície.

Obr. 20: Stav priamych zahraničných investícií v okresoch Nitrianskeho kraja

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

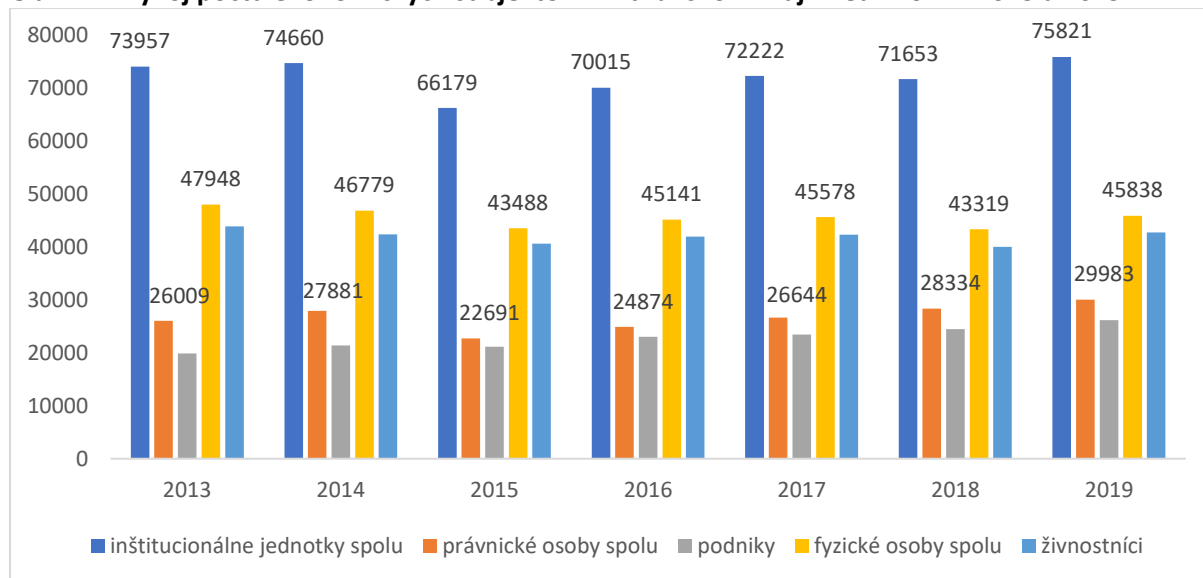
Približne 31 % celkového stavu PZI v Nitrianskom kraji pripadá na okres Nitra, ďalej je najväčší objem zahraničných investícií alokovaný najmä v okresoch Šaľa a Levice. **Objem zahraničných investícií v kraji poukazuje na neschopnosť postaviť rozvoj celého regiónu na exogénnych rozvojových impulzoch a rastúcu potrebu podpory tuzemských podnikateľských subjektov.**

Organizačná štruktúra hospodárstva

Základňu regionálnej ekonomiky tvoria malé a stredné podniky a živnostníci, pričom medzi dominantné ekonomické činnosti patrí priemysel, poľnohospodárstvo a potravinárstvo, služby (najmä administratívne, maloobchod a činnosti v cestovnom ruchu) a stavebníctvo. V roku 2019 bolo na území Nitrianskeho kraja lokalizovaných na základe sídla jednotlivých subjektov socioekonomického systému kraja 75 821 inštitucionálnych jednotiek, pričom 35,17 % z nich predstavovalo právnické osoby (26,82 % špecificky podniky) a 64,83 % fyzické osoby. Až 91,5 % fyzických osôb predstavovali živnostníci. Počet ekonomických subjektov v kraji má relatívne kolísavý trend. Výraznejší prepád v trende dynamiky podnikania bol zaznamenaný v roku 2015, počet podnikov od roku 2016 stabilne rastie. Počet podnikov alokovaných v kraji sa medzi rokmi 2015 a 2019 zvýšil z 22 691 na 29 983. Podstatne kolísavejší trend bol zaznamenaný v prípade fyzických osôb, a špecificky živnostníkov. Rast počtu podnikov v Nitrianskom kraji medzi rokmi 2016 a 2019 bol spôsobený najmä prílevom priamych zahraničných investícií, kolokalizáciou malých a stredných podnikov s kľúčovou investíciou Jaguar Land Rover a ďalším rozvojom sektora služieb a stavebníctva.

Vzhľadom na nízky stav PZI v kraji možno zároveň konštatovať relatívne nízky podiel zahraničných firiem v regionálnej ekonomike. Až 82,35 % podnikateľských subjektov v roku 2019 pripadlo na tuzemské subjekty. V zahraničnom vlastníctve bolo v roku 2019 14,74 % podnikateľských subjektov a 2,91 % predstavovalo firmy s medzinárodným vlastníctvom. Počet zahraničných podnikateľských subjektov v regionálnej ekonomike v posledných 5 sledovaných rokoch konštantne klesá. Bol zaznamenaný pokles počtu zahraničných subjektov medzi rokmi 2015 a 2019 o 21,69 % a pokles počtu subjektov s medzinárodným vlastníctvom o 9,28 %.

Obr. 21: Vývoj počtu ekonomických subjektov v Nitrianskom kraji medzi rokmi 2013 a 2019

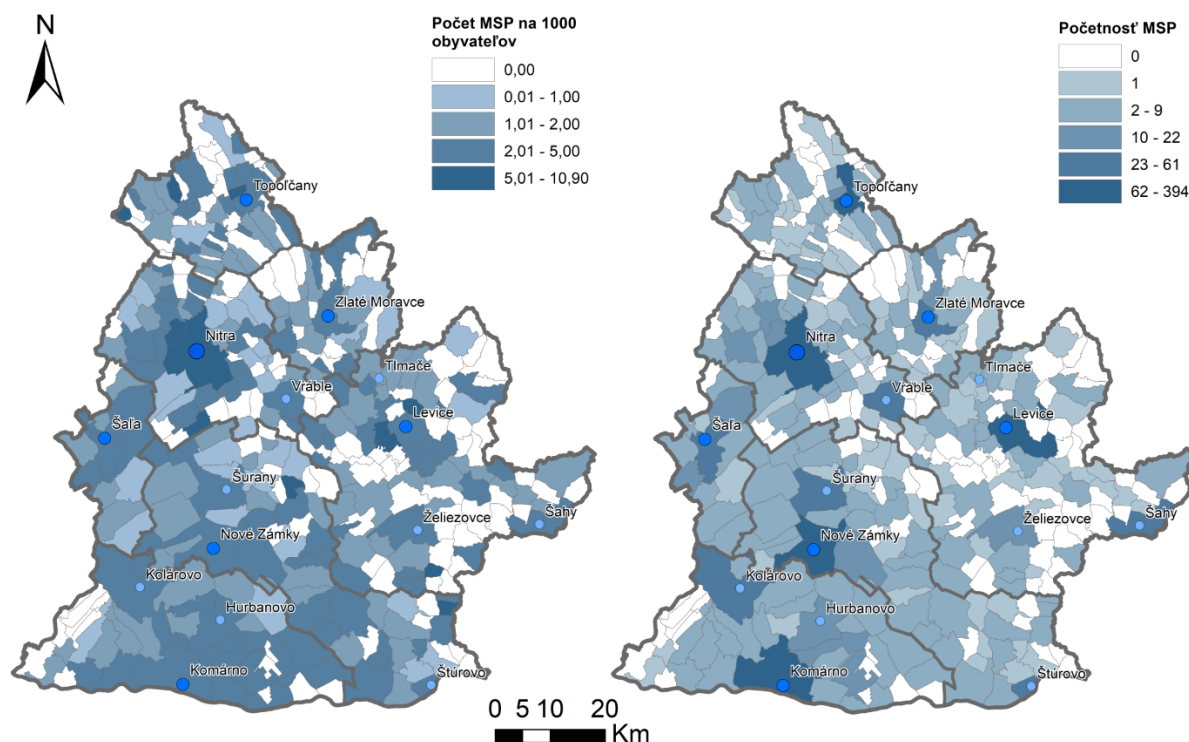
Zdroj: ŠÚ SR, 2021

Ekonomickú základňu každého regiónu tvoria najmä malé a stredné podniky, ktoré v Nitrianskom kraji predstavujú až 99,52 % podnikateľských subjektov. V roku 2019 spomedzi aktérov regionálnej ekonomiky, až 97,16 % zamestnávalo do 50 zamestnancov, 2,36 % subjektov predstavovalo stredné firmy, pričom 0,47 % podnikateľských subjektov zamestnávalo nad 250 zamestnancov. Nitriansky kraj dosiahol druhý najvyšší podiel malých firiem v regionálnej ekonomike medzi NUTS III regiónmi v SR.

V sledovanom časovom rade bol zaznamenaný nárast počtu stredných a veľkých firiem medzi rokmi 2015 a 2017, pričom od roku 2017 sa opäť zvyšuje podiel malých firiem v regionálnej ekonomike.

Čo sa týka priestorovej distribúcie malých a stredných podnikov v kraji na úrovni lokalít, na mape môžeme sledovať najvyššiu mieru ich koncentrácie v lokalite krajského mesta Nitra a okresných mestách Levice, Nové Zámky a Komárno. Spomedzi malých vidieckych miest v kraji sa malé a stredné firmy formujú najmä v mestách Vrāble, Šahy, Želiezovce, či Kolárovo. Zvýšenú dynamiku malého a stredného podnikania však možno pozorovať aj v rámci širších území najmä v lokalitách okresov južnej časti kraja – v okresoch Nové Zámky a Komárno, či v rámci okresov Nitra – Šaľa. Nižšiu intenzitu malého a stredného podnikania pozorujeme v okresoch Zlaté Moravce a Topoľčany.

Obr. 22: Priestorová distribúcia malých a stredných firiem v NSK

Zdroj: Register ekonomických subjektov SR. 2020.

Regionálna ekonomika je špecializovaná na mix niekoľkých odvetví.⁶ Región sa v najvýraznejšej miere špecializuje na aktivity súvisiace s dodávkou elektriny, pary a pitnej vody, poľnohospodárstvo, priemysel, dopravu a skladovanie a administratívne služby.

Nitriansky kraj je región s dlhodobou tradíciou poľnohospodárskej produkcie a potravinárskej výroby. Kraj obhospodaruje najväčšiu výmeru poľnohospodárskej pôdy zo všetkých krajov SR (464,2 tis. ha). Patrí k najvýznamnejším producentom poľnohospodárskych plodín ako sú pšenica, jačmeň, kukurica na zrno, hrach jedlý, cukrová repa technická, repka olejnatá, slnečnica na semeno a je najväčším producentom obilnín, olejnín, strukovín na zrno a hrozna v SR. Živočíšna výroba sa zameriava na chov hydiny a ošípaných. Skladba priemyselných odvetví je pestrá, dominantné miesto má krajské mesto Nitra. Medzi ťažiskové odvetvia kraja patrí automobilový, elektrotechnický, plastikársky, strojársky, potravinársky, chemický a gumársky priemysel. V roku 2019 priemyselné podniky za vlastné výkony a tovar utržili 8,2 mld. eur. V priebehu posledných 7 rokov si kraj udržal

⁶ Koncentráciu a špecializáciu ekonomických subjektov na konkrétne skupiny činností meriame lokalizačným kvocientom. Lokalizačný kvocient používame na vyjadrenie rozmiestnenia (koncentrácie) napr. zamestnancov jednotlivých odvetví v regióne v porovnaní s celoštátnou úrovňou (zamestnanosť v odvetviach na národnej úrovni).

vysokú mieru špecializácie na poľnohospodárstvo vzhľadom na postupujúci pokles zamestnanosti a intenzity podnikania najmä v ostatných tradičných agrárnych regiónoch a v prípade odvetvia logistiky a priemyslu.

Odvetvová štruktúra v regióne však v sledovaných rokoch 2013 - 2019 prechádzala relatívne významnými zmenami. Zaznamenaný bol drastický pokles podielu odvetvia veľkoobchodu a maloobchodu na celkovom počte podnikov v regionálnej ekonomike. Medzi ďalšie, pomaly znižujúce sa odvetvia možno zaradiť aj odvetvia dopravy a skladovania, poľnohospodárstvo a finančné a poisťovacie služby. Naopak, najvýznamnejší rast podielu odvetvia na celkovom počte podnikov v regionálnej ekonomike bol zaznamenaný v prípade odvetvia administratívnych služieb, priemyslu a odborných, vedeckých a technických činností. Kým v roku 2013 predstavovalo odvetvie priemyslu 10,6 % podnikov v regionálnej ekonomike, v roku 2019 sa tento podiel zvýšil už na 13 %. **Medzi rastúce priemyselné odvetvia patrí najmä odvetvie automotive industry a strojárstvo, ako aj rozvoj chemického, plastikárskeho a potravinárskeho priemyslu.**

Tab. 5: Lokalizačný kvocient podľa NACE-2 skupín economickej činnosti a NUTS III regiónov

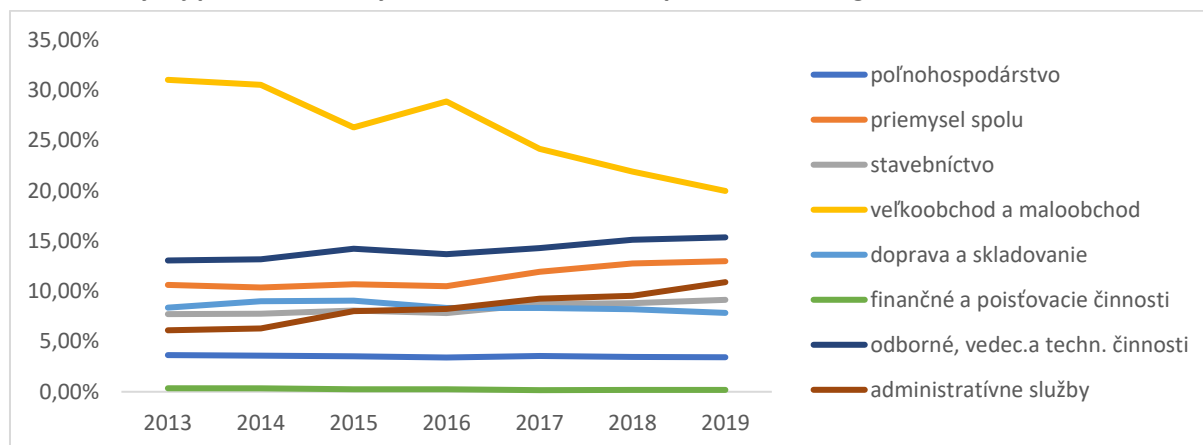
Odvetvie	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KO
poľnohospodárstvo	0,25	1,20	0,96	1,63	1,03	1,56	1,38	0,96
priemyselná výroba	0,53	1,31	1,66	1,19	1,16	0,97	0,96	0,87
ťažba a dobývanie	0,46	0,38	4,19	0,12	0,74	1,81	0,55	0,59
dodávka elektriny	0,72	1,16	0,67	1,88	1,22	0,74	0,79	1,10
dodávka vody, odpady	0,52	1,32	0,98	1,09	1,24	1,34	1,09	1,07
stavebníctvo	0,90	0,97	0,80	0,85	1,27	1,06	1,35	0,91
veľkoobchod a maloobchod	1,19	0,88	0,91	0,87	1,06	0,97	0,95	0,92
doprava a skladovanie	1,11	1,19	0,70	1,19	0,81	0,99	0,72	1,17
ubytovacie a stravovacie služby	1,27	1,31	0,49	0,77	0,85	0,71	1,14	1,14
informácie a komunikácia	2,37	0,12	0,33	0,39	0,89	0,50	0,14	1,38
finančné a poisťovacie činnosti	2,79	0,37	0,29	0,40	0,38	0,58	0,53	0,45
činnosti v oblasti nehnuteľností	1,21	0,97	0,61	0,95	1,20	0,61	0,98	1,12
odborné, vedec.a techn. činnosti	2,26	0,60	0,58	0,81	0,61	0,41	0,51	0,61
administratívne služby	1,44	0,98	0,80	1,11	0,63	0,50	0,91	1,07
verejná správa	0,94	0,86	0,78	0,90	0,78	1,44	1,24	1,15
vzdelávanie	0,70	0,95	0,85	0,94	1,14	1,26	1,34	1,19
zdravotníctvo	0,78	0,86	0,84	1,01	1,12	1,19	1,23	1,21
umenie, zábava, rekreácia	1,36	0,87	0,76	0,73	0,94	1,05	0,85	1,00
ostatné činnosti	1,39	0,64	0,24	0,96	0,74	1,08	1,13	1,28

Zdroj: ŠÚ SR, 2020

V prípade jednotlivých okresov Nitrianskeho kraja sa z hľadiska economickej štruktúry prejavujú spoločné špecifiká Nitrianskeho kraja, ale aj určité odlišnosti v odvetvovom mixe. V okrese lokalizácie krajského mesta, okrese Nitra, možno pozorovať zvýšenú špecializáciu na podnikanie v službách, koncentráciu priemyslu, ktorá sa však neprejavila na lokalizačnom kvociente, ale aj špecializáciu na znalostne-intenzívne aktivity v oblastiach IKT, nehnuteľností, finančných a poisťovacích činností, odborných a technických činností, vzdelávania, zábavy a rekreácie, či stavebníctvo. Susedný okres Šaľa možno na základe lokalizačného kvocientu vnímať prevažne ako okres služieb a priemyslu so špecializáciou na služby v stavebníctve, vzdelávaní a odvetviach umenia, zábavy a rekreácie. Ekonomika okresu Zlaté Moravce je výrazne špecializovaná na poľnohospodárske činnosti, činnosti v oblasti dodávky sietí a odpadového hospodárstva, stavebníctvo a priemysel. Špecializácia na poľnohospodárstvo sa prejavila v menej výraznej miere aj v okrese Topoľčany, ktorý je špecifický najmä koncentráciou zamestnanosti v oblasti ťažby a dobývania surovín – najmä štrkov a kameňa. Okres je

ďalej mierne výraznejšie špecializovaný na poskytovanie ubytovacích a stravovacích služieb, stavebníctvo a aktivity v zdravotníctve.

Obr. 23: Vývoj podielu kľúčových odvetví v štruktúre podnikania v regióne

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

Najvyššia miera špecializácie na poľnohospodársku produkciu bola zaznamenaná spolu s okresom Zlaté Moravce v okrese Levice, ktorý možno zároveň označiť za okres s rozvinutou priemyselnou výrobou a vysokou mierou špecializácie na poskytovanie služieb v oblasti zdravotníctva.

Južné okresy Nové Zámky a Komárno sú napriek dosiahnutým lokalizačným kvociantom tak isto tradičné agrárne okresy, v ktorých sa v mierne zníženej miere v porovnaní so zvyškom územia kraja koncentruje priemysel. Ekonomika okresov sa v posledných rokoch transformuje a diverzifikuje – v prípade okresu Nové Zámky sa rozvíjajú aktivity v oblasti logistiky, cestovného ruchu, administratívne služby, umenie a zábava, či IKT služby. V prípade okresu Komárno sme zaznamenali špecializáciu na odvetvie dopravy a skladovania, administratívnych služieb, odborných vedeckých a technických činností, či veľkoobchod a maloobchod.

V Nitrianskom kraji bolo v roku 2019 lokalizovaných celkovo 67 podnikov, ktoré zamestnávali viac ako 250 zamestnancov. Regionálna ekonomika zažila výrazný impulz v roku 2015 s príchodom mega-investície Jaguar Land Rover a komplementárnych stredných a veľkých firiem, ktorá lokalizovala svoj výrobný závod v Nitre. **V súčasnosti je najvýznamnejším zamestnávateľom regiónu, aj keď je dôležité poznamenať, že jej ekonomické dopady sa nepremietajú do ukazovateľov rastu regionálnej ekonomiky, z dôvodu, že sídlo firmy bolo alokované do hlavného mesta Bratislava.** V Šali sa nachádza dôležitý chemický závod Duslo, a. s., v ktorom sa vyrábajú dusíkaté hnojivá a gumárenské chemikálie.

Medzi ďalších kľúčových zamestnávateľov možno zaradiť spoločnosť, ktorá alokovala výrobu svetelných systémov, najmä pre automotive v obci Krušovce v okrese Topoľčany, spoločnosť Foxconn Slovakia, spol. s r. o., ktorá vyrába spotrebnú elektroniku v Nitre, spoločnosť MATADOR Automotive Vráble, a. s., ktorá produkuje diely a príslušenstvo pre motorové vozidlá, spoločnosť Západoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s., so sídlom v Nitre, sieť maloobchodov COOP Jednota Nové Zámky, spoločnosť Syncreon Slovakia s. r. o., ktorá vykonáva inžinierske činnosti a poradenstvo pre automotive v Nitre, podobne pre automobilový priemysel produkuje elektrické prístroje v Nitre spoločnosť KROMBERG & Schubert s. r. o., v okrese Nové Zámky sídli významný zamestnávateľ OSRAM Slovakia, a. s., ktorý vyrába elektronické svietidlá.

V kraji sídli niekoľko ďalších firiem, ktoré podľa Finstatu (2021) zamestnávajú viac ako 500 zamestnancov, menovite: TOPTRANS EU, a. s., Miba Steeltec s. r. o., HYZA a. s., Cloetta Slovakia s. r. o., Bourbon Automotive Plastics Nitra s. r. o., DECODOM, spol. s r. o., KROMBERG & Schubert s. r. o., Secop s. r. o., BONUL, s. r. o., SLOVENSKÉ ENERGETICKÉ STROJÁRNE a. s., NITRAZDROJ, a. s., PENAM SLOVAKIA, a. s., Teta drogerie SR s. r. o., UNIQA Group Service Center Slovakia, spol. s r. o., EUROOBUV s. r. o., Nemocnica AGEL Komárno s. r. o., Svet zdravia Nemocnica Topoľčany, a. s.

Najmenší podiel veľkých firiem bol zaznamenaný v okresoch Topoľčany a Zlaté Moravce, **veľké firmy sa prirodzene koncentrujú v krajskom meste Nitra, okresných mestách Komárno a Nové Zámky, Šaľa, či vo Vrábľoch.**

Živnostníci

Objem živnostníkov medzi rokmi 2015 a 2020 na Slovensku rástol, tento trend bol zaznamenaný aj v Nitrianskom kraji. V roku 2019 bolo v Nitrianskom kraji registrovaných 42 698 živnostníkov, čo znamená, že kraj dosiahol podiel na celkovom živnostenskom podnikaní v SR vo výške 13,2 %. **Podľa prepočtu na obyvateľa, možno teda Nitriansky kraj pokladať za región so zvýšeným podielom živnostenského podnikania.**

Rast počtu živností medzi rokmi 2015 - 2019 bol zaznamenaný vo všetkých okresoch Nitrianskeho kraja okrem okresu Nitra, najvýraznejší bol v okresoch Nové Zámky a Levice. V roku 2019 mali práve okresy Levice, Nové Zámky a Komárno najvyšší počet registrovaných živnostníkov, po okrese krajského mesta. Najvyšší podiel živnostníkov bol v roku 2019 zaznamenaný v odvetviach priemyslu, stavebníctva a veľkoobchodu a maloobchodu. Táto skutočnosť je daná rastúcim trendom zvyšovania počtu zamestnancov – živnostníkov v malých a stredných, no i veľkých firmách v týchto odvetviach. V okrese Nitra a okresoch juhu kraja (Nové Zámky, Levice a Komárno), bolo možné v roku 2019 pozorovať aj zvýšený podiel živnostníkov v odvetviach odborných, vedeckých a technických činností. V okrese Nitra bol registrovaný zvýšený podiel živnostníkov v odvetví administratívnych služieb. V okresoch Šaľa a Zlaté Moravce sme zaznamenali výrazne znížené podiely živnostenského podnikania v odvetví umenia zábavy a rekreácie a ubytovacích a stravovacích služieb, čo považujeme za relatívne prekvapivé vzhľadom na výrazný potenciál pre rozvoj cestovného ruchu práve v týchto okresoch. Živnosti v odvetviach z kategórie doprava a skladovanie sme zaznamenali pri koncentráciách podnikov z tejto skupiny odvetví najmä v sídlach okresov Nitra a Nové Zámky.

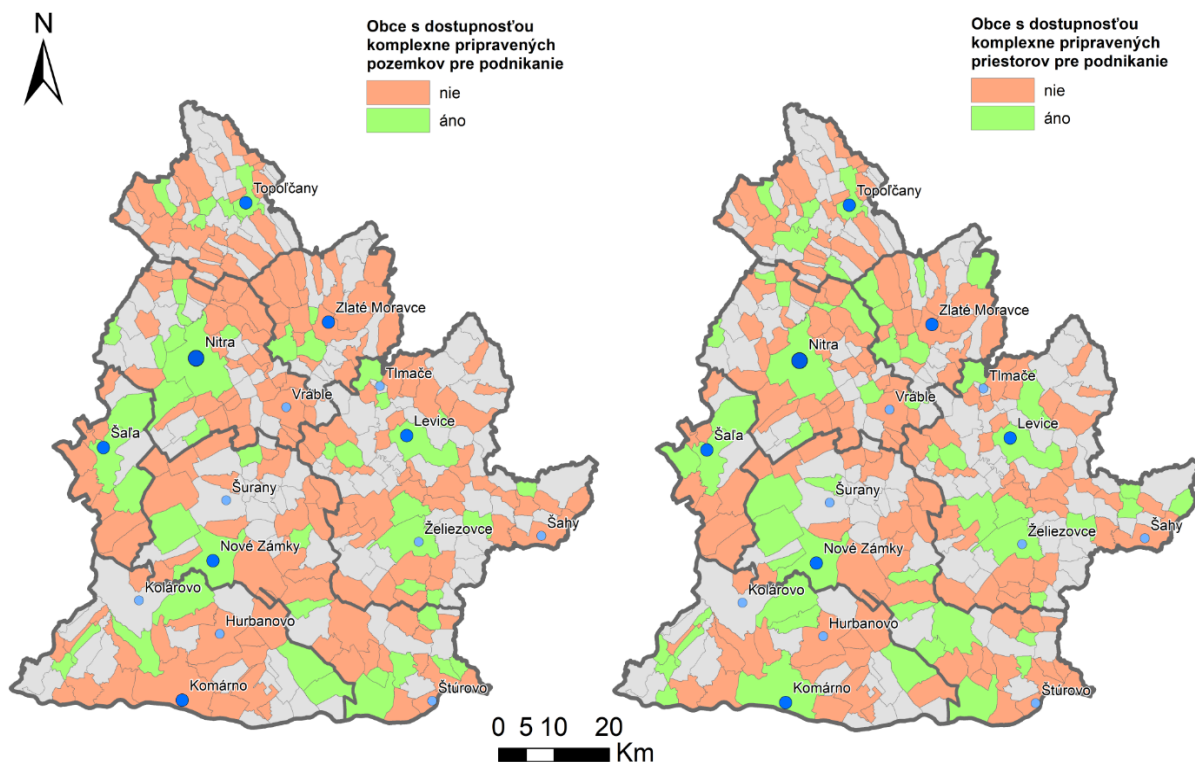
Dostupné nehnuteľnosti pre podnikanie

Na základe realizovaného respondovania starostov obcí v Nitrianskom kraji vieme tiež zhodnotiť pripravenosť jednotlivých lokalít na dopyt po priestoroch a pozemkoch pre podnikanie, čo pokladáme za dôležitý predpoklad zvyšovania dynamiky podnikania v obciach na vidieku. Obr. 24 znázorňuje podiel respondentov prieskumu, ktorí za svoju obec deklarovali dostupnosť komplexne pripravených pozemkov, či priestorov pre podnikanie. Pod pojmom priestory pre podnikanie sa myslia vnútorné priestory v rámci dostupných, zrekonštruovaných obecných budov.

Spomedzi 216 obcí, ktoré sa zapojili do prieskumu, 21,4 % deklarovalo, že disponuje komplexne pripravenými pozemkami pre podnikanie a 26,0 % obcí deklarovalo, že disponuje komplexne pripravenými priestormi pre podnikanie. Jedná sa o pozemky a priestory, ktoré momentálne nie sú využívané pre podnikateľské aktivity. **Zvýšený podiel obcí s pripravenými priestormi pre podnikanie je logický vzhľadom na skutočnosť, že mnohé obce nachádzajúce sa blízko vysoko urbanizovaných lokalít sú objektom dekoncentrácie populácie a majú problém s dostupnosťou pozemkov, kým možno zároveň poukázať na výrazný trend rekonštrukcie voľných objektov v obciach s využitím výziev EŠIF za účelom prípravy priestorov pre rôzne aktivity v obci.**

Najnižší podiel obcí s dostupnými pozemkami a priestormi pre podnikanie bol identifikovaný v okrese Zlaté Moravce a taktiež v okrese Šaľa, v ktorom je však lokalizovaných len 13 obcí. Vysoký podiel obcí, ktoré deklarovali, že majú k dispozícii komplexne pripravené pozemky a priestory pre podnikanie je lokalizovaných v okrese Nitra, ale aj okresoch Levice, či Nové Zámky, a Komárno, v ktorých sa aktívny prístup samospráv k snahe o adaptáciu miestnej ekonomiky na nové aktivity prejavil aj pri ďalších indikátoroch.

Obr. 24: Prehľad lokalít s dostupnými komplexne pripravenými pozemkami a priestormi pre podnikanie

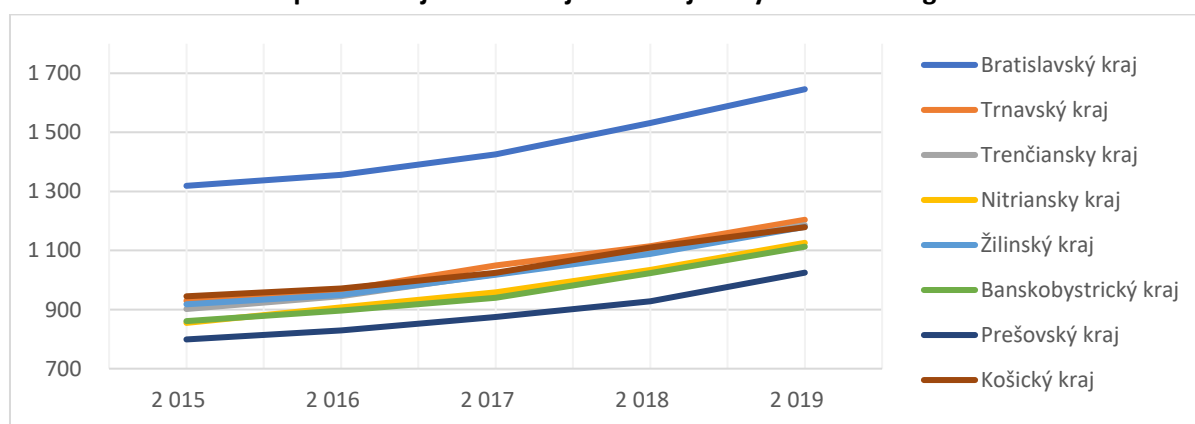

Zdroj: spracovanie na základe vlastného zberu dát⁷

Príjmy a výdavky obyvateľstva

Na úrovni všetkých regiónov Slovenskej republiky bol v uplynulých 10 rokoch zaznamenaný konštantný rast priemernej nominálnej mesačnej mzdy. Najvyššia hodnota priemernej nominálnej mesačnej mzdy bola v roku 2019 zaznamenaná v Bratislavskom kraji, kde dosiahla úroveň 1 646 eur na osobu, kým v Nitrianskom kraji bola zaznamenaná hodnota 1 126 eur.

Obr. 25: Prehľad rastu priemernej nominálnej mesačnej mzdy v NUTS III regiónoch v SR

Zdroj: ŠÚSR, 2020

Regionálnu ekonomiku Nitrianskeho kraja môžeme na základe tohto indikátora zaradiť na 5. miesto medzi NUTS III regiónmi na Slovensku. Medzi rokmi 2015 a 2019 bol na úrovni Nitrianskeho kraja zdokumentovaný nárast priemernej nominálnej mesačnej mzdy o 271 eur, čo je len mierne nižšie

⁷ V tejto a nasledujúcich mapách zobrazujúcich údaje z dotazníkového prieskumu, sú obce, ktorých zástupcovia sa do prieskumu nezapojili, vyznačené sivou farbou.

tempo rastu v porovnaní s najrozvinutejším Bratislavským krajom, v ktorom zmena dosiahla hodnotu 327 eur.

Najvyššia úroveň priemernej nominálnej mesačnej mzdy na úrovni okresov Nitrianskeho kraja je v okrese Levice, čo je dané vysokými príjmami v manažmente firiem v odvetviach s nižším počtom firiem – najmä v odvetviach dodávka elektriny, informácie a komunikácia, či finančné a poisťovacie činnosti. Vyššie hodnoty priemernej mzdy však boli zaznamenané aj v okresoch Nitra a Šaľa. Hodnoty priemernej mzdy v okrese Nitra zase podobne posúvajú nižšie odvetvia s nízkou pridanou hodnotou, koncentrované v meste Nitra. Pri podrobnom pohľade na výšku priemernej hrubej nominálnej mesačnej mzdy podľa okresov a agregovaných odvetví pozorujeme tendencie najvyšších príjmov v odvetviach dodávka elektriny (ktorej hodnoty sú v okrese Levice zvýšené vďaka lokalizácii jadrovej elektrárne Mochovce) a najmä v odvetviach informácie a komunikácia, finančné a poisťovacie činnosti, ktoré patrili medzi 3 agregované odvetvia s najvyššou priemernou hrubou mzdou prakticky vo všetkých okresoch kraja. Zvýšené úrovne priemernej hrubej mzdy v prípade odvetvia vzdelávania boli zaznamenané najmä v okrese lokalizácie univerzít – Nitra ale aj v okrese Topoľčany. Vzhľadom na lokalizáciu väčších podnikov z odvetvia stavebníctva a mixu ostatných odvetví so zvýšenou dominanciou aktivít s nižšou pridanou hodnotou okrem priemyslu, bola zaznamenaná komparatívne vysoká priemerná hrubá mzda v sektore stavebníctva v okrese Šaľa. Zaujímavým prípadom je aj najvýznamnejší poľnohospodársky okres Zlaté Moravce, v ktorom sa medzi tri agregované skupiny odvetví s najvyššou priemernou mzdou dostalo i poľnohospodárstvo.

Tab. 6: Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda zamestnanca podľa okresov a ekonomických činností

	Komárno	Levice	Nitra	Nové Zámky	Šaľa	Topoľčany	Zlaté Moravce
Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda spolu	979	1 213	1 201	1 027	1 190	1 101	1 079
poľnohospodárstvo	1 019	1 168	1 170	1 057	1 124	1 238	1 245
priemysel spolu	968	1 420	1 293	1 059	1 344	1 177	1 206
ťažba a dobývanie	-	D	D	-	-	-	-
priemyselná výroba	956	1 245	1 287	1 049	1 355	1 182	1 206
dodávka elektriny	1 389	2 156	1 751	1 479	-	1 269	-
dodávka vody, odpady	994	D	D	995	-	1 116	996
stavebníctvo	795	846	1 127	997	1 348	734	807
veľkoobchod a maloobchod	1 020	938	1 167	1 111	1 033	1 004	912
doprava a skladovanie	882	1 017	951	883	888	1 209	893
ubytovacie a stravovacie služby	D	650	701	667	-	514	660
informácie a komunikácia	1 208	1 402	1 320	1 339	1 412	1 354	1 469
finančné a poisťovacie čin.	1 453	1 497	1 450	1 384	1 442	1 487	1 373
činnosti v oblasti nehnuteľ.	627	1 098	1 202	722	-	-	-
odborné, vedec. a tech. činnosti	1 051	1 992	1 417	832	1 300	873	1 080
administratívne služby	719	758	776	740	1 092	769	768
vzdelávanie	1 100	1 195	1 546	1 208	1 065	1 329	1 035
verejná správa	1 165	1 056	1 164	1 075	1 042	1 087	1 070
zdravotníctvo	1 029	1 214	1 353	1 152	868	1 084	1 208
umenie, zábava, rekreácia	903	941	931	957	841	715	516
ostatné činnosti	D	642	783	528	762	-	-

Zdroj: ŠÚ SR, 2020

Najvyššiu priemernú nominálnu mesačnú mzdu možno v roku 2019 pozorovať v prípade vekovej kategórie obyvateľov od 30 do 34 rokov, ktorá dosiahla výšku 1 201 eur. Osoby do 24 rokov zarábajú v regionálnej ekonomike v priemere najmenej, priemerná nominálna mesačná mzda zamestnancov vo vekovej kategórii 20 - 24 rokov dosiahla výšku 894 eur. Tento rozdiel v príjmoch rôznych vekových skupín je však menej výrazný ako v prípade štyroch ďalších NUTS III regiónov na Slovensku – len pre

porovnanie, kým rozdiel vo výške priemernej nominálnej mesačnej mzdy medzi vekovými kategóriami 20 - 24 rokov a 30 - 34 rokov je v Nitrianskom kraji 207 eur, v Bratislavskom kraji tento rozdiel predstavuje až 621 eur. Relatívne nízke rozdiely v príjmoch mladých ľudí v Nitrianskom kraji a rozvinutejšími regiónmi je kľúčový pre retenciu tejto kľúčovej kategórie ľudského kapitálu

Rast priemernej mzdy sa odráža aj na raste príjmov domácností. Tie v sledovanom období medzi rokmi 2015 a 2019 tak isto rástli na úrovni všetkých regiónov v SR. Pri prepočte peňažných príjmov domácností v eurách na osobu a mesiac, je Nitriansky kraj opäť regiónom s piatou najvyššou úrovňou príjmov domácností s hodnotou 482,7 eur na osobu, pričom medzi rokmi 2015 a 2019 bola v prípade kraja zaznamenaná zmena vo výške 70,4 eura.

Podobne však spolu s infláciou a zmenami v životnom štýle obyvateľstva konštantne rástli aj peňažné výdavky domácností v podmienkach všetkých NUTS III regiónov. Z hľadiska výšky peňažných výdavkov domácnosti ju už možné región zaradiť na 4. miesto medzi regiónmi v SR, nakoľko v roku 2019 zaznamenal vyššiu hodnotu tohto indikátora ako Košický kraj na úrovni 384,07 eur. Najvyšší nárast rozdielu medzi peňažnými príjmami a výdavkami domácností bol však po Bratislavskom kraji (174,22 eur) zaznamenaný v menej rozvinutých regiónoch – Banskobystrickom (123,41 eur) a Prešovskom kraji (127,72 eur).

Priemysel

Priemysel zohráva kľúčovú úlohu v raste regionálnej ekonomiky Nitrianskeho kraja a je zdrojom zamestnanosti aj v okolitých regiónoch – najmä prostredníctvom príležitostí vo výrobnom závode spoločnosti Jaguar Land Rover Slovakia s. r. o. a tradičných priemyselných odvetviach.

Tab. 7: Priemerný počet priemyselných podnikov podľa NUTS III regiónov

Počet priem. podnikov	2015	2016	2017	2018	2019
NSK	321	332	376	377	376
Komárno	51	56	61	58	57
Levice	39	50	44	48	48
Nitra	95	102	105	105	100
Nové Zámky	61	70	73	70	74
Šaľa	18	19	22	23	23
Topoľčany	48	46	50	50	50
Zlaté Moravce	20	20	21	23	24

Zdroj: ŠÚ SR, 2020

Počet priemyselných podnikov v Nitrianskom kraji kontinuálne rástol medzi rokmi 2015 a 2019. **Spomedzi 376 priemyselných podnikov alokovaných na území kraja v roku 2019, takmer tretina pripadala na okres lokalizácie krajského mesta Nitra.** Medzi priemyselnejšie okresy možno zaradiť aj historicky agrárne okresy juhu kraja - Komárno a Nové Zámky. Počet priemyselných podnikov najrýchlejšie rástol v okrese Nové Zámky - o 13 priemyselných podnikov medzi rokmi 2015 - 2019. Najnižšie prírastky boli naopak zaznamenané v okresoch Zlaté Moravce a v okrese Topoľčany, ktorý však vzhľadom na lokalizáciu významného zamestnávateľa ZKW Slovakia s. r. o., patrí medzi lídrov v zamestnanosti v priemysle, v rámci okresov kraja.

Najvyšší podiel priemyselných podnikov v kraji pochádza z odvetvia Obrábanie, resp. opracovanie súčiastok. Medzi dvanásť najfrekvencovanejších odvetví priemyslu v kraji ďalej patria ďalšie odvetvia spracovania kovov – najmä výroba kovových konštrukcií a ich častí, výroba ostatných kovových výrobkov, či opracovanie a povrchová úprava kovov. Medzi ďalšie významné odvetvia možno zaradiť aj potravinárske odvetvia – vysokofrekventovane je v priemysle na úrovni kraja zastúpené odvetvie výroby chleba, čerstvého pečiva a koláčov. Početnými sú v regionálnej ekonomike aj priemyselné firmy, ktoré sa zaoberajú výrobou svetiel a svietidiel, elektrických zariadení, nábytku, či chladiacich a ventilačných systémov. Od roku 2018 rastie v Nitrianskom kraji aj počet vyrobených vozidiel

spoločnosťou Jaguar Land Rover, postupne rastie špecializácia regiónu na odvetvia pre automotive industry.

Tab. 8: Prehľad rastu zamestnanosti v priemysle medzi rokmi 2015 - 2019 podľa okresov

Počet zamestnaných v priemysle	2015	2016	2017	2018	2019
NSK	46 114	48 485	50 691	50 723	49 692
Komárno	5 770	6 134	6 801	6 703	6 427
Levice	6 488	6 411	6 178	6 277	6 289
Nitra	14 505	15 169	15 702	16 015	16 296
Nové Zámky	6 072	6 454	6 717	6 324	6 025
Šaľa	3 368	3 502	3 694	3 751	3 723
Topoľčany	7 305	7 876	8 288	8 377	7 870
Zlaté Moravce	2 607	2 939	3 311	3 276	3 062

Zdroj: ŠÚ SR, 2020

Vzhľadom na rozvoj priemyslu v regióne možno pozorovať medzi rokmi 2015 a 2019 aj rast zamestnanosti v priemysle na úrovni kraja, ktorý sa mierne zbrzdil až v roku 2019, kedy došlo k poklesu zamestnanosti v priemysle hneď v niekoľkých okresoch – Topoľčanoch, Zlatých Moravciach, Nových Zámkach i Komárne. Celkovo priemysel v Nitrianskom kraji zamestnáva až 49 692 zamestnancov. Až 32,8 % zamestnanosti v priemysle pripadá na okres Nitra, následne 15,8 % na okres Topoľčany a 12,9 % na okres Komárno. Najvýraznejší rast zamestnanosti bol vzhľadom na lokalizáciu investície Jaguar Land Rover a komplementárne firmy zaznamenaný v okrese Nitra, až o 12,3 % medzi rokmi 2015 - 2019. Relatívne vysoké tempo rastu zamestnanosti v priemysle však bolo zaznamenané aj v okresoch Komárno a Topoľčany.

Tab. 9: Priemerná nominálna mesačná mzda v priemysle podľa okresov Nitrianskeho kraja

Územie	2015	2016	2017	2018	2019
NSK	905	954	998	1 083	1 165
Komárno	777	812	831	898	995
Levice	896	959	1 029	1 088	1 173
Nitra	961	996	1 052	1 160	1 233
Nové Zámky	825	868	912	1 010	1 083
Šaľa	1 132	1 144	1 135	1 270	1 351
Topoľčany	847	950	1 006	1 049	1 132
Zlaté Moravce	951	997	1 028	1 093	1 160

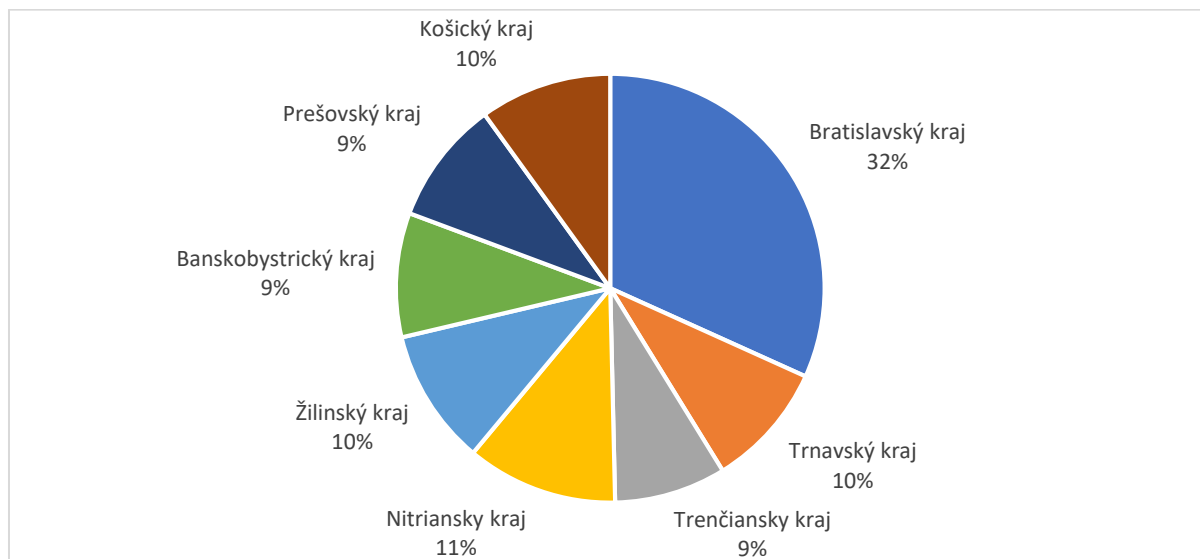
Zdroj: ŠÚ SR, 2020

Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v priemysle v Nitrianskom kraji je v porovnaní s ostatnými kraji na Slovensku relatívne nízka, a to najmä z dôvodu mierne zvýšeného objemu výrobných aktivít s nižšou pridanou hodnotou. Najvyššia úroveň priemernej hrubej mzdy v priemysle bola zaznamenaná v okrese Šaľa v dôsledku vysokého podielu zamestnanosti v priemysle, nízkeho počtu obyvateľov a lokalizácií podniku Duslo, a. s. Najvýraznejšie priemerná hrubá mzda v priemysle rástla v okrese Nitra, kde bol medzi rokmi 2015 a 2019 zaznamenaný nárast o 28,3 %, čo je spojené s rozvojom nových priemyselných odvetví v krajskom meste Nitra. Naopak najnižšie úrovne boli zaznamenané v okresoch Komárno a Nové Zámky z dôvodu lokalizácie odvetví s nižšou priemernou mzdou a technologickou intenzitou výroby.

Znalostne-intenzívne aktivity

V prípade ekonomiky Nitrianskeho kraja možno pozorovať nárast podielu firiem z tzv. znalostne-intenzívnych odvetví.⁸

Obr. 26: Distribúcia znalostne-intenzívnych ekonomických činností podľa krajov

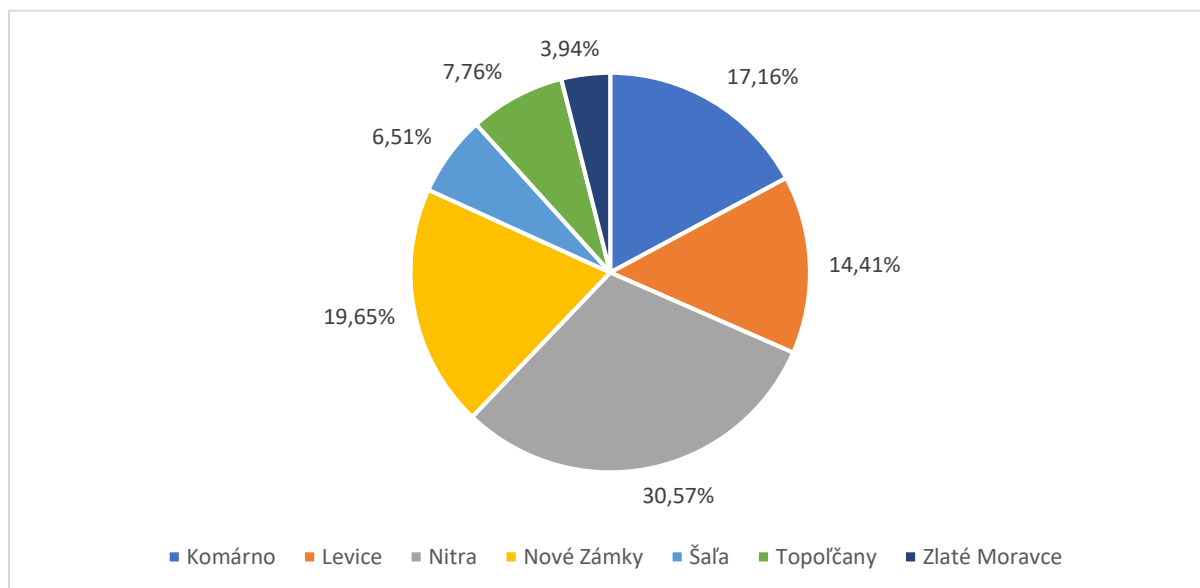
Zdroj: Register ekonomických subjektov SR, 2020.

Z celkového počtu firiem (fyzických i právnických osôb na Slovensku), 157 192 možno na základe afiliácie k odvetviu pokladať za znalostne-intenzívne, čo predstavuje 24,71 % z celkového počtu aktérov súkromného sektora na Slovensku. Klasifikácia v rámci týchto firiem rozlišuje na báze výroba-služby, znalostne intenzívne výrobné firmy a znalostne-intenzívnych poskytovateľov služieb, ktorí prirodzene tvoria výraznejší podiel celkového znalostne-intenzívneho podnikania v krajine. **Znalostne-intenzívne výrobné firmy predstavujú 4,47 % z celkového počtu týchto firiem na Slovensku, ich podiel dosiahol 4,12 % na úrovni Nitrianskeho kraja, v ktorom znalostne-intenzívne služby dominujú ešte vo výraznejšej miere.**

Pri hodnotení priestorovej distribúcie znalostne-intenzívnych odvetví môžeme konštatovať, že po Bratislavskom kraji s výrazným podielom na celkovom počte takto definovaných aktérov súkromného sektora (až 32 % v roku 2020), dosiahol druhý najväčší podiel na Slovensku práve Nitriansky kraj, čo svedčí o postupnej adaptácii ekonomík viacerých okresov na aktivity vyžadujúce vzdelaný ľudský kapitál. Z hľadiska distribúcie znalostne-intenzívnych firiem v rámci okresov Nitrianskeho kraja, ich najvýraznejšia koncentrácia bola zaznamenaná v Nitrianskom okrese (až 30,57 % podiel), avšak viac ako 50 % z týchto firiem pripadá na tri ďalšie okresy, v ktorých sa v uplynulom desaťročí znalostne intenzívne aktivity výrazne rozvíjajú – v okrese Nové Zámky (19,65 % podiel), okrese Komárno (17,16 % podiel) a okrese Levice (14,41 % podiel). Najvyšší podiel na znalostne intenzívnom podnikaní v kraji (vrátane znalostne-intenzívnych služieb) majú odvetvia poradenské služby v oblasti podnikania a riadenia, technické testovanie a analýzy, či účtovnícke a auditorské činnosti, vedenie účtovných kníh, daňové poradenstvo.

⁸ Podnikateľská činnosť sa Podľa Eurostatu (2011) klasifikuje ako znalostne-intenzívna, ak zamestnané osoby s vysokoškolským vzdelaním (podľa ISCED97, úrovne 5 + 6 alebo ISCED11, úrovne 5 až 8) predstavujú viac ako 33% celkovej zamestnanosti v danom odvetví. Definícia je založená na priemernom počte zamestnaných osôb vo veku 15 - 64 rokov na agregovanej úrovni EÚ-27, po prvý krát v rokoch 2008 a 2009 podľa dvojmiestneho číselného kódu NACE.

Obr. 27: Distribúcia znalostne-intenzívnych ekonomických činností podľa okresov Nitrianskeho kraja

Zdroj: Register ekonomických subjektov SR, 2020

Osobitný prístup môže byť adoptovaný k hodnoteniu technologickej intenzity výrobných firiem.⁹ V rámci ekonomiky Nitrianskeho kraja bolo možné v roku 2019 identifikovať 153 high-tech firiem (štvrtý najvyšší počet medzi NUTS III regiónmi v SR), 679 medium-tech výrobných firiem (štvrtý najvyšší počet) až 7492 medium-low tech firiem, čo je najvyšší počet v rámci NUTS III regiónov v SR, až o 228 % viac ako v podmienkach Bratislavského kraja a 3192 low-tech výrobných firiem (štvrtý najvyšší počet). V ekonomike kraja sa teda postupne zvyšuje aj podiel high-tech aktivít, medzi ktoré spadá najmä výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov, či farmaceutických a biotechnologických výrobkov, avšak z hľadiska dynamiky podnikania regionálna ekonomika vedie spomedzi regiónov SR v opracovaní kovov, výrobe kovových výrobkov, strojov, gumárnskych a plastikárnskych produktov a materiálov (hlavné medium-low tech odvetvia).

Medzi najvýznamnejšie high-tech firmy z hľadiska zamestnanosti v regióne možno zaradiť spoločnosti: DANFOSS, spol. s r. o. Zlaté Moravce, Semecs, s. r. o. Vráble, Foxconn Slovakia, spol. s r. o. Nitra, Shin Heung Precision Slovakia s. r. o. Šaľa a SIIX EMS Slovakia s. r. o. Nitra.

B.2.4 Výskum, vývoj a inovácie

Regionálnu ekonomiku Nitrianskeho kraja možno označiť ako ekonomiku, ktorá sa pomaly adaptuje na znalostne vedenú ekonomiku s výrazným potenciálom byť znalostným hubom v tradičných a rýchlo rozvíjajúcich sa odvetviach. Disponuje významnou vedecko-výskumnou infraštruktúrou pre rozvoj poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu vďaka verejným, no i súkromným zariadeniam pre rozvoj prírodných vied, no i znalostnú a výskumnú infraštruktúru pre rozvoj spracovania plastov, kovov a iných, najmä bio-degradovateľných materiálov, rozvoj energetiky a rozvoj výroby pre automotive industry.

⁹ Eurostat používa na zostavenie agregovaných sektorov skupín odvetví podnikov výrobného priemyslu vychádzajúcu z odhadovanej technologickej náročnosti výroby v odvetví nasledujúcu agregáciu: odvetvia high-tech (vysokých technológií), odvetvia medium-high tech (stredne-vysokých technológií), odvetvia medium-low tech (stredne-nízkych technológií), a odvetvia low-tech (nízkych technológií).

Inštitucionálna sieť pre vedu, výskum a zvyšovanie inovačnej aktivity

Inštitucionálna sieť pre vedu a výskum, či podporu vzniku inovácií v kraji zahŕňa tri lokalizované verejné vysoké školy, pobočky univerzít a vysokých škôl z iných regiónov, štátne rezortné vzdelávacie zariadenie Agroinštitút, výskumné ústavy Slovenskej akadémie vied a verejné výskumné centrá a podniky s vlastnou vedecko-výskumnou a inovačnou činnosťou.

V Nitrianskom kraji sú lokalizované tri verejné univerzity – Slovenská poľnohospodárska univerzita a Univerzita Konštantína filozofa v Nitre a Univerzita J. Selyeho lokalizovaná Komárne.

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre so svojimi edukačnými a vedeckovýskumnými aktivitami je dnes významnou súčasťou európskeho a svetového vzdelávacieho priestoru. Stala sa modernou, otvorenou univerzitou, reflektujúcou potreby doby v agropotravinárskom sektore v lokálnom aj globálnom rozsahu. Jej poslaním je pripravovať konkurencieschopných odborníkov pre všetky oblasti agropotravinárskeho rezortu, ako aj pre ďalšie oblasti národného hospodárstva - rezort strojárstva, financií, pre inštitúcie a orgány štátnej správy a i. Podľa prestížneho celosvetového rebríčka SCIMAGO Institutions Rankings za rok 2020 je druhou najlepšou slovenskou univerzitou a podľa celosvetového rebríčka UI Green Metric 2020 zameraného na udržateľnosť univerzít a na stav kampusov je jednotkou v udržateľnosti na Slovensku (SPU, 2020). Na svojich šiestich fakultách poskytuje široké možnosti získavania poznatkov z oblasti prírodných, ekonomických, technických a spoločenských vied v 90 študijných programoch, z toho 12 v anglickom jazyku (PortalVS, 2020). V roku 2015 bolo na SPU v Nitre otvorené unikátne Výskumné centrum AgroBioTech zamerané na aplikovaný výskum v oblasti agrobiológie, biotechnológií a technológií v poľnohospodárstve, potravinárstve a bioenergetike. Centrum je vybavené špičkovou výskumnou infraštruktúrou, ktorá umožňuje realizáciu výskumu na medzinárodnej úrovni.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre sa modifikuje ako moderná európska univerzita, v ktorej dominuje veda, duchovná kvalita, vysoká odbornosť, pedagogické majstrovstvo, široká komunikatívna vo vnútri i so svetom, rozsiahla ponuka študijných programov (bakalárskeho, magisterského a doktorandského štúdia), flexibilita, inovatívnosť a rôznorodosť študijných programov. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre okrem prípravy pedagógov pre základné a stredné školy, v oblasti neučiteľských odborov pripravuje budúcich sociálnych pracovníkov, odborníkov pre kultúrne zariadenia, politológov, katechetov, žurnalistov, archeológov, historikov, muzeológov, biológov, environmentalistov, geografov, matematikov, fyzikov, informatikov, psychologov, gemológov a pod. (PortalVS, 2020).

Univerzita J. Selyeho (UJS) je modernou výchovno-vzdelávacou a vedeckou inštitúciou, ktorá zahájila svoju činnosť v akademickom roku 2004/2005. Je najmladšou verejnou vysokou školou na Slovensku s tromi fakultami, Fakulta ekonómie a informatiky, Pedagogická fakulta a Fakulta reformovanej teológie. Ročne na troch fakultách univerzity študuje približne 1800 študentov na všetkých troch stupňoch štúdia v dennej a externej forme v akreditovaných študijných programoch v komplexnom systéme bakalárskeho, magisterského a doktorandského štúdia. Kreditový systém je kompatibilný s Európskym systémom prenosu kreditov ECTS, čo umožňuje obojstrannú mobilitu študentov s univerzitami krajín EÚ. Poslaním univerzity je poskytovanie vysokoškolského vzdelávania v materinskom maďarskom jazyku, prípravu učiteľov pre materské, základné a stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským, príprava teológov a odborníkov v oblasti ekonómie a aplikovanej informatiky (PortalVS, 2020).

V päťročnom období od roku 2016 - 2020 ešte akceleroval trend klesajúceho počtu študentov a absolventov na dvoch najväčších verejných univerzitách v kraji, ktoré sú lokalizované v krajskom meste Nitra. Celkový počet študujúcich na týchto dvoch univerzitách v danom období poklesol o 21,1 %. Naopak mierny nárast počtu študentov i absolventov zaznamenala Univerzita J. Selyeho v Komárne. Určitý pokles možno pozorovať aj v počtoch pedagogických a výskumných zamestnancov na univerzitách alokovaných v krajskom meste. V prípade Univerzity Konštantína Filozofa poklesol

medzi rokmi 2016 - 2020 počet tvorivých zamestnancov o 21, v prípade Slovenskej poľnohospodárskej univerzity o 22 a v prípade Univerzity J. Selyeho počet tvorivých zamestnancov naopak o 12 vzrástol.

Špecifické postavenie vo vzdelávacej štruktúre v regióne má **Agroinštitút Nitra**, ktorý je štátnym podnikom, ktorý je viac ako 50 rokov rezortným vzdelávacím zariadením Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Poskytuje široké portfólio služieb, hlavne v oblasti ďalšieho odborného a celoživotného vzdelávania, odbornej prípravy a certifikácie pôdohospodárskych poradcov a tiež v oblasti budovania odborne špecializovaného knižničného fondu. Spolupracuje s mnohými organizáciami v rezorte pôdohospodárstva a rozvoja vidieka, ale aj mimo rezortu (RIS NSK, 2019).

Na území NSK sú lokalizované aj pobočky a detašované pracoviská univerzít z iných lokalít v SR – menovite: Univerzita Komenského v Bratislave, Teologický inštitút Nitra; Inštitút Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce sv. Ladislava, Nové Zámky, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce Sv. Alžbety, Nitra; Centrum pre aplikovaný výskum environmentálne vhodných polymérnych materiálov CEPOMA, Ústav prírodných a syntetických polymérov Fakulty chemickej a potravinárskej technológie Slovenskej technickej univerzity v Bratislave, detašované pracovisko Nitra.

V rámci Nitrianskeho kraja pôsobia pod zriaďovateľskou pôsobnosťou Slovenskej akadémie vied aj Archeologický ústav SAV, Nitra a niekoľko detašovaných pracovísk: Ústav krajinej ekológie SAV, Oddelenie fytopatológie a mykológie ÚEL SAV Arborétum Mlyňany, Detašované pracovisko Botanického ústavu CBRB SAV.

Ďalšími dôležitými aktérmi v rámci inštitucionálneho zabezpečenia vedecko-výskumných aktivít v kraji sú neakademické verejné, výskumné inštitúcie, najmä Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum, Lužianky; Výskumno-realizačný ústav obnoviteľných zdrojov, s. r. o., Kolárovo (výskum obnoviteľných zdrojov); Slovenská ústredná hviezdáreň, Hurbanovo (výskum v astronómii, astronomické informácie, popularizačné aktivity); NAVICOM, a. s. - Výskumný ústav stavby lodí, Komárno (výskum a vývoj plávajúcich zariadení, lodí, lodných komponentov, tepelných, elektrických a automatizačných zariadení a jednocelových strojov); Výskumný ústav zelinkársky, s. r. o., Svätý Peter (výskum, vývoj, šľachtenie, semenárstvo, technológie pestovania a poradenstvo v oblasti pestovania).

Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum (NPPC) so sídlom v Lužiankach vzniklo 1.1.2014 zlúčením siedmich ústavov, a to Výskumného ústavu pôdozraectva a ochrany pôdy, Výskumného ústavu rastlinnej výroby, Výskumného ústavu živočíšnej výroby, Výskumného ústavu agroekológie, Výskumného ústavu trávnych porastov a horského poľnohospodárstva, Výskumného ústavu potravinárskeho a Výskumného ústavu ekonomiky a poľnohospodárstva. NPPC zabezpečuje komplexný výskum a zhromažďovanie poznatkov z oblasti trvalo udržateľného využívania a ochrany prírodných, predovšetkým pôdných zdrojov a vody pre pestovanie rastlín a chov zvierat, zabezpečenia kvality, bezpečnosti, inovácií a konkurencieschopnosti potravín i nepotravinárskych výrobkov poľnohospodárskeho pôvodu, produkčného i mimo produkčného vplyvu poľnohospodárstva na životné prostredie a rozvoj vidieka a transfer poznatkov poľnohospodárskeho výskumu užívateľom (RIS NSK, 2019). Pod NPPC v kraji pôsobia 7 výskumných ústavov.

Spomedzi súkromných vedecko-výskumných inštitúcií RIS NSK (2019) spomína dve špecializované súkromné vedecké inštitúcie - EUROFINs BEL/NOVAMANN s. r. o, Nové Zámky (analytické služby, laboratórne skúšky živočíšnych a neživočíšnych potravín každého druhu, polotovary, suroviny, vody a kontrola hygieny prostredia) a Výskumný ústav spracovania a aplikácie plastických látok Nitra (výskum a vývoj v oblasti modifikácií polymérnych materiálov, technológií ich spracovania ako aj na aplikačné využitie kvalitatívne nových polymérnych materiálov). Určitý podiel malých a stredných, či veľkých firiem v kraji prispieva k rozvoju vedy a techniky, či zvyšuje vlastnú inovačnú dynamiku in-house vedecko-výskumnými aktivitami, medzi tieto firmy možno zaradiť najmä: Centrum pre vedu a výskum, s. r. o., Mochovce; Atómové elektrárne Mochovce, Mochovce; VÚSAPL, a. s., Nitra; OSRAM, a. s., Nové Zámky; Duslo, a. s., Šala; SES, a. s., Tlmače; Plastika, a. s., Nitra; Nanogate Slovakia, s. r. o.,

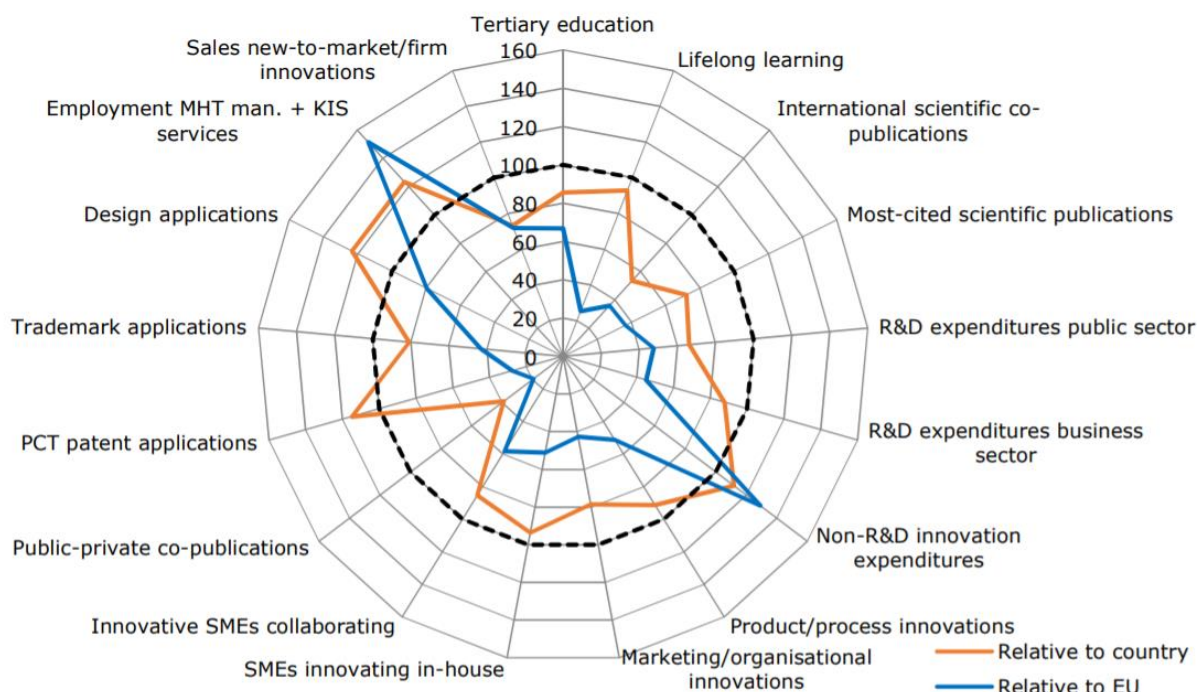
Vráble; VÚEZ, a. s., Tlmače; Mühlbauer Technologies s. r. o., Nitra; SE Bordnetze- Slovakia, s. r. o., Nitra; Remarkplast compounding, a. s., Vráble.

Inovačná výkonnosť v súkromnom sektore

Presné štatistické údaje o inovačných aktivitách, či vedecko-výskumných aktivitách v súkromnom sektore nie sú v podmienkach Slovenska systematicky zbierané. V rámci sekcie možno prezentovať určité výsledky za inovačné indikátory najmä za NUTS II región Západné Slovensko, ktoré sú dostupné v rámci Regional Innovation Scoreboard (2019), Community Innovation Survey, či Inovačný potenciál MSP na Slovensku (SBA, 2020).

Západné Slovensko, ako NUTS II región, patrí podľa Regional Innovation Scoreboard do skupiny priemerných inovátorov, inovačná výkonnosť regiónu však v uplynulých rokoch kontinuálne rastie a v množstve komparovaných indikátorov dosahuje skóre nad Európskym priemerom.

Obr. 28: Výsledky Regional Innovation Scoreboard pre NUTS II región západné Slovensko

Zdroj: Regional Innovation Scoreboard, 2019

Región Západné Slovensko bol výkonný nad EU priemerom najmä v oblasti zamestnanosti v znalostne-intenzívnych odvetviach, frekvencii podávania patentových prihlášok, či objeme výdavkov na inovačné aktivity nevýskumného charakteru.

Prehľady inovačných aktivít v súkromnom sektore na základe prieskumov reprezentatívnych vzoriek na Slovensku zabezpečuje najmä Slovak Business Agency. Z výsledkov štúdie Inovačný potenciál MSP na Slovensku (2020) vyplynulo, že malé a stredné firmy v rámci Západoslovenského kraja v poslednom sledovanom dvojročnom období 2014 - 2016, inovovali najmä zaobstaraním strojov, zariadení či softvéru alebo budov. Podiel malých podnikov inovujúcich týmto spôsobom bol od roku 2008 do 2016 minimálne 10,6 % a stredných podnikov minimálne 19,0 %. Druhým najčastejším spôsobom ako malé podniky na západnom Slovensku inovujú, je vnútorný výskum a vývoj, prostredníctvom ktorého inovovalo 5,9 % v rokoch 2014 - 2016. Treťou aktivitou, prostredníctvom ktorej podniky inovovali boli školenia pre inovačné aktivity. Týmto spôsobom inovovalo 4,0 % malých podnikov v rokoch 2014 - 2016.

Výdavky a zamestnanosť vo vede a výskume

Jedným z hlavných ukazovateľov vedecko-výskumnej výkonnosti regiónu je objem výdavkov na vedu a výskum. Veda a výskum na Slovensku a najmä jej financovanie z verejných zdrojov je dlhodobo finančne podhodnotené a poznačené výrazným podielom technologicky-intenzívnych zahraničných firiem, ktoré vedecko-výskumné aktivity vykonávajú prevažne v zahraničí. Podiel verejných výdavkov na vedu a výskum v roku 2019 na Slovensku dosiahol iba 0,83 % v porovnaní s 2,13 % európskeho priemeru (ŠÚ SR, 2020). **Spomedzi celkových výdavkov na vedu a výskum, až 48,27 % pripadá na aktivity v Bratislavskom kraji, čo je značným zdrojom medziregionálnych ekonomických rozdielov na Slovensku. Nitriansky kraj sa v rámci hodnotenia tohto indikátora zaraďuje za Prešovský kraj až na predposledné miesto v SR s podielom na celkových výdavkoch na vedu a výskum na Slovensku v objeme 4,71 %, čo je vysoko neuspokojivý stav.** Tento výsledok je najmä dopadom absentujúcich vedecko-výskumných aktivít v prevažnej časti malých a stredných, ale aj veľkých podnikov v súkromnom sektore a demonštráciou rodiacej sa špecializácie na znalostne-intenzívne služby.

Tab. 10: Výdavky na výskum a vývoj podľa krajov (v tis. eur)

Kraj SR	2015	2016	2017	2018	2019
Bratislavský kraj	384880	319931	383071	360836	374848
Trnavský kraj	97749	41493	40098	43919	51326
Trenčiansky kraj	52151	57001	95895	80615	94105
Nitriansky kraj	88226	36877	37349	66239	36578
Žilinský kraj	134197	59593	59720	65422	77944
Banskobystrický kraj	44540	37744	37334	41406	43725
Prešovský kraj	23061	25354	20202	26804	26705
Košický kraj	102467	62843	75286	65705	71359

Zdroj: ŠÚ SR, 2020

Štruktúra výdavkov na vedu a výskum v Nitrianskom kraji je tvorená hlavne bežnými výdavkami (97,94 % v roku 2019) okrem roku 2015, kedy boli zaznamenané investičné výdavky vo výške 37,28 %, čo bolo spojené s dokončovaním investičných projektov, ako je napr. výstavba výskumného centra AgroBioTech. Kolísavý trend možno pozorovať v prípade podielov bežných výdavkov na základný a aplikovaný výskum, čo súvisí jednak z rôznorodým charakterom výskumných projektov a projektov pre prax na univerzitách v regióne, či objemom súkromných investícií do vedy a výskumu, ktoré majú prevažne charakter aplikovaného výskumu.

V Nitrianskom kraji dlhodobo dominuje výskum v oblasti pôdohospodárskych vied, pričom výdavky na výskum v pôdohospodárskych vedách dosiahli v roku 2019 podiel až 42,78 % z celkových výdavkov na vedu a výskum. Druhý najvyšší podiel výdavkov na vedu a výskum podľa vednej oblasti bol zaznamenaný v prípade technických vied, ktoré majú spolu s pôdohospodárskymi a humanitnými vedami v regióne dlhú tradíciu aj v súvislosti s lokalizáciou dvoch verejných univerzít. Podiel štátnych a súkromných výdavkov na vedu a výskum v kraji kolíše najmä z dôvodu fluktuácií v objeme súkromných výdavkov na vedu a výskum. V roku 2019 dosiahol podiel súkromných výdavkov na vedu a výskum v regióne len 17,79 %, kým až 77,30 % týchto výdavkov pripadalo na štátne zdroje. Hlavnú časť vedecko-výskumných aktivít v regióne zabezpečovali v roku 2019 aktéri akademického sektora, detašované pracoviská a centrá Slovenskej Akadémie vied a verejne financované výskumné ústavy. Znižujúce sa výdavky na vedu a výskum v regióne sú spojené s redukciami vedecko-výskumných pracovníkov na verejne financovaných výskumných inštitúciách a s prepúšťaním z dôvodu klesajúceho počtu študentov v akademickom sektore. Vývoj zamestnanosti vo vede a výskume v Nitrianskom kraji je veľmi neuspokojivý, z hľadiska celkového počtu zamestnancov vo vede a výskume sa kraj zaraďuje na 5. miesto medzi regiónmi v SR, avšak tento počet medzi rokmi 2015 - 2019 relatívne výrazne klesol. Celkový objem redukcie zamestnanosti vo vede a výskume dosiahol výšku 29,8 %. Je potrebné poznamenať, že Nitriansky kraj je len jeden z dvoch NUTS III regiónov na Slovensku, ktorý

nezaznamenal v danom období rast zamestnanosti v sektore. Pozitívnu správou je však zvyšujúci sa podiel žien zamestnaných v sektore vedy a výskumu, ktorý sa v sledovanom päťročnom období zvýšil zo 46,46 % na 54,25 %.

Spomedzi zamestnancov vo vede a výskume 27,7 % pripadá na zamestnancov pracovísk zameraných na výskum v pôdohospodárskych vedách, až 44,8 % zamestnancov pripadá na humanitné a spoločenské pracoviská a len 16,99 % na pracoviskách so zameraním na technické vedy. Zvýšený podiel humanitných a spoločenských vied v prípade zamestnanosti podľa vedeckej oblasti pracoviska je najmä dôsledkom zvýšeného podielu fakúlt týchto zameraní v akademickom sektore v regióne.

Tab. 11: Zamestnanosť vo VaV v NSK podľa vednej oblasti, prac. zaradenia a kvalifikačnej štruktúry

	2015	2016	2017	2018	2019
Zamestnanci VV v NSK spolu	2934	2318	2310	2415	2260
Vedné oblasti:					
prírodné vedy	10,33 %	9,92 %	9,87 %	11,59 %	10,40 %
technické vedy	27,37 %	10,83 %	12,77 %	16,52 %	16,99 %
lekárske a farmaceutické vedy	9,71 %	0,35 %	0,09 %	0,00 %	0,13 %
pôdohospodárske vedy	28,05 %	32,96 %	31,86 %	30,14 %	27,70 %
spoločenské vedy	19,63 %	28,69 %	27,36 %	23,77 %	25,13 %
humanitné vedy	4,91 %	17,26 %	18,05 %	17,97 %	19,65 %
Pracovné zaradenie:					
výskumníci	81,32 %	80,97 %	82,86 %	83,81 %	84,60 %
technici a ekvivalentný personál	10,33 %	14,62 %	12,21 %	11,10 %	9,69 %
pomocný personál	8,35 %	4,40 %	4,94 %	5,09 %	5,71 %
Kvalifikačná štruktúra:					
s VŠ a vyššou kvalifikáciou	85,00 %	89,78 %	89,96 %	87,16 %	87,52 %
v tom s VŠ vzdelaním 1. stupňa	1,40 %	0,65 %	0,82 %	0,95 %	0,53 %
s VŠ vzdelaním 2. stupňa	33,98 %	28,77 %	29,39 %	32,67 %	30,18 %
s VŠ vzdelaním 3. stupňa	49,63 %	60,35 %	59,74 %	53,54 %	56,81 %
s vyšším odborným vzdelaním	0,34 %	2,76 %	0,78 %	1,12 %	0,88 %
so stredoškolským vzdelaním	14,52 %	7,25 %	9,18 %	11,43 %	11,19 %
so základným vzdelaním	0,14 %	0,22 %	0,09 %	0,29 %	0,40 %

Zdroj: ŠÚ SR, 2020

Z hľadiska pracovného zamerania je väčšina pracovných miest špecifikovaná ako „výskumník“, kým podiel technického a ekvivalentného či pomocného personálu na celkovej počte zamestnancov možno vo všetkých skúmaných rokoch považovať za nízky. V roku 2019 predstavovali výskumníci 84,60 % zamestnancov vo vede a výskume v regióne, čo je na jednej strane pozitívny trend, avšak potreba rastu počtu technických a pomocných zamestnancov vo vede a výskume je taktiež veľmi výrazná.

Z hľadiska kvalifikačnej štruktúry zamestnancov vo vede a výskume v kraji možno konštatovať vysoký podiel odborníkov s dosiahnutím II. a vyššieho stupňa vzdelania. Až 56,81 % zamestnancov vo vede a výskume dosiahlo III. stupeň akademického vzdelania, 30,18 % zamestnancov dosiahlo II. stupeň akademického vzdelania a len 0,53 % I. stupeň akademického vzdelania. Podiel zamestnancov vo vede a výskume v regióne s dosiahnutým stredoškolským a vyšším odborným vzdelaním dosiahol výšku 12 %.

Ochrana duševného vlastníctva

Z hľadiska dynamiky vzniku predmetov ochrany práv duševného vlastníctva (právne chránených technológií, znalostí a iných vedecko-výskumných výsledkov), je Nitriansky kraj v uplynulom desaťročí štvrtým najvýkonnejším krajom v SR.

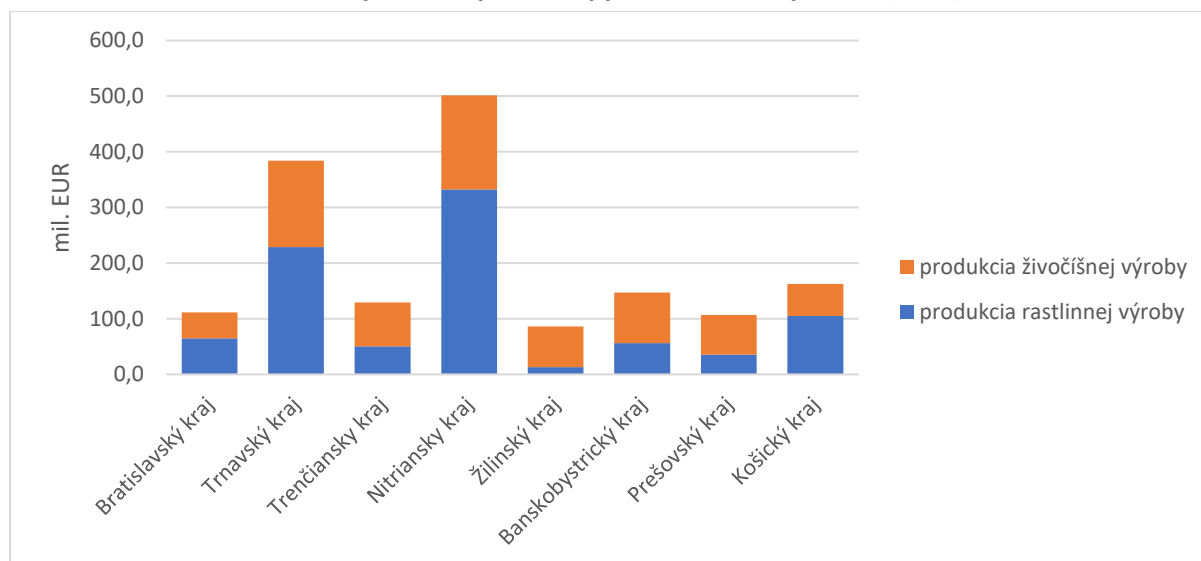
V roku 2019 bol zaznamenaný najvyšší objem podaných patentových prihlášok v Bratislavskom kraji, ktorý mal až 31,96 % podiel na počte podaných domácich a Európskych patentov na Slovensku. V Nitrianskom kraji bolo v roku 2019 podaných 18 prihlášok na domáce a európske patenty, čo predstavovalo 8,41 % podiel na celkovom počte podaných patentov. Pri porovnaní počtu podaných patentov v kraji v rámci 5 ročného obdobia s rokom 2015 nenastala podstatná zmena v celkovom počte podaných patentových prihlášok. Medzi aktívnych podávateľov možno zaradiť najmä veľké podniky, ako Duslo a. s., Slovenskú Poľnohospodársku univerzitu v Nitre, či iné stredné a veľké firmy, najmä z odvetví strojárstva a elektrotechniky.

V roku 2019 registroval Úrad priemyselného vlastníctva SR 342 žiadateľov o udelenie úžitkového vzoru, spomedzi ktorých 8,06 % predstavovalo žiadateľov z Nitrianskeho kraja. Z hľadiska objemu žiadateľov o udelenie úžitkového vzoru sa Nitriansky kraj v roku 2019 spomedzi NUTS III regiónov v SR zaradil na 6. miesto. Podobne z Nitrianskeho kraja v danom roku pochádzalo 7,95 % žiadateľov o zapísanie dizajnu, pričom sa s týmto podielom Nitriansky kraj zaraďuje na 4. miesto medzi regiónmi SR.

B.2.5 Poľnohospodárstvo

Poľnohospodárstvo v Nitrianskom kraji je z hľadiska národohospodárskeho veľmi významným odvetvím, nakoľko sa významne podieľa na potravinovej sebestačnosti a bezpečnosti štátu, pretože ročne vyprodukuje najväčší objem produkcie rastlinnej aj živočíšnej výroby spomedzi krajov SR. Na poľnohospodárskej produkcii štátu sa podieľa cca 30 %, pričom podiel kraja na produkcii rastlinnej výroby v SR je cca 37,5 % a podiel na produkcii živočíšnej výroby je 22,7 % (obrázok 29).

Obr. 29: Veľkosť a štruktúra poľnohospodárskej produkcie v krajoch SR (2019)

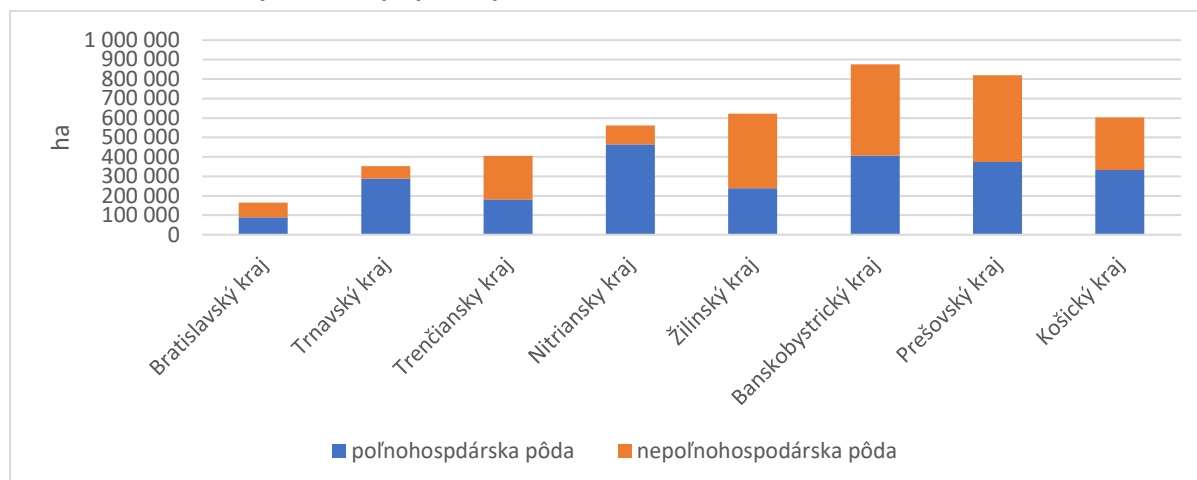
Zdroj: ŠÚSR

Prírodné podmienky a štruktúra využitia krajiny vytvárajú významný potenciál pre intenzívnu poľnohospodársku výrobu. Kraj má najväčšiu výmeru poľnohospodárskej pôdy v SR (464 225 ha) avšak najmenšiu výmeru nepoľnohospodárskej a najmä lesnej pôdy, 96 986 ha, čo je iba 15,3 % z celkovej výmery územia kraja.

Vysoký podiel poľnohospodárskej pôdy vytvára potenciál pre poľnohospodársku výrobu na jednej strane, na druhej strane nízky podiel lesa a ďalších ekostabilizačných prvkov sú predpokladom pre nízku ekologickú stabilitu územia a náchylnosť územia k rôznym formám degradácie. Intenzívne poľnohospodárske využívanie krajiny na väčšine územia kraja spôsobuje, že z environmentálneho

hľadiska je krajina výrazne nestabilná, narušená, nadpriemerne využívaná, so zreteľným narušením prírodných štruktúr.¹⁰

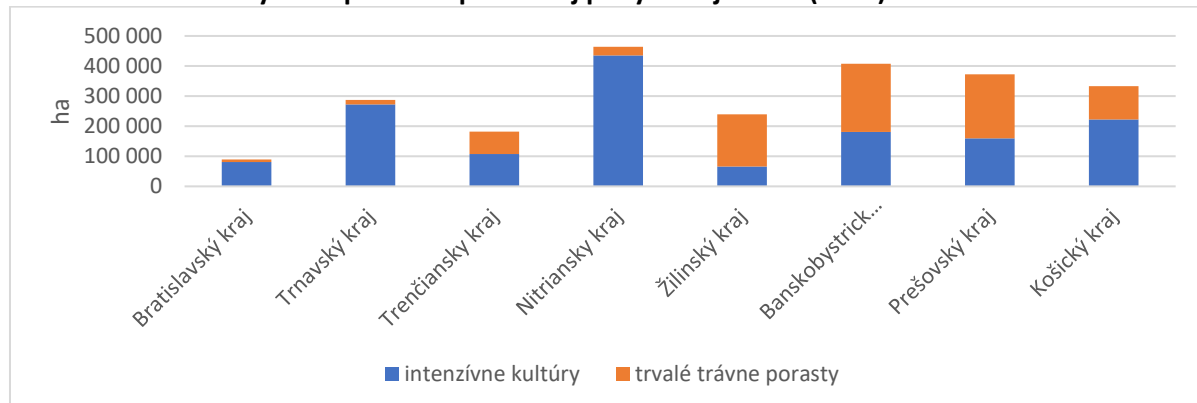
Obr. 30: Štruktúra využitia krajiny v krajoch SR (2020)

Zdroj: ŠÚSR

Kvalita poľnohospodárskej pôdy je veľmi dobrá. Najviac sú tu rozšírené subtypy pôdnych typov ako sú černoze, černice, fluvizeme, hnedozeme, luvizeme a miestami kambizeme. Sú to najproduktívnejšie typy pôd s najvyššou hodnotou pre pozemkové úpravy. Priemerný produkčný potenciál poľnohospodárskej pôdy v Nitrianskom kraji je 68,8 bodov, pričom priemer za Slovensko je 44,4 bodov.

Obr. 31: Štruktúra využitia poľnohospodárskej pôdy v krajoch SR (2020)

Zdroj: ŠÚSR

Poľnohospodárska pôda je využívaná najmä intenzívnymi kultúrami, ako sú orné pôdy, vinice, ovocné sady a záhrady (príloha tab. 20)

V Nitrianskom kraji sa nachádza najväčšia výmera ornej pôdy spomedzi všetkých krajov SR, rozhodujúca časť plôch vinogradov, významná výmera záhrad a ovocných sádov v SR.

V štruktúre poľnohospodárskej výroby kraja prevláda rastlinná výroba, ktorá tvorí cca 66 % z celkového objemu produkcie vyprodukovanej v kraji.

Využitie ornej pôdy (príloha tab. 21) je zamerané na pestovanie obilnín, olejní, ovocia a zeleniny. Cca 65 % ornej pôdy je využívané obilninami, najmä pšenicou, jačmeňom a kukuricou na zrno. Vysoký podiel ornej pôdy (21,5 %) je využívaný olejninami a to repkou olejnou a slnečnicou. Využitie ornej

¹⁰ Kotrla, M.: Súčasný stav využitia krajiny vo vybraných územiach Nitrianskeho samosprávneho kraja z hľadiska zhodnotenia ich ekologickej stability, <http://www.slpk.sk/elido/2012/zborniky/001-12/kotrla.pdf>

pôdy je teda jednostranné, neumožňuje dodržiavať zásady správnej poľnohospodárskej praxe. Podiel živočíšnej výroby na poľnohospodárskej produkcii v kraji je 34 %.

Spôsob využívania poľnohospodárskej pôdy sa odráža v štruktúre živočíšnej výroby (príloha tab. 22). Štruktúra hospodárskych zvierat sa odvíja od krmovínovej základne regiónu. V kraji má logicky tradíciu chov ošípaných, hydiny a dojníc, ktorých krmovínovú základňu tvoria zrniny. Keďže má kraj najväčšiu výmeru ornej pôdy spomedzi všetkých krajov SR, dalo by sa predpokladať, že sú tu aj najvyššie stavy týchto kategórií hospodárskych zvierat. Tento predpoklad je splnený jedine u kategórie hydiny vrátane sliepok. Efektívnosť využitia zdrojov kraja v oblasti živočíšnej výroby je zrejmý z prepočtu stavov hospodárskych zvierat na 100 ha poľnohospodárskej pôdy (príloha tab. 23). V porovnaní s Trnavským krajom, ktorý má podobné prírodné podmienky pre poľnohospodárstvo, je Nitriansky kraj poddimenzovaný vo všetkých kategóriách hospodárskych zvierat.

Nitriansky kraj nedostatočne využíva potenciál poľnohospodárskej pôdy hospodárskymi zvieratami. Dosahuje (spolu s Košickým krajom) najnižšie zaťaženie poľnohospodárskej pôdy dobytčiami jednotkami a to 26,69, kým priemer v rámci SR je 32,89¹¹.

Intenzita chovu hospodárskych zvierat v Nitrianskom kraji, ako aj v celej SR kontinuálne klesá. U tých kategórií HZ, ktoré sú pre Nitriansky kraj typické (kravy, ošípané, hydina) je pokles rýchlejší oproti vývoju v SR.

Z obrázkov v prílohe 26, 27 a 28 je zrejmé, že intenzita poklesu stavov a hustoty hospodárskych zvierat je v Nitrianskom kraji vyššia oproti vývoju v SR. Rýchly pokles stavov hospodárskych zvierat v Nitrianskom kraji, ale aj v rámci SR je spôsobený najmä nepomerne nižšou podporou živočíšnej výroby zo strany štátu v porovnaní s ostatnými štátmi EÚ, čo spôsobuje nízku konkurencieschopnosť tohto odvetvia na globálnych trhoch.

Vlastnícka a právna štruktúra poľnohospodárstva v Nitrianskom kraji

Výmera poľnohospodárskej pôdy v Nitrianskom kraji, ale aj špecifické postavenie poľnohospodárstva v rámci jeho hodnotovej vertikály (v Nitrianskom kraji sú koncentrované rozhodujúce vedecko – výskumné a vzdelávacie kapacity v oblasti pôdohospodárskych vied) sa odráža vo vlastníckej štruktúre poľnohospodárskych podnikov. **Na území kraja hospodári celkovo najvyšší počet súkromných tuzemských fariem, poľnohospodárskych družstiev, štátnych poľnohospodárskych podnikov a účelových zariadení** (Národný žrebčín „Topolčianky“ š. p., Agrokomplex Národné výstavisko, š. p., Agroinštitút Nitra, š. p., Agentúra pre rozvoj vidieka). **Na území tiež hospodári druhý najväčší počet zahraničných a medzinárodných fariem zaoberajúcich sa poľnohospodárskou výrobou** (príloha tab. 24).

Väčšinu poľnohospodárskej pôdy v kraji (78,76 %) využívajú obchodné spoločnosti a poľnohospodárske družstvá (príloha tab. 25). Sú to vo väčšine prípadov podniky s vysokou koncentráciou obhospodarovanej poľnohospodárskej pôdy. Presné dáta o rozdelení pôdy podľa veľkostných kategórií podnikov nie sú publikované.¹²

Z uvedených dát je zrejmá vysoká koncentrácia pôdy v rukách malej skupiny užívateľov. Konkrétne 5,8 % z celkového počtu poľnohospodárskych podnikov (obchodné spoločnosti, poľnohospodárske družstvá, zahraničné podniky a medzinárodné súkromné podniky) užívajú spolu 83,7 % celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy v kraji. Táto situácia nie je špecifikom Nitrianskeho kraja, platí pre celé územie SR (príloha tab. 25 a 26).

Vlastnícke vzťahy k poľnohospodárskej pôde v SR sú komplikované. Sú determinované historickým vývojom, ktorý bol poznamenaný nevhodnými dedičskými zákonmi, dôsledkami kolektivizácie

¹¹ Štruktúrálno cenzus fariem 2016, ŠÚSR

¹² Týždenník Trend uvádza, že 7 vlastníkov ovláda cca 172 000 ha poľnohospodárskej pôdy, teda zhruba 9 % celkovej výmery v SR. <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-24/z-j-t-na-farmy.html>

a nedostatočnou evidenciou vlastníckych práv. Dôsledkom je rozdrobenosť pozemkového vlastníctva, ktorá spôsobuje znefunkčnenie inštitútu vlastníctva pozemkov (príloha tab. 28). Je to evidentné najmä v extraviláne obcí, kde sú plochy poľnohospodárskej a lesnej pôdy obrábané do takej miery, do akej prinášajú úžitok. Užívatelia pozemkov majú snahu čo najviac z nich vyťažiť, nie však do nich investovať.

Rozdrobené pozemkové vlastníctvo, neprehľadnosť v nájomných vzťahoch, ako aj doterajšia právna úprava vlastníckych a nájomných vzťahov spôsobili, že vlastníci v podstate nemôžu rozhodovať o nakladaní s ich vlastníctvom. Veľké poľnohospodárske podniky uprednostňujú nájom pôdy (až 93,5 % pôdy obhospodarovanej poľnohospodárskymi podnikmi je prenajatej (Marušinec a Škriečka, 2009)), pričom sú v pozícii určovať výšku nájomného. **Noví záujemci o hospodárenie na pôde majú prístup k poľnohospodárskej pôde veľmi sťažený. Trh s pôdou teda zlyháva, čo je významnou brzdou v rozvoji poľnohospodárstva.** Prvým krokom k riešeniu tohto problému je komasácia pozemkov a následné komplexné pozemkové úpravy. Táto však postupuje veľmi pomaly.

Zamestnanosť v poľnohospodárstve v Nitrianskom kraji

Poľnohospodárstvo je tradične tvorcom pracovných miest pre vidiecke obyvateľstvo. Vývoj počtu pracovných miest v tomto odvetví je však trvalo nepriaznivý v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ.

Počet pracovných miest v poľnohospodárstve SR poklesol v roku 2019 na 35 842, čo je pokles v porovnaní s rokom 1995 o 83 %. (V roku 1995 bolo v poľnohospodárstve na Slovensku zamestnaných cca 203 000 pracovníkov). **V ostatnom období sa situácia v pôdohospodárstve mierne stabilizovala a počet zamestnancov v poľnohospodárstve SR mierne stúpol, avšak v Nitrianskom kraji jeho pokles pokračoval.** V roku 2020 pracovalo v pôdohospodárstve v Nitrianskom kraji priemerne 6 884 zamestnancov, čo je oproti roku 2012 pokles o 7 % (príloha tab.29).

Kritický nedostatok pracovných síl v pôdohospodárstve vyvolal tlak na rast miezd, ktorý sa prejavil nárastom počtu pracovníkov. Priemerná minimálna mesačná mzda v pôdohospodárstve v Nitrianskom kraji (1 150 EUR) takmer dosiahla úroveň priemernej mzdy v celom hospodárstve kraja (1 189 EUR) (príloha tab. 29).

Význam poľnohospodárstva v ekonomike Nitrianskeho kraja je zrejmý z porovnania jeho podielu na celkovej zamestnanosti a z porovnania parity.

Podiel pôdohospodárstva na celkovej zamestnanosti bol v roku 2020 v Nitrianskom kraji o takmer 58 % vyšší ako v SR. Mzdová parita v pôdohospodárstve Nitrianskeho kraja dosahovala v tomto roku úroveň 96,74 %, kým v SR to bolo iba 82,60 % (príloha tab. 30). Zaujímavé informácie poskytuje ukazovateľ počtu pracovníkov v prepočte na 100 ha poľnohospodárskej pôdy. V Nitrianskom kraji dosahoval v roku 2020 hodnotu 1,48, kým v SR to bolo 1,63. Neustály úbytok pracovných síl by mal byť vyvažovaný ich substitúciou technológiami a rastom produktivity práce, čo sa však v poľnohospodárstve z dlhodobého hľadiska nedeje. **Poľnohospodárstvo v SR a v Nitrianskom kraji detto je technologicky zaostávajúce za väčšinou európskych krajín. Európsky priemer ukazovateľa zaťaženia pôdy pracovníkmi je dvojnásobný (3,32).** Pritom produktivita poľnohospodárstva vo väčšine európskych krajín je vyššia ako v SR resp. v Nitrianskom kraji. **Zdroje poľnohospodárstva sú teda nedostatočne využívané. Práve poľnohospodárstvo má potenciál riešiť pretrvávajúce problémy väčšiny slovenských vidieckych regiónov s dlhodobou nezamestnanosťou.** Cez živočíšnu výrobu a špeciálne plodiny je schopné zamestnávať pracovníkov s nízkou kvalifikáciou, ktorí sa koncentrujú vo vidieckych obciach a regiónoch. Ak by bolo poľnohospodárstvo v Nitrianskom kraji schopné zvýšiť zamestnanosť na úroveň priemeru EÚ, vytvorilo by sa na vidieku v tomto regióne ďalších 8 525 pracovných miest, pričom by nedošlo k poklesu produktivity práce.

Technické a technologické vybavenie poľnohospodárstva

Hodnotenie technického vybavenia a technologickej úrovne poľnohospodárstva je zložité, nakoľko nie sú k dispozícii dáta, na základe ktorých by bolo možné situáciu exaktne vyhodnotiť. ŠÚSR poskytuje údaje o počte jednotlivých druhov techniky v dlhšom časovom období, čo je údaj čiastočne skreslený tým, že rastie výkonnosť technických zariadení a teda ich potreba v kusoch klesá.

Napriek tomu sú zrejmé trendy zhoršovania technického vybavenia poľnohospodárstva. Napr. počet traktorov v poľnohospodárstve SR poklesol z 19 343 kusov v roku 2010 na 16 151 v roku 2020. Počet kombajnov na obilniny poklesol v tom istom období z 2 709 na 1 853.

Údaje o technickom vybavení poľnohospodárstva v Nitrianskom kraji nie sú k dispozícii. Môžeme objektívne predpokladať, že vývoj v tomto regióne je obdobný ako v rámci SR. **Najmä menší výrobcovia trpia nedostatkom technológií najmä na pozberové spracovanie a uskladňovanie produkcie, čo im sťažuje pozíciu pri vyjednávaní s odberateľmi resp. brzdí možnosti rozvoja priameho predaja produktov malospotrebiteľom.**

Produktivita poľnohospodárstva v Nitrianskom kraji

Štrukturálne, technologické aj odbytové problémy poľnohospodárstva sa odrážajú v produktivite celého odvetvia, ktorej výsledkom je ukazovateľ hrubej poľnohospodárskej produkcie v bežných cenách v prepočte na ha poľnohospodárskej pôdy. Výška HPP. ha⁻¹ dosahovala v roku 2019 úroveň 1 246,98 EUR, čo je tretia najvyššia spomedzi krajov SR. (príloha tab. 32). Zarážajúci je fakt, že je to iba 50 % v porovnaní s priemerom EÚ. **Problémom je najmä veľmi nízka úroveň produkcie živočíšnej výroby, čo je dané jednak nízkymi stavmi hospodárskych zvierat, ale aj ich nízkymi úžitkovými parametrami.**

Potravinársky priemysel v Nitrianskom kraji

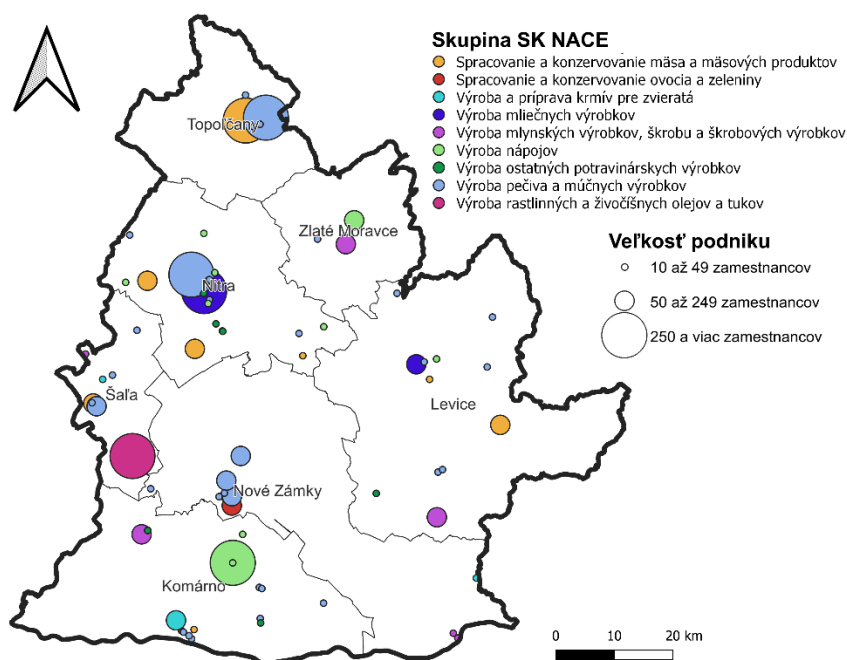
Potravinársky priemysel je súčasťou agropotravinárskeho odvetvia. **Z pohľadu základných ekonomických ukazovateľov je situácia v spracovateľskom priemysle relatívne stabilná, čo je dôsledkom aj podstatne vyššej miery zahraničných investícií a využitia know-how v porovnaní s poľnohospodárskou prvovýrobou.** Spracovateľské kapacity potravinárskeho priemyslu sú v Nitrianskom kraji relatívne dostatočné. Nachádza sa tu druhý najväčší počet potravinárskych podnikov spomedzi všetkých krajov SR a najväčší počet veľkých potravinárskych firiem (príloha tab. 33). Sú to TOPEC a. s. Topoľčany – výroba chleba, čerstvého pečiva a koláčov, PENAM SLOVAKIA, a. s. Nitra - výroba chleba, čerstvého pečiva a koláčov, Heineken Slovensko, a. s. Hurbanovo - výroba piva, Cloetta Slovakia s. r. o. Levice – výroba kakaa, čokolády a cukrovínok, AGRO TAMI, a. s. Nitra – prevádzka mliekarní a výroba syrov, JAV - AKC, s. r. o., Vlčany – výroba olejov a tukov, HYZA, a. s., Topoľčany - spracovanie a konzervovanie hydinového mäsa.

Štruktúra potravinárskych podnikov podľa podtried štatistickej klasifikácie ekonomických činností SK NACE Rev. 2 je uvedená v prílohe tab. 34. **V kraji sú nedostatočné kapacity najmä na spracovanie ovocia a zeleniny.** Priestorové rozmiestnenie potravinárskych prevádzok v kraji je znázornené na obr. 32.

Hoci je spracovateľských podnikov v Nitrianskom kraji relatívny dostatok, nezabezpečujú stabilné odbytové podmienky pre poľnohospodárskych prvovýrobcov, nakoľko rozhodujúce spracovateľské kapacity sú v rukách zahraničných vlastníkov, resp. poľnohospodárske podniky nie sú majetkovo prepojené so spracovateľmi. Poľnohospodárske podniky sa tým nachádzajú v nestabilných podmienkach, pretože spracovatelia vo veľkej miere využívajú lacnejšie dovážané suroviny, čo brzdí možný rozvoj poľnohospodárskej prvovýroby. **Konkurencieschopnosť výrobkov domácich spracovateľov nedosahuje potrebnú úroveň. Aj vzhľadom na veľkosť domáceho trhu a problematickú technologickú úroveň a úroveň využitia výrobných kapacít majú domáci výrobcovia**

výrazné problémy presadiť sa na trhu, ktorému dominujú priemyselne vyrábané potraviny, pri ktorých je cena rozhodujúcim kritériom konkurencieschopnosti.

Obr. 32: Priestorové rozmiestnenie potravinárskych prevádzok v rámci Nitrianskeho kraja

Zdroj: Register ekonomických subjektov SR, 2020.

Inovačný potenciál poľnohospodárstva v Nitrianskom kraji

V inteligentnom poľnohospodárstve¹³ je ťažká fyzická práca nahradená strojmi, resp. automatmi. To znamená rast nárokov na vzdelanie a kvalifikáciu pracovných síl, ale aj vysoké nároky na pôdohospodársku vedu, výskum a poradenstvo.

Nitriansky kraj je špecifický v tom, že sa v ňom nachádzajú významné segmenty inovačnej štruktúry pôdohospodárstva (detailnejšie v časti Výskum, vývoj a inovácie). V kraji sa nachádza významná vzdelávacia inštitúcia v oblasti pôdohospodárskych vied - Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre a 6 stredných škôl, ktoré poskytujú stredné odborné a úplné stredoškolské vzdelanie v pôdohospodárskych odboroch (príloha tab. 19).

Univerzita ako aj stredné školy okrem formálneho vzdelávania poskytujú aj celoživotné vzdelávanie v oblasti pôdohospodárstva formou pomaturitného vzdelávania a akreditovaných kurzov.

Významnou inštitúciou v oblasti pôdohospodárskeho poradenstva je Agroinštitút Nitra, š. p. a Agrokomplex Národné výstavisko, š. p. **V Nitrianskom kraji sa nachádzajú najvýznamnejšie súčasti regionálneho (aj národného) inovačného systému pôdohospodárstva. Napriek tomu inovačná aktivita poľnohospodárskych podnikov je pomerne nízka, prenos inovačných myšlienok z vedy**

¹³ Rozvoj poľnohospodárstva v blízkej budúcnosti určite nepôjde tradičnou cestou. V súčasnosti sa nachádzame v období nástupu inteligentného poľnohospodárstva, ktoré znamená:

- používanie dronov na dodávku hnojív, hasenie požiaru alebo monitorovanie stavu polí;
- softvérové systémy na riadenie poľnohospodárskych podnikov, ktoré sú schopné spracovať a analyzovať informácie zo satelitov, meteorologických staníc alebo špeciálnych miestnych senzorov;
- presné poľnohospodárstvo, v ktorom počítačové systémy analyzujú stav pôdy s cieľom dosiahnuť maximálny výnos z každého konkrétneho pozemku;
- skleníky s dodatočným osvetlením a vstavanými klimatizačnými systémami.

a výskumu viazne. Kontakty poľnohospodárov s vedecko výskumnými a vzdelávacími pracoviskami sú sporadické. Inovačné podnety získavajú poľnohospodári zväčša od obchodných zastúpení zahraničných firiem dodávajúcich vstupy do poľnohospodárstva. Dôvody takéhoto stavu sú predovšetkým systémové. Absentuje plánovanie transferu vedeckých poznatkov z pôdohospodárskeho výskumu užívateľom do praxe. V rezorte pôdohospodárstva absentuje akýkoľvek funkčný systém poradenských služieb a vzdelávania. Neexistuje efektívny mechanizmus transferu poznatkov vedy a výskumu do praxe. **Významným limitom pre rozvoj vedecko – výskumnej základne je nízka miera digitalizácie, vzájomná previazanosť a prepojenosť jednotlivých inštitúcií po stránke komunikačnej a po stránke zdieľania údajov.** Spolupráca vedecko-výskumnej základne s praxou má dlhodobý charakter, avšak motivácia podnikateľských subjektov k aktívnej spolupráci je minimálna. Nie sú vytvorené žiadne efektívne podporné schémy ktoré by podporovali záujem podnikateľov o výsledky výskumu.

Poľnohospodárska prvovýroba v Nitrianskom kraji (tak isto ako celé slovenské poľnohospodárstvo) **má značné štrukturálne problémy.** Vstupom do EÚ je slovenské poľnohospodárstvo vystavené globálnej konkurencii, na ktorú sa nestihlo v predvstupovom období dostatočne pripraviť. **V poľnohospodárstve v Nitrianskom kraji došlo k významnému zníženiu produkcie niektorých komodít (najmä produktov živočíšnej výroby, ovocia a zeleniny).** Poľnohospodárske podniky sa začali orientovať na komodity, u ktorých majú podnikateľskú istotu, sú skladovateľné a dosahujú primeranú pridanú hodnotu (obilniny, olejniný). Vzniká paradoxná situácia. Na jednej strane je veľký prebytok produkcie obilnín a olejnin, na druhej strane je na spotrebiteľskom trhu deficit komodít, ktoré majú vhodné prírodné podmienky na území Nitrianskeho kraja a aj tu majú dlhodobú tradíciu (ovocie, zelenina, hydina, vajcia, bravčové mäso.). **Zdroje, ktoré má poľnohospodárstvo v tomto kraji k dispozícii (úrodná pôda, pracovná sila, know-how) sú neefektívne využívané.** Postupne dochádza k devastácii týchto zdrojov. Dochádza k degradácii poľnohospodárskej pôdy jej jednostranným využívaním, ale aj k devastácii kvalifikovanej a zručnej pracovnej sily v poľnohospodárstve. Poľnohospodárska výroba je neefektívna, ťažko prežívajúca bez európskych a národných dotácií. Je ovládaná veľkými dodávateľskými a najmä odberateľskými firmami, ktoré sú vlastnené väčšinou zahraničnými vlastníkmi. **Väčšina pridanej hodnoty vyprodukovanej v regionálnom poľnohospodársko-potravinárskom komplexe prúdi do zahraničia. Domácim výrobcom nezostávajú prostriedky na inovácie, čím sa zaostávanie tohto odvetvia naďalej prehľbuje. Problémy majú najmä menšie poľnohospodárske podniky, ktoré majú v celej hodnotovej vertikále potravín najslabšiu vyjednávaciu pozíciu.** Celú situáciu ešte zhoršuje poľnohospodárska politika vlád SR. Žiadna slovenská vláda nevedela doteraz zdefinovať rozvojové smery poľnohospodárstva a ani najst efektívne nástroje podpory rozvoja tohto odvetvia¹⁴.

Problémy má aj potravinársky priemysel, ktorý je technologicky zaostalý a jeho výrobky nie sú konkurencieschopné na globálnych trhoch. Príčiny nízkej konkurencieschopnosti sú v nízkej miere investícií, vo fenoméne „malého“ trhu, ale aj v tom, že potravinársky priemysel bol dlhodobo mimo akúkoľvek štátnu pomoc. Ekonomickú situáciu si odvetvie vylepšuje nákupom lacných surovín zo zahraničia, čím ale zhoršuje pozíciu poľnohospodárskych prvovýrobcov.

Kľúčom k rastu produktivity poľnohospodárstva a potravinárskeho priemyslu sú inovácie. Agropotravinársky inovačný systém je však fragmentovaný, navzájom neprepojený, málo komunikujúci medzi sebou aj s poľnohospodárskymi prvovýrobcami a spracovateľmi.

B.2.6 Cestovný ruch

Rozvoj cestovného ruchu na území kraja koordinuje a inštitucionálne zastrešuje Nitriansky samosprávny kraj (Odbor cestovného ruchu). V rámci jednotlivých regiónov kraja plnia koordinačnú

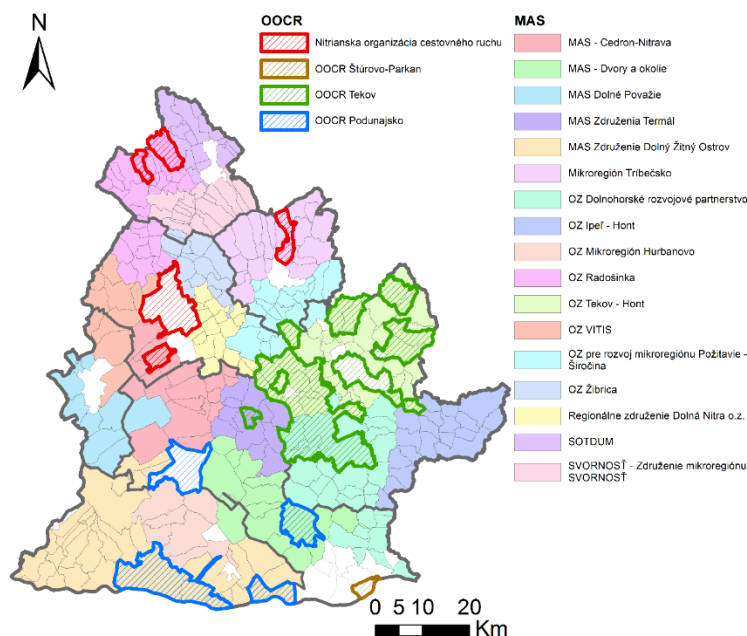
¹⁴ Fáziková, M. a kol. 2011, Dimenzie znalostnej ekonomiky v Nitrianskom kraji, SPU Nitra, 2011, ISBN 978-80-552-0650-9

úlohu v rozvoji cestovného ruchu 4 oblastné organizácie cestovného ruchu (Nitrianska organizácia cestovného ruchu, OOCR Podunajsko, OOCR Tekov, OOCR Štúrovo-Parkan).

Nitriansky samosprávny kraj koordinuje rozvoj cestovného ruchu na svojom území, je zodpovedný za prípravu a realizáciu stratégie rozvoja cestovného ruchu, ako aj ďalších strategických a koncepčných dokumentov podporujúcich rozvoj cestovného ruchu, podporuje spoluprácu medzi subjektmi cestovného ruchu, marketingové aktivity, vrátane účasti na medzinárodných podujatiach, spolupracuje pri príprave a realizácii projektov cyklistickej dopravy a cykloturistiky, cezhraničnej spolupráce a podporuje subjekty v cestovnom ruchu prostredníctvom grantových schém financovaných z rozpočtu kraja. Aktuálne má spracovaný Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu na obdobie 2014 – 2020, Stratégiu rozvoja cyklotrás v NSK roky 2021 – 2027 a pripravuje sa Konceptia rozvoja cestovného ruchu (2021-2027).

Na území NSK plnia aktuálne úlohy destinačného manažmentu 4 oblastné organizácie cestovného ruchu s územnou pôsobnosťou v 6 okresoch NSK (s výnimkou okr. Šaľa) (príloha tab. 35). Ich hlavnými úlohami sú príprava a realizácia koncepcie cestovného ruchu na vymedzenom území, podpora marketingu, tvorba produktov cestovného ruchu, organizovanie podujatí pre návštevníkov, zber a vlastné analýzy dát, spolupráca s aktérmi v cestovnom ruchu, vrátane informačných centier a podieľajú sa na prevádzke informačného systému. **Územné pokrytie z hľadiska OOCR v NSK je slabé a poukazuje na nízku úroveň zapojenia, predovšetkým obcí a miest** (len 11 % obcí NSK), do aktivít destinačného manažmentu (obr. 33). Ďalším **problémom je nízky záujem podnikov cestovného ruchu vstupovať do organizácií destinačného manažmentu** a spoločne s územnými samosprávami a ostatnými partnermi sa podieľať na ich aktivitách. Zapojenie podnikov – členov OOCR (v rámci Nitrianskeho kraja celkom 26 podnikov) predstavuje len 0,9 % z celkového počtu podnikov cestovného ruchu v kraji¹⁵.

Obr. 33: Oblastné organizácie cestovného ruchu a miestne akčné skupiny v NSK (stav k 31.5.2021)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Registra OOCR a evidencie MAS v NSK

Na území kraja pôsobia dobrovoľné zoskupenia - miestne akčné skupiny (MAS), ktoré svojimi aktivitami prispievajú k rozvoju vidieckeho cestovného ruchu. Cieľom MAS je príprava a realizácia integrovaných územných stratégií na ich území, ktorou naplňujú spoločné ciele aj v rámci cestovného ruchu. Ich

¹⁵ Počet podnikov cestovného ruchu v Nitrianskom kraji zahŕňa počet podnikov zaradených do sekcií H (Doprava a skladovanie) a I (Ubytovacie a stravovacie služby) v rámci kategorizácie SK-NACE.

územné pokrytie v NSK je výrazne lepšie ako pri OOCR. Vzhľadom na základné poslanie MAS a diverzitu cieľov stratégií, **môže byť podpora cestovného ruchu len doplnkovou témou.**

V roku 2020 bola formálne založená **Krajská organizácia cestovného ruchu**, ktorej úlohou je podporovať a vytvárať podmienky pre rozvoj cestovného ruchu na území Nitrianskeho kraja. Očakáva sa, že krajská organizácia bude súčasne koordinovať činnosť oblastných organizácií cestovného ruchu pôsobiach na území NSK. NSK bude každoročne prostredníctvom finančného vkladu prispievať na chod a aktivity KOOCR. **KOOCR je novou organizačnou štruktúrou v kraji, ktorej aktivity sa len rozbiehajú. Pozitívne je, že môže čerpať zo skúseností už existujúcich KOOCR v iných krajoch ako aj zo skúseností existujúcich OOCR pôsobiach na území kraja.**

Významnú podpornú funkciu v rozvoji cestovného ruchu majú informačné centrá lokalizované takmer vo všetkých SPR NSK (tab. 36 v prílohe). Ich hlavnou úlohou zostáva sprostredkovať aktuálne informácie návštevníkom cestovného ruchu, komunikovať s partnermi v území a prispievať k budovaniu pozitívneho obrazu destinácie cestovného ruchu.

Z hľadiska regionalizácie cestovného ruchu sa na území NSK nachádza Nitriansky región a čiastočne zasahujú do územia NSK Podunajský, Dolnopovažský, Hornonitriansky a Ipeľský región. **Všetky regióny cestovného ruchu na území NSK sú zaradené v III. kategórii (s nadregionálnym významom)** s výnimkou obcí patriacich do Ipeľského regiónu (IV. kategória). Menšie osobitne atraktívne územia, ktoré boli v rámci regionalizácie vytypované v NSK sú: Nitra a okolie, Komárno a okolie, Zlaté Moravce a okolie, Štúrovo a Podhájska. Významný primárny prírodný a kultúrno-historický potenciál cestovného ruchu v NSK je zhrnutý v nasledujúcom prehľade zohľadňujúc jeho lokalizáciu v jednotlivých častiach kraja. S ohľadom na účely spracovania dokumentu a evidenciu štatistických dát v cestovnom ruchu (okresy) uvádzame ďalej členenie územia NSK na strategicko-plánovacie jednotky (SPR).

Obr. 34: Primárny potenciál NSK – prírodné atraktivity (podľa SPR)

SPR Topoľčany	SPR Zlaté Moravce
Považský Inovec – turistika, Ranč pod Babicou (Bojná) – športový rybolov, mini ZOO, CHKO Ponitrie, viaceré prírodné rezervácie a prírodné pamiatky, náučné chodníky Turistická rozhľadňa na vrchu Marhát, Vodná nádrž Duchonka (Prašice), Čertova pec (jaskyňa pri obci Radošina)	Pohorie Tribeč, CHKO Ponitrie, Pohronský Inovec – turistika, Vinohradnícka oblasť Topoľčianky, Arborétum Mlyňany SAV (Vieska nad Žitavou), Zubria zvernica a náučný chodník (Lovce), chov koní (Topoľčianky), vodné plochy – chov rýb
SPR Nitra	SPR Šaľa
CHKO Ponitrie a ďalších 20 chránených prírodných areálov a rezervácií, Pohorie Tribeč – turistika, Vinohradnícka oblasť- vínne cesty, vodné nádrže pre rybolov, Botanická záhrada SPU v Nitre, termálne kúpalisko (Poľný Kesov), ranč Nové Sedlo (Cabaj-Čápor)	Vodné dielo Kráľová – Kaskády, rieka Váh, termálne kúpalisko (Diakovce), Vodné dielo Selice, detská farma Humanita
SPR Levice	SPR Nové Zámky
Štiavnické vrchy, Krupinská planina – turistika, cykloturistika, náučné chodníky, 2 územia európskeho významu (rieka Litava a Brezová stráň), 2 NPR (Horšianska dolina a Patianska cerina), viacero prírodných rezervácií, pamiatok a CHA, rieka Hron – splavovanie, kúpaliská na báze minerálnych a termálnych prameňov (RZ Margita Ilona Levice, TK Santovka Wellness), vodná nádrž Lipovina (Bátovce),	Pohorie Burda – turistika, rieky Váh, Nitra, Žitava, Hron, minerálne a termálne vody (TK Vadaš Štúrovo, TK Podhájska), 6 národných prírodných rezervácií (Kamenínske slanisko, Čenkovská step, Čenkovská lesostep, Kováčovské kopce juh, sever a Parížske močiare), 10 prírodných rezervácií, 6 prírodných pamiatok, chránené areály, územia európskeho významu (napr. Dolný háj a Drieňová hora, Niva rieky

vinohrady a vinohradnícke obce (Tekovský a Pukanský vinohradnícky rajón, vínne cesty)	Dunaj, Modrý vrch a i.), vinohrady a vinohradnícke obce (Strekovský a Štúrovský vinohradnícky rajón)
SPR Komárno	
Rieky Dunaj, Váh – turistika, cykloturistika, vodné plochy, registrované geotermálne pramene (Kameničná, Komárno, Patince, Vojnice, Nesvady, Kravany, Marcelová, Dolný Peter, Zlatná na Ostrove, Zemianska Olča), TK Patince, TK Komárno, CHKO Dunajské luhy, NPR Čičovské mŕtve rameno, náučné chodníky, vinohrady a vinohradnícke obce (Komárňanský a Hurbanovský rajón)	

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dokumentu *Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu na obdobie 2014-2020*

Obr. 35: Primárny potenciál – kultúrno-historické atraktivity (podľa SPR)

SPR Topoľčany	SPR Zlaté Moravce
30 NKP (30 obcí) Svetské pamiatky Apponyiovské múzeum (Oponice) a Kaštieľ Oponice, Tribečské vlastivedné múzeum (Topoľčany), Topoľčiansky hrad (Podhradie), Oponický hrad (Oponice), Sakrálné pamiatky Rímskokatolícka kaplnka (Nitrianska Blatnica), Kostol Narodenia Panny Márie (Krušovce), Artikulárny evanjelický kostol (Nitrianska Streda), Kostol Všetkých svätých (Bojná), Archeologické náleziská Slovanské hradisko Bojná I. – Valy (Bojná)	109 NKP (18 obcí) Svetské pamiatky Kaštieľ v Topoľčiankach, Národný žrebčín (Topoľčianky), Kaštieľ v Beladiciach, Kaštieľ v Malých Vozokanoch, Kaštieľ v Zlatých Moravciach (Ponitrianske múzeum), hrad v Skýcove, zrúcaniny hradov: Hrušov (Hostie), Čierny hrad (Zlatno), Živánska veža, Pamätník Lev na počesť víťazstva nad Turkami (Veľké Vozokany) Sakrálné pamiatky Kostol sv. Juraja (Kostoľany pod Tribečom), 8 NKP – kostoly, Technické pamiatky Vodný mlyn (Machulince), Turecký most (Nová Ves nad Žitavou)
SPR Nitra	SPR Šaľa
314 NKP (35 obcí) Svetské pamiatky Nitriansky hrad, Župný dom (Nitra), budova radnice (Nitra), Kaštieľ Mojmírovce, kaštiele v obciach Báb, Rumanová, Veľké Zálužie, Rišňovce, Cabaj-Čápor, Jelenec Sakrálné pamiatky Farský kostol sv. Petra a Pavla (Nitra), Kláštor piaristov a kostol sv. Ladislava (Nitra), Kostol sv. Štefana Kráľa (Nitra), Kostol a kláštor Nazarénov a Misijný dom Matky Božej na Kalvárii (Nitra), Kostol sv. Michala Archanjela (Dražovce), Synagóga v Nitre, Technické pamiatky Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre, Mašekov mlyn (Horný Ohaj), Ostatné Výstavisko Agrokomplex	39 kultúrnych pamiatok (8 obcí) Svetské pamiatky Kaštieľ v Močenku (detský domov a dom sociálnych služieb), Kaštieľ v Šali (archív), Dom ľudového bývania (Šaľa) Sakrálné pamiatky Románsky kostol Nanebovzatia Panny Márie (Diakovce), Kostoly (Šaľa, Močenok, Hájske, Neded)
SPR Levice	SPR Nové Zámky
163 kultúrnych pamiatok (36 obcí) Svetské pamiatky Levický hrad, Dobóov kaštieľ (Levice), Borošov dom (Levice), Skalné obydlia (Brhlovce), pamiatky ľudovej architektúry (Bátovce), Múzeum v Želiezovciach	149 kultúrnych pamiatok (35 obcí) Svetské pamiatky Zvyšky dvoch bášť v Nových Zámkoch, Barokový kaštieľ (Palárikovo), ľudová architektúra (Veľké

a Schubertov dom, Hontianske múzeum (Šahy), barokové kaštiele (Kalinčiakovo, Horša, Devičany) Sakrálné pamiatky Kalvária (Levice), románsky kostol Ducha Svätého (Levice-Kalinčiakovo), románske kostolíky (Jabloňovce, Pečenice), klasicistický kostol sv. Michala archanjela (Levice), klasicistický kalvínsky kostol (Levice), rímskokatolícky kostol sv. Jozefa (Levice), synagóga (Levice), rímskokatolícky kostol sv. Martina (Bátovce), evanjelický kostol (Bátovce), ranogotický kostol (Sadzice), Kostol sv. Mikuláša biskupa (Pukanec), Technické pamiatky Vodný mlyn (Bohunice), Ostatné Tekovská hviezdáreň (Levice), objekty militaristického účelu,	Lovce), vinárske pivnice a pivničné múzeum (Chľaba), Sakrálné pamiatky Barokový kláštor s kostolom a kaplnka s hrobom A. Bernoláka (Nové Zámky), Archeologické náleziská Hradisko Zámeček (Šurany)
SPR Komárno	
177 kultúrnych pamiatok (17 obcí) Svetské pamiatky Komárňanský pevnostný systém, historické jadro Komárna, Sakrálné pamiatky Kostol sv. Ondreja (Komárno), Pravoslávny kostol Presvätej Bohorodičky (Komárno), Kostol sv. Rozálie (Komárno), Židovská synagóga (Komárno), Kostol sv. Ladislava (Hurbanovo) Archeologické náleziská Rímska pevnosť Kelemantia (Iža) Technické pamiatky Vodný mlyn v Kolárove, Vodárenská veža v Komárne, Slovenská ústredná hviezdáreň v Hurbanove, Alžbetin most (Komárno) Ostatné pamiatky Nádvorie Európy (Komárno),	

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dokumentu Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu na obdobie 2014-2020

Dôležitou súčasťou primárneho potenciálu NSK sú **organizované podujatia**, ktoré sú zamerané, okrem rezidentov, predovšetkým na návštevníkov územia. Podujatia sú rôzneho typu, prezentujú rôzne témy. **V NSK sa organizujú najmä podujatia kultúrne, gastronomické, obchodné a športové.** Z hľadiska významu pre cestovný ruch možno spomenúť kultúrne podujatia ako napr. Cyrilo-metodské slávnosti (Nitra, milá Nitra), festival Divadelná Nitra, Pribinova Nitrawa, osobitne hudobné festivaly – folklórne slávnosti, , množstvo väčších i menších gastronomických podujatí – Svätourbanské zoborské slávnosti, Slovak Food Truck Fest, vínne festivaly pri príležitosti vinobrania a degustácie vína, „Nitránsky Októberfest“, prezentácie regionálnych produktov, obchodné podujatia s nadregionálnym dosahom ako tradičná medzinárodná poľnohospodárska a potravinárska výstava Agrokomplex, alebo výstavy Nábytok a Bývanie, Autosalón Nitra, ďalej tradičný Nitriansky jarmok, Klokočinský jarmok, Levický jarmok ap. Z hľadiska návštevnosti sú obľúbené aj mnohé športové podujatia ako napr. Pribina Cup, Celoslovenské stretnutie veteránov a motoristov, cyklistické podujatia CKT Tour, Medzinárodné cyklistické preteky mládeže regiónom Nitrianskeho kraja. Podrobnejší prehľad organizovaných podujatí realizovaných na území NSK uvádza pripravovaná Konceptia rozvoja cestovného ruchu 2021-2027.

Strategickou víziou NSK v oblasti cestovného ruchu je „v čo najväčšej miere využiť primárny potenciál územia NSK a vytvoriť podmienky pre tvorbu produktových línií zameraných na vybrané formy

cestovného ruchu“. V rámci stratégie bolo formulovaných 9 prioritných oblastí rozvoja cestovného ruchu a 6 produktových línií.

Obr. 36: Produktové línie cestovného ruchu v Nitrianskom samosprávnom kraji (Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu v NSK na rok 2014-2020)

Prioritná oblasť	Produktová línia	Popis
Termálne pramene a ich využitie v cestovnom ruchu	<i>Svet termálnych prameňov</i>	Pobytové balíčky pre strednodobé a dlhodobé pobyty v termálnych kúpaliskách a kúpeľoch, rozšírená ponuka doplnkových druhov cestovného ruchu a produktov v regióne (najmä agroturizmus, gastroturizmus, vínný turizmus, kultúrno-poznávací cestovný ruch, cykloturistika)
Rozvoj cykloturistiky na celom území NSK	<i>Región pre potulky na bicykli</i>	Športové návštevy a pobyty v celom NSK, výlety po kvalitných a dobre značených cyklotrasách, kombinácia cykloturistiky s inými druhmi cestovného ruchu (najmä kultúrno-poznávací cestovný ruch, vínný turizmus, agroturizmus, gastroturizmus)
Využitie kultúrno-historického potenciálu pre cestovný ruch, rozvoj mestského turizmu	<i>Cesty za dávnou históriou</i>	Kultúrno-historické cesty, poznávacie trasy po svetských a sakrálnych pamiatkach kraja, kombinované produkty – fakultatívne výlety po pamiatkach blízkeho okolia.
Podpora rozvoja vidieckeho cestovného ruchu, agroturizmu, gastroturizmu, vinárstva a vinohradníctva	<i>Kraj stvorený pre oddych na vidieku</i> <i>Kraj výnimočných vín a gastronómie</i>	Krátkodobé (najmä víkendy), strednodobé (4 – 7 dní) pobyty na vidieku, spojené s vínnym turizmom a gastrozážitkom, pobyty spojené s nenáročnými prácami pri spracovaní a výrobe vína a iných poľnohospodárskych produktov.
Podpora rozvoja MICE	<i>Miesto ideálne pre kongresy, konferencie, veľtrhy a výstavy</i>	Krátkodobé odborné podujatia (konferencie, workshopy, kolokviá, výstavy, veľtrhy a pod.), incentívne podujatia
Podpora rozvoja aktívnej turistiky pre vybrané segmenty klientely	<i>Kraj stvorený pre oddych na vidieku</i>	Krátkodobé až strednodobé pobyty pri vode, vodné športy, poľovačky, rybolov, pozorovanie vtáctva.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dokumentu Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu na obdobie 2014-2020

K ďalším prioritným oblastiam formulovaným v Strategickom a marketingovom pláne rozvoja cestovného ruchu v NSK na rok 2014 - 2020 patria nasledujúce tri priority, ktorých realizácia prispieva zvýšeniu kvality všetkých produktov v kraji:

Podpora rozvoja infraštruktúry cestovného ruchu a služieb

Podpora rozvoja ľudských zdrojov

Podpora rozvoja destinačného manažmentu, podpora spolupráce medzi subjektmi cestovného ruchu

Výkony v cestovnom ruchu

Nitriansky kraj patrí v rámci SR **dlhodobo ku krajom s najnižším počtom návštevníkov, krátkou dobou pobytu** (menej ako 3 prenocovania) **a nízkym využitím ubytovacej kapacity (príloha obrázky 29, 31, 33 a 35)**. V porovnaní s jednotlivými kraji SR dosiahol Nitriansky kraj v roku 2019 najnižší počet návštevníkov (8. miesto), z hľadiska priemerného počtu prenocovaní je na 4. mieste a v ukazovateli využitia stálych lôžok ubytovacích zariadení má druhú najslabšiu pozíciu medzi kraji SR (po Košickom kraji). Napriek pretrvávajúcemu najnižšiemu počtu návštevníkov Nitrianskeho kraja (v porovnaní

s ostatnými krajinami SR) má tento ukazovateľ za posledných 10 rokov mierne stúpajúci trend. Pozitívny vývoj bol prerušený v roku 2020, kedy v dôsledku pandémie COVID-19 došlo k medziročnému poklesu ubytovaných návštevníkov v kraji o 51 %. V jednotlivých SPR NSK sa výkony v cestovnom ruchu líšia (príloha obrázky 30, 32 a 34). **Významne vyššiu návštevnosť vykazujú SPR Nové Zámky a SPR Nitra. Návštevníci SPR Nové Zámky zostávajú v regióne výrazne dlhšie** (takmer 4 prenocovania¹⁶) ako v ostatných SPR (2,2 - 2,9 prenocovania). V štruktúre návštevníkov NSK **prevažujú domáci návštevníci 64 %**. Zahraniční návštevníci strávia na území NSK v priemere dlhší pobyt (3,1 prenocovania) ako domáci návštevníci a pochádzajú prevažne z Českej republiky, Nemecka, Poľska, Maďarska a Veľkej Británie. **Využitie stálych lôžok v ubytovacích zariadeniach je na úrovni 26,7 % a druhé najnižšie** v porovnaní s ostatnými krajinami SR (príloha obr. 35). Nižšia výkonnosť Nitrianskeho kraja sa prejavuje aj **v nízkom objeme tržieb podnikov cestovného ruchu**, ktoré dlhodobo dosahuje ubytovací a stravovací sektor v porovnaní s ostatnými krajinami SR (príloha obr. 38). Z iniciatívy Nitrianskeho kraja sa realizuje pritom viacero dotačných programov, ktoré sú zamerané na podporu rozvoja cestovného ruchu na území kraja, osobitne na podporu kvality ubytovacích služieb, obnovu NKP a podporu cykloturistiky. Okrem dotačných mechanizmov financovaných z rozpočtu NSK, využili subjekty v cestovnom ruchu aj podporu financovanú zo štátneho rozpočtu na rozvoj destinačného manažmentu a posilnenie spolupráce medzi subjektami v cestovnom ruchu (na základe Zákona č. 91/2010 o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov) a štátny program MK SR Obnovme si svoj dom. Významnú finančnú podporu čerpali subjekty cestovného ruchu v roku 2020 aj z prostriedkov ERDF v rámci cezhraničnej spolupráce. Detailnejší prehľad o podpore cestovného ruchu na území NSK v predchádzajúcom období poskytujú monitorovacie správy stratégie rozvoja vidieka NSK (2016-2022) a monitorovacie správy PHRSR NSK.

Prehľad o preferenciách návštevníkov pri výbere atraktivity v Nitrianskom kraji ponúka napr. medzinárodný cestovateľský portál TripAdvisor.

TOP 10 atraktivít Nitrianskeho kraja podľa medzinárodného portálu TripAdvisor – podľa obľúbenosti cestovateľov (2021):

1. Nitriansky hrad
2. Centrum mesta Komárno
3. Aquamarín wellness a TK Podhájska
4. Most Márie Valérie (Štúrovo)
5. Kostol sv. Michala Archanjela (Dražovce)
6. Mestský park na Sihoti (Nitra)
7. Nádvorie Európy (Komárno)
8. Kalvária (Nitra)
9. Pevnosť Komárno
10. Synagóga (Levice)

B.2.7 Občianska vybavenosť

2.7.1 Kultúra, voľný čas a šport

V rámci Nitrianskeho kraja pôsobí množstvo významných kultúrnych inštitúcií (divadlá, kiná, koncertné sály, múzeá, galérie a pod.), ktorých úloha pre rozvoj kultúry je nezastupiteľná.

Divadlá a kiná

V roku 2019 sa na území Slovenskej republiky nachádzalo 109 divadiel, z toho 7 na území Nitrianskeho kraja. V roku 2019 pôsobilo v Nitrianskom kraji 12 stálych scén a divadelných subjektov (príloha tab.

¹⁶ Údaje pre hodnotenie výkonov NSK v cestovnom ruchu sú použité za rok 2019. Nakoľko údaje za rok 2020 sú poznačené mimoriadnymi udalosťami.

37). Počet sedadiel v stálych scénach vzrástol z 1 696 v roku 2009 na 2 230 v roku 2019, t. j. o 31,48 %. V roku 2019 divadlá v Nitrianskom kraji navštívilo celkovo 167 096 návštevníkov, čo pri počte 182 303 ponúknutých miest v hľadisku na všetkých predstaveniach predstavuje globálnu obsadenosť na úrovni 92 %. Oproti roku 2009 sa jedná v relatívnych číslach (9,67 %) o pozitívny nárast v počte návštevníkov, avšak mierny pokles v globálnej obsadenosti z hodnoty 97 % v roku 2009. **Klesá záujem návštevníkov o kultúrne vzdelávanie a zážitky v divadelných priestoroch.** V záujme kraja by malo byť podporovanie takýchto voľnočasových aktivít, ktoré slúžia k zvyšovaniu kultúrnej úrovne obyvateľstva.

V roku 2019 bolo na Slovensku situovaných 124 kín, z toho 13 na území Nitrianskeho kraja. Oproti roku 2009 nastal mierny pokles o 13 % z pôvodných 15 kín na 13 kín. Zvyšovaním prevádzkových nákladov priestorov kín dochádza k zvyšovaniu cien vstupeniek, najväčšiu úlohu však zohráva ponuka nových titulov pre divákov, ktorí si atmosféru noviniek nenechajú ujsť.

Pripravovaná koncepcia rozvoja kultúry v NSK na roky 2021-2027 konštatuje, že **spoločné problémy zriaďovaných divadiel v NSK sa týkajú predovšetkým nedostatočnej resp. zastaranej infraštruktúrnej vybavenosti a nevyhovujúcej technickej stránky prevádzky divadiel.** Chýbajú napr. ubytovacie priestory pre hercov, skladovacie priestory, prevádzkové priestory sú energeticky náročné, mnohé nie sú bezbariérové, divadelná technika je zastaraná.

Múzeá a galérie

V roku 2020 sa na území Nitrianskeho kraja nachádzalo 18 múzeí a 3 galérie. **V časovom horizonte od roku 2001 dochádza k zníženiu počtu múzeí o 28 % a taktiež aj k zníženiu počtu galérií o 73 %.** V prílohe tab. 38 možno pozorovať, že od roku 2001 dochádza v niektorých okresoch Nitrianskeho kraja k zrušeniu prevádzok múzeí a galérií a v ostatných krajoch sa znižujú počty. **Pokles návštevnosti múzeí a galérií je spôsobený nízkym záujmom o kultúrne vzdelanie, zvýšenie povedomia a obzoru občanov.** V záujme kraja by malo byť podporovanie takých voľnočasových aktivít, ich modernizácia, propagácia, ktoré vedú k zvyšovaniu kultúrnej úrovne obyvateľstva.

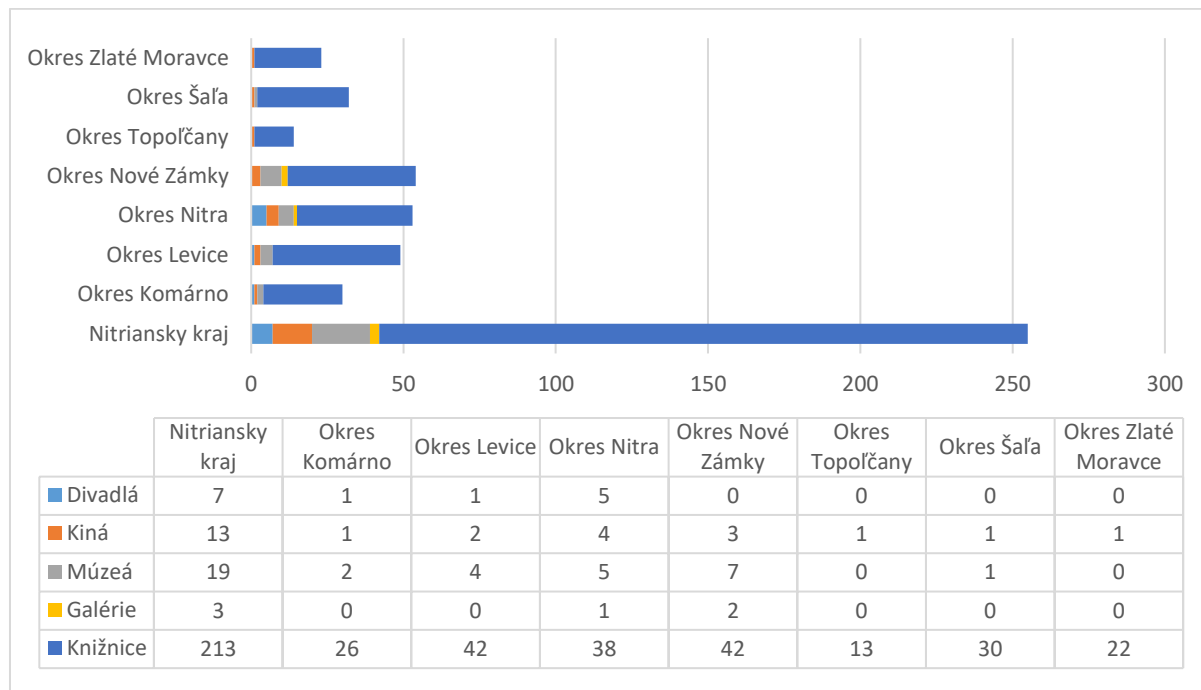
Podľa zistení uvedených v pripravovanej koncepcii rozvoja kultúry v NSK na roky 2021 - 2027 sa múzeá snažia zvyšovať svoju návštevnosť aj organizovaním rôznych podujatí. Autori zdôrazňujú, že je potrebné myslieť pritom aj na ekonomickú stránku a z týchto podujatí začať generovať tržby, t. z. neponúkať ich grátis. **Za nedostatočnú považujú prácu múzeí s verejnosťou na sociálnych sieťach, chýbajúce prepojenie webovej stránky so sociálnymi sieťami, chýbajúcu komunikáciu s publikom múzeí na sociálnych sieťach na minimálne týždennej báze. Podobne je potrebné zintenzívniť online komunikáciu u všetkých múzeí v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK.**

Okrem uvedených kultúrnych zariadení pôsobí na území NSK päť osvetových zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK (Nitra, Komárno, Levice, Nové Zámky a Topoľčany), ktoré realizujú kultúrno-osvetovú činnosť formou vzdelávacích a prezentačných podujatí.

Knižnice

V roku 2019 bolo na Slovensku evidovaných 1 421 verejných knižníc, z toho 213 sa nachádzalo na území Nitrianskeho kraja. V tomto roku bolo na Slovensku evidovaných 490 335 aktívnych používateľov, z toho 49 102 na území NSK. **Z dlhodobého hľadiska má počet aktívnych používateľov klesajúcu tendenciu** (pokles o 21 % oproti roku 2009). Klesá aj počet výpožičiek, napriek tomu, že počty knižných jednotiek (kníh) sa mierne zvýšili. Nízky záujem čitateľov kníh je spôsobený zvýšeným záujmom o technológie, inovácie, rozvoj sociálnych sietí, pri ktorých trávia ľudia väčšinu svojho voľného času. V záujme kraja by mala byť väčšia propagácia čítania, ktorá prináša benefity v podobe čitateľskej gramotnosti obyvateľov. Organizované podujatia zo strany knižníc podporujú udržanie pozornosti užívateľského publika knižníc, ale po pandemickom období bude potrebný dlhší čas na jeho návrat a bude si vyžadovať ešte intenzívnejšiu prácu knižníc s publikom knižníc a s čitateľskou verejnosťou, rovnako bude potrebné ponúkať viac aktivít a programov alternatívne aj v hybridnom formáte - fyzická a súbežne aj online účasť (pripravovaná koncepcia rozvoja kultúry v NSK na roky 2021 - 2027).

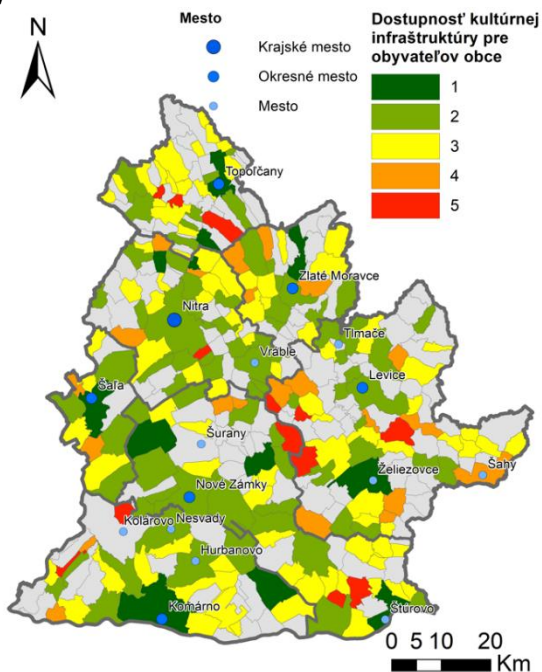
Obr. 37: Verejné kultúrne inštitúcie v Nitrianskom kraji (rok 2019)

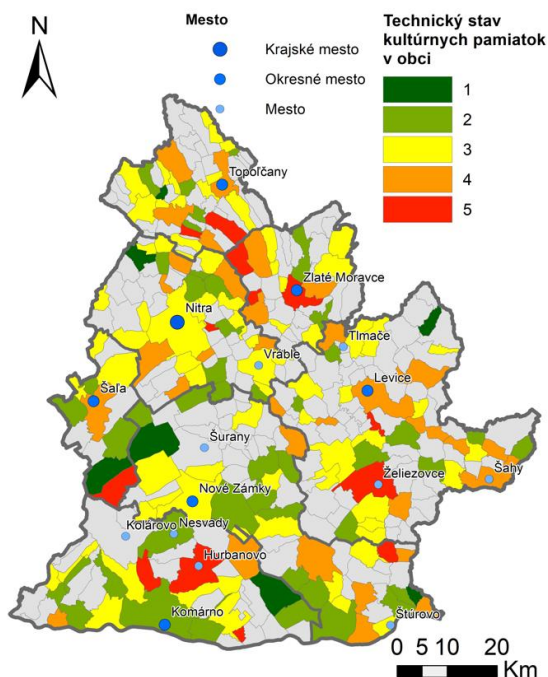
Zdroj: DATAcube, Vlastné spracovanie

Dotazníkovým zisťovaním realizovaným v marci 2021 v obciach NSK, kde respondenti na základe položených otázok vybrali na škále 1 (najlepšie) až 5 (najhoršie) svoje odpovede na otázky týkajúce sa možnosti využívania zariadení kultúrnej infraštruktúry, možnosti trávenia voľného času pre občanov alebo aktivity miestnych spolkov a neziskových organizácií. Z hodnotenia dostupnosti kultúrnej infraštruktúry vyplynulo lepšie hodnotenie obyvateľov miest (Komárno, Štúrovo, Šaľa, Želiezovce, Topoľčany, Nitra, Vrábľa, Levice, Zlaté Moravce) a obcí lokalizovaných v ich blízkosti. Logicky menej priaznivé hodnotenie vykazovali obce nachádzajúce sa vo väčšej vzdialenosti od miest, lokalizované často na hranici kraja, okresu. Menej priaznivo hodnotili obce voľnočasové aktivity pre svojich občanov, a to aj v prípade miest. Miestne spolky a neziskové organizácie odrážajú angažovanosť obyvateľov a ochotu zapájať sa do záujmových a dobrovoľníckych aktivít. Výsledky prieskumu poukázali na lepšie hodnotenie činnosti miestnych spolkov a neziskových organizácií v obciach okresov Komárno, Nové Zámky, Šaľa a Nitra.

Obr. 38: Dostupnosť kultúrnej infraštruktúry pre obyvateľov obce

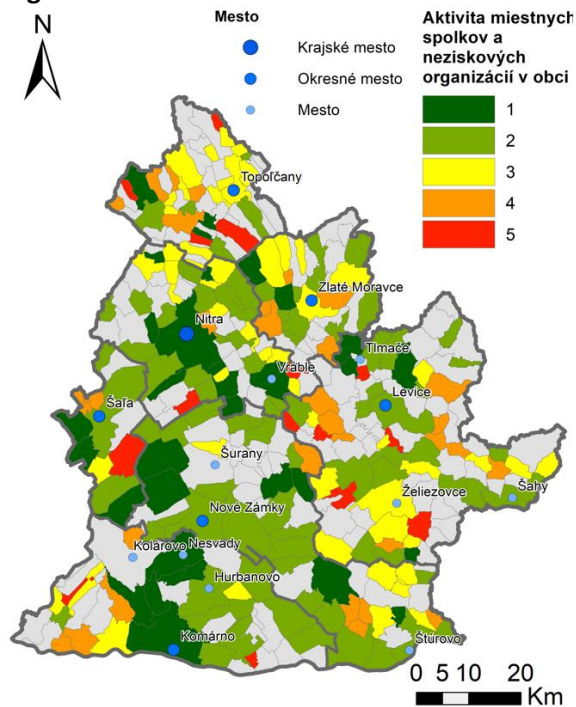

Obr. 39: Technický stav kultúrnych pamiatok v obci

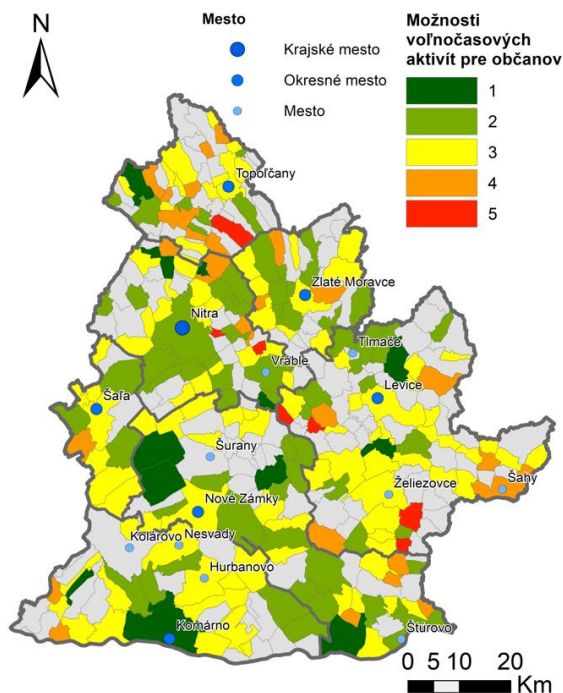

Zdroj: spracovanie na základe vlastného zberu dát.

Obr. 40: Aktivita miestnych spolkov a neziskových organizácií v obci

Obr. 41: Možnosti voľnočasových aktivít pre občanov obce

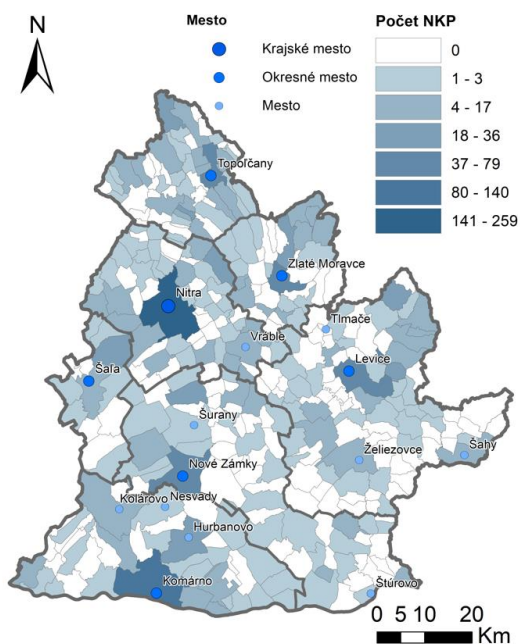
Zdroj: spracovanie na základe vlastného zberu dát.

Národné kultúrne pamiatky

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky eviduje v Nitrianskom kraji v roku 2020 celkom 1455 národných kultúrnych pamiatok, z toho 69 vo vlastníctve Nitrianskeho kraja. Najväčšie zastúpenie pamiatok sa nachádza v krajskom meste Nitra (259) a okresnom meste Komárno (140) (obr. 42). Na základe

prieskumu zrealizovaného medzi obcami NSK je technický stav mnohých pamiatok nevyhovujúci až havarijný (obr. 39).

Obr. 42: Počet národných kultúrnych pamiatok v obciach

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Šport

Podľa sledovaných údajov v oblasti športu (CVTI, 2021) bolo v roku 2020 v Nitrianskom kraji evidovaných 7 základných škôl, ktoré mali spolu 41 športových tried. V NSK bola evidovaná len jedna stredná športová škola (počtom tried 16). **V porovnaní s ostatnými kraji SR patrí Nitriansky kraj spolu s Trnavským krajom ku krajom s najnižším počtom škôl so športovými triedami a športovými školami** (príloha obr. 39). Žiaci, ktorí využívali športovú prípravu v športovej triede (ZŠ, SŠ a stredná športová škola) boli relatívne rovnomerne rozložení po celom území SR (príloha obr. 41). V Nitrianskom kraji navštevovalo športovú triedu (ZŠ, SŠ a stredná športová škola) v roku 2020 celkom 1309 žiakov, čo v porovnaní s predchádzajúcim rokom (2019) predstavovalo pokles o 0,8 %. Podiel dievčat na celkovom počte žiakov ZŠ a stredných športových škôl v NSK bol 33,92 % (mierne nad priemerom SR 31,89 %). Najviac žiakov stredných a základných škôl sa orientovalo na futbal, ľadový hokej a atletiku. U dievčat bola na strednej škole obľúbená atletika, volejbal a futbal na základnej škole aj basketbal a všestranná športová príprava.

Športové aktivity sa v kraji realizujú aj v športových strediskách pri škole a školskom zariadení. V školskom roku 2019/2020 pôsobilo v športových strediskách kraja 33 trénerov (8,29 % z počtu trénerov v SR). Z nich prevažná väčšina zabezpečovala uvedenú činnosť na dohodu. Počet trénerov v Nitrianskom kraji v porovnaní s rokom 2019 mierne vzrástol (o 15%). Žiaci v športových strediskách mali záujem najmä o futbal, ľadový hokej, atletiku, volejbal a plávanie. **V Nitrianskom kraji navštevovalo športové strediská celkom, 649 žiakov** (6 % z celkového počtu žiakov navštevujúcich športové strediská v SR). **V porovnaní s ostatnými kraji SR je ich počet nízky.**

Základné školy v kraji využívali v roku 2020 celkovo 758 telovýchovných zariadení. Podľa skupiny telovýchovných zariadení využívali predovšetkým vlastné telovýchovné zariadenie (478, 63 %), zariadenia inej školy (31), vo vlastníctve mesta (239), vo vlastníctve TJ alebo OZ (9) a v súkromnom vlastníctve (1). V rámci skupiny telovýchovných zariadení využívaných ZŠ boli najpočetnejšie

telocvične, viacúčelové ihriská a futbalové ihriská. Stredné školy využívali 309 zariadení, z ktorých vlastnili 246 (80 %) zariadení, 27 zariadení vo vlastníctve inej školy, 25 mesta, 2 vo vlastníctve TJ alebo OZ a 9 zariadení v súkromnom vlastníctve. Z hľadiska účelu sú najviac využívané telocvične, posilňovne a viacúčelové otvorené ihriská. Vysoké školy využívali 29 telovýchovných zariadení, z ktorých až 23 bolo vo vlastníctve danej školy. Najpočetnejšou skupinou boli telocvične a posilňovne, s väčším odstupom kryté bazény.

V roku 2020 bolo na území kraja evidovaných 39 zariadení voľného času. Centrá voľného času zabezpečovali spolu 281 útvarov pravidelnej záujmovej činnosti v oblasti telovýchovy, športu, turistiky a branných športov. V Nitrianskom kraji bolo zapojených v rámci útvarov celkom 3978 členov. V priebehu roka zorganizovali 199 príležitostných podujatí, pričom 89,44 % z nich bolo primárne určených pre deti do 15 rokov. Počet účastníkov podujatí príležitostnej záujmovej činnosti dosiahol v roku 2020 5784. **V porovnaní s ostatnými kraji SR išlo o najnižší počet účastníkov športových podujatí.**

Okrem škôl a školských zariadení sa na športovej príprave detí a mládeže v Nitrianskom kraji podieľalo aj 8 centier talentovanej mládeže. Tieto sa venovali rozvoju talentov v oblasti športu s predpokladom výkonnostného rastu na vrcholovú úroveň vo vekovej kategórii žiactva a dorastu.

2.7.2 Sociálne služby, zdravie a zdravotníctvo

Sociálne služby a ich poskytovatelia

V zmysle zákona o sociálnych službách rozoznávame nasledovné druhy sociálnych služieb:

- **sociálne služby krízovej intervencie** (terénna sociálna služba krízovej intervencie, sociálne služby v zariadeniach - nocľaháreň, útulok, domov na pol ceste, nízkoprahové denné centrum, zariadenie núdzového bývania, integračné centrum, komunitné centrum a nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu),
- **sociálne služby na podporu rodiny s deťmi** (pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa, pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa v zariadení dočasnej starostlivosti o deti, služba na podporu zosúladovania rodinného života a pracovného života, služba na podporu zosúladovania rodinného života a pracovného života v zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa, služba včasnej intervencie),
- **sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku** (poskytovanie sociálnej služby v zariadení pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby a pre fyzické osoby, ktoré dovŕšili dôchodkový vek, opatrovateľská služba, prepravná služba, sprievodcovská služba a predčitateľská služba, tlmočnická služba, sprostredkovanie tlmočnickej služby, sprostredkovanie osobnej asistencie, požičiavanie pomôcok),
- **sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií** (monitorovanie a signalizácia potreby pomoci, krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií),
- **podporné služby** (odľahčovacia služba, pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinností, poskytovanie sociálnej služby v dennom centre, poskytovanie sociálnej služby v integračnom centre, poskytovanie sociálnej služby v jedálni, poskytovanie sociálnej služby v práci, poskytovanie sociálnej služby v stredisku osobnej hygieny),

Najpočetnejšou skupinou klientov sociálnych služieb sú ľudia, ktorí dovŕšili dôchodkový vek. Obyvatelia vo veku viac ako 85 rokov majú prirodzene vyššiu potrebu občasnej alebo každodennej asistencie pri bežných úkonoch. Tento vývoj sa odráža v potrebe navýšenia kapacít sociálnych služieb

pre seniorov v zariadeniach pre seniorov a v špecializovaných zariadeniach. Ďalšou významnou skupinou občanov odkázaných na sociálne služby sú deti a dospelí so zdravotným postihnutím.

Kapacita niektorých typov zariadení sociálnych služieb je v Nitrianskom kraji nedostatočná. Najžiadanejšou sociálnou službou je služba poskytovaná v špecializovanom zariadení. V NSK je evidovaných 206 voľných miest v špecializovaných zariadeniach ZSS. Počet čakateľov na miesta v špecializovaných zariadeniach zriadených NSK je najvyšší v okresoch Levice, Nitra a Topoľčany. **Chýbajú miesta v pobytových špecializovaných zariadeniach pre deti a dospelých so zdravotným postihnutím.** V zariadeniach pre seniorov je najvyšší počet žiadateľov v okresoch Levice, Topoľčany a Nitra, v domovoch sociálnych služieb s celoročnou starostlivosťou v okresoch Nitra, Topoľčany a Nové Zámky. **Vo všetkých okresoch chýbajú kapacity v zariadeniach podporovaného bývania.**

Sociálne služby majú prevažne pobytovú formu a prevažujú v nich klienti v seniorskom veku. Málo sú zastúpené ambulantné a terénne formy služieb. Iba v siedmich obciach kraja je dostupná služba prostredníctvom telekomunikačných prostriedkov a to v Nových Zámkoch a Komárne monitorovanie a signalizácia potreby pomoci a v Nitre, Topoľčanoch a Leviciach krízová pomoc poskytovaná telekomunikačnými technológiami, vo Vrábľoch a Kalnej nad Hronom.

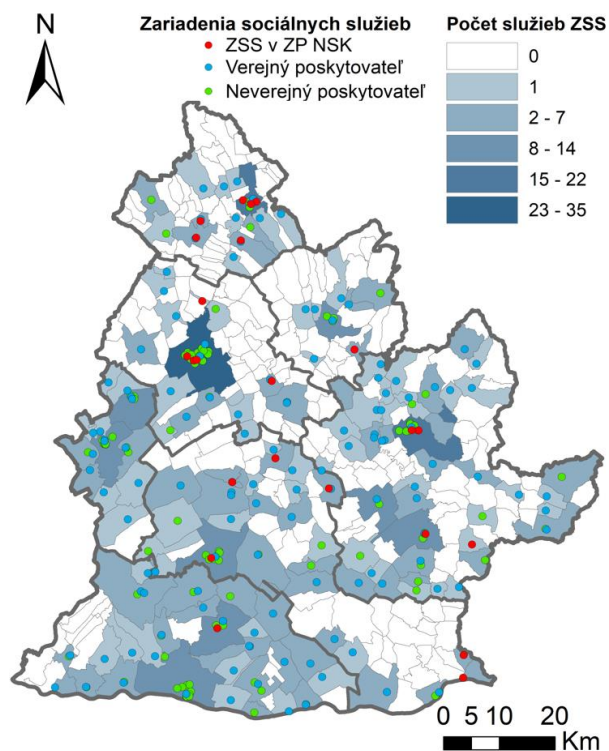
V období 2015 - 2019 poklesol počet miest v zariadeniach sociálnych služieb pre seniorov v okresoch Nitra (o 18 %) a Topoľčany (o 13 %), vo všetkých ostatných okresoch vzrástol, najviac v okrese Šaľa (o 98 %). V rovnakom období mierne poklesol počet miest v zariadeniach sociálnych služieb pre dospelých v okresoch Levice, Šaľa a Topoľčany. **Vo všetkých ostatných vzrástol, najviac v okrese Zlaté Moravce (o 26 %).** **Vo všetkých okresoch mierne poklesol počet miest v zariadeniach pre deti.**

V súvislosti s podporou komunitných služieb a procesom deinštitucionalizácie by sa mali rozvíjať všetky formy služieb na komunitnej úrovni. Na tejto úrovni môžu byť služby pre niektoré skupiny klientov poskytnuté aj subjektami sociálnej ekonomiky. Sociálne podniky by mohli poskytnúť kumulované sociálne služby spojené s pracovnou a sociálnou integráciou. Spolupráca zariadení sociálnych služieb so subjektami (najmä sociálnymi podnikmi) pôsobiacimi v poľnohospodárstve a záhradníctve by mohla niektorým kategóriám klientov priniesť výrazné zlepšenie kvality života, seniorom prispieť k aktívnemu starnutiu.

Dotazníkové zisťovanie realizované v marci 2021 v obciach NSK potvrdilo **nedostatočnú dostupnosť detských jasí.**

Podľa Centrálného registra poskytovateľov sociálnych služieb Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR je v Nitrianskom samosprávnom kraji zriadených 210 pobytových ročných, 11 pobytových týždenných, 144 ambulantných, 261 terénnych služieb a 15 iných, napríklad pomocou telekomunikačných technológií (obr. 43). Tieto služby poskytuje 24 zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti alebo založených NSK, 130 verejných zariadení (kde poskytovateľom je obec alebo právnická osoba zriadená alebo založená obcou) a 108 zariadení prevádzkovaných neverejnými poskytovateľmi.

Obr. 43: Zariadenia sociálnych služieb v NSK

Zdroj: Centrálny register poskytovateľov sociálnych služieb SR, 2020.

Dopyt po sociálnych službách

Vyšší územný celok je podľa zákona 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov správnym orgánom v konaní o odkázanosti na sociálnu službu poskytovanú v zariadení podporovaného bývania, v rehabilitačnom stredisku, v domove sociálnych služieb a v špecializovanom zariadení. V období 2015 - 2020 počet podaných žiadostí o posúdenie odkázanosti na sociálnu službu poklesol z 1499 v roku 2015 na 998 v roku 2020. Spolu bolo od roku 2015 podaných 8109 žiadostí. Správny orgán v tomto období vydal 7336 rozhodnutí o odkázanosti na sociálnu službu. Zamietnutých bolo 9,6 % žiadostí.

V rovnakom období bolo NSK doručených 1703 žiadostí o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby u verejných a neverejných poskytovateľov, najviac v roku 2017, a to 434 žiadostí a najmenej v roku 2020 (180 žiadostí). Všetky žiadosti okrem 5 boli uspokojené.

Z roku 2020 zostalo na vybavenie 5 žiadostí o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby z dôvodu, že v požadovaných zariadeniach sú plne obsadené kapacity sociálnych služieb. Od roku 2015 sa žiadosti občanov o poskytovanie sociálnej služby u verejných poskytovateľov na ÚNSK neevídujú.

V nasledujúcom programovom období treba najmä stabilizovať financovanie sociálnych služieb, zvýšiť kapacity a zriadiť chýbajúce služby.

Strategické dokumenty rozvoja sociálnych služieb

Základným rozvojovým dokumentom NSK v oblasti sociálnych služieb je **Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK (ďalej KRSS NSK) na roky 2018 - 2023**, ktorá je spracovaná na základe národných priorít rozvoja sociálnych služieb a komunitných plánov sociálnych služieb obcí. Tento dokument stanovuje **priority v oblasti poskytovania sociálnych služieb a vykonávania sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v regióne NSK v troch skupinách služieb:**

- sociálne služby krízovej intervencie,
- sociálne služby na podporu rodiny s deťmi,

- sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku (určené pre cieľovú skupinu seniorov a osôb s ťažkým zdravotným postihnutím)

Stratégia KRSS pozostáva zo 4 strategických cieľov:

1. **Pomoc a podpora osobám pri riešení nepriaznivých sociálnych situácií** (rozčlenený do špecifických cieľov - 1.1. Koordinácia pomoci osobám v nepriaznivej sociálnej situácii, 1.2. Rozvoj SS krízovej intervencie, 1.3. Podpora programov dostupného bývania)
2. **Vytvorenie priaznivých životných podmienok pre rodiny s deťmi** (rozčlenený do špecifických cieľov - 2.1 Overovanie potrebnosti a kvality sociálnych služieb pre rodiny s deťmi, 2.2 Podpora a rozvoj potrebných sociálnych služieb pre rodiny s deťmi)
3. **Zlepšenie dostupnosti sociálnych služieb pre seniorov a osoby so zdravotným postihnutím** (rozčlenený do špecifických cieľov - 3.1 Systémová podpora pre obce, 3.2 Zvyšovanie kvality a kapacity existujúcich sociálnych služieb, 3.3 Podpora rozvoja komunitných sociálnych služieb)
4. **Podpora a rozvoj ľudských zdrojov pre oblasť sociálnych služieb** - prierezový cieľ (rozčlenený do špecifických cieľov - 4.1 Systémová podpora pre priebežné zabezpečovanie agendy KRSS, 4.2 Zlepšovanie pracovných podmienok zamestnancov v SS)

Všetky okresné mestá majú spracované aktuálne Komunitné plány sociálnych služieb a sociálneho rozvoja. **Celkovo má iba 192 obcí (54,23 %) spracovaný tento typ strategického dokumentu. Prevažná väčšina z týchto dokumentov je spracovaných formálne.**

Zdravotná starostlivosť

Zdravotná starostlivosť je na území Nitrianskeho samosprávneho kraja poskytovaná ústavnými a ambulantnými poskytovateľmi spolu so záchranou zdravotnou službou a lekárenskou starostlivosťou. **Tieto služby sú relatívne rovnomerne distribuované v priestore.**

Na území kraja v je v súčasnosti lokalizovaných 12 nemocničných zariadení, menovite Nemocnica AGEL Komárno s. r. o., Nemocnica AGEL Levice s. r. o., Hospitale, s. r. o. (Všeobecná nemocnica, Hontianska cesta, Šahy), Špecializovaná nemocnica, Dr. Jána Zelenyáka, Hronovce, Fakultná nemocnica Nitra, Psychiatrická nemocnica Veľké Zálužie, Špecializovaná nemocnica, Špitálska Nitra (Kardiocentrum Nitra), Špecializovaná nemocnica sv. Svorada Zobor, n. o., Fakultná nemocnica s poliklinikou Nové Zámky, Centrum pre liečbu drogových závislostí, N. Zámky, Nemocnica AGEL Zlaté Moravce a. s., Svet zdravia Nemocnica Topoľčany, a. s. **Jediným okresom Nitrianskeho kraja, v ktorom nie je alokované nemocničné zariadenie je okres Šaľa.**

Tab. 12: Prehľad stavu zdravotníckych zariadení na území NSK v roku 2021.

Územie	Počet zdravotníckych zariadení	Ambulantná pohotovostná služba	Lekárne a výdajne ZP	Ambulantné zdravotnícke zariadenia	Ústavné zdravotnícke zariadenia
Okres Komárno	celkový počet	2	38	153	1
	počet na 1000 obyvateľov	0,02	0,38	1,52	0,01
Okres Komárno	celkový počet	2	45	213	5
	počet na 1000 obyvateľov	0,02	0,41	1,95	0,05
Okres Nitra	celkový počet	4	68	347	7
	počet na 1000 obyvateľov	0,02	0,42	2,15	0,04
Okres Nové Zámky	celkový počet	4	60	247	3
	počet na 1000 obyvateľov	0,03	0,44	1,80	0,02
Okres Šaľa	celkový počet	2	20	69	0
	počet na 1000 obyvateľov	0,04	0,39	1,35	0,00
Okres Topoľčany	celkový počet	2	33	117	1
	počet na 1000 obyvateľov	0,03	0,48	1,69	0,01

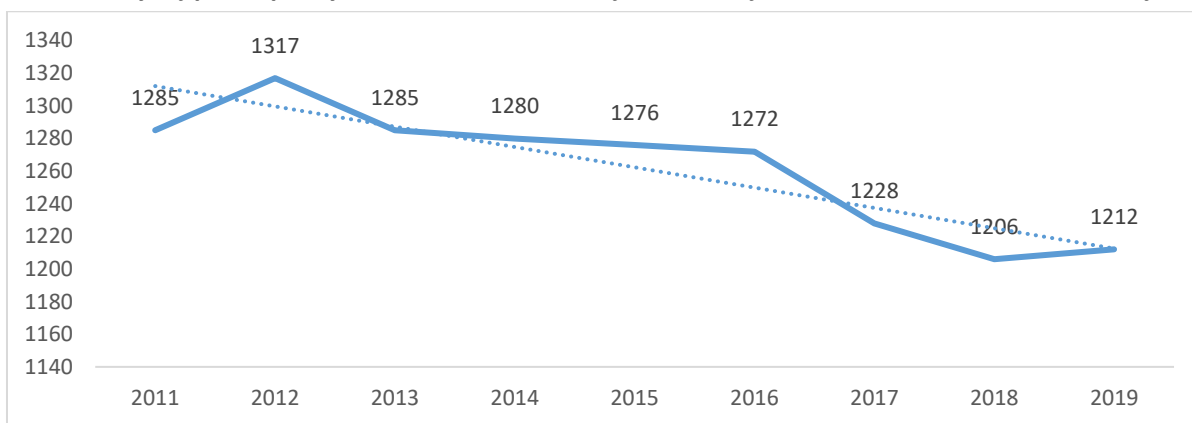
Okres Zlaté Moravce	celkový počet	2	12	55	1
	počet na 1000 obyvateľov	0,05	0,30	1,37	0,02

Zdroj: vlastné spracovanie podľa triedenia údajov e-vuc.sk

Ambulantnú pohotovostnú službu zabezpečuje 18 poskytovateľov, pričom pri prepočte na obyvateľa, najvyšší počet poskytovateľov na 1000 obyvateľov bol zaznamenaný v menších okresoch Zlaté Moravce (0,05 pohotovostných služieb na 1000 obyvateľov) a Šaľa (0,04 pohotovostných služieb na 1000 obyvateľov). Súhrnný počet lekární a výdajní zdravotníckych pomôcok dosiahol v roku 2021 počet 276, pričom najvyššiu dostupnosť lekární a výdajní ZP na 1000 obyvateľov bolo možné pozorovať v okresoch Topoľčany (0,48 lekární a výdajní ZP na 1000 obyvateľov), Nové Zámky (0,44 lekární a výdajní ZP na 1000 obyvateľov) a Nitra (0,42 lekární a výdajní ZP na 1000 obyvateľov). Kúpeľné liečebné služby sa na úrovni kraja naďalej neposkytujú.

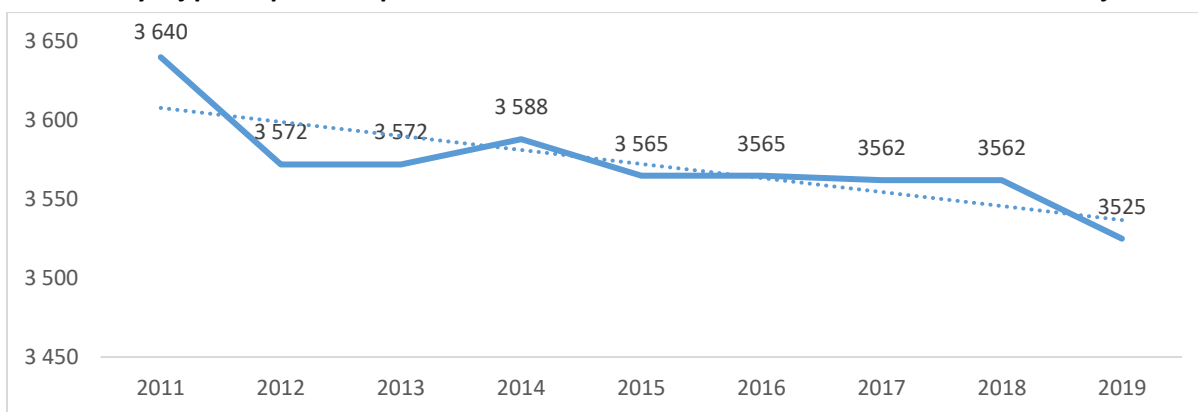
Vývoj počtu poskytovateľov ambulantnej zdravotnej starostlivosti na území Nitrianskeho kraja mal medzi rokmi 2011 - 2019 klesajúcu tendenciu, nakoľko sa ich počet znížil o ďalších 73 zariadení. Priestorové rozdelenie ambulantnej zdravotnej starostlivosti na úrovni okresov možno taktiež považovať za relatívne rovnomerné, a to aj z hľadiska priestorovej distribúcie všeobecných lekárov.

Obr. 44: Vývoj počtu poskytovateľov ambulantnej zdravotnej starostlivosti v Nitrianskom kraji

Zdroj: Ročenka regiónov SR.

Obr. 45: Vývoj počtu postelí v posteľovom fonde zdravotníctva na území Nitrianskeho kraja

Zdroj: Ročenka regiónov SR.

Ako problém možno tiež vnímať **pokles počtu postelí v posteľovom fonde zdravotníckych zariadení v kraji, ktorý klesol z 3640 postelí v roku 2011 na 3525 postelí v roku 2019**. Zdravotníctvo v kraji najmä na úrovni ústavných zdravotníckych zariadení už dlhodobo nerozširuje svoje kapacity. Taktiež je možné konštatovať, že objem pracovných miest v zdravotníckych zariadeniach zostáva medzi rokmi 2011 a 2019 takmer konštantný, pričom v prípade objemu pracovných miest v nemocničných zariadeniach

bol v posledných 5 rokoch zaznamenaný nárast. **Rast počtu pracovných miest v nemocniciach však nedemonštruje zvýšenú dostupnosť špecializovaného personálu.**

Medzi najčastejšie príčiny hospitalizácie občana na území Nitrianskeho samosprávneho kraja bolo možné v roku 2019 zaradiť najmä choroby obehovej sústavy (22 717 hospitalizácií), nádory (14 860 hospitalizácií) a choroby svalovej a kostrovej sústavy a spojivových tkanív (10 324 hospitalizácií). Podobne sa v roku 2019 zaraďovali medzi najčastejšie príčiny úmrtí v Nitrianskom kraji choroby obehovej sústavy (1182 úmrtí), nádory (756 úmrtí) a choroby dýchacej sústavy (640 úmrtí).

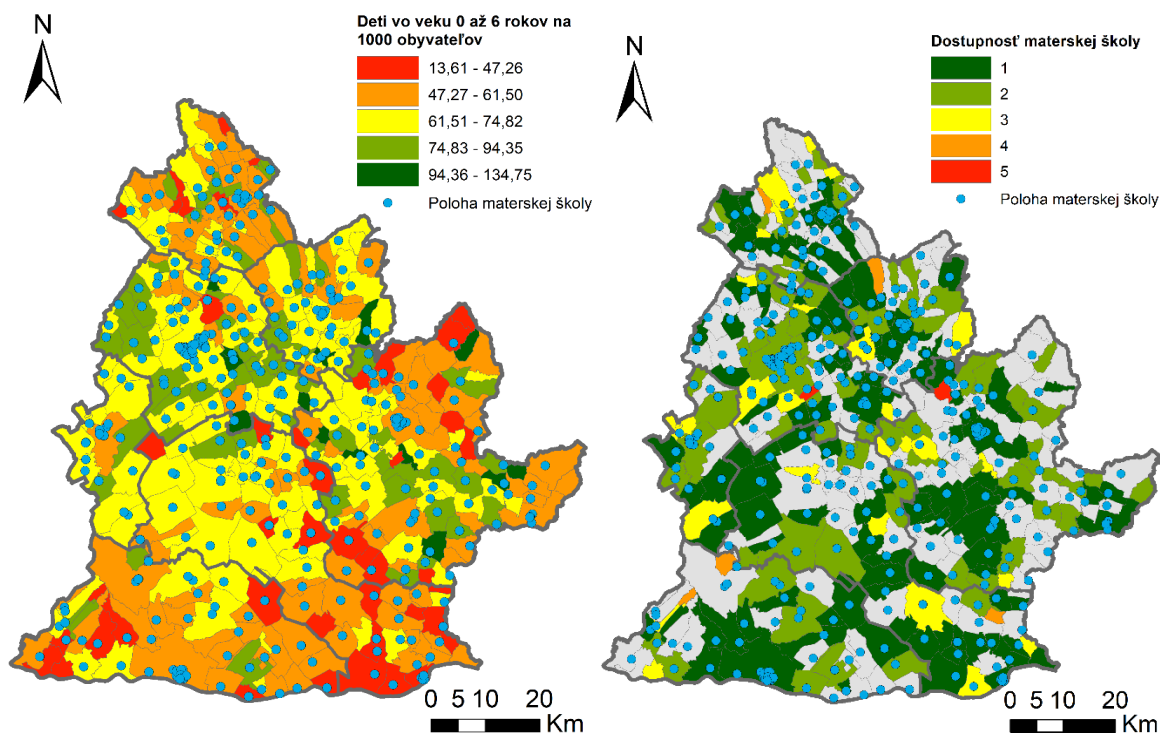
Zdravotníctvo v Nitrianskom kraji čelí výzvam, ktoré možno v mnohých bodoch pokladať za výzvy celoštátneho charakteru. Medzi hlavné problémy možno na základe výročných správ jednotlivých nemocníc zaradiť nedostatočný počet všeobecných lekárov a špecialistov, či špecificky chirurgov v rámci širšieho spektra zdravotníckych disciplín. Zároveň zariadenia konštatujú aj pokračujúci trend absencie zdravotných sestier na trhu práce. Táto skutočnosť sa javí byť ešte výraznejším problémom v období pandémie vírusu covid-19, kedy sa nedostatok zdravotníckeho personálu prejavil najmä v obdobiach, počas ktorých bola časť personálu ústredných zdravotníckych zariadení v karanténe. Ďalšie problémy sa týkajú potrebných revitalizácií objektov a lôžok ústredných zariadení a polikliník, či potreby dokupovania a inovovania prístrojovej techniky v zdravotníctve.

2.7.3 Vzdelávanie a školstvo

Predškolské/predprimárne vzdelávanie

Početnosť detí vo veku od 0 do 6 rokov na 1000 obyv. je výrazne vyššia v centrálnej časti a severnej polovici územia kraja (obr. 46). **Dostupnosť materských škôl je vzhľadom na povinnosť predškolskej prípravy a redukcii kapacít v minulosti nedostatočná.** O kritickej situácii čiastočne hovoria aj štatistiky o počte evidovaných nevybavených žiadostí o prijatie dieťaťa do materskej školy. V materských školách je vysoký podiel 5 ročných detí, čo naznačuje nedostatok kapacít pre mladšie deti.

Obr. 46: Počet detí vo veku 0-6 rokov/1000 obyv. **Obr. 47: Dostupnosť MŠ v obciach NSK**

Zdroj: Datacube, 2020

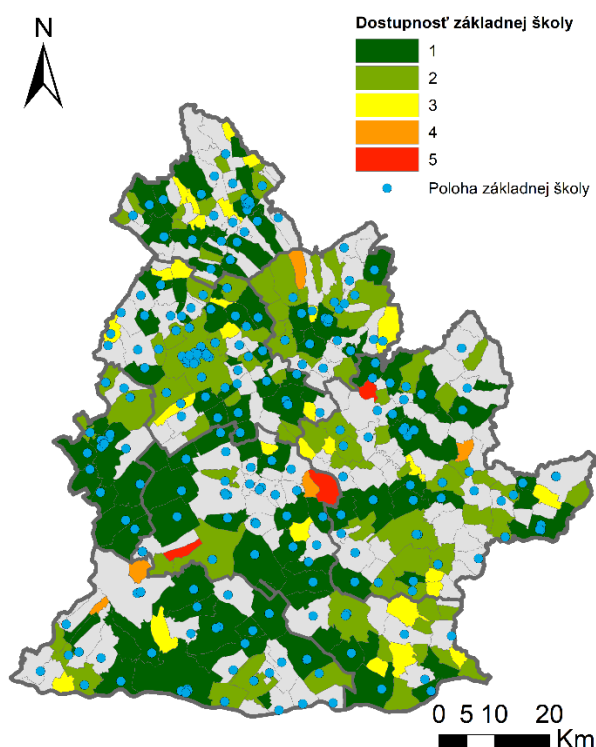
Zdroj: Dotazníkové zisťovanie

Po predošlej redukcii došlo v období 2015 - 2019 k stabilizácii a miernemu posilneniu kapacít materských škôl o 4 materské školy, 57 tried a 122 učiteľov. Počet detí stúpol o 2,2 % (404 detí). Viac ako dvojnásobne stúpol počet učiteľov a detí v súkromných materských školách, najviac v okresoch Nitra a Zlaté Moravce. Napriek tomu a **vzhľadom na očakávaný demografický vývoj bude naďalej nedostatok miest v zariadeniach predprimárneho vzdelávania.**

Primárne vzdelávanie

Dostupnosť základných škôl je až na malé výnimky dobrá. V niektorých prípadoch sa vyžaduje rozšírenie kapacity. **Nedostatočné je materiálo-technické a personálne vybavenie predškolských zariadení a škôl na všetkých stupňoch vrátane jedální a športovísk. V prípade základných a stredných škôl sa počas výučby vo virtuálnom priestore potvrdila nedostatočná vybavenosť elektronickými zariadeniami.** Učitelia neboli vybavení technikou na výučbu.

Obr. 48: Dostupnosť základnej školy v obciach NSK

Zdroj: Dotazníkové zisťovanie

V období 2015 - 2019 poklesol počet základných škôl (o 9), 6 tried a 43 učiteľov napriek tomu, že počet žiakov stúpol o 3,2 % (1614 žiakov). Takmer štvornásobne stúpol počet detí v súkromných základných školách, taktiež najviac v okresoch Nitra a Zlaté Moravce. Disproporcie v kapacitách sa vzhľadom na očakávaný vývoj budú zvyšovať. **Napriek tomu, že lokalizácia a dostupnosť jednotlivých zariadení je na dobrej úrovni (obr. 47 a 48), problémom je nedostatočná kapacita zariadení, najmä na úrovni predprimárneho, primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania.**

Stredoškolské vzdelávanie

V Nitrianskom kraji je 58 stredných odborných škôl. Verejný subjekt je zriaďovateľom 47 škôl, súkromný zriaďovateľ 10 škôl a 1 škola je cirkevná. V 7 školách je vyučovacím jazykom maďarský jazyk, v 7 slovenský a maďarský, v 3 školách slovenský a anglický a v 1 slovenský a francúzsky.

Ako následok demografického vývoja v období 2015 - 2019 klesol počet študentov stredných škôl. Počet študentov gymnázií klesol o 7,1 %. Výraznejšie, o 11,7 %, poklesol počet študentov stredných odborných škôl.

Tab. 13: Počet žiakov denného štúdia v stredných odborných školách (k 15.9.2020)

Okres	Počet SOŠ	Počet študentov v SOŠ
Komárno	9	2024
Levice	9	1944
Nitra	15	5440
Nové Zámky	10	2062
Šaľa	2	484
Topoľčany	10	2063
Zlaté Moravce	4	952

Zdroj: CVTI SR, 2021

Na území NSK je 22 gymnázií, kde v roku 2020 študovalo 6476 študentov. Cirkev je zriaďovateľom 6 z nich. V 8 je vyučovacím jazykom maďarčina, v dvoch anglický, a po jednom francúzsky, ruský a nemecký jazyk.

Analýzy v oblasti kvality odborného vzdelávania a prípravy dlhodobu poukazujú na **nedostatočný podiel praktického vyučovania v rámci vzdelávacích programov stredných škôl** (iba 74,66 % študentov stredných odborných škôl bolo v roku 2020 v odbornom výcviku a praxi), **chýbajúce spoločné pracoviská stredných škôl**. V kraji sú iba 3 strediská odbornej praxe a to v Nitre, Leviciach a Topoľčanoch. **Stredné školy nie sú dostatočne vybavené IKT.**

Vysokoškolské vzdelávanie

V Nitrianskom kraji je vysokoškolské vzdelanie poskytované v troch inštitúciách: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre (na 6 fakultách v 40 bakalárskych, 35 magisterských a 26 doktorandských programoch), Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre (na 5 fakultách v 49 bakalárskych, 48 magisterských a 28 doktorandských programoch) a Univerzita J. Selyeho v Komárne (na 3 fakultách v 52 bakalárskych, 50 magisterských a 5 doktorandských programoch). **Počet študentov vysokých škôl poklesol o 23,5 %, čo súvisí aj s odchodom študentov na štúdium do zahraničia. Nedostatkom je slabá spolupráca vysokých škôl s praxou.**

Špeciálne školstvo

Stupeň rozvoja špeciálneho školstva priamo súvisí so začlenením znevýhodnených skupín a výnimočne nadaných žiakov a študentov do vyučovacieho procesu a do spoločnosti.

Žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je žiak, u ktorého treba zabezpečiť ďalšie zdroje na podporu efektívneho vzdelávania. Použitie ďalších zdrojov umožní vytvoriť kvalitatívne nové prostredie, zodpovedajúce potrebám žiakov, ktorí si vyžadujú špeciálny prístup vo vzdelávaní.¹⁷

Žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je spravidla:

- žiak so zdravotným znevýhodnením, t. j.
- žiak so zdravotným postihnutím (s mentálnym, sluchovým, zrakovým, telesným postihnutím, s narušenou komunikačnou schopnosťou, s autizmom alebo inými pervazívnymi vývinovými poruchami alebo s viacnásobným postihnutím),
- žiak chorý alebo zdravotne oslabený, žiak s vývinovými poruchami (poruchou aktivity a pozornosti, s vývinovou poruchou učenia), žiak s poruchou správania (okrem detí umiestnených do špeciálnych výchovných zariadení na základe rozhodnutia súdu),

¹⁷ Špeciálnou výchovno-vzdelávacou potrebou je požiadavka na úpravu podmienok (obsahu, foriem, metód, prostredia a prístupov) vo výchove a vzdelávaní pre žiaka. Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajú zo zdravotného znevýhodnenia alebo nadania alebo vývinu žiaka v sociálne znevýhodnenom prostredí, zohľadnenie ktorých mu zabezpečí rovnocenný prístup k vzdelávaniu, primeraný rozvoj schopností alebo osobnosti ako aj dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti.

- žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia,
- žiak s nadaním.

Na Slovensku je 79 špeciálnych materských škôl (64 štátnych, 10 súkromných a 5 cirkevných), v ktorých bolo v roku 2020 umiestnených 1762 detí. V Nitrianskom kraji ich bolo 17, s počtom detí 102. V Nitre, Topoľčanoch, Komárne, Leviciach je jedna trieda pre mentálne postihnuté deti a jedna trieda špeciálnej MŠ pri zdravotníckom zariadení. V Zlatých Moravciach je trieda pre mentálne postihnuté deti. V Nitre je trieda pre deti s autizmom.

Špeciálne základné školy a triedy sú lokalizované vo všetkých okresoch. V okresoch Komárno a Zlaté Moravce je počet žiakov v špeciálnych školách a triedach viac ako 40 na 1000 detí vo veku od 5 do 14 rokov. V ostatných okresoch je to len niečo viac ako polovica. Najväčšie spektrum postihnutí je podchytených v okrese Nitra a Nové Zámky. Špeciálne triedy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sú vo všetkých okresných mestách okrem Komárna a Zlatých Moraviec.

V Nitrianskom kraji je 7 špeciálnych stredných škôl, v ktorých bolo (k septembru 2020) 462 žiakov. V Leviciach, Nitre a Topoľčanoch je praktická škola. V Šahách, Mojmírovciach a Novej Vsi nad Žitavou je lokalizované odborné učilište internátne a v Zlatých Moravciach učilište pri špeciálnom výchovnom zariadení.

Tab. 14: Počet študentov denného štúdia v špeciálnych stredných školách NSK (k 15. 9. 2020)

Druh školy	Jazyk	Miesto	Počet študentov
Praktická škola	slovenský	Levice	6
Odborné učilište internátne	slovenský a maďarský	Šahy	82
Odborné učilište internátne	slovenský	Mojmírovce	103
Praktická škola	slovenský	Nitra	41
Odborné učilište internátne	slovenský a maďarský	Nová Ves nad Žitavou	194
Praktická škola	slovenský	Topoľčany	12
Učilište pri špec. vých. zariad.	slovenský	Zlaté Moravce	24

Zdroj: CVTI SR, 2021

Spolu na týchto školách v roku 2020 študovalo 462 študentov. Vyučovacím jazykom v dvoch špeciálnych stredných školách je okrem slovenského aj maďarský jazyk.

Duálne vzdelávanie

V stredných a vysokých školách osobitne vyvstáva problém prepojenia výučby a praxe. Vyžaduje sa posilnenie odborov, ktoré odrážajú potreby praxe – zdravotníctvo, technické odbory, poľnohospodárstvo, potravinárstvo a iné. Budovanie centier odborného vzdelávania je cestou ako posilniť prepojenie výučby s praxou, ale aj posilniť kapacity pre celoživotné vzdelávanie. Duálne vzdelávanie je poskytované na stredných školách. Do procesu duálneho vzdelávania, na rozdiel od odbornej praxe, je zapojený relatívne menší počet žiakov, priemer Slovenska je iba niečo okolo 7 %. V Nitrianskom kraji to bolo v roku 2020 iba 905 študentov, čo je 7,53 % z ich celkového počtu. **Chýba duálne vzdelávanie vo vysokom školstve.**

Celoživotné vzdelávanie

Z dotazníkového prieskumu medzi obcami NSK vyplynula nedostatočná dostupnosť celoživotného vzdelávania (34,37 % obcí) a tiež nedostatočná dostupnosť jazykového vzdelávania (25,47 % obcí).

V stratégii Európa 2020 sú vytýčené percentá účasti dospelých na vzdelávaní (15 %), ktoré sa EÚ zaviazala dosiahnuť do roku 2020. Na dosiahnutie tohto cieľa sa sleduje skupina dospelých vo veku 25 - 64 rokov. Na Slovensku tento ukazovateľ nebol naplnený, nakoľko dosiahnutý pokrok bol za posledné roky minimálny (3,1 % v 2016, 3,4 % v 2017 a 4,0 % v roku 2018).

V Nitrianskom kraji je akreditovaných 485 programov celoživotného vzdelávania. Podľa počtu programov je na treťom mieste po Bratislavskom a Košickom kraji. **Najviac akreditovaných odborov je v oblasti poľnohospodárstva a záhradníctva a gastronómie a potravinárstva.**

Tab. 15: Akreditované programy celoživotného vzdelávania v okresoch NSK

Odborové zameranie	NR	NZ	LV	ZM	KN	TO	SA	Spolu
Vizáž, kozmetika, manikúra, pedikúra	17	6	10	13	10			56
Poľnohospodárstvo, záhradníctvo	75	1	1					77
Gastronómia, potravinárstvo	30	6	27	14				77
Obchod	31	1	6					38
Účtovníctvo	9		18			4		31
Kaderníctvo	2		7	11	1			21
Cestovný ruch	1		5					6
Informačné technológie	1							1
Elektrotechnika, strojárstvo	7	5	15					27
Stavebníctvo a nábytkárstvo	46		21					67
Environmentalistika	12							12
Verejná správa a komunitný rozvoj	8							8
Toxikológia	3							3
Dizajn			4		1			5
Psychológia		1						1
Vodné hospodárstvo	6							6
Rozvoj vidieka a regionálny rozvoj	8							8
Manažérstvo kvality	5							5
Chémia							2	2
Maďarský jazyk	2							2
Ekonomika a manažment podniku	1							1
Romológia	1							1
Kamenárstvo			1					1
Kominárstvo	1							1
Energetika	1							1

Zdroj: CVTI SR, 2021

V SR predstavujú ľudské zdroje cca 2,7 milióna ekonomicky aktívnych obyvateľov (z toho pracujúcich je viac ako 2,3 mil. obyvateľov); počet, štruktúra a kvalita ľudského kapitálu sa však neustále prirodzene mení. **V aktualizácii národnej stratégie pre regionálny rozvoj do 2030 sa uvádza, že je potrebné zamerať sa na prípravu kvalitných ľudských zdrojov pre rast konkurencieschopnosti regiónov.** V tomto zmysle by sa na vzdelávaní vrátane vzdelávania dospelých do veľkej miery mali podieľať aj samosprávy.

Duálne a celoživotné vzdelávanie možno zabezpečiť rôznymi spôsobmi. Na Slovensku existujú príklady prepojenia duálneho vzdelávania a sociálnej ekonomiky. Aj v oblasti vzdelávania sociálna ekonomika poskytuje kumulované a efektívne riešenia šité na mieru. Celoživotné vzdelávanie v situácii rýchlych zmien na trhu práce nadobúda dôležitosť.

2.7.4 Bytová výstavba

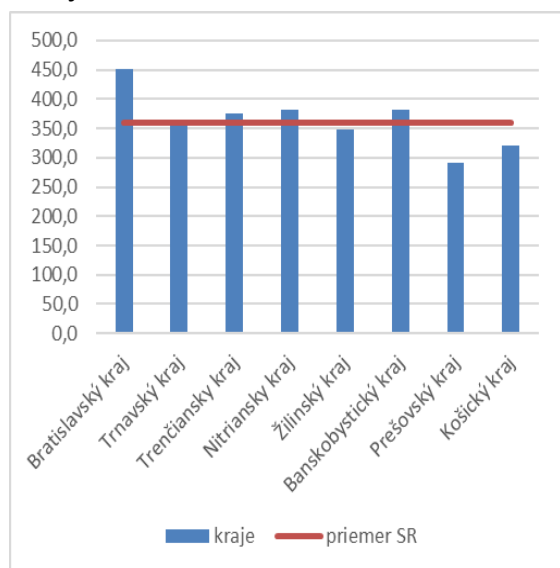
Právo na bývanie patrí medzi základné ľudské práva zakotvené v rôznych dokumentoch medzinárodného významu, ku ktorým sa pripojila aj Slovenská republika. Zaradené je medzi základné sociálne práva so zvláštnym charakterom. Nie je chápané ako nárokovateľné právo jednotlivca voči

spoločnosti, ale ako právo založené na spoluzodpovednosti spoločnosti smerom k občanovi.¹⁸ V SR sa etabloval systém viacerých podporných ekonomických nástrojov rozvoja bývania vo forme priamej a nepriamej podpory, ktoré sú z pohľadu financovania v pôsobnosti MDV SR.¹⁹

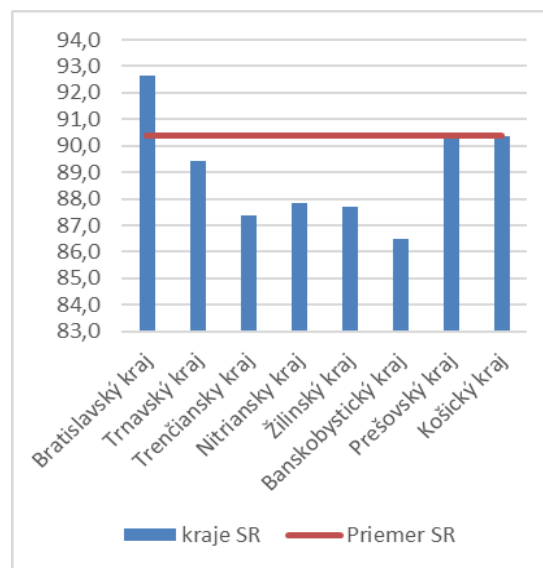
Dostupnosť bývania je jednou z aktuálnych výziev nielen v SR, ale aj na celosvetovej úrovni. Dopyt po cenovo dostupnom bývaní rastie všade vo svete. Z hľadiska kvantitatívneho SR trpí dlhodobou nedostatkom bytov, čo nás zaraďuje na najnižšie miesta v EÚ v počte bytov na 1000 obyvateľov. V počte všetkých bytov na 1000 obyvateľov sa Slovensko radí na tretie miesto od konca a v počte obývaných bytov dokonca na posledné miesto.

Rozdiely vo vybavenosti bytmi sú aj medzi krajinami Slovenska. Najvyššiu vybavenosť bytmi dosahuje Bratislavský kraj. **Nitriansky kraj patrí medzi nadpriemerne vybavený v porovnaní s priemerom SR.**

Obr. 49: Počet bytov na 1000 obyvateľov v krajinách SR

Obr. 50: Obývanosť bytov v krajinách SR (%)

Zdroj: ŠÚSR, SODB 2011, vlastné spracovanie

¹⁸ Szolgaiová, E. a kol.: 2019, Podpora kvality sociálneho dialógu, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, https://www.ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analzy/ZMOS/Analzya_Podpora_najomneho_byvania_FINAL_1710_2019_ZMOS.PDF

¹⁹Priama podpora štátu:

- dotácie poskytované MDV SR na obstaranie nájomných bytov, technickej vybavenosti súvisiacej s obstaraním nájomných bytov a odstránenie systémových porúch bytových domov podľa zákona č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v znení neskorších predpisov,
- zvýhodnené úvery poskytované prostredníctvom ŠFRB v súlade so zákonom č. 150/2013 Z. z. o štátnom fonde rozvoja bývania v znení neskorších predpisov,
- príspevky na zateplenie rodinného domu s cieľom zlepšenia energetickej hospodárnosti rodinného domu a príspevkov na rodinný dom s takmer nulovou potrebou energie v súlade so zákonom č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Nepriama podpora štátu:

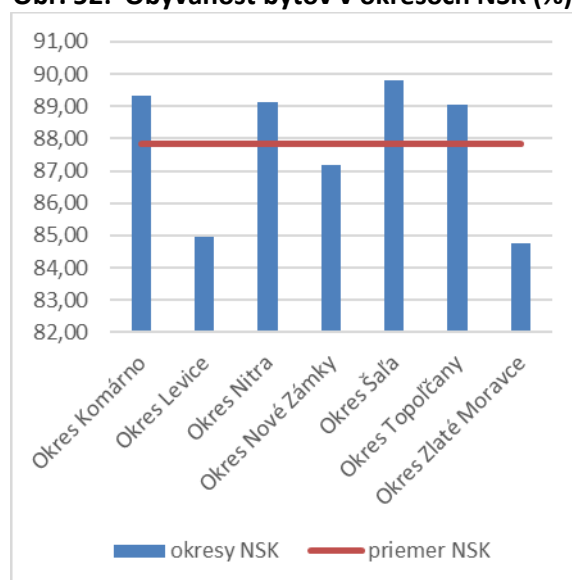
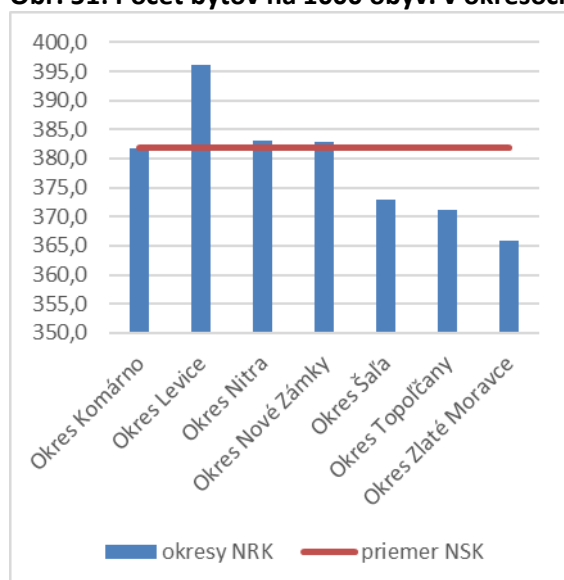
- hypotekárne financovanie, v ktorom je podpora zo strany štátu poskytovaná len fyzickým osobám vo forme štátneho príspevku k hypotekárnym úverom a štátneho príspevku pre mladých k hypotekárnym úverom podľa zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (od roku 2018 nahradený daňovým zvýhodnením),
- systém stavebného sporenia so štátnou podporou vo forme štátnej prémie k stavebnému sporeniu pre fyzické osoby a pre spoločenstvá vlastníkov bytov a nebytových priestorov podľa zákona Slovenskej národnej rady č. 310/1992 Zb. o stavebnom sporení v znení neskorších predpisov.

O efektívnosti využívania domového a bytového informuje indikátor obývanosti bytov (podiel obývaných bytov na celkovom počte bytov v %). **Nitriansky kraj patrí medzi kraje s najnižšou mierou obývanosti bytového fondu (NR kraj 87,82 %, SR 90,4 %), čo súvisí s jeho vidieckym charakterom, ale aj s nedostatočnou úrovňou ekonomického rozvoja v jeho výrazne vidieckych okresoch.**

Územie Nitrianskeho kraja je značne diferencované vybavenosťou bytmi, ale aj úrovňou ich využívania. Byty sú v priestore rozložené v závislosti od počtu obyvateľov, ale aj v závislosti od miery urbanizácie daného územia. Najvyšší počet bytov je koncentrovaný v okrese Nitra (60 915), v okrese Nové Zámky (53 325) a v okrese Levice (45 781). Ostatné okresy sú pod hranicou 40 000 bytov (okres Komárno 39 746, okres Šaľa 19 902, okres Topoľčany 26 818, okres Zlaté Moravce 15 171). Vybavenosť bytmi (počet bytov na 1000 obyvateľov) je nadpriemerná v porovnaní s priemerom NSK, aj s priemerom SR v okrese Levice, Nitra a Nové Zámky. Najnižšia vybavenosť bytmi je v okrese Zlaté Moravce (365,9).

Indikátor efektívnosti využitia bytového fondu naznačuje, že okresy s výrazne vidieckym charakterom (okres Levice, okres Nové Zámky), hoci majú nadpriemerný rozsah bytového fondu, tento je neefektívne využívaný, pretože veľká časť bytov nie je trvale obývaná.

Obr. 51: Počet bytov na 1000 obyv. v okresoch NSK **Obr. 52: Obývanosť bytov v okresoch NSK (%)**

Zdroj: ŠÚSR, SODB 2011, vlastné spracovanie

Nitriansky kraj, tak ako celé Slovensko, trpí nedostatkom bytov v okresoch, ktoré sa ekonomicky rozvíjajú (okresy Nitra, Šaľa), alebo sú v dopravne dostupnom zázemí rozvojových území (okresy Topoľčany, Zlaté Moravce, čiastočne Nové Zámky). K dosiahnutiu priemernej európskej vybavenosti obyvateľov obývanými bytmi (zhruba 395 bytov na tisíc obyvateľov) by bolo potrebné podľa zjednodušenej úvahy mať (v čase sčítania na Slovensku) k dispozícii o takmer 400 tisíc funkčných bytov viac, t. j. spolu vyše 2,1 mil. obývaných bytov oproti reálne obývaným viac ako 1,7 mil. bytov.²⁰ V Nitrianskom kraji by bolo treba na základe tejto úvahy o 34 800 bytov viac ako je k dispozícii.

Bytová výstavba

Celkový nedostatok bytov sa rieši bytovou výstavbou. Intenzitu bytovej výstavby hodnotíme indikátormi počet dokončených bytov celkom a počet dokončených bytov na 1000 obyvateľov. Celkový počet dokončených bytov (príloha tab. 43) je každoročne najvyšší v Bratislavskom kraji, za ním

²⁰ Cár M.: Vybrané aspekty bývania v európskych krajinách, Biatec, ročník 23, 9/2015, https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2015/09-2015/biatec_09_2015_03Car.pdf

nasleduje Trnavský a Žilinský kraj. Nitriansky kraj je v počte dokončených bytov na štvrtom mieste. Najväčší počet dokončených bytov v okresoch Nitrianskeho kraja v období rokov 2011 – 2019 bol v okresoch Nitra a Nové Zámky (príloha tab. 44).

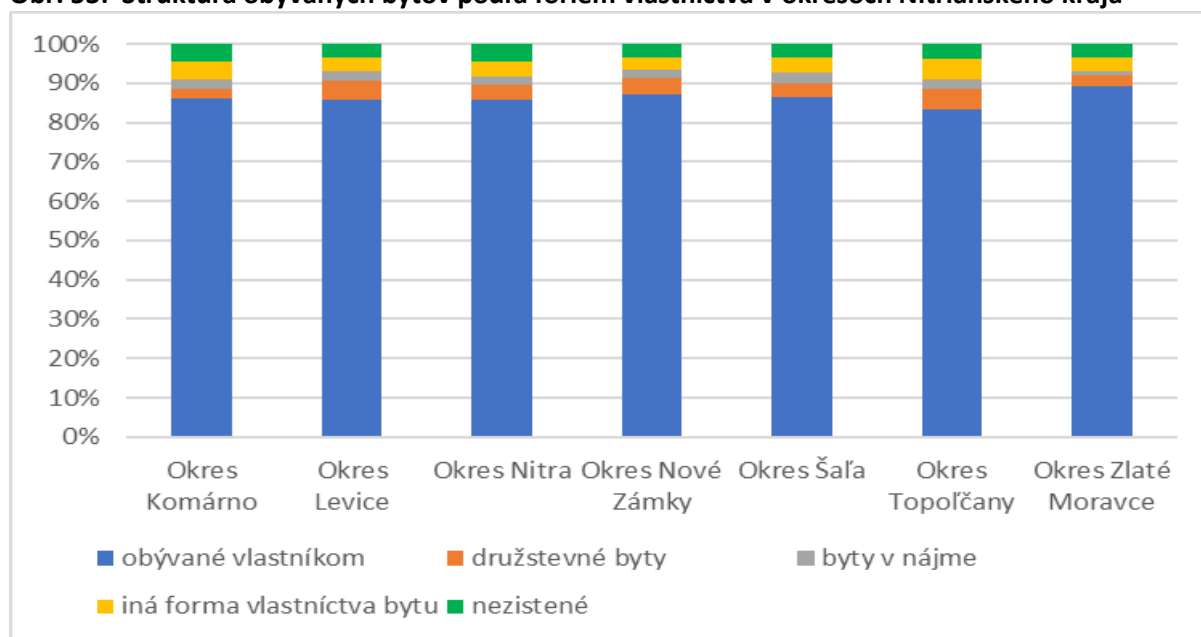
Intenzita bytovej výstavby (počet dokončených bytov na 1000 obyvateľov bola v období rokov 2011 – 2019, príloha tab. 45) najvyššia v Bratislavskom kraji. Za ním nasleduje Trnavský kraj. Ostatné kraje v tomto ukazovateli ďaleko zaostávajú. **V Nitrianskom kraji je intenzita bytovej výstavby nízka (3,2 v roku 2019) v porovnaní s priemerom SR (3,8 v roku 2019) a územne nerovnomerná.** Iba v okrese Nitra sa dosiahla celoštátna úroveň intenzity (príloha tab. 46). Intenzívne sa stavia v okresoch Nitra a Šaľa, čo je v korelácii s ich ekonomickým rozvojom a súvisiacou tvorbou pracovných miest.

Vlastnícka štruktúra domov a bytov

Slovensko v medzinárodnom porovnaní patrí ku krajinám s najvyšším podielom bytov v osobnom vlastníctve a naopak s najnižším podielom nájomného bývania.

V podmienkach Slovenska je podľa výsledkov SODB 2011 z celkového počtu obývaných bytov 86,1 % bytov v osobnom vlastníctve, 3,7 % v družstevnom vlastníctve, 6,4 % je v inej forme vlastníctva (obecné byty, byty vo vlastníctve štátu). **V okresoch Nitrianskeho kraja je situácia podobná.**

Obr. 53: Štruktúra obývaných bytov podľa foriem vlastníctva v okresoch Nitrianskeho kraja

Zdroj: SODB 2011, ŠÚSR

V štruktúre obývaných bytov podľa foriem vlastníctva nie sú medzi okresmi Nitrianskeho kraja veľké rozdiely. Najvyšší podiel obývaných bytov v osobnom vlastníctve je v okrese Zlaté Moravce, Nové Zámky a Šaľa. V Nitrianskom kraji je 6,1 % obývaných bytov v obecnej resp. inej forme vlastníctva (príloha tab. 47). **V okresoch Nitrianskeho kraja (tak ako v celej SR), je nedostatok tzv. sociálnych bytov.**²¹

V podmienkach Slovenska sa ako sociálne bývanie označuje nájomné bývanie pre sociálne účely, alebo ako sociálne nájomné bývanie. Vo všeobecnosti je sociálne bývanie nastavené tak, aby bola naplnená potreba kvalitatívne primeraného bývania domácnostiam, ktoré nie sú schopné uspieť v „súťaži“ na

²¹ Pod sociálnymi bytmi sa v podmienkach SR rozumejú všetky byty vo vlastníctve obcí, štátu, resp. iných verejných subjektov.

trhu s bývaním.²² Sociálne bývanie je poskytované za nižšie ceny ako sú ceny trhové a jeho distribúcia medzi obyvateľstvo je zabezpečená prostredníctvom administratívnych postupov.²³ Aj keď je potreba sociálneho bývania na Slovensku vysoká, počet sociálnych bytov (bytov s regulovaným nájomným)²⁴ je nízky a intenzita jeho výstavby má klesajúci trend. Počet podporených bytov vo vlastníctve územnej samosprávy v období rokov 2016 – 2020 je uvedený v prílohe tab. 48. Obce, aj keď nadobúdajú byty do svojho vlastníctva, tieto následne v značnej miere prevádzajú do vlastníctva fyzických resp. právnických osôb, čím sa rozsah sociálneho bytového fondu redukuje. **Na slabý záujem obcí o riešenie problémov domácností so špeciálnymi potrebami poukazuje aj výsledok dotazníkového prieskumu v obciach v Nitrianskom kraji.** Na otázku: „Má vaša obec vyčlenený bytový fond pre osoby so špecifickými potrebami?“, odpovedalo kladne iba 32 obcí, teda 14,8 %. **Mestá a obce majú povinnosť obstarávať a schvaľovať programy rozvoja bývania a spolupôsobia pri utváraní vhodných podmienok na bývanie.**²⁵ Na otázku, či obce majú vypracovaný takýto dokument kladne odpovedalo 55, t. j. 25,5 %. Iba malá časť obcí má však tento dokument verejne dostupný na webových stránkach. Bytovou politikou sa obce zaoberajú vo svojom základnom strategickom dokumente, Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce, kde časť obcí deklaruje, že má v pláne stavať obecné nájomné byty. Situácia sa môže vylepšiť naštartovaním výstavby obecných nájomných bytov v mestách, ktoré deklarujú túto aktivitu v nastávajúcom období vo svojich strategických programových dokumentoch. Väčšina obcí má vytvorené strategické predpoklady pre riadený územný rozvoj vo forme „Územného plánu“. Tento základný strategický dokument má v Nitrianskom kraji vypracovaných 60,5 % všetkých obcí a 98 % obcí nad 2000 obyvateľov.²⁶

Vyše 70 % obcí v Nitrianskom kraji má pripravené nové lokality (obecné alebo súkromné) na novú bytovú výstavbu.²⁷ Väčšina obcí podporuje individuálnu bytovú výstavbu, ako aj výstavbu developerským spôsobom tak, že pripravuje pozemky pre výstavbu a to najmä vlastníckym vysporiadaním pozemkov formou malých pozemkových úprav (24 %), formou komplexných pozemkových úprav (11,5 %), budovaním energetických sietí (11 %). 40 % obcí vo svojom územnom pláne plánuje otvárať nové ulice.

Energetická a technická efektívnosť domového a bytového fondu

Väčšina domového a bytového fondu v DR bola vybudovaná do roku 1990, čiže sa končí ich doba životnosti. V dokumente „Aktualizácia Stratégie obnovy fondu bytových a nebytových budov v Slovenskej republike“ sa uvádza, že spoločným znakom budov starších ako 30 rokov postavených v Slovenskej republike najmä v rokoch 1960 až 1992 v hromadných formách výstavby je nedostatočná tepelná ochrana stavebných konštrukcií a vysoká opotrebovanosť technického zariadenia budov, ktoré

²² Podľa EUSILC 2014 čelilo zlým bytovým podmienkam v SR 4,3 % domácností. Proces pridelovania sociálnych bytov nie je legislatívne určený.

Zvýšená koncentrácia domácností poznačených chudobou a vysokou mierou nezamestnanosti môže viesť k ďalším synergickým efektom, ako napr. chátranie bytového fondu, zvýšená miera kriminality, zhoršenie zdravotného stavu nájomníkov, zadlženosť domácností a i., čo v konečnom dôsledku znamená zvýšené výdavky zo strany štátu a obcí pri riešení vzniknutého nepriaznivého stavu. (UNECE, 2015)

²³ Sociálne bývanie na Slovensku, Prohuman, 2009 – 2021, ISSN 1338-1415, <https://www.prohuman.sk/socialna-praca/socialne-byvanie-na-slovensku> (1.10.2021)

²⁴ V podmienkach SR upravuje výšku nájmu Opatrenie MF SR z 1. decembra 2011 č. 01/R/2011, ktorým sa mení a dopĺňa opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky z 23. apríla 2008 č. 01/R/2008 o regulácii cien nájmu bytov v znení opatrenia z 25. septembra 2008 č. 02/R/2008. V § 2 ods. 1 sa uvádza maximálna výška ročného nájmu vo výške 5% z obstarávacej ceny bytu. Maximálna výška nájmu pre byty, na ktoré sa nevzťahuje § 2 a § 4, sú taxatívne definované § 1 a § 4a uvedeného opatrenia MF SR. Nájomné vymedzené uvedeným spôsobom označujeme ako regulované, nákladové, resp. ekonomické nájomné.

²⁵ Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

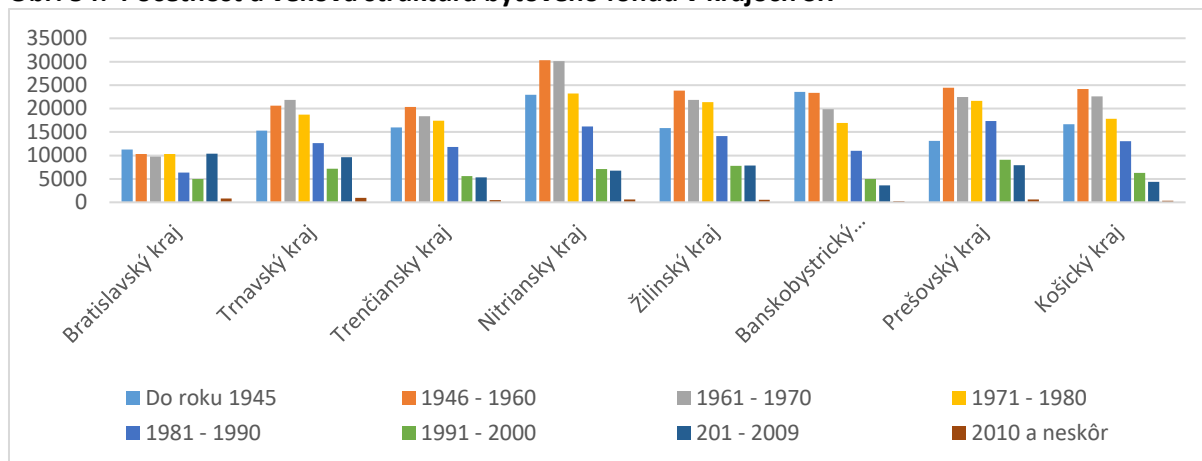
²⁶ Obce nad 2000 obyvateľov majú zákonnú povinnosť mať tento dokument vypracovaný.

²⁷ Treba poznamenať, že mestá sa nezapojili do dotazníkového prieskumu, avšak z ich strategických dokumentov vyplýva, že sa pripravujú na rozsiahlejšiu bytovú výstavbu a to či už formou výstavby obecných bytov, developerským spôsobom alebo individuálnou bytovou výstavbou.

je potrebné urýchlene vymeniť za prvky, ktorých kvalita a vlastnosti vytvoria požadovanú bezpečnosť a vnútornú pohodu týchto budov pre ich ďalšiu životnosť.

Ďalším spoločným negatívnym znakom sú statické a technické nedostatky stavebných konštrukcií, ovplyvnené pôvodným technickým riešením, spôsobom realizácie, ale hlavne nedostatočnou údržbou a opravami.²⁸ **Podiel bytov starších ako 30 rokov je v SR 86,3 %, v Nitrianskom kraji je to 89,5 %, pričom bytový fond v Nitrianskom kraji patrí medzi najstaršie v rámci SR (príloha tab. 50). Bytový fond má konštrukčné a systémové poruchy, statické, hygienické a užívateľské problémy, ktoré je potrebné odstrániť.**

Obr. 54: Početnosť a veková štruktúra bytového fondu v krajoch SR

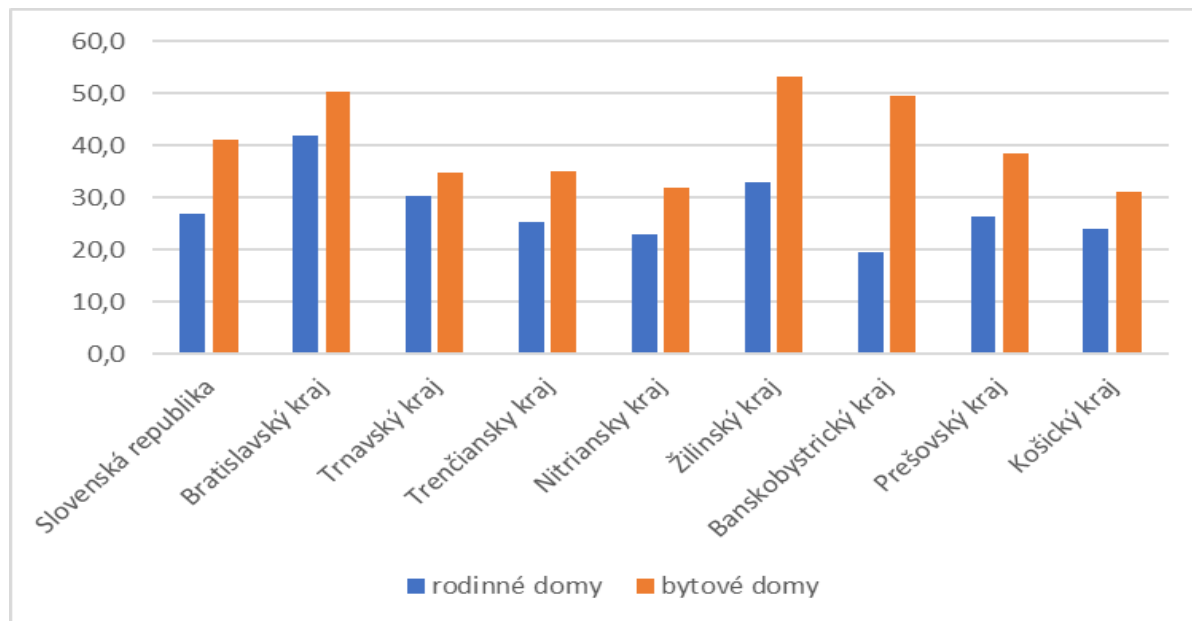
Zdroj: SODB 2011, vlastné spracovanie

Ďalším závažným problémom bytového fondu je jeho energetická náročnosť vyžadujúca zatepľovanie obvodového plášťa. Náklady na energiu predstavujú až 20 % výdavov domácností. Nezanedbateľný je fakt, že spaľovacie procesy pri výrobe energie potrebnej na vyhrievanie bytov a ohrev vody v bytových domoch a v rodinných domoch sú významným zdrojom emisií CO₂.²⁹

Sektor bytov a bytovej výstavby je významným zdrojom energetických úspor, aj zdrojom redukcie CO₂. Ako vidieť z prílohy tab. 51, podiel tepelne izolovaných bytových domov dosiahol v SR úroveň 41 % a u rodinných domov 27 %. **Nitriansky kraj patrí v tejto oblasti k zaostávajúcim, keď podiel tepelne izolovaných bytových domov tu tvorí 32 % a rodinných domov 23 %.** Počet tepelne izolovaných bytových domov a rodinných domov je uvedený v prílohe obr. 51 a 52. Rekonštrukcia bytových a rodinných domov a ich tepelná izolácia je významnou výzvou pre vlastníkov, ako aj pre všetky stupne riadenia štátu.

²⁸ <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/vystavba-5/stavebnictvo/dokumenty-a-materialy>

²⁹ Sektor budov v Európe je najväčším spotrebiteľom energie. Na vykurovanie a chladenie sa používa takmer 50 % konečnej spotreby energie v Únii, z čoho 80 % sa využíva v budovách. Takmer 75 % budov v Európe je energeticky neefektívnych. V oblasti energetickej efektívnosti v sektore budov bola prijatá smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/844 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica 2010/31/EÚ o energetickej hospodárnosti budov a smernica 2012/27/EÚ o energetickej efektívnosti (Text s významom pre EHP) (Ú. v. EÚ L 156/75, 19. 06. 2018), (ďalej aj „smernica“), ktorá bola transponovaná do právneho systému Slovenskej republiky zákonom č. 378/2019 Z. z. a tiež Nariadenie Európskeho parlamentu (EP) a Rady (EÚ) č. 2018/1999 o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy.

Obr. 55: Podiel tepelne izolovaných rodinných a bytových domov v krajoch SR

Zdroj: MDV SR, Aktualizácia Stratégie obnovy fondu bytových a nebytových budov v SR.

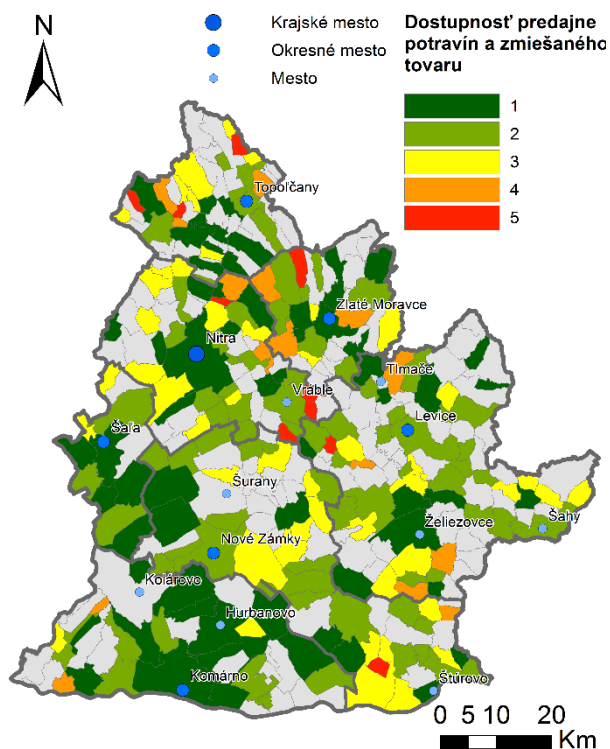
2.7.5 Ostatné služby

Obciam zákon ukladá povinnosť utvárať podmienky na zásobovanie obyvateľov obce. Prevádzkovateľom predajní v obciach sú často maloobchodné reťazce (silné postavenie v kraji má napr. COOP Jednota) či fyzické osoby. **Pre prevádzkovateľov predajní v malých obciach je z dôvodu nízkeho dopytu takéto podnikanie často nerentabilné, čo často vedie k zatváraniu prevádzok.** V posledných 10 rokoch to malo za následok rušenie maloobchodných prevádzok vo vidieckych obciach v prospech nadnárodných reťazcov lokalizovaných v mestách.

Údaje o dostupnosti predajní potravín a zmiešaného tovaru boli získané ako súčasť dotazníkového prieskumu, kde starostovia odpovedali na škále od 1 (najlepšia dostupnosť) do 5 (najhoršia dostupnosť). Využitie takéhoto ukazovateľa predpokladá, že hodnotenie neovplyvňuje len existencia predajne priamo v obci ale aj dostupnosť predajní v susedných ale aj iných obciach s dobrou dopravnou dostupnosťou. **V prípade veľkosti obcí sa hodnotenie tejto dostupnosti zvyšuje s veľkosťou obce. Podľa odpovedí starostov je najnižšie hodnotenie v obciach do 500 obyvateľov (priemerne 2,92 b) a od 1000 do 2000 obyvateľov (2,14 b).** Najvyššie hodnotenie je v obciach s 5000 a viac obyvateľmi (1,47 b). V prípade jednotlivých okresov zástupcovia samospráv hodnotili túto oblasť najpozitívnejšie v okrese Šaľa (priemerne 1,72 b; zrejme aj vzhľadom na veľkosť okresu) a Komárno (priemerne 1,75 b). Najmenej spokojní sú starostovia v okresoch Nitra (2,39 b) a Topoľčany (2,45 b). Na úrovni jednotlivých obcí (obr. 56) nie je jednoznačne zrejмый vzťah medzi priestorovým umiestnením obce a dostupnosťou predajní, obce z horšou dostupnosťou pozorujeme aj v blízkosti miest (napr. Vrábľe či Topoľčany). Môžeme však pozorovať, že obce s najhorším hodnotením sa vyskytujú najmä v centrálnej a severnej časti kraja.

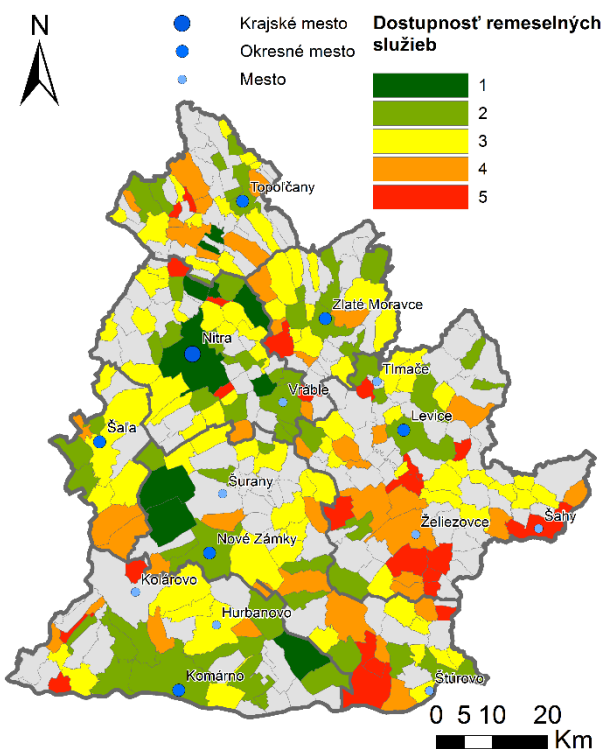
Mapovanie prístupu ľudí v obciach k potravinám v maloobchodných predajniach realizoval v roku 2020 ZMOS (Kaliňák a kol., 2020). Z výsledkov tohto prieskumu vyplynulo, že dostupnosť potravín je najmä problémom obcí do 500 obyvateľov a postihnuté sú najmä Prešovský a Banskobystrický kraj. Na území Slovenska bolo taktiež identifikovaných viac ako 100 potravinových púští. V prípade Nitrianskeho kraja boli ako obce s nižšou dostupnosťou predajní potravín (vzdialenosť viac ako 10 minút) identifikované obce na periférii kraja, najmä severná a severovýchodná časť okresov Topoľčany a Zlaté Moravce, východná časť okresov Levice a Nové Zámky. V posledných dvoch menovaných okresoch boli identifikované aj dve potravinové púšte.

Obr. 56: Dostupnosť predajne potravín a zmiešaného tovaru

Zdroj: dotazníkový prieskum

Obr. 57: Dostupnosť remeselných služieb

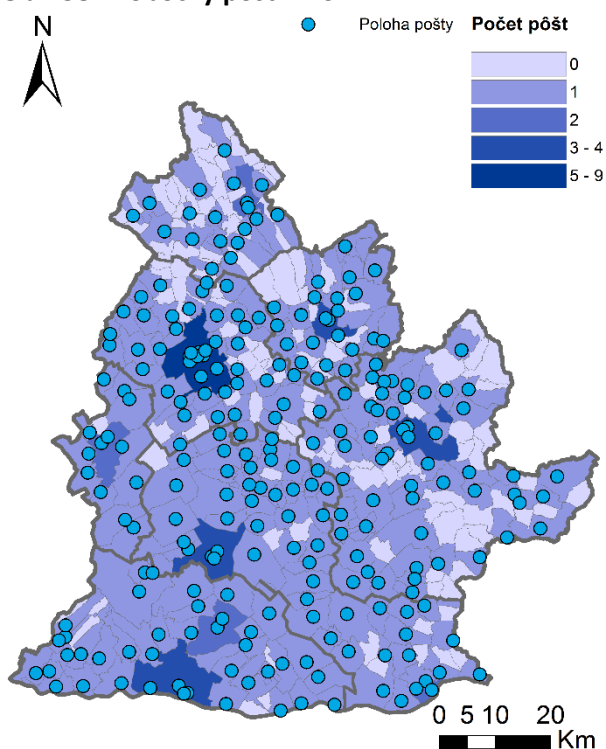
Zdroj: dotazníkový prieskum

Remeselné služby (napr. stavebné, vodo- a elektroinštalačné práce) sú ďalším aspektom dostupnosti komerčných služieb. **Na úrovni obcí (obr. 57) vidíme, že dostupnosť týchto služieb bola negatívne hodnotená najmä v juhovýchodnej či severnej časti kraja.** Môžeme pozorovať, že pozitívne tento typ dostupnosti hodnotili najmä zástupcovia miest, nie je to však pravidlom – napr. pomerne zlá dostupnosť v mestách Želiezovce a Šahy v okrese Levice. V prípade tohto typu dostupnosti hodnotenie opäť kopíruje rast veľkostnej kategórie obce – najpozitívnejšie hodnotili dostupnosť takýchto služieb zástupcovia obcí s veľkostnými kategóriami 5000 a viac (priemerne 2,53 b) a 2000 až 4999 obyvateľov (2,58 b). Najmenej boli spokojní zástupcovia obcí do 500 obyvateľov (3,54 b). Na úrovni okresov bola najlepšie hodnotená dostupnosť v okresoch Nitra (2,66 b) a Komárno (2,91 b). Najnižšie hodnotenie udelili starostovia v okresoch Topoľčany (3,1 b) či Levice (3,48 b).

V prípade porovnania so zvyškom Slovenska je kraj v porovnaní s ostatnými kraji na pomyslenej prvej priečke v hustote pokrytia poštami (0,37 pobočiek pôšt na 1000 obyvateľov). Umiestnenie pobočiek pôšt logicky kopíruje hustotu obyvateľstva s najväčším počtom pobočiek v mestách. V súčasnosti je v kraji umiestnených 252 pobočiek pôšt. Vzhľadom na počet obcí a počet obyvateľov je najviac pobočiek pôšt v okrese Nové Zámky a Levice (zhodne 54 pobočiek) a najmenej v okrese Šaľa (13). Počet pobočiek sa v kraji za posledných 10 rokov menil len mierne, pričom na úrovni kraja došlo k miernemu poklesu ich počtu. Tento pokles sa týkal najmä pôšt v okresoch Levice, Nové Zámky a Šaľa. Z obrázku 58 je viditeľné, že poštou je vybavená takmer každá obec v centrálnej až juhozápadnej časti kraja. Naopak obce bez pôšt vidíme najmä v okresoch Levice, Zlaté Moravce a Topoľčany. V prípade relatívneho vyjadrenia na 1000 obyvateľov sa však najmä Levice a Zlaté Moravce ukazujú ako okresy s najvyššou hustotou pokrytia poštami. Obyvatelia kraja môžu využívať aj rôzne alternatívne doručovateľské služby, napr. kuriérske služby či osobný odber objednaného tovaru u predajcu. **Alternatívou služieb pošty je taktiež doručenie zásielky do výdajného miesta (napr. zásielkovňa), pričom takýmito výdajnými miestami sú husto pokryté najmä mestá v kraji, avšak niektoré výdajné miesta sú lokalizované aj v obciach.**

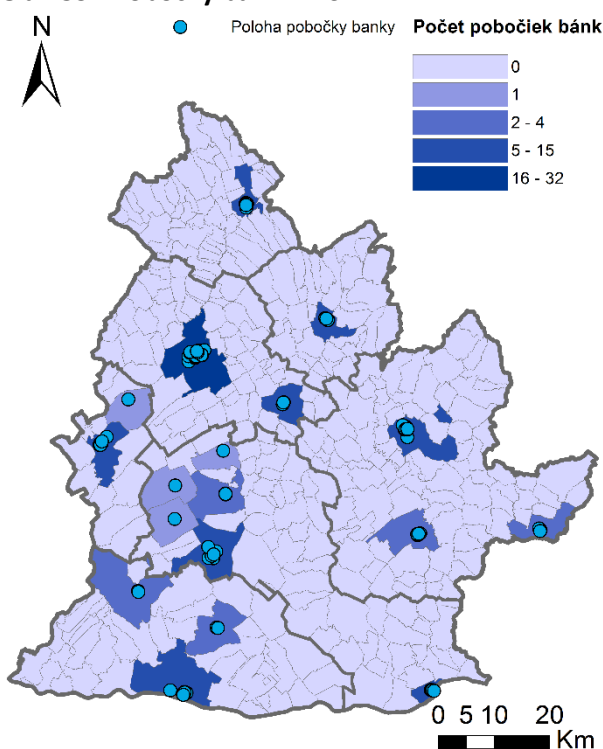
Ďalším aspektom dostupnosti komerčných služieb v kraji je dostupnosť pobočiek bánk. **Lokalizácia pobočiek bán úzko súvisí s hustotou obyvateľstva a až na výnimky sú pobočky lokalizované v mestách.** V prípade polohy pobočiek bán (obrázok 59) vidíme, že v niekoľkých okresoch sú pobočky bán lokalizované len v jednom centre (okresy Topoľčany a Zlaté Moravce). Ako oblasť s relatívne nízkou dostupnosťou sa javí centrálna časť novozámockého okresu a ďalšie periférne oblasti kraja. Zatiaľ čo pobočky istých bán sú lokalizované výhradne vo veľkých mestách, dostupnosť bankových služieb je zlepšená lokalizáciou pobočiek Poštovej banky, ktoré sú lokalizované aj v menších mestách a niekoľkých obciach (napr. Palárikovo, Močenok či Komjatice). V prípade relatívneho vyjadrenia počtu pobočiek na 1000 obyvateľov však na úrovni okresov nie sú medzi okresmi výrazné rozdiely. Najvyššia hustota pokrytia pobočkami bán je v okrese Šaľa (23,33 pobočiek na 1000 obyv.) a Nitra (22,9 pobočiek na 1000 obyv.), najnižšia v okrese Levice (19,95 pobočiek na 1000 obyv.).

Obr. 58: Pobočky pôšt v NSK

Zdroj: Slovenská pošta

Obr. 59: Pobočky bán v NSK

Zdroj: webové portály komerčných bán

B.3 Územno-technická analýza

B.3.1 Doprava (cestná, železničná, lodná, letecká doprava, intermodálna doprava, cyklodoprava, udržateľná mobilita, integrácia verejnej dopravy)

Cestná doprava

Územie Nitrianskeho kraja je dobre dopravne napojené predovšetkým cestnou dopravnou sieťou (obr. 62). Konkrétne je územie kraja prepojené medzinárodnými cestnými ťahmi E077 (okres Levice), E058 a E571 (okres Nitra a okres Zlaté Moravce). Cez Nitriansky kraj vedú multimodálne koridory TEN-T: základná sieť (ťah Budapešť - Zvolen cez okres Levice) a multimodálny koridor súhrnnej siete prechádzajúci okresmi Levice, Nitra a Zlaté Moravce v celkovej dĺžke 76,824 km. Ďalej cez územie Nitrianskeho kraja (v okrese Levice) vedie aj transeurópska magistrála TEM 5 v dĺžke 16,263 km.

Z uvedeného vyplýva, že Nitriansky kraj je prepojený medzinárodnými cestnými ťahmi ako aj cestnými komunikáciami medzi jednotlivými okresmi. Najvýznamnejším cestným ťahom je ťah E571 zaradený do siete rýchlostných ciest ako R1.

Na základe analýzy sociálno-demografických, ekonomických, dopravných dát a trendov vývoja v NSK (Regionálny plán udržateľnej mobility NSK, 2019), možno konštatovať nasledujúce významné trendy, ktoré majú vplyv na dopravné správanie, výber dopravného módu a vytváranie dopravného systému NSK: počet obyvateľov NK má od roku 2000 klesajúci trend, HDP/obyvateľa má rastúcu tendenciu, priemerná nominálna mesačná mzda má stúpajúci trend, počet motorových vozidiel a osobných automobilov má stúpajúci trend. **Tento stúpajúci trend so sebou nesie tiež aj stúpajúce zaťaženie dopravných ciest, zvyšujúce sa náklady na údržbu a opravy ciest, zníženie prejazdnosti (úroveň kvality dopravy) dopravných ciest a zvýšené nároky na výstavbu nových spojení a ďalších procesov súvisiacich s dopravným plánovaním a prevádzkou dopravného systému.** Detailná analýza cestnej siete na území Nitrianskeho kraja bola spracovaná v dokumente Regionálny plán udržateľnej mobility NSK (časť: Analýzy – revízia A).

Výstupy analýzy cestnej siete (Regionálny plán udržateľnej mobility NSK, časť: Analýzy – revízia A)

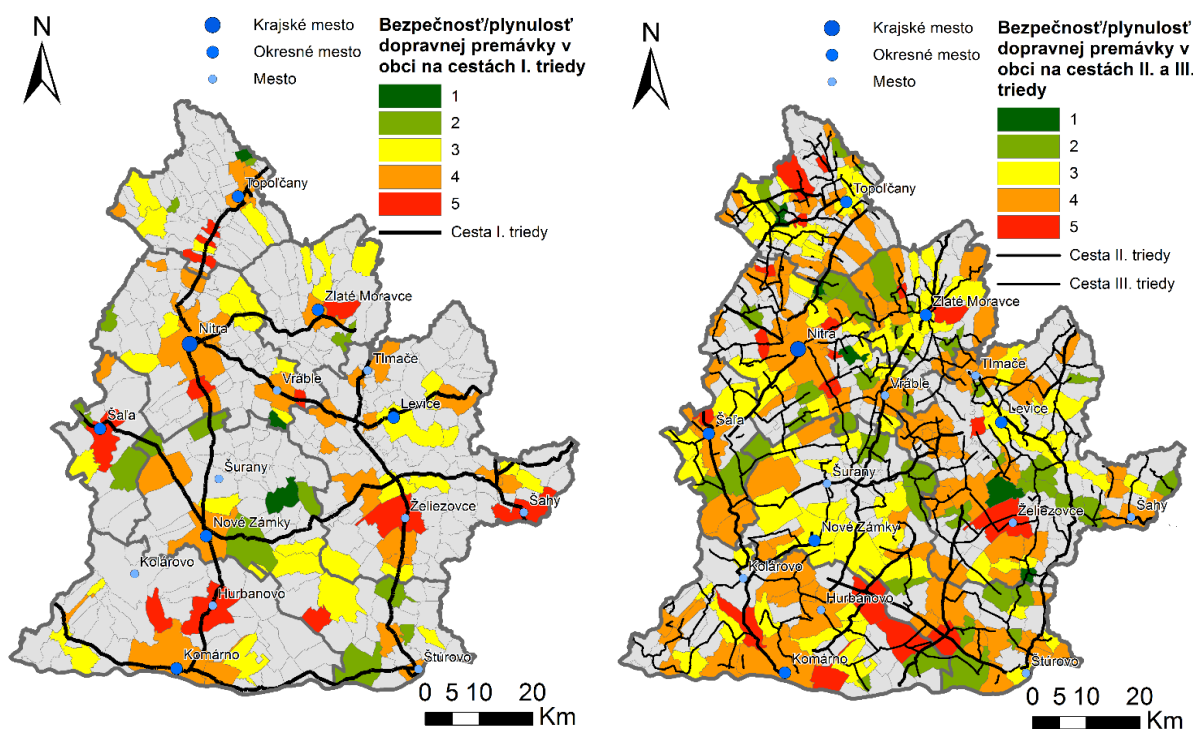
- Dĺžka cestnej siete II. triedy predstavuje 498,082 km;
- Dĺžka cestnej siete III. triedy predstavuje 1 536,813 km;
- Celková dĺžka cestnej siete vo vlastníctve (II. a III. triedy) Nitrianskeho kraja predstavuje 2 034,895 km;
- Nadradená cestná sieť (RC a I. triedy) má dĺžku 555,798 km;
- Celková dĺžka cestnej siete (RC, I. – III. triedy) Nitrianskeho kraja predstavuje 2 590,693 km;
- Dopravné zaťaženie na cestách Nitrianskeho kraja má stúpajúcu tendenciu;
- Intenzity dopravy vzrástli za obdobie od roku 2000 do roku 2010 na cestách II. triedy v priemere o 47 % a na cestách III. triedy o 39 %;
- 1,2 % ciest II. triedy má hraničnú úroveň kvality stupňa D (kapacitu);
- Prekročenú kapacitu (ÚKD stupňa E a F) má 0,24 % ciest II. triedy;
- Úseky ciest s prekročenou, resp. hraničnou kapacitou sa nachádzajú na úsekoch ciest II. triedy II/499, II/511, II/513, II/562, II/563, II/573 a II/580;
- Z hľadiska stavebného stavu cestnej siete II. triedy a z pohľadu pozdĺžnej nerovnosti (IRI) zaujíma 11,549 km (2,32 %) stavebný stav „Výborný“, stavebný stav „Dobrý“ zaujíma 171,623 km (34,46 %), 245,286 km (49,25 %) predstavuje stavebný stav stupňa „Vyhovujúci“;
- Stavebný stav cestnej siete II. triedy z pohľadu IRI je na 66,112 km (13,27 %) „Nevyhovujúci“ a na 0,116 km (0,02 %) na stupni „Havarijný“;
- Stavebný stav ciest III. triedy predstavuje na 776,593 km (50,53 %) stav „Výborný“, stavebný stav „Dobrý“ je na 388,600 km (25,29 %) a stavebný stav „Vyhovujúci“ je na 231,683 km (15,08 %);

- Stavebný stav „Nevyhovujúci“ je na 139,937 km (9,11 %) ciest III. triedy. Stavebný stav „Havarijný“ na cestách III. triedy nebol k roku 2018 zaznamenaný;
- 2,29 % mostov na cestách II. triedy je v stavebnom stave „Bezchybný“, 5,34 % mostov je v stave „Veľmi dobrý“, najviac (49,62 %) mostov na cestách II. triedy je v stavebnom stave „Dobrý“. „Uspokojivý“ stavebný stav je na 34,35 % mostov. „Zlý“ stavebný stav je zaznamenaný na 7,63 % mostov, ktoré sú súčasťou ciest II. triedy. Na 0,76 % mostov je stav „Veľmi zlý“. „Havarijný“ stav mostov na cestách II. triedy nebol k roku 2018 zaznamenaný;
- 5,08 % mostov na cestách III. triedy je v stavebnom stave „Bezchybný“, 9,39 % mostov je v stave „Veľmi dobrý“, 32,74 % mostov na cestách III. triedy je v stavebnom stave „Dobrý“. „Uspokojivý“ stavebný stav je na 45,43 % mostov, čo predstavuje najviac mostov na cestách III. triedy s týmto stavebným stavom. „Zlý“ stavebný stav je zaznamenaný na 6,85 % mostov, ktoré sú súčasťou ciest III. triedy. Na 0,51 % mostov je stav „Veľmi zlý“. „Havarijný“ stav mostov na cestách III. triedy nebol k roku 2018 zaznamenaný;
- Na cestnej sieti II. a III. triedy na území Nitrianskeho kraja boli tiež zaznamenané a analyzované úseky so zlým dopravno-technickým stavom, ktorý je reprezentovaný napr. nebezpečnými križovatkami, nebezpečným železničným priecestím, nebezpečným smerovým vedením (stúpanie/ klesanie, nebezpečné zákruty);
- Na cestnej sieti II. triedy sa stáva priemerne 171 dopravných nehôd (DN) za rok. Dopravná nehodovosť má mierne stúpajúcu tendenciu. Na cestnej sieti III. triedy sa stane priemerne 220 DN za rok a trend vývoja dopravnej nehodovosti na tejto kategórii cestnej siete je mierne klesajúci. Priemerný percentuálny podiel dopravnej nehodovosti na cestnej sieti II. a III. triedy činí necelých 24 % z celkového počtu DN, ktoré sa stanú na cestnej sieti Nitrianskeho kraja;
- Na území Nitrianskeho kraja boli analyzované nehodové lokality. Tie sa podľa policajných záznamov nachádzajú vo všetkých okresoch Nitrianskeho kraja okrem okresu Šaľa, ktorý nebol vyhodnotený ako nehodový z pohľadu ciest II. a III. triedy. V okrese Nitra boli vyhodnotené ako nehodové lokality úseky ciest II/513, II/563 a II/593. V okrese Topoľčany boli nehodové lokality zaznamenané na cestách II/499, III/1710, III/1753, III/1716, II/593, II/514, III/1706, III/1708, III/1232, III/1722, III/1711 a III/1700. V okrese Zlaté Moravce boli nehodové lokality na úsekoch cesty II/511. V okrese Levice boli zaznamenané nehodové lokality na cestách III/1543, III/1592, II/588, II/564 a III/1550. V okrese Nové Zámky ide cesty III/1500, II/580 a II/573. V okrese Komárno sú nehodové lokality na cestách III/1422, III/1452, III/1459, III/1455, II/563, III/1494, III/1470, II/509, II/589, III/1464 a III/1453.

Dotazníkové zisťovanie realizované v marci 2021 v obciach NSK, potvrdilo **pretrvávajúce problémy s bezpečnosťou a plynulosťou dopravnej premávky vo vybraných obciach, cez ktoré prechádzajú cesty I., II. a III. triedy**. Negatívne hodnotili plynulosť a bezpečnosť premávky na cestách I. triedy predovšetkým mestá (Šahy, Želiezovce, Šaľa, Hurbanovo, Komárno, Nitra, Zlaté Moravce, Topoľčany, Vráble, Tlmače a Štúrovo) a obce v ich bezprostrednej blízkosti. Za časté **príčiny nízkej plynulosti a bezpečnosti dopravnej premávky označili samosprávy nevyhovujúci stav cestných komunikácií** (65 % respondovaných obcí), **nerespektovanie maximálnej povolenej rýchlosti zo strany vodičov** (50 % obcí), **chýbajúce priechody pre chodcov** (44 % respondovaných obcí) a **chýbajúce obchvaty** (34 %). Mnohé obce uvádzali aj ďalšie dôvody problémov spôsobujúcich nízku bezpečnosť a plynulosť dopravnej premávky ako napr. **vysoká intenzita najmä nákladnej dopravy na cestách II. a III. triedy, chýbajúce chodníky pri frekventovaných komunikáciách v obci a infraštruktúra pre účastníkov nemotorovej dopravy (okrem chodcov aj pre cyklistov), chýbajúce prvky zvyšujúce bezpečnosť účastníkov premávky** (kruhové križovatky, zabezpečovacie zariadenia na žel. priecestiach, osvetlenie priechodov, zábradlia ap.), v mnohých prípadoch aj **agresivita účastníkov dopravnej premávky a prekážky na cestách – poľnohospodárske stroje alebo odstavené a nevhodne parkujúce dopravné prostriedky**. Samostatne hodnotili samosprávy stav miestnej infraštruktúry (chodníkov a mostov). Z hodnotenia vyplynula **naliehavosť riešiť nevyhovujúci stav miestnych komunikácií a chýbajúce chodníky**. Výsledky hodnotenia bezpečnosti a plynulosti dopravnej premávky na cestách NSK, ako aj

stavu miestnej dopravnej infraštruktúry z pohľadu samospráv uvádzajú obrázok 60 a príloha obrázky 57 -58.

Obr. 60: Bezpečnosť/plynulosť dopravnej premávky na cestách v obciach NSK

Zdroj: Dotazníkové zisťovanie, 2021

Z analýzy cestnej dopravy a infraštruktúry v Nitrianskom kraji boli identifikované nasledujúce problémy:

- Absencia kvalitných cestných ťahov v niektorých smeroch – dochádza k odkladu výstavby dôležitých dopravných spojení,
- Obmedzená dopravná dostupnosť niektorých území kraja – dochádza k odkladu výstavby dôležitých dopravných spojení,
- Nepriaznivý stavebný a dopravno-technický stav cestných úsekov II. a III. triedy a mostov,
- Nevysporiadané vlastnícke vzťahy k pozemkom pod cestami,
- Absencia realizácie cestných obchvatov na dôležitých cestných ťahoch v okolí významných miest – dochádza k odkladu výstavby dôležitých dopravných spojení,
- Nárast intenzít najmä nákladnej automobilovej dopravy,
- Hraničná/nedostatočná kapacita ciest najmä II. triedy – existencia úsekov cestnej siete, kde je prekročená kapacita, prípadne je kapacita takmer vyčerpaná,
- Bezpečnosť dopravy – nehodovosť – v kraji sa nachádza mnoho nehodových lokalít,
- Nepravdivosť, neúplnosť a nekonzistentnosť dát o cestnej sieti a cestnej premávke – údaje napr. v Centrálny databanke nie sú úplné a formáty dát sú nekonzistentné.

V súvislosti s cestnou dopravou bude dôležité v krátkom čase zmierniť až zastaviť rastúci trend automobilizmu a intenzívneho využívania nákladnej automobilovej dopravy v mestách a regiónoch NSK prechodom na ekologickejšie dopravné módy (napr. železničná doprava, nemotorová doprava ai.). Táto zmena prispeje k zvýšeniu kvality životného prostredia, ako aj kvality života obyvateľov v Nitrianskom kraji.

Železničná doprava

Regionálnu železničnú osobnú dopravu na území Nitrianskeho kraja zabezpečuje Železničná spoločnosť Slovensko (do decembra 2020 zabezpečovala železničnú dopravu aj spoločnosť RegioJet a. s.

Bratislava). Objednávateľom týchto služieb je v rámci celej SR MDV SR. Železničná sieť v NSK predstavuje 14 tratí, ktoré majú celkovú dĺžku 782 km (obr. 61).

Prevádzkované trate (NSK)
Železničná spoločnosť Slovensko (ZSSK)
Traťový úsek 135 (podľa CP) Nové Zámky – Komárno - Komárom
Traťový úsek 130 (podľa CP) Nové Zámky - Štúrovo – št.hr. SR/MR
Traťový úsek 130 (podľa CP) Šaľa – Palárikovo – Šurany/Nové Zámky
Traťový úsek 140 (podľa CP) Nové Zámky - Topoľčany
Traťový úsek 141 (podľa CP) Nitra - Rišňovce
Traťový úsek 150 (podľa CP) Nové Zámky - Kozárovce
Traťový úsek: 151 (podľa CP) Nové Zámky - Zlaté Moravce
Traťový úsek 152 (podľa CP) Štúrovo - Levice
Traťový úsek 153 (podľa CP) Čata – Šahy
Traťový úsek 153 (podľa CP) Šahy - Slatina
Traťový úsek 131 (podľa CP) Bodza – Komárno
Trate, ktoré nie sú v prevádzke (NSK)
Trať č.136 (podľa CP) Komárno – Kolárovo
Trať č. 134 (podľa CP) Šaľa – Neded
Trať č. 142 (podľa CP) Zbehy – Radošina
Trať č. 123 (podľa TTP) Kozárovce – Dražovce - Lužianky

Hlavná trať 130 Bratislava – Nové Zámky – Štúrovo – Maďarská republika je dvojkolažná, elektrifikovaná. Má medzinárodný a celoštátny význam. Jedná sa o trať súhrnej siete TEN-T a zároveň je trať zaradená do Paneurópskeho koridoru č. IV. V zmysle Uznesenia vlády SR č. 412 z 12.09. 2018 je plánovaná modernizácia trate do 200km/h (podľa štúdie realizovateľnosti pre IV. Koridor – Variant C). Trať č. 150 Nové Zámky – Zvolen je na úseku NSK vedená po ŽST Kozárovce a je traťou jednokolažnou, elektrifikovanou s maximálnou traťovou rýchlosťou do 100 km/h. Ostatné trate sú jednokolažné, neelektrifikované a majú regionálny význam. **Počty prepravených osôb v železničnej doprave mierne klesajú, napriek bezplatnému cestovnému vybraných skupín cestujúcich. Pre prevádzkovateľov dopravy to znamená pokles tržieb a vyššie nároky na financovanie zo strany objednávateľa.**

Podľa počtov vlakov osobnej dopravy je najviac zaťažená trať 130 Galanta – Nové Zámky a krátky úsek Nitra – Lužianky, kde je veľmi silná frekvencia vlakov, pričom absolútnu väčšinu tvoria prímestské osobné vlaky.

Tvar železničnej siete síce sleduje hlavné osi urbanistického osídlenia kraja, ale **technické parametre existujúcich tratí sú na veľmi nízkej úrovni a nedovoľujú vyššie jazdné rýchlosti a tým aj intenzívnejšiu ponuku dopravy.** Tento fakt má za následok **presun cestujúcich na verejnú autobusovú dopravu a individuálnu automobilovú dopravu a zníženie požiadaviek na železničnú dopravu.**

Železničná sieť Nitrianskeho samosprávneho kraja trpí vo veľkom rozsahu na zastaranosť a nedostatočnú údržbu. Za posledné roky neprišlo k rozvoju železničnej dopravnej cesty o nové traťové úseky s výnimkou úseku Šahy – Zvolen. **Modernizácia jednotlivých traťových úsekov je nedostatočná pre súčasné potreby, či už z hľadiska priepustnosti traťových úsekov a samozrejme maximálnej traťovej rýchlosti.**

Z pohľadu diaľkovej dopravy je samosprávny kraj previazaný pomocou uzlov Nové Zámky, Štúrovo, Levice, Úľany nad Žitavou a Šurany. Uzly Nové Zámky a Štúrovo slúžia na prepojenie regiónu s Bratislavou, Budapešťou a Prahou vlakmi kategórie EC, ktoré sú vedené počas dňa v dvojhodinovom takte. Železničné stanice Šurany, Levice a Úľany nad Žitavou spájajú región s Košicami, Zvolenom, Banskou Bystricou a Bratislavou. Tieto stanice sú obsluhované vlakmi kategórie R vedené v dvojhodinovom takte.

Z pohľadu prímestskej a medziregionálnej dopravy je región obsluhovaný vlakmi kategórie REX a Os. Vlaky kategórie REX slúžia na prepojenie Hornej Nitry s hlavným mestom Bratislavou. Od začiatku roka 2022 je zabezpečené lepšie prepojenie osobnej železničnej dopravy (vlakmi kategórie REX a Os) aj na mestá v Trnavskom kraji (Trnava a Hlohovec). V čase dopravnej špičky dopĺňajú vlaky REX systémové vlaky Os na návoz a odvoz cestujúcich do Bratislavy zo smeru Nové Zámky. Pre prímestskú dopravu sú podstatné kapacitné a rýchle spojenia regionálnych sídiel, s naviazaním na diaľkovú dopravu a poskytnutím dostatočného rozsahu spojov pre kvalitnú alternatívu voči individuálnemu motorizmu. Základom dopravnej obsluhy je systémový 2h takt vlakov Os so zahustením na 1h takt v čase dopravnej špičky. Výnimkou je najvýznamnejší regionálny traťový úsek spájajúci mestá Nové Zámky - Bratislava, kde vlaky premávajú celodenne v 1h takte. Znížený rozsah dopravných výkonov bol zabezpečovaný na traťových úsekoch Levice – Štúrovo, Čata – Šahy, kde ale od 1. 1. 2019 došlo k rozvoju dopravnej obsluhy na úseku Šahy – Zvolen, čím sa skvalitnilo prepojenie Nitrianskeho samosprávneho kraja s Banskobystrickým samosprávnym krajom.

Prirodzené prestupné body v prímestskej doprave na území NSK v železničnej doprave:

ŽST Nové Zámky: prípoje na vlaky kategórie Os a REX smer/zo smeru Bratislava, Galanta Komárno, Nitra, Štúrovo

ŽST Štúrovo: prípoje na vlaky kategórie Os smer/zo smeru Čata, Levice

ŽST Nitra: prípoje na vlaky kategórie Os smer/zo smeru Leopoldov, Nové Zámky

ŽST Levice: prípoje na vlaky kategórie Os smer/zo smeru Štúrovo, Nové Zámky

ŽST Kozárovce: prípoje na vlaky kategórie Os smer/zo smeru Zlaté Moravce

Prirodzené prestupné väzby medzi prímestskou a diaľkovou dopravou na území NSK v železničnej doprave sú:

ŽST Nové Zámky prípoje na vlaky R a EC smer/zo smeru Praha, Budapešť, Berlín, Bratislava, Štúrovo

ŽST Šurany prípoje na vlaky R smer/zo smeru Bratislava, Zvolen

ŽST Úľany nad Žitavou a Kozárovce prípoje na vlaky R smer Zlaté Moravce, Zvolen

ŽST Štúrovo prípoje na vlaky EC smer/zo smeru Praha, Budapešť, Berlín, Bratislava, Nové Zámky.

Vhodné prestupné body na koordináciu prímestskej vlakovej a prímestskej autobusovej dopravy:

Nové Zámky, Nitra, Levice, Úľany nad Žitavou, Kozárovce, Štúrovo, Šaľa, Gbelce, Šahy, Topoľčany.

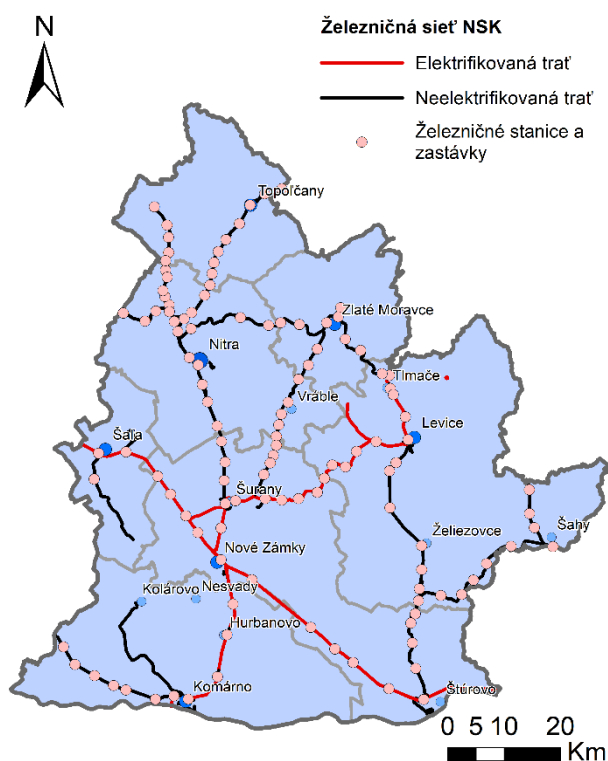
Regionálne železničné trate majú veľký rozvojový potenciál za predpokladu ich modernizácie (zrýchlenie dopravy, zvýšenie početnosti spojení, modernizácia vozového parku, modernizácia železničnej infraštruktúry, budovanie bezbariérových a kvalitne vybavených železničných zastávok a prestupných terminálov). Veľké možnosti sú aj v integrovanom systéme regionálnych dopráv (PAD, MAD a železničná) vo vytvorení spoločnej dopravnej siete s integrovanou tarifou a zjednotením cestovných dokladov.

Prieskumu (2021) sa zúčastnilo 75 obcí obsluhovaných železničnou dopravou (80,6 % obcí NSK dostupných žel. dopravou). Z výsledkov vyplynulo, že frekvenciou spojenia počas pracovných dní je veľmi spokojných a spokojných 36 % obcí a nespokojných resp. veľmi nespokojných 28 % obcí. Počas víkendov a sviatkov sa spokojnosť obcí s frekvenciou spojov znížila (30,7 %) a naopak vzrástol podiel nespokojných obcí (33,3 %). **Za problematickú považujú obce aj nevyhovujúcu nadväznosť spojov vo VOD, až 45 % obcí NSK navrhuje lepšie zosúladiť nadväznosť spojov VOD (autobus – vlak) a 21 % obcí zavedenie nových spojov vo VOD.**

Ostatné druhy dopravy

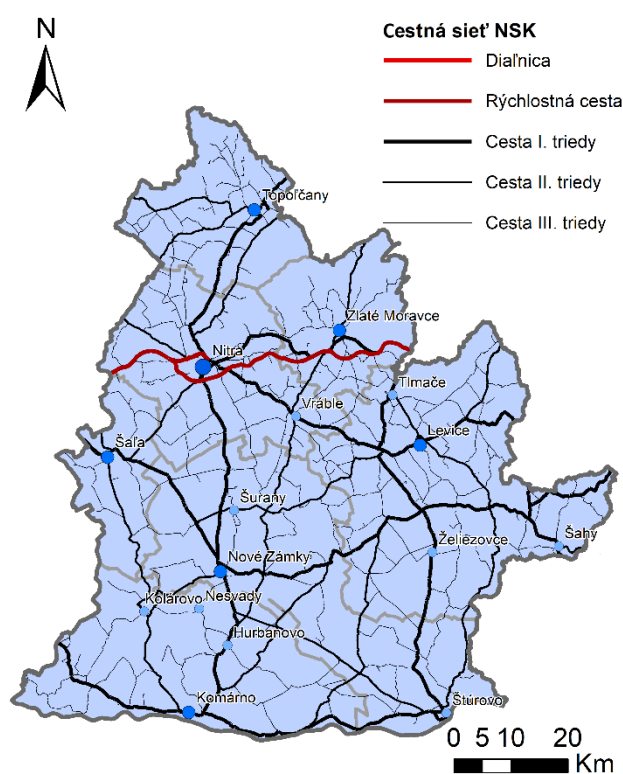
Nitriansky kraj je prístupný taktiež leteckou dopravou a to cez letisko v Nitre-Janíkovciach, ktoré v roku 1998 získalo štatút medzinárodného letiska pre nepravidelnú leteckú dopravu. Riekou Dunaj je zabezpečené prepojenie Slovenska so štátmi juhovýchodnej a západnej Európy vodnou dopravou (je súčasťou vodnej cesty Dunaj-Mohan-Rýn). Prístav celoštátneho významu v kraji tvorí mesto Komárno. Prístav sa využíva v rámci nákladnej dopravy na prekládku tovarov medzi prostriedkami železničnej,

Obr. 61: Železničná sieť v NSK

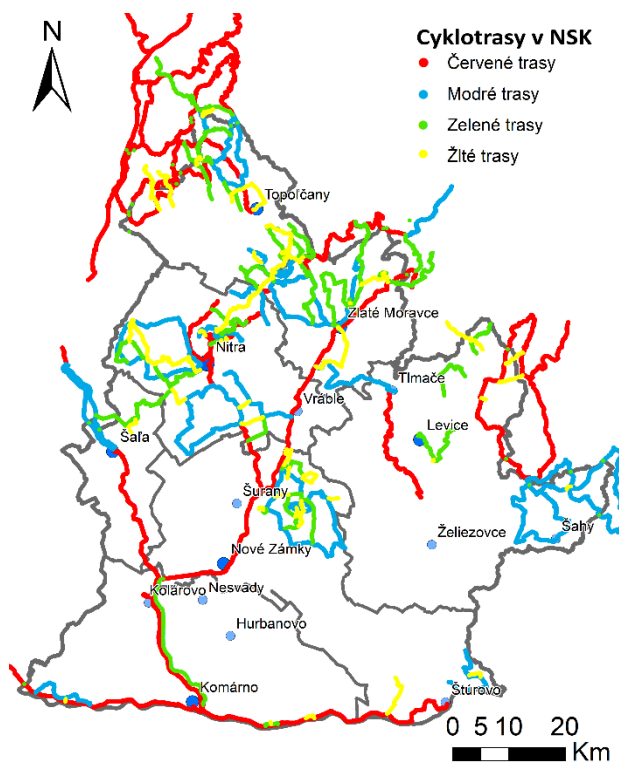
Zdroj: Vlastné spracovanie

Obr. 62: Cestná sieť v NSK

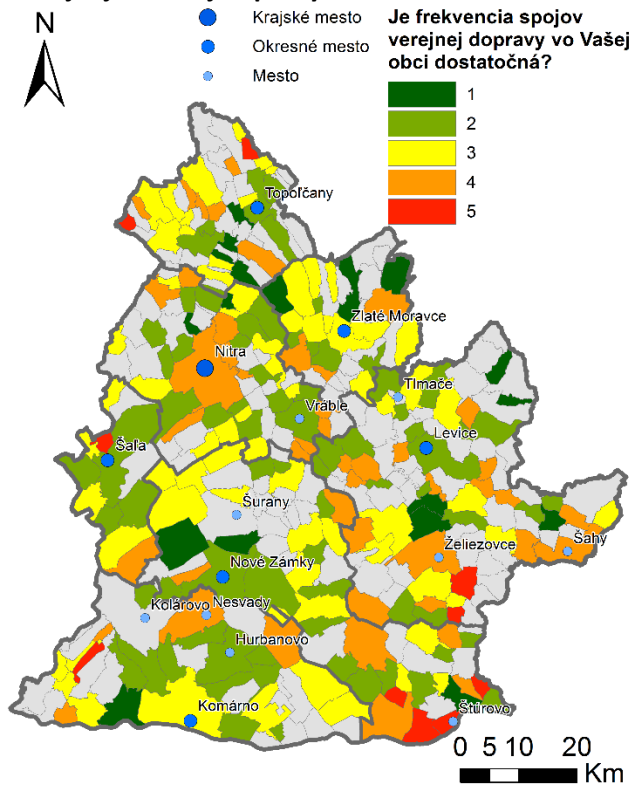
Zdroj: Vlastné spracovanie

Obr. 63: Sieť cyklotrás v NSK

Zdroj: Vlastné spracovanie

Obr. 64: Spokojnosť s frekvenciou spojov verejnej osobnej dopravy

Zdroj: Dotazníkové zisťovanie

cestnej a vodnej dopravy priamo alebo s využitím ako medziskladovacieho priestoru. Aktuálny technický stav infraštruktúry na území prístavu Komárno je do značnej miery nevyhovujúci - táto **infraštruktúra je značne zastaraná a udržiavaná iba v nevyhnutnej miere**. Objem prekladaného množstva tovaru v prístave Komárno sa v rokoch 2013 - 2017 pohyboval na úrovni 85 tis. – 150 tis. ton/rok. V rámci osobnej lodnej dopravy je využívaný prístav Komárno prevažne vnútroštátne, hlavne v letných mesiacoch, kedy premávajú výletné lode do Bratislavy a príležitostne aj do iných okolitých miest na Dunaji. V medzinárodnej osobnej preprave sa nevyužíva. Okrem toho sa v Komárne nachádza aj športový prístav Maják pre kotvenie malých plavidiel a jacht.

Cyklistická a pešia doprava

Z analýzy cyklistickej a pešej dopravy v rámci Plánu udržateľnej mobility Nitrianskeho kraja (2019) vyplýva, že cyklistické vzdialenosti v rámci kraja sú veľmi krátke (do 6 km) a dominantným územím, kde sa odohrávajú dopravné, **cyklistické pohyby sú predovšetkým mestá a ich bezprostredné okolie a tiež pohyby medzi blízkymi mestami a obcami**. Kľúčovým faktorom podpory cyklo dopravy v kraji je napojenie vnútromestských cyklistických systémov na vonkajšiu sieť cyklotrás vedúcich v rámci kraja. NSK má **vybudovanú sieť kostrových cyklotrás** (Ponitrianska, Požitavská, Pohronská a Vážska cyklo magistrála) **s napojením na medzinárodnú cyklotrasu EUROVELO 6** – Dunajskú cyklistickú cestu (Stratégia rozvoja cyklotrás v NSK na roky 2021 – 2027, 2020). Najväčšia hustota cyklistických trás je v okolí miest Nitra, Komárno a Zlaté Moravce a obce Podhájska. V blízkosti Levíc je izolovaná cyklotrasa bez priameho napojenia na trasu krajského významu. V NSK **neexistuje centrálna databáza mestských a ostatných cyklotrás**. Existuje však centrálna databáza cykloturistických trás, ktorá v sebe zahŕňa aj viaceré úseky cyklotrás. I keď nehodovosť cyklistov v NSK klesá, je **v záujme zvyšovania bezpečnosti cyklistickej dopravy znížiť využívanie frekventovaných cestných úsekov na cyklo dopravu** a časť existujúcich cyklotrás (predovšetkým po cestách I. a II. triedy) pretrasovať na najbližšie poľné a lesné cesty a cesty pozdĺž vodných tokov.

V NSK tvorí sieť cykloturistických trás celkom 1223,65 km (2020) značených cyklotrás (obr. 63), ďalších 250 km je zrekognoskovaných a niektoré z nich sú pripravené na vyznačenie do roku 2023. Strategické sú červeno značené diaľkové cyklo magistrály vedené pozdĺž vodných tokov, hrebeňom pohoria Tribeč a Považského Inovca. **Stav a vybavenosť cyklotrás doplnkovou cykloturistickou infraštruktúrou je veľmi rôzny, závisí od významu cyklotrasy** a dopĺňa sa len postupne. Medzi najvýznamnejšiu doplnkovú cykloinfraštruktúru je možné zaradiť stojany pre parkovanie bicyklov, cykloodpočívadlá, dobíjacie stanice pre elektrobicykle, stojany s veľkoplošnými mapami, informačné tabule, imidžové miesta, v službách aj ostatnú vybavenosť pre cyklistov ako cyklo predajne a cykloservisy, požičovne a úschovne bicyklov, reštaurácie a ubytovacie zariadenia prispôbolené potrebám cyklistov, resp. cykloturistov. Dôležitou súčasťou doplnkovej infraštruktúry sú aj **dobíjacie stanice pre elektrobicykle, systémy zdieľania bicyklov** (bikesharing) alebo **systémy podporujúce prepojenie cyklo dopravy a verejnej osobnej dopravy** (Bike & Ride), ktoré sú **v obciach a mestách NSK zavedené ojedinele alebo absentujú celkom**.

PUM identifikuje v cyklistickej doprave a infraštruktúre NSK nasledujúce hlavné problémy:

- Väčšina miest nemá pripravené prípadne zrealizované projekty samostatných cyklotrás.
- Majetková nevysporiadanosť pozemkov, často zložité majetkové vzťahy.
- Všeobecný nedostatok financií a nesytemové financovanie cyklistickej dopravy.
- Vysoká intenzita automobilovej dopravy a nákladných vozidiel na niektorých komunikáciách nižších kategórií.
- Nespojité vedenie trás a viaceré oblasti úplne bez cykloturistických trás na území NSK.
- Absencie systému modernizácie a údržby cyklistických chodníkov.

Integrácia verejnej dopravy

Verejná osobná doprava (VOD) je aktuálne v NSK zabezpečovaná dvomi druhmi dopravy – autobusovou a železničnou. Prímestská autobusová doprava v NSK (PAD) je zabezpečovaná 180 linkami s denným počtom spojov 4431 (PUM, 2019) a MAD 67 linkami s denným počtom spojov 2035. Železničná doprava je v kraji zabezpečovaná s denným počtom vlakov 424. V súčasnosti je železničnou dopravou obsluhovaných 93 obcí NSK (26,3 %).

V NSK je spolu 354 miest a obcí, z čoho:

- 354 miest a obcí je obsluhovaných PAD
- 16 miest a obcí je obsluhovaných MAD
- 94 miest a obcí s ich časťami je obsluhovaných železničnou dopravou.

Objednávateľom v regionálnej železničnej doprave je MDV SR, v prímestskej a autobusovej doprave sú objednávateľmi VÚC a v mestskej hromadnej doprave sú objednávateľmi príslušné obce a mestá. Zo záverov analýz verejnej osobnej dopravy v PUM NSK (2019) vyplýva, že **dochádza k dlhodobému trendu úbytku cestujúcich a poklesu výkonov vo VOD, najmä z dôvodu nízkej miery konkurencieschopnosti voči automobilovej doprave. Pokles počtu cestujúcich je príčinou poklesu tržieb a rastu výdavkov z rozpočtu objednávateľov VOD.**

Prieskum v obciach NSK (2021) potvrdil, že **menej spokojné s obslužnosťou územia VOD do krajského mesta sú samosprávy nachádzajúce sa na juhu (okresy KN a NZ) a juhovýchode kraja (okres LV) a v hraničných (na hraniciach s Maďarskom ako aj na hraniciach kraja) oblastiach.** Nízka spokojnosť s obslužnosťou VOD do krajského mesta bola zaznamenaná aj u miest Topoľčany, Šahy, Štúrovo, Komárno, Hurbanovo, Šaľa a Želiezovce. Celkovo je v rámci NSK s obslužnosťou VOD do krajského mesta nespokojných alebo prevažne nespokojných 37 % respondovaných obcí. Obslužnosť obcí VOD do okresného mesta bola hodnotená obcami priaznivejšie. Aj v uvedenom prípade hodnotili obslužnosť VOD ako slabšiu najmä obce nachádzajúce sa na juhu a juhovýchode kraja (okresy NZ a LV). Nízku úroveň obslužnosti do krajského ako aj do najbližšieho okresného mesta vykazujú najmä obce: (okres LV) Šahy, Starý Hrádok, Šalov, Veľké Ludince, Malé Ludince, Zalaba a (okres NZ) Belá, Sikenička Ľubá, Biňa, Leľa a obec Lipové (okres KN). Ako častý dôvod nespokojnosti s obslužnosťou VOD v týchto obciach boli uvádzané: nedostatočný počet spojov počas pracovných dní, chýbajúce spoje počas víkendov a sviatkov ako aj fakt, že obec nemá prístup k železničnej doprave. **Zabezpečenie vyššej frekvencie VOD je však limitované nižšou intenzitou využívania VOD (klesá). Nadväznosť liniek VOD hodnotili obce NSK ako prevažne vyhovujúcu, v časti NSK (Lehota, Pribeta, Šalov, Lipové, Malé Ludince, Vyškovce nad Ipľom, Zalaba, Klížska Nemá) je zabezpečená nevyhovujúco. K zlepšeniu obslužnosti obcí VOD ako aj nadväznosti jednotlivých druhov VOD by mohla prispieť integrácia dopravných systémov v kraji.** Detailné hodnotenie obslužnosti VOD v NSK a nadväznosti liniek VOD dokumentujú obrázok 64 a príloha obrázky 59-62.

Úzke miesta VOD v NSK (podľa PUM NSK, 2019):

- Absencia IDS - nízka úroveň integrácie dopravy.
- Úroveň zastávok a AS v NSK je nízka, čím dochádza k znižovaniu atraktivity verejnej osobnej dopravy, kvality života a konkurencieschopnosti v danom území bez komplexného riešenia integrovanej dopravy.
- Nízka informovanosť verejnosti, absencia inteligentných zastávok a ďalších informačných systémov, neatraktívne čakacie plochy, nedostatočná úroveň bezbariérovosti, nízky rozsah doplnkových služieb.
- Pre koordináciu železničnej a autobusovej dopravy chýbajú prestupné body medzi jednotlivými druhmi dopravy, moderné komunikačné zariadenia medzi vozidlami a dispečingami a prvky integrácie dopravných systémov.
- Vo veľkej miere zúžená diaľková autobusová doprava – najmä v špičkách chýbajúce rýchle spoje pri spojeniach okresných miest s krajským.

- Absencia zmeny legislatívy pri zabezpečovaní obsluhy VOD v koncových obciach, pohraničných oblastiach (medzinárodných), rekreačných oblastiach má za následok nízku ponuku.
- Disproporcia ponuky počtov spojov v obciach, nízky počet autobusových spojení v koncových obciach a počas víkendov, obce bez obsluhy počas víkendov.
- Absencia koordinátora a organizátora verejnej dopravy, vytvorenie celonárodného prevádzkového konceptu verejnej dopravy a jeho implementačného plánu.
- Neexistuje centrálny informačný systém pre všetky druhy verejnej dopravy na území kraja, vrátane internetovej aplikácie do mobilných telefónov;
- Chýbajúce kompetencie (vrátane financií) VÚC objednávať regionálnu osobnú železničnú dopravu s ohľadom na potrebu kraja.

Mestská autobusová doprava

- Absencia preferenčných jazdných pruhov pre MAD.
- Fyzicky aj morálne zastaralý tarifný systém – strojčky a označovače čipových kariet.
- Vysoký počet autobusov s naftovým pohonom – negatívny dopad na životné prostredie.
- Chýbajú inteligentné zastávky s informáciami o príchode spojov/liniek.
- Absencia riadenia križovatiek s prednosťou pre autobusy MAD.
- Nevyhovujúce časové intervaly spojov MAD (možným riešením sú menšie vozidlá a hustejšie intervaly).

B.3.2 Vodné hospodárstvo

Vodné hospodárstvo Nitrianskeho kraja je charakteristické sieťou verejných vodovodov, kanalizácií a vodohospodárskych zariadení určených na úpravu a distribúciu vody, ako i odvod odpadovej vody cez prečistovací systém do finálneho recipienta. Vodné hospodárstvo ďalej zahŕňa sústavu vodných nádrží a vodných diel situovaných na vodných tokoch za účelom ich regulácie.

Zásobovanie pitnou vodou na území kraja sa realizuje prostredníctvom skupinových alebo samostatných vodovodov. Najvýznamnejšou vodárenskou sústavou na území kraja sú skupinové vodovody, ktoré vznikli prepojením viacerých vodovodných systémov na báze veľkokapacitných zdrojov vody, predovšetkým VZ Gabčíkovo a VZ Jelka (nachádzajúcich sa v Trnavskom kraji) a neustále sa rozvíjajú a rozširujú.

Najvýznamnejšie vodárenské sústavy sú:

- skupinový vodovod Jelka – Galanta - Nitra: zásobuje najmä SKV Šaľa a SKV Nitra a tiež obce po trase
- skupinový vodovod Gabčíkovo – Nové Zámky – Levice: zásobuje SKV Levice, SKV Nové Zámky, SKV Vráble – Zlaté Moravce, SKV Štúrovo a mnohé menšie skupinové vodovody, ako aj samostatné vodovody v obciach po trase hlavných prívodov vody v okresoch Komárno, Levice, Nové Zámky, Nitra, Zlaté Moravce a Šaľa
- Ponitriansky skupinový vodovod na území Nitrianskeho kraja zásobuje len čiastočne, zásobuje najmä SKV Topoľčany, SKV Nitra a menšie samostatné vodovody v okresoch Nitra a Topoľčany.

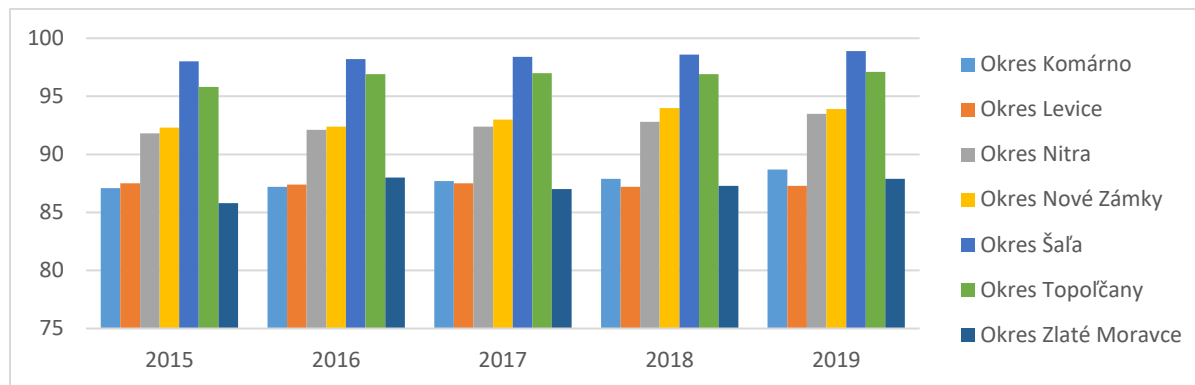
Na území Nitrianskeho kraja zabezpečuje zásobovanie obyvateľov pitnou vodou z verejných vodovodov predovšetkým Západoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s., so sídlom v Nitre. Pôsobia tu aj menšie vodárenské spoločnosti:

- Komárňanské vodárne a kanalizácie, a. s., (KOMVAK, a. s.) so sídlom v Komárne,
- MsVaK – Vodárne a kanalizácie mesta Hurbanovo,
- v niektorých obciach kraja s miestnym vodovodom je vodovod v správe obecného úradu.

V rámci Nitrianskeho kraja, ku koncu roka 2019 približne 92,47 % jeho obyvateľov bolo zásobovaných pitnou vodou prostredníctvom verejných vodovodov. Na zásobovanie obyvateľstva vodou sa využívajú len zdroje podzemnej vody, pričom rozhodujúce zdroje sú situované mimo územia kraja,

v okresoch Dunajská Streda a Galanta (Trnavský kraj). Ide o veľkozdroje Gabčíkovo a Jelka, z ktorých sú dotované vodovody v okresoch Nové Zámky, Nitra, Levice, Šaľa a okrajovo okres Komárno. Najvýznamnejšie zdroje podzemnej vody sa nachádzajú v kvartérnych sedimentoch riek Dunaj, Váh, Nitra, Žitava a Hron. Niektoré z nich však boli časom znehodnotené a vo všeobecnosti sú ohrozované najmä poľnohospodárskou výrobou. **Kvalitné a výdatné vodárenské zdroje má Komárno (Alžbetin ostrov) 345,0 l.s⁻¹, okres Topoľčany (Radošina), okres Levice (Plášťovce – 42,0 l.s⁻¹), Nové Zámky (Dvory and Žitavou), Nitra (Podhorany), Hurbanovo (Pavlov Dvor, celková kapacita 90,0 l.s⁻¹).**

Obr. 65: Podiel obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejných vodovodov v okresoch NSK

Zdroj: Vlastné spracovanie, Datacube 2021

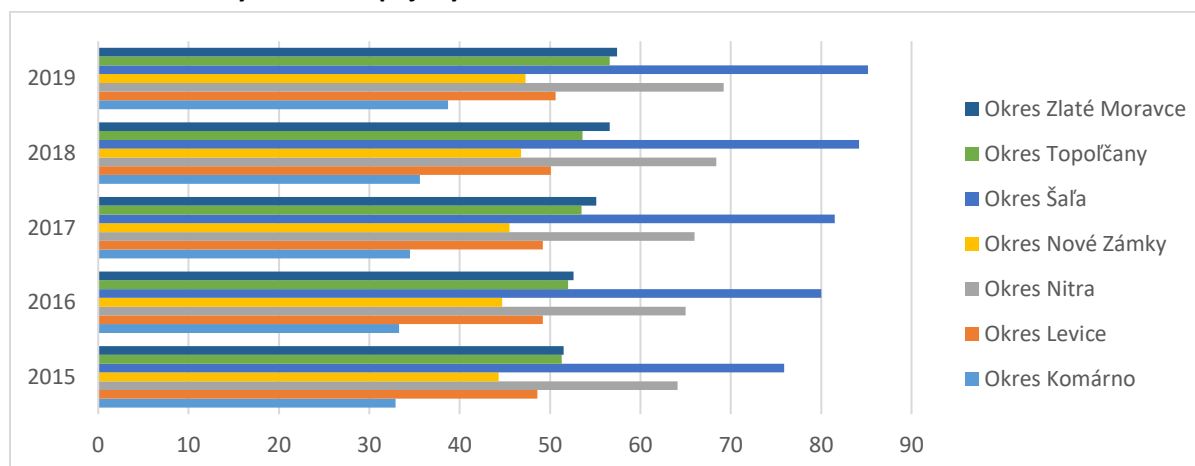
Z hľadiska jednotlivých okresov stav napojenosti je rôzny, najväčší podiel obyvateľov s prístupom k verejnemu vodovodu je v okrese Šaľa (98,9 %) a Topoľčany (97,1 %) a najmenej ľudí je napojených v okresoch Levice (87,3 %) a Zlaté Moravce (87,9 %).

Podľa Plánu rozvoja verejných vodovodov je v Nitrianskom kraji bez verejného vodovodu 38 obcí. V niektorých obciach je vodovod rozostavaný, resp. nie je dostavaný vo všetkých častiach obce. Zoznam obcí v jednotlivých okresoch Nitrianskeho kraja bez vodovodu je súčasťou prílohy tab. 67.

Niektoré vodovody v minulosti nespĺňali všetky požiadavky na kvalitu vody z hľadiska obsahu jednotlivých chemických prvkov a ich zlúčenín ako napr. železo (Fe), mangán (Mn), amoniak (amónne ióny), či sírany (SO_4^{2-}). Ide o niektoré obce nachádzajúce sa v okrese Komárno.

Z hľadiska stavu kanalizačnej siete a ČOV v jednotlivých okresoch NSK je situácia neuspokojivá. V r. 2019 priemerný podiel obyvateľstva NSK napojených na kanalizáciu a ČOV bol len na úrovni 57,86 %. Pokrok v budovaní nových kanalizačných sietí je taktiež len relatívne skromný, medzi rokmi 2015 – 2019 vzrástol podiel obyvateľstva pripojených na kanalizáciu v NSK len o 9,8 %.

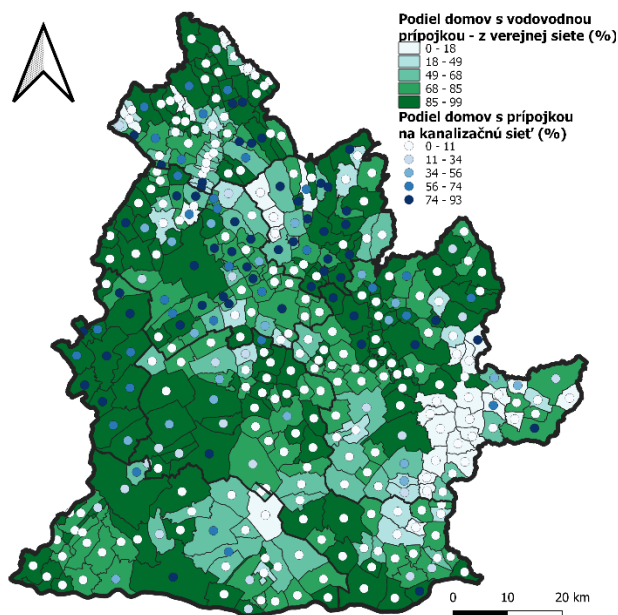
Obr. 66: Podiel obyvateľov napojených na kanalizáciu v okresoch NSK

Zdroj: Vlastné spracovanie, Datacube 2021

Taktiež medzi jednotlivými okresmi kraja prevládajú pomerne veľké rozdiely v miere napojenosti ich obyvateľov na kanalizáciu. V r. 2019, najväčší podiel obyvateľov napojených na kanalizáciu a ČOV bol v okrese Šaľa (85,2 %) a okrese Nitra (69,2 %), s vysokým odstupom nasledujú okresy Zlaté Moravce (57,4 %) a okres Topoľčany (56,6 %). Najmenší podiel obyvateľov napojených na kanalizáciu je v okresoch Komárno (38,7 %) a Nové Zámky (47,3 %). Detailnejšiu informáciu o podiele domov s vodovodnou prípojkou a prípojkou na kanalizačnú sieť v obciach NSK uvádza obr. 67.

Obr. 67: Podiel domov s vodovodnou prípojkou a prípojkou na kanalizačnú sieť v obciach NSK

Zdroj: SODB 2021.

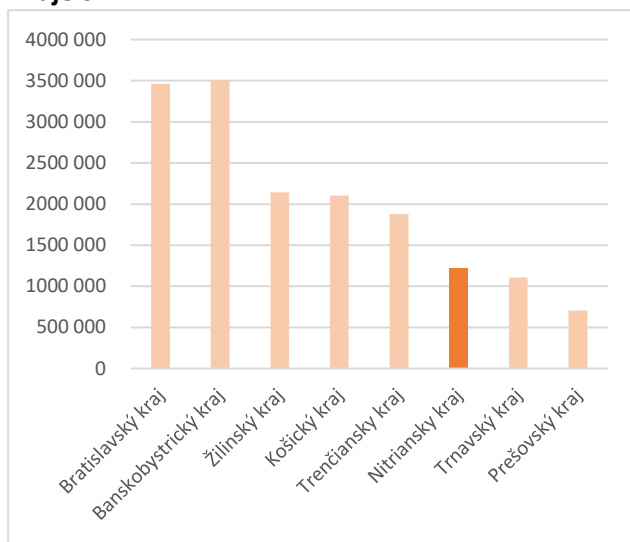
Z hľadiska organizácie zberu odpadovej vody a foriem vyhotovenia stokových sietí, predovšetkým v centrálnych častiach miest a obcí sú spravidla vybudované jednotné stokové siete s odľahčovaním dažďových vôd do recipienta. V menšej miere sa realizovali aj delené stokové siete. V okrajových častiach miest a v menších obciach je najčastejšie vybudovaná splašková kanalizácia, vody z povrchového odtoku sú odvádzané existujúcimi rigolmi do recipientov. Pri realizácii stokových sietí je prioritne využívaný gravitačný systém, v prípade nepriaznivých sklonov územia je realizované prečerpávanie odpadových vôd. V lokalitách s riedkou hustotou zástavby sú navrhované a vybudované decentralizované a individuálne postupy odvádzania odpadových vôd.

B.3.3 Energetika, telekomunikačné siete a internet

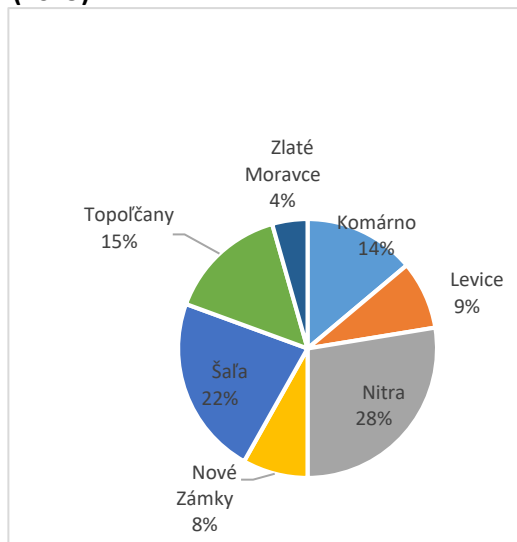
Z hľadiska produkcie a zásobovania elektrickou energiou má Nitriansky kraj spolu so susedným Trnavským krajom **dominantné postavenie v Slovenskej republike**. Na území Nitrianskeho kraja (okres Levice) je lokalizovaná jadrová elektrárň Mochovce a vo vzdialenosti 12 km od hraníc NSK, v Trnavskom kraji sa nachádza ďalšia jadrová elektrárň Jaslovské Bohunice. Obe elektrárne vyprodukujú celkom 53,4 % elektrickej energie na Slovensku. V roku 2021 uvedie AE Mochovce do prevádzky ďalšie dva bloky, ktoré nahradia výpadok kapacity nováckej hnedouhoľnej elektrárne. **Ďalšie zdroje elektrickej energie lokalizované na území Nitrianskeho kraja sú diverzifikované**. Do distribučnej sústavy je v NSK pripojených približne 400 zariadení na výrobu elektrickej energie, medzi najvýznamnejšie patria: bioplynové stanice (21), zariadenia kogeneračných jednotiek (8), zariadenia kombinovanej výroby elektriny a tepla (3), 17 malých vodných elektrární a 357 fotovoltiky (Územný plán NSK). Zoznam evidovaných ďalších zdrojov elektrickej energie uvádza príloha tab. 63.

Spotreba elektrickej energie na Slovensku v roku 2019 dosiahla 16 132 568 MWh a Nitriansky kraj sa na celkovej spotrebe krajiny podieľal 7,6 %, t. j. tretí najnižší podiel po Prešovskom (4,4 %) a Trnavskom kraji (6,9 %) (obr. 68). Do roku 2018 spotreba elektriny v NSK mierne rástla, v roku 2019 klesla. **Na spotrebe sa z hľadiska jednotlivých regiónov NSK intenzívne podieľajú najmä tie, v ktorých je koncentrovaný energeticky náročnejší priemysel – okresy Nitra a Šaľa (obr. 69).**

Obr. 68: Spotreba elektriny v roku 2019 (v MWh) – kraje SR

Obr. 69: Spotreba el. energie v okresoch NSK (2019)

Zdroj: ŠÚSR, Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2020

Prenos elektrickej energie vykonáva na území NSK (aj v rámci celej SR) spoločnosť Slovenská elektrizačná prenosová sústava, a. s. (SEPS), ktorá zabezpečuje prenos el. energie na nadregionálnej úrovni. Na území NSK je prevádzkovateľom distribučnej el. sústavy spoločnosť Západoslovenská energetika, a. s. (ZSE), ktorá prevádzkuje siete, na ktoré sú pripojení jednotliví odberatelia. **Stav sietí ZVN 400 kV ako aj VVN 110 aktuálne v prevažnej miere spĺňajú požiadavky na spoľahlivé zásobovanie NSK elektrickou energiou.**

Cez územie NSK je vedený tranzitný plynovod európskej sústavy distribúcie plynu EUSTREAM (od Ukrajiny až po západné Slovensko) a medzištátny plynovod distribučnej siete plynu vysokého tlaku Slovenského plynárenského priemyslu. Z priestorového hľadiska je v okresoch Nitra, Šaľa a Komárno plynofikovaná takmer každá obec. V okresoch Nové Zámky a Levice je vyšší počet obcí, v ktorých nebola vybudovaná miestna distribučná plynovodná sieť (najmä juhovýchodný cíp okresu medzi riekami Hron a Ipeľ). Podľa SPP a. s. **je vzhľadom na polohu obcí a predpokladaný objem dodaného plynu realizácia siete nerentabilná.** Podobná je situácia v okresoch Topoľčany a Zlaté Moravce, v obciach okresov, kde dosiaľ nebola vybudovaná miestna plynovodná distribučná sieť. V prípade rozširovania siete, SPP – distribúcia a. s. predpokladá investície z cudzích zdrojov. Prepravná kapacita VTL plynovodných sústav postačuje na dodávku požadovaného množstva zemného plynu. **Rekonštrukcie vyžadujú niektoré vetvy VTL sústavy (okres Nové Zámky, Topoľčany) a najmä miestne distribučné siete, vzhľadom na ich končiacu životnosť (Šaľa, Nové Zámky, Topoľčany, Nitra).**

Spotreba plynu v objeme 577 mil. m³ je v rámci SR druhá najvyššia (po Bratislavskom kraji). Za posledných 5 rokov spotreba plynu v Nitrianskom kraji mierne klesla (o 4,1 %) i keď v jednotlivých rokoch podliehala výkyvom, ktoré môžu súvisieť s klimatickými zmenami, ekonomickými faktormi (napr. cena plynu) a úspornými opatreniami pri odbere energie.

Zásobovanie teplom je na území NSK zabezpečované rôznymi spôsobmi. Najväčším zdrojom výroby tepla je zemný plyn, prakticky vo všetkých obciach, ktoré sú v distribučnej sieti plynu. Zemný plyn na výrobu tepla sa využíva v individuálnych bytových a v domových kotolniach, ako aj vo väčšine kotolní centrálnych zdrojov tepla. **Centrálné zásobovanie teplom je realizované vo väčších mestách – Nitra,**

- biomasa – 10 energetických zariadení, ktorých celkový inštalovaný výkon predstavuje 328,2 MW,
- bioplyn – 18 energetických zariadení s celkovým inštalovaným výkonom 22,72 MW,
- plyn ČOV – 2 zariadenia s celkovým výkonom cca 0,5 MW,
- geotermálna energia,
- energia prostredia (zemského tepla) na báze tepelných čerpadiel.

Z dotazníkového zisťovania realizovaného v obciach NSK vyplynulo, že **v 26 % obciach využívajú samosprávy alebo domácnosti alternatívny zdroj energie na výrobu elektrickej energie alebo na vykurovanie**. Z hľadiska využitia OZE 15 obcí (6,3 % obcí NSK) uviedlo, že využíva energiu z biomasy, 42 (18 %) obcí uviedlo, že využíva energiu zo slnka (na výrobu elektriny a na ohrev vody a vzduchu) a 9 obcí (3,8 %) vodnú energiu na výrobu elektriny, 8 obcí (3,4 %) uviedlo, že využíva iný OZE prevažne geotermálnu vodu a tepelné čerpadlá. Vo viacerých obciach NSK využívajú kombináciu viacerých OZE (obr.70).

Telekomunikácie a internet

Nitriansky kraj má veľmi dobré pokrytie telekomunikačnými sieťami. Podľa údajov operátorov Orange, Slovak Telekom a O2 (príloha obrázky 44 - 51) je možné sa pripojiť na sieť širokopásmového internetu vo všetkých obciach kraja. Tzn., že sa na území NSK nenachádzajú biele miesta (bez pokrytia internetom). Väčšie rozdiely v rámci územia kraja sú v dostupnosti rýchleho a super rýchleho internetu. **Pokrytie územia kraja sieťami, so zvyšujúcou sa rýchlosťou internetu klesá.** Relatívne dobré je pokrytie sieťou 4G/LTE (do 100 Mb/s). Mobilná sieť 4G+/LTE (680 Mb/s) je dostupná len v mestách Nitra, Levice, Nové Zámky, Komárno a ich zázemí. Optický internet je dostupný v Nitrianskom kraji v 14 mestách a 36 obciach kraja (14,12 % obcí).

Z hľadiska využívania internetu domácnosťami v NSK **majú domácnosti dobrý prístup na internet. V porovnaní s ostatnými kraji SR patrí Nitriansky kraj k najlepšie hodnoteným krajom SR.** V roku 2019 dosiahla pripojenosť domácností v Nitrianskom kraji na internet 83,7 % (priemerne v SR 82,2 %, v Bratislavskom kraji 83,7 %). Prístup na internet je lepší v domácnostiach s vyšším počtom dospelých žijúcich v spoločnej domácnosti a v domácnostiach s deťmi. V pevnej sieti bolo v Nitrianskom kraji v roku 2019 evidovaných 208 887 užívateľov (13,1 % užívateľov v SR) s pripojením na internet. **Počet pripojení na internet v posledných piatich rokoch rastie.** V roku 2020 dosiahol Nitriansky kraj hodnotu 87,7 % (druhú najvyššiu po Bratislavskom kraji). Podľa výsledkov zisťovania ŠÚSR (2020)³⁰ využívalo internet v posledných troch mesiacoch až 95,4 % všetkých domácností na Slovensku. Primárne na komunikáciu, vyhľadávanie informácií, počúvanie hudby a sledovanie videa a využívanie on-line služieb (najmä internetové bankovníctvo) (príloha obr. 52) **Menej intenzívne využívajú domácnosti internet na komunikáciu s verejnými inštitúciami.** Za posledných 12 mesiacov roku 2020 využilo 56,4 % domácností internet na získanie informácií z webu alebo app stránok verejných inštitúcií, 30,2 % na sťahovanie a tlač úradných formulárov a len 21,2 % na odosielanie vyplnených formulárov. Často uvádzanými dôvodmi domácností pre nezaslanie elektronicky vyplnených formulárov z webových stránok verejnej inštitúcie boli, že nebolo potrebné predkladať úradné formuláre (76,0 %), formuláre predložila osoba mnou poverená (27,9 %), nedostatok zručností alebo vedomostí (21,1 %), chýbajúci elektronický podpis alebo preukaz (17,6 %) alebo obava o ochranu osobných údajov (14,6 %).

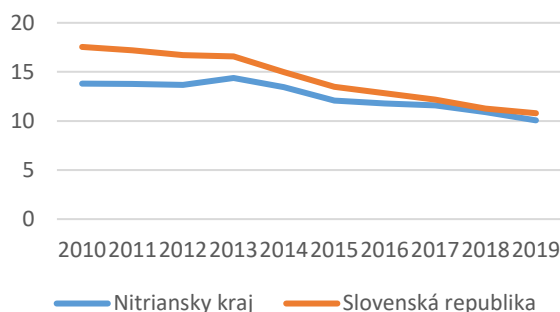
B.3.4 Bezpečnosť

Kriminalita nepredstavuje pre kraj vážny problém (obr. 71 až 74). **Z hľadiska celkového počtu spáchaných trestných činov na 1000 obyvateľov sa kraj nachádza pod priemerom Slovenska.** V porovnaní s ostatnými kraji je krajom s treťou najnižšou hodnotou. **Za posledných 10 rokov môžeme pozorovať mierne klesajúci trend úrovne miery kriminality, podobne ako v prípade celého**

³⁰ ŠÚSR. 2020. Zisťovanie o využívaní informačných a komunikačných technológií v domácnostiach 2020.

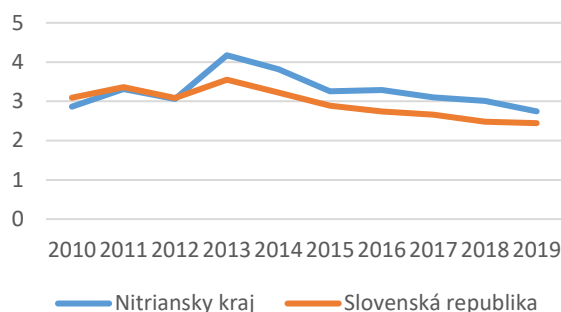
územia Slovenska. Na úrovni Slovenska však hodnota tohto ukazovateľa klesá rýchlejšie a približuje sa k hodnote kraja. Z jednotlivých druhov trestných činov sa bližšie venujeme ekonomickým, násilným a majetkovým trestným činom. **Závažná je situácia v kraji z hľadiska ekonomických trestných činov** (ide druh kriminality, ktorý spôsobuje ekonomické škody štátu, právnickým a fyzickým osobám, napr. sprenevera, podvod, poškodzovanie spotrebiteľa). Od relatívne prudkého nárastu tohto typu kriminality v roku 2013 je na tom kraj horšie ako priemer Slovenska. Ide o druhú najhoršiu hodnotu spomedzi všetkých krajov. Pozitívnom je však mierne negatívny vývoj ukazovateľa v čase. V prípade násilnej kriminality má ukazovateľ kolísavý trend, pričom maximum bolo dosiahnuté v roku 2017. Z výnimkou obdobia od roku 2015 do roku 2018 bol Nitriansky kraj pod priemerom Slovenska z hľadiska násilnej kriminality. Majetkové trestné činy predstavujú najvyšší podiel trestných činov z vybraných druhov trestných činov (predstavuje približne 28 % z trestných činov na 1000 obyvateľov, ide napr. o krádeže či poškodzovanie majetku). V tomto prípade je na tom Nitriansky kraj opäť lepšie ako územie Slovenska vo všeobecnosti. Kraj je na tom v tomto prípade najlepšie zo všetkých krajov. Aj v tomto prípade môžeme pozorovať klesajúci trend či už v kraji alebo v rámci Slovenska ako takého.

Obr. 71: Celkový počet spáchaných trestných činov na 1000 obyvateľov

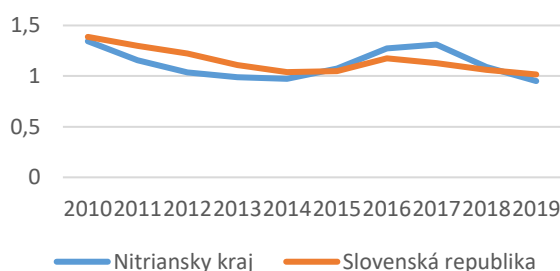
Zdroj: Databáza Datacube, 2021

Obr. 72: Ekonomické trestné činy na 1000 obyvateľov

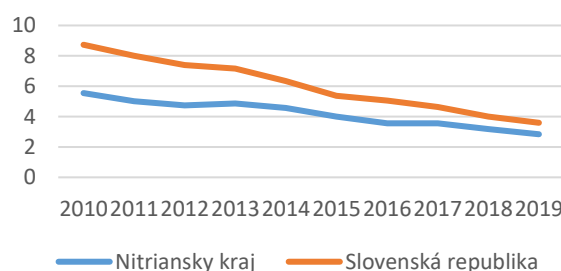
Zdroj: Databáza Datacube, 2021

Obr. 73: Násilné trestné činy na 1000 obyvateľov

Zdroj: Databáza Datacube, 2021

Obr. 74: Majetkové trestné činy na 1000 obyvateľov

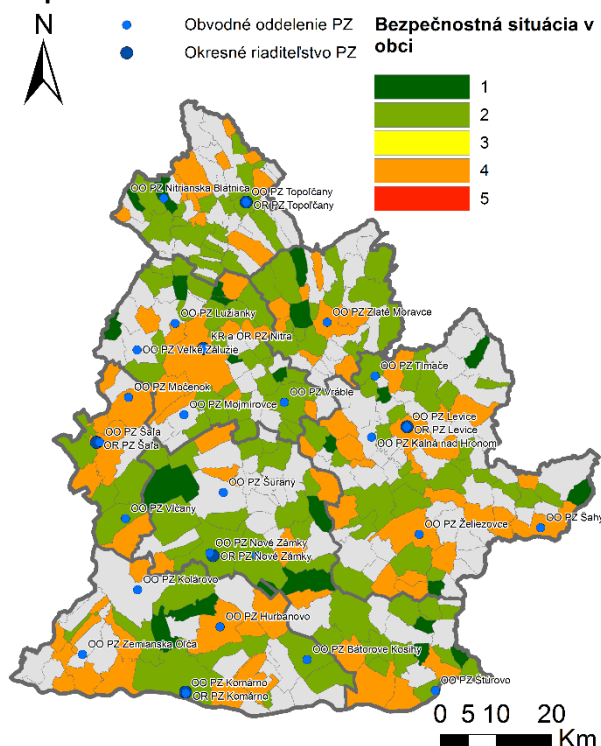
Zdroj: Databáza Datacube, 2021

Na úrovni okresov (údaje sú v prípade okresov Nitra a Zlaté Moravce agregované) sú dostupné údaje o objasnenosti trestných činov. Najväčšiu mieru objasnenosti dosiahli v roku 2020 okresy Levice (68,38 %) a Topoľčany (66,38 %), naopak najmenší podiel trestných činov bol objasnený v okrese Nitra (51,82%; vrátane okresu Zlaté Moravce). **Objasnenosť trestných činov mala v okresoch za posledných 5 rokov rastúci trend (najmä okres Topoľčany či Levice),** avšak v roku 2020 došlo k miernemu poklesu podielu objasnených trestných činov.

Počet požiarov v kraji má za posledných 10 rokov kolísavý charakter. Avšak pri prepočte na 1000 obyvateľov má daný ukazovateľ za celé sledované obdobie klesajúci trend a počas celého sledovaného

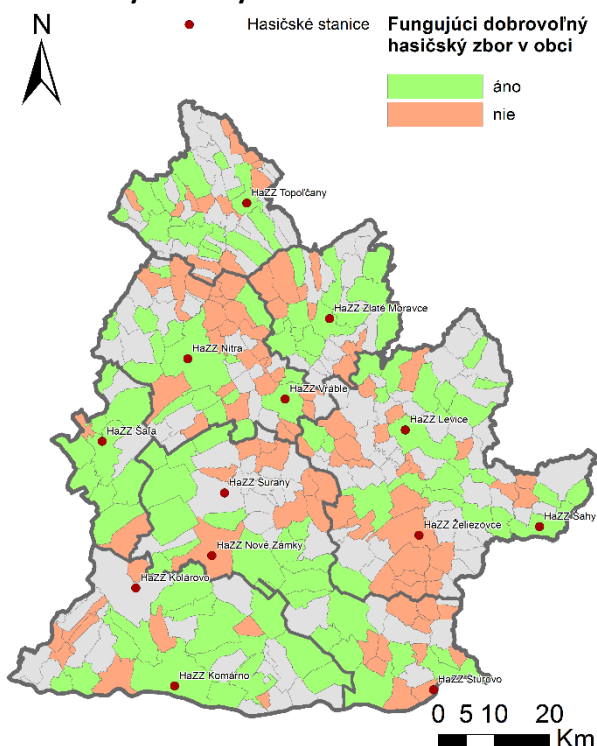
obdobia sa nachádza pod priemerom Slovenska (teda situácia je tu lepšia). Konkrétne, v porovnaní s ostatnými krajinami, je hodnota indikátora druhá najnižšia spomedzi krajov.

Obr. 75: Poloha oddelení policajného zboru a bezpečnostná situácia v obciach NSK

Zdroj: dotazníkový prieskum; Polícia SR, 2021

Obr. 76: Poloha hasičských staníc a fungujúci dobrovoľný hasičský zbor v obciach NSK

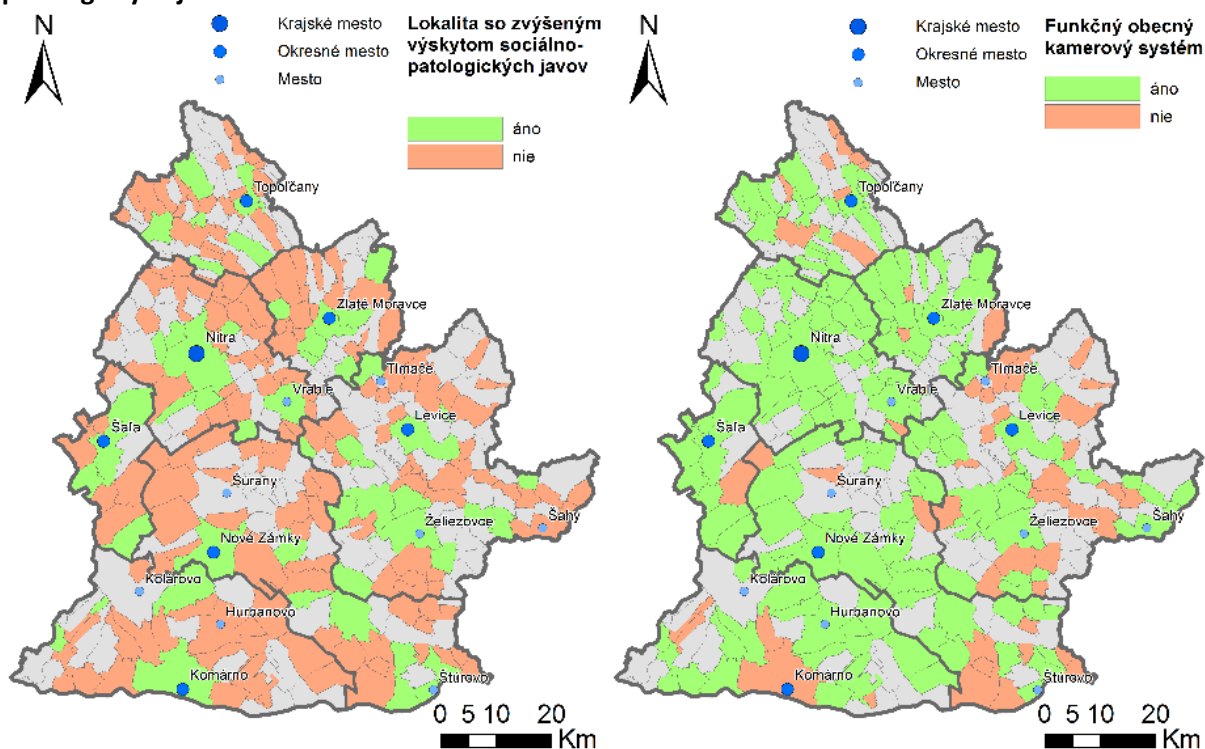

Zdroj: dotazníkový prieskum; HaZZ SR, 2021

Organizačne sú zložky polície, spadajúce pod Ministerstvo vnútra SR, v kraji rozdelené na Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Nitre, šesť okresných riaditeľstiev (pod OR PZ v Nitre spadá aj územie okresu Zlaté Moravce) a dokopy 26 Obvodných oddelení PZ (obr. 75). Oblasť bezpečnosti bola súčasťou dotazníkového prieskumu pre zástupcov miestnych samospráv. Respondenti hodnotili bezpečnostnú situáciu v obci. **Z hľadiska bezpečnostnej situácie nie sú rozdiely medzi okresmi až tak výrazné.** Bezpečnostnú situáciu v obci vnímajú najpozitívnejšie zástupcovia obcí okresu Nové Zámky (2,1 b) a Nitra (2,12 b). Naopak najhoršia bezpečnostná situácia je podľa respondentov v okresoch Komárno (2,5 b) a Šaľa (2,55 b). **Výrazné rozdiely neboli zaznamenané ani z hľadiska veľkosti obcí.** V tomto prípade sa bezpečnostná situácia zhoršuje s rastúcim počtom obyvateľov. Bezpečnostná situácia je vnímaná najpozitívnejšie v obciach s menej ako 500 obyvateľmi (2,16 b) a v obciach s od 1000 do 1999 obyvateľov (2,29 b). Na poslednom mieste sú obce s 5000 a viac obyvateľmi (2,4 b).

V prípade ochrany pred požiarmi a inými živelnými pohromami je územie kraja pokryté Hasičskými stanicami Hasičského a záchranného zboru, pričom organizačne tieto úlohy vykonáva Krajské riaditeľstvo HaZZ v Nitre. Vo svojej územnej pôsobnosti má zriadených šesť okresných riaditeľstiev HaZZ, a to v okresných mestách s výnimkou mesta Šaľa. V kraji je dokopy lokalizovaných pätnásť staníc HaZZ (obr. 76). Pri niektorých krízových situáciách sa ukazuje, že pokrytie územia okolia obcí iba jednotkou okresného riaditeľstva HaZZ nie je postačujúce. Preto je obyvateľom k dispozícii aj dobrovoľný hasičský zbor obce. Povinnosť obce založiť Dobrovoľný hasičský zbor obce je v obciach nad 500 obyvateľov. V prípade jednotlivých okresov je najväčší podiel obcí s DHZ v okrese Šaľa (81,82 %) a Zlaté Moravce (61,9 %). Menej ako polovica obcí má fungujúci DHZ v okresoch Levice (45,83 %) a Nitra (39,02 %). Podľa výsledkov je fungujúci DHZ príznačný skôr pre veľké obce. V prípade veľkostných kategórií 2000 - 4999 a 5000 a viac obyvateľov to bolo viac ako 80 % obcí. V prípade obcí do 500 obyvateľov je to len takmer tretina (31,15 %).

Obr. 77: Lokality so zvýšeným výskytom sociálno- patologických javov v obci **Obr. 78: Funkčný obecný kamerový systém**

Zdroj: dotazníkový prieskum

Zdroj: dotazníkový prieskum

V oblasti bezpečnosti bol v rámci dotazníkového prieskumu priestor venovaný aj identifikácii lokalít so zvýšeným výskytom sociálno- patologických javov v obciach. Sociálno- patologické javy predstavujú závažný problém súčasnej spoločnosti. Značná časť sociálno- patologických javov navzájom súvisí a podmieňuje sa. Väčšina potom vyúsťuje do kriminality alebo vytvára podmienky pre jej vznik a existenciu. Zástupcovia samospráv sa vyjadrovali či v obci takáto lokalita existuje (obr. 77). **Existenciu lokality so zvýšeným výskytom sociálno- patologických javov potvrdilo celkovo 23,61 % respondentov. V tomto prípade sú rozdiely medzi okresmi výrazné. Najmenší podiel obcí s existujúcou danou lokalitou je v okrese Komárno (16,66 %) a Nové Zámky (19,05 %). Avšak v prípade okresu Šaľa existenciu takejto lokality potvrdila viac ako tretina starostov (36,36 %), presne tretina to bola v prípade okresu Zlaté Moravce. Existencia takejto lokality je podľa výsledkov dotazníka problémom najmä obcí s viac ako 5000 obyvateľmi – potvrdilo to 73,33 % zástupcov takýchto samospráv. Naopak v prípade malých obcí sa takéto lokality vyskytujú len zriedka – v prípade veľkostnej kategórie do 500 obyvateľov je to 13,11 % a v prípade 500 až 999 je to jedna šestina.**

Populárnym pokusom o zvýšenie bezpečnosti v obci je zavedenie obecného kamerového systému, ktorý je možné využiť či už na monitorovanie vybraných lokalít alebo odhaľovanie kriminality a iných protizákonných konaní. Existencia kamerového systému bola zisťovaná v rámci dotazníkového prieskumu (obr. 78) a aj v tomto prípade sú medzi okresmi výrazné rozdiely. **Najmenší podiel obcí s kamerovým systémom je v okrese Levice (52,08 %) a Topoľčany (65,51 %), naopak viac ako 80 % starostov existenciu kamerového systému potvrdilo v okresoch Zlaté Moravce (85,71 %) a Šaľa (90,9 %). V prípade okresu Nitra to potvrdilo dokonca viac ako 97 % respondentov.** Je zrejmé, že kamerové systémy sú používané najmä vo veľkých obciach. Podľa výsledkov dotazníkového prieskumu to bolo viac ako 80 % obcí vo veľkostnej kategórii 2000 - 4999 a 5000 a viac. V prípade malých obcí do 500 obyvateľov to bola len takmer tretina (31,11 %).

B.4 Prírodno-environmentálna analýza

B.4.1 Životné prostredie – biotické a abiotické pomery, ovzdušie, voda a pôda

Geomorfologická a geologická charakteristika územia

Z hľadiska geomorfologického členenia územie kraja spadá do 2 subprovincií: Malá Dunajská kotlina zastúpená Podunajskou nížinou a Vnútorne Západné Karpaty. Podľa regionálneho geomorfologického členenia Slovenskej republiky (Mazúr, Lukniš, 1986) patrí riešené územie kraja do dvoch podsústav, a to Karpaty a Panónska panva, ktoré sú na úroveň celkov členené nasledovne:

- Podsústava Karpaty
- Provincia: Západné Karpaty
- Subprovincia: Vnútorne Západné Karpaty
 - Oblasť: Fatransko-tatranská
 - Celok: Považský Inovec
 - Celok: Tribeč
 - Oblasť: Slovenské stredohorie
 - Celok: Pohronský Inovec
 - Celok: Štiavnické vrchy
 - Celok: Krupinská planina
 - Oblasť: Lučensko – košická zníženina
 - Celok: Juhoslovenská kotlina
 - Oblasť: Matransko – slanská oblasť
 - Celok: Burda
- Podsústava Panónska panva
- Provincia: Západopanónska panva
- Subprovincia: Malá Dunajská kotlina
 - Oblasť: Podunajská nížina
 - Celok: Podunajská rovina
 - Celok: Podunajská pahorkatina

Z hľadiska geomorfologickej typizácie (Mazúr, Činčura, Kvitkovič, 1980) na území kraja rozlišujeme nasledovné typy reliéfu:

- Reliéf rovín a nív
- Reliéf nížinných pahorkatín
- Vrchovinový reliéf
- Planačno-rázsochový reliéf
- Reliéf erózných brázd
- Reliéf pedimentových podvrchovín a pahorkatín
- Hornatinový reliéf

Sklonitosť a expozícia reliéfu

Sklonitosť sa považuje za najdôležitejší morfometrický parameter, pretože predstavuje výrazný limitujúci faktor pre viaceré druhy ľudskej činnosti – výstavbu, poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo. Zároveň je dôležitým faktorom vzniku a intenzity geomorfologických procesov, napr. erózie a svahových procesov.

Sklon svahov je rozdielny, od veľmi miernych svahov v oblastiach nížin až po veľmi strmé svahy v oblastiach pohorí Považský Inovec, Tribeč, Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina.

Inžiniersko-geologické pomery

Väčšia časť územia Nitrianskeho kraja leží v regióne tektonických depresí v oblasti vnútrokarpatských nížin, časť na severe územia (Tribeč) leží v regióne jadrových pohorí – oblasť jadrových stredohorí, na severovýchode (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy) zasahuje do riešeného územia región neovulkanitov – oblasť sopečných hornatín a na východe (Krupinská planina a na juhovýchode Burda) región neovulkanitov – oblasť sopečných vrchovín.

Pozdĺž väčších tokov riek (Dunaj, Váh, Nitra, Žitava, Hron, Ipeľ) prevláda hlavne v južnej časti Nitrianskeho kraja rajón kvartérnych sedimentov – rajón údolných riečnych náplavov, v priestore medzi tokmi kombinovaný rajón – rajón sprašových sedimentov na riečnych terasách, ostrovčekovite rajón predkvartérnych hornín – rajón jemnozrnných sedimentov.

Hydrogeologické pomery

Kraj je bohatý na geotermálne vody. V Kalinčiakove vyviera prameň Margita – bezplynná sadrovcová zemitá terma s nízkou mineralizáciou a s teplotou 25 °C (termálne kúpalisko Margita – Ilona). Známe vrti sú v Nových Zámkoch, v Štúrove s teplotou 22 – 41 °C či vo Dvoroch nad Žitavou s teplotou 62 °C s výdatnosťou 7,2 l.s-1. Ďalšie termálne vody boli navrtané v Šali, Diakovciach, Vlčanoch, Podhájskej, Poľnom Kesove, Komárne, Čalove, Patinciach, Štúrove, Obide a pod. Najčastejšie sa využívajú pre účely rekreácie a na ich báze sú vybudované termálne kúpaliská. Vrtmi zistené výskyty horúcich vôd sa nachádzajú v južnej časti Nitrianskeho kraja v Patinciach, Štúrove, Komárne, Kameničnej, Nesvadoch, Novej Vieske a Želiezovciach.

V riešenom území je možné vyčleniť podľa určujúceho typu priepustnosti nasledovné hlavné hydrogeologické regióny:

- Medzizrnová priepustnosť.
- Puklinová priepustnosť.
- Krasová a krasovo puklinová priepustnosť.

Fytogeograficko-vegetačné členenie

Z hľadiska fytogeograficko-vegetačného členenia patrí riešené územie do dubovej zóny. V rámci zóny je možné v riešenom území vyčleniť viacero okresov.

- Zóna dubová
- Podzóna nížinná
- Oblasť rovinná
 - Okres mokradňový
 - Okres nemokradňový
- Oblasť pahorkatinná
 - Okres Nitrianska pahorkatina
 - Okres Žitavská niva
 - Okres Hronská pahorkatina
 - Okres Hronská niva
 - Okres Ipeľská pahorkatina
 - Okres Ipeľská niva
- Podzóna horská
- Oblasť sopečná
 - Okres Považský Inovec
 - Okres Tribeč
- Oblasť kryštálicko-druhohorná
 - Okres Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy
 - Okres Krupinská planina, Ostrôžky

Potenciálna prirodzená vegetácia

Potenciálna prirodzená vegetácia je vegetácia, ktorá by sa za daných klimatických, pôdných a hydrologických pomerov vyvinula na určitom mieste (biotope), keby vplyv ľudskej činnosti ihneď prestal. Je predstavovanou vegetáciou rekonštruovanou do súčasných klimatických a prírodných pomerov (MICHALKO A KOL., 1986). Poznanie prirodzenej potenciálnej vegetácie (lesnej aj nelesnej) je uvádzané s cieľom jej priblíženia sa, či úplného prinavrátenia do prirodzeného stavu, aby sa tak zabezpečila ekologická stabilita územia.

V riešenom území je možné vyčleniť podľa Atlasu Krajiny SR (2002) mapovacie jednotky potenciálnej prirodzenej vegetácie, ktoré obsahujú prvky:

- Vrbovo-topoľové lesy v záplavových územiach veľkých riek (mäkké lužné lesy)
- Jaseňovo-brestovo-dubové lesy v povodiach veľkých riek (tvrdé lužné lesy)
- Jelšové lesy na nivách podhorských a horských vodných tokov
- Nížinné hygrolilné dubovo-hrabové lesy
- Peripanónske dubovo-hrabové lesy
- Karpatské dubovo-hrabové lesy
- Dubové a cerovo-dubové lesy
- Nátržníkové dubové lesy
- Xerothermné dubové lesy s dubom plstnatým a trávinné spoločenstvá na skalách
- Dubové lesy s dubom plstnatým a jaseňom mannovým
- Dubové lesy s javorom tatarským a dubom plstnatým
- Dubové lesy na kyslých podložiach
- Javorovo-lipové lesy v nižších polohách
- Podhorské bukové lesy
- Bukové a jedľovo-bukové lesy
- Bukové lesy na vápencových a dolomitových podložiach
- Koreňujúce spoločenstvá stojatých vôd

Reálna vegetácia

Z hľadiska vegetačného členenia kraja je možné konštatovať, že v oblastiach pri vodných tokoch sa vyskytuje rastlinstvo riečnych nív, v bezprostrednej blízkosti rieky Dunaj sa nachádzajú lužné lesy a na území charakteristickom pre pahorkatiny sa viažu teplomilné dubiny.

V najvyššie položených častiach kraja, v oblasti Považského Inovca, Pohronského Inovca a výbežkoch Štiavnických vrchov sa nachádzajú teplomilné dubiny miestami s prímiesou nepôvodných agátov, s výnimkou oblasti pohoria Tribeč, kde teplomilné dubiny prechádzajú do bučín.

Fragmenty pôvodnej vegetácie sa nachádzajú len vo vyššie položených miestach a chránených územiach. Z hľadiska potenciálnej prirodzenej vegetácie je územie veľmi rozmanité. V alúviách väčších vodných tokov sa nachádzajú vrbovo-topoľové lesy (mäkké lužné lesy), v ich širšom okolí lemované jaseňovo-brestovo-dubovými lesmi v povodiach riek (tvrdými lužnými lesmi). Zvyšok územia je tvorený menšími navzájom izolovanými areálmi nížinných hydrofilných dubovo-hrabových lesov, peripanónskych dubovo-hrabových lesov, dubových a dubovo-cerových lesov, xerothermných dubových lesov s dubom plstnatým a trávinných spoločenstiev na skalách a dubových lesov a javorom tatarským a dubom plstnatým. Južné oblasti kraja sporadicky obsahujú aj areály spoločenstiev stojatých vôd a severné a severozápadné vyššie položené oblasti ojedinelé areály podhorských bukových lesov a areály bukových lesov na vápencových a dolomitových podložiach (Environmentálna štúdia zameraná na vytvorenie zelených mostov pre voľný pohyb zvierat, In: ÚPN NSK, 2020).

Zoogeografické pomery

Rozšírenie živočíchov v krajine je podmienené ich nárokmi na potravu a vhodné životné prostredie. Inventarizačné výskumy a monitoring populácií sa viaže prevažne na legislatívne chránené územia, čiže územia s vysokou ekologickou hodnotou. Fauna je charakterizovaná hlavne z pohľadu jej rozšírenia vo veľkoplošných chránených územiach zasahujúcich do Nitrianskeho kraja (CHKO Ponitrie, CHKO Štiavnické vrchy, CHKO Dunajské luhy).

Zoografické členenie

Podľa zoogeografického členenia – terestrický biocyklus spadá do územia kraja do dvoch provincií a to provincie stepí s panónskym úsekom a provincie listnatých lesov s podkarpatským úsekom (podľa Jedlička, Kalivodová)

Podľa zoogeografického členenia – limnický (sladkovodný) biocyklus spadá územie kraja do pontokaspickej provincie s podunajským okresom a západoslovenskou a stredoslovenskou časťou (podľa Hensel, Krno).

Fauna

Environmentálna štúdia zameraná na vytvorenie zelených mostov pre voľný pohyb zvierat, (ÚPN NSK, 2020) konštatuje, že limitujúcimi faktormi zastúpenia ako aj rozšírenia jednotlivých živočíšnych druhov v krajine sú nároky na vhodné životné prostredie a na potravu. Keďže živočíchovia nepoznajú administratívne hranice a súčasne ich monitoring je viazaný prevažne na územia chránené zákonom, je ťažké detailne určiť stavy populácií a ich početnosti v kraji.

Živočíšstvo je reprezentované druhmi charakteristickými pre biotopy lužných lesov, mokradí a kultúrnej stepi.

Na území Nitrianskeho samosprávneho kraja sa stretávame s rôznorodými skupinami živočíchov, mnohé druhy živočíchov sa vyskytujú vo všetkých okresoch. Vyskytujú sa tu zástupcovia hmyzu, obojživelníkov a plazov. Taktiež sa tu nachádza niekoľko drobných cicavcov. Relatívne nedávno bol zaznamenaný výskyt vzácneho druhu väčšieho cicavca – vydry riečnej (*Lutra lutra*). Jej populácia je na vzostupe, najmä v Požitaví. Veľmi atraktívnu živočíšnou skupinou sú v záujmovom území (aj vďaka chráneným vtáčim územiám) vtáky. Napr. na území Žitavského luhu (k. ú. Veľká Maňa) bolo dlhodobými pozorovaniami zistených 189 druhov vtákov. Kačicovité druhy vtákov sú zastúpené minimálne 21 druhmi. Veľmi významnou skupinou vtákov sú spevavce, a to tak druhy viazané na okrajové suchšie lúky, ako aj druhy močiarne. Mnohé druhy vtákov, viažuce sa na niekoľko lokalít v rámci kraja, dosahujú veľmi významné populácie, atraktívne aj z európskeho hľadiska.

Nitriansky kraj je plošne rozsiahle územie značne s pozmenenou krajinnou štruktúrou v dôsledku ľudskej činnosti. Živočíchovia tak majú značne obmedzenú až znemožnenú rozsiahlejšiu migráciu k úkrytovým stanovištiam, za potravinovými zdrojmi, či pohlavnými partnermi, v dôsledku čoho môže dôjsť k príbuzenskému kríženiu, oslabeniu populácií a v extrémnom prípade až vyhynutiu druhu. Nitriansky kraj má spracovanú Environmentálnu štúdiu zameranú na vytvorenie zelených mostov pre voľný pohyb zvierat (ÚPN NSK – Prieskumy a rozbor, 2019), ktorej cieľom je identifikovať existujúce zelené mosty v Nitrianskom kraji, slúžiace na voľný pohyb zvierat, vyhodnotiť ich funkčnosť a navrhnúť riešenia, ako zlepšiť migráciu živočíchov v kraji.

Ovzdušie

Kvalita ovzdušia vo všeobecnosti je určená na základe obsahu znečisťujúcich látok vo vonkajšom ovzduší. Základným východiskom pre hodnotenie kvality ovzdušia SR sú výsledky meraní koncentrácií

znečisťujúcich látok v ovzduší, ktoré realizuje Slovenský hydrometeorologický ústav (SHMÚ) na staniciach Národnej monitorovacej siete kvality ovzdušia.

Na znečistení ovzdušia na území NSK sa výrazne podieľajú činitele, ktoré sú situované priamo na jeho území, ale aj pôsobiace v okolí tohto územia.

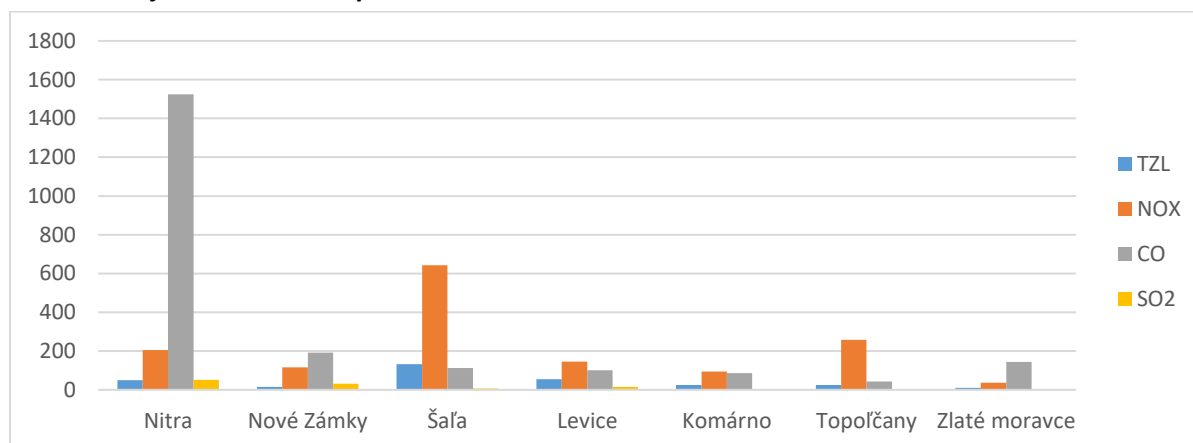
Tab. 16: Prehľad koncentrácií hlavných znečisťujúcich látok ovzdušia v okresoch NSK za rok 2019

Okres	TZL	NO _x	CO	SO ₂	CO ₂
Nitra	50.28	205.31	1524.7	50.94	65992
Nové Zámky	14.56	115.71	191.43	30.95	19672
Šaľa	132.77	642.18	112.06	7.504	985846
Levice	55.34	145.48	100.202	14.68	123407
Komárno	25.56	94.69	86.44	0.368	10458
Topoľčany	24.491	258.18	42.79	0.658	148.38
Zlaté Moravce	9.683	36.67	143.42	1.635	12240

Zdroj: NEIS, 2021

Obr. 79 poskytuje prehľad hlavných znečisťujúcich látok (ZL) ovzdušia v okresoch NSK. **Zo znázorneného vyplýva, že najvyššie hodnoty znečistenia pri väčšine ZL ovzdušia si udržiava okres Šaľa, čiastočne Levice a okres Nitra.** Nižšie hodnoty vo všetkých kategóriách znečistenia zaznamenal okres Komárno, Topoľčany a Zlaté Moravce.

Obr. 79: Objem ZL v ovzduší podľa okresov NSK

Zdroj: NEIS, 2021

Z hľadiska zmien v koncentráciách vyššie uvedených ZL ovzdušia oproti sledovanému obdobiu roka 2010, došlo k najväčšiemu poklesu emisií v okrese Nitra v kategórii NO_x (57,57 %), nasledujú Nové Zámky (30,05 %) a Levice (26,03 %). Z hľadiska TZL najväčší pokles zaznamenal okres Nové Zámky (45,09 %), nasleduje okres Zlaté Moravce (29,64 %) a okres Levice (13,58 %). V prípade emisií CO došlo k poklesu len v okrese Levice (49,04 %) a okrese Nitra (22,98 %). Čo sa týka emisií CO₂ za uvedené obdobie objem emisií najviac poklesol v okrese Topoľčany (81,76 %), Nové Zámky (78,72 %), Komárno (46,74 %) a Levice (39,29 %).

Naopak, v prípade TZL za sledované obdobie najviac emisie rástli v okrese Šaľa (24,79 %), Topoľčany (32,87 %) a Komárno (25,39 %). V prípade NO_x to boli predovšetkým okresy Topoľčany (419,28 %), Komárno (44,47 %) a Zlaté Moravce (27,63 %). V prípade emisií CO, emisie najviac vzrástli v okrese Nové Zámky (254,89 %), Komárno (65,8 %), Topoľčany (58,03 %) a Šaľa (24,4 %). Čo sa týka emisií SO₂ najväčší nárast zaznamenal okres Nitra (429 %) a okres Šaľa (203,55 %).

Zo súhrnného hľadiska v priebehu celého sledovaného obdobia, najviac poklesli emisie SO₂ (43 %), nasledujú emisie CO (12,6 %) a NO_x (5,6 %) vypúšťané z celého územia NSK. Emisie TZL vzrástli o 3,8 %.

Z hľadiska imisnej situácie (najmä PM_{10} a $PM_{2,5}$) v identifikovanej zóne Nitrianskeho kraja (monitorovacia stanica Nitra-Janíkovce a Nitra-Štúrova) došlo v priebehu roka 2019 k v priemere 20, resp. 24 prekročeniam (v priebehu roka) a v priemere 10, resp. 14 prekročeniam limitných hodnôt (počas dňa) na ochranu ľudského zdravia pre PM_{10} . V prípade limitných hodnôt na ochranu ľudského zdravia $PM_{2,5}$ za rok 2019 došlo v priemere k 15 prekročeniam. Z hľadiska iných znečisťujúcich látok v zóne Nitrianskeho kraja došlo k prekročeniu limitnej hodnoty na ochranu ľudského zdravia v prípade benzénu. Z hľadiska priemernej ročnej koncentrácie prízemného ozónu, počas roka 2019 bolo až 10 dní kedy koncentrácia ozónu prekročila limitnú hodnotu na ochranu ľudského zdravia. Počas rokov 2017 – 2019 bol celkový počet prekročení v priemere 32.

Z hľadiska zdrojov znečistenia na znečistení ovzdušia sa najviac podieľajú najmä energetické zdroje výrobných podnikov, centrálné tepelné zdroje, blokové kotolne, domáce kúreniská a podobne. Významné stredné a veľké zdroje znečistenia ovzdušia pochádzajú z bodových zdrojov ako napr. DUSLO, a. s., P.G. TRADE, spol. s r. o., BIOENERGY TOPOĽČANY s. r. o., SLOVINTEGRA ENERGY, a. s., CALMIT spol. s r. o., Bytkomfort, s. r. o a iných.

Ďalším významným zdrojom znečistenia je cestná doprava. ÚPN NSK uvádza ako najproblematickejšie lokality v okolí frekventovaných úsekov rýchlostných ciest a ciest 1. triedy. Z hľadiska iných druhov dopravy, čiastočne ovzdušie znečisťuje i železničná doprava, najmä na úsekoch, ktoré nie sú elektrifikované a sú na nich prevádzkované súpravy s naftovými motorovými jednotkami. Sekundárne na znečistenie ovzdušia vplýva i prašnosť, ktorá závisí od ďalších meteorologických a antropogénnych činiteľov a charakteru povrchu.

Význam znečistenia ovzdušia podčiarkujú i výsledky dotazníkového zisťovania v obciach, kde na základe skúmanej vzorky obcí (216 obcí) nachádzajúcich sa na území NSK, **až 33 % obcí (72) potvrdilo, že má problém so smogom a 36 % obcí (78) potvrdilo problém s prašnosťou na svojom území.**

Voda

Výmera vodných plôch na území NSK v roku 2020 bola na úrovni 157,15 km². Najväčšia rozloha sa nachádza v okrese Komárno (55,6 km²) a najmenšiu rozlohu má okres Zlaté Moravce (4,24 km²). Územie NSK spadá do viacerých povodí:

- medzinárodné povodie Dunaja,
- čiastkové povodie Dunaja,
- čiastkové povodie Váhu,
- čiastkové povodie Hrona,
- čiastkové povodie Ipľa

Z hľadiska vodného hospodárstva má Nitriansky kraj oproti ostatným krajom Slovenska mimoriadne postavenie – preteká nim päť významných tokov: Dunaj, Váh, Nitra, Hron a Ipeľ. Toky Váh, Nitra, Hron a Ipeľ sa vlievajú do Dunaja. Ďalšími významnými tokmi sú Malý Dunaj, Žitava, Dlhý Kanál a Bebrava. Vodnú os kraja tvorí však rieka Nitra s jej ľavostranným prítokom rieky Žitava tečúca severojužným smerom. Vodná sieť kraja je dotvorená sieťou umelo vybudovaných kanálov (odvodňovacie a zavlažovacie kanále).

Kraj je bohatý na zásoby podzemných vôd (najvýznamnejšia je oblasť Podunajská nížina) a na minerálne vody, ako napr. Podhájska, Patince, Štúrovo, Nové Zámky. Z hľadiska zastúpenia podzemných vôd v kraji rozlišujeme nasledovné útvary:

- útvary podzemných vôd v kvartérnych sedimentoch,
- útvary podzemných vôd v predkvartérnych sedimentoch,
- útvary geotermálnych vôd

V území kraja bolo zaznamenaných 44 vrtov s geotermickými meraniami. Známe vrty sú v Nových Zámkoch, v Štúrove či v Dvoroch nad Žitavou. Najčastejšie sú z nich vybudované termálne kúpaliská.

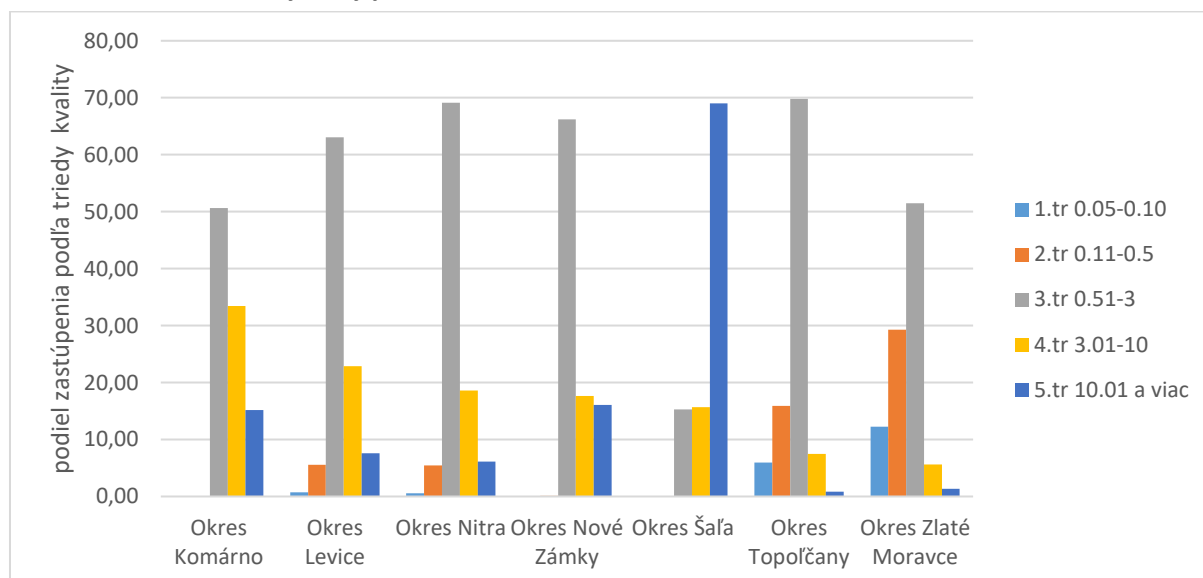
Z hľadiska znečistenia povrchových vôd, hlavnými zdrojmi znečistenia sú bodové zdroje – komunálne a priemyselné zdroje znečistenia. Nekontrolovateľnými zdrojmi znečistenia vôd a to najmä podzemných je tiež poľnohospodárska výroba – splach agrochemikálií, priesaky exkrementov a pod., urbanizácia – priesaky nevodotesných žump, priesaky zo skladovania odpadov, environmentálne záťaže a nezodpovedné správanie sa niektorých obyvateľov obcí a miest v kraji. Z hľadiska kvality pitnej vody môžeme označiť za nebezpečné odpadové vody vytekajúce v blízkosti Dunaja, ktorý napája rozsiahle zdroje podzemnej vody.

Ekologický stav útvarov povrchových vôd v jednotlivých okresoch kraja možno hodnotiť vo všeobecnosti ako priemerný. **Výnimku predstavuje len okres Šaľa, kde ekologický stav v útvaroch Váh, Derňa a Salibský Dudváh je zlý.** Všetky útvary však dosahujú dobrý chemický stav. Ďalšími vodnými útvarmi so zlým ekologickým stavom sú:

- okres Komárno: Ižiansky kanál, Nitra, Váh, Stará Nitra a Stará Čierna Voda,
- okres Levice: Vrbovok, Veperec, Oľvár, Jelšovka, Tekovský potok, Lužianka, Stará Podlužianka, Malokozmálovský potok, Kvetnianska,
- okres Nitra: Nitra, Jelenský potok, Širočina, Malá Nitra, Cabajský potok,
- okres Nové Zámky: Malá Nitra, Cabajský potok, Kvetnianska
- okres Topoľčany: Nitra, Bebrava-1,
- okres Zlaté Moravce: Jelenský potok, Širočina, Tekovský potok

Z hľadiska znečistenia útvarov podpovrchových vôd najviac znečistené podpovrchové vody má okres Šaľa a Komárno. Nasleduje okres Nitra a Levice. Relatívne nižšiu úroveň znečistenia má okres Topoľčany a Zlaté Moravce.

Obr. 80: Úroveň kvality vody podľa okresov NSK

Zdroj: BEISS, SAŽP, 2021

Z obrázku vyplýva, že väčšina útvarov podpovrchových vôd v okresoch Nitrianskeho kraja spadá do 3. triedy kvality podľa stupňa kontaminácie, priemerná úroveň kontaminácie podpovrchových vôd je 55,07 %. Relatívne vysoký podiel podpovrchových vôd spadá aj do 4. triedy (17,34 %) a do 5. triedy kontaminácie (16,6 %).

Územia s povrchovou vodou určenou na odber pre pitnú vodu, územia s vodou vhodnou na kúpanie, územia s povrchovou vodou vhodnou pre život a reprodukciu rýb, chránené oblasti prirodzenej akumulácie vôd (chránené vodohospodárske oblasti), ochranné pásma vodárenských zdrojov, citlivé oblasti, zraniteľné oblasti a chránené územia a ich ochranné pásma podliehajú ochrane podľa zákona č.364/2004 Z. z. o vodách, a zákona č.543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

Väčšina územia kraja patrí medzi zraniteľné oblasti podpovrchovej ochrany vody. Ide väčšinou o poľnohospodársky využívané územia, s odtokom zrážkovej vody do povrchových vôd alebo vsakováním do podzemných vôd. **Na území kraja sa nachádza aj chránená vodohospodárska oblasť (CHVO). Ide o oblasti ktoré svojimi podmienkami slúžia na prirodzenú akumuláciu vody. V kraji ide o chránenú vodohospodársku oblasť Žitného ostrova**, ktorá sa nachádza v kontaktnej polohe riešeného územia. Situovaná je približne 850 metrov od západnej hranice mesta Kolárovo v okrese Komárno. Ide o najväčší riečny ostrov na Dunaji s predpokladanou kapacitou 10 miliárd m³ kvalitnej pitnej vody, sústavne dopĺňovanou vodou presakujúcou z riek (CHVO Žitný ostrov - 1400 km²).

Ďalšie chránené vodné zdroje sú prírodné minerálne zdroje v Santovke a v Slatine (okres Levice), ktoré sú chránené ochrannými pásmami I. a II. stupňa.

Povodeň a povodňové riziko

V rámci NSK a jeho okresov bolo v jeho čiastkových povodiach identifikovaných spolu 217 obcí, v ktorých v období 1996 – 2010 bol aspoň raz vyhlásený III. stupeň povodňovej aktivity.

Tab. 17: Počty obcí s existujúcim potenciálne významným povodňovým rizikom a s pravdepodobným povodňovým rizikom v okresoch NSK

Okres	Čiastkové povodie Dunaj	Čiastkové povodie Váh	Čiastkové povodie Hron	Čiastkové povodie Ipeľ	Spolu
Okres Komárno	9	2	x	x	11
Okres Levice	x	x	3	5	8
Okres Nitra	x	20	x	x	20
Okres Nové Zámky	3	17	1	2	23
Okres Šaľa	x	2	x	x	2
Okres Topoľčany	x	3	x	x	3
Okres Zlaté Moravce	x	15	x	x	15
Spolu	12	59	4	8	

Zdroj: Predbežné hodnotenie povodňového rizika v Slovenskej republike – aktualizácia 2018; 2018

Z uvedeného vyplýva, že najviac obcí ohrozených povodňami sa nachádza v čiastkovom povodí Váhu (59) a v čiastkovom povodí Dunaja (12). Z hľadiska okresov, najväčší počet obcí ohrozených povodňami sa nachádza v okrese Nové Zámky (23), nasleduje okres Nitra (20) a okres Zlaté Moravce (15). Najmenej ohrozených obcí je v okresoch Šaľa (2), Topoľčany (3) a Levice (8) .

Zoznam obcí s existujúcim potenciálne významným povodňovým rizikom a s pravdepodobným povodňovým rizikom podľa okresov NSK je v prílohe tab. 64.

Čiastkové povodie Dunaj – v čiastkovom povodí Dunaja neboli identifikované žiadne obce z dôvodov, že na ich území sú už vybudované, resp. zrekonštruované objekty s protipovodňovým preventívnym účinkom.

Čiastkové povodie Váh – územia s povodňovým rizikom sa nachádzajú v troch základných hydrologických povodiach: 4-21-12, 4-21-13 a 4-21-18.

Základné povodie č. 4-21-12 sa rozprestiera po oboch stranách rieky Nitry od zaústenia Bebravy až po zaústenie Malej Nitry. Týka sa to tokov: Perkovský potok, Radošinka a Malá Nitra.

Základné povodie č. 4-21-13 je pokračovaním povodia rieky Nitry od zaústenia preložky Žitavy po zaústenie preložky Nitry do Váhu. Týka sa to tokov: Žitava, Bežanský potok, Liska, Drevenica, Telinský potok, Širočina, Hostiansky potok, Čerešňový potok.

Základné povodie č. 4-21-18 sa týka toku Branovský potok.

Čiastkové povodie Hron – jedná sa o tok Hronu (4-23-01, 02, 04, 05-1).

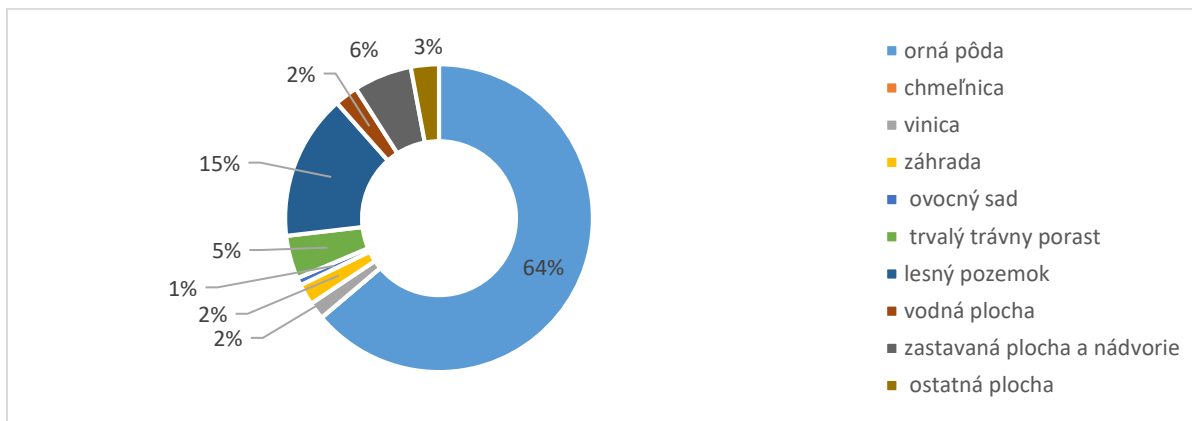
Čiastkové povodie Ipeľ – jedná sa o toky Krupinica (4-24 03-304) a Štiavnica (4-24-03-79).

Zoznam obcí nachádzajúcich sa v záplavových územiach pozdĺž vyššie spomenutých vodných tokov sa nachádza v prílohe tab. 64.

Pôda

Z hľadiska využitia pôdneho fondu, celková výmera územia je približne 6343 km². **Hlavnú časť výmery pôdneho fondu kraja tvorí poľnohospodárska – orná pôda až na úrovni 63,81 % (404,9 tis. ha).** Nasledujú lesné pozemky (15,28 %), zastavané plochy a nádvorcia (6,12 %) a trvalé trávne porasty (4,54 %). Najmenšiu výmeru tvoria chmeľnice (0,057 %), ovocné sady (0,79 %) a vinice (1,8 %).

Obr. 81: Štruktúra pôdneho fondu NSK podľa spôsobu jeho využívania

Zdroj: Datacube, 2021

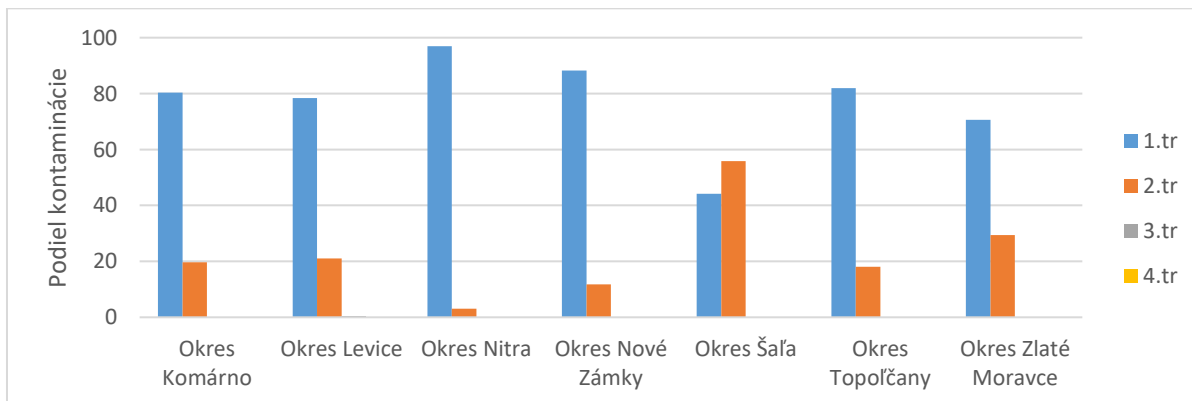
Z hľadiska výmery ornej pôdy medzi jednotlivými okresmi kraja najväčšie zastúpenie ornej pôdy má okres Nové Zámky (95,2 tis. ha), nasleduje okres Levice (93,5 tis. ha) a okres Komárno (75,7 tis. ha). Najmenšia výmera ornej pôdy je v okrese Zlaté Moravce (18,7 tis. ha).

Na území kraja boli identifikované nasledovné typy pôd: regozeme, fluvizeme, rendziny, černozy, čiernice, hnedozeme, luvizeme, andozeme, podzoly, pseudogleje.

Z hľadiska pôdných druhov na území kraja rozoznávame:

- ľahké pôdy (piesočnaté a hlinito-piesočnaté pôdy) – zaberajú približne 4 % územia kraja,
- stredne ťažké pôdy (piesočnato-hlinité, hlinité pôdy) – väčšinové zastúpenie, približne 74 %, resp. 64 % - hlinité pôdy, tiahnu sa od severozápadu smerom na juhovýchod celým krajom,
- ťažké pôdy (ílovito-hlinité, ílovité pôdy a íly) – zaberajú približne 22 % územia kraja, hlavné lokality výskytu sú Žitný ostrov a Dolnovážska Niva.

Obr. 82: Kvalita a znečistenie pôdy podľa okresov NSK

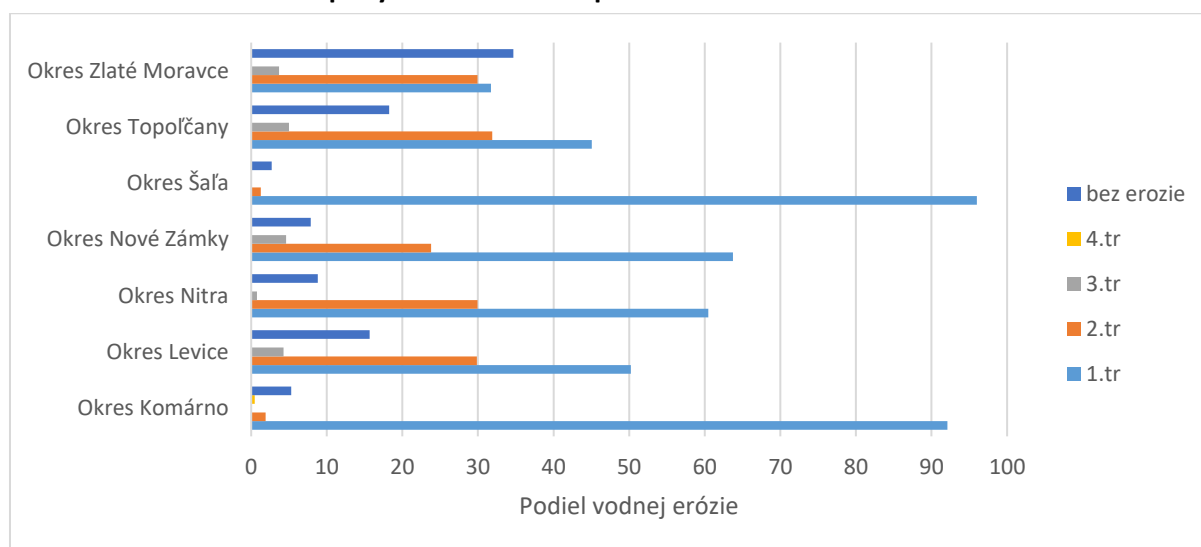

Zdroj: BEISS SAŽP, 2021

Kvalita a znečistenie pôdy je ovplyvnené biotickými a abiotickými faktormi. Ide predovšetkým o fyzikálne, chemické a biologické poškodenie a znehodnotenie poľnohospodárskej pôdy. Medzi hlavné činitele patrí veterná a vodná erózia, zhutnenie, acidifikácia, kontaminácia rizikovými látkami, škodlivými rastlinnými a živočíšnymi organizmami a mikroorganizmami.

Z hľadiska miery kontaminácie, prevažná väčšina pôdy v jednotlivých okresoch kraja sa nachádza v 1. triede kontaminácie. **Priemerný podiel pôdy v jednotlivých okresoch kraja nachádzajúci sa v 1. triede ohrozenia kontamináciou je 77 % a 2. triede 22 %.**

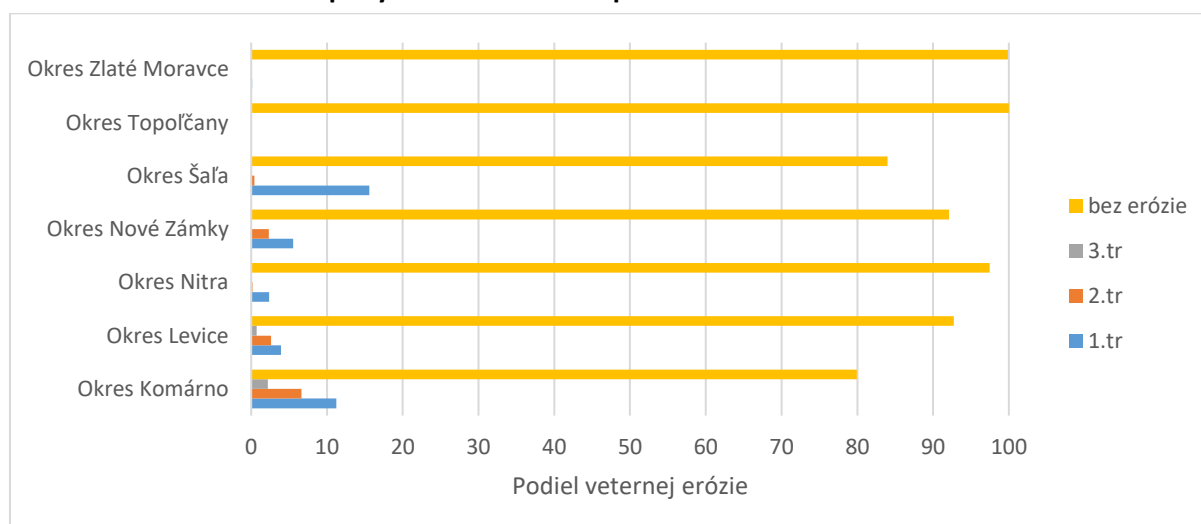
Obr. 83: Miera ohrozenia pôdy vodnou eróziou podľa okresov NSK

Zdroj: BEISS SAŽP, 2021

Z hľadiska výskytu vodnej erózie, väčšina pôdy v okresoch kraja sa nachádza v 1. triede ohrozenia vodnou eróziou. Priemerný podiel pôdy ohrozený vodnou eróziou 1. triedy je 62 % a v 2. triede je to 21 %. 34 % podiel pôdy je bez ohrozenia vodnou eróziou.

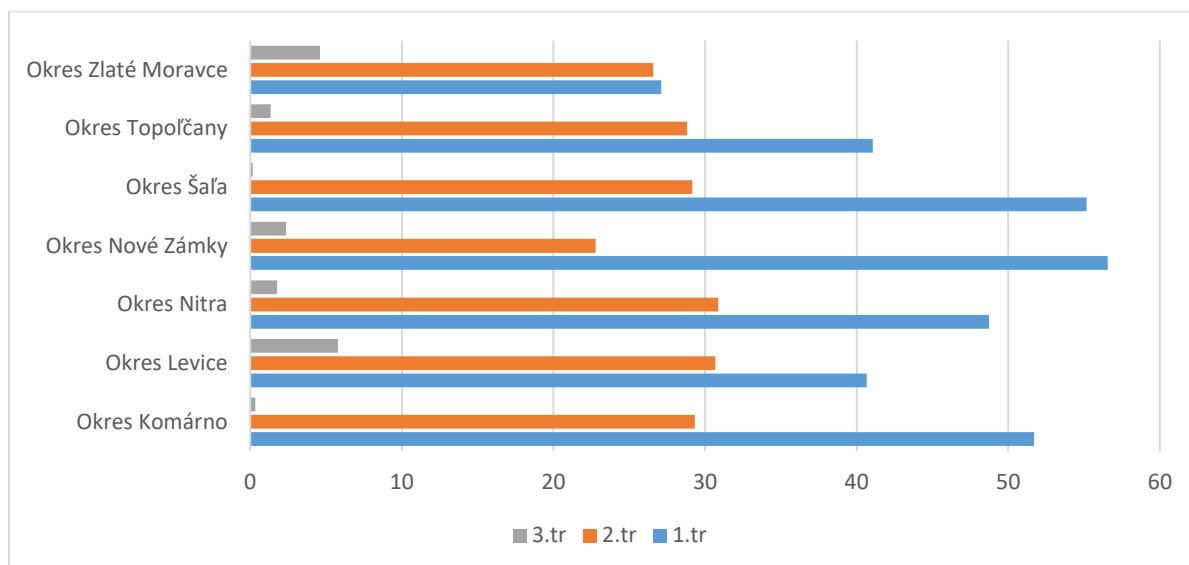
Obr. 84: Miera ohrozenia pôdy veternou eróziou podľa okresov NSK

Zdroj: BEISS SAŽP, 2021

Miera ohrozenia veternou eróziou je v kraji nízka. **V priemere 92 % pôd je bez ohrozenia veternou eróziou.** Čiastočne je vystavený riziku veternej erózie okres Komárno a okres Šaľa, a vo veľmi malej miere okresy Nové Zámky, Levice a Nitra. Ide o veternú eróziu 1. a 2. triedy.

Obr. 85: Zastúpenie pôdy v okresoch NSK podľa BPEJ

Zdroj: BEISS SAŽP, 2021

Bonitované pôdno-ekologické jednotky predstavuje klasifikačný systém na oceňovanie poľnohospodárskej pôdy. Pôda zastúpená v BPEJ 1. - 3. predstavuje najkvalitnejšiu a najproduktívnejšiu pôdu v kraji. **Najvyšší podiel pôdy klasifikovanej podľa BPEJ pripadá na 1. triedu, na úrovni 45 %, nasleduje 2. trieda BPEJ, na úrovni 28 %.** Zvyšok poľnohospodárskej pôdy pripadá na ostatné triedy BPEJ (3. - 9.). Najvyšší výskyt pôdy zaradenej do 1. triedy BPEJ je v okrese Nové Zámky (56,56 %), okres Šaľa (55,17 %) a okres Komárno (51,7 %). Najmenší výskyt je v okrese Zlaté Moravce (27,11 %).³¹

Tab. 18: Zastúpenie stupňov kvality (1. - 4.) poľnohospodárskych pôd v okresoch NSK [%]

Okres	Stupeň kvality			
	1	2	3	4
Komárno	18,40	21,41	15,36	3,74
Levice	2,37	30,83	10,02	10,68
Nitra	3,95	38,22	10,69	9,35
Nové Zámky	14,85	35,76	13,46	6,74
Šaľa	15,17	41,39	7,21	0,81
Topoľčany	-	31,48	12,02	15,32
Zlaté Moravce	0,02	12,98	14,30	15,52
Nitriansky kraj	8,99	31,04	12,12	8,28

Zdroj: <http://www.podnemapyskportal/>. 2021

³¹ Podľa zákona č. 220/2004 Z. z. sú všetky poľnohospodárske pôdy podľa príslušnosti do BPEJ zaradené do 9 skupín kvality pôdy. Najkvalitnejšie patria do 1. skupiny a najmenej kvalitné do 9. skupiny. Prvé 4 skupiny sú chránené podľa §12 zákona o ochrane poľnohospodárskej pôdy a možno ich dočasne alebo trvale použiť na nepoľnohospodárske účely iba v nevyhnutných prípadoch, ak nie je možné alternatívne riešenie.

B.4.2 Environmentálne limity - ochrana prírody, územný systém ekologickej stability

Základným právnym predpisom upravujúcim ochranu prírody a krajiny, ako aj obmedzovanie a usmerňovanie zásahov do prírody a krajiny, je Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Legislatívnou formou prispieva k zachovaniu rozmanitosti podmienok a foriem života na zemi, k vytvoreniu podmienok na trvalé udržanie, obnovovanie a racionálne využívanie prírodných zdrojov, k záchrane prírodného dedičstva, charakteristického vzhľadu krajiny a udržiavanie ekologickej stability.

Ochrana krajiny je založená na princípe zachovania územného systému ekologickej stability, ktorý zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine. Prepojenie krajiny s urbanizovaným prostredím zabezpečuje zelená infraštruktúra, ktorú zákon o prírode a krajine chápe ako sieť prírodných a poloprírodných prvkov (predovšetkým plôch zelene a vodných ekosystémov), ktorá je vytváraná a spravovaná s osobitným zreteľom na zabezpečenie biologickej rozmanitosti, ekologickej stability a priaznivého životného prostredia.

Nitriansky kraj patrí medzi regióny so značne pozmenenou krajinnou štruktúrou, kde sa nachádzajú rozsiahle poľnohospodársky obhospodarované plochy a veľké urbanizačné celky. Napriek tomu sa stále vyznačuje vysokou rozmanitosťou druhov rastlín a živočíchov, ako aj biotopov, na ochranu ktorých boli vyhlásené chránené územia. V riešenom území sa nachádzajú veľkoplošné chránené územia, maloplošné chránené územia, lokality NATURA 2000, ako aj medzinárodne významné mokrade.

Do riešeného územia zasahujú 3 veľkoplošne chránené územia – Chránená krajinná oblasť Dunajské luhy, Chránená krajinná oblasť Ponitrie a Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy.

Chránená krajinná oblasť Dunajské luhy - Chránená krajinná oblasť sa rozprestiera na Podunajskej nížine v geomorfologickom celku Podunajská rovina, vedľa slovenského a slovensko-maďarského úseku Dunaja od Bratislavy až po Veľkolélsky ostrov v okrese Komárno. Pozostáva z piatich samostatných častí. Toto jedinečné územie sa celé nachádza na arecentnom agradačnom vale Dunaja. Systém agradačných valov a akumuláčnych depresí s hustou sieťou riečnych ramien s prevahou sedimentačnej akumulácie, vznikol ešte pred zásahmi do prírodného hydrologického režimu Dunaja. Takto vytvorená ramenná sústava sa zachovala čiastočne v úseku od Dobrohošte po Sap, ale aj napriek tomu patrí k najväčším vnútrozemským riečnym deltám v Európe. V závislosti od hydrologických podmienok pozdĺž Dunaja sa tu na pomerne malom území vyskytujú spoločenstvá lesné, vodné, mokradné, lúčne a psamofilné. Časti územia CHKO sú zároveň zaradené aj do európskej siete chránených území NATURA 2000. V riešenom území ide o chránené vtáčie územie Dunajské luhy a územia európskeho významu Veľkolélsky ostrov, Čičovské luhy, Čilízske močiare a Dunajské luhy.

Rozloha územia CHKO je 1 228 400 ha. Územie je zaradené do 5. alebo 4. stupňa ochrany pre národné prírodné rezervácie, prírodné rezervácie, národné prírodné pamiatky a prírodné pamiatky, do 3., 4., alebo 5. stupňa ochrany pre chránené areály a 2. stupňa ochrany pre vlastné územie chránenej krajinej oblasti; (ŠOP SR, 2021).

Chránená krajinná oblasť Ponitrie - Chránená krajinná oblasť Ponitrie sa nachádza v dvoch odlišných orografických celkoch - Tribeči a Vtáčniku. Líšia sa po stránke geologickej stavby, typológie lesov, rastlinných a živočíšnych spoločenstiev.

Tribeč patrí ku starým jadrovým pohoriam. Budujú ho kryštalické bridlice, granodiority, ale i horniny mezozoika (vápence, dolomity, kremence, bridlice), z ktorých k morfológicky ojedinelým patria kremencové hôrky, lemujúce jeho chrbát zo západu na východ. Typické pre Tribeč sú dubovo-hrabové, dubové a vo vyšších polohách bukové lesy. Vzhľadom na svoju nadmorskú výšku, geologické podložie a expozíciu, Tribeč pokrývajú zväčša teplomilné rastlinné spoločenstvá. Rastú tu vzácne a chránené

druhy ako peniažtek slovenský, hrdobárka páchnuca, hrachor benátsky, kosatec nízky, hlaváčik jarný, poniklec veľkokvetý, ľalia zlatohlavá a rad ďalších chránených druhov.

Mladšie pohorie sopečného pôvodu - Vtáčnik je súčasťou vulkanického Slovenského stredohoria. Najrozšírenejšie v jeho území sú andezity a ich pyroklastiká. Pre Vtáčnik sú typické bukové porasty a zmiešané porasty buka a jedle. Vrchol Vtáčnika pokrývajú bukové porasty krovitého vzhľadu, tzv. listnatá kosodrevina s pôvodným smrekom, v ktorej sa objavujú horské druhy rastlínstva, ako sú mačucha cesnačkovitá, kamzičník rakúsky, chlpaňa lesná, iskerník platanolistý, prilbica moldavská a pozoruhodný výskyt má škarda sibírska. Vzácné sa tu vyskytuje aj tis obyčajný.

Zo zástupcov fauny Chránenej krajinnej oblasti Ponitrie si pozornosť zaslúži výskyt rysa a mačky lesnej ako pôvodných šeliem. Vo Vtáčniku ale i Tribeči sa čoraz častejšie objavuje medveď hnedý a občas aj vlk. Ďalej sa vyskytuje jelenia, v nižších polohách srnčia a diviacia zver. Veľmi dobre sa v Tribeči darí danieli a muflóni zveri. Zo vzácných dravcov v oblasti hniezdi orol kráľovský, orol kriklavý a včelár lesný. Zo sov okrem bežných druhov je to výr skalný, sova dlhochvostá a kiviček vrabčí. Územie je bohaté aj na mnohé vzácne a chránené bezstavovce, ako sú napríklad fuzáč obrovský, fuzáč alpský, roháč veľký, sága stepná. Z motýľov je to napr. jasoň chochlačkový, vidlochvost ovocný a feniklový, z pavúkov stepník červený. Rozloha územia CHKO je 37 655 ha. Územie je zaradené do 2. stupňa ochrany pre prírodné rezervácie a pamiatky, a do 3., 4., alebo 5. stupňa ochrany pre chránené areály (ŠOP SR, 2021).

Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy - Štiavnické vrchy sú najväčšie sopečné pohorie Západných Karpát. Ležia na rozhraní dvoch rozdielnych klimatických typov, čoho odrazom je horizontálne a vertikálne prelínanie teplomilných prvkov flóry a fauny s karpatskými horskými prvkami.

Atraktivnosť územia zvyšujú vodné nádrže - tajchy. Ich budovanie si vynútil rozvoj baníctva v minulých storočiach a slúžili ako zdroj energie i úžitkovej vody. Spolu s napájacími a náhonovými jarkami a ďalšími vodohospodárskymi zariadeniami tvoria unikátny technický systém.

V exploatovaných rudných žilách a odžilkoch bolo popísaných viacero vzácných a jedinečných minerálov Slovenska. V tunajších lesoch sa vyskytuje veľké množstvo cudzokrajných drevín. Súvisí to so založením lesníckej katedry v roku 1807, ktorá sa stala súčasťou Baníckej a lesníckej akadémie z roku 1764. V rámci nej neskôr vznikla botanická záhrada, v ktorej na ploche 3,5 ha boli vysadené dreviny z rozličných častí sveta. Ešte väčší podiel cudzokrajných drevín má lesnícke arborétum Kysihýbel (1900 taxónov), v ktorom sa na ploche 7,7 ha dodnes pestujú cudzokrajné dreviny pre lesné hospodárstvo.

Niektoré teplomilné druhy šíriace sa dolinami otvorenými na juh tu dosahujú severnú hranicu rozšírenia (dub cerový, javor tatársky). Na teplých výslnných andezitových skalách s plytkou skeletovitou pôdou sa nachádzajú prvky xerotermej flóry - kavyl vláskatý, kukučka vencová, rozchodník prudký a i. Na niektorých stanovištiach nájdeme poniklec veľkokvetý a šafrán rôznofarebný. Severnejšie rastie aj brusnica obyčajná, brusnica čučoriedková a valdštajnka trojlistá Magicova.

Rozloha územia CHKO je 77 630 ha. Územie je zaradené do 5. a 4. stupňa ochrany pre národné prírodné rezervácie a prírodné rezervácie a prírodné pamiatky, a 2. stupňa ochrany pre vlastné územie chránenej krajinnej oblasti (ŠOP SR, 2021).

Zastúpenie maloplošných chránených území v Nitrianskom kraji je nasledovné:

Tab. 19: Zastúpenie maloplošných chránených území v NSK

Kategória	Počet	Výmera v ha
Národná prírodná rezervácia	11	1344.91
Prírodná rezervácia	38	943.87
Prírodná pamiatka	19	81.10
Chránený areál	55	2472.09

Zdroj: ŠOP SR, 2021

Z hľadiska zastúpenia lokalít NATURA 2000 na území Nitrianskeho kraja rozlišujeme: **chránené vtáčie územia** a **územia európskeho významu**.

Tab. 20: Prehľad chránených vtáčích území v NSK

Názov lokality	Útvar ŠOP SR
Dolné Pohronie	CHKO Dunajské luhy
Dolné Považie	CHKO Dunajské luhy
Dunajské luhy	CHKO Dunajské luhy
Kráľová	CHKO Dunajské luhy
Ostrovné lúky	CHKO Dunajské luhy
Parížske močiare	CHKO Dunajské luhy
Poiplie	CHKO Štiavnické vrchy
Tribeč	CHKO Ponitrie
Žitavský luh	CHKO Dunajské luhy

Zdroj: ŠOP SR, 2021

Z hľadiska zastúpenia území európskeho významu, ich celkový počet na území Nitrianskeho kraja je **98**. Ich zoznam je v prílohe tab. 65.

Na území NSK sa nachádzajú i viaceré územia, v ktorých sú predmetom ochrany mokrad'ové biotopy a/alebo druhy viazané na mokrad'ové biotopy. Ide o územia kľúčovo závislé na vode, medzi ktoré sú zaradené viaceré územia európskeho významu, ako aj ďalšie lokality s výskytom mokradí významných z lokálneho, regionálneho či národného významu. Na území kraja sú zaevidované 3 medzinárodne významné mokrade spĺňajúce kritériá Ramsarskej konvencie – zapísanie do Zoznamu mokradí medzinárodného významu. Ide o **Parížske močiare, Dunajské luhy a Poiplie**. Z hľadiska výskytu ostatných mokradí sa v riešenom území nachádza spolu 202 mokrad'ových lokalít, z toho 131 lokálneho významu, 64 regionálneho významu a 7 mokradí národného významu s celkovou výmerou 2 895,72 ha.

Tab. 21: Početnosť a výmera mokradí v okresoch NSK

Okres	Počet	Výmera v m ²
Nitra	9	1 420 900
Nové Zámky	70	24 609 169
Šaľa	38	1 517 077
Levice	36	2 379 574
Komárno	x	x
Topoľčany	16	1 500 950
Zlaté Moravce	33	9 499 500

Zdroj: ŠOP SR, 2021

Územný systém ekologickej stability

Územný systém ekologickej stability predstavuje celopriestorovú štruktúru navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine. Vymedzenie ÚSES zabezpečuje zachovanie a reprodukciu prírodného bohatstva, priaznivé pôsobenie na okolité menej stabilné časti krajiny a vytvorenie základov pre mnohostranné využívanie krajiny. Tvorba projektov ÚSES je v SR organizovaná "zhora nadol", od Generelu nadregionálneho (GNÚSES) cez regionálne (RÚSES) až po miestne ÚSES. V súčasnej dobe sú aktualizované dokumentácie RÚSES jednotlivých okresov Nitrianskeho kraja v procese schvaľovania. Z tohto dôvodu je priemet skladobných prvkov RÚSES ponechaný tak, ako je uvedený v platnom územnom pláne regiónu NSK (ÚP R NK - Zmeny a doplnky č. 1, 2015)

Územie Nitrianskeho kraja má mimoriadne dôležitú polohu z hľadiska fungovania ÚSES. Je to styčné územie biogeografických provincií *Carpaticum Occidentale*, *Eucarpaticum* a *Pannonicum*. V tomto území vybiehajú na juh južné výbežky karpatských pohorí Považský Inovec, Tribeč, Pohronský Inovec, Štiavnické Vrchy, Krupinská Vrchovina, zároveň sú na tomto území najsevernejšie výbežky Podunajskej nížiny pozdĺž Váhu, Nitry, Hrona a Ipľa.

Nitriansky kraj má preto významné nadregionálne a regionálne biocentrá horského, pahorkatinného nížinného typu. Tieto sú usporiadané v pásmach podľa prírodných zákonitostí v zásade v smere sever - juh, t. j. v smere hlavných hrebeňov pohorí a v smere dolín hlavných riek, v najjužnejšej časti kraja pozdĺž Dunaja v smere západ - východ. Po prepojení týchto centier biokoridormi by tento systém mal tvoriť biokoridor provincionálneho významu medzi biogeografickými provinciami *Pannonicum* a *Carpaticum* (oblasti *Praecarpaticum*, *Eupannonicum* a *Matricum*).

ÚSES Nitrianskeho kraja nadväzuje na Generel nadregionálneho územného systému ekologickej stability (GNÚSES, 1992). Ten vyčlenil biocentrá a biokoridory vyššej úrovne – nadregionálneho, provincionálneho a biosférického významu. Na území Nitrianskeho kraja ich predstavujú nadregionálne biocentrá a biokoridory.

Hlavné smery nadregionálnych biokoridorov s biocentrami sú:

Pozdĺž hlavných tokov:

- biokoridor Dunaja so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier
- biokoridor Malého Dunaja a Váhu so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier
- biokoridor Nitry s vetvením na biokoridor Žitavy so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier
- biokoridor Hrona so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier
- biokoridor Ipľa so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier

Pozdĺž hlavných horských pásiem:

- biokoridor Považského Inovca, v Nitrianskom kraji s odvetvením na Strážovské vrchy, s južnými výbežkami na Nitriansku pahorkatinu, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier
- biokoridor Tribeča, s južnými výbežkami na Nitriansku a Žitavskú pahorkatinu až po Chrbát, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier
- biokoridor Pohronského Inovca, s výbežkami na Hronskú pahorkatinu, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier
- biokoridor Štiavnických vrchov, s výbežkami na Ipeľskú pahorkatinu až po Burdu, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier
- biokoridor Krupinskej vrchoviny, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier

Na tieto hlavné smery biokoridorov so skupinami významných biocentier v smere západ - východ napájajú pásy biocentier, ktoré v tomto momente tvoria relatívne rozčlenené a vzájomne dost izolované časti regionálnych biokoridorov. Najvýznamnejšie z nich po prepojení budú tvoriť biokoridory nadregionálneho významu, ktoré budú prepájať vyššie menované biokoridory nadregionálneho významu. Sú to:

- nížinný biokoridor Čierna Voda – Stará Nitra – Stará Žitava – Paríž
- pahorkatinný biokoridor Báb – Čáporský les – Želiezovce
- pahorkatinný biokoridor Kolíňany – Cerina – Horšianska dolina

Najhodnotnejšie časti prírody boli na území Nitrianskeho kraja vyčlenené ako biocentrá. Na území kraja sa nachádzajú tieto biocentrá nadregionálneho významu: Apáli, Čabrad', Čenkovská lesostep, Čičovský luh, Horšianska dolina, Hrdovická, Kamenínske slanisko, Krivín, Parížske močiare, Patianska cerina, Včelár, Veľkolélsky ostrov, Vozokanský luh, Zobor.

Z hľadiska zisťovania stavu životného prostredia v obciach NSK sa realizoval primárny výskum, v ktorom obce boli dopytované na stav zelenej infraštruktúry v obciach z hľadiska protipovodňovej, protieróznej, vodozadržnej, estetickej, zdravotnej a ekostabilizačnej funkcie. Respondovaná vzorka bola 216 obcí.

Z hľadiska stavu protipovodňovej funkcie, zelenú infraštruktúru nachádzajúcu sa v obci vyhodnotilo 49 % obcí ako čiastočne vyhovujúcu, 19,9 % ako vyhovujúcu a 13,4 % ako nevyhovujúcu. Približne 17,1 % obcí nevedelo danú otázku jasne posúdiť.

Z hľadiska stavu protieróznej funkcie, zelenú infraštruktúru nachádzajúcu sa v obci vyhodnotilo 33 % obcí ako čiastočne vyhovujúcu, 24 % ako vyhovujúcu a 14 % ako nevyhovujúcu. Približne 27,7 % obcí nevedelo danú otázku jasne posúdiť.

Z hľadiska stavu estetickej funkcie, zelenú infraštruktúru nachádzajúcu sa v obci vyhodnotilo 55 % obcí ako čiastočne vyhovujúcu, 30 % ako vyhovujúcu a 6,9 % ako nevyhovujúcu. Približne 7,8 % obcí nevedelo danú otázku jasne posúdiť.

Z hľadiska stavu vodozadržnej funkcie, zelenú infraštruktúru nachádzajúcu sa v obci vyhodnotilo 45 % obcí ako čiastočne vyhovujúcu, 12,5 % ako vyhovujúcu a 25,9 % ako nevyhovujúcu. Približne 16,2 % obcí nevedelo danú otázku jasne posúdiť.

Z hľadiska stavu zdravotnej funkcie, zelenú infraštruktúru nachádzajúcu sa v obci vyhodnotilo 45,2 % obcí ako čiastočne vyhovujúcu, 25,4 % ako vyhovujúcu a 12,9 % ako nevyhovujúcu. Približne 18,9 % obcí nevedelo danú otázku jasne posúdiť.

Z hľadiska stavu ekostabilizačnej funkcie, zelenú infraštruktúru nachádzajúcu sa v obci vyhodnotilo 42 % obcí ako čiastočne vyhovujúcu, 20,8 % ako vyhovujúcu a 13,4 % ako nevyhovujúcu. Približne 23,6 % obcí nevedelo danú otázku jasne posúdiť.

B.4.3 Environmentálne záťaž

Na základe Environmentálnej regionalizácie Slovenska z vymedzených zaťažených oblastí zasahuje do Nitrianskeho kraja **Dolnopovažská zaťažená oblasť** so 66 % na území Nitrianskeho kraja (34 % na území Trnavského kraja) a **Ponitrianska zaťažená oblasť** s 51 % podielom (ostatných 49 % patrí do Trenčianskeho kraja). Ďalšie zdroje uvádzajú i časť **Hornonitrianskej zaťaženej oblasti** (58,9 %), **Galantskej zaťaženej oblasti** (29,9 %) a **Novozámockej zaťaženej oblasti**, ktorá so svojim celým rozsahom spadá do územia Nitrianskeho kraja. Vo východnej časti kraja leží **Dolnopohronský okrskok**, ktorý je charakterizovaný ako okrskok so značne narušeným prostredím. Dolnopovažská, Galantská, Novozámocká a Hornonitrianska zaťažená oblasť je charakterizovaná ako región so **silne narušeným prostredím** a Ponitrianska zaťažená oblasť je charakterizovaná ako región s **mierne narušeným prostredím**. **Mimo zaťažených oblastí leží približne 5192.4 km² kraja (81,9 % z rozlohy kraja).** V zaťažených oblastiach čiastočne alebo celým rozsahom leží 90 obcí NSK (t. j. približne 25 %), 264 obcí leží mimo zaťažených oblastí.

V prípade Dolnopovažskej zaťaženej oblasti má vplyv na znečistenie ovzdušia v oblasti predovšetkým chemický a potravinársky priemysel, poľnohospodárska výroba a výroba polotovarov. Ďalšími zdrojmi sú najmä doprava, suspenzia a resuspenzia z nedostatočne čistených stavenísk, skládok sypkých materiálov, vykurovanie domov na tuhé palivá a poľnohospodárstvo. Oblasťou preteká dolný úsek Váhu, ktorý je recipientom splaškových a priemyselných odpadových vôd.

V prípade Ponitrianskej zaťaženej oblasti sa na znečistení ovzdušia podieľajú predovšetkým veľké priemyselné zdroje, ktoré sú významnými zástupcami palivovo-energetického, chemického a banického priemyslu. Hlavné lokálne zdroje sú najmä doprava, suspenzia a resuspenzia z nedostatočne čistených stavenísk a komunikácií, domáce kúreniská na tuhé palivá a v okrese Prievidza aj skládka uhlia a odkaliská energetiky. Oblasťou preteká horný a stredný úsek Nity a jej prítoky. V hornom úseku toku rieky Nitra je kvalita vôd dlhodobo ovplyvňovaná odpadovými vodami

z banskej činnosti. Kvalitu vody negatívne ovplyvňujú aj priemyselné aktivity – výroba plastov a ťažkej chémie, elektrárne, teplárne a v strednej časti toku sústredený potravinársky priemysel.

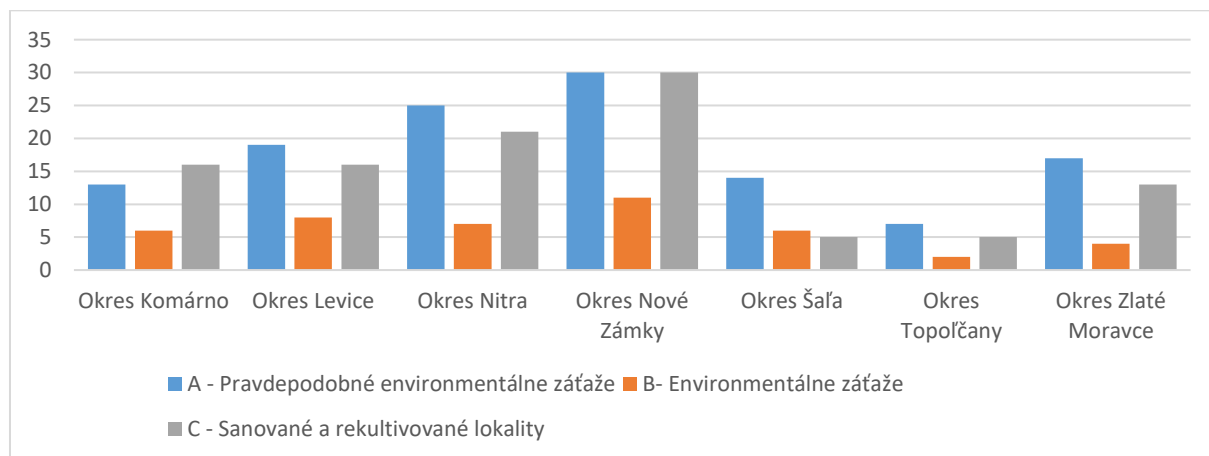
V Hornonitrianskej zaťaženej oblasti sú hlavnými zdrojmi znečistenia prostredia zdroje mimo územia NSK. Sú nimi tepelná elektráreň ENO Zemianske Kostolány, Fortischem, ale aj environmentálne záťaž ako následky banskej činnosti a kožiarskeho priemyslu.

Jadro Galantskej zaťaženej oblasti sa sústreďuje v Trnavskom kraji. Do NSK najväčšmi zasahuje v okrese Šaľa, v ktorom zaberá podstatnú časť jeho rozlohy (zasahuje do 11 obcí z 13 obcí okresu). Súčasne sa tu nachádza aj najvýznamnejší zdroj znečistenia v oblasti - Duslo Šaľa. V minulosti mala vysoko negatívny vplyv na prostredie aj prevádzka niklovej huty v Seredi. Aj po ukončení jej činnosti je však zaznamenávaná zvýšená kontaminácia vody, pôdy a čiastočne aj ovzdušia, ktorá sa šíri z rozsiahlej haldy lúženca. Na území zaťaženej oblasti je aj pomerne vysoká intenzita dopravy s minimom stabilizujúcich prvkov pre krajinu.

Novozámocká zaťažená oblasť je charakteristická najmä intenzívnym poľnohospodárstvom a hustou dopravou. Rovinatá a takmer úplne odlesnená poľnohospodárska krajina je vysoko náchylná na veternú eróziu pôdy.

Z hľadiska lokalizácie environmentálnych záťaží v jednotlivých okresoch NSK, na celom území NSK je aktuálne evidovaných 125 pravdepodobných environmentálnych záťaží (register A), 44 environmentálnych záťaží (register B) a 106 sanovaných a rekultivovaných lokalít (register C).

Obr. 86: Prehľad environmentálnych záťaží v okresoch NSK

Zdroj: *Enviroportál, 2021*

Z hľadiska výskytu jednotlivých záťaží v okresoch NSK, najviac záťaží (register A a B) je zaznamenaných v okrese Nové Zámky (41), nasleduje okres Nitra (32) a Levice (27). Najmenej záťaží je v okrese Topoľčany (9). Zároveň v okrese Nové Zámky je aj najviac lokalít sanovaných (30), nasleduje Nitra (21) a spoločne Komárno a Levice (16). Najmenej sanovaných záťaží je v okrese Topoľčany (5), čo vyplýva z nízkeho počtu celkovo lokalizovaných environmentálnych záťaží.

Ostatné environmentálne záťaž v kraji

Úložisko rádioaktívnych odpadov – pri prevádzke jadrových elektrární vzniká okrem bežných KO aj malé množstvo rádioaktívnych odpadov. Jeden blok ročne vyprodukuje asi 13 m³ kvapalných a 15 ton pevných nízkorádioaktívnych odpadov. Takéto odpady je potrebné spracovať a bezpečne uložiť tak, aby boli oddelené od životného prostredia. Kvapalné rádioaktívne odpady sa spracúvajú priamo v Mochovciach, pevné rádioaktívne odpady v Bohunickom spracovateľskom centre. Zlisované odpady sa prepravujú vo vláknobetónových kontajneroch na Republikové úložisko rádioaktívnych odpadov v Mochovciach. Spracovaním a ukladaním rádioaktívnych odpadov a vyhojeného jadrového paliva sa zaoberá štátna a. s. JAVYS. Každý rok sa počas generálnej odstávky vymení v reaktore asi jedna patina

paliva (t. j. 66 - 72 z 349 palivových kaziet), čo predstavuje asi 8 ton uránu. Vyhoené palivové články sa 5 - 6 rokov dochladzujú v bazéne vyhoeného paliva pri reaktore a potom sa prepravujú do medziskladu vyhoeného paliva v Jaslovských Bohuniciach.

Z výsledkov výberového skúmania v obciach NSK sa zisťovala prítomnosť environmentálnych záťaží a iných environmentálnych stresových javov v obciach NSK.

Obr. 87: Výskyt environmentálnych-stresových javov v obciach NSK

Zdroj: Dotazníkové zisťovanie, 2021

Zo znázorneného vyplýva, že z hľadiska výskytu environmentálnych stresových javov, obce sú najviac postihnuté výskytom čiernych skládok (41,6 %), nasleduje prach (36,1 %), smog a hluk, zhodne po (33 %). Vyskytli sa i prípady výskytu sucha (31,9 %), povodní (26,8 %) a zápachu (25,4 %). Najmenší podiel výskytu stresových javov pripadá na pôdne zosuvy (2,6 %) a približne 18,05 % obcí uviedlo, že nie sú postihnuté žiadnym s vyššie uvedených stresových javov.

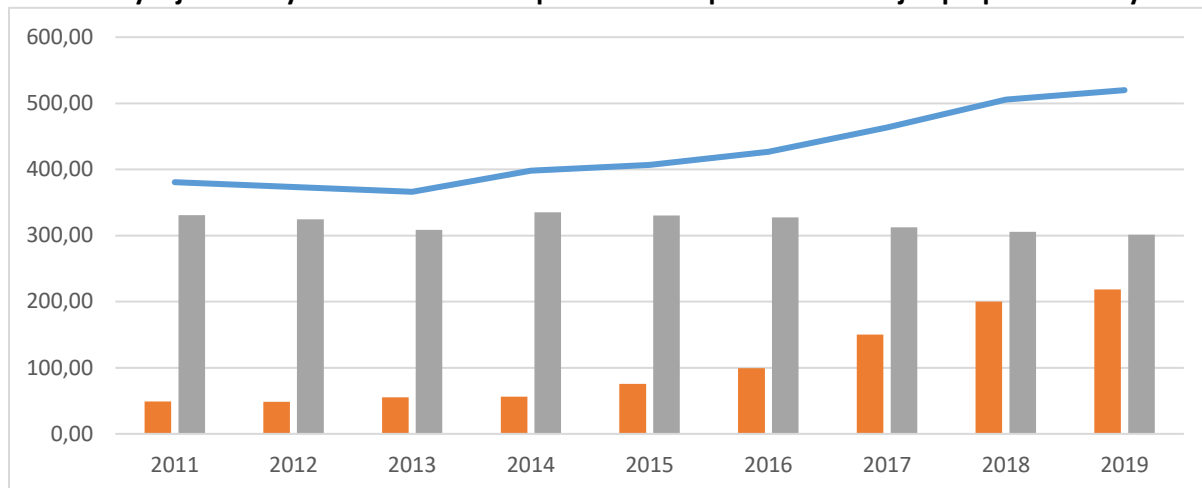
Z hľadiska príčin/zdrojov výskytu environmentálnych stresových javov v obciach NSK najčastejšie ako príčiny uvádzajú dopravu, miestnu/blízku podnikateľskú alebo priemyselnú výrobu alebo lokálne zdroje vykurovania.

B.4.4 Odpadové hospodárstvo

Základným dokumentom upravujúcim odpadové hospodárstvo v NSK je *Program odpadového hospodárstva Nitrianskeho kraja na roky 2016 – 2020*. Program kraja vo veľkej miere reflektuje Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2016 – 2020. Na predchádzanie vzniku odpadov na území NSK kladie dôraz dokument *Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019 – 2025*. V súčasnej dobe je v štádiu spracovania i Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2021 – 2025, pri ktorom prebieha proces posudzovania predpokladaných vplyvov na životné prostredie.

Zdrojom komunálnych odpadov v kraji sú obyvatelia miest a obcí, ich návštevníci, fyzické osoby - podnikatelia a právnické osoby, ktoré majú na území kraja zriadené svoje prevádzky.

Obr. 88: Vývoj základných ukazovateľov odpadového hospodárstva v kraji v prepočte na obyvateľa

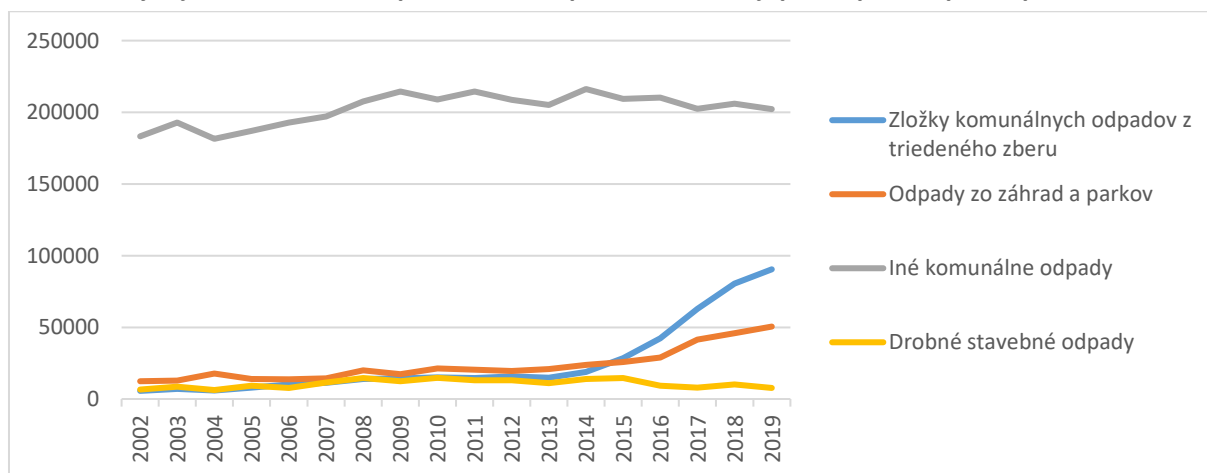

Zdroj: Datacube, 2021

V roku 2019 sa na území NSK vyprodukovalo celkovo 350 964 t KO, čo predstavuje približne 519.87 kg odpadov na obyvateľa kraja. Celková produkcia KO má lineárne rastúci priebeh. Oproti roku 2002 došlo k nárastu množstva vyprodukovaných odpadov približne o 78 % v prepočte na obyvateľa kraja.

Z hľadiska spôsobov nakladania s odpadmi, v súčasnosti väčšina KO sa zneškodňuje skládkovaním, v roku 2019 dosiahol úroveň približne 300 kg/obyv. Avšak podiel tejto zložky kontinuálne klesá, v r. 2019 klesol na úroveň 57,93 %. Naopak podiel zložky KO zneškodňovaný zhodnocovaním vytrvale rastie, v r. 2019 dosiahol úroveň 147 583 ton (218,61 kg/obyv.), čo predstavuje približne 42,05 % zo všetkého KO vyprodukovaného v r. 2019.

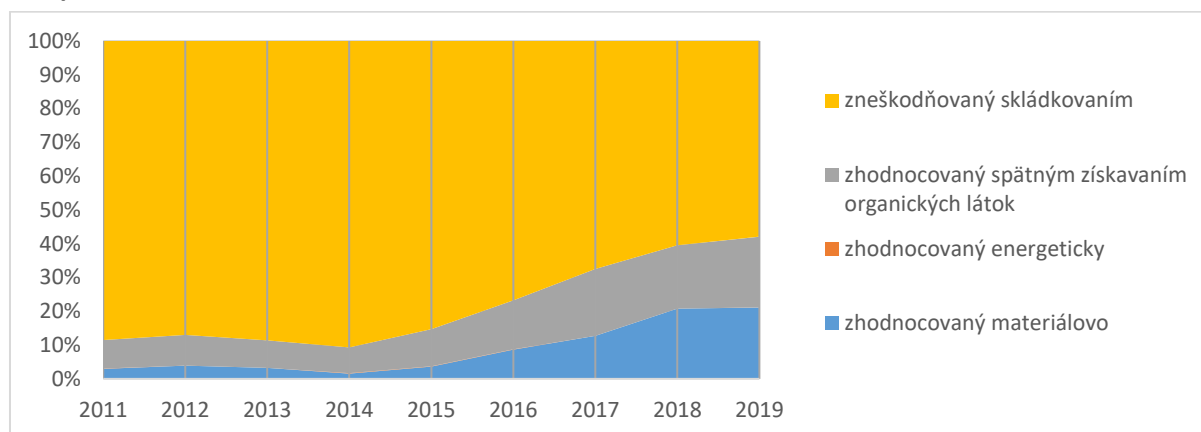
Obr. 89: Vývoj ukazovateľov odpadového hospodárstva v kraji podľa podskupín odpadov

Zdroj: Datacube, 2021

Z hľadiska jednotlivých podskupín odpadov, iné KO (najmä zmesový komunálny odpad – ZKO) predstavuje najväčší podiel medzi jednotlivými podskupinami odpadov. Na konci roku 2019 jeho objem dosiahol 202 167 ton, čo predstavuje nárast oproti roku 2002 približne o 10,2 %. Zneškodňovanie ZKO predstavuje práve najväčší problém. Z hľadiska iných podskupín odpadov KO z triedeného zberu v posledných rokoch rapídne narastá a v roku 2019 dosiahol hodnotu 90 462 ton. Nárast zaznamenal aj objem odpadu zo záhrad a parkov, na úrovni 50 529 ton v roku 2019.

Obr. 90: Vývoj ukazovateľov odpadového hospodárstva v kraji z hľadiska spôsobov nakladania s odpadmi

Zdroj: Datacube, 2021

Z hľadiska spôsobov nakladania s odpadmi, stále prevažuje likvidácia odpadov skládkovaním. Napriek tomu, že objem odpadov likvidovaných týmto spôsobom sa v priebehu rokov znižuje, v roku 2019 dosiahol podiel 57,9 % na celkovom objeme odpadov. K ďalším spôsobom zneškodňovania odpadov možno zaradiť materiálové zhodnocovanie odpadov, na úrovni 21,1 % a zhodnocovanie odpadov spätným získavaním organických látok (vrátane kompostovania), na úrovni 20,9 %. Uvedené spôsoby likvidácie odpadov v priebehu rokov 2011 - 2019 zásadne narástli z 10 % podielu na viac ako 43 % v roku 2019. Energetické zhodnocovanie odpadov sa v priebehu rokov dostávalo do útlmu.

Nakladanie s KO upravujú všeobecné záväzné nariadenia miest a obcí NSK. Systém zberu zmesového KO a systém triedeného zberu KO si organizujú mestá a obce kraja. V kraji je evidovaných celkovo 73 zariadení na zhodnocovanie odpadov. V okrese Komárno sa nachádza 7 zariadení, v okrese Levice je to 11 zariadení, okres Nitra má 31 zariadení, okres Nové Zámky 7 zariadení, okres Topoľčany má 5 zariadení a v okrese Zlaté Moravce sa nachádza 8 zariadení na zhodnocovanie odpadov.

Z hľadiska počtu skládok odpadov, v kraji je evidovaných celkovo 13 prevádzkovaných skládok odpadu. Zoznam skládok odpadov je v prílohe tab. 66.

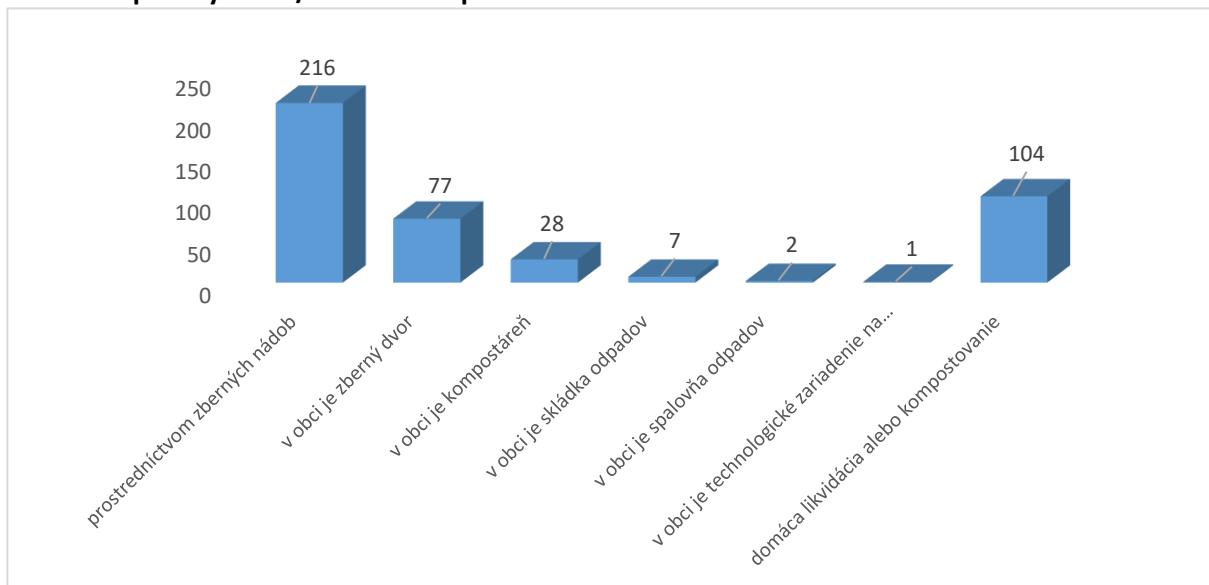
V NSK sa nenachádza spaľovňa KO a zariadenia na spoluspaľovanie odpadov. Priemyselný odpad sa spaľuje v spaľovni prevádzkovej spoločnosťou DUSLO, a. s., Šaľa.

Z výsledkov výberového skúmania v obciach NSK sa podarilo zistiť súčasné trendy v oblasti nakladania s KO.

Zber KO v obciach NSK je výhradne realizovaný prostredníctvom zberných nádob. Inými zariadeniami na zber/likvidáciu odpadov je zberný dvor (35,64 %), kompostáreň (12,9 %) alebo skládka odpadov (3,24 %). Vcelku je rozšírená i domáca likvidácia či kompostovanie odpadov (48,1 %).

Z hľadiska triedenia odpadov podľa jednotlivých zložiek odpadov, vo všetkých respondovaných obciach sa triedia základné zložky odpadov (plast, sklo, papier), vo veľkej miere sa triedia i kovy (90 %), BRO odpady zo záhrad a parkov (86,57 %), šatstvo (84,45 %), DSO (77,77 %) a viacvrstvové kombinované materiály na báze lepenky (75 %). Najmenej sa triedia kuchynský BRO (59 %) a NO (45,8 %).

Obr. 91: Spôsoby zberu/likvidácie odpadov v obciach NSK

Zdroj: dotazníkové zisťovanie, 2021

Obr. 92: Triedenie odpadov podľa zložiek odpadov v obciach NSK

Zdroj: Dotazníkové zisťovanie, 2021

B.4.5 Klimatické podmienky a dopady zmeny klímy

Klimatická zmena sa prejavuje rastom priemernej teploty atmosféry, ktorej dôsledkom je striedanie horúčav a sucha, neočakávané povodne, stúpanie morskej hladiny, zvyšovanie koncentrácie prízemného ozónu. Výsledkom je zmena stavu ekosystémových služieb, čo má priame aj nepriame hospodárske a sociálne dôsledky. Klimatická zmena má zásadné dopady na celú krajinu a na vidiecku obzvlášť. V podmienkach Slovenska sa prejaví posunom klimatických pásiem smerom na sever. Scenáre dopadov klimatických zmien na pôdny fond Slovenska vychádzajú z predpokladu zvýšenia priemernej ročnej teploty do roku 2090 o 2 až 4°C, poklesu priemernej vlhkosti vzduchu o 5 %, pričom tento vývoj bude regionálne rozdielny. Juh Slovenska sa dostane do mediteránneho klimatického pásma, charakteristického horúcimi, suchými obdobiami. Mierne klimatické pásmo sa posunie smerom na sever. Takáto zmena klímy spôsobuje nestabilitu väčšiny poľnohospodárskych a lesných ekosystémov. V dôsledku toho je možné očakávať pokles povrchových, podzemných aj pôdnych zdrojov vody. V dôsledku vysokých najmä letných teplôt a s tým spojeného vysokého výparu sa budú vyskytovať miestne privalové dažde spojené s miestnymi povodňami. Privalové dažde majú za následok vodnú

eróziu poľnohospodárskej a lesnej pôdy najmä vo forme odtokovej plošnej, líniovej aj stružovej erózie. (Fáziková, M. a kol. 2021)³².

Nitriansky kraj má prevažne rovinný a nížinný charakter, prerušovaný nížinnou pahorkatinou, v severnej časti hornatinou. Patrí k najteplejším oblastiam Slovenska. Jeho územie patrí na juhu do teplej klimatickej oblasti a na severe do mierne teplej klimatickej oblasti (obr. 20 v prílohe).

Podľa dokumentu „Environmentálna štúdia územných dopadov klimatických zmien“ spracovaného **pre územie Nitrianskeho kraja budú prejavy klimatickej zmeny na území Nitrianskeho kraja citeľnejšie ako bude vývoj v stredoeurópskom regióne**. Postihnutá bude najmä južná časť kraja zaradená do teplej klimatickej oblasti. **Otepľovanie ovzdušia bude sprevádzané výskytom letných horúčav a sucha s vážnymi dôsledkami na poľnohospodársku produkciu a poľnohospodárske ekosystémy. Zvýšený výpar bude mať za následok deficit vody v ovzduší aj v pôde, čím sa zvýši potreba zavlažovania poľnohospodárskej pôdy. Tento efekt sa výraznejšie prejaví v južnej časti kraja.** Klimatická zmena sa v území prejavuje zmenou teploty vzduchu, zmenou úhrnu a rozloženia atmosférických zrážok, zmenou vodnej bilancie, zmenou bilancie snehu a snehovej pokrývky.

Zmena teploty vzduchu

Zmena teploty vzduchu sa prejavuje najmä zmenou priemernej ročnej teploty vzduchu. Dlhodobý nárast priemernej ročnej teploty na území Nitrianskeho kraja je o 1,4°C (roky 1961 – 2014), pričom v južnej, teplej klimatickej oblasti je priemerná ročná teplota vzduchu vyššia a aj nárast je rýchlejší ako v severnej, mierne teplej klimatickej oblasti.

V dôsledku zvýšenej priemernej ročnej teploty vzduchu sa zníži ročný počet mrazových dní (teplota vzduchu poklesne na -0,1°C). Napriek tomu, že celkový počet dní so snehovou pokrývkou významne poklesne, v dôsledku zvýšených úhrnov zrážok sa budú častejšie vyskytovať epizodické snehové kalamity v dôsledku veľkého množstva nového snehu pri teplote tesne pod bodom mrazu. Zvýši sa počet letných dní (maximálna teplota vzduchu dosiahne 25°C a viac). **Zvýšený výskyt letných a tropických dní (maximálna teplota dosiahne 30°C a viac) bude mať za následok vlny horúčav, čo súčasne s vysokou absolútnou vlhkosťou vzduchu bude znamenať značnú záťaž predovšetkým pre chorých a starších ľudí ale aj matky v tehotenstve a malé deti. Klimatizácia obytných a pracovných priestorov ako aj dopravných prostriedkov sa stane už čoskoro nevyhnutnosťou.**

Zmena úhrnu a rozloženia atmosférických zrážok

Úhrn a časová distribúcia atmosférických zrážok počas roka určuje vlhkosť a odtokové pomery územia. V dôsledku klimatickej zmeny sa mení úhrn a rozloženie atmosférických zrážok. Ročný úhrn zrážok sa najmä v teplej klimatickej oblasti v Nitrianskom kraji, v dôsledku intenzívnejšieho výparu, zvyšuje a to najmä v teplom polroku. **Zrážky sú však nerovnomerne rozložené, vznikajú konvektívne zrážky (lokálne búrkové zrážky) s rizikom vzniku prívalových povodní. Keďže tieto zrážkové vody z územia veľmi rýchlo odtečú, pri zavlažovaní pôdy majú iba menší význam.** Studený polrok bude suchší v dôsledku klesajúceho počtu dní s novou snehovou pokrývkou ako aj k celkovému poklesu počtu dní so snehovou pokrývkou. Opäť v južnej časti kraja je tempo úbytku rýchlejšie ako v jeho severnej časti. Napriek zníženiu počtu snehových dní bude rásť výskyt prívalových snehových búrok s výskytom snehových kalamít.

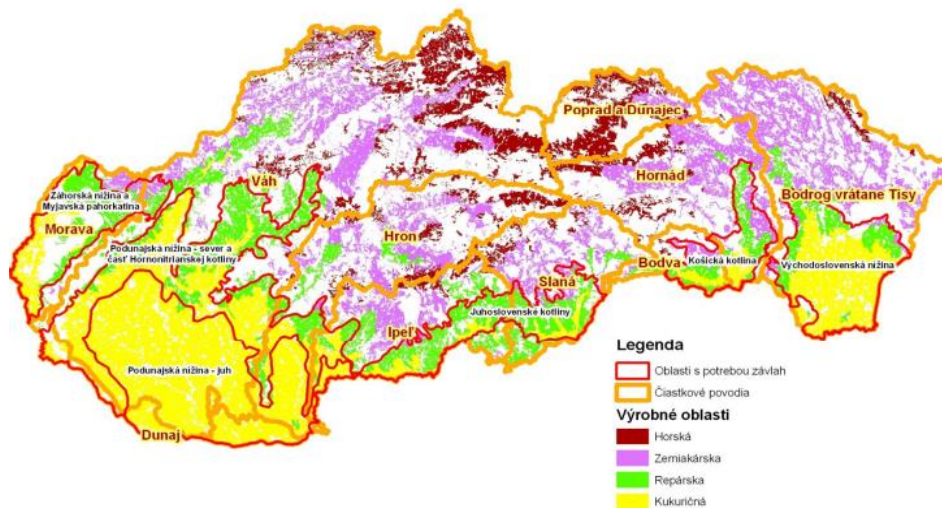
Zmena vodnej bilancie

Keďže sa zvýši ročná suma evapotranspirácie (výpar z územia), a to v južnej časti kraja relatívne rýchlejšie ako v severnej časti, zvýši sa klimatický ukazovateľ zavlažovania (zníži sa obsah vody v pôdnom profile), opäť v južnej časti kraja rýchlejšim tempom ako v severnej časti. Toto bude mať

³² Fáziková, M. a kol.: (2021), Rozvoj vidieka, SPU, Nitra, 2021, ISBN 978-80-552-2320-9, DOI: <https://doi.org/10.15414/2021.9788055223209>

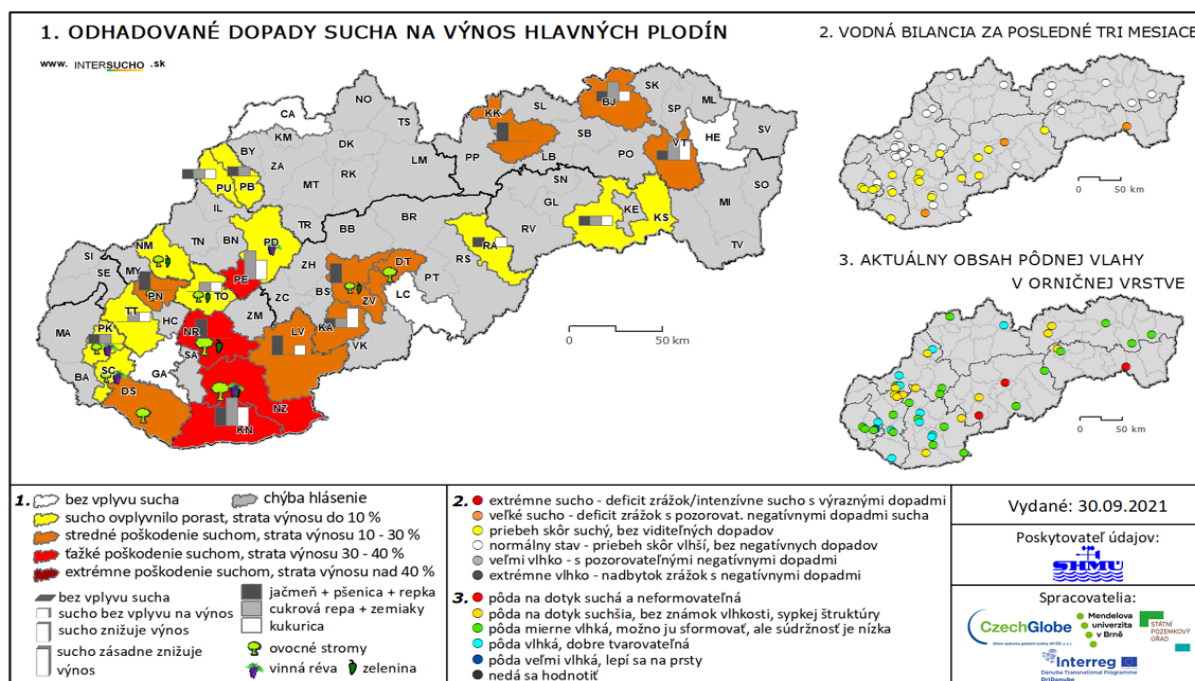
vážne dôsledky na poľnohospodársku produkciu a poľnohospodárske ekosystémy. **Zvýšený výpar bude mať za následok deficit vody v ovzduší aj v pôde, čím sa zvýši potreba zavlažovania poľnohospodárskej pôdy. Tento efekt sa výraznejšie prejaví v južnej časti kraja.**

Obr. 93: Vymedzenie výrobných oblastí a potreba závlah v rámci povodí

Zdroj: Rehák, Š.: Vývoj disponibilných zdrojov vody pre závlahy v dôsledku sucha. <http://www.vuvh.sk/>

Obr. 94: Odhadované dopady sucha na výnos hlavných plodín.

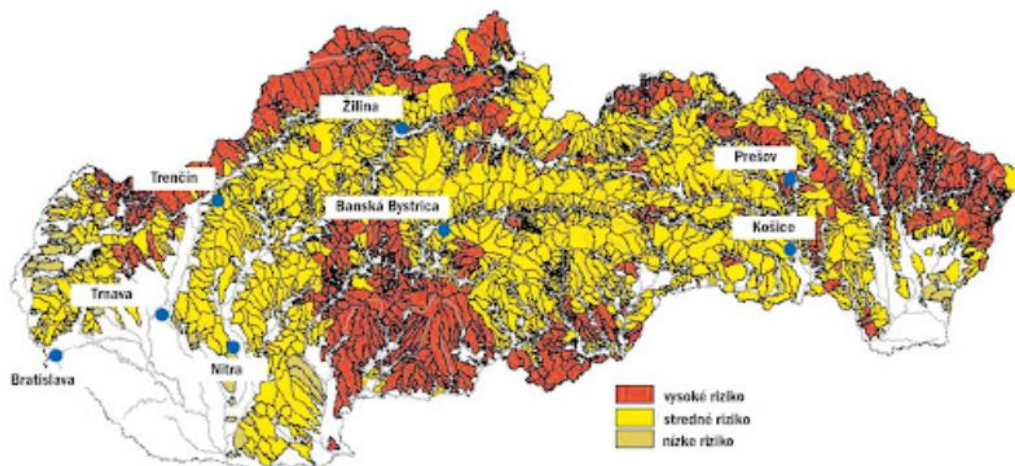
Zdroj: <https://www.intersucho.sk/>

V dokumente „Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy“, ktorý schválila vláda SR sa uvádza, že významným prejavom zmeny klímy na území SR môžu byť dlhotrvajúce obdobia sucha v letných a jesenných mesiacoch spojené s nedostatkom vody.³³

Budovanie závlah v Nitrianskom kraji bude limitujúcim faktorom pre rozvoj poľnohospodárstva. Dopady sucha na výnosy poľnohospodárskych plodín sú značné. Neriešenie problému sucha v tomto kraji môže mať v budúcnosti negatívne dopady na biodiverzitu a prejaví sa v zmene typu krajiny.

Významné zvýšenie intenzívnych konvektívnych zrážok na úkor trvalých zrážok s menšou intenzitou bude mať za následok nevyrovnaný režim zavlaženia pôdy a častejší výskyt prívalových povodní v celej oblasti kraja. Suché obdobia však môžu prerušovať niekoľkodenné veľké dažde a silné búrky. Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy (2018) predpokladá, že na Slovensku sa budú pri mimoriadne silných búrkach objavovať tornáda. To všetko povedie k výskytu bleskových lokálnych povodní v rôznych častiach Slovenska. **V Nitrianskom kraji najmä obce ležiace v povodí Hrona a Ipľa sú v riziku lokálnych povodní.**

Obr. 95: Nebezpečenstvo lokálnych povodní (SR)

Zdroj.: ohrozenievodou.webnode.sk

Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy (2018) konštatuje, že **zmena klímy môže negatívne ovplyvniť aj kvalitu vodných zdrojov.** Nepriaznivo na ne pôsobia nízke vodné stavy aj prívalové dažde.

Adaptačné opatrenia na zmenu klímy

Zmena klímy významne ohrozuje veľkú časť prírodných aj spoločenských systémov na území Nitrianskeho kraja. **Pre minimalizáciu rizika je potrebné prijať adaptačné opatrenia, čo sú také opatrenia, ktoré umožnia prispôbenie prírodných a ľudských systémov meniacim sa klimatickým podmienkam, ktoré zmierňujú hrozby klimatickej zmeny alebo využívajú prospešné zariadenia.**³⁴ Tieto opatrenia je potrebné zaviesť najmä v sektore hydrológie, poľnohospodárstva, lesného hospodárstva, zdravotníctva, cestovného ruchu, dopravy, v oblasti biodiverzity, urbanizovaného prostredia. Konkrétne adaptačné opatrenia pre územie Nitrianskeho kraja sú uvedené v dokumente „Environmentálna štúdia územných dopadov klimatických zmien“.

³³ Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy, 2018, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Bratislava, 2018, <https://www.minzp.sk/files/odbor-politiky-zmeny-klimy/strategia-adaptacie-sr-zmenu-klimy-aktualizacia.pdf>

³⁴ Environmentálna štúdia územných dopadov klimatických zmien, (2015), Nitriansky samosprávny kraj, 2015

B.5 Inštitucionálno-organizačná analýza

B.5.1 Organizačné štruktúry a ich kompetencie v NSK a v SPR

Za rozvoj územia je, v zmysle platnej legislatívy, priamo zodpovedný verejný sektor tzn. štátna správa, regionálna a miestna samospráva. Zákon č. 539/2008 o podpore regionálneho rozvoja upravuje pôsobnosti orgánov vyšších územných celkov v oblasti podpory regionálneho rozvoja. Medzi zásadné úlohy VÚC (§ 11) patrí príprava stratégií rozvoja VÚC (osobitne programu rozvoja VÚC, RIS), podpora regionálneho rozvoja v spolupráci s ostatnými sociálno-ekonomickými partnermi na území VÚC, vytváranie podmienok na vznik a rozvoj územnej spolupráce a partnerstiev, spolupráca s regiónmi, územnými celkami a inými subjektmi verejnej správy alebo s orgánmi iných štátov, ktoré plnia funkcie územnej samosprávy, ako aj podpora rozvoja podnikateľských aktivít potrebných na rozvoj regiónu.

V súvislosti s decentralizáciou verejnej správy došlo v zmysle Zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky (v znení neskorších predpisov) k pomerne významnému prechodu kompetencií z orgánov štátnej správy na orgány samosprávy (obec a VÚC). Ide predovšetkým o pôsobnosti a kompetencie na úseku územného plánovania a stavebného poriadku, ochrany prírody, sociálnych vecí, kultúry a športu, školstva, zdravotníctva, regionálneho rozvoja a cestovného ruchu, a iné. V zmysle vyššie uvedeného zákona, zákon ukladá povinnosť VÚC na úseku regionálneho rozvoja (§ 3, písm. o):

1. vykonávanie stratégie regionálneho rozvoja,
2. koordinovanie úloh súvisiacich so zabezpečením hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja územia,
3. koordinovanie plnenia koncepcií rozvoja samosprávneho kraja,
4. poskytovanie podkladov, informácií, číselných údajov, rozborov a vyhodnotení orgánom štátnej správy a obci na základe ich žiadosti.

Za všestranný rozvoj územia na lokálnej úrovni zodpovedá obec. Obec je v zmysle Zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení (v znení neskorších predpisov), samostatnou právnickou osobou, ktorá na tento účel samostatne disponuje a hospodári s vlastným majetkom a vlastnými príjmami. Obec pri výkone samosprávy plní viaceré dôležité úlohy ktoré jej ukladá zákon (§ 4, ods. 3 zákona, písm. a) až s)). Z nich možno uviesť predovšetkým:

- vykonáva úkony súvisiace s riadnym hospodárením s hnutelným a nehnuteľným majetkom obce a s majetkom vo vlastníctve štátu prenechaným obci do užívania,
- zabezpečuje výstavbu a údržbu a vykonáva správu miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, obecného cintorína, kultúrnych, športových a ďalších obecných zariadení, kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obce,
- zabezpečuje verejnoprospešné služby, najmä nakladanie s komunálnym odpadom a drobným stavebným odpadom, udržiavanie čistoty v obci, správu a údržbu verejnej zelene a verejného osvetlenia, zásobovanie vodou, odvádzanie odpadových vôd, nakladanie s odpadovými vodami zo žump a miestnu verejnú dopravu,
- utvára a chráni zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chráni životné prostredie, ako aj utvára podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, na vzdelávanie, kultúru, osvetovú činnosť, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport,
- plní úlohy na úseku ochrany spotrebiteľa a utvára podmienky na zásobovanie obce; spravuje trhoviská,

- obstaráva a schvaľuje územnoplánovaciú dokumentáciu obcí a zón, koncepciu rozvoja jednotlivých oblastí života obce, obstaráva a schvaľuje programy rozvoja bývania a spolupôsobí pri utváraní vhodných podmienok na bývanie v obci,
- vykonáva vlastnú investičnú činnosť a podnikateľskú činnosť v záujme zabezpečenia potrieb obyvateľov obce a rozvoja obce,
- zakladá, zriaďuje, zrušuje a kontroluje podľa osobitných predpisov svoje rozpočtové a príspevkové organizácie, iné právnické osoby a zariadenia,
- zabezpečuje ochranu kultúrnych pamiatok v rozsahu podľa osobitných predpisov a dbá o zachovanie prírodných hodnôt,
- plní úlohy na úseku sociálnej pomoci v rozsahu podľa osobitného predpisu.

V zmysle Zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov prešli na obec predovšetkým kompetencie na úseku územného plánovania a stavebného poriadku, ochrany prírody, regionálneho rozvoja a cestovného ruchu a iné. V zmysle vyššie uvedeného zákona, zákon ukladá povinnosť obci na úseku regionálneho rozvoja (§ 2, písm. k):

1. vykonávanie stratégie regionálneho rozvoja,
2. vypracúvanie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja,
3. koordinovanie spolupráce právnických osôb pri vypracúvaní programov rozvoja obcí;

Na účely výkonu niektorých svojich práv a kompetencií sa obec môže i účelovo združovať s inými obcami do združení obcí. Na území Nitrianskeho kraja sa nachádza celkom 354 obcí (z toho 16 miest).

K významným aktérom regionálneho rozvoja patria aj ďalšie subjekty verejného sektora, ako sú rozpočtové a príspevkové organizácie verejnej správy a samosprávy, súkromný sektor a tretí sektor.

Osobitné postavenie v procese strategického plánovania na území Nitrianskeho kraja majú od roku 2020 strategicko-plánovacie regióny.

Strategicko-plánovacie regióny (SPR) sú menšie územia (v rozsahu okresu) vyčlenené v rámci kraja, ktoré sú si územne blízke a majú spoločné špecifické danosti a potenciál (zdroje, kultúru a históriu), záujmy, výzvy, problémy a podmienky rozvoja (Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu, 2020)³⁵. **Na území Nitrianskeho kraja je vymedzených 7 SPR – SPR Nitra, SPR Nové Zámky, SPR Komárno, SPR Šaľa, SPR Levice, SPR Topoľčany, SPR Zlaté Moravce.** Takto vymedzené strategicko-plánovacie regióny sú vhodné pre definovanie parciálnych integrovaných územných stratégií.

B.5.2 Spolupráca

V nasledujúcej časti analyzujeme rôzne typy spolupráce aktérov regionálneho rozvoja. Venujeme sa jednak priamo spolupráci NSK s ďalšími aktérmi ale taktiež spolupráci ďalších aktérov na území kraja s dôrazom na miestne samosprávy. Spolupráca umožňuje aktérom spoločnými silami dosiahnuť ciele, ktoré by boli pre jednu organizáciu nedosiahnuteľné. Takáto spolupráca môže mať rôznorodý charakter. Môže zahŕňať poskytovanie poradenstva, spoločné strategické plánovanie, realizáciu spoločných projektov či zdieľanie alebo poskytovanie zdrojov. Formy spolupráce aktérov regionálneho

³⁵ Metodika tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja

rozvoja realizované na území kraja sú početné a realizované aktivity, prípadne hranice jednotlivých partnerstiev, prirodzene nemusia nutne rešpektovať hranice okresov či samotného kraja.

Mikroregionálne a iné združenia obcí

Jednou z využívaných formalizovaných foriem spolupráce aktérov regionálneho rozvoja sú, v prípade verejného sektora, združenia obcí. Obciam umožňuje združovať sa priamo Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení a podľa tohto zákona je predmetom činnosti združenia obcí najmä oblasť sociálnych vecí, starostlivosť o životné prostredie (predovšetkým zhromažďovanie, odvoz a spracúvanie komunálneho odpadu, odvádzanie a čistenie odpadových vôd), miestna doprava, oblasť školstva, kultúry a miestny cestovný ruch. Svojou činnosťou združenie obcí napomáha vytvárať podmienky na plnenie úloh obcí, ako aj úloh vyššieho územného celku.

Na území kraja bolo podľa Registra združení obcí k 1. septembru 2021 registrovaných 58 združení obcí. Proces formovania združení obcí je relatívne málo dynamický – väčšina združení vznikla medzi rokmi 2000 - 2010. V období posledných 5 rokov vzniklo len 5 združení, z toho dve združenia vznikli začiatkom roku 2021. Hoci zo samotného registra združení obcí nie je zväčša zrejmá oblasť ich činnosti (zhruba 86 % združení obcí uvádza ako oblasť činnosti len „iné združenie“), formálne v Registri obcí uvádzajú ako **oblasť činnosti najmä odpadové hospodárstvo, životné prostredie či rozvoj obce a regiónu. Z názvov združení možno taktiež identifikovať aj ďalšie oblasti ich záujmu, napr. vzdelávanie či cestovný ruch.**

Z hľadiska počtu členov prevládajú menšie združenia – menej ako 10 ich má viac ako polovica združení (58,62 %). Početné sú taktiež združenia od 10 do 20 členov (18,96 %). Najviac členov má „Združenie obcí - regionálne vzdelávacie centrum samosprávy v Nitre“ (154 členských obcí). Spomínané najpočetnejšie združenie sa zaoberá primárne organizovaním vzdelávacích aktivít, poradenskou a konzultačnou činnosťou a vydávaním publikácií a študijných materiálov pre samosprávy. Ďalšie dve združenia s najpočetnejšou členskou základňou majú 60 a 64 členov. Ide o Záujmové regionálne združenie miest a obcí Mochovce, zaoberajúce sa spoločným riešením ochrany životného prostredia ovplyvňovaného pôsobením jadrovej elektrárne a súvisiacimi činnosťami a Regionálne združenie miest a obcí novozámockej, štúrovskej a šurianskej oblasti.

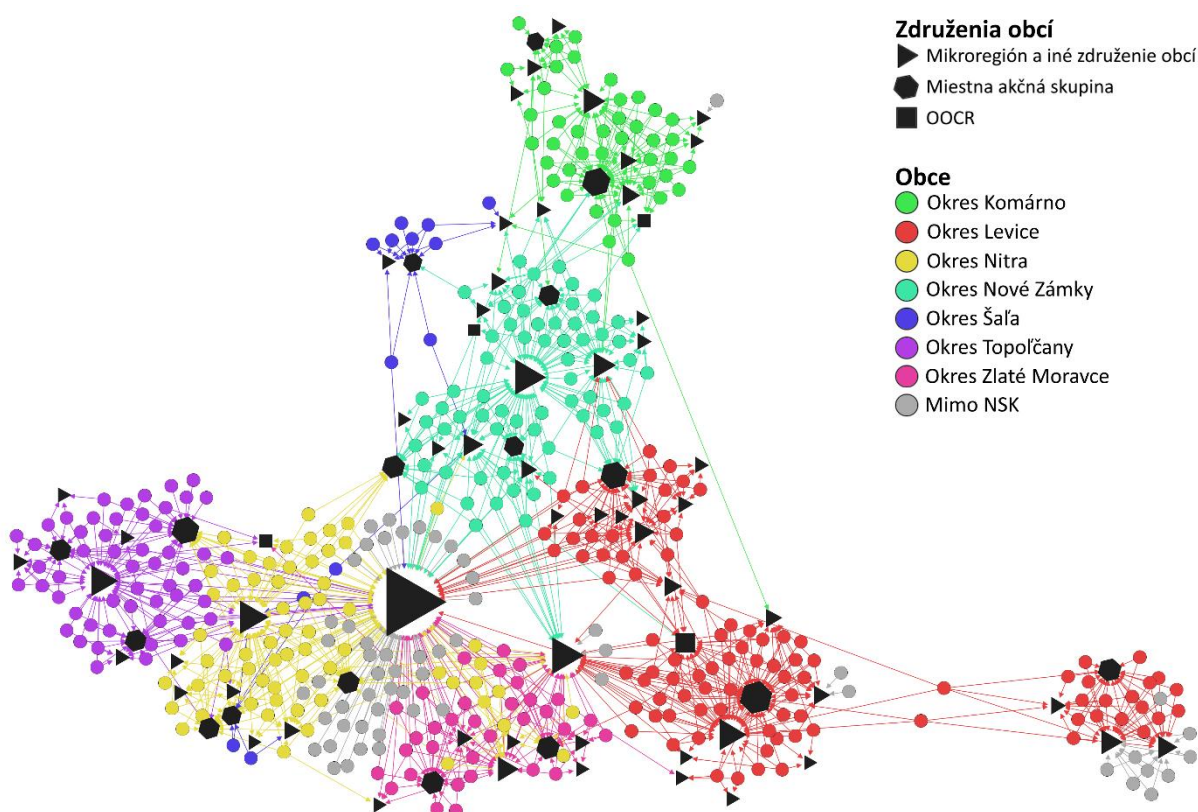
Oblasť spolupráce, resp. hodnotenie spokojnosti zástupcov samospráv s ďalšími aktérmi bolo súčasťou dotazníkového zisťovania (prílohy obr. 87 až 95). V prípade hodnotenia mikroregiónov a iných združení obcí (ktorých bola respondovaná samospráva súčasťou) **bola spolupráca hodnotená výrazne pozitívne a išlo o jednu z najkladnejšie hodnotených typov spoluprác (na úrovni kraja priemerné skóre 1,89) (kladnejšie bola na úrovni celého kraja hodnotená už len spolupráca s ostatnými obcami v kraji – teda bilaterálna spolupráca medzi obcami).** V prípade hodnotení na úrovni jednotlivých okresov sa však priemerné hodnotenie výrazne líši – zatiaľ čo v prípade okresov Zlaté Moravce či Nitra je výrazne pozitívne (priemerné hodnotenie 1,62 a 1,69 v uvedenom poradí), v prípade okresu Šaľa sa nachádza uprostred hodnotiacej stupnice (priemerné hodnotenie 3). Hodnotenie okresu Šaľa je však ovplyvnené nízkym počtom hodnotení – ako bude uvedené nižšie, len minimum združení má sídlo v tomto okrese – obce sú vo veľkej miere členmi združení v susedných okresoch. Z hľadiska veľkosti obcí nie sú medzi stanovenými kategóriami výrazné rozdiely a z hodnotenia nie je identifikovateľný jasný vzťah medzi počtom obyvateľov a hodnotením tohto typu spolupráce. Najpozitívnejšie je takáto forma spolupráce hodnotená obcami vo veľkostnej kategórii 1000 - 1999 (priemerné hodnotenie 1,81) a najmenej pozitívne v okrese 500 - 999 (s priemerným hodnotením 1,98).

Na obrázku 96 je vizualizovaná sieť členstva obcí jednotlivých okresov NSK v rôznych typoch združení (zahrnuté sú mikroregióny a iné združenia obcí, miestne akčné skupiny a oblastné organizácie cestovného ruchu). Obce sú znázornené ako kruhy, pričom ich farba vyjadruje okres, v ktorom sa nachádzajú (zahrnuté sú aj obce mimo NSK, ktoré sú členmi združení so sídlom v kraji). Združenia sú znázornené čiernou farbou. Zatiaľ čo ich tvar označuje o aký typ združenia ide, ich veľkosť vypovedá o počte členov. Šípky medzi obcami a združeniami indikujú, ktorých združení sú obce členom. Pozícia

obcí a združení na obrázku je interpretovateľná – algoritmus ich rozmiestnil tak, aby sa obce nachádzali čo najbližšie k združeniam, ktorých sú členom.

Z rozmiestnenia obcí na obrázku vyplýva, že obce tvoria zhluky najmä okolo miestnych akčných skupín a väčších združení obcí. Zhluky poukazujú najmä na to, ktoré obce prirodzene spolupracujú. **Členstvo v združeníach na území kraja do veľkej miery kopíruje okresy, avšak sú viditeľné aj združenia, ktorých členmi sú obce z viacerých okresov, prípadne aj obce lokalizované mimo kraja.** Zrejme je to pri združení s najvyšším počtom členov – Združenie obcí - regionálne vzdelávacie centrum samosprávy v Nitre (jeho členmi sú aj obce lokalizované za hranicami NSK). Takéto členstvá môžeme pozorovať najmä v prípade okresov Nitra a Zlaté Moravce, Nitra a Topoľčany, či Levice a Nové Zámky. Vzhľadom zrejme aj na veľkosť daného okresu, je pozícia obcí okresu Šaľa fragmentovaná – obce sú často členmi združení s členskou základňou v susedných okresoch, len pár združení teda tvoria obce výhradne tohto okresu. V rámci okresov tvoria obce väčšinou celistvé zhluky, teda obce sú často súčasťou viacerých združení v rámci okresu. Tieto zhluky sú často formované okolo miestnych akčných skupín. Výnimkou je okres Levice – tu môžeme pozorovať, že obce tvoria tri viac menej samostatné zhluky. Zhluky sú vo všetkých troch prípadoch tvorené miestnou akčnou skupinou a menšími združeniami obcí. V prípade zhľuku na okraji obrázka ide zároveň o obce lokalizované na okraji kraja – je viditeľné členstvo aj obcí lokalizovaných mimo kraj. **Z obrázku je taktiež viditeľné, že väčšina združení (všetkých typov) sú vzhľadom na počet členov relatívne malé.**

Obr. 96: Sieť členstva obcí NSK v mikroregionálnych a iných združeníach, MAS a OOCR

Zdroj: Register združení obcí SR, 2021; Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja; Register OOCR, 2021

Miestne akčné skupiny a LEADER NSK

Ďalšou inštitucionalizovanou formou spolupráce sú verejno-súkromné partnerstvá – Miestne akčné skupiny. Tieto partnerstvá vznikli v rámci prístupu LEADER, ktorý poskytol vidieckym spoločnostiam v EÚ spôsob zapojenia miestnych aktérov do formovania budúceho rozvoja ich územia. Jeho výsledkom

je vytvorenie inštitucionalizovanej formy verejno-súkromného partnerstva. Tento prístup zosobňuje integrovaný a územný prístup k miestnemu a regionálnemu rozvoju územia, pričom podľa tejto filozofie majú o rozvoji územia rozhodovať samosprávy, predstavitelia súkromného sektora, neziskového sektora a občania daného územia a to princípom „zdola nahor“. To umožňuje presadiť vlastné riešenia problémov daného územia, ktoré v plnej miere využívajú miestny rozvojový potenciál, sú realizované miestnymi aktérmi a sú dlhodobou udržateľné. Prístup LEADER je uplatňovaný v rámci politiky rozvoja vidieka v EÚ od roku 1991. Zároveň je základom vytvárania miestneho rozvoja vedeného komunitou (CLLD) (Owen – Vercruysse, 2014), ktorý zastrešoval realizáciu politiky rozvoja vidieka vrátane iniciatívy LEADER v programovom období 2014 – 2020. Pomocou CLLD je možné podporovať miestne akčné skupiny viacerými fondmi EÚ.

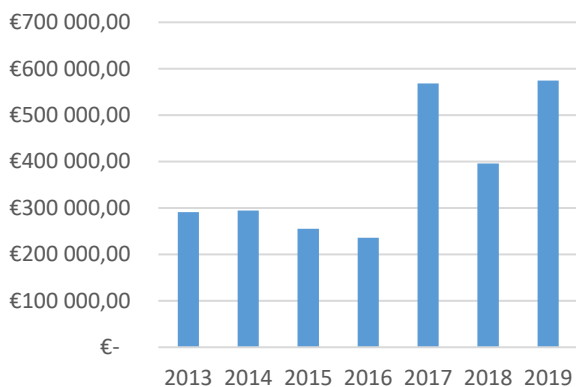
Miestne akčné skupiny sú jedným zo siedmich princípov prístupu LEADER (Nariadenie ES 1698/2005). Predstavujú zoskupenia verejného a súkromného sektora, kde orgány verejnej moci, ani žiadna záujmová skupina nemá viac ako 49 % hlasovacích práv. MAS má právnu subjektivitu a povinné orgány, ktoré sú schopné spravovať verejné prostriedky ako aj manažovať činnosť MAS. Územie musí mať miestnou akčnou skupinou vypracovanú integrovanú stratégiu rozvoja územia s jasne formulovanými prioritami, opatreniami, prípadne aktivitami. Oblasť na ktorú sa vzťahuje stratégia musí pokrývať súvislé vidiecke územie, ohraničujúce katastre všetkých zahrnutých obcí v rámci územia žiadajúceho o podporu, sformované na princípe spoločného záujmu. Stratégia musí zahŕňať inovačné prístupy k rozvoju územia. Minimálny počet členských obcí je 7, počet obyvateľov sa musí pohybovať od 10 000 do 150 000 a maximálna hustota osídlenia je 150 obyvateľov/km² (Program rozvoja vidieka 2014-2020).

Podporu integrovaného rozvoja vidieka, realizácie projektov spolupráce miestnych akčných skupín, podpory projektov neziskových organizácií a držiteľov regionálnej značky kvality deklaruje ako prioritu aj samotný Nitriansky samosprávny kraj. Kraj od roku 2009 spolufinancuje, finančne a odborne napomáha k realizácii projektov, ktoré majú miestne akčné skupiny a verejno-súkromné partnerstvá schválené v integrovaných stratégiách. Prvé projekty a aktivity kraja v tejto oblasti však boli realizované už od roku 2006. Kraj má vytvorené vlastné finančné nástroje na podporu prístupu LEADER – implementácia Integrovaných stratégií rozvoja územia MAS na území kraja je teda finančne podporená. Finančná podpora je postavená na dvoch nástrojoch:

- Nástroj 1 LEADER NSK, zameraný na podporu držiteľov regionálnej značky kvality a činnosti združení a spolkov na vidieku (podľa VZN NSK č. 2/2017 v znení VZN NSK č. 9/2018). Ide o systém poskytovania dotácií miestnym akčným skupinám z rozpočtu kraja s cieľom podporovať regionálne značenie produktov a služieb a aktivity neziskového sektora v území MAS na vidieku Nitrianskeho kraja.
- Nástroj 2 LEADER NSK je zameraný na podporu implementácie Stratégií CLLD miestnych akčných skupín na území kraja (podľa VZN NSK č. 3/2016, v znení VZN NSK č. 3/2017 a VZN NSK č. 10/2018). Prostredníctvom tohto nástroja je podporovaný integrovaný rozvoj vidieckeho územia kraja. Dotácie sú poskytované miestnym akčným skupinám, ktorým nebol udelený štatút MAS, na podporu implementácie Stratégií CLLD a to prostredníctvom financovania investičných a neinvestičných projektov konečných užívateľov z územia pôsobnosti MAS.

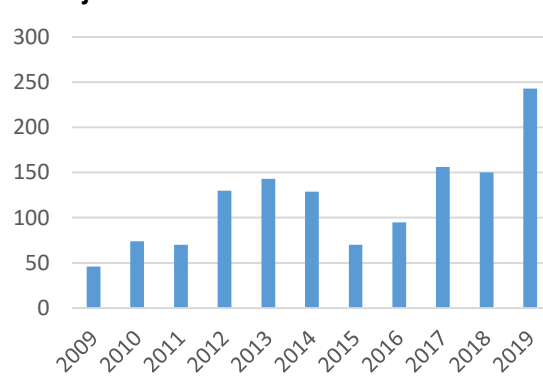
V roku 2010 existovalo na území kraja 13 verejno-súkromných partnerstiev (partnerstiev, ktoré sa zapojili do projektu LEADER NSK), z čoho 5 malo udelený štatút MAS. Tieto partnerstvá teda pokrývali takmer tretinu obcí kraja (33,31 %) a pokrývali územie, na ktorom žilo 60,73 % obyvateľov kraja. Za posledných 10 rokov sa však územie kraja pokryté miestnymi akčnými skupinami značne rozšírilo. **V roku 2020 fungovalo na území kraja 17 takýchto verejno-súkromných partnerstiev z čoho 15 malo pre programové obdobie 2014 - 2020 udelený štatút MAS** (teda bolo podporených dotáciou z PRV) (tab. 22). **Do takýchto partnerstiev bolo zapojených až 93,5 % obcí na území kraja a bolo nimi pokryté územie, na ktorom žilo 65,18 % obyvateľov kraja.** Podotýkame, že urbanizované územie nespĺňajúce podmienky nemôže byť súčasťou takéhoto partnerstva a teda je nimi prakticky pokryté takmer celé územie kraja.

Obr. 97: Poskytnuté dotácie v rámci Nástrojov LEADER NSK v rokoch 2013 -2019

Zdroj: Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, 2020

Obr. 98: Počet zrealizovaných projektov v rámci Nástrojov LEADER NSK v rokoch 2009 -2019

Zdroj: Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, 2020

V prípade počtu podporených projektov nástrojmi LEADER NSK môžeme pozorovať (obr. 98), že celkový počet podporených projektov má rastúci trend, hoci v rokoch 2015 a 2016 ich počet výraznejšie poklesol. Celkovo najviac projektov bolo podporených na konci sledovaného obdobia – v roku 2019 (243 podporených projektov). Podobne rastie aj suma poskytnutých dotácií v rámci predmetných nástrojov kraja (obr. 97). Medzi rokmi 2013 - 2016 suma dotácií mierne klesala a držala sa pod hodnotou 300 000 EUR. V roku 2017 však táto suma značne narástla a celkovo najväčšia suma dotácií bola poskytnutá v rokoch 2018 a 2019 (v uvedenom poradí 568 027,40 EUR a 574 342,51 EUR). Za celé sledované územie s výnimkou roku 2017 dotácie na bežné výdavky mierne prevyšovali kapitálové výdavky.

Tab. 22: Verejno-súkromné partnerstvá na území NSK

	Názov	Počet členských obcí	Štatút MAS 2014-2020
1	MAS - Cedron-Nitrava	19	áno
2	MAS - Dvory a okolie	15	áno
3	MAS Dolné Považie	9	áno
4	MAS Združenia Termál	13	nie
5	MAS Združenie Dolný Žitný Ostrov	33	áno
6	Mikroregión Tribečsko	19	áno
7	OZ Dolnohorské rozvojové partnerstvo	30	nie
8	OZ Ipeľ - Hont	19	áno
9	OZ Mikroregión Hurbanovo	7	áno
10	OZ pre rozvoj mikroregiónu Požitavie - Širočina	19	áno
11	OZ Radošinka	30	áno
12	OZ Tekov - Hont	43	áno
13	OZ VITIS	11	áno
14	OZ Žibrica	15	áno
15	Regionálne združenie Dolná Nitra o. z.	17	áno
16	SOTDUM	16	áno
17	SVORNOSŤ - Združenie mikroregiónu SVORNOSŤ	16	áno

Zdroj: <https://www.leadersk.sk>, vlastné spracovanie

V prípade hodnotenia miestnych akčných skupín (ktorých súčasťou boli respondované samosprávy) je toto hodnotenie na úrovni kraja spomedzi skúmaných typov spoluprác jedným z najpriaznivejších (priemerné skóre 1,97). Na úrovni okresov však boli v hodnotení zaznamenané relatívne veľké rozdiely. Najspokojnejší sú s takýmto typom spolupráce v okresoch Šaľa (priemerné skóre 1,5) či Nitra (priemerné skóre 1,59). Naopak najkritickejšie bola hodnotená v okresoch Topoľčany a Zlaté Moravce (v uvedenom poradí 2,31 a 2,30). Z hľadiska veľkosti obcí hodnotili tento typ spolupráce

najpriaznivejšie obce vo veľkostnej kategórii od 2000 do 4999 obyvateľov (priemerné skóre 1,61). Naopak najnegatívnejšie bola hodnotená skupinou obcí nad 5000 obyvateľov (priemerné skóre 2,27). V tomto prípade sa zrejme na hodnotení prejavila obmedzená možnosť zapojiť sa do takéhoto partnerstva zo strany veľkých obcí.

Oblasťné organizácie cestovného ruchu

Menšie zhluky obcí možno identifikovať okolo oblastných organizácií cestovného ruchu. Na území Nitrianskeho kraja pôsobia 4 OOCR a 1 KOOCR. Z hľadiska štruktúry OOCR lokalizovaných na území Nitrianskeho kraja predstavujú tieto organizácie, zriadené v súlade so Zákonom č. 91/2010 o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov, verejno-súkromné partnerstvá, ktoré združujú predovšetkým samosprávy, súkromný a neziskový sektor na dotknutom území. Ich hlavnou úlohou je realizácia destinačného manažmentu. V rámci členskej základne OOCR pôsobiach v NSK sú samosprávy zastúpené 50 %, podniky 33 % a ostatní partneri, z nich najmä neziskový sektor 17 %. Do spolupráce v rámci OOCR je v NSK zapojených len 11% obcí Nitrianskeho kraja, čo poukazuje na slabé povedomie potenciálnych členov z radov obcí a podnikateľov o ich funkcii a význame pre miestny rozvoj a ekonomiku Nitrianskeho kraja.

Európske zoskupenia územnej spolupráce a Euroregióny

Európske zoskupenia územnej spolupráce (EZÚS) boli zriadené s cieľom uľahčiť a podporovať cezhraničnú, nadnárodnú a medziregionálnu spoluprácu medzi členskými štátmi a ich regionálnymi a miestnymi orgánmi, s cieľom posilniť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť v EÚ. EZÚS umožňujú partnerom realizovať spoločné projekty, vymieňať si odborné vedomosti a zlepšovať koordináciu priestorového plánovania. Ich úlohy môžu zahŕňať osobitné činnosti v oblasti územnej spolupráce medzi členmi s finančnou podporou alebo bez finančnej podpory Únie. Medzi príklady takýchto činností patrí prevádzkovanie cezhraničných dopravných zariadení alebo nemocníc, vykonávanie alebo správa cezhraničných rozvojových projektov a výmena odborných znalostí a osvedčených postupov (Haase, 2021). **Na území kraja fungujú štyri EZÚS-y (tab. 23), pričom jedno je registrované na Slovensku so sídlom v Komárne. Zvyšok je registrovaný Maďarsku.**

Tab. 23: Európske zoskupenia územnej spolupráce na území NSK

Slovenský názov	Sídlo	Partneri	Dátum založenia
Európske zoskupenie územnej spolupráce s ručným obmedzením Ister-Granum	Esztergom, HU	HU/SK	12/11/2008
Pons Danubii EGTC	Komárno, SK	SK/HU	16/12/2010
Rába-Dunaj-Váh s ručením obmedzeným	Tatabánya, HU	HU/SK	01/01/2012
PONTIBUS EGTC Limited Liability	Budapest, HU	HU/SK	08/01/2016

Zdroj: Výbor regiónov, 2021

EZÚS Ister-Granum bolo založené v roku 2008 ako druhé EZÚS registrované v EÚ. Zoskupenie sa vyformovalo kolo mesta Ostrihom a Štúrovo. Funguje súčasne aj ako Euroregión.

Pons Danubii vzniklo ako EZÚS v decembri 2010 a tvoria ho Maďarské a Slovenské obce a mestá, pričom sídli v Komárne. Zoskupenie pokrýva územie s rozlohou viac ako 500 km², na ktorom žije približne 270 000 ľudí. Na slovenskej strane sú členmi mestá Hurbanovo, Kolárovo a Komárno. Na maďarskej strane sú to Kisbér, Komárom, Tata a Oroszlány. Cieľom zoskupenia je implementácia projektov v oblasti dopravy, ekonomiky, turizmu, energetiky (s dôrazom na obnoviteľnú energiu) životné prostredie, kultúru, vzdelávanie, ľudské zdroje, šport, zdravotníctvo a krízový manažment.

Európske zoskupenie územnej spolupráce Rába – Dunaj – Váh pôsobiace na Slovensku a v Maďarsku vzniklo 1. januára 2012 so sídlom v Tatabányi. Jeho hlavným cieľom je, aby bola v rámci jeho členov posilnená hospodárska, sociálna a územná kohézia, rozvíjaná cezhraničná regionálna spolupráca na území jeho pôsobenia v rámci rôznych rozvojových osí a vytvorenie trvalej inštitucionálnej štruktúry pokrývajúcej celý slovensko-maďarský úsek Dunaja.

Zoskupenie PONTIBUS vzniklo v roku 2016 a jeho zakladajúcimi členmi sú Samospráva Peštianskej župy a Nitriansky samosprávny kraj. Cieľom zoskupenia je rozvoj a podpora cezhraničnej a medziregionálnej spolupráce medzi svojimi členmi so zámerom posilniť hospodársku a sociálnu súdržnosť prostredníctvom realizácie spoločných aktivít, projektov a programov cezhraničnej spolupráce.

Euroregióny predstavujú permanentné štruktúry cezhraničnej spolupráce medzi regionálnymi a miestnymi orgánmi, ktoré navzájom priamo susedia a nachádzajú sa na hraniciach susediacich štátov. Ide o platformu na výmenu a horizontálnu cezhraničnú spoluprácu medzi miestnymi a regionálnymi vládami, pričom tiež podporujú užšiu vertikálnu spoluprácu medzi regionálnymi a miestnymi orgánmi, vládami jednotlivých štátov a európskymi inštitúciami (Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Euroregióny“ 2007/C 256/23). Euroregióny pôsobiace na území NSK sú uvedené v tab. 24.

Tab. 24: Euroregióny na území NSK

Euroregión	Partneri	Vznik	Sídlo
Ipeľ – Ipoly euroregión	Maďarsko	1999	Šahy
Váh-Dunaj-Ipeľ	Maďarsko	1999	Nitra
Ister-Granum	Maďarsko	2001	Esztergom

Zdroj: Výbor regiónov, 2021

Ipeľ – Ipoly Euroregión bol založený v roku 1999 starostami obce Balassagyarmat v Maďarsku a Šahy. Z priestorového hľadiska región zahŕňa 232 obcí a takmer 210 000 ich obyvateľov. Cieľom tohto Euroregiónu je zachovať prírodné a kultúrne dedičstvo a zlepšiť stav životného prostredia podporou udržateľného využívania prírodných zdrojov a zachovania tradičnej kultúry. Z organizačného hľadiska ide o dve organizácie (Ipoly Unió v Maďarsku a Ipeľská únia na Slovensku), ktoré podpísali dohodu o spolupráci. Združenie má celkom 71 členov a to 60 obcí a miest, 10 mimovládnych organizácií a 1 podnikateľský subjekt.

Euroregión Váh-Dunaj-Ipeľ, vznikol podpísaním Zmluvy o spolupráci v roku 1999 v obci Neszmély v Maďarsku. Podpísali ju zástupcovia samospráv žúp Komárom- Esztergom a Pest a prednosta Krajského úradu v Nitre. Reprezentantom euroregiónu na Slovensku je Regionálne združenie Váh-Dunaj-Ipeľ (RVDI).

V rámci dotazníkového prieskumu hodnotili respondenti tento typ spolupráce najkritickejšie – priemerné hodnotenie na úrovni kraja dosahuje hodnotu až 3,14. Z vizualizácie tohto hodnotenia na mape x môžeme vidieť, že tento typ spolupráce hodnotili v prevažnej miere obce v južnej časti kraja, čo zrejme odráža fakt, že takáto forma spolupráce je na území kraja realizovaná v partnerstve s aktérmi z Maďarska a územie v severnej časti kraja do takýchto foriem spolupráce nie je vôbec zapojené. Za relevantné teda v tomto prípade možno pokladať najmä odpovede starostov z okresov Komárno a Nové Zámky. Priemerné hodnotenie zaznamenané v týchto okresoch bolo najkladnejšie – v uvedenom poradí dosiahlo hodnoty 2,62 a 2,67.

Zmluvy o cezhraničnej spolupráci NSK

Za svoju existenciu Nitriansky samosprávny kraj podpísal zmluvu o spolupráci s viacerými regionálnymi samosprávami či inými subjektmi v zahraničí (tab. 25). Spolupráca je najintenzívnejšia v prípade kraj Vysočina (cestovný ruch, kultúra, oblasť sociálnych vecí) a regiónu Champagne-Ardenne (cestovný ruch, kultúra). Aktívna spolupráca je taktiež s maďarskými župami Komárom-Esztergom a Veszprém, či

s Vračanským krajom v Bulharsku a Ľubuškým vojvodstvom v Poľsku. V prípade ostatných partnerov má spolupráca prevažne len formálny charakter.

Tab. 25: Zahraničné partnerské regióny NSK

Partnerský región	Štát	Zmluva o spolupráci
Région Champagne-Ardenne	Francúzska republika	23.06.2006
Kraj Vysočina	Česká republika	19.04.2006
Župa Komárom-Esztergom	Maďarská republika	13.11.2003
Župa Veszprém	Maďarská republika	19.10.2004
Vračanský kraj	Bulharská republika	01.06.2008
Lubušké vojvodstvo	Poľská republika	17.04.2008
Zlatiborský okruh	Srbská republika	4.12.2007
Viroviticko-podrávska župa	Chorvátska republika	9.11.2010
Département de l'Oise	Francúzska republika	25.09.2006
Minská oblasť	Bieloruská republika	11.08.2004
La Provincia di Cremona	Taliansko	19.08.2003
Orlovská oblasť	Ruská federácia	5.8.2011
Kirovohradská oblasť štátna administratíva	Ukrajinská republika	23.08.2013

Zdroj: Odbor cestovného ruchu NSK, 2015

Dotazníkový prieskum bol okrem vyššie spomenutých foriem spolupráce zameraný aj na spoluprácu samospráv s podnikateľským sektorom, neziskovým sektorom, OOCR, regionálnou rozvojovou agentúrou, s ostatnými samosprávami a samotným Nitrianskym samosprávnym krajom (príloha obr. 89 až 95). **Mimo vyššie spomenutého respondenti hodnotili najpriaznivejšie spoluprácu s ostatnými obcami v kraji (priemerné hodnotenie 1,79) či s Úradom NSK (priemerné hodnotenie 2,24). Menej spokojní boli so spoluprácou s neziskovým či podnikateľským sektorom (priemerné hodnotenie v uvedenom poradí 2,49 a 2,35).** Vo všeobecnosti respondenti priaznivejšie hodnotili menej formalizovaný a teda jednoduchší spôsob spolupráce, či spoluprácu s organizáciami, s ktorými zrejme majú podobné ciele. Naopak problematické sú typy spolupráce s organizáciami mimo verejného sektora či formálnejšie spôsoby spolupráce. V týchto prípadoch sa môžu vyskytnúť rozpory v cieľoch jednotlivých subjektov či legislatívne, organizačné či iné bariéry.

B.6 SWOT analýza

B.6.1 Socioekonomická oblasť

SWOT hospodárska analýza

S (silné stránky)	W (slabé stránky)
<u>ekonomika výskum a inovácie</u> • rast reg. HDP v dôsledku vysokej miery prílevu PZI • lokalizácia kľúčovej investície Jaguar Land Rover a komplementárnych firiem • výrazný rast počtu závodov, obchodného obratu a pridanej hodnoty v priemysle • výrazný rast zamestnanosti vo vybraných priemyselných odvetviach, zdravotníctve a poľnohospodárstve • špecializácia a dlhá tradícia poľnohospodárskej a potravinárskej produkcie • prítomnosť klastrov (Bioeconomy Cluster, Slovenský plastikársky klaster, Únia klastrov Slovenska), 5 ústavov SAV a 5 iných, verejných výskumných inštitúcií • stabilný rast priemernej mzdy v regióne • prítomnosť troch verejných univerzít a pobočiek, či výskumných centier iných univerzít • rast objemu výskumných aktivít v súkromnom sektore v regionálnej ekonomike • Výskumné centrum AgroBioTech medzinárodného významu • výrazný podiel výdavkov na VaV práve v odvetviach agropotravinárskeho komplexu <u>cestovný ruch</u> • atraktívny kraj z hľadiska potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu (termálna voda, výskyt kultúrohistorických pamiatok, archeologických nálezísk, technických pamiatok, predpoklady pre MICE) • založenie KOČR, činnosť existujúcich OČR • rozvíjajúca sa cykloturistika v kraji, existujúce trasy s medzinárodným významom • rozvinuté vinohradníctvo a výroba vína s potenciálom pre rozvoj gastroturizmu, vidieckeho turizmu	<u>ekonomika výskum a inovácie</u> • nízka dynamika vzniku start-upov a znalostne-intenzívnych aktivít • pokles podnikateľskej aktivity v poľnohospodárstve • nízka úroveň podnikateľskej aktivity v obciach pod 5000 obyvateľov • nominálna priemerná mesačná mzda v regióne je pod úrovňou priemeru SR, čo spôsobuje odliv pracovnej sily • pokles počtu študentov na univerzitách v regióne vrátane doktorandov • celkový pokles zamestnancov vo VaV • úroveň patentovej aktivity firiem v regionálnej ekonomike pod úrovňou národného priemeru • nízka úroveň medzisektorového sieťovania regionálnych aktérov • nízka frekvencia spolupráce a spoločného výskumu akademických a súkromných aktérov <u>cestovný ruch</u> • slabé územné pokrytie OČR na území kraja, OČR nepokrývajú kontinuálne územie (destináciu) • nevyužitý potenciál kraja z hľadiska cestovného ruchu, nízka návštevnosť kraja, slabé výkony v cestovnom ruchu (nízke využitie existujúcich zariadení, krátka doba pobytu návštevníka na území NSK) • zlý stavebnotechnický stav kultúrnych pamiatok, ktorý limituje ich využitie v cestovnom ruchu • nevyváženosť v návštevnosti jednotlivých častí (SPR) NSK, resp. mimoriadna zaťaženosť vybraných lokalít (napr. Podhájska, Štúrovo)

<u>poľnohospodárstvo</u> • veľká výmera poľnohospodárskej a ornej pôdy • vysoký produkčný potenciál poľnohospodárskej pôdy • vysoké zastúpenie intenzívnych kultúr v štruktúre využitia pôdy • významný podiel kraja na produkcii poľnohospodárskych surovín v SR • dostatočné kapacity potravinárskeho priemyslu • lokalizácia významných vedecko – výskumných kapacít pôdohospodárstva v kraji	• nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily v službách cestovného ruchu, nezaujím o prácu v cestovnom ruchu (nízka mzda) • nedostatočná komunikácia existujúcich produktových línií cestovného ruchu NSK smerom k návštevníkovi <u>poľnohospodárstvo</u> • nedostatočná diverzifikácia poľnohospodárskej výroby • nerozvinutý trh s pôdou v dôsledku fragmentovanej štruktúry vlastníckych vzťahov k pôde • fragmentovaná výrobová vertikála agropotravinárstva spôsobujúca únik pridanej hodnoty • odtrhnutosť poľnohospodárstva od lokálneho trhu, nedostatočné využívanie lokálnych potravinových zdrojov a nefunkčné lokálne potravinové systémy • nízka produkčná výkonnosť potravinárskeho priemyslu • nedostatočne prepojené články vedecko-výskumnej základne pôdohospodárstva • zlyhávajúci systém poradenstva
O (príležitosti)	T (ohrozenia)
<u>ekonomika výskum a inovácie</u> • rozvoj regionálnych a doménových klastrov • podpora rozvoja vidieckeho cestového ruchu a agroturizmu • vedecký park a potravinový inkubátor pri SPU v Nitre a nadväzná koncentrácia znalostných aktivít • vznik regionálnych poradenských centier • vytvorenie finančných nástrojov pre podporu podnikania a inovovanie (rozvojový fond, inovačný fond, či inovačné vouchre) • rozvoj spolupráce na osi univerzity - súkromný sektor a transfer akademických znalostí do praxe	<u>ekonomika výskum a inovácie</u> • prehlbovanie rozdielov v úrovni ekonomického rastu jednotlivých okresov • odliv pracovnej sily malých a stredných podnikov • pokles výdavkov na základný aj aplikovaný výskum v regióne • nedostatočné nástroje verejnej podpory inovačných aktivít v súkromnom sektore • pomalá transformácia na znalostnú ekonomiku • neschopnosť presadiť legislatívne zmeny v oblasti verejného financovania súkromných aktivít • pokračujúci trend znižovania dynamiky podnikania v agrosektore • chýbajúce nástroje stabilizácie odvetvia cestovného ruchu a iných ohrozených odvetví počas/po pandémie covid-19 • pomalé oživovanie ekonomiky po skončení pandémie covid-19

<u>cestovný ruch</u> • zníženie DPH na vybrané služby CR • podpora marketingu CR na národnej úrovni - obnovenie činnosti národnej agentúry • medziregionálne prepojenie kostrovej siete cyklotrás • rast záujmu návštevníkov o alternatívne formy cestovného ruchu • sociálny cestovný ruch – podpora zdravotne znevýhodnených skupín obyvateľov, zamestnancov, seniorov, študentov stavebno-technických riešení zariadení CR • digitalizácia služieb, rast využívania informačných technológií, virtuálnej reality • intenzívnejšie využitie existujúcich geotermálnych zdrojov v CR <u>poľnohospodárstvo</u> • zefektívnenie výroby vďaka inováciám a nastupujúcemu technologickému pokroku • zmena komoditnej štruktúry • rast investícií do poľnohospodárskej vedy a výskumu • vytváranie sieťových štruktúr v agropotravinárstve • rozvoj lokálnych potravinových systémov • pozemkové úpravy • nové inovatívne technológie a rozvoj robotiky presného poľnohospodárstva • inovácie potravinárskych technológií umožňujúcich produkciu potravín s vysokou pridanou hodnotou	<u>cestovný ruch</u> • nedostatočná a nesystematická podpora cestovného ruchu na národnej a regionálnej úrovni • vyššie nároky návštevníkov na infraštruktúru CR v porovnaní s reálnou ponukou kraja • nevhodne (obmedzujúco) nastavené legislatívne podmienky pre MSP v CR (napr. v oblasti hygieny, pracovné podmienky pre sezónne zamestnávanie) • dopad klimatických zmien na prevádzku kúpalísk, lyžiarskych vlekov a realizáciu športových a kultúrnych podujatí <u>poľnohospodárstvo</u> • pokles objemu produkcie v dôsledku klimatických zmien a postupujúcej degradácie pôdy • rast nákladov v dôsledku zvyšovania cien vstupov do výroby a v dôsledku sprísňovania legislatívy EÚ (napr. rast nákladov na pohodu zvierat, environment a pod.) • rastúca dominancia obchodných reťazcov na výber dodávateľa a zmluvné podmienky predaja • zníženie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva v súvislosti s nedostatočným tempom modernizácie a inovácie a nedostatočnou úrovňou odbornosti a informovanosti

SWOT sociálna analýza

S (silné stránky)	W (slabé stránky)
<u>demografia a ľudské zdroje</u> • nízka miera nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti • rastúci počet voľných pracovných miest a pracovných príležitostí • zvyšovanie podielu EAO s úplným stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním <u>sociálna ekonomika a inklúzia</u> • existujúce programy integrácie zdravotne znevýhodnených do spoločnosti • podpora sociálnej ekonomiky na regionálnej úrovni • relatívne vysoký podiel sociálnych podnikov pôsobiach v poľnohospodárstve a prvospracovaní poľnohospodárskych produktov <u>sociálne služby</u> • rozvinutá sieť špecializovaných zariadení pre dospelých i deti s celoročným pobytom • dostupnosť základného sociálneho poradenstva • flexibilita pri umiestňovaní klientov odkázaných na poskytovanie sociálnych služieb • záujem pracovníkov sociálnych služieb o vzdelávanie • zavádzanie nových foriem terapií v ZSS (snoezelen, bazálna stimulácia a pod.)	<u>demografia a ľudské zdroje</u> • klesajúci počet obyvateľov kraja z dôvodu emigrácie a nízkej pôrodnosti • výrazné starnutie populácie a na to nadväzujúci pokles ekonomicky aktívneho obyvateľstva • nesúlad medzi štruktúrou uchádzačov o pracovné miesta a dopytom na trhu práce • odliv mozgov – odchod kvalifikovanej pracovnej sily do hlavného mesta a zahraničia <u>sociálna ekonomika a inklúzia</u> • nízky stupeň vzdelania v skupine seniorov najmä na vidieku • nízka vzdelanostná úroveň a nezamestnanosť príslušníkov niektorých minorít • nedostatočné znalosti slovenského jazyka v rómskej a maďarskej minorite • nedostatočná podpora integrácie pracovných migrantov • nedostatok programov zameraných na aktívne starnutie a rozvoj striebornej ekonomiky • vysoký počet detí žijúcich v nevyhovujúcich sociálnych a výchovných podmienkach • vysoký počet rodín bez bytu a neschopných uhrádzať náklady spojené s bývaním • absencia komunitných plánov sociálnych služieb alebo ich formálnosť v niektorých obciach • nedostatočné povedomie o sociálnych inováciách <u>sociálne služby</u> • nedostatočné pokrytie terénnych sociálnych služieb zo strany obcí • zlý technický stav niektorých ZSS • nedostatočne zabezpečená kontinuita sociálnej a zdravotnej starostlivosti pri dlhodobej odkázanosti na pomoc inej osoby • regionálna nerovnomernosť siete ZSS a terénnych sociálnych služieb • absencia detenčných zariadení • vysoká miera rozpadu rodín

<u>zdravotné služby</u> • dobrá sieť ústavnej zdravotnej starostlivosti • relatívne postačujúca sieť všeobecných lekárov a dostupnosť ambulancií lekárov špecialistov <u>vzdelávanie</u> • dobrá sieť základných a materských škôl • vysoké percento zrekonštruovaných objektov materských základných a stredných škôl • zrekonštruovaná infraštruktúra vysokých škôl • vysoký počet akreditovaných programov celoživotného vzdelávania <u>kultúra a šport</u> • bohaté historické kultúrne dedičstvo • zvyšujúci sa počet kultúrnych podujatí organizovaných samosprávou, no i neziskovým a súkromným sektorom	• chýbajúce ambulantné a pobytové špecializované zariadenia pre klientov s autizmom • nedostatočne rozvinutý systém komunitných sociálnych služieb • nedostatočné zabezpečenie ošetrovateľskej starostlivosti v ZSS • nedostatočná kapacita detských jasí <u>zdravotné služby</u> • zlý zdravotný stav obyvateľov najmä v respiračných, kardiovaskulárnych a onkologických ochoreniach • nedostatočná kapacita nemocníc • absencia všeobecnej nemocnice v juhovýchodnej časti regiónu (trojuholník Želiezovce – Štúrovo – Bátorove Kosihy) • nedostatočná kapacita ambulantnej zdravotnej starostlivosti • nedostatok lekárov, starnutie všeobecných lekárov • odchod pracovnej sily v zdravotníctve do hlavného mesta a zahraničia • nedostatočné prepojenie a nadväznosť zdravotnej a ošetrovateľskej starostlivosti a sociálnych služieb <u>vzdelávanie</u> • existencia veľkého počtu škôl s nízkym počtom žiakov/študentov v triedach na jazykovo zmiešanom území • znižujúca sa vzdelanostná úroveň žiakov • nedostatočná spolupráca gymnázií a stredných škôl s vysokoškolským prostredím • absencia kvalitného kariérneho poradenstva na úrovni základných a stredných škôl • nedostatočná materiálno-technická vybavenosť škôl, internátov a jedální • vysoký podiel absolventov spoločenskovedných odborov dlhodobo evidovaných na úradoch práce <u>kultúra a šport</u> • limitované finančné zdroje na opravu a rekonštrukciu kultúrnych a historických objektov

• dobudovávanie niekoľkých kreatívnych centier • prítomnosť úspešných vrcholových športových klubov vo všetkých nosných športoch <u>bývanie</u> • nadpriemerné vybavenie kraja bytmi • rastúca intenzita bytovej výstavby v kraji • rastúci záujem miest o výstavbu nájomných bytov • pripravenosť obcí na individuálnu aj developerskú bytovú výstavbu <u>ostatné služby</u> • dobrá dostupnosť predajní potravín v porovnaní s ostatnými kraji • dobrá dostupnosť služieb pošty aj pobočiek bánk	• nedostatočné využitie možností podnikateľského potenciálu v oblasti kultúrneho a kreatívneho sektora • slabá podpora umelcov mimo zriaďovacej kultúry • absencia, či nevyhovujúci stav prevažnej časti infraštruktúry pre kultúru a šport • nedostatočná kapacita športovísk pre vrcholový i rekreačný šport • pomaly rozvíjajúci sa art marketing <u>bývanie</u> • nízka efektívnosť využívania bytového fondu • veľké rozdiely vo vybavenosti bytmi aj v efektívnosti ich využívania medzi okresmi v rámci kraja • vysoký podiel vlastníckeho bývania znižujúci medziregionálnu mobilitu pracovných síl • nízky podiel sociálnych bytov • slabý záujem obcí o výstavbu sociálnych bytov • vysoký podiel zastaraného bytového fondu vyžadujúceho rekonštrukcie • vysoká energetická náročnosť domového a bytového fondu • environmentálne neudržateľné technológie na vykurovanie a ohrev vody v domoch a bytoch <u>ostatné služby</u> • slabá dostupnosť predajní potravín na periférii, najmä na východe kraja • slabá a znižujúca sa dostupnosť remeselných a ďalších komerčných služieb v periférnych oblastiach kraja • nedostatočné využitie SMART prvkov pri poskytovaní verejných služieb
O (príležitosti)	T (ohrozenia)
<u>demografia a ľudské zdroje</u> • skvalitnenie systému vzdelávania orientovaného na potreby pracovného trhu a duálneho vzdelávania • zavádzanie kariérneho poradenstva na základných a stredných školách • využitie ekonomických migrantov na trhu práce	<u>demografia a ľudské zdroje</u> • prehlbovanie nesúlady medzi štruktúrou uchádzačov o zamestnanie a voľných pracovných miest • neschopnosť vytvoriť nové pracovné miesta v znalostne-intenzívnych odvetviach • ohrozenie pracovných miest v dôsledku automatizácie a rozvoja priemyslu 4.0

<u>sociálna ekonomika a inklúzia</u> • podpora zamestnania skupín vylučovaných z trhu práce vrátane aktivačných opatrení • podpora aktívneho a zdravého starnutia • podpora štipendijných programov, mentoringu a tútoringu pre rómskych žiakov a študentov • terénna sociálna práca s cieľom podporiť individualizovaný prístup k osobám ohrozeným chudobou a sociálnym vylúčením • zavedenie koncepcie „Housing First“ so sprievodnými opatreniami na predchádzanie straty bývania a udržanie dostupného sociálneho nájomného bývania • svojpomocná výstavba obydľí MRK • komplexný a koordinovaný prístup k problémom ľudí bez domova • informačné a osvetové činnosti zamerané na boj proti stereotypom a dezinformáciám • rozvoj alternatívnej ekonomiky (sociálne poľnohospodárstvo a záhradníctvo, strieborná ekonomika, obecné sociálne podnikanie) • rozvoj sociálnych a komunitných služieb v rámci sociálnej ekonomiky • vytvorenie komunitných centier pre mladých ľudí a rodiny v kríze • zriaďovanie psychosociálnych centier, poskytujúcich dlhodobú starostlivosť komunitného typu <u>sociálne služby</u> • využitie hnedých parkov na zriadenie zariadení sociálnych služieb a sociálne aktivity v obciach a mestách • zabezpečenie dostupnosti detských jasí • rozvoj terénnej sociálnej práce vrátane zvýšenia počtu terénnych sociálnych pracovníkov v samospráve • rozvoj služieb krízovej intervencie pre týrané ženy a deti • dobudovanie zariadení dlhodobej (sociálnej a zdravotnej) starostlivosti komunitného typu • budovanie/zriaďovanie domov komplexnej pomoci pre deti zažívajúce násilie • rozvoj dobrovoľníctva v sociálnych službách a v oblasti výkonu opatrení SPODaSK • rozvoj sociálnych služieb v regióne prostredníctvom vysokoškolských pracovísk (odborné praxe študentov, výskum a pod.)	<u>sociálna ekonomika a inklúzia</u> • nedostatočná adaptácia marginalizovaných komunit na zmenu štruktúry pracovných miest • pretrvávajúci stav nedostatočnej integrácie MRK • negatívne spoločenské javy spojené s nárastom počtu zahraničných pracovných migrantov • pretrvávajúce spoločenské a sociálne stereotypy <u>sociálne služby</u> • zvyšujúci sa počet závislých ľudí a počet dospelých osôb bez domova • nepripravenosť a neochota niektorých obcí riešiť potreby občanov v oblasti sociálnych služieb a sociálneho rozvoja • zvyšujúce sa finančné náklady na sociálne služby • nezáujem o pracovné miesta v sociálnych službách • málo inovatívny prístup k procesu deinštitucionalizácie sociálnych služieb na všetkých úrovniach • preťaženie zariadení poskytujúcich sociálne služby vzhľadom na rast podielu poproduktívnej zložky obyvateľstva

• zapájanie neštátnych subjektov a obcí do problematiky sociálnoprávnej ochrany • vybudovanie užívateľsky jednoduchého komplexného informačného systému zdravotných a sociálnych služieb <u>zdravotné služby</u> • optimalizácia a dobudovanie siete zdravotnej starostlivosti, dobudovanie a revitalizácia zdravotníckej infraštruktúry v obciach • doplnenie siete centier integrovanej zdravotnej starostlivosti • prepojenie a nadväznosť zdravotnej a ošetrovateľskej starostlivosti a sociálnych služieb • zriaďovanie psycho-sociálnych centier poskytujúcich dlhodobú starostlivosť komunitného typu <u>vzdelávanie</u> • rozšírenie kapacity predškolských, školských zariadení a jedální • dovybavenie predškolských a školských zariadení telocviční a jedální • zavedenie a skvalitnenie systému vzdelávania orientovaného na potreby pracovného trhu • rozšírenie a tvorba projektov celoživotného a duálneho vzdelávania • celoživotné jazykové vzdelávanie – slovenský jazyk (zamerané na minority a migrantov) a cudzie jazyky • rozvoj základného a stredného špeciálneho školstva • rozvoj individualizovaného vzdelávania a druhošancového vzdelávania • zavedenie kariérneho poradenstva na základných a stredných školách • inovatívne projekty podporujúce spoluprácu gymnázií a stredných škôl s vysokými školami <u>bývanie</u> • zvýšenie podielu sociálneho nájomného bývania a zlepšenie rovnováhy na trhu s bytmi • zrýchlením procesu zateplovania a rekonštrukcie bytového fondu dosiahnutie energetických úspor a zníženie tlaku na výdavky domácností • zjednodušenie stavebného konania a zrýchlenie procesu výstavby bytov	<u>zdravotné služby</u> • pokračujúci úbytok pracovných síl v zdravotníctve • neschopnosť zabezpečiť zdroje pre revitalizáciu objektov zdravotníckych zariadení • neschopnosť doplniť chýbajúce ústavné a ambulantné služby • pretrvávajúca situácia spojená s pandémiou COVID 19 <u>vzdelávanie</u> • odliv študentov na vysoké školy do zahraničia • nedostatok vhodných pracovných síl v systéme vzdelávania <u>bývanie</u> • rastúce ceny bytov, ďalšie zadlžovanie domácností hypotekárnymi úvermi nad udržateľnú hranicu príjmov • znížovanie kvality bývania v dôsledku rastu jednotkových cien nehnuteľností • rastúca spotreba energie na chladenie obytného priestoru v dôsledku globálneho otepľovania

<u>kultúra a šport</u> • obnova kultúrneho dedičstva a jeho komercializácia a využitie pre podnikanie • rozvoj kultúrnej produkcie, marketingu a zavádzanie SMART inovácií v kultúrnom a kreatívnom priemysle • dobudovanie kultúrno-kreatívnej infraštruktúry pre potreby dosahovania synergie s rozvojom CR • systematická podpora a inkubácia umelcov a kreatívnych osôb • rozvíjajúci sa kultúrny priemysel - vznik kreatívnych centier, kultúrnych podujatí • vysoký potenciál študentov pri organizácii a návštevnosti kultúrnych a športových podujatí • uchádzanie sa mesta Nitra o titul Európske hlavné mesto kultúry 2026 <u>ostatné služby</u> • využitie alternatívnych foriem dodávok potravín • vytvorenie centier zdieľaných služieb – služby pošty, predaj drogistického tovaru, lieky k dispozícií pod jednou strechou	• globálna ekonomická kríza a krach hypotekárneho trhu <u>kultúra a šport</u> • absencia prostriedkov a nízka prioritizácia obnovy kultúrneho dedičstva • neschopnosť využívať historické objekty pre podnikateľské účely • odsúvanie kultúry a kreatívneho priemyslu na okraj investičných záujmov v rámci EŠIF • klesajúci záujem občanov o existujúcu kultúrnu produkciu a kultúrne podujatia • odliv vzdelaných, či skúsených pracovníkov kreatívneho priemyslu, resp. umelcov z regiónu <u>ostatné služby</u> • rozšírenie a vznik potravinových púští v juhovýchodnej časti kraja

B.6.2 Územno-technická oblasť

SWOT územno-technická analýza

S (silné stránky)	W (slabé stránky)
<u>doprava</u> • kvalitné napojenie na medzinárodné dopravné ťahy • vysoká hustota cestnej siete v porovnaní s ostatnými krajinami a priemerom SR • rastúce investície do krajskej cestnej infraštruktúry (prevažne zo zdrojov EÚ, v menšej miere z rozpočtu NSK) • hustota železničnej siete v NSK je vysoká (v porovnaní s priemerom v EÚ-15 a SR) • napojenie na medzinárodnú železničnú trať BA-Štúrovo-Budapešť • postupná modernizácia železničného dopravného parku • medzinárodné letisko Nitra-Janíkovce • existencia vodnej dopravy - prístav Komárno na vodnej ceste Dunaj – Mohan - Rýn – potenciál pre rozvoj nákladnej a osobnej dopravy • NSK disponuje rozvinutou sieťou kostrových cyklotrás s napojením na medzinárodnú cyklotrasu EUROVELO 6 • existencia systémov mestskej hromadnej dopravy v 11 mestách a 5 obciach ako základný predpoklad pre zavedenie IDS • poskytovanie služieb VOD, osobitne autobusovej dopravy vo všetkých obciach kraja • obnovený vozidlový park v PAD	<u>doprava</u> • obmedzená dostupnosť kraja spôsobená chýbajúcimi regionálnymi cestnými prepojeniami • dopravné zaťaženie na cestách NSK rastie, osobitne nákladnej automobilovej dopravy • zlý stavebnotechnický stav časti ciest II. triedy a III. triedy a mostov na cestách II. triedy III. triedy • zvyšujúce sa náklady na údržbu a opravy ciest • zlý dopravný-technický stav niektorých úsekov ciest II. a III. triedy • dopravná nehodovosť v NSK má mierne stúpajúcu tendenciu • ohrozená bezpečnosť a plynulosť dopravnej premávky v mestách a obciach NSK • nevyhovujúci stav miestnych komunikácií a chodníkov v obciach kraja • absentujúca železničná sieť najmä v južnej časti NSK • nízka kvalita železničnej infraštruktúry (86 % tratí sú jednokoľajové, neelektrifikované a majú regionálny význam) • nevyhovujúci stav časti železničných staníc a ich nevyhovujúca dostupnosť od centier obcí • pokles využívania osobnej železničnej dopravy • absencia a nízka kvalita existujúcej infraštruktúry lodnej dopravy na riekach Dunaj a Váh • prístav Komárno disponuje zastaranou infraštruktúrou, ktorá limituje intenzívnejšie využívanie prístavu • nespojité vedenie trás a viaceré oblasti úplne bez cykloturistických trás na území NSK • stav a vybavenosť cyklotrás doplnkovou cykloturistickou infraštruktúrou je veľmi rôzny, závisí od významu cyklotrasy • chýbajú dobíjacie stanice pre elektrobicykle, systémy zdieľania bicyklov (bike sharing) alebo systémy podporujúce prepojenie cyklotransportu a verejnej osobnej dopravy • nízka bezpečnosť cyklotransportu, vzhľadom na vedenie časti cyklotrás po cestách pre motorové vozidlá (29,73 % trás v NSK) • absentuje integrácia dopravných systémov v NSK

<u>energetika, telekomunikačné siete a internet</u> ● dominantné postavenie Nitrianskeho kraja v produkcii a zásobovaní elektrickou energiou v SR ● nižšia energetická náročnosť Nitrianskeho kraja v porovnaní s ostatnými regiónmi SR ● elektrizačná sústava v prevažnej miere spĺňa požiadavky na spoľahlivé zásobovanie NSK elektrickou energiou ● vysoký stupeň plynofikácie v okresoch Nitra, Šaľa a Komárno. ● prepravná kapacita VTL plynovodných sústav je dostatočná ● vo väčších mestách je zabezpečené centrálné zásobovanie teplom ● časť centrálnych výhrevní prechádza na bio palivá, biomasy, resp. na kombináciu spaľovania fosílnych a bio palív ● dobré pokrytie kraja telekomunikačnými sieťami a dostupnosť internetu <u>bezpečnosť</u> ● nízka miera kriminality, klesajúci počet spáchaných trestných činov vo všeobecnosti ● rastúca objasnenosť trestných činov	● pokles záujmu cestujúcich o VOD z dôvodu preferencie individuálnej dopravy ● nižšia spokojnosť s obslužnosťou VOD do krajského mesta z obcí na J a JV kraja a z hraničných obcí ● chýbajú prestupné body medzi jednotlivými druhmi dopravy ● nízky komfort VOD a absencia smart riešení (AS v NSK, neatraktívne čakacie plochy, absencia inteligentných zastávok, nízka úroveň bezbariérovosti ap.) ● absencia intermodálnych uzlov v nákladnej doprave <u>energetika, telekomunikačné siete a internet</u> ● závislosť energeticky náročných priemyselných odvetví na fosílnych zdrojoch ● nerovnomerné (a slabšie) pokrytie miestnou distribučnou sieťou plynu v niektorých okresoch kraja ● ďalšie budovanie distribučnej siete plynu je nerentabilné ● nevyhnutná rekonštrukcia niektorých vetiev VTL sústavy a miestnych distribučných sietí ● nevyhovujúci stav infraštruktúry centrálného zásobovania teplom v mestách ● lokalizácia produktovodov a ich ochranných pásiem limituje využitie plôch niektorých obcí NSK ● nízky podiel využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie ● vysoká energetická náročnosť verejných a obytných budov, priemyselných podnikov a dopravy ● slabá informovanosť o udržateľnej energetike na regionálnej a lokálnej úrovni ● slabé pokrytie kraja vysokorýchlostným internetom ● nízke využitie elektronických služieb verejných inštitúcií zo strany domácností <u>bezpečnosť</u> ● lokality so zvýšeným výskytom sociálno-patologických javov najmä v mestách ● vysoký počet ekonomických trestných činov v porovnaní so Slovenskom ● nedostatočné využitie SMART prvkov pre zvýšenie bezpečnosti občanov a inštitúcií

O (príležitosti)	T (ohrozenia)
<u>doprava</u> • politická podpora využívania ekologickej železničnej dopravy namiesto cestnej dopravy • možnosť financovať investície do regionálnej cestnej siete, modernizácie železničnej infraštruktúry a dopr. prostriedkov zo zdrojov EÚ • možnosť financovať investície do cyklo dopravy a doplnkovej infraštruktúry zo zdrojov EÚ • možnosť financovať zavedenie nových technologických produktov pre účely skvalitnenia dopravných služieb • dostavba úsekov rýchlociast R3, R7, R8 podľa PUM NSK • využitie medzinárodného prístavu v Komárne ako logistického centra s prepojením na žel. a cestnú dopravu • zmena životného štýlu obyvateľov – preferencia verejnej dopravy, cyklo dopravy a zdieľanej dopravy pred aut. dopravou • podpora cyklistickej dopravy zo strany zamestnávateľov • využívanie inteligentných technológií v doprave • založenie dopravnej autority a zlepšenie organizácie dopravných služieb vo VOD • aktualizácia legislatívy zlepšujúcej postavenie cyklistov v premávke • rozvoj dopravy založený na elektromobilite, CNG, LNG a využití bio palív	<u>doprava</u> • odklad výstavby plánovaných úsekov rýchlostných ciest na základe politických rozhodnutí • prioritizácia modernizácie tratí v železničnej doprave v iných krajoch SR • spomalenie výstavby (resp. nedobudovanie) plánovaných úsekov ciest • všeobecný nedostatok financií a nesytemové financovanie cyklistickej dopravy • rastúce náklady na zabezpečenie služieb VOD • zvyšujúce sa náklady na údržbu a opravy ciest • nárast individuálnej dopravy z dôvodu nespokojnosti verejnosti s kvalitou služieb VOD • vysoká intenzita automobilovej dopravy v mestách, obciach a na existujúcej cestnej sieti I. a II. triedy ohrozujúca bezpečnosť cyklistov • majetková nevysporiadanosť pozemkov, často zložitá majetkové vzťahy • zaberanie poľnohospodárskej pôdy pre výstavbu cestnej infraštruktúry • rastúca intenzita nákladnej dopravy
<u>energetika, telekomunikačné siete a internet</u> • snaha o energetické úspory z dôvodu zvyšovania cien energií • podpora využívania obnoviteľných zdrojov energie zo zdrojov EÚ • využívanie smart technológií v energetike • technologický pokrok pri zvyšovaní rýchlosti a dostupnosti mobilného a pevného internetu • podpora nízkouhlíkového hospodárstva – podpora investícií do výroby energie z OZE	<u>energetika, telekomunikačné siete a internet</u> • vysoká cena energií a návrat k využívaniu fosílnych palív pri vykurovaní • preťaženie siete v dôsledku zvýšenej spotreby alebo v dôsledku významného prebytku výroby (najmä pri OZE) • riziko havárií kľúčovej technickej infraštruktúry a s tým súvisiace riziko prerušenia dodávok energií • rastúca spotreba energií
<u>bezpečnosť</u> • využitie smart prvkov ako nástroja na zvýšenie bezpečnosti a prevenciu/zníženie kriminality	<u>bezpečnosť</u> • ohrozenie organizácií a infraštruktúry v kraji kybernetickými hrozbami

B.6.3 Prírodno-environmentálna oblasť

SWOT prírodno-environmentálna analýza

S (silné stránky)	W (slabé stránky)
• všeobecný trend poklesu emisií ZZL v okresoch NSK • bohatá zásoba zdrojov povrchovej a podzemnej vody v Nitrianskom kraji • prítomnosť geotermálnych prameňov využívaných na hospodársku činnosť • prítomnosť podpovrchových zdrojov minerálnych vôd • vysoké zastúpenie poľnohospodárskych pôd v rámci skladby pôdneho fondu v okresoch NSK • vysoké zastúpenie kvalitnej ornej pôdy v rámci poľnohospodárskej pôdy v okresoch NSK (1 - 3. kategória podľa BPEJ) • relatívne vysoký počet chránených území rôznych kategórií s množstvom biocenóz a ostatných bio populácií reprezentujúcich biologickú rozmanitosť prirodzeného prírodného prostredia • pevne definovaný regionálny, územný systém ekologickej stability pozostávajúci z čiastkových prvkov a lokálnych ÚSES na území NSK • rastúci trend vývoja v oblasti tvorby separovaných zložiek odpadu • aplikácia viacdruhovej separácie KO v obciach NSK • prítomnosť základnej infraštruktúry pre nakladanie s odpadom na lokálnej úrovni v rámci NSK	• nevyhovujúci stav z hľadiska znečistenia ovzdušia niektorými druhmi ZL v niektorých okresoch NSK • výskyt lokálnych environmentálnych stresových javov v obciach NSK • nevyhovujúci stav niektorých zdrojov povrchových a podpovrchových vôd z hľadiska kvality a zlý ekologický stav útvarov povrchových vôd v jednotlivých okresoch NSK • relatívne vysoký podiel obcí nachádzajúcich sa v záplavových územiach v okolí vodných tokov v okresoch NSK • zhoršená produkčná schopnosť poľnohospodárskej pôdy v dôsledku environmentálnych stresových javov (znečistenie, veterná a vodná erózia, sucho) • nevyhovujúci stav biodiverzity a zelenej infraštruktúry v urbanizovanom území, v rámci obcí nachádzajúcich sa v NSK • nedostatočná miera implementácie adaptačných opatrení voči zmene klímy, zadržiavanie vody v krajine a prevencii voči suchu • vysoký podiel územia NSK spadajúci do zaťažených oblastí v rámci environmentálnej regionalizácie Slovenska • relatívne vysoký počet environmentálnych záťaží rôzneho charakteru lokalizovaných v jednotlivých okresoch NSK • rastúci trend vývoja produkcie KO a iných odpadov v okresoch NSK • prevaha KO zneškodňovaná skládkovaním pred zhodnocovaním odpadov • prítomnosť skládok odpadov a spaľovne priemyselných odpadov na území NSK • absencia základnej vodohospodárskej infraštruktúry (vodovody a kanalizácie) v niektorých obciach NSK • relatívne vysoký počet obcí s absentujúcou alebo nedobudovanou kanalizáciou • technická opotrebovanosť, technologická zastaranosť a nedostatočná kapacita zariadení vodohospodárskej infraštruktúry (vodovody, stoky, čerpacie stanice, úpravovne vody, ČOV) v niektorých obciach

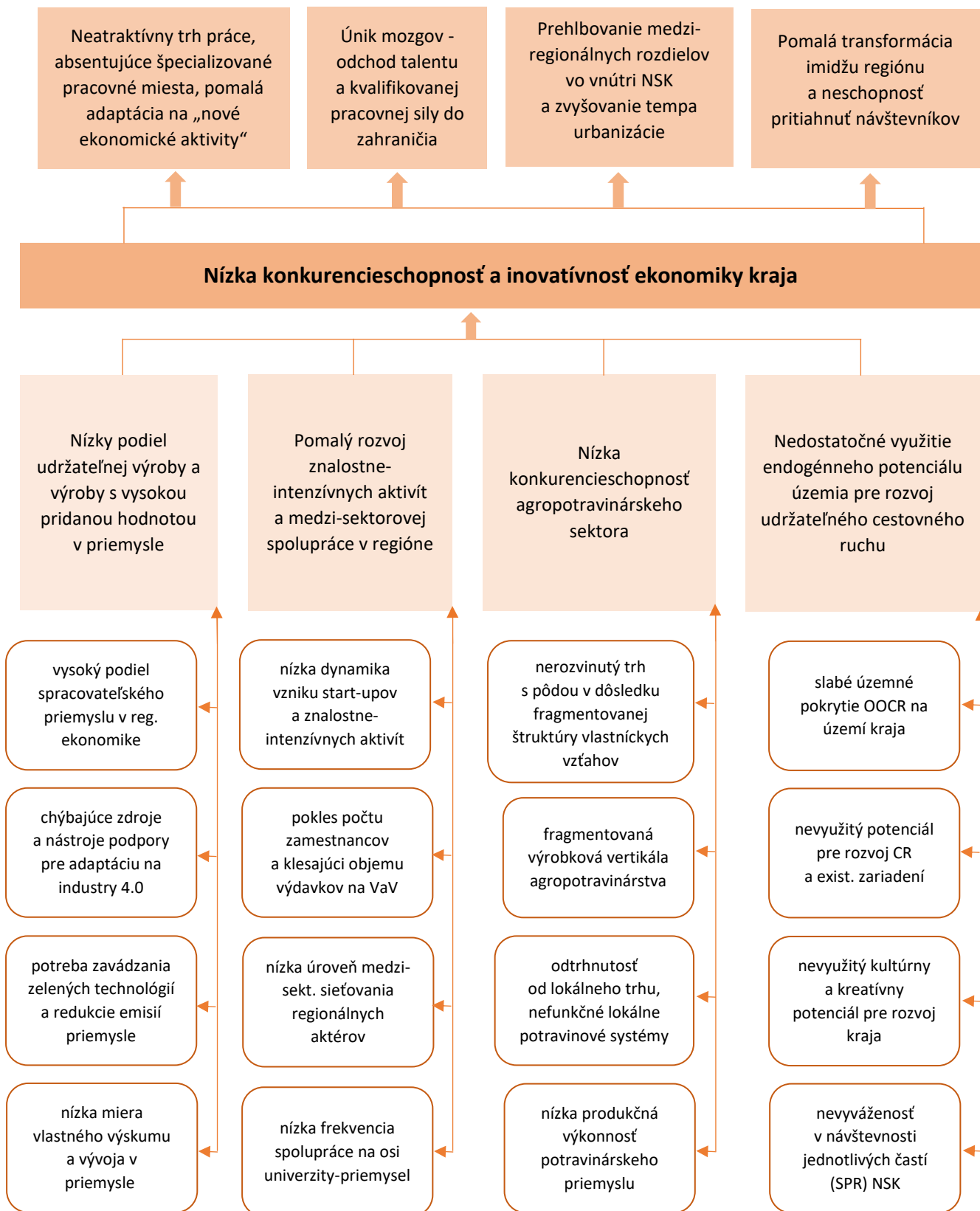
O (príležitosti)	T (ohrozenia)
• investície do podpory nízko uhlíkového hospodárstva a ďalšie možnosti znižovania znečistenia ovzdušia v nadchádzajúcom období • využívanie geotermálnych prameňov na účely rozvoja kúpeľníctva a podpory rozvoja cestovného ruchu v Nitrianskom kraji • podpora zavádzania adaptačných opatrení voči klimatickej zmene • investície do sanácií a rekultivácií environmentálnych záťaží • investície do infraštruktúry OH, podpora rozvoja technológií, nových prístupov a inovácii pri nakladaní s odpadmi smerom k druhotnému využívaniu odpadov (najmä BRO a ZKO) • investície a podpora rozvoja budovania vodohospodárskej infraštruktúry v obciach v rámci NSK	• prítomnosť technologických celkov a zariadení na území NSK predstavujúcich veľké a stredné zdroje znečistenia ovzdušia • riziko zhoršenia kvality zdrojov povrchovej a podpovrchovej vody v dôsledku antropogénnej činnosti (poľnohospodárstvo, priemysel, komunálne znečisťovanie) • permanentné, zvýšené povodňové riziko v niektorých obciach v jednotlivých okresoch NSK • možnosť zhoršenia stavu poľnohospodárskych pôd v kraji – kvantitatívne (záber pôdy) a kvalitatívne (environmentálne stresové javy v území) • riziko ďalšej degradácie prírodných štruktúr s negatívnym dopadom na biodiverzitu a fyto sanitárnu funkciu životného prostredia v urbanizovaných územiach • riziko zhoršenia patologického pôsobenia environmentálnych záťaží vzhľadom na okolité životné prostredie a obyvateľstvo • zhoršenie kvality života obyvateľov a kvality životného prostredia v obciach s nedobudovanou alebo absentujúcou vodohospodárskou infraštruktúrou • veľká časť územia Nitrianskeho kraja exponovaná voči klimatickým zmenám • priemerný nárast teploty, klimatická zmena podnebia, zmena hydrologického cyklu územia • prejavy klimatických zmien: sucho, zmenený zrážkový a vodný režim, negatívny dopad na prírodné ekosystémy a biodiverzitu

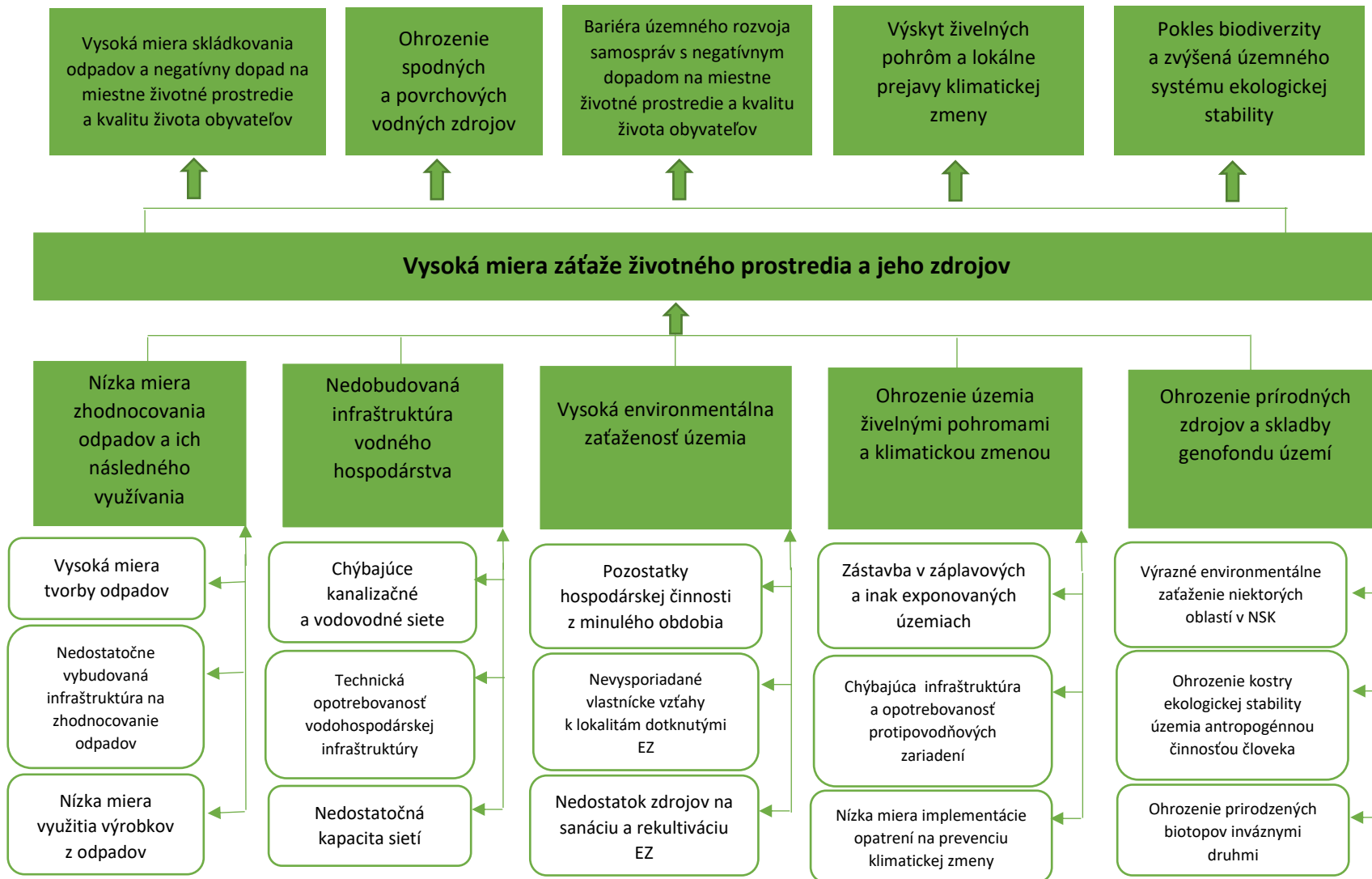
B.6.4 Inštitucionálno-organizačná oblasť

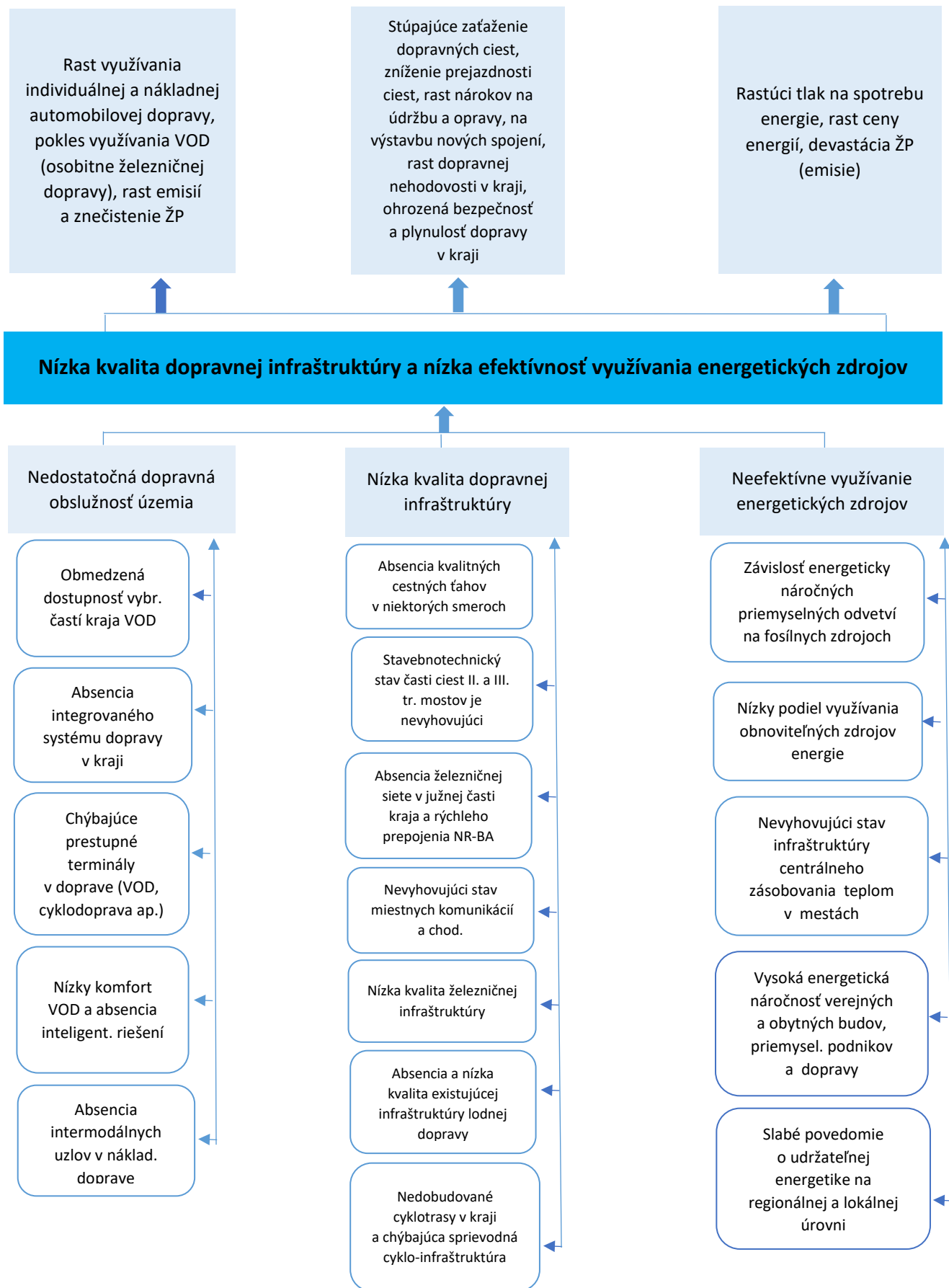
SWOT inštitucionálno-organizačná analýza

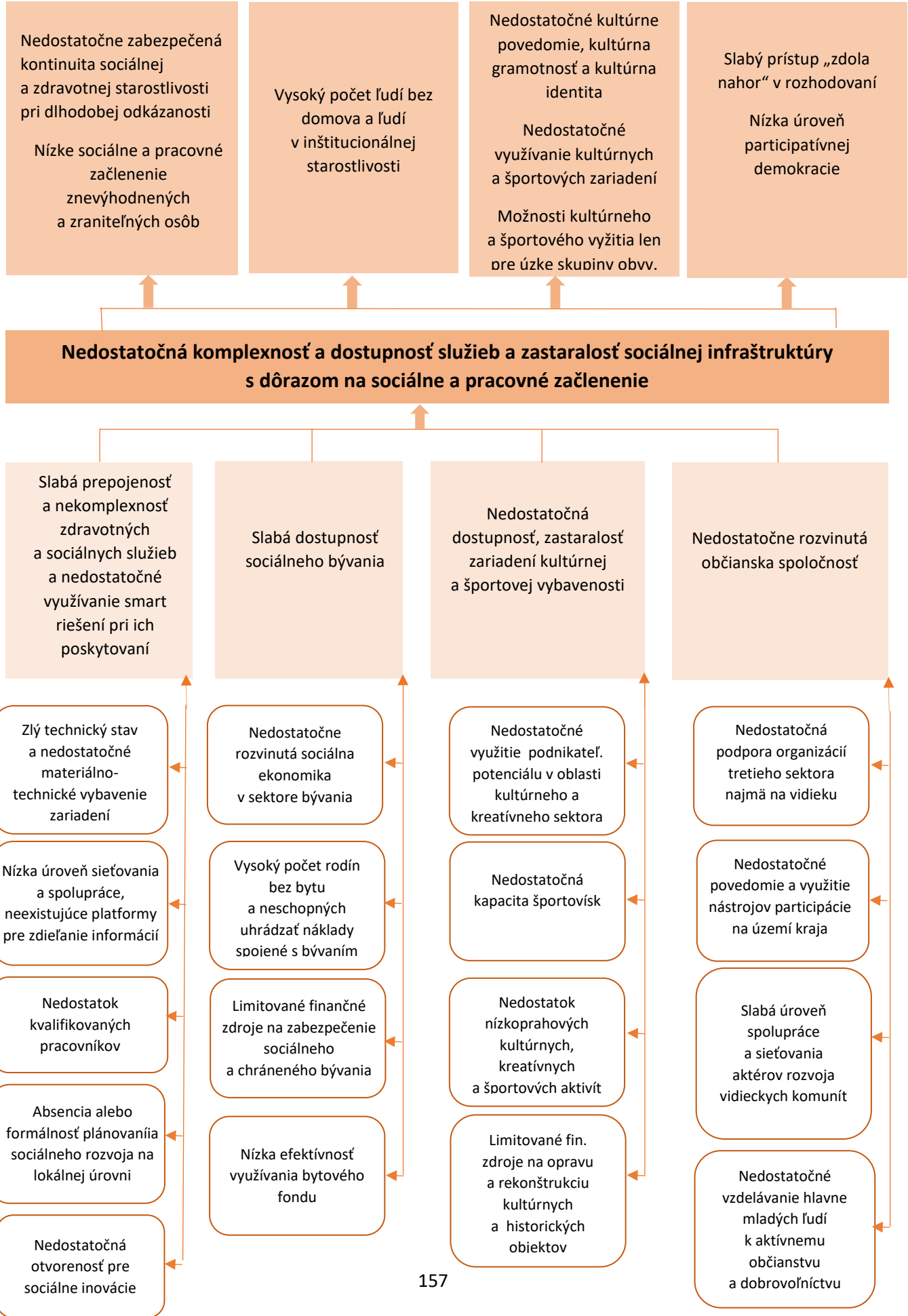
S (silné stránky)	W (slabé stránky)
• vysoký podiel územia kraja pokrytý MAS a ďalšími verejno-súkromnými partnerstvami • vybudované kapacity predstaviteľov MAS • existencia podporných nástrojov LEADER NSK • existencia regionálnej značky kvality	• rovnaký rozsah kompetencií miestnych samospráv, bez ohľadu na ich veľkosť, ktoré vyžadujú finančné krytie • obmedzené finančné a personálne kapacity najmä malých obcí • len formálna spolupráca s niektorými zahraničnými partnermi kraja • problémy a prekážky pri implementácii prístupu CLLD na úrovni štátu • komplikovanosť a administratívna náročnosť pri získaní dotačných zdrojov pre obce • nedostatočné využitie potenciálu cezhraničnej spolupráce na území kraja • slabé zapojenie aktérov súkromného sektora do procesov plánovania • legislatíva neumožňujúca dostatočné zapojenie regionálnych aktérov do procesov plánovania • slabá úroveň cezhraničnej a územnej spolupráce a sieťovania aktérov rozvoja vidieckej ekonomiky a spoločnosti
O (príležitosti)	T (ohrozenia)
• prehĺbenie cezhraničnej spolupráce so samosprávami a ďalšími subjektmi v Maďarsku • zavedenie a rozšírenie nástrojov podpory územnej a cezhraničnej spolupráce	• nedostatok finančných zdrojov na zabezpečenie výkonu kompetencií (najmä u malých obcí) • neisté ďalšie fungovanie podpory integrovaného rozvoja vidieka zo strany štátu

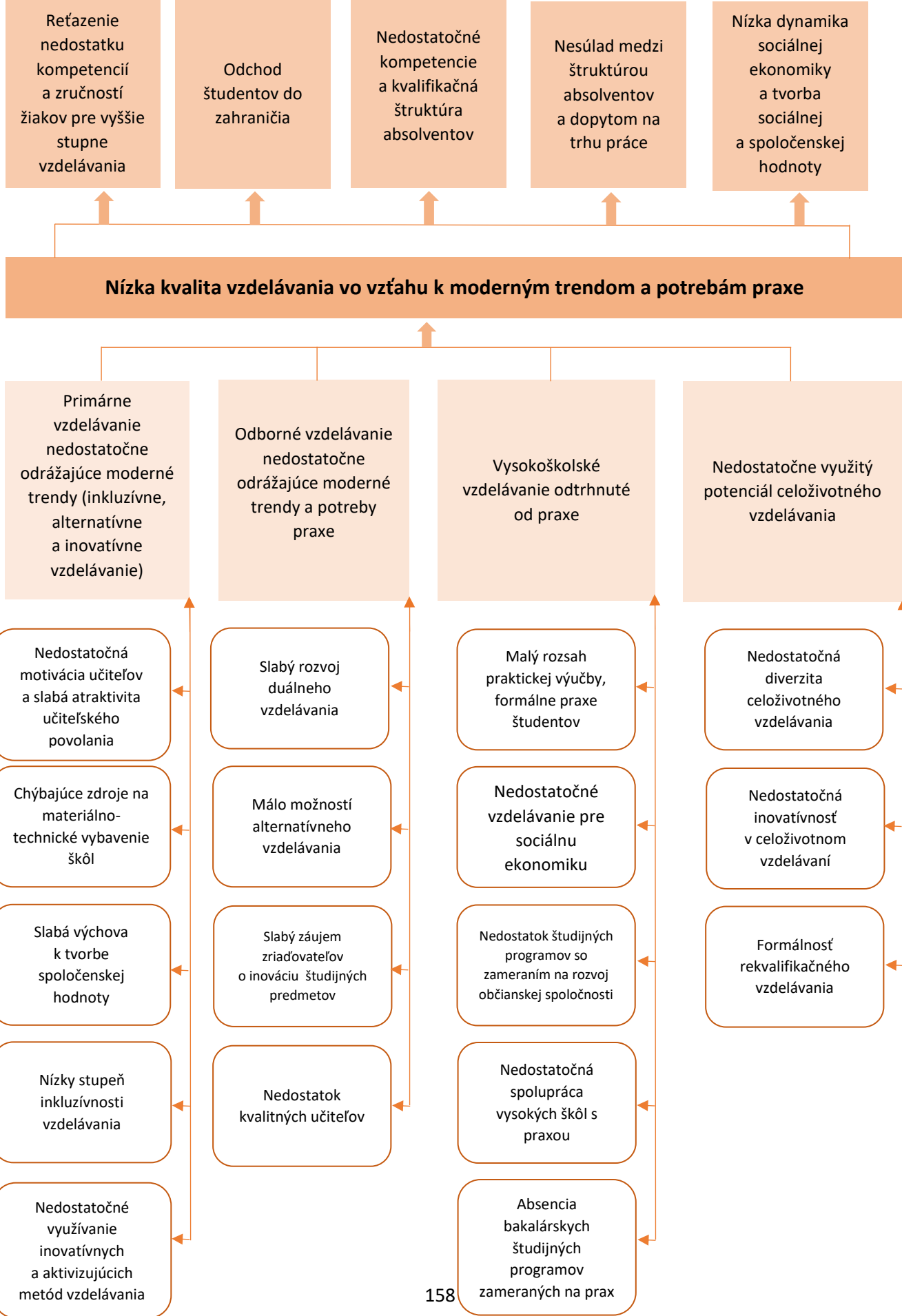
B.7 Identifikácia výziev, limitov a problémov

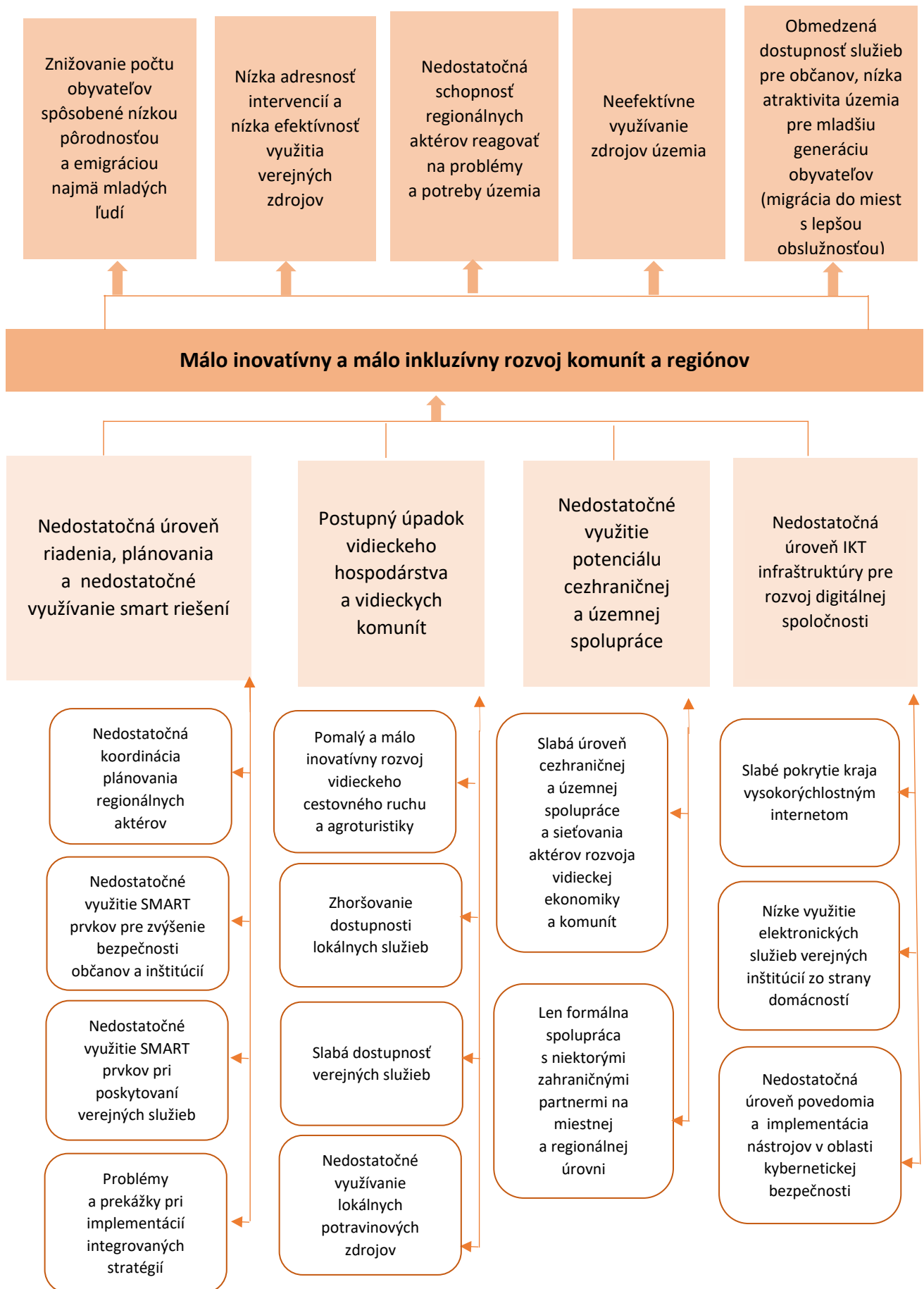

C. STRATEGICKO-PROGRAMOVÁ ČASŤ

C.1 Proces tvorby

C.1.1 Výzvy počas tvorby strategicko-programovej časti

Proces prípravy a spracovania strategicko-programovacej časti PHRSR NSK bol v súlade s Metodikou tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja (2020) (ďalej len Metodika PHRSR) rozdelený do 2 zásadných etáp:

- stanovenie strategického smerovania, priorít a strategických cieľov PHRSR
- návrh strategického prístupu, postupu a nástrojov na naplnenie hlavného cieľa, priorít a systému cieľov.

V rámci tejto časti bola upravená vízia a globálny cieľ PHRSR, ktoré definovala Vstupná správa. Ďalej boli formulované priority a strategické ciele PHRSR, ktoré odrážali výstupy analytickej časti dokumentu a priamo nadviazali na formulované výzvy vyplývajúce z analýzy problémov. Formulácia priorít a cieľov PHRSR NSK súčasne zohľadnila priority a ciele relevantných národných stratégií (predovšetkým Vízie a stratégie Slovenska do roku 2030 a Národného investičného plánu), Agendy 2030 a významných dokumentov, ktoré umožňujú využívanie širokého spektra zdrojov financovania (Partnerská dohoda SR na roky 2021 - 2027, Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR, Strategický plán SPP a p.).

Návrh vízie, globálneho cieľa ako aj priorít a strategických cieľov bol intenzívne komunikovaný s verejnosťou a vznikol v otvorenom participatívnom procese. Strategický rámec bol diskutovaný v pracovných skupinách pre prípravu PHRSR, s pracovníkmi odborov VÚC, v rámci mnohých verejných diskusií v jednotlivých strategicko-plánovacích regiónoch. Pripomienky k návrhu boli priebežne zapracované. Vzhľadom na špecifické výzvy jednotlivých strategicko-plánovacích regiónoch NSK a snahu poskytnúť lepší prehľad o aktuálnosti a adresnosti formulovaných priorít a cieľov v regiónoch, bola v rámci strategicko-programovej časti dokumentu spracovaná časť Územná prioritizácia – územná a tematická koncentrácia, ktorá odráža preferencie SPR.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja NSK **plní** v zmysle Metodiky PHRSR (2020) aj **funkciu integrovanej územnej stratégie**, ktorá je nástrojom pre zabezpečenie integrovaného územného rozvoja podporovaného formou integrovaných územných investícií financovaných z fondov EÚ. Vzhľadom k uvedenému, je súčasťou strategicko-programovej časti dokumentu aj zoznam navrhovaných integrovaných územných investícií.

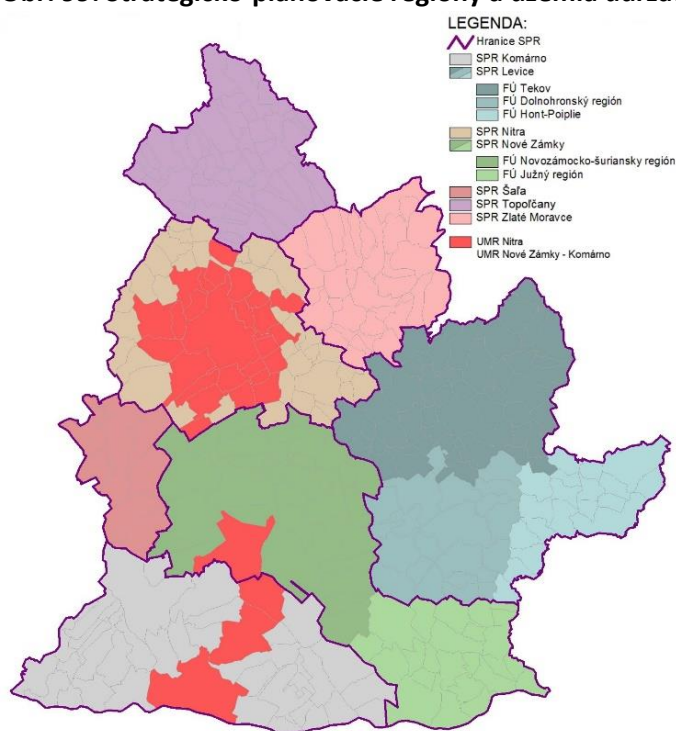
Proces prípravy a spracovania strategicko-programovej a realizačno-finančnej časti dokumentu ovplyvnili viaceré faktory, intenzívne predovšetkým „**koronakríza**“. Zavádzanie preventívnych protipandemických opatrení v období rokov 2020 a 2021 poznačilo organizáciu a spôsob spracovania dokumentu. Časť pracovných rokovaní sa realizovala formou online stretnutí a kládla zvýšené nároky na vedomosti, skúsenosti a praktické zručnosti participujúcich aktérov. Napriek zvýšeným nárokom na organizáciu stretnutí, sa k príprave stratégie konalo množstvo stretnutí s rôznymi aktérmi zastupujúcimi územnú samosprávu, štátnu správu, súkromný a neziskový sektor, ktorých námety a pripomienky boli pri spracovaní dokumentu zohľadnené.

Okrem výstupov analýzy ovplyvnili formovanie rozvojovej stratégie NSK po obsahovej stránke **zmeny a aktualizácie dôležitých programových dokumentov**, ktoré nastavujú možnosti financovania a spolufinancovania plánovaných investícií. Zmeny sa týkali najmä Partnerskej dohody SR na roky 2021 - 2027, Programu Slovensko, Plánu obnovy a odolnosti SR a Strategického plánu SPP.

Obsah a formu spracovania dokumentu významne ovplyvňovali priebežne **metodické usmernenia zo strany centrálnych orgánov štátnej správy** – prijatie odporúčanej Metodiky PHRSR, Jednotný metodický rámec pre prípravu integrovaných územných stratégií a investícií v SR v programovom období 2021 - 2027, Implementačný mechanizmus integrovaných územných investícií (2021), odborné diskusie k návrhom zmien v Zákone o podpore regionálneho rozvoja a prevažne online pracovné rokovania zo zástupcami rezortných ministerstiev v priebehu roku 2020 a 2021.

Principiálnou zmenou v aktuálnom programovacom období 2021 - 2027 bolo **nové nastavenie systému strategického plánovania** na úrovni regiónu, ktoré predpokladá úzke prepojenie plánovania na regionálnej úrovni (úroveň kraja) a plánovania na úrovni **novovytvorených strategicko-plánovacích jednotiek** tzv. strategicko-plánovacích regiónov (SPR) a území udržateľného mestského rozvoja (UMR). V Nitrianskom kraji sa tak prirodzene vytvorilo 7 strategicko-plánovacích regiónov (takmer všetky sú vymedzené územím okresu) a 2 územia udržateľného mestského rozvoja (UMR), v rámci ktorých začali aktéri jednotlivých miest a obcí úzko kooperovať. Táto kooperácia sa výrazne prejavila pri formulovaní priorít, cieľov SPR a príprave integrovaných územných investícií na ich území.

Obr. 99: Strategicko-plánovacie regióny a územia udržateľného mestského rozvoja na území NSK

Zdroj: Vlastné spracovanie. 2022.

Významným článkom v integrovanom procese participatívneho strategického plánovania rozvoja územia sa ukázali asistenčné centrá SPR, ktoré okrem logistiky plnili dôležitú funkciu prenosu informácií z územia koordinačnému orgánu na úrovni kraja a naopak.

Strategicko-plánovacie regióny	SPR Topoľčany	54 obcí
SPR Nitra*	65 obcí	Územie udržateľného mestského rozvoja
SPR Nové Zámky	62 obcí	UMR krajské mesto Nitra a 26 obcí
SPR Levice	89 obcí	UMR mestá Nové Zámky, Komárno, Hurbanovo a obec Bajč.
SPR Komárno	41 obcí	

SPR Zlaté Moravce 33 obcí

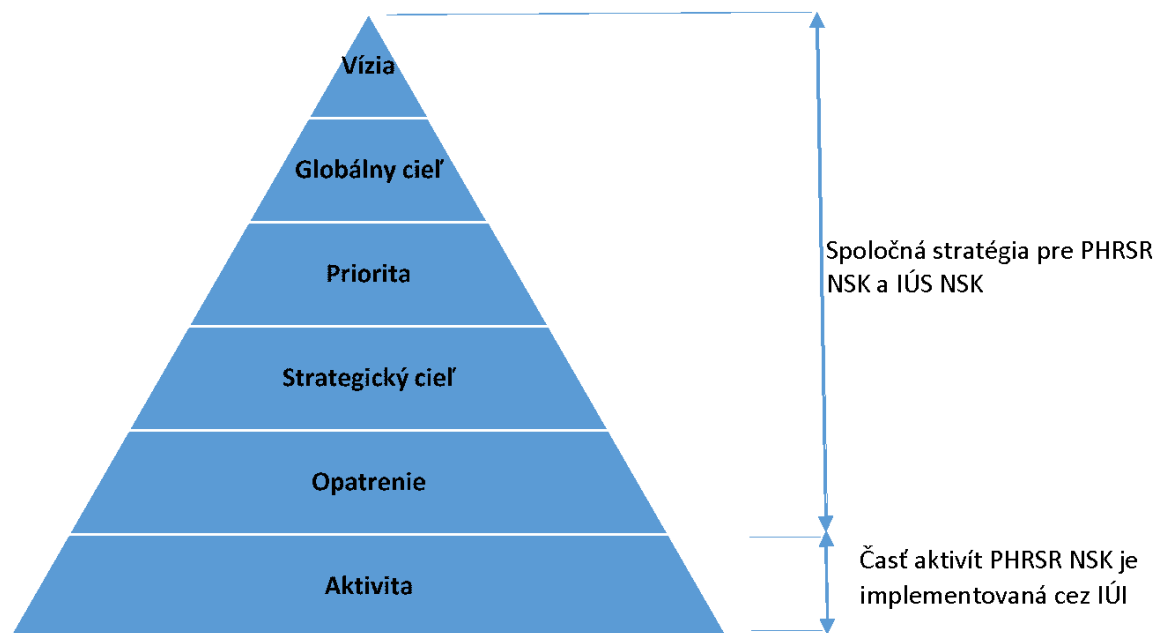
SPR Šaľa 10 obcí

*z toho 62 obcí okresu Nitra, 3 obce okresu Šaľa

C.1.2 Intervenčná logika strategicko-programovej časti

Formulácia vízie, cieľov, opatrení a aktivít dokumentu je hierarchicky previazaná. Detailnejšie ich nadväznosť ilustrujú obrázky 100 a 101.

Obr. 100: Intervenčná logika strategicko-programovej časti PHRSR NSK

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Vízia a globálny cieľ – formulujú predstavu o budúcom smerovaní vyššieho územného celku. Spolu reprezentujú pohľad na očakávaný stav v strednodobom až dlhodobom horizonte.

Priorita – definuje kľúčové želané zmeny v kvalite života obyvateľov, ktoré sa realizáciou stratégie PHRSR sledujú resp. majú byť dosiahnuté. Je orientovaná na strednodobý horizont.

Strategický cieľ – predstavuje kľúčový výsledok a výstup nasmerovaný na dosiahnutie vízie a definovaných priorít.

Vízia a hlavný cieľ spoločne s prioritami a strategickými cieľmi predstavujú strategickú časť PHRSR.

Opatrenie – sú nástrojom implementácie stratégie. Predstavujú spôsob naplnenia príslušného strategického cieľa, ktorý je reálny a dosiahnuteľný. Majú podobu legislatívnych zmien, programov alebo projektov, investícií a finančných nástrojov, poskytovania informácií, vzdelávania ap. Zároveň sú naviazané na disponibilné zdroje, z ktorých majú byť financované.

Aktivita – je súbor činností, ktoré sú zahrnuté pod jedno spoločné opatrenie.

V rámci prípravy dokumentu Integrovaná územná stratégia Nitrianskeho kraja na roky 2021-2027 (ďalej len IÚS NSK) bol spracovaný parciálny dokument, ktorý je súčasťou PHRSR NSK a rešpektuje

intervenčnú logiku Programu Slovensko. Z uvedeného dokumentu sú čitateľné predovšetkým ciele, opatrenia a aktivity Nitrianskeho kraja na programovacie obdobie 2021-2027 v kontexte politiky súdržnosti a v rozhodovacej kompetencii Rady partnerstva NSK. Kľúčovým nástrojom realizácie Integrovanej územnej stratégie NSK sú Integrované územné investície, ktorých zoznam je neoddeliteľnou časťou dokumentu.

Integrované územné investície - v rámci PHRSR/IÚS sú podmnožinou programovej časti, ktorá pokrýva oblasti a typy aktivít oprávnených v Programe Slovensko a sú v implementačnej kompetencii Rady partnerstva alebo Kooperačnej rady UMR. Detailnejšie je vymedzenie IÚI popísané v časti C.6.

Aktivita (v zmysle IÚS) je základný prvok (najnižšej úrovne) v rámci IÚI. Pozostáva z konkrétnych činností, ktoré sú merateľné. Aktivita môže byť kľúčová alebo doplnková. Aktivita je súbor činností v rámci jednej priority v danom politickom celi, ktoré vedú k naplneniu jedného špecifického cieľa. Aktivita sa dá chápať ako jeden projekt v rámci dopytovej výzvy, ktorá je cielená na jednu oblasť.

Kľúčová aktivita je aktivita strategického významu, ktorá rozhodujúcim spôsobom prispieva k plneniu cieľov IÚS a sú na ňu naviazané **doplnkové aktivity**, ktorých realizácia by bez kľúčovej aktivity negenerovala žiadany efekt

C.2 Vízia rozvoja a globálny cieľ

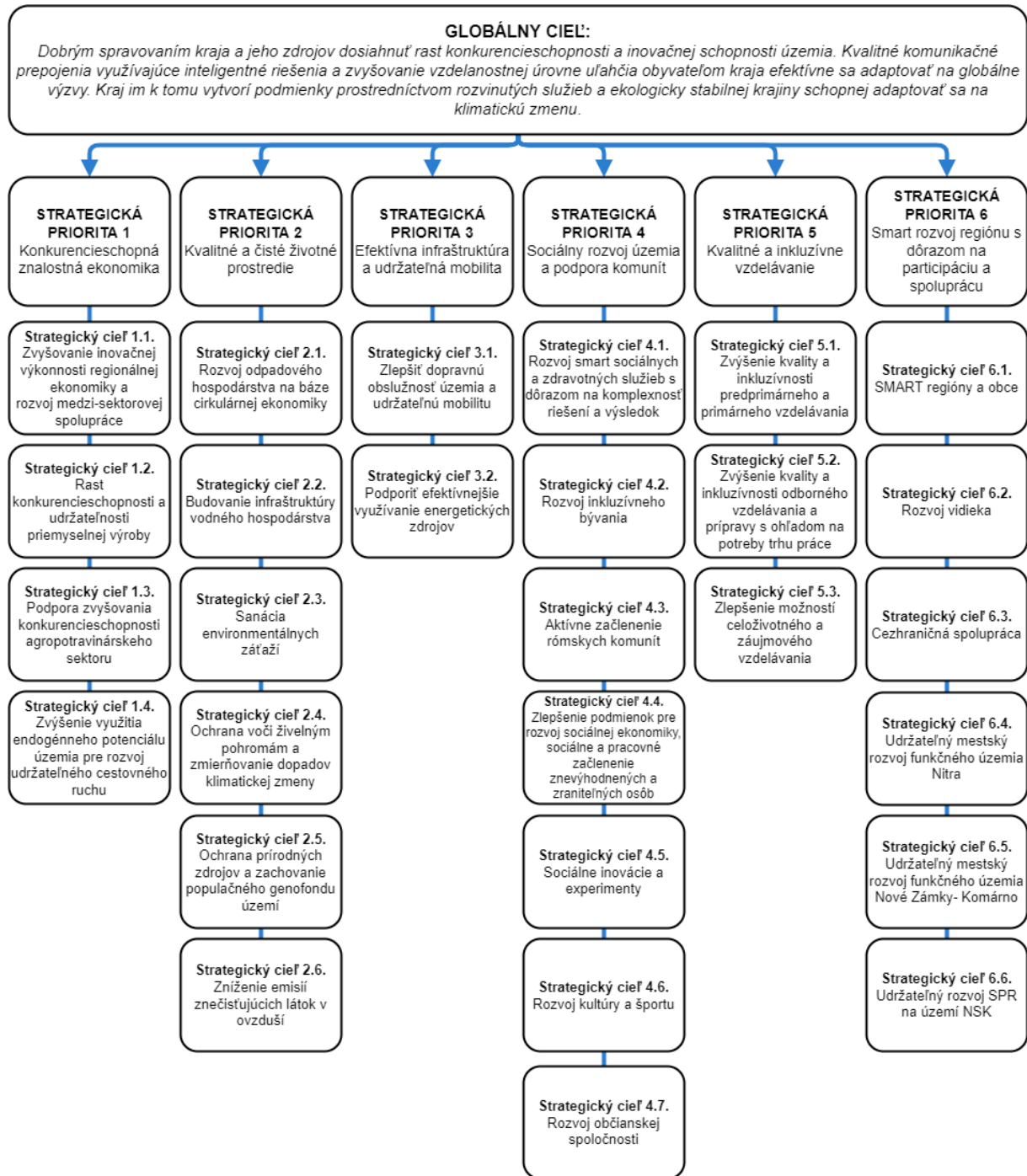
Otvorený, kooperujúci a prosperujúci kraj aktívne využívajúci špecifický potenciál pre zabezpečenie kvality života svojich obyvateľov a udržateľný rozvoj regionálnej ekonomiky.

Globálny cieľ

Dobrým spravovaním kraja a jeho zdrojov dosiahnuť rast konkurencieschopnosti a inovačnej schopnosti územia. Kvalitné komunikačné prepojenia využívajúce inteligentné riešenia a zvyšovanie vzdelanostnej úrovne uľahčia obyvateľom kraja efektívne sa adaptovať na globálne výzvy. Kraj im k tomu vytvorí podmienky prostredníctvom rozvinutých služieb a ekologicky stabilnej krajiny schopnej adaptovať sa na klimatickú zmenu.

C.3 Strategické priority a ciele rozvoja

Obr. 101: Hierarchia cieľov a priorít

Zdroj: Vlastné spracovanie. 2022.

STRATEGICKÁ PRIORITA 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika

Nitriansky kraj patrí medzi NUTS III regióny s priemernou výkonnosťou regionálnej ekonomiky v zmysle produkcie hrubého domáceho produktu, tvorby pridanej hodnoty, atrakcie priamych zahraničných investícií, či inováčnej výkonnosti. Medzi kľúčové identifikované problémy ekonomiky Nitrianskeho kraja možno zaradiť nízku konkurencieschopnosť a postupný pokles podnikateľskej aktivity a objemu produkcie v tradičných odvetviach, nízky podiel priemyselnej výroby generujúcej vysokú mieru pridanej hodnoty, pomalú adaptáciu na globálne trendy (industrija 4.0, udržateľná výroba postavená na využívaní zelených technológií, obehová ekonomika), či neschopnosť plne aktivovať potenciál rozvoja cestovného ruchu.

V prípade väčšiny sledovaných indikátorov ekonomického rastu a inováčnej výkonnosti regionálnej ekonomiky (viď. analytická časť PHRSR) nebol zaznamenaný výrazný pokles disparít medzi rozvinutou ekonomikou Bratislavského a Nitrianskeho kraja v uplynulých 5 - 10 rokoch. Zvyšovanie konkurencieschopnosti ekonomiky Nitrianskeho kraja musí byť založené na pokračujúcom procese diverzifikácie ekonomických činností a raste špecializácie v etablovaných, ale aj perspektívnych odvetviach pre znalostnú ekonomiku 21. storočia. Tento vývoj je možné dosiahnuť prostredníctvom podpory rozvoja znalostne-intenzívneho podnikania, podpory vzniku start-upov v týchto odvetviach, podpory malého a stredného podnikania, ďalšieho rozvoja etablovaných klastrov, ale aj cieľením podpory do vysoko-perspektívnych odvetví v kontexte špecifického rozvojového potenciálu kraja (agropotravinársky komplex, výroba plastov, opätovné zhodnocovanie odpadov, automotive, výroba materiálov, opracovanie kovov, znalostne-intenzívne služby, vidiecky cestovný ruch). Pre zvýšenie inováčnej výkonnosti súkromného sektora v regióne je potrebné budovať sieťujúce platformy a podporovať rozvoj klastrov, podporovať mobility, celoživotné vzdelávanie a prenos znalostí medzi inštitúciami (vrátane internacionalizácie), zintenzívniť väzby univerzita - priemysel prostredníctvom budovania vedeckovýskumných kapacít a centier pre kontakt s praxou, efektívnejšie zhodnocovať znalosti generované univerzitami, SAV a dostupnými vedeckovýskumnými centrami (prostredníctvom budovania inováčných centier, či zavádzania efektívnych nástrojov podpory spolupráce ako napr. systémom inováčných voucherov), dobudovať funkčný regionálny inováčný ekosystém prostredníctvom rozvoja poradenských a inkubačných služieb, implementovať intervencie zamerané na zvýšenie technologickej vyspelosti výroby, zvyšovania miery zhodnocovania odpadov, rozvoja digitalizácie, či automatizácie. Rozvoj agropotravinárskeho komplexu by mal byť postavený na budovaní znalostných kapacít, rozvoji krátkych reťazcov, tvorbe bioproduktov s vysokou pridanou hodnotou, produktových, ale aj procesných, či organizačných inováciách, digitalizácií a využívaní nástrojov e-commerce a zvyšovaní technologickej vyspelosti. Rozvoj cestovného ruchu musí byť založený na dobudovaní komplexnej ponuky a chýbajúcich integrovaných produktov zabezpečujúcich lepšie využitie prírodného a kultúrneho dedičstva spolu s dokončením kľúčovej infraštruktúry, pričom je nevyhnutné zintenzívniť väzby a mieru spolupráce medzi regionálnymi aktérmi, podporiť využívanie digitálnych a SMART riešení spolu so systematickou propagáciou destinácií na území Nitrianskeho kraja. Tieto procesy musia byť sprevádzané pokračovaním v dobudovaní absentujúcej infraštruktúry (napr. cestná sieť, cyklocesty, vysokorýchlostný internet).

Strategická priorita	Strategický cieľ
1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika	1.1 Zvyšovanie inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzisektorovej spolupráce
	1.2 Rast konkurencieschopnosti a udržateľnosti priemyselnej výroby
	1.3 Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora
	1.4 Zvýšenie využitia endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu

1.1 Zvyšovanie inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzisektorovej spolupráce

Strategický cieľ má prispieť k rastu inovačnej výkonnosti ekonomiky prostredníctvom budovania inovačných kapacít a podpore otvorených inovácií, či in-house výskumu v mikro, malých a stredných firmách perspektívnych odvetví (s dôrazom na znalostne-intenzívne odvetvia), prehĺbiť spoluprácu pri prenose znalostí a spoločnom výskume na osi zdroje znalostí - súkromný sektor a prostredníctvom prehĺbenia medzisektorovej spolupráce a tvorby kolaboratívnych väzieb medzi aktérmi regionálnej ekonomiky a regionálneho inovačného systému.

Zoznam opatrení strategického cieľa 1.1:

- 1.1.1 Podpora sieťovania a rozvoja klastrov vrátane tvorby nových klastrov
- 1.1.2 Podpora vzniku start-upov a zvyšovanie inovačnej výkonnosti MSP
- 1.1.3 Podpora vzniku inovácií prostredníctvom medzisektorovej spolupráce, výskumu a vývoja
- 1.1.4 Podpora aktérov alternatívnej ekonomiky

Priorita: 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika
Špecifický cieľ: 1.1 Zvyšovanie inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzisektorovej spolupráce
Opatrenie: 1.1.1 Podpora sieťovania a rozvoja klastrov vrátane tvorby nových klastrov

Popis opatrenia:

Za účelom zvyšovania dynamiky tvorby inovácií a pre potreby rozvoja znalostnej ekonomiky kraja je žiadúce podporovať sieťovanie medzi aktérmi regionálneho inovačného systému (RIS) a to vo forme vybudovania Regionálneho inovačného centra, ako aj podpory vzniku regionálnych a doménových klastrov, pričom vstup samospráv a iných priestorových aktérov do vznikajúcich sieťovacích platforiem je žiadúci v zmysle aplikácie quadruple and quintuple helix filozofie.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021-2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

2 Pomalý rozvoj znalostne-intenzívnych aktivít a medzisektorovej spolupráce v regióne

Indikatívne aktivity:

- rozvoj existujúcich klastrov na Slovensku prostredníctvom posilňovania ich výskumno-vývojových a sieťovania
- zakladanie regionálnych a doménových klastrov
- podpora vzniku inovačných a sieťovacích centier
- zvyšovanie miery zapojenia súkromného sektora do tvorby strategických plánov
- vzdelávanie zamestnancov NSK v oblasti SMART manažmentu za účelom budovania inovatívnych nástrojov a politik
- podpora vzniku, či vstupu NSK do novovznikajúcich, či existujúcich regionálnych sieťovacích platforiem a klastrov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Klastre, subjekty verejnej správy a nimi zriadené subjekty; sektor výskumných inštitúcií; vedecko-výskumní a vývojoví pracovníci; akademický sektor; neziskový sektor; podnikateľský sektor (vrátane fyzických a právnických osôb oprávnených na podnikanie); obce, mestá a regióny.

Na úrovni NSK:

Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

Klastre, start-upy, fyzické a právnické osoby vykonávajúce podnikateľskú činnosť, samosprávy.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR); rozpočet NSK; iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Podporované podniky (z toho: mikro, malé, stredné, veľké)	výstup	počet	ITMS
Počet podporených projektov platforiem a klastrov	výstup	počet	zmluvy
Počet novovzniknutých sieťovacích platforiem a klastrov	výstup	počet	zmluvy
Vytvorené pracovné miesta vo výskumne v podporovaných subjektoch	výsledok	ročné FTE	Podporené projekty

Priorita: 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika
Špecifický cieľ: 1.1 Zvyšovanie inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzisektorovej spolupráce
Opatrenie: 1.1.2 Podpora vzniku start-upov a zvyšovanie inovačnej výkonnosti MSP

Popis opatrenia:

Inovácie sú hlavným hnacím motorom znalostnej ekonomiky v 21. storočí. Opatrenie má prispieť k rozvoju inovačných aktivít v súkromnom sektore, zintenzívniť spoluprácu pre zvýšenie dynamiky produkcie inovácií, podporiť rôzne vzdelávacie a iné mäkké aktivity súvisiace s technologickými i netechnologickými inováciami, prispieť k zlepšeniu podmienok, resp. ku tvorbe vhodného inovačného podhubia pre tvorbu inovácií v regionálnom inovačnom ekosystéme.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálna inovačná stratégia 2021-2027; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

2 Pomalý rozvoj znalostne-intenzívnych aktivít a medzisektorovej spolupráce v regióne

Indikatívne aktivity:

- podpora vzniku start-upov v regionálnej ekonomike
- zintenzívnenie spolupráce medzi NSK a zahraničnými partnermi za účelom rozvoja inovačnej ekonomiky
- posilnenie úlohy klastrov pri vzniku inovatívnych start-upov
- organizácia inovačných súťaží a workshopov
- vytváranie partnerstiev za účelom budovania poradenských centier a spolupráca pri tvorbe NPC
- podpora vzniku a vybavenia podnikateľských inkubátorov
- podpora projektov výskumu, vývoja a zavádzania špičkových digitálnych technológií na Slovensku
- podpora start-upov formou mikro-úverov a vstupom rizikového kapitálu v seed fáze
- podpora start-upov na báze poradenstva v oblasti projektového manažmentu EŠIF zo strany IPC

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Fyzické a právnické osoby vykonávajúce podnikateľskú činnosť; Nitriansky samosprávny kraj; Slovak Business Agency; Slovak Investment Holding, a. s.; Nitrianska regionálna komora SOPK; miestne samosprávy

Na úrovni NSK: Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

Start-upy, fyzické a právnické osoby vykonávajúce podnikateľskú činnosť, poradenské centrá, inkubátory.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), rozpočet NSK

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Podporované podniky (z toho: mikro, malé, stredné, veľké)	výstup	počet	ITMS
Počet novovzniknutých inkubačných služieb v regióne	výstup	počet	ŠÚ SR
Novozavedené inovácie technológií, produktov alebo procesov v MSP	výsledok	počet	Podporované projekty alebo podnikové prieskumy

- Priorita:** 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika
- Špecifický cieľ:** 1.1 Zvyšovanie inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzisektorovej spolupráce
- Opatrenie:** 1.1.3 Podpora vzniku inovácií prostredníctvom medzisektorovej spolupráce, výskumu a vývoja

Popis opatrenia:

Opatrenie má prispieť k rozvoju produkcie znalostí a nových technológií vrátane ich diseminácie priamo v zdroji produkcie znalostí. Preto bude dôraz v rámci opatrenia kladený na dobudovanie výskumnej infraštruktúry a obstaranie IKT v prípade vysokých a stredných škôl, pričom sa má prehĺbiť spolupráca medzi vysokými školami, strednými školami, podnikmi a samosprávou v snahe maximalizovať trhové využitie znalostí generovaných aktérmi na území NSK. Samosprávy budú na základe stanoveného rámca aktivít hrať aktívnejšiu úlohu pri riešení inovačných projektov a budú vstupovať do partnerstiev za účelom podpory rozvoja spolupráce na osi univerzity-priemysel. Kľúčovú úlohu v tomto procese bude mať systém inovačných voucherov NSK.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálna inovačná stratégia 2021-2027; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

2 Pomalý rozvoj znalostne-intenzívnych aktivít a medzisektorovej spolupráce v regióne; 20 Vysokoškolské vzdelávanie odtrhnuté od praxe

Indikatívne aktivity:

- podpora medzisektorového kolaboratívneho výskumu konzorcií s účasťou verejných výskumných inštitúcií
- podpora projektov rozvoja medzi-sektorovej spolupráce a spoločných inovačných projektov klastrov
- dobudovanie, vybavenie a tvorba nových podporných mechanizmov programov centier pre transfer technológií (CTT)
- proof of concepts tvorba prototypov technológií a ich testovanie
- projekty rozvoja podnikavosti študentov
- účasť NSK na projektoch Horizont 2020 implementovaných v podmienkach univerzít v regióne
- budovanie nového imidžu NSK ako inovačného agro-potravinárskeho regiónu
- dobudovanie SMART IKT a IIT infraštruktúry stredných škôl
- modernizácia technológií a priestorov pre produkciu excelentného výskumu na univerzitách
- projekty systémového rozvoja internacionalizácie ako nástroja na zvyšovanie kvality a otvorenosti vysokých škôl
- podpora vzniku inovačných centier a hubov rámci osi univerzity-priemysel
- zavedenie systému regionálnych inovačných a patentových voucherov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Fyzické a právnické osoby vykonávajúce podnikateľskú činnosť; aktéri akademického sektora, stredné školy, Nitriansky samosprávny kraj; SIEA

Na úrovni NSK: Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

Fyzické a právnické osoby vykonávajúce podnikateľskú činnosť; aktéri akademického sektora, stredné školy

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR); SIEA; iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
počet podporených projektov aktérov akademického sektora, či konzorcií s účasťou akademického sektora	výstup	počet	ITMS
počet novovzniknutých inovácií produktov, služieb a procesov	výstup	počet	ITMS
počet H2020 projektov, do ktorých vstúpil NSK	výstup	počet	zmluvy
počet konzorcií podporených inovačným voucherom	výstup	počet	SIEA
vytvorené pracovné miesta vo výskumne v podporovaných subjektoch	výsledok	ročné FTE	podporené projekty

Priorita: 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika
Špecifický cieľ: 1.1 Zvyšovanie inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzisektorovej spolupráce
Opatrenie: 1.1.4 Podpora aktérov alternatívnej ekonomiky

Popis opatrenia:

Opatrenie prispeje k rozvoju sociálnej ekonomiky a iných segmentov alternatívnej ekonomiky v regionálnej ekonomike, pričom opatrenie integruje aj potrebu podpory rodinného podnikania. Podporené bude najmä budovanie kapacít, a to predovšetkým zvyšovanie inovačnej a technologickej kapacity v cieľových podnikoch spolu s rozvojom participácie týchto cieľových skupín na procesoch územného strategického plánovania.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálna inovačná stratégia 2021-2027; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

2 Pomalý rozvoj znalostne-intenzívnych aktivít a medzisektorovej spolupráce v regióne; 14 Slabá prepojenosť a nekomplexnosť zdravotných a sociálnych služieb a nedostatočné využívanie smart riešení pri ich poskytovaní

Indikatívne aktivity:

- podpora vzniku, rozvoja a udržania sociálneho podnikania
- podpora budovania inovačnej a technologickej kapacity v sociálnych podnikoch, podnikoch striebornej ekonomiky a v rodinných firmách
- poskytovanie poradenských služieb a zahrnutie aktérov alternatívnej ekonomiky do plánovacích procesov regionálnej územnej samosprávy

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Fyzické a právnické osoby vykonávajúce podnikateľskú činnosť; mimovládne neziskové organizácie; Nitriansky samosprávny kraj; miestne samosprávy; sociálne podniky, obecné sociálne podniky, obecné podniky, podniky sociálneho poľnohospodárstva; aktéri striebornej ekonomiky, rodinné firmy

Na úrovni NSK:

Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

Sociálne podniky, obecné sociálne podniky, obecné podniky, podniky sociálneho poľnohospodárstva; aktéri striebornej ekonomiky, rodinné firmy.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko); rozpočet NSK

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet novovzniknutých sociálnych podnikov	výstup	počet	ELIS, ŠÚ SR, ITMS
Počet aktérov dotknutých cieľových skupín participujúcich na procesoch plánovania	výstup	počet	Prezenčné listiny, ITMS
Vytvorené pracovné miesta v podnikoch cieľových intervencií	výsledok	počet	ITMS

1.2 Rast konkurencieschopnosti a udržateľnosti priemyselnej výroby

Strategický cieľ prispeje k udržateľnému rozvoju výroby v priemysle vďaka zlepšenej schopnosti adaptácie priemyslu alokovaného v regióne na megatrendy (industry 4.0, udržateľná výroba postavená na využívaní zelených technológií, obehová ekonomika). Opatrenia strategického cieľa prispievajú k stabilizácii upadajúcich priemyselných odvetví a rozvoju perspektívnych odvetví prostredníctvom podpory budovania inovačných kapacít, zvyšovania technologickej vyspelosti a získaniu prístupu k zeleným technológiám, získaním prístupu k digitálnym technológiám a technológiám pre automatizáciu, technológiám pre predchádzanie vzniku odpadov, získania prístupu k znalostiam vďaka vzdelávaniu, mobilitám a priemyselným doktorátom. Z hľadiska rozvoja územia tiež opatrenie prispeje k dobudovaniu chýbajúcich priemyselných zón, najmä prostredníctvom opätovného využitia brownfieldov.

Zoznam opatrení strategického cieľa 1.2:

- 1.2.1 Podpora zelenej transformácie a konkurencieschopnosti priemyslu prostredníctvom prechodu na priemysel 4.0
- 1.2.2 Zvyšovanie počtu priemyselných zón (brownfields) na území kraja

Priorita: 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika
Špecifický cieľ: 1.2 Rast konkurencieschopnosti a udržateľnosti priemyselnej výroby
Opatrenie: 1.2.1 Podpora zelenej transformácie a konkurencieschopnosti priemyslu prostredníctvom prechodu na priemysel 4.0

Popis opatrenia:

Opatrenie prispeje k zvyšovaniu pridanej hodnoty v priemyselnej výrobe prostredníctvom inovácií a rozvoja technologickej vyspelosti podnikov. Osobitnou výzvou, na ktorú opatrenie reaguje je zelená, udržateľná transformácia priemyslu, zachovávajúc tvorbu hodnoty, spolu so zavádzaním technológií prispievajúcich k rozvoju industrie 4.0. Špecifickou cestou zelenej transformácie výroby je rozvoj obehového hospodárstva, prostredníctvom investícií do spracovania a využitia biodegradovateľných a opätovne využiteľných materiálov. Tieto riešenia majú byť dosahované aj v rámci podpory spolupráce na osi univerzity-priemysel.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálna inovačná stratégia 2021-2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

1 Nízky podiel udržateľnej výroby a výroby s vysokou pridanou hodnotou v priemysle

Indikatívne aktivity:

- zavádzanie technologických a procesných inovácií podporujúcich prechod na Industry 4.0
- vedecko-výskumné projekty univerzít a vysokých škôl zamerané na témy dekarbonizácie a prechodu na zelenú ekonomiku
- vývoj nových inovatívnych produktov, najmä na báze opätovne využitých a biodegradovateľných materiálov
- podpora predchádzania vzniku odpadov a technológie pre obehové hospodárstvo
- výskum a vývoj v oblasti plastikárskeho priemyslu, vývoj a adaptácia nových technológií pre modernizáciu výroby v plastikárskom priemysle
- rozvoj mobilít a nových modelov prístupu k znalostiam v priemysle vrátane priemyselných PHD

Aktéri zodpovední za implementáciu:

podniky, podnikateľské zväzy a asociácie, klastre, inovačné a výskumné centrá, univerzity

Cieľové skupiny:

Podniky, podnikateľské zväzy a asociácie, klastre, inovačné a výskumné centrá, univerzity.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Podporované podniky	výstup	počet	ITMS
Nominálna hodnota vybavenia výrobnými technológiami	výsledok	EUR	ITMS
Nominálna hodnota vybavenia na výskum a inovácie	výsledok	EUR	ITMS

Priorita: 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika
Špecifický cieľ: 1.2 Rast konkurencieschopnosti a udržateľnosti priemyselnej výroby
Opatrenie: 1.2.2 Zvyšovanie počtu priemyselných zón (brownfields) na území kraja

Popis opatrenia:

Opatrenie rieši potrebu pokračovania v pozitívnych krokoch NSK a vybraných miestnych samospráv v snahe sprístupniť nové pozemky pre investície, s dôrazom na revitalizáciu existujúcich brownfields priemyselných parkov za účelom ich opätovnej použiteľnosti, resp. zvýšenia ich atraktivity pre investora. Okrem hrubých aktivít, ktoré bude možné realizovať s využitím národných zdrojov, má opatrenie poukázať na potrebu doplnkových mäkkých aktivít, v ktorých NSK môže vystupovať v pozícii sprostredkovateľa, poskytovať metodickú pomoc či realizovať propagačné aktivity a mapovanie (aktualizácie) stavu brownfields parkov na území NSK.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálna inovačná stratégia 2021-2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

1 Nízky podiel udržateľnej výroby a výroby s vysokou pridanou hodnotou v priemysle

Indikatívne aktivity:

- revitalizácia priemyselných zón
- aktívna propagácia možností investovania na území NSK
- metodická pomoc obciam a majiteľom nehnuteľností (brownfields) pri získaní investora
- technická podpora a poradenstvo žiadateľom o NFP z výziev zameraných na revitalizáciu priemyselných zón
- mapovanie priemyselných zón a nevyužitých objektov
- precare a aftercare služby pre investorov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Podniky, podnikateľské zväzy a asociácie, NSK, samosprávy, klastre

Na úrovni NSK:

Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

Podniky, priemyselné zóny, klastre, samosprávy.

Možné zdroje financovania:

výzvy MHSR, rozpočet NSK

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet brownfields priemyselných zón	výstup	počet	MH SR, ŠÚSR
Počet aktualizácií máp brownfieldov na území kraja	výstup	počet	SOPK, SARIO, ŠÚ SR
Počet nových firiem umiestnených v brownfields	výsledok	počet	ŠÚSR

1.3 Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora

Strategický cieľ adresuje potrebu stabilizácie a diverzifikácie aktivít v agropotravinárskom komplexe, potrebu rozvoja krátkych reťazcov a špecificky komunitou podporovaného poľnohospodárstva, pričom rast agropotravinárskeho komplexu musí byť založený na mitigácii existujúcich problémov (chýbajúce zdroje pre revitalizáciu infraštruktúry – hospodárske objekty, skladové priestory, využitie alternatívnych zdrojov energie, elektrifikácia, internetifikácia; technologická vyspelosť, nízka miera diverzifikácie činností, nízka miera inovačnej aktivity), ako aj na získaní prístupu ku cutting-edge technológiám a budovaní nových zručností – najmä pre rozvoj ekologizácie, inovatívnych vysoko kvalitných produktov v potravinárstve, digitalizácie, marketingu, zavádzania SMART systémov a rozvoj nepoľnohospodárskych činností v poľnohospodárstve.

Zoznam opatrení strategického cieľa 1.3:

- 1.3.1 Vývoj a adaptácia nových technológií pre modernizáciu poľnohospodárskej a potravinárskej výroby
- 1.3.2 Digitalizácia a informatizácia agropotravinárskeho komplexu
- 1.3.3 Zavádzanie nových modelov predaja či marketingu
- 1.3.4 Zvýšenie podielu využívania OZE v poľnohospodárstve

- Priorita:** 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika
- Špecifický cieľ:** 1.3 Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora
- Opatrenie:** 1.3.1 Vývoj a adaptácia nových technológií pre modernizáciu poľnohospodárskej a potravinárskej výroby

Popis opatrenia:

Opatrenie prispieje k rastu konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora v regióne, berúc v úvahu požiadavky na rozvoj ekologického poľnohospodárstva a zelenú transformáciu priemyslu. Cieľom oparenia je dobudovať chýbajúcu infraštruktúru, technologické kapacity, sklady a iné priestory pre rast konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a rozvoj činností nadväzujúcich na poľnohospodársku prvovýrobu a súčasne podporiť technologickú vyspelosť a prechod na industry 4.0 v podmienkach potravinárskych podnikov. Opatrenie má taktiež posilniť prenos znalostí na osi univerzity-agropotravinársky sektor a zlepšiť možnosti ich využitia.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021 - 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

3 Nízka konkurencieschopnosť agropotravinárskeho sektora

Indikatívne aktivity:

- zavádzanie výrobných modelov Industry 4.0 v potravinárskom sektore
- posilnenie transferu technológií na osi poľnohospodárstvo - potravinárstvo - akademický sektor
- vznik inovačných a vývojových centier pre agropotravinársky komplex
- modernizácia objektov na poľnohospodársku produkciu, obstaranie techniky a technológií
- zavádzanie postupov ekologického poľnohospodárstva vrátane budovania ekologických fariem, ochrany pôdy, či zvyšovania kvality života zvierat
- podpora transformácie výroby na obehové hospodárstvo
- internetifikácia a digitalizácia fariem
- moderné a inovatívne logistické a skladovacie centrá pre agropotravinársky komplex
- rozvoj činností nadväzujúcich na poľnohospodársku prvovýrobu
- zvyšovanie energetickej efektívnosti v poľnohospodárstve a potravinárstve

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Podniky v odvetviach poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu a v odvetviach potravinárstva; podnikateľské zväzy a asociácie, NSK, samosprávy, klastre, inovačné centrá

Cieľové skupiny:

Podniky, podnikateľské zväzy a asociácie, klastre, inovačné centrá;

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Plán obnovy a odolnosti SR), SPP 70.04; 70.6; 70.7; 70.8; 73.08; 73.19; iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet potravinárskych podnikov podporených v rámci POO	výstup	počet	ITMS
Počet agropotravinárskych inovačných a vývojových centier	výstup	počet	ŠÚ SR, Register inštitucionálnych jednotiek v SR
Podiel ekologického poľnohospodárstva	výstup	počet	ÚKSÚP
Zníženie emisií skleníkových plynov a amoniaku v poľnohospodárstve	výsledok	t za rok	SPP – monitorovacie správy
Objem technologických a stavebných investícií v poľnohospodárstve z mechanizmu SPP	výsledok	EUR	SPP – monitorovacie správy

Priorita: 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika
Špecifický cieľ: 1.3 Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora
Opatrenie: 1.3.2 Digitalizácia a informatizácia agropotravinárskeho komplexu

Popis opatrenia:

Opatrenie prispeje k naplneniu cieľov digitálnej transformácie a zavádzania procesných inovácií v agropotravinárskom odvetví prostredníctvom zlepšenia prístupu k digitálnym technológiám a prostredníctvom budovania digitálnych zručností, ktorých rast bude spočívať v rozvoji mobilit a výmeny znalostí medzi podnikmi. Opatrenie rieši tieto výzvy prostredníctvom zavádzania digitálnych voucherov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021 - 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

3 Nízka konkurencieschopnosť agropotravinárskeho sektora

Indikatívne aktivity:

- odborné vzdelávanie a mobility pre rozvoj digitálnych zručností
- projekty rozvoja digitálneho potravinárstva adaptácie digitálnych technológií a digitálne vouchre
- rozvoj vzdelávacích aktivít, výmeny skúseností a zavádzanie procesných inovácií využívajúc digitálne technológie
- zavádzanie systémov vysledovateľnosti produktov a certifikácií kvality
- rozvoj propagácie, digitalizácie komunikácie a marketingu

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Podniky v odvetviach poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu a v odvetviach potravinárstva; podnikateľské zväzy a asociácie, klastre, inovačné centrá

Cieľové skupiny:

Podniky, podnikateľské zväzy a asociácie, klastre, inovačné centrá

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), SPP 78.2; 49.9; 73.4; 73.5; 78.1; 78.2; iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet procesných inovácií vytvorených v rámci intervencií financovaných z OP SK a POO v potravinárstve	výsledok	počet	ITMS
Podiel poľnohospodárskych podnikov, ktoré prostredníctvom SPP využívajú podporu na digitálne poľnohospodárske technológie	výstup	podiel	SPP – monitorovacie správy
Počet vyškolených zamestnancov v poľnohospodárskych podnikoch	výstup	počet	SPP – monitorovacie správy
Objem investícií do digitálnych technológií zo zdrojov SPP	výstup	počet	SPP – monitorovacie správy

Priorita: 1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika
Špecifický cieľ: 1.3 Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora
Opatrenie: 1.3.3 Zavádzanie nových modelov predaja či marketingu

Popis opatrenia:

Opatrenie prispeje k rozvoju digitalizácie poľnohospodárstva na území Nitrianskeho kraja, vrátane implementácie systému e-commerce a rozvoja moderných marketingových nástrojov. Tieto procesy sú predpokladom pre inovatívnu organizáciu krátkych dodávateľsko-odberateľských reťazcov a vznik moderných odbytových organizácií využívajúcich špičkové IKT nástroje. Z hľadiska SPP majú byť tieto procesy podporené najmä prostredníctvom vzdelávania a výmeny znalostí a zručností, vrátane rozvoja poradenstva orientovaného na zavádzanie digitálnych zručností.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021 - 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

3 Nízka konkurencieschopnosť agropotravinárskeho sektora

Indikatívne aktivity:

- rozvoj elektronického obchodu (e-commerce) v poľnohospodárstve
- tvorba nových, lokálnych potravinových sietí
- zavádzanie modelov komunitou podporovaného poľnohospodárstva
- projekty integrovaného (spoločného) marketingu lokálnych produktov
- podpora predaja domácej produkcie cez odbytové organizácie výrobcov a rozvoj krátkych dodávateľských reťazcov
- implementácia technológií pre nové marketingové stratégie

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Podniky v odvetviach poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu a v odvetviach potravinárstva; podnikateľské zväzy a asociácie, klastre, inovačné centrá

Cieľové skupiny:

podniky, podnikateľské zväzy a asociácie, klastre, inovačné centrá

Možné zdroje financovania:

SPP 78.1; 78.2; 73.6; 70.4

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet osôb participujúcich na vzdelávacích aktivitách	výstup	počet	SPP – monitorovacie správy
Počet podnikov benefitujúcich z nových nástrojov poradenstva	výstup	počet	SPP – monitorovacie správy
Počet novovzniknutých odbytových organizácií výrobcov	výstup	počet	Register inštitucionálnych jednotiek v SR
Počet predajcov využívajúcich nástroje e-commerce	výsledok	počet	prieskum

Priorita: 1 Konkurencieschopná a znalostná ekonomika
Špecifický cieľ: 1.3 Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora
Opatrenie: 1.3.4 Zvýšenie podielu využívania OZE v poľnohospodárstve

Popis opatrenia:

Účelom opatrenia je prispieť k ochrane klímy znížením emisií skleníkových plynov a úspore energie a využívaniu alternatívnych zdrojov energie. Podporené je využitie obnoviteľných zdrojov energie vo vzťahu k poľnohospodárskej a potravinárskej výrobe. Podiel využívania OZE v poľnohospodárstve je nízky, pričom Slovensko a špecificky aj územie NSK disponuje nevyužitým potenciálom takéhoto zdroja OZE. Podporené budú investície zamerané na využitie vedľajších produktov poľnohospodárstva a biologicky rozložiteľných odpadov pre tieto účely a taktiež aj zariadenia na výrobu energie z iných obnoviteľných zdrojov s cieľom využitia všetkej vyprodukovanej energie vo vlastnom podniku. Podporené je aj využitie udržateľných logistických systémov a výstavba skladovacích priestorov šetrných ku klíme.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Regionálna Inovačná Stratégia 2021 – 2021
Stratégia rozvoja vidieka Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022

Väzba opatrenia na problémy kraja:

13 Neefektívne využívanie energetických zdrojov

Indikatívne aktivity:

- Investície do technológií a súvisiacich stavebných investícií zamerané na energetickú transformáciu vedľajších produktov z poľnohospodárstva a BRO
- Investície do zariadení na výrobu energie z iných obnoviteľných zdrojov s cieľom využitia všetkej vyprodukovanej energie v poľnohospodárskom podniku alebo farme
- Sektorové intervencie zamerané na zníženie spotreby energie, emisií CO₂ a freónu, využitie alternatívnych zdrojov energie, udržateľných logistických systémov, a výstavba skladovacích priestorov šetrných ku klíme

Aktéri zodpovední za implementáciu:

prvovýrobcovia, spracovatelia v poľnohospodársko-potravinárskom reťazci, organizácie výrobcov

Cieľové skupiny:

prvovýrobcovia, spracovatelia v poľnohospodársko-potravinárskom reťazci, organizácie výrobcov, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Strategický plán SPP 2023-2027; iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Objem elektrickej energie vyrobenej z OZE z poľnohospodárstva a lesného hospodárstva	Výsledok	MW	ITMS
Počet podporených projektov v oblasti využívania OZE v poľnohospodárstve	Výstup	Počet	ITMS

1.4 Zvýšenie využitia endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu

Strategický cieľ prispeje k zvýšeniu atraktivity regiónov NSK a k lepšiemu využitiu endogénneho potenciálu územia Nitrianskeho kraja v rozvoji udržateľného cestovného ruchu prostredníctvom podpory efektívneho destinačného manažmentu, tvorby komplexných produktov cestovného ruchu založených na originálnej ponuke (atraktivitách) regiónu a vzájomnej spolupráci kľúčových partnerov v území, zvýšenia kvality infraštruktúry a služieb cestovného ruchu s dôrazom na inovácie a využívanie digitálnych technológií a rozvoja kvalifikovaných ľudských zdrojov, ktoré zodpovedajú požiadavkám trhu práce.

Zoznam opatrení strategického cieľa 1.4:

- 1.4.1 Podpora vzniku integrovaných produktov v cestovnom ruchu
- 1.4.2 Zvýšiť kvalitu infraštruktúry a služieb cestovného ruchu
- 1.4.3 Zlepšiť destinačný manažment na území kraja
- 1.4.4 Rozvoj kvalifikovaných ľudských zdrojov v cestovnom ruchu

- Priorita:** 1 Konkurencieschopná a znalostná ekonomika
- Špecifický cieľ:** 1.4 Zvýšenie využitia endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu
- Opatrenie:** 1.4.1 Podpora vzniku integrovaných produktov v cestovnom ruchu

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je podporiť návštevnosť existujúcich a nových tematických produktov cestovného ruchu, infraštruktúry a služieb na území kraja (napr. náučné trasy, vínne cesty, medová cesta, Európska kultúrna cesta sv. Cyrila a Metoda, hrady, rozhľadne, objekty sakrálnej architektúry a pod.) a prepojiť významné atraktivity dobudovaním ucelenej siete bezpečných cyklotrás, vedených zväčša mimo zóny dopravy. Dobudovanie chýbajúcich úsekov siete cyklotrás v NSK sa realizuje v súlade s prioritami Stratégie rozvoja cyklotrás NSK na roky 2021-2027 a zahŕňa aj dobudovanie doplnkovej cykloinfraštruktúry (stojany pre parkovanie bicyklov, cykloodpočívadlá, dobíjacie stanice pre elektrobicykle, stojany s veľkoplošnými mapami, informačné tabule, imidžové miesta a rozhľadne) a priestorového značenia, vrátane značenia významných atraktivít v blízkom okolí cyklotrasy.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu v NSK na roky 2014 – 2020; Stratégia rozvoja cyklotrás v NSK na roky 2021 – 2027; Koncepcia rozvoja kultúry Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2008 - 2015

Väzba opatrenia na problémy kraja:

4 Nedostatočné využitie endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu

Indikatívne aktivity:

- Prepojenie regionálnych aktív cestovného ruchu na cyklotrasy
- Sprístupnenie aktív cestovného ruchu cykloturistickými a inými trasami
- Rozvoj tematických kultúrnych trás regionálneho a nadregionálneho významu vrátane ich značenia a výstavby doplnkovej infraštruktúry na trasách
- Príprava projektovej dokumentácie
- Podpora existujúcich a nových tematických produktov rôzneho zamerania v území
- Organizácia spoločných podujatí

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty verejnej správy (subjekty štátnej správy, subjekty územnej samosprávy a subjekty záujmovej samosprávy) a nimi zriaďované subjekty (KOCR, OOCR), cirkevné organizácie, súkromný sektor, mimovládne neziskové organizácie, ostatní socioekonomickí partneri

Na úrovni NSK:

Odbor cestovného ruchu

Cieľové skupiny:

Zamestnanci a predstavitelia samospráv a ich partneri v komunite, obyvatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti, miestni podnikatelia, návštevníci územia.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	výstup	kultúrne a turistické lokality	ITMS, Odbor cestovného ruchu
Návštevníci podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	výsledok	návštevníci / rok	ITMS, podporené projekty
Vytvorený alebo obnovený otvorený priestor v mestských oblastiach	výstup	štvorcové metre	ITMS, podporené projekty

Priorita: 1 Konkurencieschopná a znalostná ekonomika

Špecifický cieľ: 1.4 Zvýšenie využitia endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu

Opatrenie: 1.4.2 Zvýšiť kvalitu infraštruktúry a služieb cestovného ruchu

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je dobudovanie a zlepšenie kvality infraštruktúry a služieb cestovného ruchu v destináciách cestovného ruchu NSK a vzájomné prepojenie významných lokalít s koncentrovanými atraktivitami cestovného ruchu. Aktivity budú zamerané na posilnenie zavádzania inovácií (osobitne ekoinovácií) a digitalizáciu v cestovnom ruchu, podporu kybernetickej bezpečnosti, prepojenie podnikov a aktérov v destinácii prostredníctvom dát, budovanie informačných centier, budovanie a modernizácia nadväznej infraštruktúry pre využitie v CR (vrátane napr. obslužnej infraštruktúry v areáloch kempingov alebo chatových osád), vybudovanie infraštruktúry pre realizáciu vodných športov (na vodných plochách), modernizácia zariadení pre organizovanie výstav, vrátane zavádzania nových technológií, zavádzanie inteligentných riešení na úsporu spotreby energie v objektoch poskytujúcich služby cestovného ruchu

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu v NSK na roky 2014 – 2020; Konceptia rozvoja kultúry Nitrianskeho kraja na roky 2008-2015

Väzba opatrenia na problémy kraja:

4 Nedostatočné využitie endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu

Indikatívne aktivity:

- Zavádzanie inovácií pri poskytovaní služieb cestovného ruchu (osobitne ekoinovácií)
- Investície do manažmentu, služieb a infraštruktúry podporujúcich udržateľný cestovný ruch
- Zlepšenie kvality a dostupnosti informácií pre návštevníkov
- Zvýšenie interaktivity a digitalizácia expozícií kultúrnych a prírodných aktív cestovného ruchu
- Príprava projektovej dokumentácie
- Budovanie infraštruktúry pre realizáciu vodných športov, aktivít a rekreácie (na vodných plochách),
- Modernizácia zariadení pre organizovanie výstav, vrátane zavádzania nových technológií
- Zavádzanie inteligentných riešení na úsporu spotreby energie v objektoch poskytujúcich služby cestovného ruchu

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty verejnej správy (subjekty štátnej správy, subjekty územnej samosprávy a subjekty záujmovej samosprávy) a nimi zriaďované subjekty (KOCR, OOCR), cirkevné organizácie, súkromný sektor, mimovládne neziskové organizácie, ostatní socioekonomickí partneri

Na úrovni NSK: Odbor cestovného ruchu, Odbor kultúry a športu

Cieľové skupiny:

Zamestnanci a predstavitelia samospráv a ich partneri v komunite, obyvatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti, miestni podnikatelia, návštevníci územia.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	výstup	kultúrne a turistické lokality	ITMS, Odbor cestovného ruchu
Návštevníci podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	výsledok	návštevníci / rok	ITMS, podporené projekty
Vytvorený alebo obnovený otvorený priestor v mestských oblastiach	výstup	štvorcové metre	ITMS, podporené projekty

- Priorita:** 1 Konkurencieschopná a znalostná ekonomika
- Špecifický cieľ:** 1.4 Zvýšenie využitia endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu
- Opatrenie:** 1.4.3 Zlepšiť destinačný manažment na území kraja

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je podporiť efektívny manažment cestovného ruchu v destináciách NSK, predovšetkým tvorbu komplexných produktov cestovného ruchu založených na originálnej ponuke (atraktivitách) regiónu a vzájomnej spolupráci kľúčových a ďalších partnerov v území. Tvorba komplexných produktov v území predpokladá vzájomné prepojenie ponuky zo strany rôznych poskytovateľov služieb (samosprávy, podnikateľského sektora a záujmových organizácií), ich koordináciu, spoluprácu a sieťovanie pri zavádzaní podporných marketingových nástrojov, pri zavádzaní nových technologických riešení (napr. virtuálne prehliadky, informačný systém, ekologická doprava apod.) slúžiacich návštevníkom. Pre zlepšenie kvality služieb cestovného ruchu je nevyhnutné nadviazať na úspešné existujúce iniciatívy a podporiť systémy zamerané na certifikáciu kvality služieb a produktov (napr. certifikované ubytovanie na vidieku alebo regionálne produkty a služby) najmä ich manažment a marketing a vzájomnú spoluprácu. Aktivity prispejú k zvýšeniu atraktivity a návštevnosti regiónov NSK.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu v NSK na roky 2014 – 2020; Koncepcia rozvoja kultúry Nitrianskeho kraja na roky 2008-2015

Väzba opatrenia na problémy kraja:

4 Nedostatočné využitie endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu

Indikatívne aktivity:

- Propagácia cestovného ruchu
- Podpora spolupráce a sieťovania aktérov v cestovnom ruchu, kultúre a športe
- Budovanie integrovaného informačného systému destinácie
- Podpora kvality služieb cestovného ruchu (značky kvality)

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty verejnej správy (subjekty štátnej správy, subjekty územnej samosprávy a subjekty záujmovej samosprávy) a nimi zriaďované subjekty (KOCR, OOCR), cirkevné organizácie, súkromný sektor, mimovládne neziskové organizácie, športové kluby a organizácie, kultúrne inštitúcie a ostatní socioekonomickí partneri

Na úrovni NSK: Odbor cestovného ruchu

Cieľové skupiny:

Zamestnanci a predstavitelia samospráv a ich partneri v komunite, obyvatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti, miestni podnikatelia, návštevníci územia.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet certifikovaných subjektov v cestovnom ruchu (priznaná značka kvality)	výstup	Počet priznaných značiek kvality / rok	Odbor cestovného ruchu NSK
Návštevníci podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	výsledok	návštevníci / rok	ITMS, podporené projekty
Počet podporených projektov	výstup	počet	ITMS,NSK, prieskum

- Priorita:** 1 Konkurencieschopná a znalostná ekonomika
- Špecifický cieľ:** 1.4 Zvýšenie využitia endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu
- Opatrenie:** 1.4.4 Rozvoj kvalifikovaných ľudských zdrojov v cestovnom ruchu

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je budovanie kapacít na území NSK pre vzdelávanie v cestovnom ruchu a podporu šírenia informácií v cestovnom ruchu (pre záujmové skupiny poskytujúce služby v cestovnom ruchu napr. vinohradníci, včelári, remeselníci, ubytovatelia ap.) ako aj pre potenciálnych nositeľov regionálnych značiek v NSK. Aktivity budú zamerané na tvorbu vzdelávacích, školiacich a informačných centier v regiónoch (v rámci NSK) vrátane budovania infraštruktúry, podporu vzdelávania orientovaného na prax a podporu spoločných aktivít zameraných na zvýšenie kvality poskytovaných služieb v cestovnom ruchu (sieťovanie záujmových skupín a nositeľov reg. značiek, vzdelávanie a osвета u aktérov cestovného ruchu, vrátane návštevníkov).

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu v NSK na roky 2014 – 2020; Koncepcia stredného školstva v Nitrianskom samosprávnom kraji na roky 2021 – 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

4 Nedostatočné využitie endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu

Indikatívne aktivity:

- Podpora sieťovania a vzdelávania záujmových skupín v CR
- Podpora vzdelávania v CR orientovaného na prax

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty verejnej správy (subjekty štátnej správy, subjekty územnej samosprávy a subjekty záujmovej samosprávy) a nimi zriaďované subjekty, stredné odborné školy, akademický sektor, cirkevné organizácie, súkromný sektor, mimovládne neziskové organizácie, ostatní socioekonomickí partneri

Na úrovni NSK: Odbor cestovného ruchu, Odbor školstva

Cieľové skupiny:

Zamestnanci a predstavitelia samospráv a ich partneri v komunite, obyvatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti, miestni podnikatelia, žiaci stredných škôl.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet žiakov stredných odborných škôl so zameraním na cestovný ruch	výstup	žiaci / rok	Odbor školstva NSK
Návštevníci podporených kultúrnych a turistických lokalít	výsledok	návštevníci / rok	ITMS, podporené projekty

STRATEGICKÁ PRIORITA 2 KVALITNÉ A ČISTÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Medzi osobitosti Nitrianskeho kraja z hľadiska životného prostredia patrí vysoký podiel ornej pôdy (63,8 %) na celkovej rozlohe územia, rozvinutá riečna sieť a bohaté zdroje podzemnej vody, vrátane geotermálnych prameňov. Tieto vodné zdroje sú používané hlavne na verejné zásobovanie obyvateľstva a z tohto hľadiska je nevyhnutné dbať o ich ochranu a kvalitu. Z hľadiska ďalších prírodných zdrojov územia, výskyt lesných pozemkov je nízky (15,28 %), čo má vplyv na ekologickú stabilitu územia. Najcennejšia biodiverzita vyskytujúca sa v rámci kraja je koncentrovaná vo VCHÚ (3), MCHÚ (123), CHVÚ (9) a UEV (98). Z ďalších prírodných zdrojov územia v kraji sa nachádza približne 135 ťažobných priestorov, pričom sa vo väčšine prípadov jedná o stavebné materiály.

Z hľadiska environmentálneho znečistenia rozoznávame päť zón environmentálneho zaťaženia územia kraja, čo je dôsledkom hlavne priemyselnej, ťažobnej a prípadne poľnohospodárskej činnosti. Súčasťou toho sú i environmentálne záťažové faktory, ktorých na území kraja sa vyskytuje celkovo 275 a len 38,5 % z nich je sanovaných. Environmentálne záťažové faktory negatívne ovplyvňujú lokálne prostredie, pričom jednotlivé zóny environmentálneho zaťaženia územia kraja majú širší dopad na jednotlivé zložky životného prostredia, predovšetkým vodné zdroje, pôdu a ovzdušie.

Z hľadiska ďalších problémov životného prostredia možno uviesť chýbajúcu vodohospodársku infraštruktúru, pričom takmer 10 % obyvateľov kraja nemá prístup k verejnemu vodovodu a až 43 % obyvateľov kraja nemá vybudovanú verejnú kanalizáciu, resp. je bez prístupu k ČOV. Stav existujúcej vodohospodárskej infraštruktúry je taktiež nevyhovujúci, keďže mnohé vodohospodárske siete trpia materiálnou zastaranosťou a opotrebovanosťou. Tieto nedostatky sa následne prejavujú na celkovom stave životného prostredia, predovšetkým v miere znečistenia povrchových a podpovrchových vodných zdrojov. Ďalšou významnou oblasťou je stav odpadového hospodárstva v kraji. Kraj sa vyznačuje deficitom infraštruktúry v oblasti odpadového hospodárstva, a to predovšetkým v súvislosti s prechodom na obehovú ekonomiku, kde väčšina KO sa likviduje skládkovaním (cca 60 %) a zvyšok podlieha materiálnemu či biologickému zhodnocovaniu.

Z hľadiska ohrozenia, územie kraja je dlhodobou ohrozované povodňami, kde až cca 56 % obcí sa nachádza v oblastiach so zvýšeným povodňovým rizikom. Zvýšené povodňové riziko je úzko späté aj s prebiehajúcimi klimatickými zmenami. Na lokálnej úrovni sa klimatické zmeny najčastejšie prejavujú náhlymi výkyvmi počasia, ktoré sú schopné prinášať nadmernú zrážkovú činnosť alebo naopak obdobia dlhotrvajúceho sucha. Taktiež hlavne južné oblasti kraja sú postihované nadpriemerným počtom horúcich, tropických dní, najmä počas letných mesiacov. Očakáva sa, že intenzita klimatických zmien bude stúpať, čo sa z celkového hľadiska prejaví na zmenách teploty vzduchu, zrážkových úhrnov i vodnej bilancie.

Hlavným cieľom v oblasti životného prostredia je sústrediť sa na najdôležitejšie štrukturálne oblasti životného prostredia, akými sú odpadové hospodárstvo, vodné hospodárstvo a ochrana i prevencia pred klimatickými zmenami i živelnými katastrofami. V oblasti odpadového hospodárstva, na miestnej úrovni je nevyhnutné posilniť infraštruktúru zaoberajúcu sa zberom a triedením odpadov prostredníctvom investícií do technickej a technologickej vybavenosti určenej pre nakladanie s odpadmi. Na regionálnej úrovni je nutné podporovať tvorbu centier obehovej ekonomiky, ktoré by sa zaoberali spracovaním a zhodnocovaním odpadov na princípoch cirkulárnej ekonomiky. Z hľadiska vodného hospodárstva, hlavným cieľom je dobudovanie chýbajúcej vodohospodárskej infraštruktúry (vodovody, kanalizácie) a prípadne modernizácia a rozširovanie kapacít zariadení na spracovanie

odpadových vôd či úpravu pitnej vody. V oblasti ochrany a prevencie pred živelnými pohromami je nutné sa zamerať na implementáciu preventívnych a ochranných opatrení aj skrz budovanie fyzickej infraštruktúry, či úprav vodných tokov, alebo aplikáciou modro-zelených riešení v inundačných oblastiach. S tým úzko súvisí aj budovanie zelenej a modrej infraštruktúry v sídlach, čím možno zmenšiť dopady klimatických zmien (nadpriemerné zrážky, teplotné vlny, sucho, a. p.). V neposlednom rade je nutné sa zameriavať na kvalitatívnu stránku opatrení v oblasti odpadového hospodárstva či zmierňovaniu dopadov klimatických zmien a to cez budovanie informačného povedomia a environmentálneho vzdelávania. Naplnenie všetkých cieľov v rámci strategickej priority Kvalitné a čisté životné prostredie, prostredníctvom stanovených opatrení by malo priniesť v strednodlhodobom horizonte udržateľné zlepšenie celkového stavu životného prostredia a kvality života jeho obyvateľov.

Strategická priorita	Strategický cieľ
2 Kvalitné a čisté životné prostredie	2.1 Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky
	2.2 Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva
	2.3 Sanácia environmentálnych záťaží
	2.4 Ochrana voči živelným pohromám a zmierňovanie dopadov klimatickej zmeny
	2.5 Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie populačného genofondu území
	2.6 Zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší

2.1 Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky

Strategický cieľ prispeje k prechodu odpadového hospodárstva NSK z lineárnej ekonomiky na odpadové hospodárstvo založené na obehovej ekonomike, teda nárastu objemu odpadov likvidovaného materiálovým, biologickým alebo energetickým zhodnocovaním. Súčasne cieľ prispeje k zlepšeniu infraštruktúry na zber a triedenie odpadov na lokálnej úrovni, čo následne uľahčí zhodnocovanie odpadov v zmysle obehovej ekonomiky. Doplnkovo cieľ prispeje k zníženiu tvorby ilegálnych skládok odpadov a k zvýšeniu efektívnosti zberu odpadov cez inovácie systémov manažmentu odpadového hospodárstva.

Zoznam opatrení strategického cieľa 2.1:

- 2.1.1 Podpora zavádzania smart systémov nakladania s odpadmi založených na princípoch cirkulárnej ekonomiky
- 2.1.2 Podpora zavádzania nových produktových riešení spracovania a druhotného využívania odpadov v súlade s princípmi cirkulárnej ekonomiky
- 2.1.3 Zvyšovanie povedomia a podpora informačných a vzdelávacích aktivít v oblasti nakladania s odpadom
- 2.1.4 Investície do rozvoja odpadového hospodárstva na miestnej úrovni
- 2.1.5 Sanácia a rekultivácia ilegálnych skládok odpadov

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie

Špecifický cieľ: 2.1 Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky

Opatrenie: 2.1.1 Podpora zavádzania smart systémov nakladania s odpadmi založených na princípoch cirkulárnej ekonomiky

Popis opatrenia:

V súvislosti s populačným rastom a prebiehajúcou urbanizáciou narastá konzumný spôsob života a s tým súvisiaci nárast tvorby komunálnych odpadov. Tradičné spôsoby nakladania s odpadmi sa stávajú nedostatočnými, preto je nutné zvýšiť efektívnosť nakladania s odpadmi prostredníctvom zavádzania „smart“ systémov zberu odpadov. Realizácia opatrenia spočíva v zavádzaní inteligentných monitorovacích a senzorických systémov zberu odpadov vrátane mobilnej aplikácie. Tieto systémy dokážu upozorniť komunálne služby na potrebu vyprázdnenia smetnej nádoby keď je plná, alebo skoro plná. Systém zahŕňa aj trasovanie (e-routing) zberových vozidiel. Zavedenie vyššie uvedených systémov napomôžu k zefektívneniu procesu zberu komunálnych odpadov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Program odpadového hospodárstva NSK 2016-2020

Väzba opatrenia na problémy kraja:

5 Nízka miera zhodnocovania odpadov a ich následného využívania

Indikatívne aktivity:

- Zavádzanie digitálnych informačných systémov, cloudových a databázových riešení na monitorovanie (e-waste) a trasovanie (e-route optimization) tokov odpadu
- Podpora zvyšovania environmentálneho povedomia verejnosti a informovanosti spotrebiteľa o odpadovom hospodárstve s dôrazom na potreby cirkulárnej ekonomiky
- Podpora aktivít zameraných na predchádzanie vzniku odpadov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

samospráva, subjekty súkromného sektora

Cieľové skupiny:

obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet obcí využívajúcich „smart systémy“ na zber odpadov	výstup	Počet obcí	Podporené subjekty
Počet zberových spoločností využívajúcich „smart systémy“ na zber odpadov	výstup	Počet zberových spoločností	Podporené subjekty
Zníženie nákladov na zber odpadov	výsledok	euro	Podporené subjekty

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.1 Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky

Opatrenie: 2.1.2 Podpora zavádzania nových produktových riešení spracovania a druhotného využívania odpadov v súlade s princípmi cirkulárnej ekonomiky

Popis opatrenia:

Východisková situácia na Slovensku z hľadiska spôsobov likvidácie KO (ZKO, BRO, triedených a inertných odpadov) nie je priaznivá. Na Slovensku ako hlavný spôsob likvidácie KO stále prevláda skládkovanie (cca 60 % KO). Tento spôsob likvidácie odpadov má nepriaznivé následky na životné prostredie (kontaminácia pôdy, povrchových a podpovrchových vodných zdrojov, únik skleníkových plynov, a. p.) a kvalitu života obyvateľstva. Z tohto hľadiska je nutné výrazne zvýšiť podiel sekundárne využívaných odpadov prostredníctvom energetického a materiálového zhodnocovania. Opatrenie predpokladá podporu aktivít zahrňujúcich postupy, metódy a technológie, ktoré dokážu zvýšiť podiel zhodnotených KO energetickým a materiálnym spôsobom. Taktiež opatrenie podporuje úpravy existujúcich skládok odpadov za účelom zníženia ich škodlivosti na ŽP.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Program odpadového hospodárstva NSK 2016-2020

Väzba opatrenia na problémy kraja:

5 Nízka miera zhodnocovania odpadov a ich následného využívania

Indikatívne aktivity:

- Energetické zhodnocovanie odpadov (plazmové splyňovanie odpadov, termálna konverzia, konverzia skládkových plynov)
- Recyklácia komunálnych odpadov a opätovné využívanie materiálov (KO, kovy, plasty, stavebné odpady, tuky a oleje)
- Podpora aeróbného a anaeróbného spracovania biologicky rozložiteľných odpadov
- Úpravy existujúcich skládok odpadov pre zaistenie ich udržateľnosti (ochrana pred únikom odpadov do spodných a povrchových vôd, mechanického odnosu odpadov, konverzia plynov)

Aktéri zodpovední za implementáciu:

samospráva; subjekty súkromného sektora, záujmové združenia právnických osôb

Cieľové skupiny:

obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), rozpočty obcí, súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet technologických celkov zameraných na zhodnocovanie KO	výstup	počet	ITMS, prieskum
Miera zhodnotených odpadov	výsledok	%/rok	MŽP SR
Pokles tvorby odpadu likvidovaných skládkovaním	výsledok	tony/rok	MŽP SR

- Priorita:** 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
- Špecifický cieľ:** 2.1 Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky
- Opatrenie:** 2.1.3 Zvyšovanie povedomia a podpora informačných a vzdelávacích aktivít v oblasti nakladania s odpadom

Popis opatrenia:

V súvislosti s manažmentom odpadového hospodárstva je nutné zvyšovať povedomie o možnostiach predchádzania vzniku odpadov. To zahŕňa predovšetkým zvyšovanie povedomia o odpadoch u spotrebiteľa. Realizácia opatrenia spočíva v podpore rôznych propagačných a informačných kampaní, ktoré by prezentovali možnosti predchádzania tvorby odpadov prostredníctvom digitálneho a interaktívneho obsahu (mobilné aplikácie, krátke videá, propagácia v médiách a spoločenských udalostiach), ďalej zavádzanie interaktívneho obsahu do školských a ostatných verejných zariadení v NSK.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Program odpadového hospodárstva NSK 2016-2020

Väzba opatrenia na problémy kraja:

5 Nízka miera zhodnocovania odpadov a ich následného využívania

Indikatívne aktivity:

- Podpora tvorby interaktívneho a digitálneho obsahu pre náuku o tvorbe a nakladaní s odpadom
- Vzdelávacie aktivity zamerané na zvyšovanie povedomia v oblasti nakladania s odpadom
- Podpora tvorby propagačných materiálov z oblasti nakladania s odpadom

Aktéri zodpovední za implementáciu:

regionálna a miestna samospráva, súkromný sektor

Cieľové skupiny:

obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), NSK, iné verejné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet vytvorených „informačných kanálov“ (programy v médiách, školských a verejných zariadeniach, digitálne informačné nástroje zameraním na predchádzanie odpadov	výstup	počet	ITMS, prieskum
Zníženie objemu vytvoreného KO	výsledok	tony/rok	MŽP SR

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie

Špecifický cieľ: 2.1 Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky

Opatrenie: 2.1.4 Investície do rozvoja odpadového hospodárstva na miestnej úrovni

Popis opatrenia:

V súvislosti s tvorbou odpadov je nutné zvýšiť technické a technologické vybavenie slúžiace na zber, triedenie, odvoz a likvidáciu odpadov na miestnej úrovni. Opatrenie podporuje zavádzanie technických a technologických prostriedkov zariadení, ktoré by dokázali zefektívniť proces zberu a zvýšiť mieru vytriedených odpadov (ZKO), ako i mieru spracovania a likvidácie odpadov (predovšetkým BRO a BRKO). V dôsledku toho možno očakávať taktiež i zvýšenie miery energetického a materiálového zhodnocovania odpadov a pokles skládkovania odpadov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Program odpadového hospodárstva NSK 2016-2020

Väzba opatrenia na problémy kraja:

5 Nízka miera zhodnocovania odpadov a ich následného využívania

Indikatívne aktivity:

- Technické zariadenia a technologické celky zamerané na zber, spracovanie a likvidáciu odpadov: zberné dvory, kompostárne odpadov, bioplynové stanice
- Technické prostriedky so zameraním na spracovanie odpadov: triediace linky, zberače a drvič odpadov, zariadenia na zhodnocovanie odpadov
- Digitálne informačné prostriedky na evidenciu a analýzu objemov odpadov spracovaných/zlikvidovaných podľa jednotlivých druhov odpadov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

samospráva, subjekty súkromného sektora

Cieľové skupiny:

obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet zariadení na zber/ triedenie/ odvoz/ zhodnocovanie odpadu	výstup	ks	ITMS
Vyzbieraný triedený odpad	výsledok	tony/rok	MŽP SR
Recyklovaný odpad	výsledok	tony/rok	MŽP SR

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.1 Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky

Opatrenie: 2.1.5 Sanácia a rekultivácia ilegálnych skládok odpadov

Popis opatrenia:

Ilegálne skládky odpadov predstavujú problém predovšetkým na miestnej úrovni. Z hľadiska objemu a zloženia odpadov často predstavujú permanentnú environmentálnu záťaž ohrozujúcu kosť ekologické stability daného územia. Opatrenie podporuje aktivity vedúce k priamej sanácii a následnej rekultivácii nelegálnych skládok odpadov predovšetkým na úrovni obcí. Ďalej budú podporované aktivity smerujúce k vytvoreniu „cestovnej mapy“ sanácie a následne aktivity zamerané na dlhodobý program rekultivácie ilegálnych skládok odpadov na úrovni okresov v NSK. Realizáciou opatrenia sa predpokladá zníženie environmentálnej zaťaženia na lokálnej úrovni s pozitívnym dopadom na stav jednotlivých zložiek životného prostredia a kvality života ich obyvateľov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

7 Vysoká environmentálna zaťaženosť územia

Indikatívne aktivity:

- Pasportizácia ilegálnych skládok odpadu v katastrach obcí (rozsah, obsah, zloženie, objem)
- Spracovanie podkladových dokumentov pre likvidáciu a následnú rekultiváciu ilegálnych skládok odpadov
- Vytvorenie dlhodobého programu sanácie a rekultivácie ilegálnych skládok odpadov
- Sanácie a rekultivácie ilegálnych skládok odpadov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

samospráva, subjekty súkromného sektora

Cieľové skupiny:

subjekty územnej samosprávy, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

rozpočty aktérov územnej samosprávy

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet vypracovaných programov sanácie a rekultivácie skládok odpadov	výstup	počet	Podporené subjekty
Počet začatých/ukončených sanácií, počet začatých/ukončených rekultivácií skládok odpadov	výsledok	počet/rok	Podporené subjekty
Objem sanovaného odpadu	výsledok	tony/rok	Podporené subjekty

2.2 Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva

Strategický cieľ prispeje k budovaniu a modernizácii vodohospodárskej infraštruktúry v obciach s absenciou prístupu k verejnému vodovodu alebo kanalizácii. Súčasne sa očakáva obnovenie a rozšírenie kapacít infraštruktúry vodného hospodárstva, vrátane zariadení na úpravu vody a spracovanie odpadových vôd. Zároveň cieľ prináša možnosti riešenia problému absencie prístupu k verejnej kanalizácii, hlavne v prípade obcí do 1000 obyv. prostredníctvom budovania vegetačných čistiarní odpadových vôd.

Zoznam opatrení strategického cieľa 2.2:

- 2.2.1 Budovanie a obnova vodovodných sietí a vodovodných zariadení
- 2.2.2 Budovanie a obnova kanalizačných sietí a zariadení na spracovanie odpadových vôd
- 2.2.3 Rozširovanie kapacít existujúcich vodohospodárskych sietí
- 2.2.4 Implementácia alternatívnych riešení v malých sídlach a odľahlých územiach

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.2 Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva

Opatrenie: 2.2.1 Budovanie a obnova vodovodných sietí a vodovodných zariadení

Popis opatrenia:

Na území NSK sa nachádza približne 38 obcí bez verejného vodovodu. Taktiež vodovodné siete a zariadenia v mnohých obciach si vyžadujú rekonštrukciu a modernizáciu. Opatrenie sa zameriava na podporu budovania a rekonštrukcie vodovodných sietí a technických zariadení na úpravu a dodávku vody v sídlach nad 2000 EO, a výstavbu a rekonštrukciu vodovodných sietí a technických zariadení na úpravu a dodávku vody v sídlach do 2000 EO pri podmienke súbežnej výstavby verejnej kanalizácie. Realizáciou opatrenia sa predpokladá zvýšenie dostupnosti vody dodávanou verejnou sieťou v chýbajúcich obciach s pozitívnym dopadom na životné prostredie a kvalitu života jej obyvateľov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

6 Nedobudovaná infraštruktúra vodného hospodárstva

Indikatívne aktivity:

- Výstavba a rekonštrukcie verejných vodovodov v sídlach nad 2000 EO
- Výstavba, intenzifikácia alebo modernizácia úpravovní vôd
- Výstavba a rekonštrukcie vodovodných a technických zariadení v sídlach do 2000 EO spolu so súbežnou výstavbou stokovej siete

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce, združenia obcí, vlastníci verejných vodovodov podľa zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, právnické osoby oprávnené na podnikanie v oblasti verejných vodovodov vymedzené v zákone o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách

Cieľové skupiny:

miestna samospráva, obyvatelia dotknutých území

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Dĺžka nových alebo modernizovaných potrubí rozvodných systémov verejných vodovodov	výstup	km	ZSVS, obce
Počet vybudovaných/ zrekonštruovaných technických zariadení vodovodných sietí	výstup	ks/rok	ZSVS, obce
Počet obyvateľov pripojených na obnovenú verejnú vodovodnú sieť	výsledok	populačný ekvivalent	ŠÚ SR

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.2 Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva

Opatrenie: 2.2.2 Budovanie a obnova kanalizačných sietí a zariadení na spracovanie odpadových vôd

Popis opatrenia:

Situácia v oblasti nakladania s komunálnymi odpadovými vodami je na území NSK neuspokojivá. Medzi jednotlivými okresmi kraja prevládajú veľké rozdiely v oblasti stavu odkanalizovania územia prostredníctvom verejnej kanalizácie. Súhrnne, približne len 58 % obyvateľov územia NSK je napojených na kanalizáciu s ČOV. Opatrenie podporuje budovanie/ rekonštrukciu kanalizačných sietí a ČOV v aglomeráciách nad 2000 EO. Realizáciou daného opatrenia sa očakáva zvýšenie miery dostupnosti verejných stôk pre obce s ich absenciou a s predpokladaným pozitívnym dopadom na kvalitu životného prostredia a ich obyvateľov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

6 Nedobudovaná infraštruktúra vodného hospodárstva

Indikatívne aktivity:

- Výstavba a resp. dobudovanie kanalizačných sietí a technických zariadení v aglomeráciách nad 2000 EO
- Obnova verejnej stokovej siete a čistiarní odpadových vôd v aglomeráciách nad 2 000 EO

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce, združenia obcí, vlastníci verejných vodovodov podľa zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách

Cieľové skupiny:

Obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Dĺžka nového alebo modernizovaného potrubia verejnej siete na zber odpadových vôd	výstup	km	ITMS, ZSVS, obce
Nová alebo modernizovaná kapacita na úpravu odpadovej vody	výstup	populačný ekvivalent	ŠÚ SR
Počet obyvateľov pripojených na obnovenú verejnú stokovú sieť a čistiareň odpadových vôd s aspoň sekundárnym stupňom úpravy odpadovej vody	výsledok	populačný ekvivalent	MŽP SR

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.2 Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva

Opatrenie: 2.2.3 Rozširovanie kapacít existujúcich vodohospodárskych sietí

Popis opatrenia:

Viacere obce a mestá na území NSK prevádzkujú zariadenia ČOV na hranici ich únosnej kapacity. Zároveň existujú viaceré obce, ktoré by sa pripojili na existujúce zariadenia ČOV. Opatrenie podporuje budovanie a rozširovanie kapacít verejných zariadení ČOV v aglomeráciách nad 2000 EO, alebo výstavbu zariadení ČOV v obciach do 2000 EO, ak je v obci vybudovaná stoková sieť a je na ňu pripojených aspoň 80% obyvateľov obce. Realizáciou daného opatrenia sa predpokladá zvýšenie napojenosti obcí na verejné zariadenia ČOV ako i zvýšenie kapacít ČOV pre spracovanie odpadových vôd s pozitívnym dopadom na kvalitu životného prostredia a obyvateľov záujmových obcí.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

6 Nedobudovaná infraštruktúra vodného hospodárstva

Indikatívne aktivity:

- Rozširovanie technických kapacít zariadení na ČOV v aglomeráciách nad 2000 EO
- Výstavba ČOV v aglomeráciách do 2000 EO v prípadoch, ak už je vybudovaná stoková sieť minimálne na 80 % celej predmetnej aglomerácie

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce, združenia obcí, vlastníci verejných vodovodov podľa zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet vybudovaných ČOV	výstup	ks	ITMS, ZSVS, obce
Nová alebo modernizovaná kapacita na úpravu odpadovej vody	výstup	populačný ekvivalent	ŠÚ SR
Počet obyvateľov novopripojených na ČOV	výsledok	počet	MŽP SR

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.2 Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva

Opatrenie: 2.2.4 Implementácia alternatívnych riešení v malých sídlach a odľahlých územiach

Popis opatrenia:

Budovanie stokových sietí je dlhodobým problémom hlavne v prípade malých obcí do 1000 EO. Je to spojené hlavne s investičnou náročnosťou a nutným „inžinieringom“ kanalizačných sietí. Vhodnou alternatívou pre obce do 1000 EO sa preto ukazuje budovanie vegetačných čistiární odpadových vôd pre domácnosti alebo obce ako celok. Opatrenie podporuje budovanie vegetačných ČOV v obciach do 1000 EO. Realizácia daného opatrenia predpokladá vyriešenie problému hlavne malých obcí s nedostupnosťou verejnej stokovej siete s pozitívnym dopadom na kvalitu životného prostredia a obyvateľov NSK.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

6 Nedobudovaná infraštruktúra vodného hospodárstva

Indikatívne aktivity:

- Výstavba domových čistiární odpadových vôd a vegetačných čistiární v menších a ostatných obciach do 2000 EO

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet vybudovaných vegetačných ČOV	výstup	ks/rok	ITMS, obce
Počet obyvateľov pripojených na vegetačné ČOV	výsledok	počet	ITMS, obce

2.3 Sanácia environmentálnych záťaží

Strategický cieľ prispeje k zmenšeniu počtu environmentálnych záťaží ohrozujúcich ekologickú stabilitu územia s negatívnym dopadom na životné prostredie a kvalitu života obyvateľov. Súčasne cieľ prispeje k sanácii opustených areálov – hnedých parkov, ktorým v špecifických prípadoch umožní získať nové hospodárske využitie.

Zoznam opatrení strategického cieľa 2.3:

- 2.3.1 Podpora príprav na sanáciu EZ a transformáciu brownfieldov
- 2.3.2 Podpora realizácie sanačných a demolačných prác
- 2.3.3 Podpora informačných aktivít pri perspektívnom využívaní EZ

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.3 Sanácia environmentálnych záťaží

Opatrenie: 2.3.1 Podpora príprav na sanáciu EZ a transformáciu brownfieldov

Popis opatrenia:

Na území NSK sa vyskytujú početné prípady areálov, ktoré už stratili svoju pôvodnú hospodársku funkciu a nadobudli charakter hnedých parkov. V mnohých prípadoch tieto areály aj spolu s pozostatkami svojej bývalej hospodárskej činnosti nadobúdajú charakter environmentálnej záťaže s negatívnym dopadom na životné prostredie a kvalitu života obyvateľov. Sanácia predmetných areálov je komplexným procesom, ktorý si vyžaduje odbornú prípravu. Opatrenie podporuje procesné úkony ako súčasť príprav na sanáciu a následnú rekultiváciu environmentálnych záťaží. Realizáciou opatrenia sa predpokladá dosiahnutie uskutočniteľného projektu sanácie a rekultivácie environmentálnej záťaže vzhľadom na podmienky a potreby daného záujmového územia.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

7 Vysoká environmentálna zaťaženosť územia

Indikatívne aktivity:

- Zabezpečenie prieskumu, sanácie a monitorovania environmentálnych záťaží
- Vypracovanie štúdií uskutočniteľnosti a projektov sanácie a následnej rekultivácie EZ

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce, subjekty súkromného sektora

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet vypracovaných projektových dokumentácií na sanáciu a rekultiváciu environmentálnych záťaží	výsledok	ks/rok	Prieskum NSK

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.3 Sanácia environmentálnych záťaží

Opatrenie: 2.3.2 Podpora realizácie sanačných a demolačných prác

Popis opatrenia:

Realizácia samotnej sanácie a následnej rekultivácie environmentálnej záťaže je investične náročný projekt z hľadiska materiálnych, logistických, ľudských i finančných kapacít. Opatrenie podporuje realizáciu čiastkových úloh v komplexnom procese spojenom so sanáciou a následnou rekultiváciou environmentálnej záťaže v danom záujmovom území s ohľadom na špecifické podmienky územia alebo jej environmentálne riziko. Realizácia opatrenia predpokladá čiastočnú či úplnú sanáciu a následnú rekultiváciu daných environmentálnych záťaží s pozitívnym dopadom na životné prostredie a kvalitu života obyvateľov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

7 Vysoká environmentálna zaťaženosť územia

Indikatívne aktivity:

- Realizácia sanácii a rekultivácii EZ v najexponovanejších územiach voči biologickému a environmentálnemu riziku
- Podpora technických a logistických kapacít i asistencie pre realizáciu krízového riadenia na miestnej úrovni

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce, subjekty súkromného sektora, subjekty občianskeho sektora

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet začatých sanácii/rekultivácii environmentálnych záťaží	výstup	ks	Podporené subjekty
Počet ukončených sanácii/rekultivácii environmentálnych záťaží	výstup	ks	Podporené subjekty

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie

Špecifický cieľ: 2.3 Sanácia environmentálnych záťaží

Opatrenie: 2.3.3 Podpora informačných aktivít pri perspektívnom využívaní EZ

Popis opatrenia:

Mnohé zo záujmových hnedých parkov majú perspektívne využitie do budúcnosti pre hospodársku činnosť alebo pre potreby obcí. Opatrenie podporuje tvorbu a disemináciu aktivít zameraných na propagáciu revitalizovaných brownfieldov ako území pre perspektívnu hospodársku činnosť. Realizáciou opatrenia sa predpokladá zvýšenie počtu revitalizovaných území s novým funkcionalistickým využitím pre potreby obce.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

7 Vysoká environmentálna zaťaženosť územia

Indikatívne aktivity:

- Vytvorenie digitálneho katalógu pre propagáciu rekultivovaných EZ ako „lokality
- Vytvorenie cenovej mapy vybraných rekultivovaných EZ

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce, subjekty súkromného sektora, subjekty občianskeho sektora

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK, podnikatelia

Možné zdroje financovania:

Verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet propagovaných brownfieldov s novým funkčným využitím	výstup	ks	SOPK, SARIO, ŠÚSR
Počet využívaných brownfieldov na novú hospodársku činnosť	výsledok	ks	SOPK, SARIO, ŠÚSR

2.4 Ochrana voči živelným pohromám a zmierňovanie dopadov klimatickej zmeny

Strategický cieľ prispeje k zníženiu počtu výskytov povodní so záplavou urbanizovaného alebo periurbanizovaného územia prostredníctvom aplikácie preventívnych a ochranných opatrení voči povodniam. Súčasne strategický cieľ sleduje implementáciu modro-zelených opatrení pre sídla, aby sa mohli ľahšie vyrovnáť s následkami klimatických zmien. Opatrenia umožnia sídlam udržateľne hospodáriť s vodou a prechádzať krízové obdobia nedostatku alebo nadbytku zrážkovej činnosti prostredníctvom zelenej infraštruktúry v sídlach.

Zoznam opatrení strategického cieľa 2.4:

- 2.4.1 Podpora príprav na implementáciu ochranných opatrení voči živelným pohromám
- 2.4.2 Podpora realizácie stavebných či rekonštrukčných prác objektov proti živelným pohromám
- 2.4.3 Podpora zavádzania inteligentných systémov na identifikáciu, analýzu a projekciu živelných pohrôm a klimatických zmien
- 2.4.4 Tvorba intervenčných kapacít a infraštruktúry pre manažment klimatických zmien a prírodných katastrof
- 2.4.5 Podpora realizácie „green smart“ riešení s preventívnym účinkom voči živelným pohromám a klimatickej zmene
- 2.4.6 Podpora realizácie „green smart“ riešení zameraných na zlepšenie vodného manažmentu, zmierňovanie účinkov teplotných vln a zlepšovanie sanitárnych podmienok v urbanizovanej krajine

- Priorita:** 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
- Špecifický cieľ:** 2.4 Ochrana voči živelným pohromám a zmierňovanie dopadov klimatickej zmeny
- Opatrenie:** 2.4.1 Podpora príprav na implementáciu ochranných opatrení voči živelným pohromám

Popis opatrenia:

Územie NSK je vystavené zvýšenému riziku povodní. V rámci štyroch čiastkových povodí vodných tokov prechádzajúcich územím NSK bolo identifikovaných až 217 zón (obcí) so zvýšeným povodňovým rizikom. Proces prevencie a ochrany voči povodňami zahŕňa komplexný rámec aktivít a opatrení. Opatrenie podporuje vypracovávanie rôznych územno-plánovacích a územno-technických podkladov a opatrení zameraných na prevenciu a ochranu majetku a obyvateľov obcí v územiach so zvýšeným povodňovým rizikom. Realizáciou opatrenia sa predpokladá zníženie výskytu povodní v rizikových územiach.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

8 Ohrozenie územia živelnými pohromami a klimatickou zmenou

Indikatívne aktivity:

- Zabezpečenie preventívnych opatrení v súvislosti s nadmernou zrážkovou činnosťou
- Vypracovanie podkladov a plánov adaptačných opatrení voči živelným pohromám na regionálnej úrovni

Aktéri zodpovední za implementáciu:

správca vodohospodársky významných vodných tokov, subjekty územnej samosprávy, subjekty ústrednej štátnej správy, subjekty verejného a súkromného sektora s pôsobnosťou v oblasti tvorby a ochrany životného prostredia

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Investície do nových alebo modernizovaných systémov monitorovania, pripravenosti, varovania a reakcie týkajúcich sa katastrof a zameraných na prírodné riziká nesúvisiace s klímou a riziká súvisiace s ľudskými činnosťami	výsledok	euro	ITMS

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie

Špecifický cieľ: 2.4 Ochrana voči živelným pohromám a zmierňovanie dopadov klimatickej zmeny

Opatrenie: 2.4.2 Podpora realizácie stavebných či rekonštrukčných prác objektov proti živelným pohromám

Popis opatrenia:

Prevenca a ochrana voči povodňam často zahŕňa intervenčné opatrenia na lokálnej úrovni. Opatrenie podporuje budovanie fyzickej infraštruktúry a úpravu vodných tokov za účelom prevencie a ochrany voči vzniku povodní. Realizácia opatrenia predpokladá zníženie výskytu povodní so záplavou urbanizovaného či periurbanizovaného územia, ktoré je objektom budovania protipovodňovej ochrany.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

8 Ohrozenie územia živelnými pohromami a klimatickou zmenou

Indikatívne aktivity:

- Priame budovanie a rekonštrukcia fyzických zariadení na miestach exponovaných voči zvýšenému povodňovému riziku a riziku vzniku pôdnych zosuvov, a v miestach kde to bude environmentálne prijateľné a ekonomicky efektívne (protipovodňové ochranné línie, nábrežné múry, úprava korýt opevňovaním, iné

Aktéri zodpovední za implementáciu:

správcovia vodných tokov, nájomcovia/vypožičiavateľa drobných vodných tokov alebo ich úsekov, subjekty verejnej správy a ostatné subjekty súkromného sektora, vlastníci a správcovia vodných stavieb.

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Novo postavená alebo spevnená ochrana proti zosuvom pôdy	výstup	hektáre	ITMS
Populácia, ktorá využíva ochranné opatrenia proti povodňam	výsledok	osoby	ITMS

- Priorita:** 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
- Špecifický cieľ:** 2.4 Ochrana voči živelným pohromám a zmierňovanie dopadov klimatickej zmeny
- Opatrenie:** 2.4.3 Podpora zavádzania inteligentných systémov na identifikáciu, analýzu a projekciu živelných pohrôm a klimatických zmien

Popis opatrenia:

Doplňkom protipovodňovej prevencie a ochrany je i zavádzanie inteligentných systémov zameraných na sledovanie hydrologického cyklu daného územia vrátane projekcií priebehu klimatickej zmeny. Opatrenie podporuje budovanie informačnej infraštruktúry zameranej na monitoring a informačných systémov výstrahy pred povodňami ako i projekciu modelov vývoja klimatickej zmeny

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Environmentálna štúdia územných dopadov klimatických zmien

Väzba opatrenia na problémy kraja:

8 Ohrozenie územia živelnými pohromami a klimatickou zmenou

Indikatívne aktivity:

- Monitoring povodí, včasný systém výstrahy voči povodiam, informačné systémy o povodniach, mapy povodňového rizika
- Modelovanie, simulovanie a monitorovanie rizík spojených so zmenou klímy a zavádzanie postupov a opatrení v súvislosti s hospodárskymi katastrofami spôsobenými klimatickou zmenou

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Ministerstvo vnútra SR a/alebo ním zriadené štátne rozpočtové organizácie, štátne rozpočtové a príspevkové organizácie, subjekty územnej samosprávy, neziskové organizácie poskytujúce služby vo všeobecnom záujme

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Investície do nových alebo modernizovaných systémov monitorovania, pripravenosti, varovania a reakcie týkajúcich sa katastrof a zameraných na prírodné riziká nesúvisiace s klímou a riziká súvisiace s ľudskými činnosťami	výstup	euro	ITMS, MŽP SR

- Priorita:** 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
- Špecifický cieľ:** 2.4 Ochrana voči živelným pohromám a zmiernovanie dopadov klimatickej zmeny
- Opatrenie:** 2.4.4 Tvorba intervenčných kapacít a infraštruktúry pre manažment klimatických zmien a prírodných katastrof

Popis opatrenia:

Zvládanie krízových udalostí si vyžaduje kapacity kvalifikovaného i obslužného personálu s potrebným materiálno-technickým vybavením. Opatrenie podporuje tvorbu intervenčných kapacít na miestnej úrovni za účelom logistickej podpory pri zvládaní krízových udalostí. Realizáciou opatrenia sa predpokladá zvýšenie efektívnosti manažmentu riadenia krízových udalostí s pozitívnym dopadom na ochranu ľudského zdravia a majetku obyvateľstva.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Environmentálna štúdia územných dopadov klimatických zmien , Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

8 Ohrozenie územia živelnými pohromami a klimatickou zmenou

Indikatívne aktivity:

- Rozvoj a modernizácia intervenčných kapacít na miestnej úrovni (DHZ)
- Rozvoj a modernizácia prostriedkov CO (technické a technologické vybavenie, modernizácia skladov a zariadení CO)
- Obnova protipožiarneho vodných nádrží v lesoch
- Rozvoj a koordinácia krízového riadenia na miestnej úrovni (CO – obec – DHZ -DPO)

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Ministerstvo vnútra SR a/alebo ním zriadené štátne rozpočtové organizácie, štátne rozpočtové a príspevkové organizácie, subjekty územnej samosprávy, neziskové organizácie poskytujúce služby vo všeobecnom záujme

Cieľové skupiny:

obce, obyvateľstvo NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet „komplexov“ zásahovej techniky (t. j.: komplex- napr. protipovodňový vozík)/ typ krízovej udalosti	výstup	ks	ITMS, MV SR
Počet zriadených intervenčných kapacít (t. j.: zbory DHZ a ich zaradenie)	výstup	ks	ITMS, MV SR
Počet obnovených zariadení CO	výstup	ks	ITMS, MV SR

- Priorita:** 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
- Špecifický cieľ:** 2.4 Ochrana voči živelným pohromám a zmiernenie dopadov klimatickej zmeny
- Opatrenie:** 2.4.5 Podpora realizácie „green smart“ riešení s preventívnym účinkom voči živeľnej pohrome a klimatickej zmene

Popis opatrenia:

Účinným nástrojom na prevenciu vzniku živelných pohrôm (najmä povodní) je i uplatňovanie rôznych modro-zelených opatrení na miestnej úrovni. Opatrenie podporuje budovanie rôznych vodozádržných opatrení na miestnej úrovni v urbanizovanej i vidieckej krajine, spolu s implementáciou modro-zelených opatrení v povodiach vodných tokov a inundačných územiach. Realizáciou opatrenia sa predpokladá zvýšenie účinnosti spoločne implementovaných protipovodňových opatrení na miestnej úrovni s pozitívnym dopadom na ochranu ľudského zdravia a majetku občanov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Environmentálna štúdia územných dopadov klimatických zmien, Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

8 Ohrozenie územia živelnými pohromami a klimatickou zmenou

Indikatívne aktivity:

- Podpora implementácie vodozádržných opatrení na adaptáciu voči klimatickej zmene v sídlach a voľnej krajine
- Výstavba rybovodov, sklzov a ostatných biokoridorov pre migráciu vodných živočíchov
- Stabilizácia svahov, meandrovanie vodných tokov, vegetačné opevňovanie brehov korýt tokov, čistenie korýt od odpadov a naplavených konárov
- Výstavba a rekonštrukcia suchých poldrov a zalesňovanie povodí

Aktéri zodpovední za implementáciu:

správca vodo hospodársky významných vodných tokov, subjekty územnej samosprávy, subjekty ústrednej štátnej správy, subjekty verejného a súkromného sektora s pôsobnosťou v oblasti tvorby a ochrany životného prostredia

Cieľové skupiny:

obce, obyvateľstvo NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet zrealizovaných vodozádržných opatrení na adaptáciu na zmenu klímy	výstup	počet	ITMS
zelená infraštruktúra vybudovaná alebo vylepšená na adaptáciu na zmenu klímy	výstup	hektáre	ITMS
Populácia, ktorá využíva ochranné opatrenia proti prírodným katastrofám súvisiacim so zmenou klímy (iným ako povodne alebo prírodné požiare)	výsledok	osoby	ITMS

- Priorita:** 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
- Špecifický cieľ:** 2.4 Ochrana voči živelným pohromám a zmierňovanie dopadov klimatickej zmeny
- Opatrenie:** 2.4.6 Podpora realizácie „green smart“ riešení zameraných na zlepšenie vodného manažmentu, zmierňovanie účinkov teplotných vln a zlepšovanie sanitárnych podmienok v urbanizovanej krajine

Popis opatrenia:

V súčasnosti prebiehajúce klimatické zmeny sa na lokálnej úrovni prejavujú najmä v náhlých a nekontrolovateľných výkyvoch počasia prinášajúce extrémne suchá alebo naopak zrážkové úhrny. Opatrenie podporuje implementáciu modro-zelených opatrení v urbanizovanej i vidieckej krajine za účelom zmierňovania výkyvov počasia. Realizáciou opatrenia sa očakáva zmenšenie dopadov klimatických zmien na miestnej úrovni v podobe zmierňovania účinkov teplotných vln alebo extrémnych zrážkových úhrnov s pozitívnym dopadom na kvalitu života obyvateľov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Environmentálna štúdia územných dopadov klimatických zmien, Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

8 Ohrozenie územia živelnými pohromami a klimatickou zmenou

- Indikatívne aktivity:
- Zakladanie a obnova prvkov zelenej a modrej infraštruktúry v mestách a mestských oblastiach
- Zakladanie dažďových záhrad v intravilánoch sídiel na zber dažďovej vody za účelom udržiavania vody v krajine a zmierňovanie následkov sucha
- Podpora biologickej a krajinej biodiverzity a zvyšovanie kvality ekosystémových služieb krajinného územia
- Zvyšovanie priepustných plôch v urbanizovanom území za účelom infiltrácie zrážkovej vody do podložia

Aktéri zodpovední za implementáciu:

vlastníci alebo užívatelia pozemkov mimo chránených území, MŽP SR, štátne rozpočtové alebo štátne príspevkové organizácie, subjekty územnej samosprávy

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Rozloha plôch s vodozádržným účinkom	výstup	m ²	ITMS
Populácia, ktorá má prístup k novej alebo modernizovanej zelenej infraštruktúre	výsledok	Osoby	ITMS
Rozloha plôch na zmierňovanie teplotných rozdielov	výstup	m ²	ITMS

2.5 Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie populačného genofondu území

Strategický cieľ prispeje k zachovaniu a zveľadeniu populačného genofondu území tvoriacich kostru ekologickej stability na miestnej úrovni prostredníctvom ochrany prirodzených biotopov vyskytujúcich sa na chránených stanovištiach, podpory prirodzenej skladby drevín a vegetácie, navracaniu pôvodných funkcií prírody a krajiny. V neposlednom rade cieľ prispeje k zlepšeniu povedomia spoločnosti o témach ochrany prírody a krajiny prostredníctvom environmentálnej výchovy a vzdelávania.

Zoznam opatrení strategického cieľa 2.5:

- 2.5.1 Podpora udržiavania a ochrany jednotlivých prvkov ÚSESu na regionálnej a lokálnej úrovni
- 2.5.2 Podpora zlepšovania životných podmienok biopopulácií s výskytom na ich prirodzených stanovištiach
- 2.5.3 Ochrana prírodných a prirodzených ekosystémov v chránených územiach, vo voľnej i urbanizovanej krajine
- 2.5.4 Podpora zvyšovania environmentálneho povedomia spoločnosti

- Priorita:** 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
- Špecifický cieľ:** 2.5 Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie populačného genofondu území
- Opatrenie:** 2.5.1 Podpora udržiavania a ochrany jednotlivých prvkov ÚSESu na regionálnej a lokálnej úrovni

Popis opatrenia:

Ekosystémy na miestnej úrovni sú vitálnymi prvkami lokálnej ekologickej infraštruktúry zachovávajúc pôvodnú funkčnosť prírody a krajiny. Opatrenie podporuje realizáciu ochranných opatrení pre zachovanie a zveľadenie biotopov tvoriace kostru ekologickej stability na miestnej úrovni. Realizáciou opatrenia sa podporí zachovanie pôvodných funkcií prírody a krajiny na danej miestnej úrovni s pozitívnym dopadom na životné prostredie a kvalitu života obyvateľov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

9 Ohrozenie prírodných zdrojov a skladby genofondu území

Indikatívne aktivity:

- Ochrana a zachovanie ekologickej stability a variability tvoriacich kostru ÚSESu v území, tvorba nárazníkových zón okolo vysoko kvalitných biotopov
- Vytvorenie mapy hodnoty ekosystémových služieb v prírodnej a kultúrnej krajine v rámci NSK

Aktéri zodpovední za implementáciu:

vlastníci alebo užívatelia pozemkov mimo chránených území, MŽP SR, štátne rozpočtové alebo štátne príspevkové organizácie, subjekty územnej samosprávy

Na úrovni NSK: Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

MŽP, Subjekty územnej samosprávy

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Rozloha chránených biotopov	výstup	m ²	ITMS
Úroveň biodiverzity (druhovosť a rozmanitosť fauny a flóry)	výsledok	počet	MŽP SR, SAŽP

- Priorita:** 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
- Špecifický cieľ:** 2.5 Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie populačného genofondu území
- Opatrenie:** 2.5.2 Podpora zlepšovania životných podmienok biopopulácií s výskytom na ich prirodzených stanovištiach

Popis opatrenia:

Návrat pôvodných prírodných a krajinných funkcií je základom tvorby ekologickej stability územia a predstavuje zvyšovanie odolnosti ekosystému voči klimatickým zmenám. Opatrenie podporuje výsadbu a rozširovanie plôch s permanentnou vegetáciou (lesných porastov) a vytváranie podmienok pre rozvoj prírodzenej biodiverzity daného územia. Realizácia opatrenia predpokladá zvýšenie odolnosti miestnych ekosystémov voči prejavom klimatických zmien, ako i zlepšenie stavu životného prostredia s pozitívnym dopadom na kvalitu života obyvateľov

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

9 Ohrozenie prírodných zdrojov a skladby genofondu území

Indikatívne aktivity:

- Obnova a rozvoj prírodzenej skladby lesov (mestské, obecné, štátne, urbárske) s ohľadom na negatívne prejavy klimatickej zmeny, eliminácie invázných druhov drevín a náletových drevín
- Obnova a zakladanie lesných včelníc a výsadiel s medonosnou funkciou pre včelstvá, lesných chodníkov a ciest

Aktéri zodpovední za implementáciu:

vlastníci alebo užívatelia pozemkov mimo chránených území, MŽP SR, štátne rozpočtové alebo štátne príspevkové organizácie, subjekty územnej samosprávy

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Plocha podporovanej rekultivovanej pôdy	výstup	m ²	ITMS
Plocha podporená s cieľom zachovania priaznivého stavu chránených biotopov a druhov, alebo s cieľom zlepšenia ich stavu	výstup	m ²	ITMS
Populácia, ktorá využíva revitalizované územie	výsledok	osoby	ITMS

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie

Špecifický cieľ: 2.5 Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie populačného genofondu území

Opatrenie: 2.5.3 Ochrana prírodných a prirodzených ekosystémov v chránených územiach, vo voľnej i urbanizovanej krajine

Popis opatrenia:

Chránené územia spolu s miestami výskytu prirodzenej fauny a flóry sú dôležitými komplementárnymi časťami ÚSES na miestnej úrovni. Opatrenie podporuje ochranu a zveľadenie chránených území, areálov prirodzenej biodiverzity a lesných porastov s vyhradenou funkciou. Realizáciou opatrenia sa predpokladá posilnenie funkčnosti a odolnosti ekosystémov daného krajinného územia s pozitívnym dopadom na stav životného prostredia a kvalitu života obyvateľov

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

9 Ohrozenie prírodných zdrojov a skladby genofondu území

Indikatívne aktivity:

- Zabezpečenie kontinuity vodných tokov a ich revitalizácie na podporu biodiverzity
- Zvýšenie adaptačnej schopnosti chránených území a obnova degradovaných ekosystémov v chránených územiach
- Zakladanie a obnova ochranných lesov a lesných pásov s pôdoochrannou a protipovodňovou funkciou

Aktéri zodpovední za implementáciu:

vlastníci alebo užívatelia pozemkov mimo chránených území, MŽP SR, štátne rozpočtové alebo štátne príspevkové organizácie, subjekty územnej samosprávy

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Rozloha novozaložených porastov	výstup	m ²	MŽP SR, Lesy SR, obce
Rozloha revitalizovaných porastov	výstup	m ²	MŽP SR, Lesy SR, obce

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.5 Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie populačného genofondu území
Opatrenie: 2.5.4 Podpora zvyšovania environmentálneho povedomia spoločnosti

Popis opatrenia:

Udržiavanie a zvyšovanie vysokého environmentálneho povedomia spoločnosti je kľúčové pre zachovanie udržateľného stavu životného prostredia a jeho funkcie pre súčasnosť i budúcnosť. Opatrenie podporuje rozvoj aktivít pre zvýšenie informačného povedomia o ochrane a využívaní prírodných zdrojov a zachovaniu prírodnej i krajinskej biodiverzity. Realizáciou opatrenia sa predpokladá v dlhom období dosiahnutie šetrnejšieho zaobchádzania s prírodnými zdrojmi a aplikáciou spoločenských a spotrebiteľských návykov smerujúcich k minimalizácii ekologickej stopy spoločnosti.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Environmentálna štúdia územných dopadov klimatických zmien, Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

9 Ohrozenie prírodných zdrojov a skladby genofondu území

Indikatívne aktivity:

- Podpora vzniku environmentálnych centier so zameraním na zvyšovanie zvyšovania environmentálneho povedomia, osvedy a informovanosti
- Podpora aktivít zameraných na propagáciu, šírenie osvedy o environmentálnej udržateľnosti životného prostredia (obehové hospodárstvo, ochrana prírody a krajiny, udržateľné vodné hospodárstva, boj s klimatickou zmenou)

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty verejného a súkromného sektora s pôsobnosťou v oblasti tvorby a ochrany životného prostredia

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet založených centier environmentálnej výchovy a vzdelávania	výstup	ks	ITMS, prieskum NSK
Počet osôb zapojených do vzdelávania v centrách environmentálnej výchovy a vzdelávania	výstup	osoby	ITMS, prieskum NSK

2.6 Zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší

Strategický cieľ prispeje k zníženiu množstva emisií hlavných znečisťujúcich látok v ovzduší prostredníctvom podpory prechodu na ekologickejšie a udržateľnejšie formy získavania a využívania energie. Cieľ taktiež podporuje technickú a technologickú transformáciu zdrojov energie pre vykurovanie v domácnostiach na ekologickejšie formy vykurovania. Uvedený cieľ bude naplnený aj prostredníctvom inovácii v rámci monitorovania a riadenia kvality ovzdušia v oblastiach s vysokou koncentráciou zdrojov znečisťujúcich látok v ovzduší.

Zoznam opatrení strategického cieľa 2.6:

- 2.6.1 Zníženie objemu emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia zo stredných a veľkých stacionárnych zdrojov
- 2.6.2 Znižovanie emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia zo zdrojov domácnosti
- 2.6.3 Zlepšenie systému riadenia kvality ovzdušia na regionálnej úrovni

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.6 Zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší

Opatrenie: 2.6.1 Zníženie objemu emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia zo stredných a veľkých stacionárnych zdrojov

Popis opatrenia:

Emisie znečisťujúcich látok do ovzdušia sú jednou z hlavných príčin zhoršovania celkového stavu životného prostredia ako i zvyšovanie výskytu rôznych komorbidít obyvateľstva. Opatrenie podporuje nahradenie a repasáciu technologických komponentov a zariadení smerom k šetrnejším prostriedkom z hľadiska dopadov na životné prostredie. Realizáciou opatrenia sa predpokladá zníženie množstva lokálnych imisií hlavných znečisťujúcich látok do ovzdušia s pozitívnym dopadom na životné prostredie a zdravie a kvalitu života obyvateľov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

7 Vysoká environmentálna zaťaženosť územia

Indikatívne aktivity:

- Inštalácia a modernizácia zariadení a technologických celkov zodpovedných za emisie znečisťujúcich látok do ovzdušia
- Implementácia nových noriem, štandardov a postupov zameraných na zníženie objemu emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia

Aktéri zodpovední za implementáciu:

prevádzkovatelia zdrojov znečisťovania ovzdušia

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet inštalovaných nízkoemisných zariadení	výstup	ks/rok	ITMS
Objem emisií hlavných znečisťujúcich látok/okres	výsledok	tony/rok	ITMS
Populácia, ktorá využíva opatrenia týkajúce sa kvality ovzdušia	výsledok	osoby	ITMS

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie

Špecifický cieľ: 2.6 Zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší

Opatrenie: 2.6.2 Znižovanie emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia zo zdrojov domácnosti

Popis opatrenia:

Používanie pevného paliva v domácnostiach je tiež jednou z príčin kumulácie oxidov uhlíka v atmosfére, čo prispieva ku globálnemu otepľovaniu Zeme. Opatrenie podporuje nahrádzanie zastaraných plynových kotlov a kotlov na pevné palivo na ekologickejšie a nízkoemisné formy získavania energie.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

7 Vysoká environmentálna zaťaženosť územia

Indikatívne aktivity:

- Opatrenia zamerané na zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší v domácnostiach
- Zvyšovanie povedomia verejnosti o lokálnych zdrojoch znečistenia ovzdušia a možnostiach zmierňovania ich vplyvu na znečistenie ovzdušia

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty územnej samosprávy – obce, združenia s účasťou obcí a subjektov verejnej správy, subjekty ústrednej správy s pôsobnosťou v oblasti tvorby a ochrany životného prostredia, prostredníctvom ktorých budú užívateľmi podpory domácnosti, spoločenstvá vlastníkov bytov a nebytových priestorov/v bytových domoch

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet inštalovaných nízkoemisných zariadení	výstup	ks/rok	ITMS, MŽP SR
Počet domácnosti s repasovaným systémom vykurovania	výstup	počet	ITMS, MŽP SR

Priorita: 2 Kvalitné a čisté životné prostredie
Špecifický cieľ: 2.6 Zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší

Opatrenie: 2.6.3 Zlepšenie systému riadenia kvality ovzdušia na regionálnej úrovni

Popis opatrenia:

Sledovanie kvality ovzdušia umožňuje sledovať vývoj kvality ovzdušia z pohľadu koncentrácie rôznych znečisťujúcich látok v ovzduší. Následne sa môžu prijímať opatrenia zamerané na zníženie vybraných alebo celkové zníženie koncentrácie znečisťujúcich látok v ovzduší. Opatrenie podporuje aktualizáciu systémov merania kvality ovzdušia v sídlach ako i zlepšenie technického a technologického vybavenia, vrátane inovácii systémov a zariadení na meranie a monitorovanie kvality ovzdušia. Realizáciou opatrenia sa predpokladá dosiahnutie poklesu znečistenia ovzdušia u vybraných znečisťujúcich látok v ovzduší alebo pokles celkového znečistenia ovzdušia.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

7 Vysoká environmentálna zaťaženosť územia

Indikatívne aktivity:

- Aktualizácia a modernizácia monitorovacieho systému kvality ovzdušia v sídlach
- Zlepšenie technického a technologického vybavenia na monitorovanie kvality ovzdušia

Aktéri zodpovední za implementáciu:

príspevková organizácia MŽP SR poverená činnosťami v oblasti ochrany ovzdušia, subjekty územnej samosprávy
subjekty ústrednej správy, združenia fyzických alebo právnických osôb s gestorstvom vecne príslušného útvaru MŽP SR v oblasti ochrany ovzdušia, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby s gestorstvom vecne príslušného útvaru MŽP SR v oblasti ochrany ovzdušia, Ministerstvo vnútra SR – okresné úrady (na plnenie úloh podľa zákona o ovzduší

Cieľové skupiny:

obce, obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet technologických zariadení na monitorovanie kvality ovzdušia	výstup	ks/rok	ITMS
Oblasť pokrytia inštalovanými systémami na monitorovanie znečistenia ovzdušia	výsledok	zóny kvality ovzdušia	ITMS

STRATEGICKÁ PRIORITA 3 EFEKTÍVNA INFRAŠTRUKTÚRA A UDRŽATEĽNÁ MOBILITA

Na základe analýzy sociálno-demografických, ekonomických, dopravných dát a trendov vývoja v NSK (Regionálny plán udržateľnej mobility NSK, 2019), možno konštatovať významné trendy, ktoré ovplyvňujú dopravné správanie, výber dopravného módu a vytváranie dopravného systému Nitrianskeho kraja: počet obyvateľov má od roku 2000 klesajúci trend, HDP/obyvateľa má rastúcu tendenciu, priemerná nominálna mesačná mzda má stúpajúci trend, počet motorových vozidiel a osobných automobilov má stúpajúci trend. Tento stúpajúci trend so sebou nesie stúpajúce zaťaženie dopravných ciest, zvyšujúce sa náklady na údržbu a opravy ciest, zníženie prejazdnosti (úrovne kvality dopravy) dopravných ciest a zvýšené nároky na výstavbu nových spojení a ďalších procesov súvisiacich s dopravným plánovaním a prevádzkou dopravného systému. V rámci cestnej dopravy a infraštruktúry v Nitrianskom kraji boli identifikované nasledujúce hlavné problémy: absencia kvalitných cestných ťahov v niektorých smeroch, obmedzená dopravná dostupnosť niektorých území kraja, nepriaznivý stavebný a dopravno-technický stav cestných úsekov II. a III. triedy, miestnych komunikácií a mostov, nevysporiadané vlastnícke vzťahy k pozemkom pod cestami, absencia realizácie cestných obchvatov na dôležitých cestných ťahoch v okolí významných miest, nárast intenzít najmä nákladnej automobilovej dopravy, hraničná/nedostatočná kapacita ciest najmä II. triedy a bezpečnosť dopravy – nehodovosť. Železničná sieť v NSK predstavuje 14 tratí, ktoré majú celkovú dĺžku 782 km. Počty prepravených osôb v železničnej doprave mierne klesajú, napriek bezplatnému cestovnému vybraných skupín cestujúcich. Tvar železničnej siete síce sleduje hlavné osi urbanistického osídlenia kraja, ale technické parametre existujúcich tratí sú na veľmi nízkej úrovni a nedovoľujú vyššie jazdné rýchlosti a tým aj intenzívnejšiu ponuku dopravy. Tento fakt má za následok presun cestujúcich na verejnú autobusovú dopravu a individuálnu automobilovú dopravu a zníženie požiadaviek na železničnú dopravu. Železničná sieť Nitrianskeho samosprávneho kraja trpí vo veľkom rozsahu na zastaranosť a nedostatočnú údržbu. Modernizácia jednotlivých traťových úsekov je nedostatočná pre súčasné potreby, či už z hľadiska priepustnosti traťových úsekov a maximálnej traťovej rýchlosti. Regionálne železničné trate majú veľký rozvojový potenciál za predpokladu ich modernizácie (zrýchlenie dopravy, zvýšenie početnosti spojení, modernizácia vozového parku, modernizácia železničnej infraštruktúry, budovanie bezbariérových a kvalitne vybavených železničných zastávok a prestupných terminálov). Veľké možnosti sú aj v integrovanom systéme regionálnych dopráv (PAD, MAD a železničná) vo vytvorení spoločnej dopravnej siete s integrovanou tarífou a zjednotením cestovných dokladov. Riekou Dunaj je zabezpečené prepojenie Nitrianskeho kraja so štátmi juhovýchodnej a západnej Európy vodnou dopravou (je súčasťou vodnej cesty Dunaj-Mohan-Rýn). Na území NK, na rieke Dunaj je lokalizovaný prístav celoštátneho významu v meste Komárno. Infraštruktúra prístavu je značne zastaraná a udržiavaná iba v nevyhnutnej miere. V rámci osobnej lodnej dopravy je využívaný prístav Komárno prevažne vnútroštátne, v medzinárodnej preprave sa nevyužíva. Z rekreačného hľadiska má v kraji významný potenciál aj osobná riečna doprava na rieke Váh, ktorá je slabo rozvinutá. Z analýzy cyklistickej a pešej dopravy vyplýva, že dominantným územím, kde sa odohrávajú dopravné, cyklistické pohyby sú predovšetkým mestá a ich bezprostredné okolie a tiež pohyby medzi blízkymi mestami a obcami. Kľúčovým faktorom podpory cyklo dopravy v kraji je napojenie vnútromestských cyklistických systémov na vonkajšiu sieť cyklotrás vedúcich v rámci kraja. V záujme zvyšovania bezpečnosti cyklistickej dopravy je znížiť využívanie frekventovaných cestných úsekov na cyklo dopravu. Stav a vybavenosť cyklotrás doplnkovou cykloturistickou infraštruktúrou je veľmi rôzny, závisí od významu cyklotrasy a dopĺňa sa len postupne. Dobíjacie stanice pre elektrobicykle, systémy zdieľania bicyklov alebo systémy podporujúce prepojenie cyklo dopravy a verejnej osobnej dopravy (Bike & Ride) sú v

obciach a mestách NSK zavedené ojedinele alebo absentujú celkom. Na základe komplexnej analýzy NSK boli identifikované ako kľúčové problémy v oblasti dopravy predovšetkým nízka kvalita dopravnej infraštruktúry a nedostatočná dopravná obslužnosť územia Nitrianskeho kraja. V oblasti energetiky bol identifikovaný ako kľúčový problém nízka efektívnosť využívania energetických zdrojov. Tento komplexný problém vyvolávajú predovšetkým závislosť energeticky náročných priemyselných odvetví na fosílnych zdrojoch, nerovnomerné (a slabšie) pokrytie miestnou distribučnou sieťou plynu v niektorých okresoch kraja a nerentabilnosť rozširovania distribučnej siete plynu, nevyhovujúci stav infraštruktúry centrálného zásobovania teplom v mestách, nízky podiel využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie, vysoká energetická náročnosť verejných a obytných budov, priemyselných podnikov a dopravy a slabá informovanosť o udržateľnej energetike na regionálnej a lokálnej úrovni. Spoločným cieľom v rámci uvedenej priority je zlepšiť dopravnú obslužnosť, udržateľnú mobilitu kraja a podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov na jeho území.

Strategická priorita	Strategický cieľ
3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita	3.1 Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu
	3.2 Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov

3.1 Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu

Strategický cieľ prispeje k dobudovaniu a modernizácii dopravnej infraštruktúry, k zefektívneniu dopravnej obsluhy územia, k zlepšeniu bezpečnosti, plynulosti dopravy a dostupnosti služieb pre obyvateľov kraja ako aj podmienok pre podnikateľské činnosti vrátane rozvoja inovatívnej ekonomiky a Industry 4.0 v Nitrianskom kraji. Súčasne budú podporované také formy dopravy, ktoré znížia zaťaženie životného prostredia, prispievajú k dekarbonizácii a prechodu na ekologickejšiu dopravu. Konkrétne opatrenia strategického cieľa prispievajú k dobudovaniu a modernizácii infraštruktúry cestnej, železničnej a vodnej dopravy, k podpore integrovanej a nemotorovej dopravy a k zvýšeniu ich atraktivity pre obyvateľov kraja. Realizácia uvedených opatrení zároveň posilní konkurencieschopnosť Nitrianskeho kraja.

Zoznam opatrení strategického cieľa 3.1:

- 3.1.1 Dobudovať a modernizovať cestnú sieť a infraštruktúru
- 3.1.2 Rozvoj integrovanej osobnej dopravy a zvýšenie atraktivity (IOD) pre občanov
- 3.1.3 Odstránenie kľúčových úzkych miest na železničnej infraštruktúre prostredníctvom modernizácie a rozvoja železničných tratí a zvýšenie atraktivity a kvality služieb železničnej verejnej osobnej dopravy prostredníctvom obnovy mobilných prostriedkov
- 3.1.4 Budovanie a modernizácia infraštruktúry vodnej dopravy
- 3.1.5 Dobudovať bezpečnú a kvalitnú cyklo-dopravnú infraštruktúru

Priorita: 3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita
Špecifický cieľ: 3.1 Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu

Opatrenie: 3.1.1 Dobudovať a modernizovať cestnú sieť a infraštruktúru

Popis opatrenia:

Opatrenie podporí odstránenie kľúčových úzkych miest na cestnej infraštruktúre prostredníctvom výstavby nových úsekov vybraných rýchlostných ciest a modernizácie ciest I. triedy, zlepši regionálnu dopravnú obslužnosť investíciami realizovanými do rekonštrukcie, modernizácie a výstavby regionálnych ciest, v súlade s Regionálnym PUM NSK a s aktivitami identifikovanými v rámci IÚI. Opatrenie podporí aj výstavbu a modernizáciu miestnych komunikácií so zameraním na kvalitu komunikácie, jej mostných objektov a súčastí, ako aj bezpečnosť pešej a cyklistickej dopravy. Zámerom realizácie investícií je dosiahnuť úsporu času, zvýšiť mobilitu, znížiť nehodovosť a negatívne externality. Opatrenie bude zamerané aj na financovanie rekonštrukcie, modernizácie a výstavby ciest II. a III. triedy a miestnych komunikácií v obciach s prítomnosťou MRK.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálny plán udržateľnej mobility NSK, Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja, Stratégia rozvoja cyklotrás v NSK na roky 2021 – 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

11 Nízka kvalita dopravnej infraštruktúry

Indikatívne aktivity:

- Výstavba nových úsekov diaľnic R7 (Bratislava- Dunajská Streda – Nové Zámky – Veľký Krtíš – Lučenec), R8 (Nitra – Topoľčany – Hradište – križovatka s R2) a R3 (Šahy – Zvolen)
- Výstavba a modernizácia ciest I. triedy, vrátane výstavby preložiek, prestavby križovatiek, budovania obchvatov miest a obcí, rekonštrukcie mostov a odstraňovania kritických nehodových lokalít na infraštruktúre
- Rekonštrukcia, výstavba a modernizácia ciest II. a III. triedy, vrátane prestavby križovatiek, budovania obchvatov miest a obcí, rekonštrukcie mostov
- Výstavba a modernizácia miestnych komunikácií so zameraním na zvýšenie kvality komunikácie, jej mostných objektov a súčastí a na bezpečnosť pešej a cyklistickej dopravy
- Podpora budovania infraštruktúry pre alternatívne pohony

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Národná diaľničná spoločnosť, a. s., MDV SR, ústredné orgány štátnej správy, subjekty územnej samosprávy, obce, podnikateľské subjekty a subjekty, ktoré svojou činnosťou prispievajú k implementácii a napĺňaniu opatrenia

Na úrovni NSK:

Odbor dopravy a pozemných komunikácií

Cieľové skupiny:

verejnosť, prepravcovia

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Dĺžka nových alebo vylepšených ciest - mimo TEN-T	výstup	km	NSK, podporené projekty
Dĺžka rekonštruovaných alebo modernizovaných ciest - mimo TEN-T	výstup	km	NSK, podporené projekty
Používatelia novovybudovaných, rekonštruovaných, zlepšených alebo modernizovaných ciest za rok	výsledok	osobokm/rok	podporené projekty
Časové úspory vďaka lepšej cestnej infraštruktúre	výsledok	človekodni/rok	podporené projekty

Priorita: 3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita
Špecifický cieľ: 3.1 Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu

Opatrenie: 3.1.2 Rozvoj integrovanej osobnej dopravy a zvýšenie atraktívnosti (IOD) pre občanov

Popis opatrenia:

Opatrenie podporí na území NSK obce a mestá, ktoré zabezpečujú dopravu na základe zmluvy o službách vo verejnom záujme s dopravnou spoločnosťou v oblasti obnovy mobilných prostriedkov pre mestskú a prímestskú autobusovú dopravu, ďalej v oblasti výstavby a modernizácie infraštruktúry VOS, zavádzania tarifných, informačných a dispečerských systémov a opatrení preferencie VOD. Vhodnosť a potrebu implementácie uvedeného opatrenia preukáže príslušné mesto, obec alebo región vypracovaným strategickým plánom udržateľného rozvoja dopravy (Plán udržateľnej mobility, generel dopravy).

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálny plán udržateľnej mobility NSK; Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja; Stratégia rozvoja cyklotrás v NSK na roky 2021 – 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

10 Nedostatočná dopravná obslužnosť územia

Indikatívne aktivity:

- Obnova a modernizácia vozidiel zabezpečujúcich MHD a prímestskú dopravu
- Výstavba a modernizácia infraštruktúry verejnej osobnej dopravy
- Vybudovanie a modernizácia technickej základne na opravu a údržbu vozidlového parku MHD
- Zabezpečenie tarifných, informačných a dispečerských systémov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Železnice SR, MDV SR, dopravcovia (autobusová doprava), NSK, mestá a obce (VOD), ústredné orgány štátnej správy a subjekty, ktoré svojou činnosťou prispievajú k implementácii a napĺňaniu opatrenia

Na úrovni NSK:

Odbor dopravy a pozemných komunikácií

Cieľové skupiny:

obyvatelia Nitrianskeho kraja, NSK, mestá a obce.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Mestá s novými alebo modernizovanými digitalizovanými systémami mestskej dopravy	výstup	mestá a obce	ITMS, prieskum
Používatelia novej alebo modernizovanej verejnej dopravy za rok	výsledok	používatelia/rok	ITMS, podporené projekty

Priorita: 3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita
Špecifický cieľ: 3.1 Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu

Opatrenie: 3.1.3 Odstránenie kľúčových úzkych miest na železničnej infraštruktúre prostredníctvom modernizácie a rozvoja železničných tratí a zvýšenie atraktivity a kvality služieb železničnej verejnej osobnej dopravy

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je dobudovanie a modernizácia železničnej infraštruktúry, ktorá prispeje k zrýchleniu, skapacitneniu, ekologizácii a celkovo ku zvyšovaniu atraktivity železničnej dopravy ako nosného ekologického dopravného systému v Nitrianskom samosprávnom kraji. Intervencie sa sústredia na trate s významnými dopravnými prúdmi a vysokou potrebou realizácie, ktorých implementácia prinesie čo najväčšie benefity z hľadiska zlepšenia komfortu cestujúcich a dynamiky jazdy železničných vozidiel. Konkrétne opatrenia budú realizované na základe zoznamu priorít stanovených v spolupráci s ÚHP.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálny plán udržateľnej mobility NSK; Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

11 Nízka kvalita dopravnej infraštruktúry, 10 Nedostatočná dopravná obslužnosť územia

Indikatívne aktivity:

- Modernizácia železničných tratí a kľúčových železničných uzlov
- Implementácia ERTMS vrátane staničného a traťového zabezpečovacieho zariadenia
- Výstavba a modernizácia terminálov intermodálnej prepravy
- Obnova a rekonštrukcia staničných budov
- Modernizácia a renovácia regionálnych železničných tratí
- Obnova mobilných prostriedkov železničnej verejnej osobnej dopravy
- Železničná telematika
- Zvyšovanie bezpečnosti na železničných priecestiach
- Rozvoj infraštruktúry nízkouhlíkovej dopravy (dekarbonizácia elektrifikácia železničných tratí, modernizácia železničných tratí (zvýšenie ich kapacity, bezpečnosti, spoľahlivosti a traťovej rýchlosti)
- Zavedenie nového zabezpečovacieho systému založeného na digitálnych technológiách, ktorý umožní automatizáciu riadenia železničnej dopravy
- Zavedenie nových a modernizovaných bezemisných koľajových prostriedkov
- Rozvoj intermodálnej nákladnej dopravy (nákup intermodálnych prepravných jednotiek a nakladacích zariadení)
- Modernizácia a výstavba infraštruktúry na kontrolu a prípravu vozidlového parku železničnej osobnej dopravy

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Železnice SR, Železničná spoločnosť Slovensko, a. s., operátori intermodálnej /kombinovanej prepravy, MDV SR, ústredné orgány štátnej správy a subjekty, ktoré svojou činnosťou prispievajú k implementácii a napĺňaniu opatrenia, obec, NSK, rozpočtová alebo príspevková organizácia zriadená NSK alebo obcou, spadajúca do územia UMR, dopravcovia prevádzkujúci koľajovú verejnú osobnú dopravu na základe zmlúv o dopravných službách vo verejnom záujme, dopravcovia a prepravcovia v nákladnej doprave

Cieľové skupiny:

verejnosť, prepravcovia

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Dĺžka rekonštruovaných alebo modernizovaných železničných tratí - mimo TEN -T	výstup	km	MDV SR, ITMS
Nové alebo modernizované železničné stanice a zastávky	výstup	Stanice zastávky	MDV SR, ITMS
Časové úspory vďaka lepšej železničnej infraštruktúre	výsledok	človekodni/rok	MDV SR, ITMS
Používatelia novovybudovaných, vylepšených, rekonštruovaných alebo modernizovaných železničných tratí za rok	výsledok	osobokm/rok	MDV SR, ITMS

Priorita: 3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita
Špecifický cieľ: 3.1 Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu

Opatrenie: 3.1.4 Budovanie a modernizácia infraštruktúry vodnej dopravy

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je budovanie, rekonštrukcia a revitalizácia systému prístavov a prvkov dopravného systému vodnej dopravy na rieke Dunaj, ako ekologickej formy dopravy (komplementárne ku rekreačným aktivitám). Kľúčovou aktivitou je modernizácia a infraštruktúry prístavu Komárno (zaradený do siete TEN-T). V rámci podporovaných aktivít budú zavedené moderné technológie do riadenia lodnej a prístavnej prevádzky, realizované súvisiace aktivity týkajúce sa bezpečnosti, riešenia krízových situácií a zavedenia riečnych informačných služieb. Modernizácia ďalších prístavov na riekach Dunaj a Váh (Štúrovo, na úseku Komárno – Sereď) a súvisiacej infraštruktúry na rieke Dunaj a rieke Váh, na ktorej je plánované vybudovanie zámeru medzinárodného významu „E81 – Vážska vodná cesta“ na klasifikačnú triedu Va a Vb v súlade s Európskou dohodou o hlavných vnútrozemských vodných cestách medzinárodného významu (AGN). Pre rozvoj vodnej dopravy na území Nitrianskeho kraja je potrebné rešpektovať trasovanie a realizovať výstavbu Vážskej vodnej cesty, vrátane plôch, technických a servisných zariadení.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálny plán udržateľnej mobility NSK; Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

11 Nízka kvalita dopravnej infraštruktúry

Indikatívne aktivity:

- Zlepšenie splavnosti vodných ciest základnej siete TEN-T
- Modernizácia a výstavba verejného prístavu Komárno
- Rozvoj riečnych informačných služieb vrátane zabezpečenia súvisiacej infraštruktúry
- Remotorizácia plavidiel a podpora zavádzania alternatívnych palív
- Budovanie základnej nabíjacej a plniacej infraštruktúry pre lode využívajúce alternatívne palivá

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Verejné prístavy, a. s., Slovenská plavba a prístavy, a.s., Slovenský vodohospodársky podnik š. p., Vodohospodárska výstavba š. p., MDV SR, Dopravný úrad, ústredné orgány štátnej správy a subjekty, ktoré svojou činnosťou prispievajú k implementácii a napĺňaniu opatrenia

Cieľové skupiny:

verejnosť, operátori vodnej dopravy a prepravcovia

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Nové alebo modernizované prístavy	výstup	Počet prístavov	MDV SR, podporené projekty
Nabíjacia a plniaca infraštruktúra pre lode využívajúce alternatívne palivá	výstup	Počet staníc	MDV SR, podporené projekty
Používatelia novovybudovaných alebo modernizovaných zariadení infraštruktúry prístavov za rok (osobná doprava)	výsledok	Osoby/rok	MDV SR, podporené projekty
Používatelia novovybudovaných alebo modernizovaných zariadení infraštruktúry prístavov za rok (nákladná doprava)	výsledok	Firmy/rok	MDV SR, podporené projekty

Priorita: 3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita
Špecifický cieľ: 3.1 Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu

Opatrenie: 3.1.5 Dobudovať bezpečnú a kvalitnú cyklo-dopravnú infraštruktúru

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je podporiť cyklistickú dopravu ako súčasť projektov multimodálnej mestskej mobility a zaviesť opatrenia na zvýšenie bezpečnosti cestujúcich. Intervencie rámci opatrenia budú smerovať do tvorby a revitalizácie multifunkčných verejných priestorov, rozširovania a modernizácie siete chodníkov a cyklistických komunikácií, cyklopruhov ciest s upokojenou dopravou, do systémov zdieľaných bicyklov (bikesharing), do odstavňích zariadení pre bicykle/cyklostojanov, do drobnej infraštruktúry a príslušenstva cyklistických komunikácií, do získavania dát potrebných pre rozhodovanie a monitoring a do aktivít na zvyšovanie povedomia o prínosoch cyklo-dopravy.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálny plán udržateľnej mobility NSK; Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja; Stratégia rozvoja cyklotrás v NSK na roky 2021 – 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

11 Nízka kvalita dopravnej infraštruktúry

Indikatívne aktivity:

- Podpora cyklistickej a inej nemotorovej dopravy
- Zvyšovanie povedomia o cyklo-doprave, kampane na informovanie verejnosti o prínosoch cyklo-dopravy
- Výstavba cyklotrás v mestských a prímestských oblastiach v mestách a obciach združených v územiach Udržateľného mestského rozvoja (UMR) so zámerom zvýšenia podielu cyklistickej dopravy na celkovej deľbe prepravnej práce

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK a mestá a obce v UMR a mimo UMR (cyklistická doprava), ústredné orgány štátnej správy a subjekty, ktoré svojou činnosťou prispievajú k implementácii a napĺňaniu opatrenia

Na úrovni NSK: Odbor cestovného ruchu

Cieľové skupiny:

obyvatelia Nitrianskeho kraja, NSK, mestá a obce

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Podporovaná špecializovaná cyklistická infraštruktúra	výstup	km	ITMS, NSK
Používatelia špecializovanej cyklistickej infraštruktúry za rok	výsledok	používatelia/rok	Podporené projekty

3.2 Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov

Strategickým cieľom je zvýšiť energetickú efektívnosť a využívanie obnoviteľných zdrojov energie na území Nitrianskeho kraja, v súlade s princípmi udržateľnosti. Hlavnou výzvou deklarovanou v Európskej zelenej dohode ako aj v Stratégii environmentálnej politiky SR je znižovanie emisií skleníkových plynov a smerovanie ku klimatickej neutralite za súčasného zvyšovania konkurencieschopnosti hospodárstva a celkového znižovania spotreby energie. K naplneniu výzvy prispeje Nitriansky kraj prostredníctvom opatrení zameraných na zníženie energetickej spotreby budov, podpory rozvoja regionálnej a lokálnej energetiky (vrátane spolupráce a plánovania), zvýšenia podielu obnoviteľných zdrojov na výrobe energie a zlepšenia energetického manažmentu.

Zoznam opatrení strategického cieľa 3.2:

- 3.2.1 Podpora energetickej efektívnosti a udržateľného energetického mixu v regióne
- 3.2.2 Zvýšenie energetickej účinnosti a podielu obnoviteľných zdrojov energie
- 3.2.3 Energetický manažment a nakladanie s dátami pomocou smart technológií

Priorita: 3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita
Špecifický cieľ: 3.2 Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov

Opatrenie: 3.2.1 Podpora energetickej efektívnosti a udržateľného energetického mixu v regióne

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je podporiť obnovu verejných a bytových budov s uplatňovaním princípu priority energetickej efektívnosti a dosiahnuť zníženie konečnej energetickej spotreby v budovách. Tam kde je to relevantné a realizovateľné bude súčasťou obnovy aj inštalácia OZE a uplatnenie prvkov na ochranu biodiverzity a zelenej infraštruktúry na podporu adaptácie na zmenu klímy a aplikovanie princípov iniciatívy „Nový európsky Bauhaus“.

Aktivity v rámci opatrenia budú zamerané aj na budovanie partnerstiev verejného, neziskového, súkromného a akademického prostredia za účelom rozvoja regionálnej udržateľnej energetiky (Krajské a regionálne energetické centrá).

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

13 Neefektívne využívanie energetických zdrojov

Indikatívne aktivity:

- Investície do zlepšenia energetickej hospodárnosti rodinných domov
- Obnova verejných historických a pamiatkovo chránených budov
- Znižovanie energetickej náročnosti podnikov – budovy, technologické zariadenia a dopravné prostriedky
- Podpora zlepšovania energetickej hospodárnosti a obnovy bytových budov
- Podpora zlepšovania energetickej hospodárnosti a obnovy verejných budov, vrátane športovísk
- Podpora rozvoj regionálnej a lokálnej energetiky – Krajské a regionálne energetické centrá

Aktéri zodpovední za implementáciu:

podniky najmä MSP, subjekty verejnej správy, majitelia bytov a nebytových priestorov v bytových domoch na území Nitrianskeho kraja, mimovládne organizácie / neziskové organizácie, právnické osoby, ktoré odvodzujú svoju právnu subjektivitu od cirkvi alebo náboženskej spoločnosti; MH SR a/alebo ním zriadené rozpočtové/príspevkové organizácie; subjekty územnej samosprávy, vlastníci historických a pamiatkovo chránených verejných budov - štátni vlastníci a orgány územnej samosprávy, verejnoprávne inštitúcie

Na úrovni NSK: Odbor majetku a investícií (verejné budovy vo vlastníctve NSK), ďalšie útvary na Úrade NSK podľa príslušnosti (napr. Odbor kultúry a športu v prípade obnovy verejných historických a pamiatkovo chránených budov)

Cieľové skupiny:

obyvatelia kraja

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Obydlia so zlepšenou energetickou hospodárnosťou	výstup	Obytné jednotky	ITMS
Verejné budovy so zlepšenou energetickou hospodárnosťou	výstup	Metre štvorcové	ITMS
Ročná primárna spotreba energie (z toho: obydlia, verejné budovy, podniky, iné)	Výsledok	MWh/rok	ITMS

Priorita: 3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita
Špecifický cieľ: 3.2 Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov

Opatrenie: 3.2.2 Zvýšenie energetickej účinnosti a podielu obnoviteľných zdrojov energie

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je podporiť využívanie obnoviteľných zdrojov energie v systémoch zásobovania energiou. Opatrenia na systémoch CZT prinesú zvýšenie podielu OZE vo vykurovaní a chladení, zároveň prispievajú k zníženiu emisií skleníkových plynov a znečisťujúcich látok do ovzdušia. Aktivity zamerané na využitie geotermálneho potenciálu. Inštalácia technologických prvkov pre využitie geotermálnej energie vrátane jej transformácie do iných foriem energie a transformácie a využitia nízkopotenciálového tepla.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

13 Neefektívne využívanie energetických zdrojov

Indikatívne aktivity:

- Výstavba nových zdrojov elektriny z OZE (s inštalovaným výkonom 10 kW až 50 MW)
- Modernizácia existujúcich zdrojov energie z OZE
- Podpora zvyšovania flexibility elektroenergetických sústav pre vyššiu integráciu OZE
- Inštalácia zariadení, v MSP a veľkých podnikoch, využívajúcich OZE, najmä pre vlastné použitie, vrátane zariadení na skladovanie elektriny
- Podpora decentralizovanej výroby energie z OZE, energetický audit pre MSP
- Podpora prechodu na účinné systémy CZT prostredníctvom využívania OZE pri zásobovaní teplom a chladom
- Inštalácia vzdialeného zariadenia na kombinovanú výrobu elektriny a tepla (KVET) využívajúceho bioplyn z existujúcich bioplynových staníc za účelom dodávky využiteľného tepla v sústave zásobovania teplom
- Rekonštrukcia a výstavba zdrojov tepla a zariadení KVET z biomasy
- Podpora zvyšovania podielu OZE v energonosičoch
- Podpora zariadení využívajúcich OZE s výnimkou opatrení týkajúcich sa činností ETS v zmysle Prílohy č. I Smernice č. 2003/87/ES
- Podpora inštalácie zariadení na využívanie OZE na výrobu tepla/chladu v domácnosti
- Podpora inštalácie zariadení na využívanie OZE na výrobu elektriny v domácnosti
- Podpora akumulácie energie z OZE a systémov monitorovania, optimalizácie a riadenia spotreby energie s cieľom optimalizácie výroby a využitia energie z OZE v domácnosti
- Podpora projektov vyhľadávania, prieskumu a overovania zdrojov geotermálnej energie využiteľných pre energetické účely vrátane využitia v tepelných čerpadlách

Aktéri zodpovední za implementáciu:

podnikateľské subjekty, prevádzkovatelia existujúcich zariadení na výrobu elektrickej energie, podnikateľské subjekty, komunity vyrábajúce energiu z OZE (SOZ) podľa smernice (EÚ) 2018/2001, podniky najmä MSP, komunity vyrábajúce energiu z OZ, subjekty verejnej správy, MH SR a /alebo ním zriadené rozpočtové/príspevkové organizácie, mimovládne organizácie/neziskové organizácie, MSP a veľké podniky v súlade s článkom 5 ods. 2. písmeno b) Nariadenie EP a Rady (EÚ) 2021/1058 o EFRR a KF, domácnosti ako konečný užívateľ, práv. osoby, ktoré odvodzujú svoju právnu subjektivitu od cirkvi alebo náboženskej spoločnosti

Cieľové skupiny:

obyvatelia kraja, domácnosti ako koneční užívatelia pre opatrenie

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Dodatočná výrobná kapacita v oblasti obnoviteľných zdrojov (z toho: elektrická, tepelná)	výstup	MW	ITMS
Celková vyrobená energia z obnoviteľných zdrojov (z toho: elektrická, tepelná)	výsledok	MWh/rok	ITMS
Počet podporených projektov	výstup	počet	ITMS

Priorita: 3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita
Špecifický cieľ: 3.2 Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov

Opatrenie: 3.2.3 Energetický manažment a nakladanie s dátami pomocou smart technológií

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je podporiť zariadenia na distribúciu a skladovanie energie, vrátane systémov monitorovania, optimalizácie a riadenia spotreby energie. Opatrenie prispeje k zvýšeniu efektívnosti zariadení na využívanie energie, ako aj možnosti pre inštaláciu nových zariadení na využívanie OZE. Tým sa urýchli prechod na nákladovo efektívny, udržateľný a bezpečný energetický systém na Slovensku, v súlade s článkom 2.1 Oznámenia Komisie č. COM/2020/299. Súčasťou opatrenia je aj podpora lokálneho a regionálneho plánovania v oblasti udržateľnej energetiky.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Väzba opatrenia na problémy kraja:

13 Neefektívne využívanie energetických zdrojov

Indikatívne aktivity:

- Zavádzanie systémov monitorovania, optimalizácie a riadenia spotreby energie vrátane uskladňovania energie z OZE
- Podpora realizácie opatrení vytváraním miestnych distribučných sietí
- Podpora uskladňovania energie za účelom efektívneho využívania zdrojov, vytvorenia možností pre aktívne zapájanie koncových užívateľov do procesu optimalizácie a znižovania ich energetických nárokov a nákladov, ako aj zlepšenia energetickej efektívnosti a znižovania energetických strát
- Podpora zavádzania inteligentných energetických systémov vrátane komponentov kybernetickej bezpečnosti
- Tvorba strategických plánovacích dokumentácií v oblasti udržateľnej energetiky vrátane nízkouhlíkových stratégií

Aktéri zodpovední za implementáciu:

podniky, MSP a veľké podniky v súlade s článkom 5 ods. 2. písmeno b) Nariadenie EP a Rady (EÚ) 2021/1058 o EFRR a KF, subjekty verejnej správy, komunity vyrábajúce energiu z OZ,

Cieľové skupiny:

obyvatelia kraja, samospráva

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Ročná primárna spotreba energie (z toho: obydlia, verejné budovy, podniky, iné)	výsledok	MWh/rok	ITMS
Odhadované emisie skleníkových plynov	výsledok	tony CO ₂ ekv./rok	ITMS
Novo vybudovaná alebo modernizovaná sieť diaľkového vykurovania a chladenia	výstup	km	ITMS

STRATEGICKÁ PRIORITA 4 SOCIÁLNY ROZVOJ ÚZEMIA A PODPORA KOMUNÍT

V Nitrianskom kraji je v porovnaní so Slovenskom nižší podiel vekových skupín 15 - 34 a naopak vyšší podiel starších vekových skupín. Miera ekonomickej aktivity je medzi kraji druhá najnižšia. Podiel obyvateľov zapojených do trhu práce sa bude v súvislosti s negatívnym vývojom vekovej štruktúry ešte znižovať. Naopak bude sa zvyšovať tlak na poskytovanie zdravotných a sociálnych služieb.

Sociálne služby v pôsobnosti NSK majú prevažne pobytovú formu a prevažujú klienti v seniorskom veku. Málo sú zastúpené ambulantné a terénne formy služieb. Kapacita niektorých typov zariadení sociálnych služieb je v Nitrianskom kraji nedostatočná. Najžiadanejšou sociálnou službou je služba poskytovaná v špecializovanom zariadení. Väčšina poskytovateľov sa orientuje na vekom podmienené diagnózy. Chýbajú miesta v pobytových špecializovaných zariadeniach pre deti a dospelých so zdravotným postihnutím. Vo všetkých okresoch chýbajú kapacity v zariadeniach podporovaného bývania. V rámci samostatných odborných činností absentuje služba sociálnej rehabilitácie. Dotazníkové zisťovanie realizované v marci 2021 v obciach NSK potvrdilo nedostatočnú dostupnosť detských jaslí.

Prepojenie sociálnych služieb so zdravotnými a ich integrácia je nedostatočná. Rovnako dostupnosť zdravotných služieb sa v niektorých častiach kraja znížila. Vývoj počtu poskytovateľov ambulantnej zdravotnej starostlivosti mal medzi rokmi 2011 - 2019 klesajúcu tendenciu. Sociálne a zdravotné služby nie sú komplexné a nie je zabezpečené ich plynulé poskytovanie a nadväznosť z pohľadu klienta. Sociálne a zdravotné služby (vrátane DOS a ADOS) nie sú dostatočne vybavené smart a inými prostriedkami.

Ďalším problémom je sociálne a pracovné vylúčenie niektorých skupín obyvateľov. Sociálnemu vylúčeniu sú vystavené rôzne skupiny obyvateľov – deti a mládež, seniori, nezamestnaní, zdravotne znevýhodnení, minority, migranti a azylanti a iné. Medzi osobami so zdravotným postihnutím je v SR ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením výrazne viac osôb ako v prípade osôb bez zdravotného postihnutia. Starnutím obyvateľstva (početnosť poproduktívnej zložky v kraji za posledných 10 rokov vzrástla o 29 061 osôb) sa zväčšuje skupina ľudí, ktorí sú vystavení vylúčeniu. Z pracovného trhu sú vylučovaní obyvatelia, ktorí neovládajú slovenský jazyk. Významnou skupinou ohrozenou vylúčením sú aj migranti a azylanti. Migráciu z krajín EHP ale aj z tretích krajín spustila najprv lokalizácia závodu Jaguar Land Rover v Nitre a následne vojna na Ukrajine. Podľa pôvodu v rámci EHP za posledných 5 rokov najväčší počet pobytov s dôvodom zamestnania tvoria príslušníci Maďarska a Rumunska, v prípade imigrantov z tretích krajín (počet ich pobytov sa za posledných 5 rokov zvýšil o 663,71 %) sú to najmä štátni príslušníci Ukrajiny a Srbskej republiky.

Za najčastejšie formy sociálneho vylúčenia obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít sú považované ekonomické vylúčenie, kultúrne vylúčenie, symbolické vylúčenie a priestorové vylúčenie. Priestor pre začlenenie všetkých skupín na pracovný trh a do spoločnosti vytvára sociálna ekonomika. V súčasnosti sa zvyšuje opodstatnenosť sociálnej ekonomiky. Príkladom jej výrazného prínosu je pôsobenie subjektov sociálnej ekonomiky v situácii spôsobenej finančnou a hospodárskou krízou v rokoch 2008 – 2009 a súčasnou pandémiou Covid-19. Sociálne podniky dokázali, že predstavujú dôležitú súčasť v zmierňovaní dopadov krízových situácií. Rovnako sociálne poľnohospodárstvo, ktoré prináša výhody predovšetkým pre cieľovú skupinu ale aj pre poľnohospodára, klientov, lokálnu, regionálnu a národnú ekonomiku a sociálnu politiku.

Sociálna a strieborná ekonomika môžu priniesť riešenia. Rovnako programy aktívneho starnutia, ktoré prispievajú k začleneniu seniorov na pracovný trh a do spoločnosti. Ide okrem iného aj o využitie potenciálu a seberealizáciu seniorov. V Nitrianskom kraji je stúpajúci trend v počte zdravotne znevýhodnených ekonomicky aktívnych osôb. Je tu aj tendencia ľudí v poproduktívnom veku ostávať dlhšie ekonomicky aktívni.

Na území Nitrianskeho kraja je v rámci sociálnej ekonomiky lokalizovaných 38 registrovaných sociálnych podnikov a 548 chránených dielní a pracovísk. Sociálna ekonomika a tretí sektor predstavuje potenciál pre sociálny rozvoj územia a podporu komún.

Strategická priorita	Strategický cieľ
4 Sociálny rozvoj územia a podpora komún	4.1 Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok
	4.2 Rozvoj inkluzívneho bývania
	4.3 Aktívne začlenenie rómskych komún
	4.4 Zlepšenie podmienok pre rozvoj sociálnej ekonomiky, sociálne a pracovné začlenenie znevýhodnených a zraniteľných osôb
	4.5 Sociálne inovácie a experimenty
	4.6 Rozvoj kultúry a športu
	4.7 Rozvoj občianskej spoločnosti

4.1 Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok

Strategický cieľ prispeje k optimálnemu pokrytiu územia komplexnými sociálnymi a zdravotnými službami. Cieľ bude naplnený prostredníctvom opatrení zameraných na integráciu sociálnych a zdravotných služieb, vytvorenie chýbajúcich služieb a ich smart vybavenie.

Zoznam opatrení strategického cieľa 4.1:

- 4.1.1 Integrácia sociálnych a zdravotných služieb
- 4.1.2 Vytvorenie základnej siete služieb na podporu rodín s deťmi
- 4.1.3 Zabezpečenie dostupnosti zdravotných služieb
- 4.1.4 Smart vybavenie sociálnych a zdravotných služieb

- Priorita:** 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit
- Špecifický cieľ:** 4.1 Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok
- Opatrenie:** 4.1.1 Integrácia sociálnych a zdravotných služieb

Popis opatrenia:

Sociálne a zdravotné služby nie sú dostatočne zabezpečené, sú atomizované, nekomplexné a nie je zabezpečené ich plynulé poskytovanie a nadväznosť z pohľadu klienta. Informovanosť o službách je nedostatočná. Cieľom opatrenia je podpora aktivít zameraných na vzájomné prepojenie a koordináciu služieb sociálnej a zdravotnej starostlivosti. Dôraz je pritom kladený na premyslené a integrované riešenia pri zabezpečovaní starostlivosti v domácom prostredí a v rámci komunity.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2018 - 2023, Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027, komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

14 Slabá prepojenosť a nekomplexnosť zdravotných a sociálnych služieb a nedostatočné využívanie smart riešení pri ich poskytovaní

Indikatívne aktivity:

- budovanie a dobudovanie kapacít pre chýbajúce a nedostatočne zabezpečené služby
- zriadenie integrovaných centier sociálnych a zdravotných služieb
- zriadenie centier včasnej intervencie
- posilnenie služieb psycho-sociálnych centier
- zabezpečenie špecializovaných sociálnych služieb
- dobudovanie zariadení dlhodobej sociálnej a zdravotnej starostlivosti a následnej starostlivosti komunitného typu
- zabezpečenie komunitných sociálnych služieb s použitím telekomunikačných technológií
- celoživotné vzdelávanie odborných pracovníkov a pomáhajúcich profesií
- sociálne poradenstvo, tútoring, mentoring a koučing
- integrácia terénnych sociálnych a zdravotných služieb
- informačná podpora sociálnych a zdravotných služieb
- vznik partnerstiev na miestnej a regionálnej úrovni pri plánovaní a vykonávaní sociálnych služieb

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Úrad NSK, samosprávy, poskytovatelia sociálnych služieb, poskytovatelia zdravotnej starostlivosti

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí, Odbor zdravotníctva

Cieľové skupiny:

klienti sociálnych služieb, klienti zdravotných služieb, zamestnanci v sociálnych službách, zamestnanci v zdravotných službách

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), vlastné zdroje NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet integrovaných služieb	výstup	počet	Podporené projekty
Kapacita nových alebo modernizovaných zariadení	výstup	osoby	Podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	ITMS

- Priorita:** 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komúnít
- Špecifický cieľ:** 4.1 Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok
- Opatrenie:** 4.1.2 Vytvorenie základnej siete služieb na podporu rodín s deťmi

Popis opatrenia:

V Nitrianskom kraji nie sú dostatočne zabezpečené sociálne služby pre cieľovú skupinu rodín s deťmi. Existujúce služby na podporu rodín s deťmi nie sú zosieťované. Opatrenie je zamerané na vytvorenie základnej siete služieb, vytvorenie preventívnych programov

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2018 - 2023, Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027, komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

14 Slabá prepojenosť a nekomplexnosť zdravotných a sociálnych služieb a nedostatočné využívanie smart riešení pri ich poskytovaní, 15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie

Indikatívne aktivity:

- vytvorenie služieb na podporu rodín s deťmi
- výstavba, rekonštrukcia a obnova zariadení starostlivosti o deti do 3 rokov
- sieťovanie sociálnych služieb, opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, zariadení na podporu rodín s deťmi a pomoci deťom s podozrením na syndróm CAN a obetiam domáceho násillia
- budovanie, rekonštrukcia a debarierizácia zariadení SPOD a SK
- budovanie zariadení SPOD a SK na komunitnej úrovni
- podpora nízkoprahových zariadení pre rodiny s deťmi
- podpora poskytovania služieb včasnej intervencie
- podpora a rozvoj terénnej sociálnej práce
- tvorba preventívnych programov pre rodiny s deťmi s dôrazom na pomoc obetiam domáceho násillia, týraným a sexuálne zneužívaným deťom

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Úrad NSK, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava (zriaďovateľ Centier pre deti a rodiny)

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí

Cieľové skupiny:

rodiny s deťmi, deti s rizikovým alebo neštandardným vývojom, obeť domáceho násillia, deti zažívajúce násillie

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), vlastné zdroje NSK, verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Kapacita nových alebo modernizovaných zariadení	výstup	osoby	Podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	ITMS

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komúnit
Špecifický cieľ: 4.1 Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok
Opatrenie: 4.1.3 Zabezpečenie dostupnosti zdravotných služieb

Popis opatrenia:

V niektorých častiach Nitrianskeho kraja nie je dobudovaná infraštruktúra ambulantnej a ústavnej zdravotnej starostlivosti. Opatrenie je zamerané za zvýšenie dostupnosti týchto služieb. Osobitný dôraz je kladený na rodinnú a komunitnú zdravotnú starostlivosť.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

14 Slabá prepojenosť a nekomplexnosť zdravotných a sociálnych služieb a nedostatočné využívanie smart riešení pri ich poskytovaní

Indikatívne aktivity:

- dobudovanie infraštruktúry ambulantnej zdravotnej starostlivosti
- podpora rodinnej a komunitnej zdravotnej starostlivosti

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, poskytovatelia zdravotnej starostlivosti

Na úrovni NSK: Odbor zdravotníctva

Cieľové skupiny:

poskytovatelia zdravotných služieb, klienti zdravotných služieb, zamestnanci zdravotných služieb

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), vlastné zdroje NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet podporených projektov	výstup	počet	ITMS
Kapacita nových alebo modernizovaných zariadení	výstup	osoby	ITMS, podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	ITMS

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit
Špecifický cieľ: 4.1 Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok
Opatrenie: 4.1.4 Smart vybavenie sociálnych a zdravotných služieb

Popis opatrenia:

V Nitrianskom kraji nie sú sociálne a zdravotné služby dostatočne vybavené smart a inými prostriedkami. Cieľom opatrenia je materiálo-technické smart a iné vybavenie a dovybavenie sociálnych a zdravotných služieb vrátane DOS a ADOS.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2018 – 2023; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

14 Slabá prepojenosť a nekomplexnosť zdravotných a sociálnych služieb a nedostatočné využívanie smart riešení pri ich poskytovaní

Indikatívne aktivity:

- materiálo-technické vybavenie sociálnych a zdravotných služieb (vrátane DOS a ADOS)

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Úrad NSK, samosprávy, poskytovatelia sociálnych služieb, poskytovatelia zdravotnej starostlivosti

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí, Odbor zdravotníctva

Cieľové skupiny:

klienti sociálnych služieb, klienti zdravotných služieb, zamestnanci v sociálnych službách, zamestnanci v zdravotných službách

Možné zdroje financovania:

vlastné zdroje NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Používatelia nových alebo modernizovaných služieb	výsledok	osoby	Podporené projekty
Počet zariadení vybavených smart technológiami	výstup	počet	NSK, prieskum

4.2 Rozvoj inkluzívneho bývania

Strategický cieľ prispeje k zníženiu vylúčenia a ohrozenia vylúčením z dôvodu straty bývania a sociálnej integrácii vylučovaných osôb. Cieľ bude naplnený prostredníctvom opatrení zameraných na vytváranie možností bývania pre znevýhodnené osoby a pre nízkopříjmové skupiny, budovanie pobytových zariadení komunitného typu a transformácia existujúcich zariadení a vytváranie možností pre podporované a chránené bývanie pre rôzne skupiny obyvateľov.

Zoznam opatrení strategického cieľa 4.2:

- 4.2.1 Podpora nezávislého života znevýhodnených osôb
- 4.2.2 Rozvoj sociálneho bývania pre nízkopříjmové skupiny obyvateľov

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Špecifický cieľ: 4.2 Rozvoj inkluzívneho bývania

Opatrenie: 4.2.1 Transformácia pobytových sociálnych služieb a podpora nezávislého života znevýhodnených osôb

Popis opatrenia:

Podpora nezávislého života rôzne znevýhodnených osôb je cieľom a trendom v poskytovaní sociálnych služieb aj v Nitrianskom kraji. Cieľom opatrenia je budovanie pobytových zariadení komunitného typu a transformácia existujúcich zariadení a vytváranie možností pre podporované a chránené bývanie pre rôzne skupiny obyvateľov. K naplneniu tohto cieľa prispeje aj vytváranie partnerstiev rôznych aktérov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2018 – 2023; komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie

Indikatívne aktivity:

- budovanie zariadení sociálnych služieb komunitného typu (podporované bývanie)
- transformácia sociálnych služieb – deinštitucionalizácia
- budovanie a obnova infraštruktúry pre chránené a aktívne bývanie
- zabezpečenie nadväzných služieb pre chránené a aktívne bývanie
- vznik partnerstiev na miestnej a regionálnej úrovni

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, obce, poskytovatelia sociálnych služieb, mimovládne organizácie

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí

Cieľové skupiny:

znevýhodnené osoby, asociácie združujúce osoby a subjekty pôsobiace v predmetnej oblasti, klienti sociálnych služieb, poskytovatelia sociálnych služieb

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet podporených projektov	výstup	počet	ITMS, prieskum
Kapacita nových alebo modernizovaných zariadení	výstup	osoby	ITMS, podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	ITMS, podporené projekty

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Špecifický cieľ: 4.2 Rozvoj inkluzívneho bývania

Opatrenie: 4.2.2 Rozvoj sociálneho bývania pre nízkopríjmové skupiny obyvateľov

Popis opatrenia:

V Nitrianskom kraji nie je dostatočná ponuka sociálneho bývania. Cieľom opatrenia je podpora sociálnej integrácie osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením vrátane najodkázanejších osôb a detí. Tento cieľ možno naplniť aj vytváraním možností bývania pre tieto skupiny obyvateľov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie

Indikatívne aktivity:

- vytváranie možností sociálneho bývania pre nízkopríjmové skupiny obyvateľov
- svojpomocná výstavba obydí
- zavádzanie "Housing led" prístupov
- poradenstvo

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce

Cieľové skupiny:

nízkopríjmové skupiny obyvateľov, osoby bez domova, osoby ktoré prišli o bývanie alebo sú ohrozené jeho stratou

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Nové alebo renovované obytné jednotky sociálneho bývania	výstup	počet	ITMS, Podporené projekty
Kapacita nových alebo renovovaných jednotiek sociálneho bývania	výstup	osoby	ITMS, podporené projekty
Používatelia nového alebo modernizovaného sociálneho bývania za rok	výsledok	osoby	Podporené projekty

4.3 Aktívne začlenenie rómskych komunít

Strategický cieľ odráža situáciu, ktorá vznikla v dôsledku nízkeho podieľania rómskej komunity na trhu práce a iných spoločenských výziev vyplývajúcich z dlhodobej sociálnej politiky Slovenska, spôsobu života tejto komunity a podobne. Cieľ bude naplnený prostredníctvom opatrení zameraných na aktivizáciu mladých príslušníkov rómskej komunity a zvýšenie ich účasti na vzdelávaní a na trhu práce.

Zoznam opatrení strategického cieľa 4.3:

- 4.3.1 Aktivizácia mladých ľudí, žien a dievčat

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komúnít

Špecifický cieľ: 4.3 Aktívne začlenenie rómskych komúnít

Opatrenie: 4.3.1 Aktivizácia mladých ľudí, žien a dievčat

Popis opatrenia:

Účasť príslušníkov rómskej minority na vzdelávaní a trhu práce je nízka. Cieľom opatrenia je aktivizácia rómskych mladých ľudí, žien a dievčat a zvýšenie ich účasti na vzdelávaní a na trhu práce.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie

Indikatívne aktivity:

- programy a aktivity aktivizácie k vyššej účasti na vzdelávaní a trhu práce
- programy zlepšenia podmienok bývania a zdravia

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, obce, mimovládne organizácie

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí, Odbor zdravotníctva, Odbor školstva

Cieľové skupiny:

príslušníci rómskych komúnít, mladí ľudia z rómskych komúnít v situácii NEET, ženy a dievčatá pochádzajúce z rómskych komúnít, kariérni poradcovia

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

	Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet programov		výstup	počet	ITMS, Podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu		výsledok	osoby	ITMS, podporené projekty
Počet zamestnaných		výsledok	osoby	Databáza ÚPSVaR

4.4 Zlepšenie podmienok pre rozvoj sociálnej ekonomiky, sociálne a pracovné začlenenie znevýhodnených a zraniteľných osôb

Strategický cieľ prispeje k začleneniu rôznych skupín obyvateľov na trh práce a do spoločnosti. Cieľ bude naplnený prostredníctvom opatrení zameraných na vytvorenie ekosystému sociálnej ekonomiky v Nitrianskom kraji (vrátane sociálneho poľnohospodárstva), rozvoj striebornej ekonomiky a podporu aktívneho starnutia.

Zoznam opatrení strategického cieľa 4.4:

- 4.4.1 Vytvorenie fungujúceho regionálneho ekosystému sociálnej ekonomiky
- 4.4.2 Rozvoj striebornej ekonomiky a podpora aktívneho starnutia
- 4.4.3 Podpora sociálneho začlenenia (s dôrazom na migrantov a minority)

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit
Špecifický cieľ: 4.4 Zlepšenie podmienok pre rozvoj sociálnej ekonomiky, sociálne a pracovné začlenenie znevýhodnených a zraniteľných osôb
Opatrenie: 4.4.1 Vytvorenie fungujúceho regionálneho ekosystému sociálnej ekonomiky

Popis opatrenia:

V Nitrianskom kraji v rámci sociálnej ekonomiky pôsobia sociálne podniky, chránené dielne a iné typy subjektov. Je tu najvyššie zastúpenie sociálnych podnikov pôsobiacich v poľnohospodárstve a prvospracovaní poľnohospodárskych produktov v rámci krajov Slovenska. Cieľom opatrenia je sieťovanie a podpora subjektov sociálnej ekonomiky (sociálneho hospodárstva). Fungujúci ekosystém sociálnej ekonomiky je predpokladom zlepšenia prístupu k zamestnaniu a aktivačným opatreniam pre osoby znevýhodnené a zraniteľné vo vzťahu k trhu práce, zlepšenie prístupu k niektorým druhom služieb a vytvorenie lokálneho trhu produktov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021-2027, Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie, 17 Nedostatočne rozvinutá občianska spoločnosť

Indikatívne aktivity:

- budovanie smart infraštruktúry pre rozvoj sociálneho podnikania, chránených dielní a sociálneho poľnohospodárstva a záhradníctva
- podpora inovácií, výskumu, vývoja a poradenstva pre sociálnu ekonomiku
- sieťovanie aktérov sociálnej ekonomiky
- informačné a konzultačné činnosti na podporu subjektov sociálnej ekonomiky vrátane podpory ich vzniku
- tútoring a mentoring
- podpora regionálneho trhu produktov a služieb sociálnej ekonomiky

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, obce, organizácie tretieho sektora a iné privátne subjekty

Na úrovni NSK: Odbor strategických činností, Odbor sociálnych vecí, Odbor zdravotníctva

Cieľové skupiny:

znevýhodnené a zraniteľné skupiny obyvateľov, subjekty sociálnej ekonomiky, subjekty sociálneho poľnohospodárstva a záhradníctva, výskumné a vzdelávacie subjekty, zamestnanci, tútori a mentori pôsobiaci v sociálnej ekonomike

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	ITMS, podporené projekty
Počet podporených subjektov/sociálnych podnikov	výstup	počet	ITMS, databáza ÚPSVaR
Počet nových partnerstiev/služieb	výsledok	počet	podporené projekty

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit
Špecifický cieľ: 4.4 Zlepšenie podmienok pre rozvoj sociálnej ekonomiky, sociálne a pracovné začlenenie znevýhodnených a zraniteľných osôb
Opatrenie: 4.4.2 Rozvoj striebornej ekonomiky a podpora aktívneho starnutia

Popis opatrenia:

Nitriansky kraj nie je výnimkou v trende starnutia obyvateľov. Seniori sú rastúcou skupinou spotrebiteľov so špecifickými požiadavkami. Cieľom opatrenia je vytvorenie podmienok pre zvýšenie ponuky špecifických tovarov a služieb, ktorých spotrebiteľmi sú ľudia v striebornom (50+) a seniorskom (65+) veku. Podpora aktívneho starnutia predstavuje zabezpečenie podmienok pre aktivizáciu ľudí starších ako 50 rokov a ich integráciu na trh práce.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2018-2023, komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK, Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie

Indikatívne aktivity:

- rozvoj infraštruktúry a smart vybavenie pre rozvoj striebornej ekonomiky
- rozvoj infraštruktúry a smart vybavenie pre podporu aktívneho starnutia
- vytváranie flexibilných foriem práce pre seniorov
- informovanosť, vzdelávanie a poradenstvo pre aktívne starnutie a striebornú ekonomiku

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, obce, organizácie a subjekty zamerané na tematiku striebornej ekonomiky a aktívneho starnutia

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí

Cieľové skupiny:

Ľudia v seniorskom veku, uchádzači o zamestnanie starší ako 50 rokov, subjekty zamerané na tematiku striebornej ekonomiky a aktívneho starnutia, sociálne podniky, zamestnávateľia

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet programov	výstup	počet	ITMS, podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	ITMS, podporené projekty

- Priorita:** 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit
- Špecifický cieľ:** 4.4 Zlepšenie podmienok pre rozvoj sociálnej ekonomiky, sociálne a pracovné začlenenie znevýhodnených a zraniteľných osôb
- Opatrenie:** 4.4.3 Podpora sociálneho začlenenia (s dôrazom na migrantov a minority)

Popis opatrenia:

Skupiny vylučované alebo ohrozené vylúčením zo spoločnosti alebo z trhu práce v Nitrianskom kraji zastupujú najmä ľudia starší ako 50 rokov, telesne alebo psychicky znevýhodnené osoby, príslušníci tretích krajín a príslušníci národnostných menšín. Cieľom opatrenia je sociálne začlenenie skupín ohrozených sociálnym vylúčením a sociálna integrácia príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie, 17 Nedostatočne rozvinutá občianska spoločnosť

Indikatívne aktivity:

- vzdelávanie a poradenstvo pre sociálne začlenenie (s dôrazom na migrantov a minority)
- vytvorenie integrovaných služieb pre sociálne začlenenie (s dôrazom na migrantov a minority)
- sieťovanie zodpovedných štruktúr na regionálnej a lokálnej úrovni
- dobrovoľnícke programy

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, obce, organizácie a subjekty zamerané na tematiku sociálneho začlenenia

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí, Odbor školstva

Cieľové skupiny:

znevýhodnené a zraniteľné osoby vo vzťahu k spoločnosti a trhu práce, príslušníci tretích krajín, migranti, príslušníci národnostných menšín, zamestnanci v oblasti sociálneho začlenenia

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
ESCO07 – účastníci s cudzím pôvodom, príslušníci menšín (vrátane marginalizovaných komunit, ako sú napríklad rómovia)	výsledok	počet osôb	ITMS, podporené projekty
Počet vzdelávacích programov/programov poradenských služieb/dobrovoľníckych programov	výstup	počet	ITMS

4.5 Sociálne inovácie a experimenty

Sociálne inovácie majú v Nitrianskom kraji potenciál riešiť množstvo rôznych problémov miestnych komúní. Cieľom opatrenia je zlepšenie podmienok pre uplatnenie sociálnych inovácií a pochopenie ich efektov. Cieľ bude naplnený prostredníctvom opatrení zameraných na Rozvíjanie inovačných ekosystémov na podporu sociálnych inovácií v regiónoch

Zoznam opatrení strategického cieľa 4.5:

- 4.5.1 Rozvíjanie inovačných ekosystémov na podporu sociálnych inovácií v regiónoch

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komúnít

Špecifický cieľ: 4.5 Sociálne inovácie a experimenty

Opatrenie: 4.5.1 Rozvíjanie inovačných ekosystémov na podporu sociálnych inovácií v regiónoch

Popis opatrenia:

Sociálne inovácie majú v Nitrianskom kraji potenciál riešiť množstvo rôznych problémov miestnych komúnít. Cieľom opatrenia je zlepšenie podmienok pre uplatnenie sociálnych inovácií a pochopenie ich efektov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021 - 2027, Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027, komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

17 Nedostatočne rozvinutá občianska spoločnosť, 15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie

Indikatívne aktivity:

- sieťovanie aktérov sociálnych inovácií
- vytváranie nástrojov na podporu sociálnych inovácií
- inovatívne projekty na podporu vstupu znevýhodnených a neaktívnych na trh práce
- sociálne experimenty

Aktéri zodpovední za implementáciu:

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí, Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

verejnosť

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet inovovaných služieb	výstup	počet	ITMS, podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	ITMS, podporené projekty

4.6 Rozvoj kultúry a športu

Strategický cieľ reflektuje výzvy súvisiace s limitovanou dostupnosťou a zlým stavom zariadení kultúrnej a športovej vybavenosti v Nitrianskom kraji a zameriava sa na zvýšenie kvality a dostupnosti kultúrnej a športovej infraštruktúry, odstraňovanie bariér jej využívania pre občanov a návštevníkov so špecifickými potrebami, udržateľnú obnovu, zachovanie a využitie kultúrneho dedičstva spojeného s aktívnym budovaním súdržných komunit, rozvojom kreatívneho priemyslu a cestovného ruchu a podporu participácie občanov na rozvoji kultúrnej produkcie a športu. V oblasti športu je cieľom zlepšenie zdravia obyvateľov a zvýšiť záujem o pravidelné športovanie obyvateľstva.

Zoznam opatrení strategického cieľa 4.6:

- 4.6.1 Zvýšiť kvalitu a dostupnosť kultúrnej a športovej infraštruktúry pre všetkých obyvateľov
- 4.6.2 Udržateľná obnova, zachovanie a využitie kultúrneho dedičstva
- 4.6.3 Rozvoj kultúrnej produkcie s dôrazom na zvyšovanie participácie občanov
- 4.6.4 Rozvoj športových aktivít a klubov s dôrazom na zvyšovanie participácie občanov

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Špecifický cieľ: 4.6 Rozvoj kultúry a športu

Opatrenie: 4.6.1 Zvýšiť kvalitu a dostupnosť kultúrnej a športovej infraštruktúry pre všetkých obyvateľov

Popis opatrenia:

Vytvorenie siete kultúrnej, komunitnej a voľnočasovej infraštruktúry. Zahŕňa budovanie nových a rekonštrukciu existujúcich objektov kultúrnej infraštruktúry, odstraňovanie architektonických, dopravných, informačných a ďalších bariér objektov kultúrnej infraštruktúry, pre občanov a návštevníkov so špecifickými potrebami, revitalizácia a podpora alternatívnych a multifunkčných kultúrnych priestorov vo verejnom priestore a využitia digitálneho priestoru ako súčasť kultúrnej infraštruktúry. Účelom opatrenia je aj podpora budovania infraštruktúry na podporu zdravého životného štýlu a aktívneho trávenia voľného času obyvateľov na území NSK. Podporované bude budovanie a rekonštrukcia športových a telovýchovných objektov, viacúčelových športových areálov a športovísk, ktoré sú k dispozícii verejnosti pre ich pohybové a športové aktivity. Dôraz sa tiež bude klásť na sprístupnenie aktív regiónu prostredníctvom cykloturistických a iných trás s cieľom športovo-rekreačne využívať územie a tiež rozvoj tematických kultúrnych trás.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja kultúry Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2008-2015; Stratégia rozvoja cyklotrás v NSK na roky 2021 – 2027; Koncepcia stredného školstva v Nitrianskom samosprávnom kraji na roky 2021 – 2027; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

16 Nedostatočná dostupnosť, zastaranosť zariadení kultúrnej a športovej vybavenosti

Indikatívne aktivity:

- Modernizácia technickej infraštruktúry kultúrnych zariadení v zriaďovanej a nezriaďovanej kultúre
- Rozvoj kultúry mestských a vidieckych oblastí cez moderné typy múzeí
- Rekonštrukcia a výstavba ihrísk, viacúčelových športových areálov a športových a telovýchovných objektov
- Rekonštrukcia a výstavba športovej infraštruktúry a rekreačných cyklotrás
- Rekonštrukcia a tvorba športovo-oddychových zón v obciach a mestách NSK
- Revitalizácia regionálnej športovej infraštruktúry a rekreačných cyklotrás
- Príprava projektovej dokumentácie
- Kultúra a ekonomický rozvoj (intervencie do kultúry podporujúce rozvoj ekonomiky)
- Kultúra a sociálna inklúzia (napr. inštalácia indukčných slučiek, inštalácia a siete hlasových a signalizačných zariadení) a podpora sociálnych inovácií
- Podpora používania menšinových jazykov a rozvoj kultúry

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty verejnej správy (subjekty štátnej správy, subjekty územnej samosprávy a subjekty záujmovej samosprávy) a nimi zriaďované subjekty, cirkevné organizácie, súkromný sektor, mimovládne neziskové organizácie, ostatní socioekonomickí partneri

Na úrovni NSK: Odbor kultúry a športu

Cieľové skupiny:

zamestnanci a predstavitelia samospráv a ich partneri v komunite; obyvatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti; miestni podnikatelia; návštevníci regiónov.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	výstup	Kultúrne a turistické lokality	ITMS
Návštevníci podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	výsledok	návštevníci/rok	ITMS
Počet podporovaných športových lokalít	výstup	športové lokality	ITMS
Užívatelia podporovaných športových lokalít	výsledok	užívatelia/rok	ITMS

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Špecifický cieľ: 4.6 Rozvoj kultúry a športu

Opatrenie: 4.6.2 Udržateľná obnova, zachovanie a využitie kultúrneho dedičstva

Popis opatrenia:

Opatrenie je cieleňé na podporu zachovania, ochranu a udržateľný rozvoj potenciálu kultúrnych, prírodných a iných aktív regiónov spojenej s aktívnym budovaním súdržných komunit, rozvojom kreatívneho priemyslu a cestovného ruchu. Aktivity prispejú k zachovaniu kultúrneho dedičstva a rozvoju kultúrnej infraštruktúry a turizmu na území NSK, najmä prostredníctvom obnovy a revitalizácie kultúrnych pamiatok, ich multifunkčného využitia pre cestovný ruch, kultúrny a kreatívny priemysel, interaktívnu prezentáciu kultúrneho dedičstva, výchovu a vzdelávanie v tejto oblasti. Podporené aktivity v oblasti turizmu a komunitného rozvoja budú viesť aj k lepšej dostupnosti a obslužnosti regionálnych turisticky zaujímavých destinácií – kultúrnych a prírodných aktív, ako aj k ich lepšej marketingovej prezentácii a propagácii.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja kultúry Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2008 – 2015; Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu v NSK na roky 2014 – 2020; Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

16 Nedostatočná dostupnosť, zastaranosť zariadení kultúrnej a športovej vybavenosti

Indikatívne aktivity:

- Obnova NKP, kultúrnych pamiatok, pamiatkových objektov, kultúrnych inštitúcií a zariadení, expozícií a zbierok, ostatnej kultúrnej infraštruktúry, vrátane sakrálnych objektov
- Obnova a budovanie infraštruktúry v okolí NKP, kultúrnych pamiatok a ostatnej kultúrnej infraštruktúry, zázemia pre udržateľný rozvoj prírodných lokalít, kúpeľníctva a trávenia voľného času
- Príprava projektovej dokumentácie
- Interaktívna prezentácia kultúrneho dedičstva
- Výchova a vzdelávanie v oblasti kultúrneho dedičstva
- Propagácia kultúrneho dedičstva

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty verejnej správy (subjekty štátnej správy, subjekty územnej samosprávy a subjekty záujmovej samosprávy) a nimi zriaďované subjekty, cirkevné organizácie, súkromný sektor, mimovládne neziskové organizácie, ostatní socioekonomickí partneri

Na úrovni NSK:

Odbor cestovného ruchu, Odbor kultúry a športu

Cieľové skupiny:

zamestnanci a predstavitelia samospráv a ich partneri v komunite; obyvatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti; miestni podnikatelia; návštevníci kultúrnych pamiatok, zdravotne a sociálne znevýhodnené osoby.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	výstup	počet	ITMS
Návštevníci podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	výsledok	návštevníci/rok	ITMS

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Špecifický cieľ: 4.6 Rozvoj kultúry a športu

Opatrenie: 4.6.3 Rozvoj kultúrnej produkcie s dôrazom na zvyšovanie participácie občanov

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je vytvoriť komplexný systém rozvoja publika a podporiť systematickú prácu s publikom, zabezpečiť rovnomerný prístup ku kultúre pre všetkých, podporiť spoluprácu kultúrnych aktérov a neziskových inštitúcií, vzdelávacích inštitúcií, aktérov KKP a siete poskytovateľov sociálnych a zdravotníckych služieb, vytvoriť informačnú platformu o podujatiach v kraji a podporiť kultúrne podujatia iniciované zdola, umenie vo verejnom priestore, site-specific umenie a ďalšie podobné intervencie.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja kultúry Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2008-2015

Väzba opatrenia na problémy kraja:

16 Nedostatočná dostupnosť, zastaranosť zariadení kultúrnej a športovej vybavenosti

Indikatívne aktivity:

- Podpora participatívnych projektov
- Zavedenie systému stáleho monitorovania publika a efektov realizovaných aktivít rozvoja publika,
- Identifikácia a sieťovanie aktérov kultúrneho a kreatívneho priemyslu
- Výchova ku kultúre a kultúrnemu dedičstvu na školách
- Podpora kultúry znevýhodnených skupín
- Rekonštrukcia, budovanie a rozvoj lokalít pre stretávanie a rozvoj lokálnych komunit, vrátane MRK a národnostných menšín
- Príprava projektovej dokumentácie

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty verejnej správy (subjekty štátnej správy, subjekty územnej samosprávy a subjekty záujmovej samosprávy) a nimi zriaďované subjekty, cirkevné organizácie, súkromný sektor, mimovládne neziskové organizácie, ostatní socioekonomickí partneri

Na úrovni NSK:

Odbor kultúry a športu

Cieľové skupiny:

zamestnanci a predstavitelia samospráv a ich partneri v komunite; obyvatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti; miestni podnikatelia; návštevníci regiónov.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Zrekonštruované a vybudované lokality pre stretávanie a rozvoj lokálnych komunit	výstup	Počet podporených lokalít	ITMS, NSK
Podporené participatívne projekty	výstup	počet projektov	ITMS, NSK
Návštevníci predstavení kultúrnych zariadení	výsledok	Počet návštevníkov	Datacube

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Špecifický cieľ: 4.6 Rozvoj kultúry a športu

Opatrenie: 4.6.4 Rozvoj športových aktivít a klubov s dôrazom na zvyšovanie participácie občanov

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je podpora komunitných športových podujatí iniciovaných zdola, podpora vzdelávacích aktivít smerujúcich k zdravému životnému štýlu pre všetky vekové kategórie, podpora športových podujatí a pohybových aktivít orientovaných na znevýhodnené skupiny a zavedenie a implementácia procesov identifikácie, výberu a rozvoja talentov vo vybraných športových disciplínach,

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

-

Väzba opatrenia na problémy kraja:

16 Nedostatočná dostupnosť, zastaranosť zariadení kultúrnej a športovej vybavenosti

Indikatívne aktivity:

- Propagácia zdravého životného štýlu obyvateľov
- Monitorovanie využitia regionálnej športovej infraštruktúry
- Rozvoj a podpora talentu

Aktéri zodpovední za implementáciu:

subjekty verejnej správy (subjekty štátnej správy vrátane MŠVVaŠ SR, subjekty územnej samosprávy a subjekty záujmovej samosprávy) a nimi zriaďované subjekty, cirkevné organizácie, súkromný sektor, mimovládne neziskové organizácie, ostatní socioekonomickí partneri

Na úrovni NSK: Odbor kultúry a športu

Cieľové skupiny:

zamestnanci a predstavitelia samospráv a ich partneri v komunite; obyvatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti;

miestni podnikatelia; návštevníci regiónov, študenti a absolventi.

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Podujatia príležitostnej záujmovej činnosti (telovýchovy a športu, turisticky a branných športov)	výstup	Počet podujatí	CVTI
Účastníci príležitostnej záujmovej činnosti (telovýchovy a športu, turisticky a branných športov)	výsledok	Počet účastníkov	CVTI
Návštevníci podporených zariadení športovej infraštruktúry	výsledok	Počet návštevníkov	Podporené projekty
Počet športovcov v centrách talentovanej mládeže	výsledok	Počet športovcov	CVTI

4.7 Rozvoj občianskej spoločnosti

Strategický cieľ odráža potrebu zlepšiť podmienky pôsobenia organizácií tretieho sektora v Nitrianskom kraji. Prispieje k zlepšeniu komunitného života, poskytovaniu služieb, osвете a prevencii nežiadúcich javov. Cieľ bude naplnený prostredníctvom opatrení zameraných na vytvorení udržateľného systému podpory občianskej spoločnosti a podmienok pre podporu dobrovoľníctva.

Zoznam opatrení strategického cieľa 4.6:

- 4.7.1 Podpora kapacít MVO a občianskych iniciatív
- 4.7.2 Podpora dobrovoľníctva
- 4.7.3 Prevencia a eliminácia násillia
- 4.7.4 Rozvoj komunit prostredníctvom činnosti komunitných centier

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Špecifický cieľ: 4.7 Rozvoj občianskej spoločnosti

Opatrenie: 4.7.1 Podpora kapacít MVO a občianskych iniciatív

Popis opatrenia:

V Nitrianskom kraji sa v posledných rokoch rozvinuli aktivity mimovládnych organizácií a rôznych občianskych iniciatív. Cieľom opatrenia je vytvorenie udržateľného systému podpory týchto aktérov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

17 Nedostatočne rozvinutá občianska spoločnosť

Indikatívne aktivity:

- vytvorenie systému udržateľnej podpory rozvoja kapacít MVO a občianskych iniciatív s využitím SMART prístupov a technológií

Aktéri zodpovední za implementáciu:

MVO, občianske združenia

Na úrovni NSK: -

Cieľové skupiny:

verejnosť, MVO, občianske iniciatívy

Možné zdroje financovania:

verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet podporených subjektov	výstup	počet	NSK, podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	NSK, podporené projekty

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Špecifický cieľ: 4.7 Rozvoj občianskej spoločnosti

Opatrenie: 4.7.2 Podpora dobrovoľníctva

Popis opatrenia:

Dobrovoľníctvo sa v poslednom desaťročí rozvíja aj v Nitrianskom kraji. V krajskom meste funguje Nitrianske centrum dobrovoľníctva. Cieľom opatrenia je vytvorenie podmienok pre podporu dobrovoľníctva. Tieto podmienky spočívajú v zabezpečení motivačných a vzdelávacích aktivít pre rôzne skupiny dobrovoľníkov v práci s deťmi a mládežou, vzdelávaní, sociálnych a zdravotných službách, kultúre, práci so seniormi a so zdravotne znevýhodnenými ľuďmi.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2018 - 2023, komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK, Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

17 Nedostatočne rozvinutá občianska spoločnosť, 14 Slabá prepojenosť a nekomplexnosť zdravotných a sociálnych služieb a nedostatočné využívanie smart riešení pri ich poskytovaní, 15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie

Indikatívne aktivity:

- motivačné a vzdelávacie aktivity pre dobrovoľníkov a organizácie
- komunitné programy zapájajúce seniorov ako dobrovoľníkov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

MVO a občianske iniciatívy

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí, Odbor školstva

Cieľové skupiny:

verejnosť, seniori, zdravotne znevýhodnení, deti a mládež, deti zo znevýhodneného prostredia, drogovu závislí ľudia

Možné zdroje financovania:

verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet aktivít/programov	výstup	počet	podporené projekty
Počet zapojených dobrovoľníkov	Výstup	počet	podporené projekty
Počet nových dobrovoľníkov	Výsledok	počet	podporené projekty

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Špecifický cieľ: 4.7 Rozvoj občianskej spoločnosti

Opatrenie: 4.7.3 Prevencia a eliminácia násilia

Popis opatrenia:

Prieskumy dokazujú, že násilie v spoločnosti a rodinách sa zvyšuje. Prispela k tomu aj situácia počas pandémie Covid 19. Cieľom opatrenia je podpora preventívnych činností, ale aj pomoc obetiam násilia, scitlivovanie verejnosti.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2018 - 2023, Regionálny akčný plán Nitrianskeho samosprávneho kraja na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2021 - 2022, komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

14 Slabá prepojenosť a nekomplexnosť zdravotných a sociálnych služieb a nedostatočné využívanie smart riešení pri ich poskytovaní, 17 Nedostatočne rozvinutá občianska spoločnosť

Indikatívne aktivity:

- poradenské služby a anonymizovaná podpora obetí násilia
- informačné aktivity a mediálne kampane
- komunitná osвета zdravia

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, obce, MVO a občianske iniciatívy

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí, Odbor zdravotníctva

Cieľové skupiny:

osoby zažívajúce násilie, verejnosť

Možné zdroje financovania:

NSK, verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet aktivít/programov	výstup	počet	Podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	NSK, podporené projekty

Priorita: 4 Sociálny rozvoj územia a podpora komúnít

Špecifický cieľ: 4.7 Rozvoj občianskej spoločnosti

Opatrenie: 4.7.4 Rozvoj komúnít prostredníctvom činnosti komunitných centier

Popis opatrenia:

Cieľom opatrenia je pokračovanie v budovaní a vybavení komunitných centier v obciach a komunitách. Komunitné centrá sú zamerané na rôzne cieľové skupiny (najmä osoby z marginalizovaných komúnít a znevýhodnené osoby) a činnosti.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2018 - 2023, komunitné plány rozvoja sociálnych služieb okresných miest NSK

Väzba opatrenia na problémy kraja:

17 Nedostatočne rozvinutá občianska spoločnosť, 15 Nedostatočné podmienky pre sociálne a pracovné začlenenie

Indikatívne aktivity:

- budovanie a dobudovanie komunitných centier,
- vybavenie a smart vybavenie komunitných centier

Aktéri zodpovední za implementáciu:

MVO a občianske iniciatívy,

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí

Cieľové skupiny:

verejnosť, príslušníci MRK, zamestnanci a dobrovoľníci komunitných centier

Možné zdroje financovania:

obce, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet podporených projektov	výstup	počet	NSK, prieskum
Kapacita nových zariadení	výstup	osoby	NSK, podporené projekty
Účastníci/osoby, ktoré majú priamo úžitok z projektu	výsledok	osoby	NSK, podporené projekty

STRATEGICKÁ PRIORITA 5 KVALITNÉ A INKLUZÍVNE VZDELÁVANIE

Úroveň ľudského kapitálu sa v súčasnosti stáva limitujúcim faktorom rozvoja spoločnosti. S rozbiehajúcou sa 4. priemyselnou revolúciou rastú nároky najmä na úroveň vzdelania a zručností zamestnancov. Potenciál Nitrianskeho kraja je v tejto súvislosti značne problematický. I keď sa vzdelanostná úroveň obyvateľstva v kraji za ostatných 10 rokov zlepšila (klesol podiel obyvateľstva so základným vzdelaním, vzrástol podiel vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva), ešte stále, v porovnaní s priemerom SR nedosahuje kraj želané parametre (vyšší podiel obyvateľstva so základným a stredným odborným vzdelaním bez maturity, nižší podiel obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním oproti priemeru SR). Trh práce vyžaduje najmä stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov, flexibilných, s dostatočnými pracovnými zručnosťami, ktorí sú schopní prispôbovať sa meniacim sa podmienkam. Preto je potrebné vykonať významné zásahy do celého vzdelávacieho systému, najmä v zmysle zvýšenia jeho flexibility, ako aj kvality celého vzdelávacieho procesu. Cieľom je zvýšiť vzdelanostnú úroveň obyvateľstva tak, aby lepšie zodpovedala požiadavkám trhu práce, zlepšiť dostupnosť vzdelania pre všetky skupiny obyvateľstva (najmä marginalizovaných skupín), ako aj rozvinúť a zefektívniť systém celoživotného vzdelávania reagujúceho na potreby trhu práce, ako aj meniace sa preferencie obyvateľstva. Predprimárne a primárne vzdelávanie je najvýznamnejším faktorom aktivujúcim ľudský potenciál dieťaťa pre jeho ďalší rozvoj a možnosti uplatnenia sa v živote. Z výsledkov analýz je zrejmé, že počet zariadení predprimárneho a primárneho vzdelávania v kraji je dostatočný. Problematická je kapacita týchto zariadení, v súvislosti so zavedením povinného predprimárneho vzdelávania detí v predškolskom veku, ako aj inkluzívnosť vzdelávania. Väčšina predškolských zariadení a zariadení primárneho vzdelávania v kompetencii obcí nevytvára dostatočné možnosti vzdelávania pre deti so špeciálnymi potrebami (napr. bezbariérovosť). Počet špecializovaných predškolských a školských zariadení pre deti s chronickými ochoreniami (autizmus, detská mozgová obrna a i.), ktoré by umožňovali inklúziu resp. integráciu, je nedostatok. V kontexte automatizácie pracovných miest v budúcnosti je potrebné zvyšovať zručnosti pracovnej sily a jej adaptabilitu. Významné zmeny na trhu práce zmenili mix profesií. Žiadani sú najmä kvalifikovaní pracovníci s maturitou a špecialisti s vysokoškolským vzdelaním. Trh práce vyžaduje jednak kvalifikovaných absolventov s dostatočnými zručnosťami pre rýchle zapojenie sa do pracovného procesu, ale najmä kvalifikovaných a flexibilných zamestnancov schopných prispôbovať sa technologickým zmenám prostredníctvom celoživotného vzdelávania. Meniace sa ekonomické a sociálne podmienky v spoločnosti vyvolávajú nerovnovážne stavy na trhu práce ale aj v celej spoločnosti. Tieto sa prejavujú najmä v regionálnych rozdieloch v zamestnanosti/nezamestnanosti, napätím medzi ponukou pracovných miest a schopnosťou trhu práce saturovať tieto miesta v potrebnej štruktúre a rozsahu. Obyvateľstvo je vystavené požiadavke meniť svoju kvalifikáciu v priebehu pracovného života aj niekoľko krát. Ďalším problémom je nedostatok miestnych pracovných síl v dôsledku klesajúceho počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva, čo vedie k potrebe vytvárať možnosti zamestnania pre obyvateľov v dôchodkovom veku. K tomu je nevyhnutný efektívny, flexibilný a dostupný systém celoživotného vzdelávania, ktorý bude schopný poskytovať možnosti rekvalifikačného vzdelávania ako aj záujmového vzdelávania napĺňajúceho osobné potreby a záujmy občanov

Strategická priorita	Strategický cieľ
5 Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie	5.1 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti predprimárneho a primárneho vzdelávania
	5.2 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce
	5.3 Zlepšenie možností celoživotného a záujmového vzdelávania

5.1 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti predprimárneho a primárneho vzdelávania

Strategický cieľ je zameraný na zvýšenie kapacít zariadení predprimárneho vzdelávania s ohľadom na zvyšovanie inkluzívnosti a kvality pedagogického procesu s ohľadom na špeciálne potreby detí. Podpora primárneho vzdelávania je zameraná na zvýšenie kvality vyučovacieho procesu, zvýšenie jeho inkluzívnosti a integrácie detí so špeciálnymi potrebami.

Zoznam opatrení strategického cieľa 5.1:

- 5.1.1 Rozvoj inovatívneho a alternatívneho predprimárneho a primárneho vzdelávania
- 5.1.2 Podpora inkluzívneho primárneho vzdelávania

Priorita: 5 Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie
Špecifický cieľ: 5.1 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti predprimárneho a primárneho vzdelávania
Opatrenie: 5.1.1 Rozvoj inovatívneho a alternatívneho predprimárneho a primárneho vzdelávania

Popis opatrenia:

Systém predprimárneho a primárneho vzdelávania neodráža potreby, ktoré vyplývajú z vývoja spoločnosti. Cieľom opatrenia je vytvorenie priestoru pre podporu inovácií a alternatívnych spôsobov vzdelávania detí a mládeže. Osobitný dôraz je kladený na kontinuálne vzdelávanie a rozvoj profesijných kompetencií pedagogických pracovníkov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027, Koncepcie rozvoja školstva miestnych samospráv

Väzba opatrenia na problémy kraja:

18 Primárne vzdelávanie nedostatočne odrážajúce moderné trendy (inkluzívne, alternatívne a inovatívne vzdelávanie)

Indikatívne aktivity:

- rozvoj profesijných kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov
- tvorba a úprava inovatívnych nástrojov a spôsobov vzdelávania
- uplatňovanie alternatívnych spôsobov v predprimárnom a primárnom vzdelávaní
- zabezpečenie a podpora využívania IKT v materských a základných školách

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce a iní zriaďovatelia MŠ a ZŠ

Cieľové skupiny:

deti navštevujúce materskú školu, žiaci základných škôl, zamestnanci MŠ a ZŠ, obce

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet účastníkov vzdelávania	výstup	osoby	ITMS, podporené projekty
Počet inovovaných predmetov alebo programov	výsledok	počet	ITMS, podporené projekty
Kapacita tried v nových alebo modernizovaných zariadeniach	výstup	osoby	Databáza CVTI

Priorita: 5 Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie
Špecifický cieľ: 5.1 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti predprimárneho a primárneho vzdelávania
Opatrenie: 5.1.2 Podpora inkluzívneho primárneho vzdelávania

Popis opatrenia:

Inkluzívnosť primárneho vzdelávania je v Nitrianskom kraji nedostatočná. Cieľom opatrenia je zabezpečenie dostupnosti vzdelávania pre zdravotne znevýhodnených žiakov a iné skupiny. Osobitnou cieľovou skupinou sú žiaci a dospelí, ktorí pochádzajú z MRK a najmä žijúcich v segregovaných lokalitách kraja. Súčasťou opatrenia je aj podpora žiakov a žiačok z MRK vo vzťahu k strednému vzdelávaniu, ich uplatneniu na trhu práce a tvorba programov druhej šance pre dospelých príslušníkov MRK.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027, Koncepcie rozvoja školstva miestnych samospráv

Väzba opatrenia na problémy kraja:

18 Primárne vzdelávanie nedostatočne odrážajúce moderné trendy (inkluzívne, alternatívne a inovatívne vzdelávanie)

Indikatívne aktivity:

- zabezpečenie dostupnosti základného vzdelávania pre zdravotne znevýhodnených
- zvyšovanie dostupnosti vzdelávania pre obyvateľov MRK
- podpora žiakov a žiačok z MRK vo vzťahu k strednému vzdelávaniu a následnému uplatneniu na trhu práce
- tvorba, inovácia a realizácia programov druhej šance pre dospelých príslušníkov MRK
- kariérne poradenstvo, mentorstvo a tútorstvo
- podpora novej kultúry na školách postavenej na inklúzii a wellbeingu všetkých aktérov vzdelávania
- vznik partnerstiev aktérov vo vzdelávaní na miestnej a regionálnej úrovni

Aktéri zodpovední za implementáciu:

obce a iní zriaďovatelia ZŠ

Cieľové skupiny:

žiaci základných škôl, žiaci základných škôl ohrození sociálnym vylúčením, rodičia, zamestnanci ZŠ, obce

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Kapacita tried v nových alebo modernizovaných zariadeniach	výstup	osoby	ITMS, databáza CVTI
Počet absolventov	výsledok	osoby	ITMS, databáza CVTI

5.2 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce

Strategický cieľ a opatrenia, prostredníctvom ktorých bude naplnený sú zamerané na zlepšenie technických predpokladov pre zvýšenie inkluzívnosti odborného a celoživotného vzdelávania, na zvýšenie kvality vyučovacieho procesu najmä v kontexte jeho prepojenosti s praxou prostredníctvom profesijného rozvoja učiteľov a majstrov odborného výcviku, ako aj na podporu rozvoja inkluzívneho a flexibilného praktického vyučovania v odboroch mimo domén SK RIS 2021+ (napr. zdravotníctvo, sociálne služby).

Zoznam opatrení strategického cieľa 5.2:

- 5.2.1 Zlepšenie infraštruktúry pre inkluzívne odborné a celoživotné vzdelávanie
- 5.2.2 Prepojenie vzdelávacieho systému s aplikačnou sférou
- 5.2.3 Podpora profesijného rozvoja PZ/OZ pôsobiacich v systéme OVP vrátane majstrov

- Priorita:** 5 Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie
- Špecifický cieľ:** 5.2 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce
- Opatrenie:** 5.2.1 Zlepšenie infraštruktúry pre inkluzívne odborné a celoživotné vzdelávanie

Popis opatrenia:

V Nitrianskom kraji nie je dobudovaná infraštruktúra pre poskytovanie odborného a celoživotného vzdelávania. Cieľom opatrenia je zabezpečenie infraštruktúry odborného a celoživotného vzdelávania. Osobitný dôraz je kladený na budovanie a dobudovanie priestorov pre vzdelávanie v zdravotníctve a sociálnych službách. Okrem budovania a dobudovania priestorov a infraštruktúry stredných škôl je zahrnutá aj debarierizácia škôl a školských zariadení a ich smart vybavenie.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia stredného školstva v Nitrianskom samosprávnom kraji na roky 2021 – 2027; Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021-2027; Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v stredných školách v Nitrianskom kraji; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

19 Odborné vzdelávanie nedostatočne odrážajúce moderné trendy a potreby praxe, 21 Nedostatočne využitý potenciál celoživotného vzdelávania

Indikatívne aktivity:

- budovanie a dobudovanie infraštruktúry odborného a celoživotného vzdelávania
- debarierizácia škôl a školských zariadení
- vytváranie podmienok pre začlenenie žiakov a dospelých pochádzajúcich z MRK do systému stredoškolského, odborného a celoživotného vzdelávania
- podpora digitalizácie a SMART vybavenie vzdelávacích inštitúcií

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, iní zriaďovatelia škôl, inštitúcie poskytujúce celoživotné vzdelávanie

Na úrovni NSK: Odbor školstva

Cieľové skupiny:

študenti stredných škôl, študenti stredných škôl ohrození sociálnym vylúčením, zamestnanci stredných škôl, osoby zúčastnené na aktivitách celoživotného vzdelávania, lektori a pracovníci pôsobiaci vo vzdelávaní dospelých

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), vlastné zdroje NSK, zdroje ďalších zriaďovateľov škôl a inštitúcií

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet inkluzívnych vzdelávacích programov	výstup	počet	ITMS, Databáza CVTI
Počet programov celoživotného vzdelávania	výstup	počet	ITMS, Databáza CVTI
Počet absolventov inkluzívneho odborného a celoživotného vzdelávania	výsledok	počet	ITMS, Databáza CVTI

Priorita: 5 Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie
Špecifický cieľ: 5.2 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce
Opatrenie: 5.2.2 Prepojenie vzdelávacieho systému s aplikačnou sférou

Popis opatrenia:

Prepojenie vzdelávania s aplikačnou sférou je na Slovensku stále nedostatočné. Opatrenie je venované prepojeniu týchto dvoch oblastí. Týka sa odborného vzdelávania a prípravy. Zahŕňa aktivity, ktoré pomôžu odstraňovať nedostatky a bariéry vo vzdelávaní a vstupe na trh práce. Rozvoj duálneho stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania sa začal, ale potrebuje ďalšie impulzy.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia stredného školstva v Nitrianskom samosprávnom kraji na roky 2021 – 2027; Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021 – 2027; Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v stredných školách v Nitrianskom kraji; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

19 Odborné vzdelávanie nedostatočne odrážajúce moderné trendy a potreby praxe, 20 Vysokoškolské vzdelávanie odtrhnuté od praxe

Indikatívne aktivity:

- odstraňovanie bariér vo vzdelávaní a vstupe na trh práce vrátane marginalizovaných skupín obyvateľov s osobitným zreteľom na dievčatá a ženy
- zlepšenie SMART vybavenia stredných škôl - IIT a IKT
- rozvoj duálneho stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania
- zavedenie študijných odborov na odborných školách v reakcii na potreby praxe
- zavádzanie nových foriem praktického vyučovania
- rozvoj výchovného poradenstva a prevencie a kariérového poradenstva

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, iní zriaďovatelia škôl, zamestnávateľia

Na úrovni NSK: Odbor školstva

Cieľové skupiny:

študenti stredných škôl, zamestnanci stredných škôl,

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), vlastné zdroje NSK, súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet zapojených partnerov z aplikačnej sféry	výstup	počet	ITMS, Podporené projekty
Počet inovovaných študijných programov	výsledok	počet	ITMS, Databáza CVTI

Priorita: 5 Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie
Špecifický cieľ: 5.2 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce
Opatrenie: 5.2.3 Podpora profesijného rozvoja PZ/OZ pôsobiach v systéme OVP vrátane majstrov

Popis opatrenia:

Kontinuálne vzdelávaný a zorientovaný pedagogický a odborný personál odborných škôl je základnou podmienkou kvalitného moderného odborného vzdelávania. Cieľom opatrenia je profesijný rozvoj pedagogických a odborných zamestnancov v systéme odborného vzdelávania a prípravy, rozvoj kompetencií existujúcich a budúcich učiteľov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Koncepcia stredného školstva v Nitrianskom samosprávnom kraji na roky 2021 – 2027; Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021 – 2027; Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v stredných školách v Nitrianskom kraji; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

19 Odborné vzdelávanie nedostatočne odrážajúce moderné trendy a potreby praxe

Indikatívne aktivity:

- rozvoj zručností a kompetencií existujúcich a budúcich pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, iní zriaďovatelia odborných škôl

Na úrovni NSK: Odbor školstva

Cieľové skupiny:

pedagogickí a odborní zamestnanci, majstri odborného výcviku

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), vlastné zdroje NSK, zdroje ďalších zriaďovateľov odborných škôl

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet účastníkov	výstup	osoby	ITMS, Podporené projekty
Počet účastníkov vzdelávania	výstup	osoby	ITMS, Podporené projekty
Počet inovovaných predmetov alebo programov	výsledok	počet	ITMS, Podporené projekty

5.3 Zlepšenie možností celoživotného a záujmového vzdelávania

Strategický cieľ je zameraný na vytváranie programov celoživotného vzdelávania pre potreby trhu práce (rekvalifikácie), ako aj záujmové vzdelávanie v zmysle potreby seberealizácie obyvateľstva, seniorov a rôznych špecifických skupín obyvateľstva s cieľom vytvorenia medzigeneračne súdržnej a inkluzívnej spoločnosti.

Zoznam opatrení strategického cieľa 5.3:

- 5.3.1 Vytváranie programov celoživotného a záujmového vzdelávania

Priorita: 5 Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie

Priorita:

Špecifický cieľ: 5.3 Zlepšenie možností celoživotného a záujmového vzdelávania

Opatrenie: 5.3.1 Vytváranie programov celoživotného a záujmového vzdelávania

Popis opatrenia:

Celoživotné vzdelávanie je v súčasnej situácii rýchlo meniacich sa požiadaviek na zručnosti na základe potrieb trhu práce nevyhnutnosťou. Cieľom opatrenia je vytváranie podmienok pre využitie potenciálu celoživotného vzdelávania v reakcii na potreby praxe s osobitným zreteľom na zdravotníctvo a sociálne služby. Súčasťou opatrenia je aj rozvoj záujmového vzdelávania v rôznych oblastiach.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021 – 2027; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

21 Nedostatočne využitý potenciál celoživotného vzdelávania

Indikatívne aktivity:

- vytváranie a zavedenie programov celoživotného vzdelávania v reakcii na potreby praxe
- vytváranie programov a aktivít záujmového vzdelávania
- podpora ďalšieho vzdelávania zdravotníckych zamestnancov
- podpora ďalšieho vzdelávania zamestnancov v sociálnych službách

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, iní zriaďovatelia škôl, inštitúcie poskytujúce celoživotné a záujmové vzdelávanie

Na úrovni NSK: Odbor školstva, Odbor zdravotníctva, Odbor sociálnych vecí

Cieľové skupiny:

zamestnaní, nezamestnaní, rekvalifikanti, verejnosť

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko)

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet nových a inovovaných programov	výstup	počet	ITMS, Databáza CVTI
Počet absolventov	výsledok	osoby	ITMS, Databáza CVTI

STRATEGICKÁ PRIORITA 6 SMART ROZVOJ REGIÓNU S DÔRAZOM NA PARTICIPÁCIU A SPOLUPRÁCU

Rozvoj regiónov v SR je dlhodobý problém. Napriek mnohým pokusom vlád o riešenie tohto problému, dochádza k prehlbovaniu regionálnych rozdielov v gradiente západ → východ. Príčiny sú komplexné, ale aj špecifické pre jednotlivé regióny. Jedným z vážnych problémov SR, ako uvádza správa OECD „Public administration characteristics and performance in EU 28: Slovakia“³⁶ je systém manažmentu verejnej správy, ktorý je do značnej miery centralizovaný, koherencia medzi jednotlivými riadiacimi úrovňami je nízka. Centrálny riadiaci orgán si ponecháva veľký rozsah kompetencií aj nástrojov. Samosprávy a ich územní partneri nie sú do rozhodovacích procesov dostatočne zapojení, čo je spôsobené nevhodným inštitucionálnym usporiadaním v rámci národnej regionálnej politiky, chýbajúcimi kompetenciami regionálnych aktérov, prílišnou fixáciou na externé zdroje a chýbajúcou platformou, ako aj nástrojov umožňujúcich regionálnym aktérom aktívne rozhodovať o svojom území. Túto situáciu inštitucionalizuje dosiaľ platný zákon č. 308/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a nadväzujúce zákony. V súčasnosti je v procese pripomienkovania nový Zákon o podpore regionálneho rozvoja, ktorý má túto situáciu podstatne zmeniť a inštitucionalizovať systém strategického riadenia založeného na princípoch participatívneho strategického plánovania. Vznikli tzv. „strategicko-plánovacie regióny“ (SPR), ako lokálne plánovacie subjekty. Novovzniknuté SPR však sú iba poradnými orgánmi a ich kompetencie sú aj podľa návrhu nového zákona nejasné a nedostatočné. Treba konštatovať, že lokálni aktéri, ako aj aktéri na úrovni regionálnej samosprávy chápu význam strategického participatívneho plánovania rozvoja územia a do tohto procesu sa v súčasnosti v plnom rozsahu zapojili, pričom ÚNSK v tomto procese plní dôležitú metodickú a koordinačnú funkciu. Treba však konštatovať, že na úrovni kraja je potrebné posilniť metodicko – plánovacie kapacity, ktoré budú zjednocovať a uľahčovať jednak plánovacie procesy, ale najmä interakcie medzi SPR a ÚNSK. Spolupráca aktérov v podobe iniciatív vedených komunitou či partnerstiev založených na filozofii integrovaného rozvoja je považovaná za ťahúňa rozvoja územia, najmä vidieckeho, ktorým je Nitriansky kraj typický. Je preto potrebné budovať a prehlbovať spoluprácu medzi územnou samosprávou na regionálnej a miestnej úrovni, zástupcami súkromného a neziskového sektora a využiť partnerstvo pri plánovaní a realizácii aktivít, vytvárať siete, v rámci ktorých dochádza k výmene znalostí a informácií, zdieľaniu skúseností a realizácii spoločných projektov a to nie len na obecnej, mikroregionálnej či regionálnej úrovni ale aj nadväzovaním vzťahov s cezhraničnými a medzinárodnými partnermi. Južná hranica kraja vytvára podmienky na intenzívnu cezhraničnú spoluprácu s Maďarskom. Táto spolupráca sa v súčasnosti intenzívne rozvíja, pričom jej potenciál ešte nie je vyčerpaný.

Všeobecným problémom v SR je nedostatočné využívanie SMART riešení či už technologického alebo netechnologického charakteru. Pri implementácii konceptu SMART rozvoja je nutné využiť väzby územných samospráv s územnými partnermi. Súvisiacim problémom sú možnosti vzdelávania a osvetu v oblasti riadenia, plánovania a súčasných trendov v oblasti SMART riešení pre predstaviteľov a zamestnancov územných samospráv. Prehlbovanie znalostí potenciálne zabraňuje ohrozeniam v podobe kybernetických útokov na infraštruktúru, uľahčuje aplikovanie moderných prístupov, v rámci ktorých má mať samospráva miesto iniciátora týchto procesov v území a zdroja inovácií.

Výsledky analýz taktiež poukazujú na postupný úpadok vidieckeho hospodárstva a vidieckych komunít v periférnych územiach krajov SR, vrátane Nitrianskeho kraja. Najmä v malých obciach dochádza

³⁶ OECD 2018: Public administration characteristics and performance in EU 28: Slovakia, dostupné na: file:///D:/NSK/SPR%20NR/24%20-%20KE-02-18-970-EN-N_SK.pdf

k znižovaniu dostupnosti komerčných služieb, ale aj verejných služieb (chýbajú materské škôlky, základné školy). Pre prevádzkovateľov komerčných služieb v malých obciach je z dôvodu nízkeho dopytu takéto podnikanie často nerentabilné a pre občanov sa stávajú takéto služby nedostupnými.

Jedným z riešení je budovanie miestnych ekonomických, najmä potravinových systémov, v čom má miestna aj regionálna samospráva významnú koordinačnú a mediačnú funkciu. Miestne poľnohospodárske podniky majú potenciál napomôcť riešeniu pretrvávajúcich ekonomických, sociálnych a environmentálnych problémov najmä periférnych vidieckych obcí.

Menované problémy vedú k nízkej adresnosti verejných intervencií a nízkej efektívnosti využitia verejných zdrojov. Strategickou prioritou kraja je teda spomínané problémy riešiť prostredníctvom nižšie definovaných strategických cieľov.

Strategická priorita	Strategický cieľ
6 Smart rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu	6.1 SMART regióny a obce
	6.2 Rozvoj vidieka
	6.3 Cezhraničná spolupráca
	6.4 Udržateľný mestský rozvoj funkčného územia Nitra
	6.5 Udržateľný mestský rozvoj funkčného územia Nové Zámky - Komárno
	6.6 Udržateľný rozvoj SPR na území NSK

6.1 SMART regióny a obce

Strategický cieľ má prispieť k zvýšeniu úrovne riadenia a plánovania rozvojových procesov na území kraja a taktiež k zavádzaniu SMART riešení. Má byť podporené budovanie personálnych, administratívnych a technických kapacít v oblasti plánovania a riadenia rozvoja, vytvorenie potrebných štruktúr ku koordinácii rozvojových procesov, ich facilitácií s regionálnymi aktérmi a budovanie informačnej základne potrebnej k plánovaniu a rozhodovaniu na základe dôkazov. Okrem toho má byť podporené zavádzanie SMART riešení najmä v oblasti bezpečnosti občanov a poskytovania verejných služieb. Podporené je taktiež zlepšenie IKT vybavenia a zabezpečenie pokrytia vysokokapacitných širokopásmových sietí v miestach zlyhania trhu na území kraja.

Zoznam opatrení strategického cieľa 6.1:

- 6.1.1 Koordinované plánovanie
- 6.1.2 Zvýšenie bezpečnosti občanov
- 6.1.3 Zvýšenie dostupnosti verejných služieb
- 6.1.4 Zlepšenie IKT vybavenia a konektivity vo verejných inštitúciách a zvýšenie dostupnosti vysokorychlostného internetu

Priorita: 6 SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

Špecifický cieľ: 6.1 SMART regióny a obce

Opatrenie: 6.1.1 Koordinované plánovanie

Popis opatrenia:

Pre kvalitný výkon verejných politík sú potrebné analyticko-strategické kapacity miestnych a regionálnych orgánov, ktoré sú základom strategického plánovania a otvoreného vládnutia. Opatrenie je zamerané na podporu zvýšenia počtu, rozvoja schopností a zlepšenia technického vybavenia personálnych kapacít územných samospráv vrátane kapacít verejno-súkromných partnerstiev a v komunite pôsobiacich mimovládnych neziskových organizácií alebo v komunite pôsobiacich partnerov. Dôraz bude kladený aj na zavedenie systematického prístupu k tvorbe, využitiu a zdieľaniu dát. Podporené bude aj zapojenie občianskej spoločnosti a socioekonomických partnerov do verejných politík.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027;

Väzba opatrenia na problémy kraja:

22 Nedostatočná úroveň riadenia, plánovania a nedostatočné využívanie smart riešení

Indikatívne aktivity:

- Budovanie administratívnych a analyticko-strategických kapacít
- Zvyšovanie kvality a odolnosti procesov integrovaného plánovania a riadenia
- Zavádzanie participatívnych postupov pri strategickom plánovaní, tvorbe, implementácií a hodnotení verejných politík
- Budovanie ľudských kapacít v samospráve a ich celoživotné vzdelávanie
- Budovanie kapacít a infraštruktúry v oblasti tvorby, spracovania, využívania a prepájania dát
- Budovanie dátovej základne a využívanie priestorových a otvorených dát
- Zabezpečenie otvoreného prístupu k dátam pre tretie strany
- Podpora vzdelávania a zdieľania skúseností v oblasti inteligentných miest a regiónov
- Príprava projektovej dokumentácie pre investície do rozvoja administratívnych a analyticko-strategických kapacít miestnych a regionálnych samospráv a mimovládnych neziskových organizácií

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK; obce; územné partnerstvá; RRA; subjekty neziskového sektora

Na úrovni NSK: Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

ÚNSK; obce; územné partnerstvá; RRA; subjekty neziskového sektora; predstavitelia a zamestnanci územných samospráv, RRA a územných partnerstiev; obyvatelia NSK

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), rozpočet NSK, rozpočty oprávnených prijímateľov,

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet strategických dokumentov skoncipovaných v participácii s územnými partnermi	Výsledok	Počet	ITMS, podporené projekty
Počet vzdelávacích aktivít, workshopov a školení	Výstup	Počet	ITMS, NSK
Počet datasetov dostupných v databázach NSK	Výstup	Počet	ITMS, NSK
Počet datasetov s otvoreným prístupom dostupných v databázach NSK	Výstup	Počet	ITMS, NSK

Priorita: 6 SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

Špecifický cieľ: 6.1 SMART regióny a obce

Opatrenie: 6.1.2 Zvýšenie bezpečnosti občanov

Popis opatrenia:

Účelom opatrenia je podpora budovania infraštruktúry a realizovania opatrení na predchádzanie problémových javov a napätia a zabezpečovaniu verejného poriadku, ochrany zdravia a majetku v komunitách na území NSK, keďže zvyšovanie bezpečnosti obyvateľov predstavuje jeden zo základných predpokladov rozvoja spoločnosti, kvality života obyvateľov, podnikateľského prostredia a rozvoja cestovného ruchu na území NSK. Podporované je vybudovanie príslušnej infraštruktúry (napr. kamerové systémy a uplatňovanie preventívnych opatrení zameraných na zvyšovanie bezpečnosti obyvateľov a návštevníkov NSK, zlepšenie preventívnej informovanosti rizikových skupín obyvateľstva a vypracovanie analýzy bezpečnostnej situácie, monitorovanie a vzdelávanie odborných zamestnancov v oblasti prevencie kriminality.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Regionálny akčný plán Nitrianskeho samosprávneho kraja na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2020-2022

Väzba opatrenia na problémy kraja:

22 Nedostatočná úroveň riadenia, plánovania a nedostatočné využívanie smart riešení

Indikatívne aktivity:

- Prevencia a zlepšenie schopnosti územia reagovať na sociálno-patologické javy a krízové situácie
- Zabezpečenie poradenstva a pomoci pre obeť trestných činov
- Terénna a dobrovoľnícka práca s rizikovými zložkami populácie
- Strategicko-analytické činnosti v oblasti bezpečnosti a prevencie pred sociálno-patologickými javmi a krízovými situáciami
- Budovanie SMART systémov a prvkov posilnenia bezpečnosti občanov
- Zvýšenie odolnosti a schopnosti reakcie samospráv na kybernetické hrozby
- Príprava projektovej dokumentácie pre investície do bezpečného fyzického prostredia obcí, miest a regiónov

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK; obce; neziskový sektor; organizácie štátnej správy; verejné VaV organizácie; súkromný sektor

Na úrovni NSK: Odbor sociálnych vecí, Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

NSK; obce; neziskový sektor; organizácie štátnej správy; verejné VaV organizácie; súkromný sektor; obyvatelia NSK; rizikové a marginalizované zložky populácie; predstavitelia a zamestnanci územných samospráv a neziskového sektora

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), Interreg Maďarsko – Slovensko, rozpočet NSK, rozpočty obcí, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Celkový počet spáchaných trestných činov na 1000 obyvateľov	Výsledok	Počet/1000 obyvateľov	Štatistický úrad SR
Počet realizovaných projektov zameraných na prevenciu pred sociálno-patologickými javmi	Výstup	Počet	ITMS, NSK
Počet realizovaných projektov zahŕňajúcich SMART systémy a prvky v oblasti bezpečnosti	Výstup	Počet	ITMS, NSK

Priorita: 6 SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

Špecifický cieľ: 6.1 SMART regióny a obce

Opatrenie: 6.1.3 Zvýšenie dostupnosti verejných služieb

Popis opatrenia:

Účelom opatrenia je zabezpečenie rozvoja obcí, miest a regiónu prostredníctvom modernizovania a digitalizácie verejných služieb v zmysle konceptu inteligentných miest a regiónov. Budú zavedené elektronické platformy a proaktívne elektronické služby pre vnútornú správu samosprávy, zefektívnia a skvalitnia sa služby samosprávy pre občanov a podnikateľov. Dôraz bude kladený na vývoj a zavádzanie inovatívnych, integrovaných a udržateľných technologických aj netechnologických riešení.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

22 Nedostatočná úroveň riadenia, plánovania a nedostatočné využívanie smart riešení

Indikatívne aktivity:

- Modernizácia a digitalizácia poskytovaných verejných služieb
- Vývoj a aplikácia modelových SMART riešení verejnej infraštruktúry
- Zriadenie centier zdieľaných služieb

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK; obce; verejné VaV organizácie; subjekty súkromného sektora

Na úrovni NSK: Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

NSK; obce; verejné VaV organizácie; subjekty súkromného sektora; obyvatelia NSK;

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), rozpočet NSK, rozpočty obcí, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet používateľov nových a vylepšených verejných digitálnych služieb, produktov a procesov	Výsledok	Počet	ITMS, podporené projekty
Počet elektronických služieb poskytovaných ÚNSK	Výstup	Počet	ITMS, NSK
Počet realizovaných projektov zahŕňajúci SMART systémy a prvky	Výstup	Počet	ITMS, NSK

Priorita: 6 SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

Špecifický cieľ: 6.1 SMART regióny a obce

Opatrenie: 6.1.4 Zlepšenie IKT vybavenia a konektivity vo verejných inštitúciách a zvýšenie dostupnosti vysokorýchlostného internetu

Popis opatrenia:

Opatrenie je zamerané na zabezpečenie pokrytia vysokokapacitných širokopásmových sietí v miestach zlyhania trhu, keďže ide o nevyhnutnú podmienku využívania digitálnych technológií a služieb domácnosťami a podnikmi. Rozširovanie pokrytia širokopásmovým prístupom a zvyšovanie jeho rýchlosti umožní rovnocennejší a lepší prístup k internetu. Investovať sa má najmä do pasívnej časti infraštruktúry, ktorá nebude do budúcnosti vyžadovať výmenu z dôvodu zvyšujúcich sa kapacitných alebo iných kvalitatívnych a technologických požiadaviek.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

12 Nedostatočná úroveň IKT infraštruktúry pre rozvoj digitálnej spoločnosti

Indikatívne aktivity:

- Zavádzanie vysokokapacitných širokopásmových sietí
- Pokrytie obcí a verejne dostupných miest komunitného života WiFi, vrátane zdravotníckych a vzdelávacích inštitúcií
- Budovanie pasívnej časti infraštruktúry elektronickej telekomunikačnej siete
- Modernizácia IKT infraštruktúry vo verejných budovách
- Zavádzanie optickej dátovej siete vo verejných budovách

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, obce, univerzity, aktéri súkromného sektora

Na úrovni NSK: Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

subjekty verejnej správy; prevádzkovatelia sietí elektronických komunikácií; energetické podniky; subjekty sociálno-ekonomickej interakcie; domácnosti; obyvatelia; územné samosprávy

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), rozpočet NSK, rozpočty obcí, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet domácností s prístupom k vysokokapacitnej širokopásmovej sieti	Výsledok	Počet	ITMS
Dodatočné obydlia so širokopásmovým prístupom k sieti s veľmi vysokou kapacitou	Výstup	Počet	ITMS

6.2 Rozvoj vidieka

Strategický cieľ má prispieť k zabráneniu úpadku vidieckeho hospodárstva a vidieckych komunít na území kraja. Prostredníctvom strategického cieľa má byť zabezpečená konkurencieschopnosť regiónu, pričom v rámci rozvojového procesu sa musí prihliadať na špecifiká územia kraja. Má to byť zabezpečené budovaním a upevňovaním územnej spolupráce a partnerstiev založených na prístupe zdola nahor a integrovanom prístupe k rozvoju vidieka. Podporené je taktiež prepájanie miestnych prvovýrobcov, miestnych spracovateľov potravín a miestnych spotrebiteľov prostredníctvom miestnych potravinových systémov. Okrem toho je podporený rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky a to aj prostredníctvom zavádzania SMART riešení v tejto oblasti.

Zoznam opatrení strategického cieľa 6.2:

- 6.2.1 Integrované stratégie rozvoja a územná spolupráca
- 6.2.2 Udržateľné lokálne potravinové systémy
- 6.2.3 SMART rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky

Priorita: 6 SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

Špecifický cieľ: 6.2 Rozvoj vidieka

Opatrenie: 6.2.1 Integrované stratégie rozvoja a územná spolupráca

Popis opatrenia:

Opatrenie je zamerané na rozvoj spolupráce a aktivizácie vidieckeho územia, podporu miestnych komunít a budovanie kapacít primárne medzisektorových partnerstiev. Bude podporená tvorba a implementácia stratégií integrovaného rozvoja územia na zapájanie miestnych aktérov do rozhodovania o rozvoji svojho územia. Taktiež budú aplikované nástroje Leader NSK. Dôraz bude tiež kladený na podporu participácie, aktívneho občianstva, občianskych iniciatív, komunitného organizovania, dobrovoľníctva a sieťovania aktérov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Stratégia rozvoja vidieka Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022

Väzba opatrenia na problémy kraja:

22 Nedostatočná úroveň riadenia, plánovania a nedostatočné využívanie smart riešení; 23 Postupný úpadok vidieckeho hospodárstva a vidieckych komunít; 24 Nedostatočné využitie potenciálu cezhraničnej a územnej spolupráce

Indikatívne aktivity:

- Podpora implementácie Stratégií CLLD miestnych akčných skupín na území kraja
- Podpora tvorby a implementácie stratégií integrovaného rozvoja územia územných partnerstiev
- Rozvoj spolupráce a budovanie medzisektorových partnerstiev pri strategickom plánovaní, tvorbe, implementácii a hodnotení verejných politík
- Podpora aktivít medzi-obecnej a medzi-regionálnej spolupráce v oblasti rozvoja inteligentných miest a regiónov
- Podpora činnosti združení a spolkov
- Vytváranie podmienok pre rozvoj udržateľných komunít
- Podpora aktívneho občianstva, mládežníckych organizácií a komunitných aktivít
- Príprava projektovej dokumentácie pre investície zvyšujúce kvalitu verejných politík a odolnosť demokracie prostredníctvom projektov spolupráce v komunite občianskej spoločnosti a komunity partnerov a samosprávy

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK; územné partnerstvá; obce; aktéri súkromného sektora; aktéri neziskového sektora;

Na úrovni NSK: Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

NSK; územné partnerstvá; obce; aktéri súkromného sektora; aktéri neziskového sektora; obyvatelia NSK; územné partnerstvá nepodporené v rámci SPP;

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko, Plán obnovy a odolnosti SR), Strategický plán SPP 2023 - 2027, rozpočet NSK, rozpočty obcí, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Podiel územia kraja pokrytého územnými partnerstvami	Výsledok	Podiel	Databáza ÚNSK
Počet podporených územných partnerstiev	Výstup	Počet	ITMS, NSK
Počet spoluprác s územnými partnermi	Výstup	Počet	ITMS, NSK

Priorita: 6 SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

Špecifický cieľ: 6.2 Rozvoj vidieka

Opatrenie: 6.2.2 Udržateľné lokálne potravinové systémy

Popis opatrenia:

Účelom opatrenia je budovanie udržateľných lokálnych potravinových systémov spočívajúcich v zabezpečení distribúcie potravín od miestnych prvovýrobcov a spracovateľov k miestnemu obyvateľstvu, napríklad prostredníctvom zásobovania zariadení verejnej správy ako sú školy, nemocnice či zariadenia sociálnych služieb. Podporené má byť nadviazanie a prehĺbenie spolupráce prvovýrobcov, spracovateľov a spotrebiteľov, nachádzanie a rozvoj alternatívnych odbytových kanálov, zabezpečenie priameho predaja spotrebiteľovi, miestnej formy predaja a skrátenie miestnych odbytových reťazcov.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Stratégia rozvoja vidieka Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022; Regionálna Inovačná Stratégia 2021 - 2021

Väzba opatrenia na problémy kraja:

23 Postupný úpadok vidieckeho hospodárstva a vidieckych komunit; 24 Nedostatočné využitie potenciálu cezhraničnej a územnej spolupráce

Indikatívne aktivity:

- Podpora budovania nových a rekonštrukcia a rozširovanie existujúcich kapacít na spracovanie lokálnych poľnohospodárskych surovín
- Podpora budovania nových, rekonštrukcia a rozširovanie existujúcich spoločných logistických kapacít na uskladnenie, úpravu, spracovanie a distribúciu lokálnych poľnohospodárskych surovín a potravín
- Podpora budovania krátkych odbytových reťazcov potravín
- Podpora budovania lokálnych potravinových partnerstiev

Aktéri zodpovední za implementáciu:

prvovýrobcovia, spracovatelia v poľnohospodársko-potravinárskom reťazci, NSK, obce, neziskový sektor

Cieľové skupiny:

prvovýrobcovia, spracovatelia v poľnohospodársko-potravinárskom reťazci, NSK, obce, neziskový sektor; obyvatelia NSK; stravníci jedální zariadení územných samospráv;

Možné zdroje financovania:

Strategický plán SPP 2023-2027, Interreg Maďarsko – Slovensko, rozpočet NSK, rozpočty obcí, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Objem realizovaných lokálnych poľ. produktov cez LPS	Výsledok	t	Podporované projekty
Počet zapojených poľnohospodárskych subjektov	Výstup	Počet	ITMS
Počet pilotných lokálnych potravinových partnerstiev na území kraja	Výstup	Počet	ITMS

Priorita: 6 SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu
Špecifický cieľ: 6.2 Rozvoj vidieka

Opatrenie: 6.2.3 SMART rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky

Popis opatrenia:

Opatrenie je cieleňé na podporu rozvoja vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky. Podporená bude certifikácia ubytovacích a stravovacích služieb a podpora regionálnych značiek kvality. Dôraz bude kladený na podporu SMART riešení a sieťovania aktérov cestovného ruchu. Použitý bude nástroj Leader NSK na podporu regionálnych značiek kvality.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Stratégia rozvoja vidieka Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022; Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu v NSK na roky 2014 – 2020; Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027

Väzba opatrenia na problémy kraja:

23 Postupný úpadok vidieckeho hospodárstva a vidieckych komunít; 24 Nedostatočné využitie potenciálu cezhraničnej a územnej spolupráce

Indikatívne aktivity:

- Podpora certifikácie ubytovacích a stravovacích služieb vo vidieckom cestovnom ruchu
- Podpora regionálnych značiek kvality
- Podpora SMART riešení a sieťovania vo vidieckom cestovnom ruchu

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, obce, územné partnerstvá, subjekty súkromného sektora, subjekty neziskového sektora
Na úrovni NSK: Odbor cestovného ruchu; Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

NSK, obce, územné partnerstvá, subjekty súkromného sektora, subjekty neziskového sektora; občania NSK; návštevníci NSK; držitelia regionálnych značiek kvality

Možné zdroje financovania:

Strategický plán SPP 2023 - 2027; rozpočet NSK, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet návštevníkov podporovaných lokalít	Výsledok	Počet	Podporené projekty, NSK
Počet udelených certifikátov ubytovacích a stravovacích zariadení	Výstup	Počet	NSK
Počet podporených držiteľov značiek kvality	Výstup	Počet	NSK
Počet realizovaných projektov zahŕňajúcich SMART systémy a prvky vo vidieckom cestovnom ruchu	Výstup	Počet	NSK

6.3 Cezhraničná spolupráca

Strategický cieľ má prispieť k lepšiemu využitiu potenciálu cezhraničnej spolupráce kraja a to prostredníctvom budovania a upevňovania cezhraničných a medzinárodných partnerstiev jednak v rámci aktivít územných samospráv ale aj ďalších aktérov a partnerstiev na území kraja. V rámci budovania a rozvoja efektívnej medzinárodnej a cezhraničnej spolupráce budú aktivity orientované na ich rozvoj v oblasti SMART miest a regiónov, využitie kultúrnohistorického potenciálu kraja, na rozvoj inštitucionálnej spolupráce zahraničných vzťahov a na rozvoj služieb v rôznych oblastiach, napr. verejná správa, školstvo, zdravotníctvo, sociálna starostlivosť.

Zoznam opatrení strategického cieľa 6.3:

- 6.3.1 Podpora medzinárodnej, cezhraničnej a medziregionálnej spolupráce

Priorita: 6 SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

Špecifický cieľ: 6.6 Cezhraničná spolupráca

Opatrenie: 6.3.1 Podpora medzinárodnej, cezhraničnej a medziregionálnej spolupráce

Popis opatrenia:

Keďže jedným z identifikovaných problémov kraja je nedostatočné využitie potenciálu cezhraničnej spolupráce, toto opatrenie je cieleňé na jej podporu. Podporované sú vo všeobecnosti účasti aktérov na území NSK v medzinárodných sieťach, platformách, projektoch a partnerstvách a taktiež špecificky nadväzovanie a upevňovanie zahraničnej spolupráce regionálnej a miestnych samospráv. Opatrenie je taktiež zamerané špecificky na cezhraničnú spoluprácu v oblasti rozvoja inteligentných miest a regiónov, čo má dopomôcť k vývoju a zavádzaniu inovatívnych, integrovaných a udržateľných riešení.

Väzba opatrenia na strategické dokumenty kraja:

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027; Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu v NSK na roky 2014 - 2020

Väzba opatrenia na problémy kraja:

24 Nedostatočné využitie potenciálu cezhraničnej a územnej spolupráce

Indikatívne aktivity:

- Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti rozvoja inteligentných miest a regiónov
- Účasť v medzinárodných sieťach, platformách, projektoch a partnerstvách
- Spolupráca a twinning so samosprávami zo zahraničia

Aktéri zodpovední za implementáciu:

NSK, obce, územné partnerstvá, aktéri súkromného sektora, aktéri neziskového sektora; verejné VaV organizácie

Na úrovni NSK: Odbor cestovného ruchu; Odbor strategických činností

Cieľové skupiny:

NSK, obce, územné partnerstvá, aktéri súkromného sektora, aktéri neziskového sektora; verejné VaV organizácie

Možné zdroje financovania:

Zdroje EÚ (Program Slovensko), Interreg Maďarsko - Slovensko, URBACT IV, Interact IV, ESPON 2020, rozpočet NSK, rozpočty obcí, iné verejné a súkromné zdroje

Ukazovatele výstupu a výsledku:

Názov	Typ	Merná jednotka	Zdroj údajov
Počet partnerov zapojených do projektov so zahr. účasťou	Výsledok	Počet	ITMS
Počet projektov so zahraničnou účasťou v oblasti inteligentných miest a regiónov, v ktorých NSK vystupuje ako partner	Výstup	Počet	NSK
Počet spoluprác so samosprávami zo zahraničia	Výstup	Počet	ITMS

6.4 Udržateľný mestský rozvoj funkčného územia Nitra

Územie UMR Nitra tvorí jadrové mesto krajského významu Nitra a 26 obcí jeho zázemia, v ktorom prebiehajú intenzívne interakcie a medzikomunálna spolupráca. Rozvojový potenciál udržateľného mestského rozvoja funkčného územia Nitra vytvára podmienky pre rozvoj inovatívnej a konkurencieschopnej ekonomiky a lepšie využívanie miestnych zdrojov, rozvoj cestovného ruchu, zlepšenie kvality životného prostredia a jeho adaptáciu na zmenu klímy, efektívnejšie využívanie dopravy a energetických zdrojov ako aj pre rozvoj udržateľných komunít, kvalitnejšie a dostupnejšie služby pre občanov.

Kľúčové témy pre udržateľný mestský rozvoj funkčného územia Nitra:

- Inovatívna, udržateľná a konkurencieschopná ekonomika (Inovatívne mesto)
 - Transformácia ekonomiky na obehovú ekonomiku vrátane manažmentu odpadov
 - Vybudovanie udržateľnej miestnej ekonomiky založenej na inovatívnej ekonomike a lepšom využívaní miestnych zdrojov v rámci „veľkého“ mestského regiónu s presahom na okolitý vidiek
 - Kreovanie komplexného balíka služieb cestovného ruchu
- Životné prostredie, ekosystémové služby a zelená infraštruktúra (Ekologické mesto)
 - Zelená infraštruktúra, a využitie potenciálu ekosystémových služieb v mestskom regióne udržateľným spôsobom
 - Adaptabilita na zmenu klímy mestského regiónu
- Energetika, dopravná a technická infraštruktúra (Prepojenejšie mesto)
 - Dobudovanie systému obsluhy obyvateľstva technickou infraštruktúrou
 - Budovanie a rozvoj mobility obyvateľstva vrátane dopravnej infraštruktúry v súlade so schváleným Plánom udržateľnej mobility mesta Nitra
 - Podpora energetickej efektívnosti a udržateľného energetického mixu v regióne
- Rozvoj udržateľných komunít a ich kvality života (Sociálnejšie mesto bližšie k občanom)
 - Efektívny mestský región - podpora kapacít samospráv
 - Dobudovanie a modernizácia systému obsluhy obyvateľstva sociálnou, vzdelávacou, a voľnočasovou infraštruktúrou
 - Pilotná a modelová tvorba, zavádzanie a overovanie projektov/programov v oblasti sociálneho inovátorstva a občianskej spoločnosti

6.5 Udržateľný mestský rozvoj funkčného územia Nové Zámky – Komárno

Územie UMR Nové Zámky – Komárno tvoria dve mestá okresného významu Nové Zámky a Komárno, ďalej mesto Hurbanovo a obec Bajč. Hlavný rozvojový potenciál predstavujú dve mestá Nové Zámky a Komárno. Jadrovým mestom UMR Nové Zámky - Komárno je mesto Nové Zámky. Potenciál funkčného územia UMR Nové Zámky – Komárno spočíva predovšetkým vo výhodnej polohe a dobrom dopravnom spojení sídiel, vhodných podmienkach pre rozvoj podnikateľského prostredia, v prírodnom, kultúrnom a historickom bohatstve regiónu, čiastočne vybudovanej environmentálnej infraštruktúre a v rozšírení športových a kultúrnych zariadení a podujatí. Potenciál UMR NZ - KN zohľadňuje jeho pozíciu v celoštátnych strategických dokumentoch a zároveň vnútorné špecifiká regiónu.

Kľúčové témy pre udržateľný mestský rozvoj funkčného územia Nové Zámky – Komárno:

- Kvalitný život pre všetkých - moderné a inteligentné verejné služby
 - Poskytnúť moderné a inovatívne verejné služby a zvýšiť kvalitu života obyvateľov

- Inteligentná a moderná doprava
 - Zvýšiť kvalitu dopravnej dostupnosti a obslužnosti
- Ekologický región a inteligentné odpadové hospodárstvo
 - Zelená a nízkouhlíková mestská funkčná oblasť
 - Moderné odpadové hospodárstvo
- Odborné a administratívne kapacity pre prípravu a riadenie Integrovanej územnej stratégie UMR Nové Zámky – Komárno
 - Vytvoriť analyticko-strategickú plánovaciu a koordinačnú platformu UMR

6.6 Udržateľný rozvoj SPR na území NSK

Územie Nitrianskeho kraja tvorí 7 strategicko-plánovacích regiónov a 2 územia udržateľného mestského rozvoja (UMR), v rámci ktorých začali aktéri jednotlivých miest a obcí úzko kooperovať. Táto kooperácia sa výrazne prejavila pri formulovaní priorít, cieľov SPR a príprave integrovaných územných investícií na ich území. V rámci procesu prípravy a spracovania PHRSR NSK formulovali jednotlivé SPR priority a strategické ciele špecifické pre územie jednotlivých SPR a UMR. V rámci strategického cieľa 6.6 Udržateľný rozvoj SPR na území NSK sú spracované ako kľúčové témy pre ďalší rozvoj strategicko-plánovacích regiónov, ktoré reflektujú ich aktuálne výzvy. Zdrojom informácií boli vstupné správy SPR spracované v roku 2020, ktoré sa postupne v priebehu spracovania PHRSR NSK (až do júna 2022) dopĺňali a aktualizovali. Uvedené kľúčové témy sú zároveň zakomponované v časti C.5 Územná prioritizácia – územná a tematická koncentrácia, z ktorej sú zrejme aj vzájomné prieniky kľúčových tém jednotlivých SPR so strategickými cieľmi celého územia NSK.

A) Kľúčové témy SPR Komárno

- Spolupráca podnikateľského sektora a vzdelávacích inštitúcií vrátane podpory duálneho vzdelávania, cieleňá pomoc miestnym MSP, podpora ich sieťovania.
- Zmierňovanie dopadov klimatických zmien, komplexné riešenie systému zásobovania energiami a odpadového hospodárstva.
- Rozvoj súdržných komunít, zdravotnej a sociálnej infraštruktúry, mestského a ekoturizmu cezhraničného územia SK - HU.

B) Kľúčové témy SPR Levice

- Efektívna kapitalizácia územných zdrojov a polohového potenciálu:
 - Zvýšiť počet návštevníkov územia regiónu
 - Zvýšiť počet miestnych podnikateľov
- Dostupné, kvalitné a efektívne služby:
 - Zlepšiť občiansku vybavenosť, infraštruktúru obcí a miest
 - Zlepšiť dostupnosť sociálnych a zdravotných služieb
 - Posilnenie územného princípu a rozvoja komunít
- Dopravná prepojenosť regiónu:
 - Zlepšiť dopravnú prepojenosť, statickú dopravu a technickú dopravnú infraštruktúru obcí a miest
 - Zlepšiť cezhraničnú mobilitu
 - Zvýšiť podiel mobility na báze ekológie v regióne
- Život na vidieku v súlade s prírodou
 - Zlepšiť manažment prírodných zdrojov

- Zvýšiť mieru separácie, recyklácie a spracovania odpadu
- Zvýšiť ekologické povedomie pre rozvoj zeleného regiónu

C) Kľúčové témy SPR Nitra

- Inovatívna a udržateľná ekonomika
 - Podpora udržateľného priemyslu a služieb inovatívnym a efektívnym zhodnocovaním zdrojov
 - Podpora poľnohospodárstva a potravinárstva posilnením regionálnych spracovateľských a odbytových kapacít
 - Rozvoj cestovného ruchu zhodnotením prírodného potenciálu, kultúrneho a historického dedičstva
- Kvalitné efektívne služby a moderná infraštruktúra
 - Zabezpečiť dostupnosť kvalitnej a efektívnej technickej infraštruktúry
 - Zlepšenie občianskej vybavenosti a vzhľadu miest a obcí
 - Podpora kultúrneho, voľnočasového a rekreačného fondu
- Dostupnosť a prepojenosť regiónu
 - Zlepšenie prepojenia, kvality a bezpečnosti dopravy
 - Rozvoj a zvyšovanie podielu ekologickej a udržateľnej mobility
- Ekologický zelený región
 - Zefektívnenie a zhodnotenie systému odpadového hospodárstva
 - Podpora zelenej infraštruktúry a krajiny tvorby
 - Zlepšenie integrovaného manažmentu prírodných zdrojov
- Funkčné a súdržné komunity
 - Zlepšiť kvalitu a dostupnosť sociálnych, zdravotných a vzdelávacích služieb
 - Rozvoj udržateľných komunít ako prostriedku zachovania identity a hodnôt miestneho spoločenstva
 - Vybudovanie efektívneho systému manažmentu komunít

D) Kľúčové témy SPR Nové Zámky

- Zabezpečenie prístupu k pitnej vode a zvyšovanie miery odvádzania a čistenia odpadových vôd prostredníctvom dobudovanie absentujúcej infraštruktúry vodného hospodárstva
- Rozvoj cestovného ruchu s dôrazom na podporu rozvoja atraktivít v kľúčových lokalitách a dobudovanie siete cyklotrás, adresujúcich problém turistickej i pracovnej mobility
- Zvyšovanie miery súdržnosti miestnych komunít a podpora kultúrno-športových, voľnočasových aktivít v miestnych komunitách
- Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb, deinštitucionalizácia sociálnych služieb a podpora rozvoja sociálneho podnikania
- Rozvoj inkluzívneho vzdelávania, bývania a aktívne začleňovanie rómskych komunít
- Rast konkurencieschopnosti ekonomiky SPR prostredníctvom budovania územných nástrojov podpory start-upov a podnikov s inovačným potenciálom
- Rozvoj obehovej ekonomiky, dobudovanie chýbajúcej infraštruktúry pre nakladanie s odpadmi a prístup k technológiám pre ich opätovné zhodnocovanie
- Zavádzanie SMART komunikačných prvkov v obciach a eliminácia bezpečnostných rizík prostredníctvom zavádzania SMART technológií

E) Kľúčové témy SPR Šaľa

- Zlepšiť ponuku, kvalitu a dostupnosť sociálnych, zdravotných a ošetrovateľských služieb pre obyvateľov regiónu

- Podpora zdravotného štýlu obyvateľov, všestranný rozvoj regionálnej a miestnej športovej a voľnočasovej infraštruktúry
- Zlepšenie podmienok pre zvýšenie podielu separovaného komunálneho odpadu, modernizácie základnej infraštruktúry pre zhodnocovanie odpadov v regióne
- Zvyšovanie efektivity energetických systémov, zvyšovanie energetickej účinnosti verejných budov v regióne
- Rozvoj komunitného života v regióne
- Prevencia negatívnych spoločenských javov a vytváranie bezpečného fyzického prostredia obcí, miest v regióne
- Adaptácia prostredia miest a obcí regiónu na klimatické zmeny
- Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a zavedenie zmien v organizácii dopravy (v meste Šaľa), zvýšenie kvality a bezpečnosti v segmente municipálnych komunikácií
- Rozvoj cyklo dopravy v meste Šaľa a okolí a dobudovanie aj rekreačných cyklistických trás v regióne
- Podpora ostatnej infraštruktúry spojenej s kultúrnymi a prírodnými aktivitami regiónov
- Dobudovanie vodovodov a kanalizácií
- Podpora budovania inteligentných miest a regiónov

F) Kľúčové témy SPR Topoľčany

- Uchovanie kvality životného prostredia a zlepšenie infraštruktúry a vybavenosti obcí
 - Zlepšenie vzhľadu obcí a skvalitňovanie drobnej infraštruktúry s dôrazom na zvýšenie kvality krajiny a hodnoty vidieckeho prostredia
 - Zvýšenie územnej prepojenosti, kvality a bezpečnosti dopravy
 - Dobudovanie komunikácií vrátane cyklotrás a cyklochodníkov
 - Dobudovanie základnej vybavenosti v obciach – napr. kanalizácie a ČOV
- Rozvoj podnikania a tvorbu pracovných miest v oblasti cestovného ruchu, poľnohospodárstva a miestnych služieb
 - Podpora podnikania v oblasti poľnohospodárstva, výroby, služieb a remesiel pri efektívnom využití zdrojov a potenciálu mestského aj vidieckeho prostredia
 - Rozvoj podnikania v cestovnom ruchu
 - Posilnenie mikro a malých podnikov v oblasti výroby a služieb s dôrazom na tvorbu pracovných miest
- Rozvoj vzájomnej spolupráce na miestnom rozvoji a zachovanie prírodného a kultúrneho dedičstva
 - Rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a prezentácie územia
 - Vyvážený rozvoj celého územia regiónu (SPR)
 - Eliminácia rozdrobenosti pozemkového vlastníctva
- Zhodnocovanie sociálnych, komunitných a kultúrnych zdrojov
 - Zlepšenie kvality a zvyšovanie kapacity zariadení komunitných a sociálnych služieb
 - Podpora kultúrneho, voľnočasového a rekreačného fondu ako prostriedku zachovania identity a hodnôt miestneho spoločenstva
 - Podpora komunitných centier, klubov a organizácií
- Skvalitnenie a rozvoj základnej infraštruktúry s dôrazom na udržateľné životné prostredie
 - Dobudovanie zelenej infraštruktúry
 - Modernizácia školskej, sociálnej a zdravotnej infraštruktúry
 - Efektívne nastavenie nakladania s odpadmi

G) Kľúčové témy SPR Zlaté Moravce

- Zlepšiť dostupnosť bezpečnej pitnej vody obyvateľom regiónu a zvýšiť kvalitu životného prostredia v regióne dobudovaním infraštruktúry na nakladanie s odpadovými vodami
- Zvýšiť atraktivitu regiónu pre návštevníkov cestovného ruchu a podporiť komunitný rozvoj
- Zlepšiť stav životného prostredia v regióne zavedením a rozšírením efektívnych systémov triedenia odpadu
- Podporiť adaptáciu sídiel regiónu na zmenu klímy.
- Zvýšiť kvalitu a dostupnosť zdravotných a sociálnych služieb pre obyvateľov regiónu
- Zvýšiť bezpečnosť obyvateľov v regióne (realizáciou preventívnych opatrení na ochranu pred povodňami a posilnením bezpečnosti pred negatívnymi spoločenskými javmi s využitím SMART technológií)
- Rozvoj inkluzívneho vzdelávania, bývania a aktívne začleňovanie rómskych komunít
- Zlepšiť dopravnú obslužnosť a udržateľnú mobilitu regiónu, vrátane rozvoja nemotorovej dopravy
- Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov v regióne
- Rast konkurencieschopnosti ekonomiky SPR prostredníctvom budovania územných nástrojov podpory start-upov a podnikov s inovačným potenciálom

C.4 Väzba na priority EÚ, národné priority a súlad s krajskými koncepciami

Agenda 2030

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja NSK reflektuje Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj. Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj je súhrnom globálnych záväzkov, ktorými medzinárodné spoločenstvo reaguje na najzávažnejšie výzvy súčasnosti. Agenda 2030 bola prijatá členskými štátmi Organizácie Spojených národov v roku 2015 a vyzýva štáty k spoločnému koordinovanému postupu pri riešení globálnych výziev. V podmienkach Slovenska je na národnej úrovni za implementáciu Agendy 2030 zodpovednosť rozdelená medzi Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky a Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Slovensko implementuje Agendu 2030 prostredníctvom jej integrácie do všetkých verejných politík na národnej, regionálnej, ale aj miestnej úrovni. Implementácia Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj predpokladá vytvorenie nového strategického rámca, ktorý zastreší všetky otázky súvisiace s jej implementáciou. Týmito dokumentami sú Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 a Národný investičný plán.

Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030

Do Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja NSK sa taktiež premietajú ciele Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030. Tento dokument je základným implementačným dokumentom plnenia národných priorít Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj Organizácie spojených národov v Slovenskej republike. Zároveň plní úlohu Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR v zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja. Jej obsah je v plnom súlade s medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky v oblasti udržateľného rozvoja v jeho ekonomickom, environmentálnom a sociálnom rozmere. V tomto dokumente je definovaná hierarchia výziev, problémov, priorít a cieľov rámcujúcich rozvoja SR do roku 2030 zahŕňajúc transformáciu ekonomiky na zelenú, vedomostne založenú ekonomiku, ako aj spoločnosti na občiansku demokratickú spoločnosť. Tento dokument obsahuje štruktúru Integrovaných rozvojových programov, ich cieľov

a čiastkových cieľov. Ich súlad a prepojenie s prioritami a cieľmi Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja NSK je znázornený v tabuľke nižšie.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja NSK je v súlade v súčasnosti platnými koncepciami a inými dokumentmi na úrovni kraja. Obsah jednotlivých dokumentov bol braný do úvahy pri formulácii opatrení v rámci intervenčnej logiky, pričom ide o nasledujúce dokumenty:

- Koncepcia rozvoja kultúry Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2008-2015
- Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2018 – 2023
- Koncepcia stredného školstva v Nitrianskom samosprávnom kraji na roky 2021 – 2027
- Regionálna Inovačná Stratégia 2021-2027
- Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v stredných školách v Nitrianskom samosprávnom kraji pre školský rok 2022/2023
- Regionálny Akčný Plán Nitrianskeho samosprávneho kraja na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2021-2022
- Regionálny plán udržateľnej mobility NSK
- Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027
- Stratégia rozvoja cyklotrás v NSK na roky 2021 – 2027
- Stratégia rozvoja vidieka Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022
- Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu v NSK na roky 2014 – 2020
- Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja

Priorita PHRSR	Strategický cieľ PHRSR	Cieľ integrovaného rozvojového programu Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030	Čiastkový cieľ v rámci integrovaného rozvojového programu Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030
1. Konkurencieschopná znalostná ekonomika	1.1. Zvyšovanie inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzi-sektorovej spolupráce	II.1 Podporiť rozvoj silných inovačne založených regionálnych ekonomík	1. Prepojiť výskum, inovácie a výrobu v inovačných klastroch v doménach špecializácie definovaných v Stratégii inteligentnej špecializácie (RIS3) s dôrazom na transfer inovácií do regionálnych ekonomík efektívne a udržateľne zhodnocujúcich disponibilné ľudské a prírodné zdroje; 2. Prepojiť akademický, priemyselný a verejný sektor a občiansku spoločnosť v regionálnych a doménových inovačných klastroch a ich spoluprácu na špičkovom medzinárodnom inovačne orientovanom výskume v rámci európskeho výskumného priestoru (ERA), podporiť účasť výskumných kapacít a inštitúcií v medzinárodných schémach a programoch napríklad Horizont Európa;
		II.2 Dobudovať infraštruktúru inovačne založenej zelenej ekonomiky	1. Aktívne podporovať rozvoj podnikania smerom k zvyšovaniu pridanej hodnoty produktov a uzatváraniu hodnotových reťazcov kľúčových výrobkov. Podporovať podnikateľské vzdelávanie, nové biznis modely, zakladanie a rast malých podnikov a koordináciu komplexných lokálnych produktov a regionálne uzavretých cyklov;
		II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	10. Podporiť rozvoj zdieľanej ekonomiky najmä v oblasti prenájmu tovarov a zdieľania služieb zo strany obyvateľov a podnikateľov; 12. Podporiť vytvorenie regionálnych komunitných fondov zhodnocujúcich akumulovaný regionálny kapitál investíciami v rámci podpory rozvoja domácej regionálnej ekonomiky; 13. Podporovať zelené inovácie, spoluprácu slovenských i zahraničných vysokých škôl, vedeckých pracovísk, súkromného a tretieho sektora a miest a obcí. Zároveň zvýšiť podiel zelených investícií a zabezpečiť, aby zelené verejné obstarávanie tvorilo 70 % z celkového množstva aj hodnoty zákaziek vo verejnom obstarávaní do roku 2030;
		III.2. Posilniť ekonomickú udržateľnosť komunit obcí, miest a regiónov	1. Prepojiť odvetvové politiky štátu, zaviesť nástroje pre systematickú podporu medziobecnej spolupráce tak v oblasti spoločného výkonu originálnych kompetencií, ako aj v prostredí spoločného výkonu verejnosprospešných činností, čo v sebe prinesie benefity v podobe podpory lokálnej hospodárskej politiky, priameho dosahu samospráv na efektívnejšie zabezpečovanie verejnosprospešných činností a teda mnohých verejných služieb v záujme posilnenia ekonomickej udržateľnosti územných komunit vybudovaním silných miestnych a regionálnych ekonomík založených aj na princípoch obehového hospodárstva; 2. Stabilizovať pracovné miesta v regiónoch vybudovaním kvalitnej verejnej technickej, dopravnej a výskumno-vývojovej infraštruktúry podporujúcej ekonomicke zhodnotenie lokálneho/regiónálneho ľudského a prírodného kapitálu a vysokú pridanú hodnotu regionálneho produktu; 3. Zvýšiť podiel zamestnaných pracujúcich z domu; 4. Podporiť sebestačnosť regiónov a odolnosť ich trhu práce voči vonkajším otrasom uzatváraním cyklov dizajn – prvovýroba – spracovanie – distribúcia – spotreba – opätovné použitie – recyklácia v rámci regiónov SR;
	1.2. Rast konkurencieschopnosti a udržateľnosti priemyselnej výroby	II.1 Podporiť rozvoj silných inovačne založených regionálnych ekonomík	1. Prepojiť výskum, inovácie a výrobu v inovačných klastroch v doménach špecializácie definovaných v Stratégii inteligentnej špecializácie (RIS3) s dôrazom na transfer inovácií do regionálnych ekonomík efektívne a udržateľne zhodnocujúcich disponibilné ľudské a prírodné zdroje; 4. Venovať špeciálnu pozornosť transformácii automobilového priemyslu smerom k nízkoemisnej doprave;
	1.3. Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektoru	II.1 Podporiť rozvoj silných inovačne založených regionálnych ekonomík	3. Zvýšiť pridanú hodnotu regionálneho produktu a podporiť spracovanie a využitie domácich produktov s vysokou pridanou hodnotou z poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a ťažby nerastných surovín na domácom trhu; 5. Podporiť rozvoj kultúrneho a kreatívneho priemyslu osobitne vo väzbe na zvýšenie pridanej hodnoty v pôdohospodárstve, priemysle a udržateľnom cestovnom ruchu; 6. Iniciovat a podporiť zmenu orientácie poľnohospodárstva a lesného hospodárstva na produkty s vyššou pridanou hodnotou najmä vo väzbe na rastlinnú a živočíšnu výrobu a vo zvýšenej miere podporovať ekosystémové služby poskytované poľnohospodárskymi a lesnými ekosystémami v súlade so zásadami udržateľného hospodárstva a udržateľného biohospodárstva; 7. Využiť prevenciu a adaptáciu na zmenu klímy pre vývoj a výrobu nových produktov technológií, procesov a služieb v sektore pôdohospodárstva, priemyselnej výroby, či udržateľného cestovného ruchu;
		II.2 Dobudovať infraštruktúru inovačne založenej zelenej ekonomiky	1. Aktívne podporovať rozvoj podnikania smerom k zvyšovaniu pridanej hodnoty produktov a uzatváraniu hodnotových reťazcov kľúčových výrobkov. Podporovať podnikateľské vzdelávanie, nové biznis modely, zakladanie a rast malých podnikov a koordináciu komplexných lokálnych produktov a regionálne uzavretých cyklov;
		II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	8. Maximalizovať pokrytie domáceho dopytu po produktoch a službách vlastnou regionálnou produkciou, predovšetkým v oblasti potravinárskej produkcie, energetiky a oblasti služieb vrátane udržateľného cestovného ruchu a pôdohospodárstva;

		III.2. Posilniť ekonomickú udržateľnosť komunití obcí, miest a regiónov	4. Podporiť sebestačnosť regiónov a odolnosť ich trhu práce voči vonkajším otrasom uzatváraním cyklov dizajn – prvovýroba – spracovanie – distribúcia – spotreba – opätovné použitie – recyklácia v rámci regiónov SR; 5. Podporiť zdieľanú ekonomiku hlavne v oblasti dopravy, zdieľaní spoločných služieb a tovarov;
	1.4. Zvýšenie využitia endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu	I.6 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment kultúrnych zdrojov	3. Zvýšiť konkurencieschopnosť Slovenskej republiky v rámci cestovného ruchu – zatriktívniť lokality kultúrneho dedičstva a ich previazanosť na budovanie doplnkových služieb v rámci udržateľného kultúrneho turizmu; 4. Zvýšiť rast spotreby kultúry na Slovensku;
		II.1 Podporiť rozvoj silných inováčne založených regionálnych ekonomík	5. Transformovať energetický sektor smerom k decentralizovanej výrobe s využitím obnoviteľných zdrojov energie, akumulačných kapacít a inteligentného riadenia výroby a spotreby (smart grid).
		II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	8. Maximalizovať pokrytie domáceho dopytu po produktoch a službách vlastnou regionálnou produkciou, predovšetkým v oblasti potravinárskej produkcie, energetiky a oblasti služieb vrátane udržateľného cestovného ruchu a pôdohospodárstva; 9. Podporovať rozvoj udržateľného cestovného ruchu, najmä prírodného cestovného ruchu, ekologického cestovného ruchu (napr. pozorovanie zvierat, interpretácia hodnôt a pod.);
2. Kvalitné a čisté životné prostredie	2.1. Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky	I.5 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment prírodných zdrojov	5. Znížiť množstvo skládkovaných komunálnych odpadov na menej ako 10 % z celkového množstva vzniknutého komunálneho odpadu (do roku 2035) a zvýšiť mieru prípravy na opätovné použitie a mieru recyklácie na 60 % podľa legislatívy Európskej únie v oblasti odpadového hospodárstva a zaviesť opatrenia na predchádzanie vzniku odpadov a tak každoročne znižovať celkové množstvo vyprodukovaných komunálnych a aj priemyselných odpadov; 6. Zvýšiť podiel organických hnojív, ktoré pochádzajú zo spracovania triedeného biologicky rozložiteľného komunálneho odpadu (BRKO) a ich aplikáciu v poľnohospodárstve;
		II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	1. Podporiť orientáciu ekonomiky na efektívne zhodnotenie a opätovné používanie vlastných zdrojov regiónu a rozvoj obehovej ekonomiky (maximalizácia efektívnosti využívania materiálových zdrojov, podpora nových „obehových“ obchodných modelov a zodpovedného spotrebiteľského správania, dôraz na predchádzanie vzniku odpadu, zvýšenie miery triedenia a recyklácie odpadov na komunálnej úrovni, podpora opätovného používania výrobkov v súlade s programom odpadového hospodárstva SR a s programom predchádzania vzniku odpadu a podpora trhu s druhotnými surovinami);
	2.2. Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva	I.5 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment prírodných zdrojov	11. Vytvoríť a implementovať ucelený plán integrovaného riadenia povodí, vrátane posilnenia vodozádržnej schopnosti krajiny, ktorého predmetom bude aj prevencia povodní, sucha a nedostatku vody v súlade s adaptačnými opatreniami na zmiernenie negatívnych dôsledkov zmeny klímy;
		II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	5. Zvýšiť podiel obcí pripojených na verejnú kanalizáciu v zaostávajúcich regiónoch, rozšíriť a zvýšiť hydraulickú kapacitu stokových sietí v aglomeráciách väčších ako 2,000 ekvivalentných obyvateľov (EO); 6. Podporiť výstavbu stokových sietí a čistiarní odpadových vôd v aglomeráciách do 2,000 EO, nachádzajúcich sa v chránených vodohospodárskych oblastiach (CHVO);
		III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunit	1. Zabezpečiť environmentálne udržateľné a fyzicky a sociálne dostupné služby verejnej technickej infraštruktúry vrátane dodávok energií, tepla, zásobovania vodou, kanalizácie a likvidácie odpadových vôd a zberu a zhodnotenia komunálneho odpadu vo všetkých regiónoch a obciach so zohľadnením ich špecifik pri návrhu špecifických technických riešení a potrieb technickej infraštruktúry, vrátane riešenia špecifik a potrieb technickej infraštruktúry a služieb pre marginalizované rómske komunity, s uplatňovaním princípov desegregácie;
	2.3. Sanácia environmentálnych záťaž	II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	10. Podporovať sanáciu environmentálnych záťaž, ktoré predstavujú závažné riziko pre ľudské zdravie, osobitne v priestoroch urbanistických sídiel alebo horninové prostredie, podzemnú vodu a pôdu; 11. Znižovať znečistenie ovzdušia predovšetkým z priemyslu, energetiky, lokálnych kúrenísk a dopravy a v rámci rozvoja a informovanosti obyvateľstva podporiť vznik nových monitorovacích staníc kvality ovzdušia.
	2.4. Ochrana voči živelným pohromám a zmierňovanie dopadov klimatickej zmeny	I.5 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment prírodných zdrojov	12. Zvýšiť podiel súvislých porastov nelesnej stromovej a krovinej vegetácie v mestách a znížiť zábery nezastavanej plochy na minimálne o 50 % do roku 2030 v porovnaní s rokom 2019, a vytvoríť aspoň na 10 % poľnohospodárskej plochy krajinné prvky s vysokým stupňom diverzity; 13. Zvýšiť plochy pôdy s ekologickou poľnohospodárskou výrobou na úroveň 16 %, čo predstavuje ambiciózný nárast oproti terajšiemu dlhoročnému stavu (10 %), a tak sa priblížiť k ambíciám stanoveným v stratégiách EÚ; 16. Uprednostňovať a podporovať prírode blízke adaptačné opatrenia, zásady hospodárenia v lesoch a pod., ktoré reflektujú regionálne špecifiká a v dostatočnej miere reagujú na zmenu klímy a problematiku ochrany biodiverzity s dôrazom na prísnu ochranu klimaxových lesov a pralesov; 17. Zvýšiť podiel prírode blízkeho hospodárenia v lesoch na 25 % výmery lesov do roku 2030;
	2.5. Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie	I.5 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment prírodných zdrojov	1. Zabezpečiť ochranu, obnovu a zveľaďovanie prírodných zdrojov vrátane zabezpečenia stability a zdravia ekosystémov a ich služieb a premietnutie adaptačných a mitigačných opatrení na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy do všetkých rezortných strategických dokumentov a dokumentov rozvoja obcí a regiónov ako nadradený verejný záujem (napr. v plánovaní dopravy, v energetike, územnom plánovaní, vodnom hospodárstve, pôdohospodárstve, lesníctve, udržateľnom cestovnom ruchu, v celkovej starostlivosti o krajinu a iné);

	populačného genofondu územia	II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	14. Podporovať environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu za účelom zabezpečenia udržateľného využívania zdrojov a ochrany životného prostredia;
	2.6. Zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší	I.5 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment prírodných zdrojov	3. Definovať znižovanie emisií skleníkových plynov a znečisťujúcich látok do životného prostredia a zamedzenie degradácie strategických prírodných zdrojov (voda, lesy a pôda) ako verejný záujem; 4. Znížiť množstvá emisií vypúšťaných do ovzdušia do roku 2030 oproti roku 2005: SO ₂ o 82 %, NO _x o 50 %, NMVOC o 32 %, NH ₃ o 30 % a PM _{2,5} o 49 % realizáciou adekvátnych environmentálnych opatrení v rámci všetkých zdrojov znečisťovania (priemysel, energetika, doprava, poľnohospodárstvo, vykurovanie domácností) a zabezpečiť adekvátne monitorovanie znečisťujúcich látok v ovzduší podporené vznikom nových monitorovacích staníc kvality ovzdušia;
3. Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita	3.1. Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu	II.2 Dobudovať infraštruktúru inováčne založenej zelenej ekonomiky	2. Budovať nízko-emisný dopravný a logistický systém, posilňujúci hospodársku sebestačnosť a rozvoj potenciálu regiónov (pri zabezpečení migračnej priepustnosti krajiny); 3. Modernizovať a rozvíjať digitálnu a dopravnú infraštruktúru, ktorá je súčasťou siete TEN-T a dôležitých regionálnych spojení;
		III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunit	1. Pokračovať v rozvoji a modernizácii dopravnej infraštruktúry ako základného predpokladu pre vytvorenie funkčného, udržateľného a kvalitného dopravného systému SR podporujúceho ekonomický rozvoj SR; 2. V spolupráci štátu a územných samospráv zabezpečiť sociálne dostupnú, ekonomicky a environmentálne udržateľnú dopravnú obsluhu komunit obcí, miest a regiónov; 3. Zabezpečiť integrované technické a organizačné riešenia na regionálnej úrovni pre zlepšenie dopravnej dostupnosti verejných služieb a posilnenie environmentálnej udržateľnosti prímestskej a mestskej mobility, vrátane podpory alternatívnych spôsobov dopravy – cyklo doprava, elektromobilita a pod.; 4. Presunúť minimálne 20 % záťaže z cestnej nákladnej a osobnej dopravy na železničnú sieť a na vnútrozemskú vodnú dopravu s cieľom znížiť emisie skleníkových plynov a tým naplniť záväzky vyplývajúce z Parížskej dohody a legislatívy a strategického smerovania EÚ; 5. Dosiagnúť podiel verejnej osobnej dopravy na celkovom objeme prepravených osôb na úrovni najmenej 30 % v roku 2030 v porovnaní s podielom 27 % v roku 2017, a to najmä jej skvalitnením a motiváciou verejnosti.
	3.2 Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov	II.1 Podporiť rozvoj silných inováčne založených regionálnych ekonomík	8. Podporiť technické a technologické inovácie zvyšujúce energetickú efektívnosť na rozvoj nízkouhlíkovej energetiky, ktoré nezvyšujú dopyt pôdy na výrobu biopalív;
		II.2 Dobudovať infraštruktúru inováčne založenej zelenej ekonomiky	4. Zabezpečiť digitalizáciu ekonomiky a spoločnosti v rámci nasledovných komponentov: digitálne a mobilné služby štátu a verejnej správy, konektivita, digitálna bezpečnosť, digitálna transformácia ekonomiky a spoločnosti, vytvorenie podporného prostredia a podpora ďalšieho vzdelávania v oblasti zvyšovania digitálnych zručností detí a dospelých, zamestnancov štátnej a verejnej správy a seniorov, inováčné a znalostné centrá v regiónoch;
		II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	4. Zvýšiť podiel obnoviteľných zdrojov energie a utlmiť ťažbu uhlia a jeho energetické zhodnocovanie;
		III.2. Posilniť ekonomickú udržateľnosť komunit obcí, miest a regiónov	5. Podporiť zdieľanú ekonomiku hlavne v oblasti dopravy, zdieľaní spoločných služieb a tovarov;
		III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunit	1. Zabezpečiť prechod od zabezpečenia dostupnosti bytov k zabezpečeniu dostupnosti kvality obytného prostredia vrátane jeho bezpečnosti a environmentálnej, ekonomickej a sociálnej udržateľnosti. Zamerať sa na výstavbu, využívanie a obnovu budov s nízkou spotrebou energií, využívaním dostupných obnoviteľných zdrojov energie a výmenou vykurovacích zariadení na tuhé palivá najmä v rodinných domoch, kde pri spaľovaní vznikajú zvýšené hodnoty emisií PM _{2,5} a PM ₁₀ , za ekologickejšie zariadenia;
4. Sociálny rozvoj územia a podpora komunit	4.1 Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok	I.3 Zlepšiť zdravotný stav a dĺžku aktívneho života populácie	1. Zabezpečiť dostupnosť kvalitnej zdravotnej starostlivosti na celom území Slovenska vrátane adekvátneho personálneho, finančného a technického zabezpečenia vrátane podpory poskytovania zdravotnej starostlivosti aj digitálnymi technológiami; 2. Podpora primárnej a komunitnej zdravotnej starostlivosti; 3. Zabezpečiť dostupnosť kvalitných sociálnych služieb a podporu ľudských zdrojov; 4. Vytvoríť systém systematickej prevencie, včasnej diagnostiky a intervencie, vrátane systému výchovy a osvetu v oblasti zdravého životného štýlu a duševného zdravia, vrátane boja so závislosťami; 5. Zvýšiť dostupnosť starostlivosti o duševné zdravie v kontinuu zdravia – porucha; 6. Zlepšiť manažment dlhodobo chorých a využívanie vhodných foriem dlhodobej, následnej a paliatívnej zdravotnej starostlivosti a komunitnej rehabilitácie; 8. Podporovať zdravý životný štýl a zodpovednosť za vlastné zdravie a prevenciu chorôb, vrátane zvýšenia úrovne zaočkovania populácie, zdravého stravovania a prevencie psychických porúch;
		III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a	2. Posilniť úlohu komunit v systéme poskytovania sociálnych služieb transformáciou z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť zahŕňajúcu komunitné aktivity vzájomnej pomoci, dobrovoľnícke aktivity a programy, opatrovateľskú a sociálnu a psychologickú starostlivosť v prirodzenom rodinnom prostredí vrátane vytvorenia adekvátneho modelu ich finančnej podpory z verejných zdrojov;

	bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunit	3. Vytvoriť sieť zariadení sociálno – zdravotnej starostlivosti;
4.2 Rozvoj inkluzívneho bývania	III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunit	1. Zabezpečiť prechod od zabezpečenia dostupnosti bytov k zabezpečeniu dostupnosti kvality obytného prostredia vrátane jeho bezpečnosti a environmentálnej, ekonomickej a sociálnej udržateľnosti. Zamerať sa na výstavbu, využívanie a obnovu budov s nízkou spotrebou energií, využívaním dostupných obnoviteľných zdrojov energie a výmenou vykurovacích zariadení na tuhé palivá najmä v rodinných domoch, kde pri spaľovaní vznikajú zvýšené hodnoty emisií PM2,5 a PM10, za ekologickejšie zariadenia; 2. Zvýšiť počet disponibilných bytov na 1000 obyvateľov aspoň na úrovni priemeru EÚ (395 bytov); 3. Zvýšiť podiel nájomného (vrátane bezbariérového) bývania na celkovom objeme disponibilného bytového fondu na 10 % do roku 2030; 4. Zlepšiť sociálnu dostupnosť bývania zdvojnásobením podielu bytov s regulovaným nájomom na celkovom objeme bytov z 1,6 % na 3 % v roku 2030; 5. Vytvoriť viacstupňový systém podporovaného bývania pre zraniteľné skupiny obyvateľstva vrátane podmienok pre uplatňovanie princípu housing first pre predchádzanie a elimináciu bezdomovectva; 6. Znížiť počet lokalít označovaných ako rómske osídlenie vykazujúcich subštandardné podmienky života v porovnaní s rokom 2018 o 50 %, rovnako ako aj znížiť počet obydľí a ľudí žijúcich v týchto osídleniach a vyriešiť legalizáciu užívania pozemkov v týchto lokalitách.
4.3 Zlepšenie podmienok pre rozvoj sociálnej ekonomiky, sociálne a pracovné začlenenie znevýhodnených a zraniteľných osôb	II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	7. Podporiť spoluprácu subjektov trhovej a sociálnej ekonomiky na miestnej úrovni vytvárajúcich pracovné príležitosti pre znevýhodnené sociálne skupiny a zároveň koordináciu efektívneho pokrytia lokálneho a regionálneho dopytu ich produktmi;
	III.2. Posilniť ekonomickú udržateľnosť komunit obcí, miest a regiónov	6. Zabezpečiť udržateľné podmienky pre sociálne podnikanie a služby podporovaného zamestnávania; 7. Odstrániť prekážky dostupnosti pracovných miest, vstupu a zotrvania znevýhodnených skupín na trhu práce a všetky formy diskriminácie na pracovisku a podporiť pracovnú mobilitu;
4.4. Rozvoj kultúry a športu	I.6 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment kultúrnych zdrojov	1. Pokračovať v obnove národných kultúrnych pamiatok a primerane ich využívať. Vyčleniť reálne zdroje na udržanie a ochranu kultúrneho dedičstva a to tak, aby nedochádzalo k zhoršovaniu stavebnotechnického stavu pamiatkového fondu a jeho úbytku, 22 k zhoršovaniu konkurencieschopnosti Slovenskej republiky a k narastaniu „spoločenského dlhu“ v tejto oblasti; 2. Posilniť úlohy kultúrneho dedičstva v živote spoločnosti a začleniť ochranu kultúrneho dedičstva do komplexných plánovacích programov. Klásť dôraz na prevenciu pred fyzickou degradáciou hmotnej podstaty pamiatkových objektov, vzdelávanie, osvetu a budovanie povedomia obyvateľov, zveľaďovanie kultúrneho a životného prostredia, podporu občianskych aktivít, vytváranie efektívnych metód integrácie pamiatkového fondu do procesu územného plánovania, regionálneho a miestneho rozvoja, premietnutie cieľov ochrany a rozvoja kultúrneho dedičstva do územného plánovania; 3. Zvýšiť konkurencieschopnosť Slovenskej republiky v rámci cestovného ruchu – zatriaktívniť lokality kultúrneho dedičstva a ich previazanosť na budovanie doplnkových služieb v rámci udržateľného kultúrneho turizmu; 4. Zvýšiť rast spotreby kultúry na Slovensku; 5. Zlepšiť interpretáciu, prezentáciu, manažment a marketing verejných kultúrnych hodnôt ako súčasť formovania kvalitného prostredia; 6. Maximálne využívať najnovšie technologické a technické možnosti (digitalizácie) prezentácie kultúrneho dedičstva; 7. Posilniť vzťah ku krajine a k jej kultúrno-historickým hodnotám a životnému prostrediu.
	III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunit	5. Zabezpečiť rozvoj kultúrnej infraštruktúry a ochranu a udržiavanie pamiatkového fondu (predovšetkým národných kultúrnych pamiatok) v dobrom stavebnotechnickom stave ako jeden z predpokladov ekonomickému rastu, zvyšovania kvality života, zamestnanosti a udržateľného rozvoja Slovenska, jeho regiónov, miest a obcí. 1. Zabezpečiť dobudovanie, sociálnu a fyzickú dostupnosť a efektívne fungovanie koordinovaného systému fyzickej infraštruktúry využívanej pre kultúrne a súvisiace účely na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni; 2. Zahnúť rozvoj kultúrnej infraštruktúry, kultúry, kultúrneho a kreatívneho priemyslu ako vzácneho verejného statku komunit do integrovaných stratégií a programov rozvoja obcí, miest a regiónov a tým posilniť podporu tvorby, výroby, distribúcie kultúrnych a kreatívnych statkov a služieb; 3. Vybudovať efektívny systém podpory zapojenia komunit, vrátane marginalizovaných skupín, do udržateľného rozvoja, a využívania kultúrneho a kreatívneho potenciálu (vrátane kultúrneho dedičstva a jeho ochrany), ako unikátneho nevyčerpatelého zdroja konkurenčnej výhody a rozpoznateľného charakteru daného územia, a do poskytovania služieb s originalitou genius loci; 4. Podporiť partnerstvá medzi sektormi kultúry a kreatívnych odvetví, miestnymi orgánmi, sociálnymi partnermi a aktérmi v oblasti formálneho a neformálneho vzdelávania.
4.5 Rozvoj občianskej spoločnosti	I.2 Zlepšiť dostupnosť a kvalitu výchovy a vzdelania populácie a	5. Podporiť výchovu a vzdelávanie k ľudským právam, k trvalej udržateľnosti a dopadom zmeny klímy, environmentálnej výchove a k aktívnemu občianstvu vo formálnom, neformálnom a celoživotnom vzdelávaní. Aktívne občianstvo rozvíjať aj prostredníctvom podpory dobrovoľníctva;

		harmonizovať ich s očakávaným dopytom trhu práce	
		I.4 Zabezpečiť plné uplatnenie princípov právneho štátu a zvyšovať bezpečnosť štátu a spoločnosti	1. Uplatňovať princípy otvoreného vládnutia, podporovať aktívne občianstvo a zefektívniť postupy participácie verejnosti na správe vecí verejných, vrátane participácie na tvorbe, implementácii a kontrole verejných politík; 6. Vytvoriť štandardizované postupy a nástroje pre participatívnu prípravu, implementáciu a hodnotenie verejných politík; 8. Podporiť vzdelávanie k aktívnemu občianstvu, predovšetkým u mladých ľudí.
		III.1. Zlepšiť dostupnosť, transparentnosť a efektívnosť verejnej správy	2. Posilňovať kapacity inštitúcií verejnej správy a občianskej spoločnosti, brániť a upevňovať demokraciu na Slovensku a podporovať rozvoj občianskej spoločnosti a aktívneho občianstva;
5. Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie	5.1 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti predprimárneho a primárneho vzdelávania	I.2 Zlepšiť dostupnosť a kvalitu výchovy a vzdelania populácie a harmonizovať ich s očakávaným dopytom trhu práce	2. Zmeniť obsah vzdelávania v školách so zameraním na rozvíjanie vedomostí, zručností a postojov uplatniteľných v ďalšom živote (napr. čitateľská gramotnosť, kritické myslenie, digitálne zručnosti atď.) a podporiť tvorbu kvalitných učebných zdrojov (učebnice, pracovné zošity, didaktické materiály) prostredníctvom otvorenia učebnicového systému a aplikovania inovatívnych a aktivizujúcich metód vzdelávania (napr. pre cudzie jazyky), s osobitným dôrazom na inkluzívne vzdelávanie pre deti zo znevýhodneného prostredia, zohľadňujúc princípy tzv. STEAM vzdelávania a aktuálne potreby týkajúce sa odbornej kvalifikácie jednotlivcov pre ich čo najefektívnejšie uplatnenie sa na pracovnom trhu; 3. Zabezpečiť prístup ku kvalitným a inkluzívnym službám už od raného detstva prostredníctvom uceleného systému poskytovania služieb ranej starostlivosti pre deti a rodiny v riziku (deti so zdravotným znevýhodnením, zo sociálne znevýhodneného prostredia, či z marginalizovaných rómskych komunít) a zvýšenia predprimárnej zaškolenosti detí vo všetkých skupinách; 4. Zvýšiť inkluzívnosť výchovy a vzdelávania v materských školách, základných školách a stredných školách prostredníctvom odstraňovania všetkých druhov bariér a zabezpečenia dostupnej a kvalitnej podpory pre všetky deti a pre všetkých žiakov v súlade s ich výchovno-vzdelávacími potrebami; 6. Zvýšiť podporu a rozvoj vzdelávania detí a žiakov patriacich k národnostným menšinám v ich materinskom jazyku; 7. Eliminovať diskrimináciu rómskych žiakov vyplývajúcu zo sociálnej exklúzie a rezidenčnej priestorovej segregácie a ich nepomerneho zastúpenia v špeciálnom prúde školstva a eliminovať diskrimináciu žiakov so zdravotným znevýhodnením postupnou transformáciou špeciálneho prúdu v školstve na systém poskytujúci podporu aktívom v bežnom prúde školstva;
		III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunít	5. Vytvárať podmienky v materských a základných školách pre budovanie vzťahu k manuálnej práci u detí a povzbudzovať ich v rozvoji technického nadania a zručností, ktoré preukážu. Záujem detí je potrebné podporiť aj celoplošnou propagáciou remeselných povolanií v médiách;
	5.2 Zvýšenie kvality a inkluzívnosti odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce	I.2 Zlepšiť dostupnosť a kvalitu výchovy a vzdelania populácie a harmonizovať ich s očakávaným dopytom trhu práce	2. Zmeniť obsah vzdelávania v školách so zameraním na rozvíjanie vedomostí, zručností a postojov uplatniteľných v ďalšom živote (napr. čitateľská gramotnosť, kritické myslenie, digitálne zručnosti atď.) a podporiť tvorbu kvalitných učebných zdrojov (učebnice, pracovné zošity, didaktické materiály) prostredníctvom otvorenia učebnicového systému a aplikovania inovatívnych a aktivizujúcich metód vzdelávania (napr. pre cudzie jazyky), s osobitným dôrazom na inkluzívne vzdelávanie pre deti zo znevýhodneného prostredia, zohľadňujúc princípy tzv. STEAM vzdelávania a aktuálne potreby týkajúce sa odbornej kvalifikácie jednotlivcov pre ich čo najefektívnejšie uplatnenie sa na pracovnom trhu; 4. Zvýšiť inkluzívnosť výchovy a vzdelávania v materských školách, základných školách a stredných školách prostredníctvom odstraňovania všetkých druhov bariér a zabezpečenia dostupnej a kvalitnej podpory pre všetky deti a pre všetkých žiakov v súlade s ich výchovno-vzdelávacími potrebami; 9. Zaviesť flexibilnejší systém získavania kvalifikácií, podporiť všetky typy vzdelávania dospelých (formálne, neformálne vzdelávanie a informálne učenie sa) s cieľom nadobúdania zručností potrebných pre trh práce a spoločnosť v 21. storočí, zaviesť nástroje na podporu celoživotného vzdelávania (napr. individuálne vzdelávacie účty) a účinné celoživotné poradenstvo; 10. Uskutočniť štrukturálne zmeny vo vysokoškolskom sektore podporou implementácie reformy zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania v súlade s Európskymi štandardmi a usmerneniami ESG 2015, zavedením výkonnostných zmlúv do financovania vysokých škôl a dereguláciou vnútorného usporiadania a vnútorného riadenia vysokých škôl; 11. Zvýšiť podiel študentov v medziuniverzitných študijných programoch.
		III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunít	1. Podporiť úzku spoluprácu stredných odborných škôl s profesijnými cechmi a združeniami, združujúcimi zamestnávateľov v rôznych odvetviach, prostredníctvom budovania nadpodnikových vzdelávacích centier, aby sa posilnila dostupnosť, materiálne aj personálne zabezpečenie praktického vyučovania; 2. Zriadiť centrá odborného vzdelávania v regiónoch so špičkovým vybavením pre spoločensky potrebné remeslá, ktoré budú poskytovať sekundárne aj terciárne vzdelávanie v remeslách; 4. Motivačnými nástrojmi pre majstrov odbornej výchovy zabezpečiť, aby sa do vzdelávania zapájali aj skutoční odborníci z praxe a vytvorili podmienky, aby sa tieto osoby mohli pedagogicky vzdelávať popri zamestnaní;

	5.3 Zlepšenie možností celoživotného a záujmového vzdelávania	I.2 Zlepšiť dostupnosť a kvalitu výchovy a vzdelania populácie a harmonizovať ich s očakávaným dopytom trhu práce	5. Podporiť výchovu a vzdelávanie k ľudským právam, k trvalej udržateľnosti a dopadom zmeny klímy, environmentálnej výchove a k aktívnemu občianstvu vo formálnom, neformálnom a celoživotnom vzdelávaní. Aktívne občianstvo rozvíjať aj prostredníctvom podpory dobrovoľníctva; 9. Zaviesť flexibilnejší systém získavania kvalifikácií, podporiť všetky typy vzdelávania dospelých (formálne, neformálne vzdelávanie a informálne učenie sa) s cieľom nadobúdania zručností potrebných pre trh práce a spoločnosť v 21. storočí, zaviesť nástroje na podporu celoživotného vzdelávania (napr. individuálne vzdelávacie účty) a účinné celoživotné poradenstvo;
6. SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu	6.1 SMART regióny a obce	II.1 Podporiť rozvoj silných inovačne založených regionálnych ekonomík	9. Podporiť inovácie na zaistenie bezpečnosti, budovania a udržiavania kritickej infraštruktúry.
		II.2 Dobudovať infraštruktúru inovačne založenej zelenej ekonomiky	3. Modernizovať a rozvíjať digitálnu a dopravnú infraštruktúru, ktorá je súčasťou siete TEN-T a dôležitých regionálnych spojení; 4. Zabezpečiť digitalizáciu ekonomiky a spoločnosti v rámci nasledovných komponentov: digitálne a mobilné služby štátu a verejnej správy, konektivita, digitálna bezpečnosť, digitálna transformácia ekonomiky a spoločnosti, vytvorenie podporného prostredia a podpora ďalšieho vzdelávania v oblasti zvyšovania digitálnych zručností detí a dospelých, zamestnancov štátnej a verejnej správy a seniorov, inovačné a znalostné centrá v regiónoch;
		II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	15. Vytvoriť a zaviesť systém efektívneho krízového manažmentu regionálnych ekonomík vrátane fondov rizikového kapitálu a garancií v segmentoch s potenciálnymi sociálnymi dopadmi, dopadmi na zdravie, bezpečnosť, životné prostredie a prírodné zdroje (voda, pôda);
		III.1. Zlepšiť dostupnosť, transparentnosť a efektívnosť verejnej správy	9. Vytvoriť efektívny mechanizmus sprístupnenia otvorených údajov verejného sektora a digitálnych služieb, ktoré budú prístupné pre všetkých občanov a podnikateľov; 10. Efektívne využiť moderné technológie pre zabezpečenie kvality a lepšej dostupnosti verejnej správy a služieb občanom, pre zvýšenie transparentnosti rozhodovania orgánov verejnej správy a ochranu proti kybernetickým hrozbám a dezinformáciám.
		III.2. Posilniť ekonomickú udržateľnosť komunít obcí, miest a regiónov	8. Zvýšiť kvalitu a znížiť administratívnu a časovú náročnosť procesov vo verejnej správe na úroveň priemeru OECD (napr. získania stavebného povolenia a prislúchajúcich procesov o 50 %), a to najmä zvýšením odbornosti pracovníkov verejnej správy, zlepšením (materiálnych a softvérových) podmienok na výkon verejnej moci v elektronickej podobe, zavedením štandardizovaných postupov a vytvorením kapacít pre participáciu verejnosti na verejnej správe; 9. Zabezpečiť vypracovanie a implementáciu regionálnych a lokálnych adaptačných stratégií participatívnym spôsobom s občianskou verejnosťou a ich integráciu do rozvojových a územných plánov.
		III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunít	3. Zabezpečiť fyzickú a sociálnu dostupnosť pokročilých digitálnych sietí s veľmi vysokou kapacitou; okrem toho digitálna infraštruktúra je jedným z nástrojov, ktoré môžu výrazne prispieť k rozsahu a kvalite služieb, napríklad v oblasti cestovného ruchu, ale aj samotnej práci na platforme „big data“, ktorá umožňuje optimálne nastavovanie rozhodovacích procesov, kontrol úspešnosti verejných politík a nastavovania prvkov benchmarkingu v rámci komunálneho manažmentu. 1. Zabezpečiť dostupnosť, bezpečnosť a bezbariérovosť vo všetkých verejných priestoroch a objektoch ako sú ulice, parky, námestia, ihriská športoviská, nákupné centrá a zariadenia maloobchodu a služieb a pod.; 2. Zabezpečiť definovanie a implementáciu štandardov bezpečnosti a bezbariérovosti vo všetkých novostavbách verejných aj súkromných objektov a priestorov; 3. Definovať a zabezpečiť naplnenie najvyšších environmentálnych štandardov vo všetkých nových a minimálne v tretine existujúcich verejných budov a verejných priestorov v intravilánoch obcí vrátane dostupnosti mestských plôch so zeleňou; 4. Zaviesť efektívnu reguláciu zabezpečujúcu spomalenie rastu zastavaných plôch obcí a miest vrátane priemyselných parkov a logistických centier efektívnejším využívaním ich intravilánov, kvalitnejšími a efektívnejšími urbanistickými riešeniami, podporou transformácie hnedých plôch v obciach a osobitne nevyužitého bytového a nebytového fondu na dostupné nájomné bývanie a verejné funkcie;
	6.2 Rozvoj vidieka	III.1. Zlepšiť dostupnosť, transparentnosť a efektívnosť verejnej správy	1. Podporovať otvorené vládnutie a mechanizmy participácie občanov, socioekonomických partnerov a ostatných zainteresovaných aktérov na tvorbe, implementácii a kontrole verejných politík na všetkých úrovniach verejnej správy; 4. Legislatívne, inštitucionálne a kapacitne posilniť integrovaný územný manažment založený na usporiadanom pozemkovom vlastníctve, adresných rozvojových stratégiách na regionálnej a miestnej úrovni vytvorených na báze multi-sektorového partnerstva (napríklad využitím princípu CLLD všade tam, kde je to možné), vychádzajúc z integrácie problematiky ekonomického, regionálneho a územného rozvoja v rámci nového Zákona o rozvoji, zákona o výstavbe a premietnutia stratégie Slovensko 2030 do štruktúry Operačného programu Slovensko; 6. podporovať rozvoj polycentrickej sídelnej štruktúry (funkčných mestských regiónov) vrátane podpory zachovania rôznorodosti a rozvoja vidieka; 7. transformovať systém manažmentu verejných investícií, vrátane eliminovania sektorového prístupu na všetkých úrovniach a priblížiť správu verejných záležitostí občanom prostredníctvom vybudovania viacúrovňového integrovaného manažmentu rozvoja na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, ako aj dobudovať systém ich viaczdrojového financovania s využitím zdrojov EÚ ako komplementárnych;

		III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komúnit	3. Vybudovať efektívny systém podpory zapojenia komúnit, vrátane marginalizovaných skupín, do udržateľného rozvoja, a využívania kultúrneho a kreatívneho potenciálu (vrátane kultúrneho dedičstva a jeho ochrany), ako unikátneho nevyčerpatel'ného zdroja konkurenčnej výhody a rozpoznateľného charakteru daného územia, a do poskytovania služieb s originalitou genius loci; 4. Podporiť partnerstvá medzi sektormi kultúry a kreatívnych odvetví, miestnymi orgánmi, sociálnymi partnermi a aktérmi v oblasti formálneho a neformálneho vzdelávania.
6.6 Cezhraničná spolupráca		II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík	13. Podporovať zelené inovácie, spoluprácu slovenských i zahraničných vysokých škôl, vedeckých pracovísk, súkromného a tretieho sektora a miest a obcí. Zároveň zvýšiť podiel zelených investícií a zabezpečiť, aby zelené verejné obstarávanie tvorilo 70 % z celkového množstva aj hodnoty zákaziek vo verejnom obstarávaní do roku 2030;
		III.1. Zlepšiť dostupnosť, transparentnosť a efektívnosť verejnej správy	4. Legislatívne, inštitucionálne a kapacitne posilniť integrovaný územný manažment založený na usporiadanom pozemkovom vlastníctve, adresných rozvojových stratégiách na regionálnej a miestnej úrovni vytvorených na báze multi-sektorového partnerstva (napríklad využitím princípu CLLD všade tam, kde je to možné), vychádzajúc z integrácie problematiky ekonomického, regionálneho a územného rozvoja v rámci nového Zákona o rozvoji, zákona o výstavbe a premietnutia stratégie Slovensko 2030 do štruktúry Operačného programu Slovensko; 7. transformovať systém manažmentu verejných investícií, vrátane eliminovania sektorového prístupu na všetkých úrovniach a priblížiť správu verejných záležitostí občanom prostredníctvom vybudovania viacúrovňového integrovaného manažmentu rozvoja na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, ako aj dobudovať systém ich viacdrojového financovania s využitím zdrojov EÚ ako komplementárnych;
		III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komúnit	3. Vybudovať efektívny systém podpory zapojenia komúnit, vrátane marginalizovaných skupín, do udržateľného rozvoja, a využívania kultúrneho a kreatívneho potenciálu (vrátane kultúrneho dedičstva a jeho ochrany), ako unikátneho nevyčerpatel'ného zdroja konkurenčnej výhody a rozpoznateľného charakteru daného územia, a do poskytovania služieb s originalitou genius loci; 4. Podporiť partnerstvá medzi sektormi kultúry a kreatívnych odvetví, miestnymi orgánmi, sociálnymi partnermi a aktérmi v oblasti formálneho a neformálneho vzdelávania.

C.5 Územná prioritizácia – územná a tematická koncentrácia

Územie NSK je priestorovo značne diferencované. V podstate môžeme hovoriť o urbanizovanom SPR Nitra, v ktorom je koncentrovaná veľká časť obyvateľstva, technickej a sociálnej infraštruktúry a teda aj ekonomických aktivít. Ďalej sa tu nachádzajú semiurbanizované územia, ako šaliansko, severná časť SPR Nové Zámky, časť SPR Topoľčany. Ostatné časti kraja majú skôr vidiecky charakter, pričom z hľadiska ekonomického rozvoja ich možno charakterizovať ako periférne. Preto aj rozvojové problémy a priority jednotlivých regiónov sú diferencované.

Všeobecné rozvojové problémy Nitrianskeho kraja, ako sú:

- ✓ nedostatočné využitie endogénneho potenciálu územia pre rozvoj cestovného ruchu,
- ✓ problémy v oblasti odpadového hospodárstva,
- ✓ dopravná obslužnosť územia,
- ✓ vysoká energetická náročnosť budov a stavieb,
- ✓ dezintegrované, nekomplexné zdravotné a sociálne služby,
- ✓ nedostatočné kapacity zariadení predprimárneho vzdelávania a nedostatočná inkluzívnosť výchovno-vzdelávacích procesov,
- ✓ nedostatočné podmienky pre rozvoj miestnej kultúry a športu,
- ✓ problémy manažmentu rozvoja regiónov a lokalít,
- ✓ problémy rozvoja vidieckych obcí,

sú prítomné vo všetkých SPR, ktoré ich deklarovali vo svojich vstupných správach k PHRSR NSK.

Veľkým problémom väčšiny SPR v NSK je nedobudovaná infraštruktúra vodného hospodárstva, ktorú definovalo ako strategickú prioritu 6 SPR (okrem SPR Nitra).

Problémy sú zrejmé aj v oblasti predprimárneho a primárneho vzdelávania. Z výsledkov analýz je zrejmé, že počet zariadení predprimárneho a primárneho vzdelávania v kraji je dostatočný. Problematická je kapacita týchto zariadení (v súvislosti so zavedením povinného predprimárneho vzdelávania detí v predškolskom veku), ako aj inkluzívnosť vzdelávania. Väčšina predškolských zariadení a zariadení primárneho vzdelávania v kompetencii obcí nevytvára dostatočné možnosti vzdelávania pre deti so špeciálnymi potrebami (napr. bezbariérovosť). Počet špecializovaných predškolských a školských zariadení pre deti s chronickými ochoreniami (autizmus, detská mozgová obrna...), ktoré by umožňovali inklúziu resp. integráciu je nedostatok. Problémy a potrebu ich riešenia deklaruje 6 SPR (okrem SPR Levice).

SPR si uvedomujú problémy aj v oblasti ekonomického rozvoja, kde (okrem nedostatočne využitého potenciálu pre cestovný ruch), sú problémy s využívaním potenciálu pre rozvoj poľnohospodárstva, potravinárstva a nadväzne problémy so zásobovaním obyvateľstva lokálnymi produktami, ako aj nevyužitým potenciálom pre rozvoj miestnej ekonomiky (SPR Levice, Nitra, Nové Zámky, Topoľčany). Hoci je poľnohospodárstvo ako odvetvie kľúčovým odvetvím pre rozvoj vidieka a vidieckych obcí, je rozvoj poľnohospodárskych podnikov a rozvoj vidieckych obcí systémovo oddelený. Lokálne potravinové systémy de facto existujú v oblasti samozásobovania, čo je nevyužitý potenciál pre rast kvality života vidieckeho obyvateľstva. V súčasnosti sa čiastočne uvoľnil priestor pre zaplnenie tohto bieleného miesta na vidieku prostredníctvom využívania inštitútu sociálnych podnikov, čo niektoré obce začínajú využívať. Uvoľnenie väzieb kooperácie medzi poľnohospodárskymi prvovýrobcami, obcami a miestnymi inštitúciami a obyvateľstvom je veľký potenciál pre rozvoj vidieckych obcí v NSK.

Gro problémov SPR sa kumuluje v oblasti životného prostredia, kde SPR identifikujú, okrem odpadového hospodárstva potrebu budovania infraštruktúry vodného hospodárstva (najmä vo vidieckych SPR). Akútna potreba investícií do vodného hospodárstva je v SPR Levice a Topoľčany, Nové Zámky. Vážna situácia v oblasti ochrany prírody a krajiny, najmä pri ochrane proti živelným pohromám, adaptácii sa na klimatickú zmenu. Tieto problémy identifikujú najmä SPR kde dochádza k vysokému

antropogénnemu tlaku (SPR Nitra, SPR Šaľa), SPR kde zasahujú horské pásma (SPR Zlaté Moravce, SPR Topoľčany), alebo SPR s vysoko nestabilnou krajinou (SPR Nové Zámky).

V oblasti sociálneho rozvoja územia a podpory komunit sú deklarované ako rozvojové ciele integrácia a inklúzia marginalizovaných komunit jedine v SPR Zlaté Moravce (hoci z analýzy vyplýva, že problém je podstatne širší).

Tri prihraničné regióny (SPR Komárno, Nové Zámky a Levice, deklarujú potrebu rozvíjať cezhraničnú spoluprácu.

Z tabuľky 26 je zrejmé, že niektoré problémy a strategické ciele identifikované v NSK nepociťujú lokality ako problém (napr. rast konkurencieschopnosti a udržateľnosti priemyselnej výroby, sa objavuje jedine v SPR Nitra, čo je vzhľadom k vysokej koncentrácii priemyselných podnikov na tomto území je logické). Samotné SPR, resp. obce majú pomerne slabé nástroje na podporu rozvoja priemyselných odvetví. Riešenie tohto strategického cieľa je predovšetkým záležitosťou NSK a príslušných ministerstiev.

SPR tiež neriešia problémy znečisteného ovzdušia alebo vody na ich území, hoci toto má závažné dopady predovšetkým na zdravie a dobu dožitia obyvateľstva.

SPR, resp. obce si ešte neosvojili možnosti a nástroje sociálnej ekonomiky ktoré sú významným potenciálom pre sociálny ale aj ekonomický rozvoj územia. SPR, resp. obce neprejavujú záujem o organizáciu celoživotného záujmového vzdelávania, hoci práve toto vytvára priestor pre zvyšovanie participácie obyvateľov na realizácii rozvojových cieľov a zvyšovaní ich občianskej angažovanosti.

V nasledujúcej tabuľke 27 sú uvedené priority a strategické ciele na ktoré sú zamerané projekty Integrovaných územných investícií, ktoré boli v partnerstve vytvorené v jednotlivých SPR. Zameranie jednotlivých IUI vo veľkej miere zodpovedá identifikovaným kľúčovým problémom a výzvam v jednotlivých SPR. IUI sú zamerané najmä na rozvoj cestovného ruchu, efektívne nakladanie s odpadmi, ochranu a tvorbu krajiny.

SPR považujú za dôležité riešiť udržateľnú mobilitu občanov (budovanie cyklociest uľahčujúcich pohyb za prácou a za službami), riešia problémy nízkej energetickej efektívnosti budov a stavieb.

Zameriavajú sa na rozvoj integrovaných sociálnych a zdravotných služieb, rozvoj kultúry a športu, ako aj zvyšovanie kvality a inkluzívnosti predprimárneho a primárneho vzdelávania. Veľká časť IUI je orientovaná na SMART rozvoj vidieckych obcí a rozvoj vidieka.

Tab. 26: Územná a tematická koncentrácia priorít a strategických cieľov v jednotlivých SPR

Priorita	Strategický cieľ	SPR Komárno	SPR Levice	SPR Nitra	SPR Nové Zámky	SPR Šaľa	SPR Topoľčany	SPR Zlaté Moravce
1. Konkurencieschopná a znalostná ekonomika	1.1. Zvyšovanie inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzi-sektorovej spolupráce	x	x		x		x	
	1.2. Rast konkurencieschopnosti a udržateľnosti priemyselnej výroby			x				
	1.3. Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektoru		x	x	x		x	
	1.4. Zvýšenie využitia a endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu	x	x	x	x	x	x	x
2. Kvalitné a čisté životné prostredie	2.1. Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky	x	x	x	x	x	x	x
	2.2. Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva	x	x		x	x	x	x
	2.3. Sanácia environmentálnych záťaží				x			
	2.4. Ochrana voči živelným pohromám a zmiernenie dopadov klimatickej zmeny			x		x		x
	2.5. Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie populačného genofondu územia			x	x		x	
	2.6. Zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší							
3. Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita	3.1. Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu	x	x	x	x	x	x	x
	3.2. Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov	x	x	x	x	x	x	x
4. Sociálny rozvoj územia a podpora komunít	4.1. Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok	x	x	x	x	x	x	x
	4.2. Rozvoj inkluzívneho bývania							x
	4.3. Aktívne začlenenie rómskych komunít							x
	4.4. Zlepšenie podmienok pre rozvoj sociálnej ekonomiky, sociálne a pracovné začlenenie znevýhodnených a zraniteľných osôb							
	4.5. Sociálne inovácie a experimenty							
	4.6. Rozvoj kultúry a športu	x	x	x	x	x	x	x
	4.7. Rozvoj občianskej spoločnosti							
5. Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie	5.1. Zvýšenie kvality a inkluzivity predprimárneho a primárneho vzdelávania	x	x	x	x	x	x	x
	5.2. Zvýšenie kvality a inkluzivity odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce	x						
	5.3. Zlepšenie možnosti celoživotného a záujmového vzdelávania			x				
6. Smart rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu	6.1. SMART regióny a obce	x	x	x	x	x	x	x
	6.2. Rozvoj vidieka	x	x	x	x	x	x	x
	6.3. Udržateľný rozvoj funkčného regiónu Nitra			x				
	6.4. Udržateľný rozvoj funkčného regiónu Nové Zámky-Komárno				x			
	6.5. Udržateľný rozvoj SPR na území NSK							
	6.6. Cezhraničná spolupráca	x	x		x			

x identifikovaná potreba

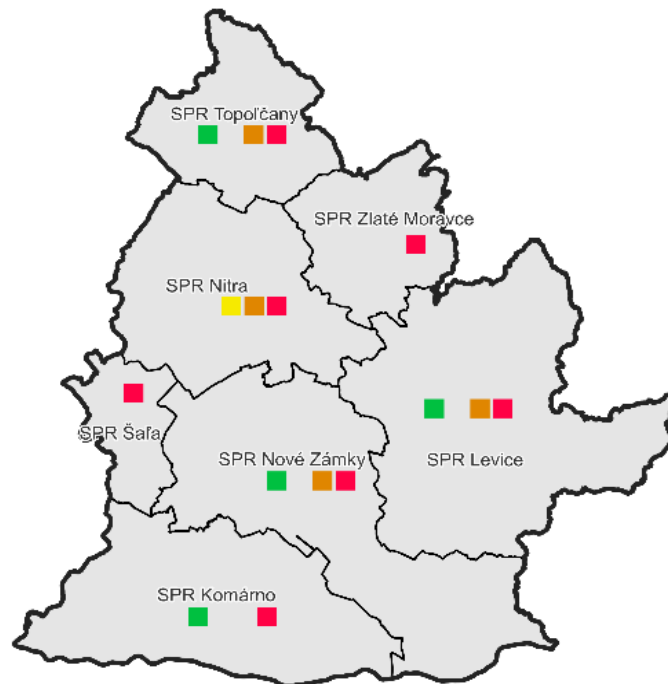
Tab. 27: Územná a tematická koncentrácia integrovaných územných investícií (IUI) v jednotlivých SPR

Priority	Strategické ciele	SPR Komárno	SPR Levice	SPR Nitra	SPR Nové Zámky	SPR Šaľa	SPR Topoľčany	SPR Zlaté Moravce
1. Konkurencieschopná a znalostná ekonomika	1.1. Zvyšovanie i inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzi-sektorovej spolupráce	0	0	0	0	0	0	0
	1.2. Rast konkurencieschopnosti a udržateľnosti priemyselnej výroby							
	1.3. Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektoru		0	0	0		0	
	1.4. Zvýšenie využitia endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu	x	x	0	x	0	x	x
2. Kvalitné a čisté životné prostredie	2.1. Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky	0	x	x	x	x	x	x
	2.2. Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva	0	x	0	x	0	0	0
	2.3. Sanácia environmentálnych záťaží				0			
	2.4. Ochrana voči živelným pohromám a zmiernovanie dopadov klimatickej zmeny	x		x		0		x
	2.5. Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie populačného genofondu území	x		x	x		0	
	2.6. Zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší							
3. Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita	3.1. Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu		x	x	x	x	x	x
	3.2. Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov					x		x
4. Sociálny rozvoj územia a podpora komunit	4.1. Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok	0	x	x		x	x	x
	4.2. Rozvoj inkluzívneho bývania		x					x
	4.3. Aktívne začlenenie rómskych komunít							x
	4.4. Zlepšenie podmienok pre rozvoj sociálnej ekonomiky, sociálne a pracovné začlenenie znevýhodnených a zraniteľných osôb							
	4.5. Sociálne inovácie a experimenty							
	4.6. Rozvoj kultúry a športu	x	x	x	x	x		x
	4.7. Rozvoj občianskej spoločnosti							
5. Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie	5.1. Zvýšenie kvality a inkluzívnosti predprimárneho a primárneho vzdelávania	0	x	0	0	x	0	0
	5.2. Zvýšenie kvality a inkluzívnosti odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce	0						
	5.3. Zlepšenie možností celoživotného a záujmového vzdelávania			x				
6. Smart rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu	6.1. SMART regióny a obce	0	x	x	x	0	x	x
	6.2. Rozvoj vidieka	0	x	0	x	0	0	x
	6.3. Udržateľný rozvoj funkčného regiónu Nitra							
	6.4. Udržateľný rozvoj funkčného regiónu Nové Zámky-Komárno							
	6.5. Udržateľný rozvoj SPR na území NSK							
	6.6. Cezhraničná spolupráca							

x vypracované IUS

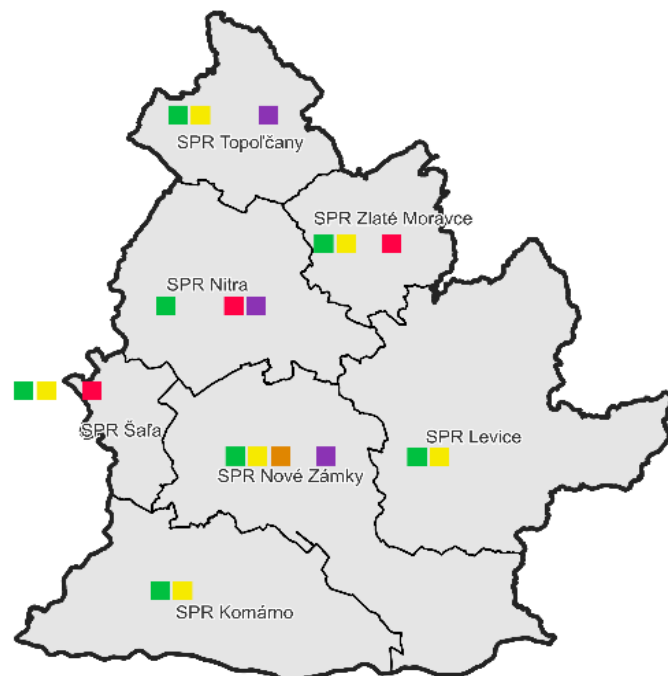
0 identifikovaná potreba, IUS nevypracovaná

Obr. 102: Priestorové rozloženie identifikovaných priorit v SPR v NSK

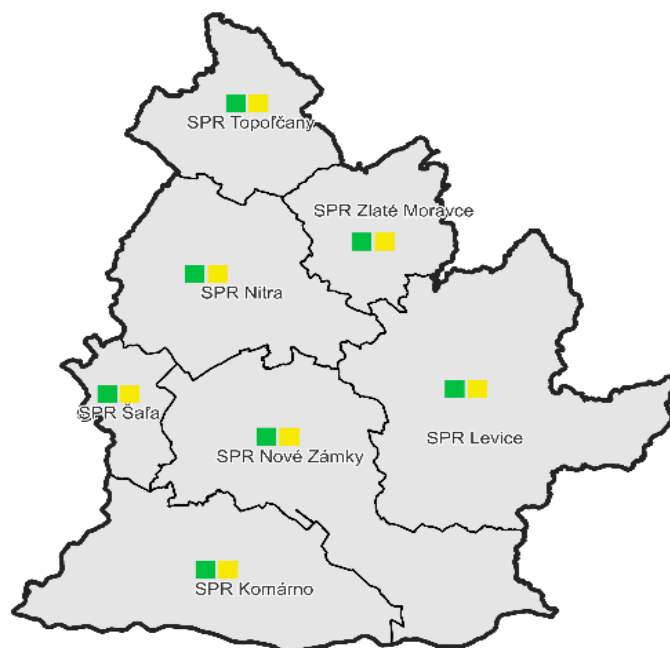
1 Konkurencieschopná znalostná ekonomika

- 1.1. Zvyšovanie inovačnej výkonnosti regionálnej ekonomiky a rozvoj medzi-sektorovej spolupráce
- 1.2. Rast konkurencieschopnosti a udržateľnosti priemyselnej výroby
- 1.3. Podpora zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektoru
- 1.4. Zvýšenie využitia endogénneho potenciálu územia pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu

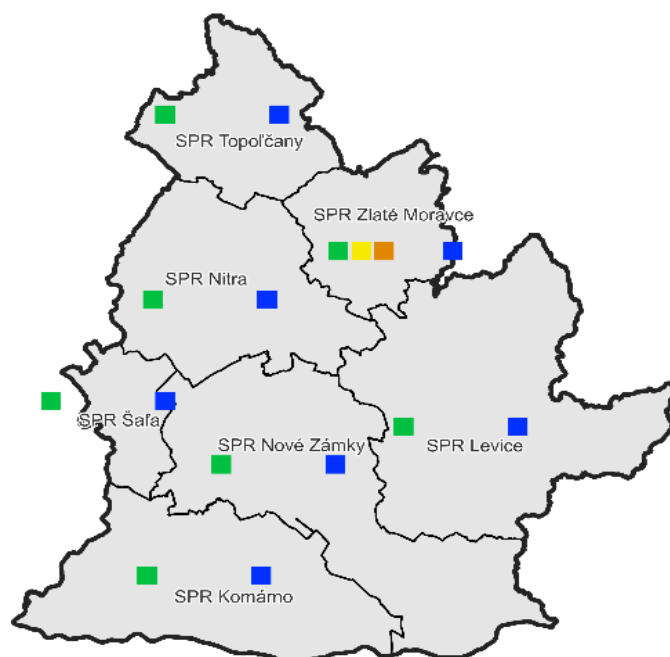
2 Kvalitné a čisté životné prostredie

- 2.1. Rozvoj odpadového hospodárstva na báze cirkulárnej ekonomiky
- 2.2. Budovanie infraštruktúry vodného hospodárstva
- 2.3. Sanácia environmentálnych záťaží
- 2.4. Ochrana voči živelným pohromám a zmiernenie dopadov klimatickej zmeny
- 2.5. Ochrana prírodných zdrojov a zachovanie populačného genofondu územia
- 2.6. Zníženie emisií znečisťujúcich látok v ovzduší

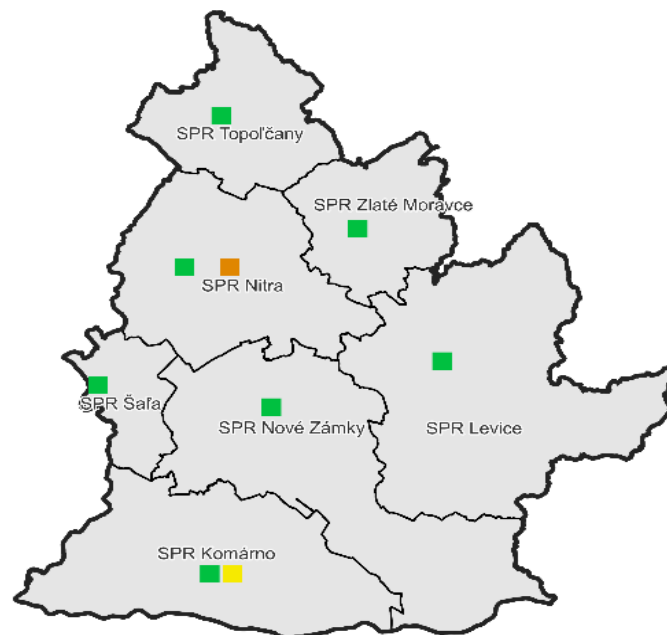
3 Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita

- 3.1. Zlepšiť dopravnú obslužnosť územia a udržateľnú mobilitu
- 3.2. Podporiť efektívnejšie využívanie energetických zdrojov

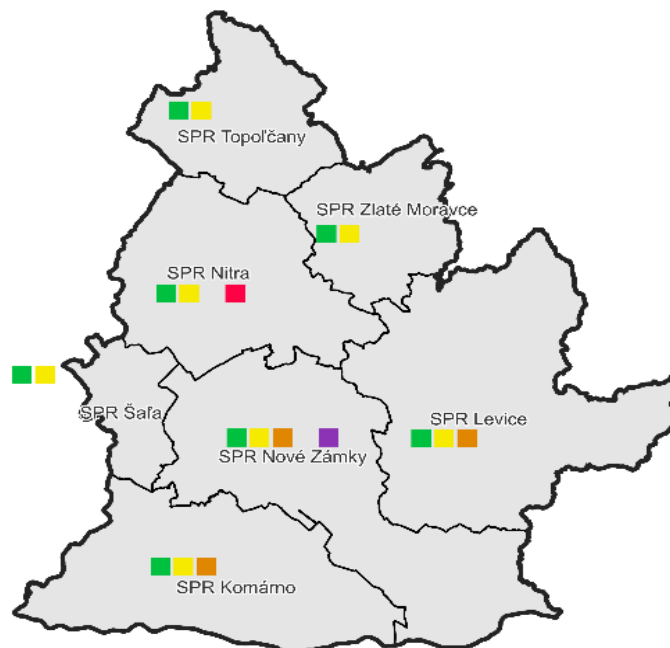
4 Sociálny rozvoj územia a podpora komúnit

- 4.1. Rozvoj smart sociálnych a zdravotných služieb s dôrazom na komplexnosť riešení a výsledok
- 4.2. Rozvoj inkluzívneho bývania
- 4.3. Aktívne začlenenie rómskych komúnit
- 4.4. Zlepšenie podmienok pre rozvoj sociálnej ekonomiky, sociálne a pracovné začlenenie znevýhodnených a zraniteľných osôb
- 4.5. Sociálne inovácie a experimenty
- 4.6. Rozvoj kultúry a športu
- 4.7. Rozvoj občianskej spoločnosti

5 Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie

- 5.1. Zvýšenie kvality a inkluzivity predprimárneho a primárneho vzdelávania
- 5.2. Zvýšenie kvality a inkluzivity odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce
- 5.3. Zlepšenie možností celoživotného a záujmového vzdelávania

6 Smart rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

- 6.1. SMART regióny a obce
- 6.2. Rozvoj vidieka
- 6.3. Čerhoričné spolupráca
- 6.4. Udržiateľný rozvoj funkčného regiónu Nitra
- 6.5. Udržiateľný rozvoj funkčného regiónu Nové Zámky-Komárno
- 6.6. Udržiateľný rozvoj SPR na území NSK

C.6 Integrovaná územná stratégia a integrované územné investície

Integrovaná územná stratégia NSK je podmnožinou Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja NSK, ktorá reflektuje aktivity v súlade s Programom Slovensko a umožňuje Rade partnerstva NSK využiť implementačný mechanizmus integrovaných územných investícií (mimo dopytového mechanizmu implementácie Programu Slovensko). Text uvedený v tejto kapitole PHRSR NSK je základom výstavby Integrovannej územnej stratégie NSK ako dokumentu, ktorý je predmetom výkonu a činností Rady partnerstva - orgánu v oblasti podpory integrovaného územného rozvoja ustanoveného zo zákona č. 121/2022 Z. z. o príspevkoch z fondov EÚ a o zmene a doplnení niektorých zákonov

IÚS je spracovaná pre geografickú oblasť NUTS 3 Nitriansky samosprávny kraj. Stratégia kraja zohľadňuje špecifické priority 7 SPR lokalizovaných na území kraja. Strategicko-plánovacie regióny sú územia prirodzených regiónov, v ktorých je reálna medziobecná spolupráca a interakcia subjektov v území. Strategicko-plánovacie regióny sa formálno-právne kreovali v záverečných mesiacoch roka 2020 podpísaním Memoranda o spolupráci na príprave a implementácii Integrovannej územnej stratégie a deklarováním vytvorenia príslušného SPR. Na území Nitrianskeho kraja sa nachádzajú dve územia udržateľného mestského rozvoja (ďalej aj „UMR“), ktoré tvoria:

1. Územie UMR Nitra - krajské mesto Nitra a 26 obcí

2. Územie UMR Nové Zámky – Komárno - mestá Nové Zámky, Komárno, Hurbanovo a obec Bajč.

Územia udržateľného mestského rozvoja sú územia jadrového mesta a obcí jeho zázemia, v ktorých prebiehajú intenzívne interakcie a medzikomunálna spolupráca a implementácia spoločnej stratégie UMR. Územia UMR majú vlastné integrované územné stratégie so svojimi prioritami a kľúčovými integrovanými územnými investíciami. Pre každú oblasť UMR je zriadená Kooperačná rada UMR – orgán s kompetenciou podpory udržateľného rozvoja funkčných mestských oblastí. Pri spracovaní integrovaných územných stratégií spolupracovali SPR a UMR na základe Memoranda o spolupráci na území jednotlivých SPR a UMR.

Integrovaný územný rozvoj je podporovaný z fondov EÚ podľa článku 29 Všeobecného nariadenia EÚ. Na potreby integrovaného územného rozvoja sa v zmysle §7 zákona č. 121/2022 Z. z. o príspevkoch z fondov EÚ zriaďuje Rada partnerstva. Rada partnerstva je kľúčovým inštitucionálnym mechanizmom na stanovenie územných cieľov na regionálnej úrovni (NUTS 3), je nástrojom územnej spolupráce na území samosprávneho kraja podľa § 2 písm. h) zákona o podpore regionálneho rozvoja. Rada partnerstva koordinuje prípravu a implementáciu integrovanej územnej stratégie v rámci Programu Slovensko 2021 - 2027 a slúži na zabezpečenie participatívneho manažmentu integrovaného rozvoja regiónu, predovšetkým na prípravu, schvaľovanie, riadenie realizácie, monitorovanie a hodnotenie implementácie IÚS.

Identifikácia potrieb rozvoja a potenciálu územia Nitrianskeho kraja sa realizovala s aktívnym zapojením socioekonomických partnerov do procesu prípravy Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja do roku 2030. Do prípravy boli intenzívne zapojení socioekonomickí partneri prostredníctvom pracovných skupín pre prípravu PHRSR/IÚS, strategicko-plánovacie regióny, koordinátori strategicko-plánovacích regiónov, miestni aktéri, zástupcovia MIRRI SR a iných ústredných orgánov štátnej správy ako gestori politik pre príslušné sektorové oblasti v rámci mnohých tematických online, resp. prezenčných pracovných stretnutí v procese tvorby a finalizácie dokumentov Partnerská dohoda SR 2021 – 2027 a Program Slovensko 2021 – 2027, ako aj členovia Rady partnerstva a technický sekretariát Rady partnerstva.

Integrovaná územná stratégia Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2021 – 2027 (ďalej aj „IÚS NSK“) je vyústením koordinovaného úsilia a spoločne formulovaných konkrétnych aktivít relevantných partnerov v území kraja. Územnú prioritizáciu a územno-tematickú koncentráciu deklarovánú jednotlivými SPR uvádza PHRSR NSK v Strategicko- programovej časti dokumentu. V procese tvorby

dokumentu, ktorý predpokladá odklon od dopytového systému, sa viac či menej darilo dosahovať zámer integrácie aktivít v rámci návrhu niektorých projektových zámerov integrovaných územných investícií (ďalej aj „IÚI“). Navrhované zábery IÚI na úrovni kraja a jednotlivých SPR sú zakomponované ako projektový zásobník v prílohe dokumentu. Integrovaná územná stratégia sa viaže aj na projektové zábery uvedené v zásobníku PHRSR, ktoré môžu mať v budúcnosti potenciál byť zapracované svojimi aktivitami do integrovaných územných investícií, resp. uchádzať sa o podporu v dopytovo orientovaných výzvach Programu Slovensko 2021 – 2027. Uvedenie návrhov integrovaných územných investícií v prílohe dokumentu nevytvára automaticky právny nárok na finančné zdroje Európskych štrukturálnych a investičných fondov (ďalej „EŠIF“).

IÚS NSK rešpektuje intervenčnú logiku Programu Slovensko. V Integrovannej územnej stratégii sú definované predovšetkým ciele, opatrenia a aktivity Nitrianskeho samosprávneho kraja na programové obdobie 2021-2027 v kontexte politiky súdržnosti a v rozhodovacej kompetencii Rady partnerstva s dopadom na integrovaný územný rozvoj NSK.

Hlavným účelom Integrovannej územnej stratégie Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2021 – 2027 je zabezpečenie integrovaného územného rozvoja prostredníctvom realizácie investícií v rámci vybraných špecifických cieľov Programu Slovensko 2021 - 2027, ktorých predmet patrí do pôsobnosti Rady partnerstva. Je akčným plánom na implementáciu aktivít vo vybraných cieľoch politiky súdržnosti na regionálnej úrovni.

Cieľ Integrovannej územnej stratégie Nitrianskeho samosprávneho kraja nadväzuje na víziu rozvoja a globálny cieľ, ktoré sú definované v Programe hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho kraja do roku 2030.

Cieľ Integrovannej územnej stratégie Nitrianskeho kraja

Podporiť inovačnú schopnosť územia, bezpečnosť a udržateľnosť dopravnej infraštruktúry, ochranu životného prostredia a podmienky kvality života obyvateľov kraja, zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb a rast vzdelanosti, zefektívniť podporu kultúrneho dedičstva, potenciálu cestovného ruchu, športových a voľnočasových aktivít.

Priority IÚS NSK v kontexte politiky súdržnosti

Strategické priority a ciele rozvoja definované v Programe hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja do roku 2030 sú východiskom pre priority Integrovannej územnej stratégie Nitrianskeho samosprávneho kraja, ktoré sú konzistentné k cieľom politiky súdržnosti a prioritám formulovaným v Partnerskej dohode SR na roky 2021-2027 a v Programe Slovensko 2021 - 2027.

Priorita 1 Veda, výskum, inovácie

Väzba na strategickú prioritu 1 PHRSR NSK do roku 2030: Konkurencieschopná znalostná ekonomika

Cieľom intervencií bude rozvoj a rozšírenie výskumných a inovačných kapacít špecifických pre územie kraja a využívanie pokročilých technológií; využívanie prínosov digitalizácie pre občanov, podniky, výskumné organizácie a orgány verejnej správy (budovanie inteligentných miest a regiónov, elektronické platformy a proaktívne elektronické služby); posilnenie rastu a konkurencieschopnosti MSP, vrátane produktívnych investícií; rozvoj zručností pre inteligentnú špecializáciu, priemyselnú transformáciu a podnikanie – zabezpečenie ľudských zdrojov pre inovatívny kraj.

Predpokladané kľúčové územné investície na úrovni priority:

- Regionálne inovačné centrum pre udržateľné a inteligentné poľnohospodárstvo a potravinárstvo (Záujmové združenie právnických osôb); (SPR Nitra)
- Podpora vzniku inovácií prostredníctvom medzisektorovej spolupráce, výskumu a vývoja (územie NSK)
- Vybudovanie informačného systému s elektronickou aplikáciou k Európskej kultúrnej ceste sv. Cyrila a Metoda na území Nitrianskeho samosprávneho kraja (územie NSK)
- Podpora zručností pre posilnenie konkurencieschopnosti a hospodárskeho rastu a budovanie kapacít pre RIS3 (územie NSK)

Priorita 2 Životné prostredie

Väzba na strategickú prioritu 2 PHRSR NSK do roku 2030: Kvalitné a čisté životné prostredie

Cieľom intervencií bude podpora energetickej efektívnosti - znižovania energetickej náročnosti budov; podpora využívania energie z obnoviteľných zdrojov energie; vodozádržné opatrenia na adaptáciu na zmenu klímy v sídlach, prevencia rizík a odolnosti voči katastrofám; zlepšenie kvality vôd a stavu v zásobovaní vodou a čistení odpadových vôd; prechod na obehové hospodárstvo s dôrazom na odpadové hospodárstvo; zlepšenie ochrany prírody, krajiny, biodiverzity a ekosystémových služieb; zlepšenie kvality ovzdušia; podpora udržateľnej multimodálnej mestskej mobility.

Predpokladané kľúčové územné investície na úrovni priority:

- Podpora dobudovania systémov triedeného zberu komunálneho odpadu a podpora výstavby nových alebo rekonštrukcia existujúcich zariadení na prípravu odpadov na opätovné použitie - aktivity v súlade s Programom odpadového hospodárstva SR
 - Spoločný regionálny systém zberu, triedenia a zhodnocovania odpadu (SPR Nitra, SPR Levice, SPR Šaľa, SPR Topoľčany)
 - Integrovaná infraštruktúra odpadového hospodárstva vo vybraných funkčných územiach regiónu, zabezpečenie zdieľanej techniky pre bioodpad, stavebný odpad, apod.; (SPR Nitra, SPR Levice, SPR Zlaté Moravce, SPR Šaľa, SPR Topoľčany)
 - Recyklácia odpadov - centrum spracovania textilu; (SPR Levice)
- Podpora projektov infraštruktúry v oblasti nakladania s komunálnymi odpadovými vodami v obciach a aglomeráciách oprávnených podľa Programu Slovensko 2021 – 2027 (SPR Nové Zámky, SPR Zlaté Moravce)
- Podpora prístupu k pitnej vode v obciach SPR Topoľčany, Zlaté Moravce, Levice – oprávnených podľa Programu Slovensko 2021 - 2027
- Realizácia vodozádržných adaptačných opatrení v sídlach a opatrení na ochranu pred povodňami (SPR Nitra, SPR Zlaté Moravce, SPR Komárno)
- Podpora aktivít budovania prvkov zelenej a modrej infraštruktúry v obciach a mestách (územie NSK)
- Znižovanie energetickej náročnosti verejných budov (SPR Zlaté Moravce, SPR Šaľa, SPR Komárno)
- Podpora materiálno-technického vybavenia hospodárskych subjektov vykonávajúcich dopravnú obsluhu v regiónoch (správca komunikácií) z dôvodu znižovania negatívnych vplyvov na životné prostredie v intraviláne a extraviláne miest a obcí (územie NSK)
- Podpora ekologickej nemotorovej (predovšetkým cyklickej) dopravy
 - Podpora projektových aktivít, ktoré sú pokračovaním projektov IROP 2014 - 2020 zameraných na zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklickej dopravy) na celkovej počte prepravených osôb; Projekty: Ponitrianska cyklomagistrála – I. etapa – 2.časť – úsek Čechynce – Horný Vinodol (SPR

Nitra); Cyklistická infraštruktúra v meste Vráble (SPR Nitra); Hlavný cyklistický okruh mesta Topoľčany (SPR Topoľčany) 2. etapa; Do práce na bicykli – budovanie cyklodopravnej komunikácie Nemčice – Topoľčany (SPR Topoľčany); Zvyšovanie atraktivity cyklistickej dopravy v obci Močenok (SPR Nitra); Sieť vnútromestskej cyklistickej infraštruktúry v Šali (SPR Šaľa)

- podpora ďalších projektov cyklistickej dopravy (SPR Nitra, SPR Nové Zámky)
- Výstavba a modernizácia infraštruktúry VOD (prestupné terminály, zastávky a záchytné parkoviská, zavádzanie opatrení preferencie VOD) (územie NSK)

Priorita 3 Doprava

Väzba na strategickú prioritu 3 PHRSR NSK do roku 2030: Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita

Cieľom intervencií v kompetencii Rady partnerstva na území Nitrianskeho kraja bude modernizácia regionálnych ciest II. a III. triedy a rekonštrukcia mostov za účelom odstránenia kľúčových úzkych miest na cestnej infraštruktúre, zlepšenia regionálnej dopravnej obslužnosti a zvýšenia bezpečnosti dopravnej infraštruktúry v súlade s Plánom udržateľnej mobility NSK; rekonštrukcia a modernizácia miestnych komunikácií a chodníkov ako doplnkové aktivity k realizácii kľúčových projektov.

Predpokladané kľúčové územné investície na úrovni priority:

- Podpora bezpečnej a udržateľnej dopravnej infraštruktúry - zvýšenie bezpečnosti a parametrov mostov na cestách II. a III. triedy v územiach SPR podľa záverov diagnostiky (SPR Nitra, SPR Komárno, SPR Levice, SPR Nové Zámky, SPR Šaľa, SPR Topoľčany, SPR Zlaté Moravce)
- Modernizácia vybraných úsekov ciest II. a III. triedy v územiach SPR v súlade s PUM (SPR Nitra, SPR Komárno, SPR Levice, SPR Nové Zámky, SPR Šaľa, SPR Topoľčany, SPR Zlaté Moravce)
- Most namiesto kompy (vybudovať most k zrušeniu riečnej prepravy osôb, bicyklov a automobilov cez rieku Váh v riečnom kilometri 42 - územie SPR Šaľa)
- Budovanie obchvatov miest a obcí, prestavba križovatiek, pridružená výstavba cyklistickej komunikácie (prechody pre chodcov, prejazdy pre cyklistov) (SPR Nitra, SPR Komárno, SPR Levice, SPR Nové Zámky, SPR Šaľa, SPR Topoľčany, SPR Zlaté Moravce)
- Zabezpečenie monitorovacích zariadení mostných objektov (SPR Nitra, SPR Komárno, SPR Levice, SPR Nové Zámky, SPR Šaľa, SPR Topoľčany, SPR Zlaté Moravce)
- Rekonštrukcia a modernizácia miestnych komunikácií ako doplnková projektová aktivita ku kľúčovým aktivitám strategického významu (SPR Nitra, SPR Komárno, SPR Levice, SPR Nové Zámky, SPR Šaľa, SPR Topoľčany, SPR Zlaté Moravce)

Projektové zámery plánované v Cielí politiky 3 – Doprava, ktoré sú nad rámec kompetencií Rady partnerstva a majú charakter nadregionálnych projektov v oblastiach: **železničná doprava, cestná doprava** – rýchlostné cesty, križovatky a protihlukové steny, cesty I. triedy, obchvaty, mosty na cestách I. triedy, **vodná doprava** – identifikovalo MDV SR a sú zapracované v osobitnej prílohe.

Priorita 4 Sociálnejší kraj

4.1 - Adaptabilný a prístupný trh práce

4.2 - Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie

4.5 - Aktívne začlenenie a dostupné služby

Väzba na strategickú prioritu 4 PHRSR NSK do roku 2030: Sociálny rozvoj územia a podpora komunit

Väzba na strategickú prioritu 5 PHRSR NSK do roku 2030: Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie

Cieľom intervencií v Priorite 4.1 budú investície do sociálnych podnikov, IKT nástrojov, debarierizácie objektov a výstavby zariadení starostlivosti o deti do 3 rokov veku. Aktivity budú podporované formou vyzvaní a výziev na dopytovo-orientované projekty. Integrované územné investície budú využívané najmä na aktivity ako výstavba, rekonštrukcia a obnova zariadení starostlivosti o deti do 3 rokov.

Cieľom intervencií v Priorite 4.2 v integrovaných územných investíciách budú najmä aktivity ako debarierizácia škôl a školských zariadení, materiálne vybavenie a technické zabezpečenie škôl a školských zariadení, výstavba, prístavba, nadstavba vrátane modernizácie materiálno-technického vybavenia učební, výstavba a rekonštrukcia školských športovísk.

Cieľom intervencií v Priorite 4.5 bude podpora sociálno-ekonomického začlenenia marginalizovaných komunít, domácností s nízkym príjmom a znevýhodnených skupín vrátane osôb s osobitnými potrebami prostredníctvom integrovaných aktivít vrátane bývania a sociálnych služieb (integrované územné investície by mali byť využívané najmä na aktivity svojpomocnej výstavby obydľí). Dosiahnutie tohto cieľa bude kompetenciou Rady partnerstva. Druhým špecifickým cieľom intervencií v Priorite 4.5 v kompetencii Rady partnerstva budú intervencie do zdravotnej a sociálnej infraštruktúry – najmä budovanie zariadení dlhodobej (sociálnej a zdravotnej) starostlivosti komunitného typu, poskytovanie dostupnej infraštruktúry pre potreby krízových služieb sociálnej intervencie, budovanie / zriaďovanie domovov komplexnej starostlivosti pre deti zažívajúce násilie, budovanie zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na komunitnej úrovni.

Predpokladané kľúčové územné investície na úrovni priority:

- Podpora prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v zariadeniach sociálnych služieb NSK a v SPR
 - Vybudovanie zariadenia sociálnych služieb – špecializované zariadenie „DUNAJ“ ZSS Kováčov, miesto poskytovania Mužľa (SPR Nové Zámky)
 - Vybudovanie zariadenia sociálnych služieb – zariadenia podporovaného bývania „LIPKA“, ZSS Lipová (SPR Nové Zámky)
 - Modernizácia a rekonštrukcia zariadenia sociálnych služieb „HARMÓNIA“ ZSS Horné Štitáre, miesto poskytovania Radošina (SPR Topoľčany)
- Moderné sociálne a zdravotné služby –
 - Špecializované zariadenie a dom ošetrovateľskej starostlivosti v Poliklinike NSK Šaľa; (SPR Šaľa)
 - Služba včasnej intervencie v Poliklinike NSK Štúrovo (SPR Nové Zámky)
- Vytvorenie kvalitných a dostupných komunitných sociálnych služieb
 - Vybudovanie Multifunkčného centra seniorov vo Vrábľoch s doplnkovými aktivitami spádových obcí (SPR Nitra)
 - Výstavba zariadení sociálnych a zdravotných služieb, denných stacionárov, zariadení pre seniorov v obciach a mestách – projektové aktivity miestnej samosprávy (SPR Nové Zámky, SPR Nitra, SPR Levice, SPR Zlaté Moravce, SPR Šaľa, SPR Komárno)
 - Podpora projektov zameraných na poskytovanie nových a existujúcich sociálnych služieb, ktoré z dôvodu nedostatku finančnej alokácie neboli podporené zo zdrojov IROP 2014 – 2020 – územie SPR Topoľčany, Zlaté Moravce, Levice, Nitra
- Terénne opatrovateľské a ošetrovateľské služby (SPR Nitra, SPR Šaľa)
- Rozšírenie kapacít ošetrovateľskej a hospicovej starostlivosti, mobilné hospice (SPR Nitra)
- Rozšírenie kapacít zariadení pre seniorov (územie NSK)
- Podpora sociálneho bývania (SPR Zlaté Moravce, SPR Šaľa)
- Podpora sociálneho hospodárstva, podpora budovania obecných sociálnych podnikov a podnikov sociálnych služieb (SPR Nitra, SPR Topoľčany)
- Zabezpečenie odborných kapacít v oblasti zdravotných a sociálnych služieb – „Zdravotník 21. storočia“ – výstavba Strednej zdravotníckej školy v Nitre ako moderné centrum pre zabezpečenie odborných kapacít v oblasti zdravotných a sociálnych služieb, zvyšovanie

odborných kompetencií žiakov inováciou materiálno-technického vybavenia odborných učební v študijných odboroch zdravotnícky asistent/praktická sestra/pedológ/masér (SPR Nitra, SPR Nové Zámky)

- Modernizácia učební základných škôl (SPR Levice)
- Podpora komplexnej športovej prípravy talentovaných žiakov Nitrianskeho kraja na Športovej škole v Nitre (SPR Nitra)
- Výstavba multifunkčných ihrísk a športovísk v areáloch škôl, školských zariadení (SPR Šaľa, SPR Levice)

Priorita 5 Moderný región

Väzba na strategickú prioritu 6 PHRSR NSK do roku 2030: Smart rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

Väzba na strategickú prioritu 1 PHRSR NSK do roku 2030: Konkurencieschopná znalostná ekonomika

Cieľom intervencií budú investície do kultúrneho a prírodného dedičstva, miestnej a regionálnej kultúry, manažmentu, služieb a infraštruktúry podporujúcich komunitný rozvoj a udržateľný cestovný ruch; podpora ostatnej infraštruktúry spojenej s kultúrnymi a prírodnými aktívami regiónov; investície do regionálnej a miestnej infraštruktúry pre pohybové aktivity; investície do bezpečného fyzického prostredia obcí, miest a regiónov; investície do rozvoja administratívnych a analyticko-strategických kapacít miestnych a regionálnych samospráv; investície zvyšujúce kvalitu verejných politík a odolnosť demokracie

Predpokladané kľúčové územné investície na úrovni priority:

- Európska kultúrna cesta sv. Cyrila a Metoda na území Nitrianskeho samosprávneho kraja
 - Archeoskanzen Bojná + Centrum poznávania histórie (SPR Topoľčany)
 - Archeologické múzeum v prírode – NKP Rotunda sv. Juraja (SPR Topoľčany)
 - Veľkomoravská lokalita Močenok – Gorazdov (SPR Nitra)
- Hradný komplex Levice spolu s dostupnosťou atraktivít v regióne (SPR Levice)
- Revitalizácia historických parkov a rekonštrukcia národných kultúrnych pamiatok
 - Obnova historického parku a zámočka v Topoľčiankach (SPR Zlaté Moravce)
 - Rekonštrukcia NKP Župný dom Zlaté Moravce a vytvorenie priestorov pre komunitný život (SPR Zlaté Moravce)
 - Modernizácia areálu a rozvoj služieb Arborétum Mlyňany (SPR Zlaté Moravce)
 - Revitalizácia okolia NKP „Lev“ Veľké Vozokany (SPR Zlaté Moravce)
 - Rekonštrukcia kaštieľa v obci Bardoňovo (SPR Nové Zámky)
 - Rekonštrukcia Sovieho domu a kaštieľa Esterháziovcov, 2. a 3. etapa – Želiezovce – obnova NKP (SPR Levice)
 - UNESCO – Iža – Celemantia – vybudovanie návštevného centra na brehu rieky Dunaj popri cyklotrase EuroVelo 6 a rímskom vojenskom tábore Kelemantia zapísaného do zoznamu UNESCO (SPR Komárno)
 - Revitalizácia parku v historickom centre mesta Šahy (SPR Levice)
- Revitalizácia modrej infraštruktúry a územia k zvýšeniu potenciálu pre cestovný ruch založený na lokálnych špecifikách
 - Rekreačná oblasť Duchonka (SPR Topoľčany)
 - Revitalizácia priestoru pred termálnym kúpaliskom Vadaš Štúrovo (SPR Nové Zámky)
 - Zelená Santovka (SPR Levice)

- Lodenica Kalná nad Hronom – rekonštrukcia športovo – oddychovej zóny na Hrone (SPR Levice)
- Budovanie rekreačno-športovej infraštruktúry na Váhu v SPR Šaľa a ponuky služieb pre vodný turizmus a športový rybolov; vodné dielo Kráľová nad Váhom
- Relaxačné centrum pri termálnom kúpalisku v Nesvadoch (SPR Šaľa)
- Budovanie cyklotrás nadregionálneho významu
 - Ponitrianska cyklomagistrála– II. etapa – 1.časť – úsek Nové Zámky – Nesvady – Martovce (SPR Nové Zámky)
 - Vážska cyklomagistrála – úsek Šaľa – Kolárovo so sieťou regionálnych cyklotrás (SPR Šaľa)
- Budovanie rekreačných cyklotrás pre športovo-turistické využitie územia s doplnkovou infraštruktúrou a systémom zdieľaných bicyklov/elektrobicyklov (SPR Nitra, SPR Levice, SPR Nové Zámky, SPR Šaľa)
- Infraštruktúra pre pohybové aktivity a voľný čas (SPR Nitra, SPR Levice, SPR Nové Zámky, SPR Šaľa, SPR Topoľčany, SPR Komárno)
- Diakovský majer – Ekopark – rozvoj jazdeckého zamerania cestovného ruchu (SPR Šaľa)
- Obnova vybraných kultúrnych pamiatok (SPR Šaľa, SPR Levice, SPR Topoľčany, SPR Komárno)
- Budovanie strategicko-analytických kapacít a podpora implementácie IÚS v strategicko-plánovacích regiónoch NSK (SPR Nitra, SPR Komárno, SPR Levice, SPR Nové Zámky, SPR Šaľa, SPR Topoľčany, SPR Zlaté Moravce)
- Podpora rozvoja občianskej spoločnosti v NSK – podpora kapacít MVO v NSK formou komunitných grantových programov a rozvoja ich spolupráce s miestnou a regionálnou samosprávou (územie NSK)

Návrh projektových zámerov IÚI a predpokladané kľúčové investície majú v tejto etape indikatívny charakter, nie sú definované vo väzbe na oprávnenosť výdavkov a merateľné ukazovatele, ktoré budú stanovené v riadiacej programovej dokumentácii – Programový manuál, príručka pre žiadateľa, príručka pre prijímateľa. Premietnutie pravidiel oprávnenosti výdavkov môže mať dopad na objem kľúčových investícií a obsah projektových zámerov v jednotlivých prioritách IÚS.

Opis integrovaného prístupu

Integrovaný prístup je metodicky popísaný v dokumente „Jednotný metodický rámec pre prípravu integrovaných územných stratégií a integrovaných územných investícií v Slovenskej republike v programovom období 2021 – 2027“, verzia 2.0, zo dňa 1.8.2022. Vychádza z toho, že IÚI pokrývajú oblasti a typy aktivít oprávnených v Programe Slovensko, ktoré sú v implementačnej kompetencii Rady partnerstva. Schéma uvádza vzťah IÚS – IÚI – projekty:

Integrovaná územná stratégia Ciele a priority	Integrované územné investície Financované z fondov EÚ	Individuálny projekt
		Komplexný projekt
	Iné investície Financované z iných zdrojov	Individuálny projekt
		Komplexný projekt

Integrovaná územná investícia sa môže realizovať ako individuálny projekt alebo komplexný projekt, pričom IÚI musí prispievať k naplneniu viac ako jednej priority Programu Slovensko. Za IÚI sa považujú logicky previazané kľúčové a doplnkové aktivity financované zo zdrojov Programu Slovensko.

V prípade, že súčasťou investície je doplnková projektová aktivita podporovaná z iného zdroja (napr. POO, CLLD, atď.), ide o **integrováný investičný balík**.

- **Individuálny projekt** je projekt jedného žiadateľa v rámci jedného špecifického cieľa IÚS (územnej stratégie), ktorý však pokrýva viac ako jednu prioritu politiky súdržnosti EÚ. Individuálne projekty sú vnímané ako kľúčové aktivity IÚI, ktoré významne prispievajú k napĺňaniu cieľov územnej stratégie.
- **Komplexný projekt** je projekt jedného alebo viacerých žiadateľov, ktorý pozostáva z vybraných komplementárnych aktivít v rámci rôznych špecifických cieľov IÚS a zároveň napíňajúcich viac ako jednu prioritu Programu Slovensko. Žiadatelia (nositelia aktivít) sú navrhovaní v rámci vypracovania projektového zámeru IÚI a schvaľovaní v Rade partnerstva. Doplnkové aktivity sú také operácie, ktoré podporujú kľúčovú operáciu a zvyšujú jej vplyv v území.
- **Kombinovaný projekt** je špecifický typ komplexného projektu, ktorý zahŕňa aj činnosti štátnej správy. Žiadateľom (nositeľom aktivity/ aktivít) pre aktivity štátnej správy je určený príslušným ÚOŠS. Kombinovaný projekt IÚI (aktivita vo vecnej gescii ÚOŠS) musí byť schválený príslušným rezortom v Komore štátnej správy skôr ako bude schvaľovaný v Rade partnerstva.

Integrované územné investície uvedené v rámci zásobníka projektových zámerov pripravených v spolupráci regionálnej a miestnych samospráv a partnerov v NSK môžu dosahovať integráciu na úrovni:

- **tematickej** – kombinácia aktivít v rámci viac ako jedného špecifického cieľa politiky súdržnosti EÚ alebo v rámci viac ako jedného opatrenia jedného špecifického cieľa
- **územnej** – kombinácia aktivít realizovaných na spojitom území, bez ohľadu na administratívne hranice obcí;
- **organizačnej** – kombinácia aktivít rôznych zainteresovaných strán a partnerov v území;
- **finančnej** – IÚI môže integrovať aktivity podporené prostredníctvom zdrojov Programu Slovensko, ale aj iných zdrojov podpory (integrováný investičný balík), pričom časť aktivít je financovaných mimo mechanizmu IÚI

Štruktúra riadenia implementácie IÚI je stanovená v súlade so znením článku 29 Všeobecného nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) a zákona č. 121/2022 Z. z. o príspevkoch z fondov Európskej únie. Mechanizmus implementácie IÚI je založený na princípe partnerstva, pričom viacúrovňové riadenie sa uplatňuje najmä pri príprave, schvaľovaní, implementácií, monitorovaní a hodnotení IÚI, ktoré sa vykonáva v partnerstve zástupcov samospráv, podnikateľského, akademického sektora, školstva, občianskej spoločnosti a štátnej správy.

Ambíciou Rady partnerstva a aktérov v implementácii IÚS bude nasmerovať investičné priority do toho územia a tých oblastí, kde bude dosiahnutý najvyšší rozvojový potenciál pre danú prioritu, a ktoré sa stanú motorom ďalšieho rozvoja územia s dopadom na čo najširší okruh obyvateľov a kvalitu ich života.

D. REALIZAČNO-FINANČNÁ ČASŤ

D.1 Zásobník projektov

Zásobník projektov obsahuje zoznam projektových zámerov zozbieraných od aktérov v rámci strategicko-plánovacích regiónov, socio-ekonomických partnerov pôsobiacich v rámci Nitrianskeho kraja a projektových zámerov vyššieho územného celku s plánovanou realizáciou do roku 2030. Projektové zámery mali možnosť predkladať socio-ekonomickí partneri vo viacerých etapách, v období november 2020 – jún 2022, elektronickou formou (zaslaním na Úrad NSK). Súčasný stav zásobníka projektov je spracovaný k 30.6.2022 a obsahuje 3573 návrhov projektov. Súčasťou príloh je osobitný zoznam projektových zámerov (oblasť dopravy) zaslaných subjektami štátnej správy, ktoré plánujú v dotknutom období realizovať na území Nitrianskeho kraja a zoznam projektových zámerov ZsVS, a. s. v oblasti vodného hospodárstva. Zásobník bude postupne počas obdobia platnosti dokumentu aktualizovaný v termínoch stanovených Úradom Nitrianskeho samosprávneho kraja. Predložené zámery deklarujú investičnú potrebu 4 165 708 652,54 EUR jednotlivých partnerov Nitrianskeho kraja. Priložený zásobník nie je výberom projektových zámerov, ktorý vytvára nárok na ich financovanie z verejných zdrojov.

D.2 Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja NSK

D.2.1 PHRSR NSK a zainteresované strany v procese prípravy a implementácie plánu

Nitriansky samosprávny kraj je koordinátorom regionálneho rozvoja na úrovni regiónu naprieč oblasťami ekonomického, sociálneho, environmentálneho a kultúrneho rozvoja, v ktorých má kompetencie. Medzi tieto oblasti možno zaradiť najmä dopravu, životné prostredie, školstvo, kultúru, šport, turizmus, zdravotníctvo, sociálnu starostlivosť a iné relevantné oblasti rozvoja vzhľadom na rámec kompetencií samosprávnych krajov.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja vyššieho územného celku je strednodobý rozvojový dokument, ktorý je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v národnej stratégii a je vypracovaný podľa záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie regiónu. Koordinátorom prípravy Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja je Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, uplatňujúc princíp partnerstva a zásady, či princípy participatívneho strategického plánovania. Procesy prípravy PHRSR NSK do roku 2030 a IÚS ako podmnožiny PHRSR NSK začal Úrad NSK nastavovať a pripravovať v mesiaci jún 2020. Vypracovanie tohto strategického dokumentu NSK bolo zabezpečované v súlade s implementáciou projektu OP EVS DOP-PO1-SC1.1-2019-1 „Inteligentný a lepší Nitriansky samosprávny kraj“. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja je spracovaný v spolupráci s odborným garantom, ktorým je Ústav regionalistiky a rozvoja vidieka, Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre.

PHRSR NSK predstavuje podklad VÚC a ďalších relevantných aktérov pôsobiacich na území kraja pre komunikáciu so štátnymi orgánmi v rámci jednotlivých sektorových politík. Dokument je zdrojom informácií o štruktúre cieľov regionálneho rozvoja v kraji, plánovaných intervenciách a dostupných nástrojoch financovania pre širokú škálu horizontálnych i vertikálnych partnerov samosprávneho kraja, ale aj miestnych samospráv a iných dotknutých aktérov v území NSK. PHRSR NSK zároveň vytvára rámec pre tvorbu strategických dokumentov na nižšej úrovni (pre mestá a obce na území kraja). PHRSR

predstavuje integrovaný prístup k regionálnemu rozvoju na území kraja a to tým, že zastrešuje požiadavky jednotlivých aktérov rôznych systémových úrovní (štát-samospráva-súkromný sektor-tretí sektor) a zároveň vytvára podmienky pre plnenie týchto požiadaviek z viacerých zdrojov (zdroje EÚ-štátne zdroje-zdroje samospráv-súkromné zdroje).

IÚS NSK predstavuje podmnožinu PHRSR NSK, pričom táto stratégia a jednotlivé integrované územné investície identifikované v stratégií sú zároveň súčasťou PHRSR NSK. IÚS NSK je základným strategickým nástrojom pre zabezpečenie integrovaného územného rozvoja a predstavuje podklad pre implementáciu projektov financovaných z fondov EÚ a Programu Slovensko v rámci tzv. územného prístupu (prostredníctvom zdrojov a v rozsahu kompetencií Rady partnerstva NSK).

Implementácia PHRSR sa uskutočňuje prostredníctvom viacerých nástrojov ako sú najmä:

- Akčný plán PHRSR NSK,
- Akčný plán PHRSR obcí na území NSK,
- Integrovaná územná stratégia NSK,
- Stratégia udržateľného mestského rozvoja mesta Nitra,
- Stratégia udržateľného mestského rozvoja mesta Nové Zámky a Komárno,

Implementácia IÚS je naviazaná na zdroje EÚ.

Do organizačného zabezpečenia a procesu implementácie PHRSR NSK sú zapojené nasledovné zainteresované strany:

Názov výkonnej štruktúry v procese implementácie PHRSR	Kompetencie
Úrad NSK (Odbor strategických činností NSK)	• zabezpečuje a koordinuje vypracovanie a realizáciu PHRSR • koordinuje participatívne procesy tvorby PHRSR NSK • definuje konkrétne kroky pri tvorbe plánu a časový harmonogram realizácie, • monitoruje proces prípravy programu a dodržiavanie časového harmonogramu, • pravidelne ho monitoruje a každoročne vyhodnocuje jeho plnenie • koordinuje činnosť pri spracovaní čiastkových monitorovacích správ, • informuje vedenie samosprávy o procesoch spojených s prípravou a implementáciou PHRSR NSK • zabezpečuje súlad PHRSR s prioritami a cieľmi ustanovenými v národnej stratégií a s územnoplánovacou stratégiou • podieľa sa na plnení úloh , ktoré súvisia so zameraním podpory regionálneho

	rozvoja spolu so sociálno-ekonomickými partnermi
Zastupiteľstvo NSK	• plní úlohu riadiaceho orgánu • schvaľuje PHRSR NSK, • preskúmava vykonávanie PHRSR NSK a pokrok dosiahnutý pri plnení cieľov PHRSR NSK pričom zohľadňuje ukazovatele monitorovania PHRSR NSK, • zhodnocuje mieru dosiahnutia cieľov, schvaľuje správy z hodnotenia PHRSR a navrhuje revízie, • schvaľuje aktualizáciu programu podľa potreby
Územné pracovné skupiny	• podieľajú sa na príprave PHRSR NSK, monitorovaní a revízii PHRSR NSK • definujú potreby územia NSK • poskytujú súčinnosť pri definovaní strategického rámca a akčného plánu PHRSR NSK a prehodnocujú strategický a implementačný rámec PHRSR • podávajú návrhy na konkrétne ciele v intervenčnej logike plánu, či navrhovať intervencie v rámci implementačného rámca plánu
Rada partnerstva pre integrovaný územný rozvoj Nitrianskeho samosprávneho kraja a jej komory (RP NSK)	• zodpovedá za prípravu a implementáciu IÚS a schvaľuje návrh IÚS • posudzuje projektové zámery z hľadiska ich súladu a miery ich príspevku k naplneniu schválených priorít a cieľov IÚS • poskytuje odporúčania pre zlepšenie prípravy, implementácie, monitorovania a hodnotenia projektov IÚS, • spolupodieľa sa na monitorovaní a hodnotení realizácie projektov IÚS, poskytuje súčinnosť RO pri priebežnom, ako aj konečnom monitorovaní a hodnotení implementácie IÚS • komunikuje s miestnou samosprávou a so sociálno-ekonomickými aktérmi. • iniciuje aktualizáciu IÚS

Názov výkonnej štruktúry v procese implementácie PHRSR	Kompetencie
Strategicko-plánovacie regióny NSK (SPR)	• spolupracujú s NSK pri mapovaní a definovaní kľúčových problémov a potrieb územia SPR, • adresne definujú strategické ciele zohľadňujúce špecifickosť územia v rámci PHRSR s možnosťou tvorby PHRSR SPR, ako strategického dokumentu skupiny obcí, ktoré môžu nahradiť PHRSR jednotlivých obcí • spolupracujú s NSK pri definovaní priorít rozvoja územia SPR ako aj pri definovaní integrovaných investičných balíčkov a IUI z SPR • zriaďujú kooperačné rady SPR • spolupracujú s NSK pri príprave, implementácii a monitorovaní PHRSR/IÚS NSK za relevantné územie SPR, • poskytujú súčinnosť Úradu NSK a Rade partnerstva NSK pri zabezpečovaní participácie aktérov z vlastného územia • v spolupráci s NSK vedú a aktualizujú zásobník projektov územia SPR.

Úrad NSK a Rada partnerstva NSK navrhla na základe historicko-geografických faktorov, sídelnej štruktúry a štruktúry obyvateľstva, dopravnej infraštruktúry, ekonomických a ďalších faktorov rozdeliť územie NSK na sedem strategicko-plánovacích regiónov:

- SPR Nitra
- SPR Topoľčany
- SPR Zlaté Moravce
- SPR Šaľa
- SPR Nové Zámky
- SPR Levice
- SPR Komárno

Participácia aktérov v území na príprave PHRSR NSK bola zabezpečovaná prostredníctvom aktivity 5 tematických pracovných skupín:

1. Inovatívna, udržateľná a konkurencieschopná ekonomika
2. Udržateľný regionálny agropotravinársky komplex a najmä spracovateľský a distribučný reťazec
3. Životné prostredie, ekosystémové služby a zelená infraštruktúra
4. Smart energetika, dopravná a technická infraštruktúra
5. Rozvoj udržateľných komunit a ich kvality života (vrátane sociálnej infraštruktúry)

D.2.1.1 Rada partnerstva NSK a jej kompetencie

V zmysle Článku 23 Nariadenia Európskeho parlamentu a rady "Zodpovednosť sa prípravu územných stratégií nesú príslušné mestské, miestne alebo iné územné orgány alebo subjekty". Rada partnerstva je stálou kolektívnou komunikačnou koordinačnou platformou Nitrianskeho samosprávneho kraja a nástrojom územnej spolupráce na území samosprávneho kraja v zmysle § 7 zákona č. 121/2022 Z. z. o príspevkoch z fondov Európskej únie a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Rada partnerstva NSK koordinuje prípravu a implementáciu IÚS NSK a slúži na zabezpečenie participatívneho manažmentu integrovaného územného rozvoja NSK, predovšetkým na prípravu, schvaľovanie, riadenie realizácie, monitorovanie a hodnotenie implementácie IÚS NSK v rozsahu svojej pôsobnosti. Základnými dokumentmi, ktorými sa Rada partnerstva NSK riadi, sú Štatút Rady partnerstva NSK a Rokovací poriadok Rady partnerstva NSK.

Kompetencie Rady partnerstva NSK:

- iniciuje a koordinuje tvorbu návrhu IÚS,
- zodpovedá za prípravu IÚS v rozsahu vízie, cieľov, priorít, aktivít, integrovaných projektových balíčkov a merateľných ukazovateľov pre jednotlivé ciele,
- rokuje o návrhu IÚS, resp. jej aktualizácie, formuluje pripomienky a spolupracuje so sociálno-ekonomickými partnermi, za účelom vyriešenia vznesených pripomienok a za účelom dosiahnutia dohody o znení návrhu IÚS,
- schvaľuje návrh IÚS,
- koordinuje a iniciuje tvorbu, zostavuje a aktualizuje zoznam aktivít pre IÚS a integrované projektové balíčky v súlade s víziou, cieľmi a merateľnými ukazovateľmi IÚS,
- schvaľuje žiadateľa, ktorý je poverený vypracovaním projektového zámeru pre integrovanú územnú investíciu,
- posudzuje projektové zámery z hľadiska ich súladu a miery ich príspevku k naplneniu schválených priorít a cieľov IÚS,
- schvaľuje projektové zámery územnej samosprávy pre aktivity v implementačnej kompetencii územnej samosprávy,
- schvaľuje kombinované projektové zámery pre aktivity územnej samosprávy a štátnej správy na základe záväzného stanoviska príslušného orgánu štátnej správy (alebo príslušných orgánov štátnej správy) o pripustení financovania štátnej aktivity/aktivít zo zdrojov Programu Slovensko alebo z iných programov,
- schvaľuje žiadateľa, ktorý je poverený vypracovaním žiadosti o nenávratný finančný príspevok z Programu Slovensko pre aktivity územnej samosprávy,
- iniciuje aktualizáciu IÚS,
- vydáva odporúčania pre zlepšenie implementácie IÚS pre RO,
- spolupodieľa sa na monitorovaní a hodnotení realizácie IÚS z pohľadu dosahovania cieľov rozvoja, vrátane návrhu a schválenia zmien v súlade s výsledkami hodnotenia,
- berie na vedomie správy o príprave a implementácii IÚS predkladané riadiacim orgánom,
- poskytuje súčinnosť riadiacemu orgánu pri priebežnom, ako aj konečnom monitorovaní a hodnotení implementácie IÚS,
- vykonáva ďalšie činnosti vyplývajúce z tohto Štatútu na základe požiadavky členov Rady partnerstva,

- vypracúva Štatút a rokovací poriadok Rady partnerstva, vrátane jeho zmien a doplnení,
- zriaďuje tematické komisie.

Stanovenie minimálneho štandardu pravidiel a zloženia komôr Rád partnerstva sa uskutočnilo v úzkej spolupráci so zástupcami jednotlivých Rád partnerstiev a jadrových miest UMR, tak aby boli zohľadnené špecifiká a územné dohody, ktoré už boli vytvorené, ale zároveň aby bol dosiahnutý vysoký stupeň harmonizácie jednotlivých štatútov Rád partnerstva.

- a) Rada partnerstva musí mať vyvážené zastupovanie sociálnoekonomických partnerov, reprezentovaných v komorách Rady partnerstva. Všetky Rady partnerstva sú zložené zo 4 komôr podľa typu subjektov, pričom každá z komôr má $\frac{1}{4}$ podiel hlasov v Rade partnerstva.

Sú nimi:

- Komora regionálnej samosprávy,
 - Komora územnej samosprávy,
 - Komora štátnej správy,
 - Komora sociálno-ekonomických partnerov.
- a) Minimálny počet členov komory regionálnej samosprávy a komory miestnej samosprávy je 5, pričom komory by mali mať nepárny počet členov, okrem Komory štátnej správy, ktorá má pevne stanovený počet členov.
- b) Predsedom Komory štátnej správy je zástupca MIRRI SR, ako predstaviteľa ústredného orgánu štátnej správy pre regionálny rozvoj zodpovedného za koordináciu prípravy politik regionálneho rozvoja. MIRRI SR podľa § 10 písm. a) zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov je ústredným orgánom pre riadenie, koordináciu a dohľad nad využívaním finančných prostriedkov z fondov EÚ.
- c) Rada partnerstva schvaľuje IÚS a zoznam aktivít naviazaných na definované strategické ciele ako osobitnú prílohu danej IÚS.
- d) Kooperačná rada UMR schvaľuje IÚS UMR a zoznam aktivít naviazaných na definované strategické ciele ako osobitnú prílohu danej IÚS UMR.
- e) Rada partnerstva / Kooperačná rada UMR schvaľuje projektové zámery IÚI zostavené z aktivít uvedených v zozname aktivít IÚS/ IÚS UMR. Projektový zámer IÚI predkladá žiadateľ do Rady partnerstva, ktorá ho musí posúdiť a schváliť alebo zamietnuť do 30 pracovných dní. Interval predkladania projektových zámerov si definuje Regionálna rada partnerstva buď v pravidelných termínoch (napr. raz za štvrtrok) alebo na základe harmonogramu aktuálne dostupných možností financovania projektových zámerov.
- f) Pre kombinované projektové zámery IÚI, ktoré obsahujú aktivity v kompetencii ústredných orgánov štátnej správy platí, že Rada partnerstva/Kooperačná Rada UMR ich môže schváliť výlučne na základe záväzného stanoviska o prípustnosti financovania danej aktivity zo zdrojov štátneho rozpočtu príslušného orgánu štátnej správy alebo fondov EÚ. Príslušné ústredné orgány štátnej správy predložia záväzné stanovisko do 15 pracovných dní od doručenia projektového zámeru na príslušnú Komoru štátnej správy v rámci Rady partnerstva.
- g) Tematické pracovné skupiny tvoria pracovný organizačný rámec práce Rady partnerstva, ktorý môže byť zložený z členov Rady partnerstva a externých expertov. Tematické pracovné skupiny sa podieľajú na tvorbe IÚS v danej tematickej oblasti a navrhujú kľúčové a doplnkové aktivity. Odporúčajú Predsedníctvu Rady partnerstva opatrenia pre zlepšenie prípravy, implementácie, monitorovania a hodnotenia projektov IÚS a spolupodieľajú sa na monitorovaní a hodnotení

realizácie projektov IÚS. Kooperačná rada UMR si môže vytvoriť vlastné tematické pracovné skupiny alebo sa koordinovať s tematickými pracovnými skupinami spoločnými s Regionálnou radou partnerstva.

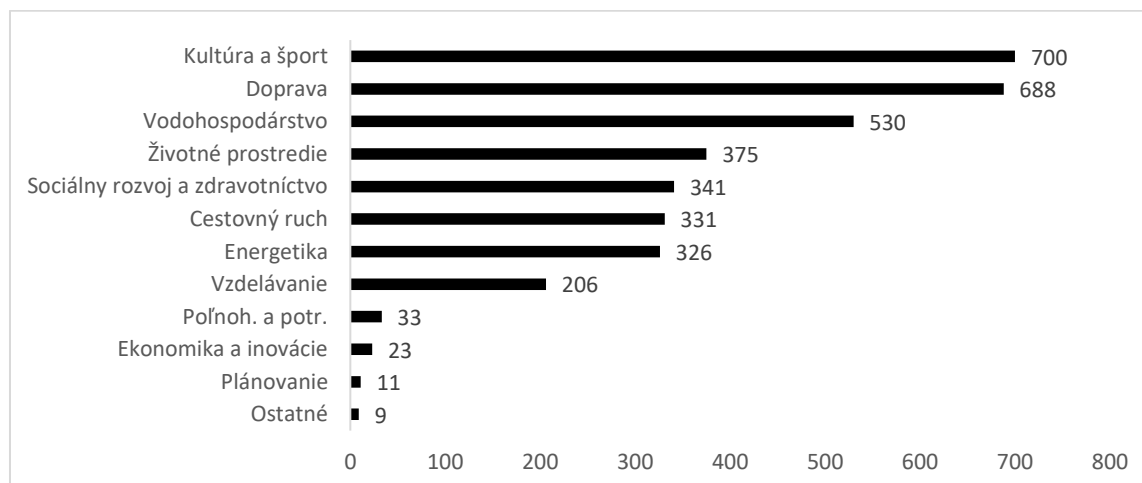
D.3 Finančná špecifikácia intervencií podľa špecifických území a tematického zamerania

Celková výška investičnej potreby identifikovanej zo zozbieraných projektových zámerov, zaradených do projektového zásobníka v Nitrianskom kraji dosiahla výšku 4 165 708 652,54 EUR (k 30.6.2022). Projektový zásobník sa skladá zo 3573 projektov, z ktorých projekty realizované výlučne na území vybranej SPR predstavujú počet 3 552 (vrátane projektov implementovaných priamo NSK). Nasledovná analýza nezahŕňa projekty rozvoja dopravy, ktoré budú implementované MDVSR, NDS, a. s., ZŠR, a. s. a inými štátnymi inštitúciami a podnikmi, ktoré sú zaradené do osobitného zásobníka. V dobe spracovania dokumentu je v zásobníku zaradených 220 projektov, ktoré stále aktualizujú predpokladaný rozpočet projektu (nie sú zaradené do výstupov analýzy). Projektový zásobník je vyhodnotený podľa:

- tematických kategórií,
- SPR, v ktorom sa má projekt realizovať,
- celkových finančných alokácií podľa vybraných kritérií,
- priemerných nákladov na projekt podľa vybraných kritérií.

Z hľadiska početnosti projektových zámerov je zo strany predkladateľov projektov najväčší záujem o realizáciu projektov v oblasti kultúry a športu, dopravy a životného prostredia (osobitne vodného hospodárstva).

Obr. 103: Počet projektov v projektovom zásobníku podľa tematickej kategórie projektu

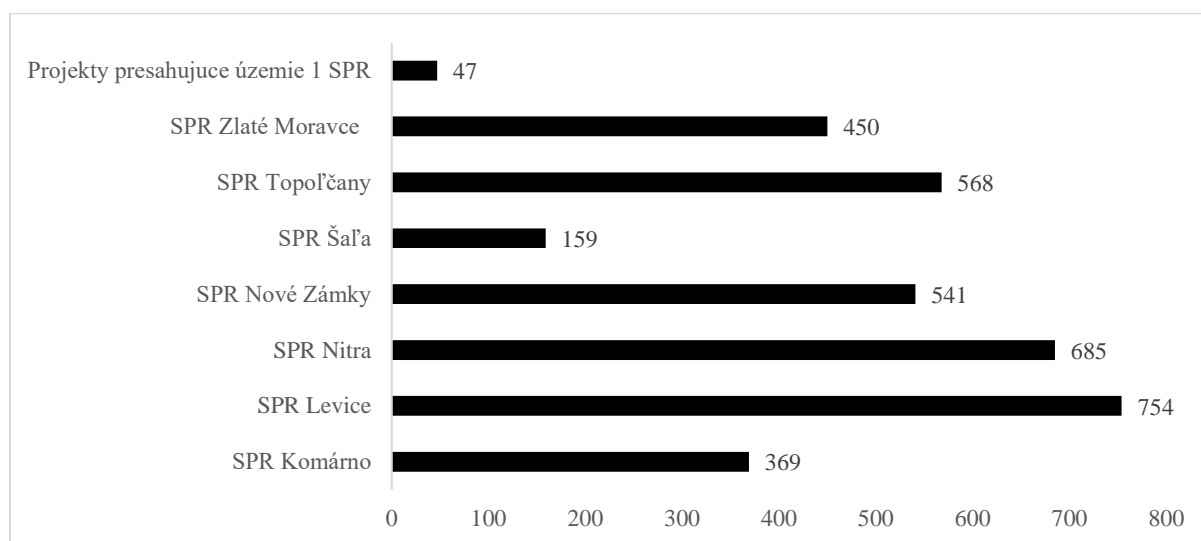
Pozn. Súčet pozostáva z projektov realizovaných výlučne v rámci území jednotlivých SPR.

Zdroj: Projektový zásobník NSK, 2022.

Z priestorového hľadiska bol najvyšší počet projektových zámerov predložený v rámci SPR Levice (754 projektov). Obr. 107 ilustruje tematické zameranie projektových zámerov v jednotlivých SPR na území Nitrianskeho kraja. Z grafu je zrejmé, že v oblasti kultúry a športu je najvyšší počet projektov v SPR: Nitra, Levice a Komárno. V oblasti dopravy predložili najvyšší počet projektov v SPR: Nitra, Zlaté Moravce, Levice a Topoľčany. Oblasť vodného hospodárstva rezonuje predovšetkým v regiónoch SPR

Zlaté Moravce, Nitra, Topoľčany a Nové Zámky. Najviac projektov v oblasti životného prostredia predložilo SPR Levice. V oblasti sociálnych a zdravotných služieb je najviac zozbieraných projektov v SPR Levice a Topoľčany. Graf dokumentuje aj ďalšie významné oblasti, v ktorých predkladali žiadatelia projektové zámery ako oblasť cestovného ruchu, energetiky alebo vzdelávania. Ďalšie grafy ponúkajú zhodnotenie investičnej potreby v území podľa jednotlivých tém. Z nich vyplýva vysoká investičná potreba najmä na realizáciu projektov z oblasti dopravy, vodného hospodárstva a energetiky. Priemerná výška predpokladaných nákladov na projekty v rámci rôznych tematických oblastí je rozdielna, pohybuje sa v intervale 187,7 tis. EUR (oblasť plánovanie) do 2,4 mil. EUR (oblasť dopravy).

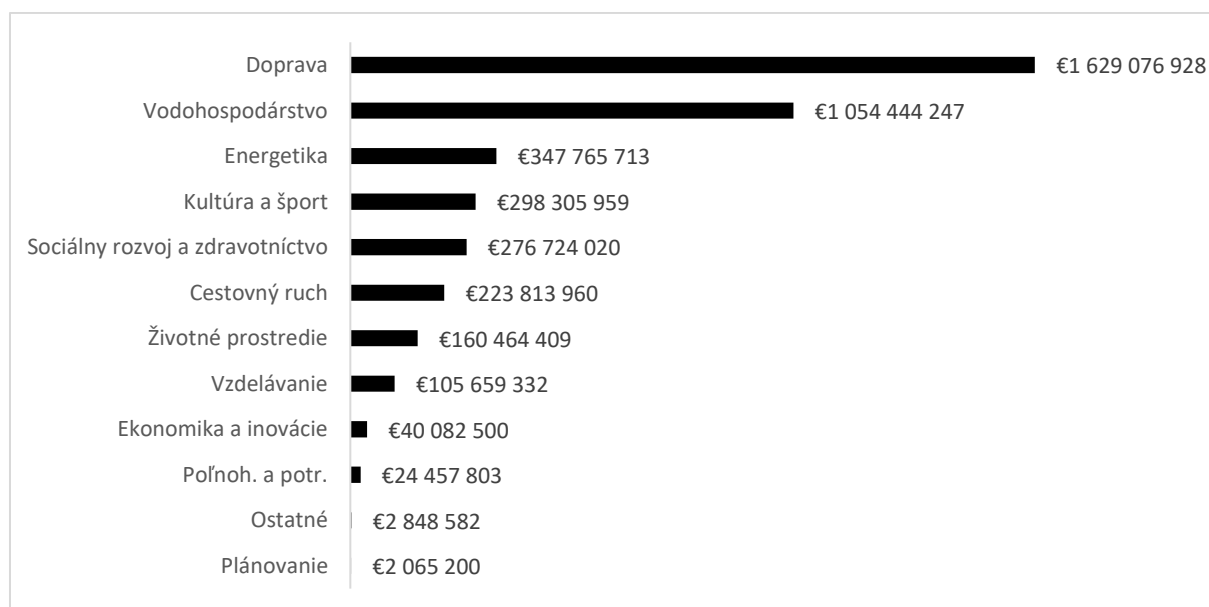
Obr. 104: Počet projektov v projektovom zásobníku podľa afiliácie k SPR

Pozn. Súčet pozostáva z projektov realizovaných výlučne v rámci území jednotlivých SPR.

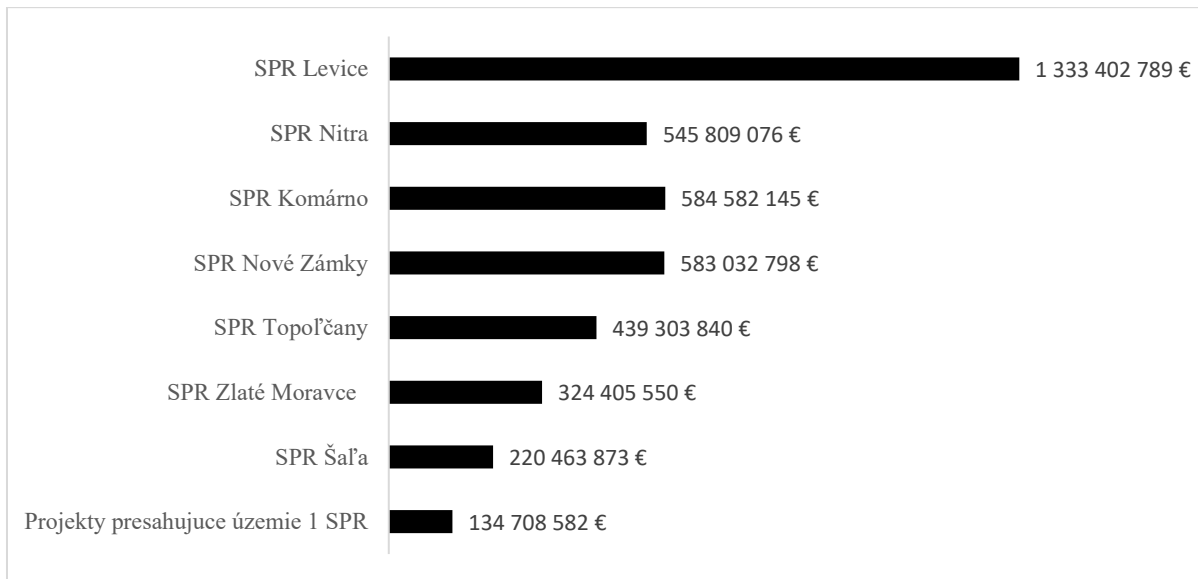
Zdroj: Projektový zásobník NSK, 2022.

Obr. 105: Výška investičnej potreby v projektovom zásobníku podľa tematickej kategórie v eur

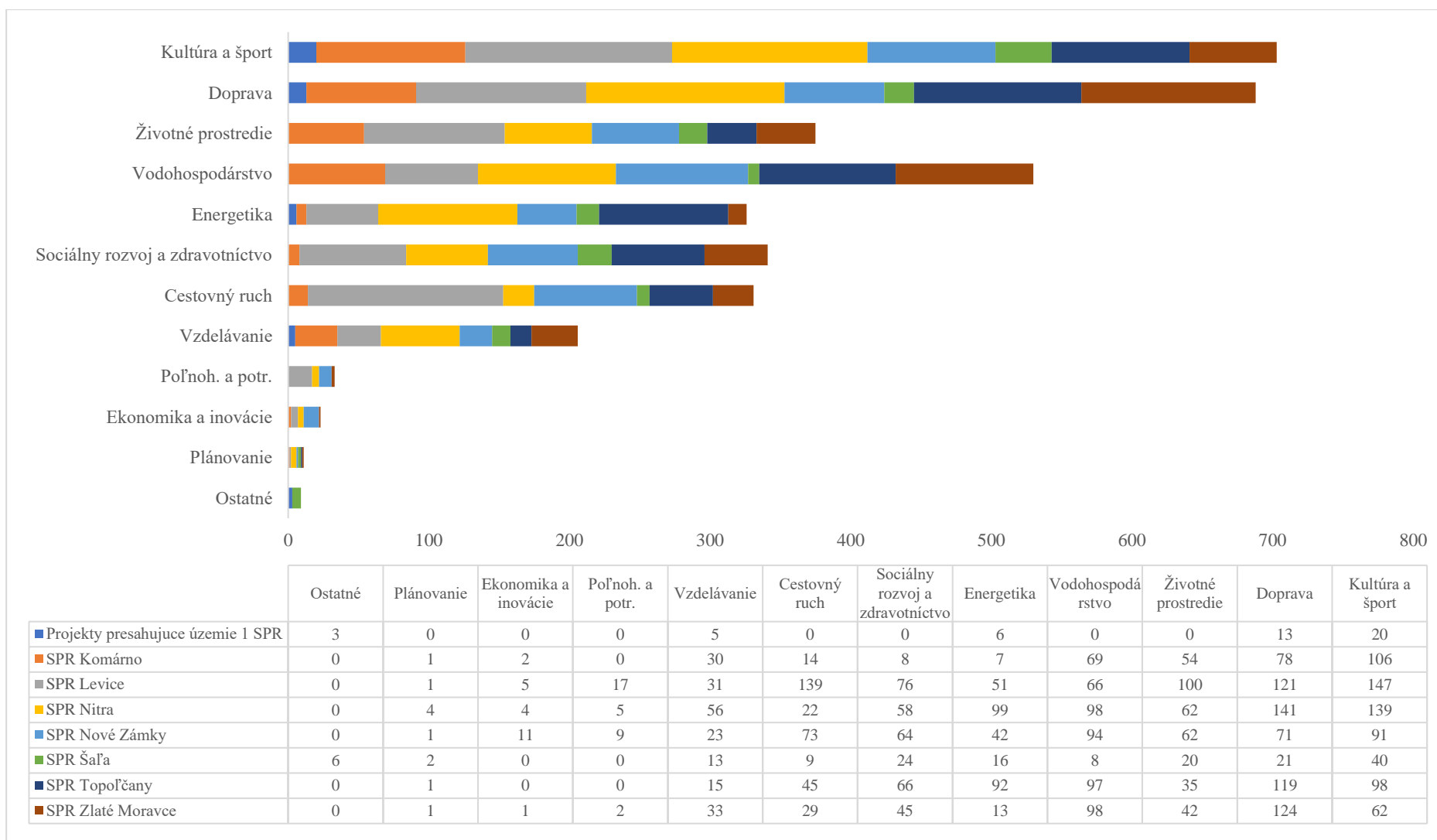
Zdroj: Projektový zásobník NSK, 2022.

Obr. 106: Výška investičnej potreby v projektovom zásobníku podľa jednotlivých SPR v eur

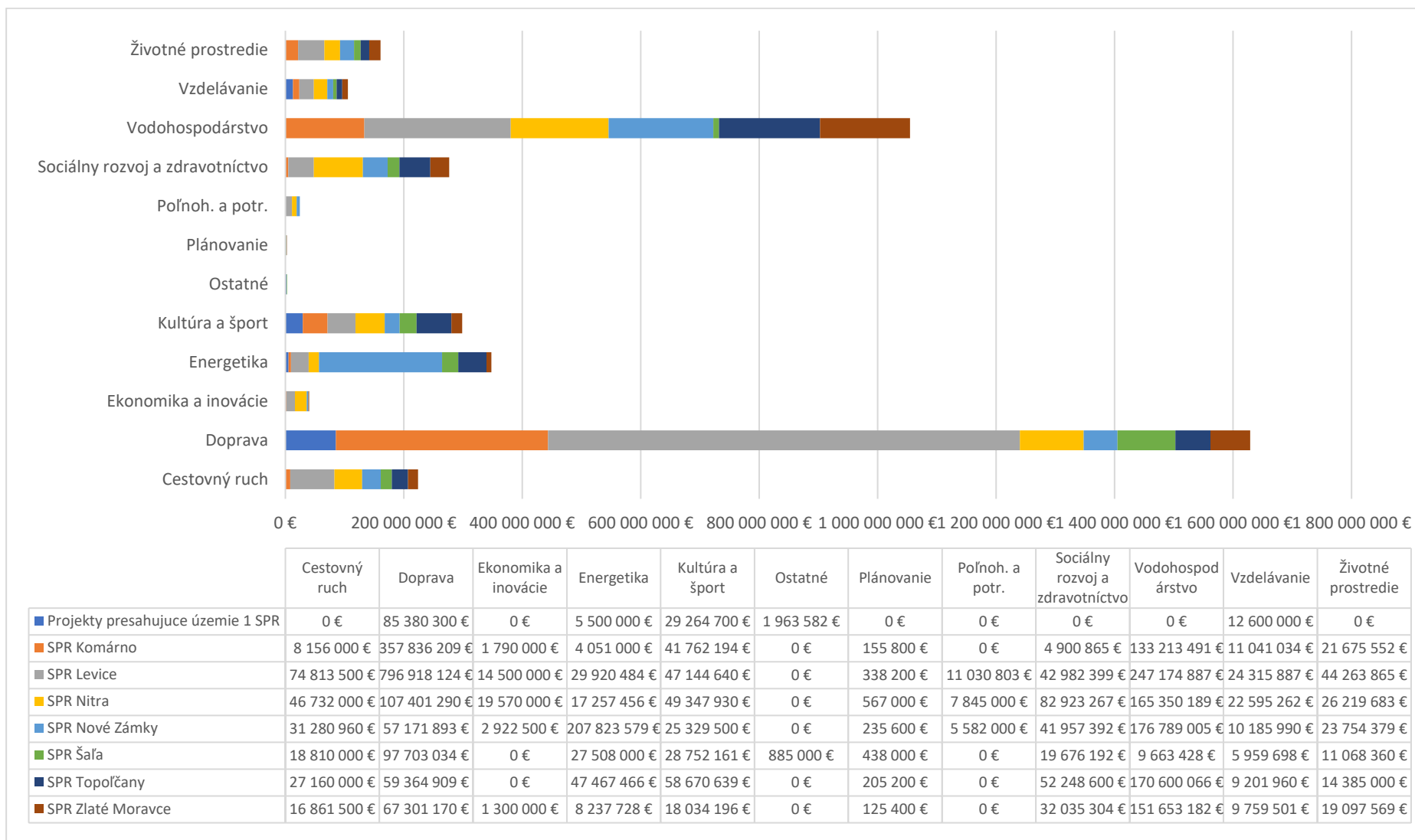
Zdroj: Projektový zásobník NSK, 2022.

Obr. 107: Počet projektov v projektovom zásobníku podľa tematickej kategórie a afiliácie k SPR

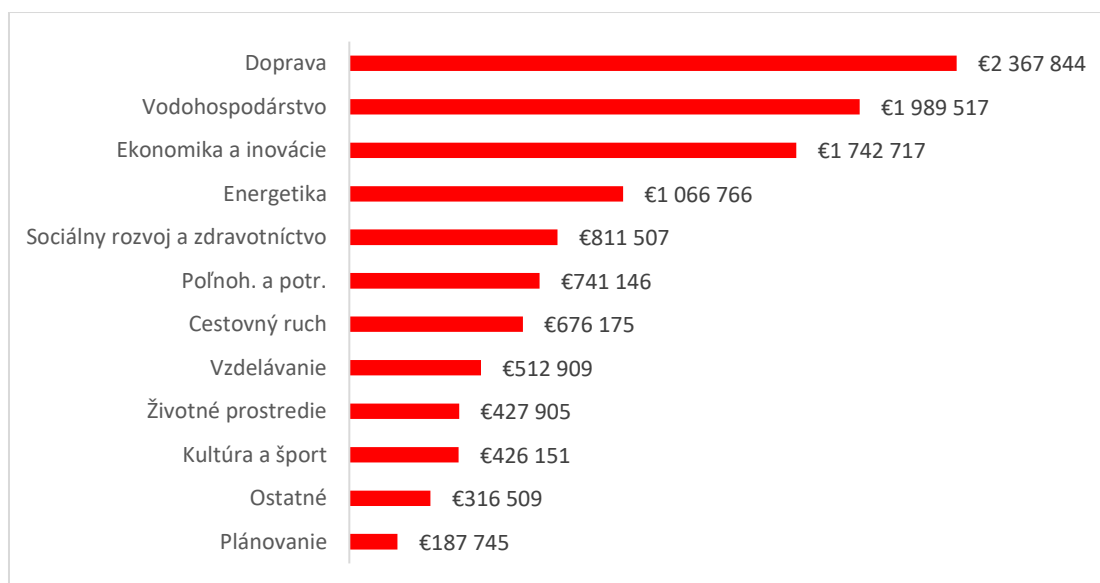
Zdroj: Projektový zásobník NSK, 2022.

Obr. 108: Výška investičnej potreby v projektovom zásobníku podľa tematickej oblasti a potrieb jednotlivých SPR v eur

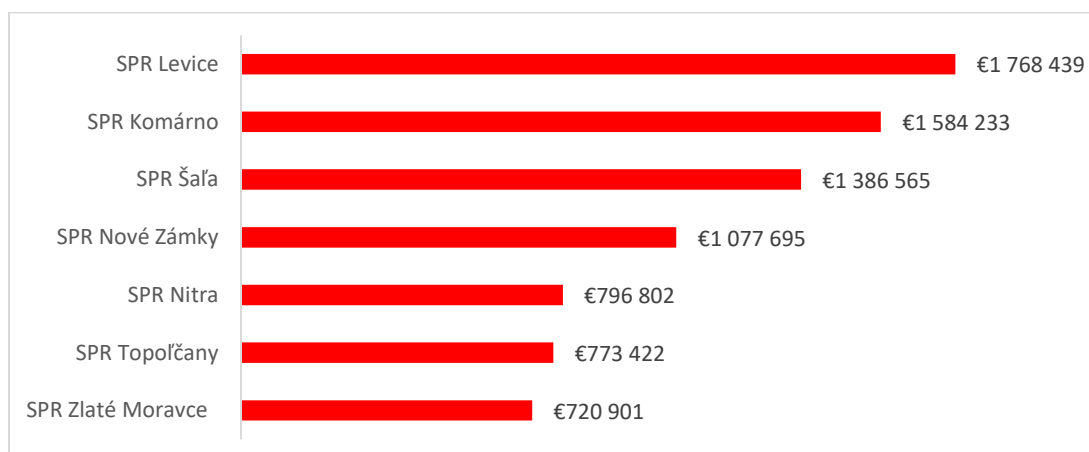

Zdroj: Projektový zásobník NSK, 2022.

Obr. 109: Priemerné náklady na projekt v rámci tematickej kategórie v eur

Obr. 110: Priemerné náklady na projekt jednotlivých SPR v eur

Tab. 28: Prehľad projektov NSK a súhrnná alokácia projektov NSK podľa tematických kategórií

tematická oblasť	počet projektových zámerov NSK	celková alokácia na tematickú kategóriu
Doprava	70	138 974 821
Kultúra a šport	57	5 1781 479
Sociálne a zdravotné služby	21	3 617 6184
Vzdelávanie	45	35 875 174
Energetika	14	7 323 477
Plánovanie	7	1 345 200

D.4 Monitoring a hodnotenie

PHRSR Nitrianskeho samosprávneho kraja je dokument, ktorého cieľom je koordinovať v strednodobom horizonte verejné a súkromné aktivity ekonomického, sociálneho, kultúrneho a environmentálneho charakteru. Jeho prostredníctvom kraj na svojom území realizuje svoju regionálnu politiku. PHRSR kraja je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami „Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR do roku 2030“, „Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030“ ako aj v súlade so záväznou časťou územnoplánovacej dokumentácie regiónu. PHRSR NSK je realizovaný prostredníctvom tzv. akčných plánov pre celé obdobie jeho platnosti. Dosiahnutý pokrok je v zmysle uvedeného zákona na úrovni opatrení monitorovaný a hodnotený, aby bolo možné vyhodnotiť mieru napĺňania jeho programových cieľov vrátane akčného plánu.

Podľa zákona č.539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja, § 11, písmeno b) vyšší územný celok PHRSR „... **pravidelne monitoruje a každoročne vyhodnocuje jeho plnenie, zabezpečuje súlad programu rozvoja vyššieho územného celku s prioritami a cieľmi ustanovenými v národnej stratégii a s územnoplánovacou dokumentáciou**“.

Riadiacim orgánom pre PHRSR NSK do roku 2030 je Zastupiteľstvo NSK, ktoré pre účely efektívneho riadenia, monitorovania a hodnotenia PHRSR a odvetvových stratégií a koncepcií NSK má zriadený „Monitorovací výbor“ (MV). Pri zostavovaní monitorovacieho výboru sa zohľadňuje princíp partnerstva, t. j. štruktúra monitorovacieho výboru zodpovedá štruktúre územných partnerov.

Úlohy monitorovacieho výboru:

- pravidelne sleduje, vyhodnocuje a kontroluje kvalitu a účinnosť PHRSR,
- monitoruje výsledky implementácie PHRSR, najmä dosahovanie cieľov pre každú prioritnú os PHRSR,
- na základe dokumentov pravidelne skúma pokrok v dosahovaní konkrétnych cieľov PHRSR,
- pravidelne monitoruje a každoročne vyhodnocuje jeho plnenie, zabezpečuje súlad PHRSR s prioritami a cieľmi ustanovenými v národných a medzinárodných strategických dokumentoch a súlad s územnoplánovacou dokumentáciou,
- posudzuje a schvaľuje výročné správy a záverečnú správu o implementácii PHRSR a berie na vedomie priebežnú správu o implementácii PHRSR,
- navrhuje Zastupiteľstvu NSK akúkoľvek revíziu alebo preskúmanie PHRSR, ktoré umožní dosiahnuť konkrétne ciele alebo zlepšiť jeho riadenie vrátane finančného riadenia.

Monitorovanie napĺňania PHRSR NSK sa vykonáva na základe monitorovacích správ o hodnotení PHRSR NSK do roku 2030 za jednotlivé monitorovacie obdobia (1 rok).

Monitorovanie je systematický proces zberu, triedenia, uchovávanía a vyhodnocovania relevantných informácií o vecnom a finančnom plnení programu. Zameriava sa na pravidelné získavanie údajov o stanovených cieľoch a merateľných ukazovateľoch a sledovanie pokroku v ich plnení.³⁷

Základom monitoringu plnenia cieľov programu je zvolená sústava indikátorov, ktoré sledujú a hodnotia zmenu počas jeho realizácie. Jednotlivé úrovne indikátorov je možné definovať nasledovne:

³⁷ Ministerstvo financií SR (2009) : Manuál pre oblasť monitorovania a hodnotenia, <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/regulacny-komplex-pravnych-noriem-metodickykh-postupov-z-oblasti-rozpocetoveho-procesu/programove-rozpocetovanie/manual-oblast-monitorovania-hodnotenia/>

- ukazovatele dopadu – majú priamy vzťah k celkovým efektom programu pre územie a merajú plnenie strategických cieľov,
- ukazovatele výsledku – merajú priame a bezprostredné efekty intervencie na úrovni špecifických cieľov,
- ukazovatele výstupu – majú priamy vzťah k jednotlivým opatreniam programu. Merajú výsledok opatrení PHRSR.

Dôležitou podmienkou pre voľbu indikátorov je každoročná dostupnosť informačných zdrojov v danej štruktúre.

Predmetom monitorovania sú najmä ukazovatele pokroku implementácie stratégie. Proces monitoringu sa opiera o systém zberu a spracovania dát, ktorý je základom aj pre analytickú fázu tvorby PHRSR a výber ukazovateľov.

Za dátové a informačné zabezpečenie monitorovacích správ zodpovedá Oddelenie Inštitútu rozvoja a participácie, ktoré robí zber dát, informácií a analýzy. Tento čerpá informácie z ITMS, zo sekundárnych databáz (ŠÚSR, NBS, Datacentrum MF, databázy rôznych inštitúcií a pod.). Primárne dáta získava Inštitút rozvoja zberom z územia, pričom k tomu sú nápomocné asistenčné centrá SPR. Primárne údaje poskytujú aj relevantné odbory a oddelenia ÚNSK. Inštitút rozvoja systematizuje tieto dáta a ukladá ich do vlastnej databázy na základe vlastného metainformačného systému.

Systém monitorovania má byť previazaný s procesom monitorovania a hodnotenia programového rozpočtu v zmysle zákona 583/2004 Z. z.

Hodnotenie (evalvácia) programu (jeho časti) je systematická analytická činnosť ktorá poskytuje spoľahlivé závery o výstupoch, výsledkoch a celkových účinkoch programu na základe 5 hlavných kritérií: relevantnosť, efektívnosť a hospodárnosť, účinnosť, vplyv na udržateľnosť.

Účelom hodnotenia je zlepšiť rozhodovací proces na každej úrovni riadenia.

Hodnotiaca správa má obsahovať:

- informácie o pokroku, resp. úspešnosti plnení priorít a cieľov (hodnotenie ukazovateľov výsledku a dopadu),
- zhodnotenie správnosti voľby nástrojov na implementáciu PHRSR,
- vplyvy vonkajších a vnútorných okolností na proces a výsledky implementácie PHRSR.

Hodnotiaca správa sa vypracováva v stanovených časových obdobiach ako:

- Predbežná (ex-ante) evaluácia PHRSR NSK 2022 – 2030 – tzn. hodnotenie pred začiatkom realizácie. Odpovedá na otázky intervenčnej logiky navrhutej rozvojovej stratégie.
- Priebežná (mid-term) evaluácia PHRSR NSK 2022 – 2030 – poskytuje výstupy a výsledky realizácie programu v strednodobom časovom horizonte (k 31. 12. 2026).
- Záverečná (ex-post) evaluácia PHRSR NSK 2022 – 2030 bude spracovaná po ukončení realizácie programu (k 31. 12. 2030). Hodnotí a posudzuje celý PHRSR a jeho dopady z hľadiska nastavených cieľov.

Za vypracovanie hodnotiacej správy zodpovedá Odbor strategických činností ÚNSK. Dáta a informácie k hodnotiacej správe poskytuje Oddelenie inštitútu rozvoja a participácie ÚNSK.

Za koordináciu a aplikáciu procesu strategického plánovania bude zodpovedný poverený koordinátor, ktorým bude Odbor strategických činností ÚNSK so zodpovednosťou za:

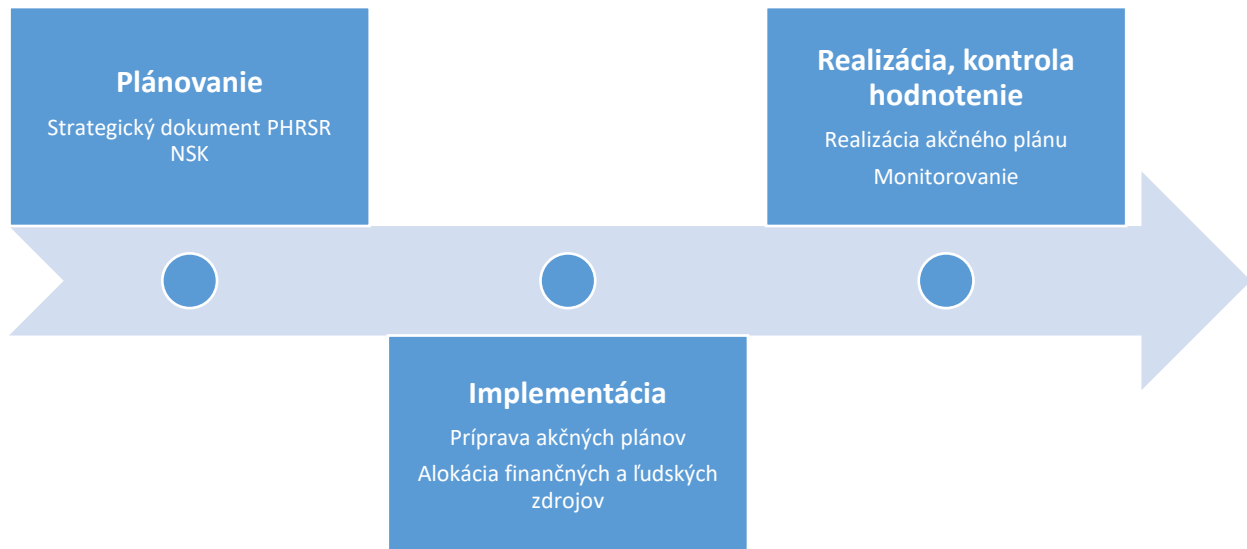
- definovanie jednotlivých konkrétnych krokov pri tvorbe plánu a časový harmonogram realizácie,
- monitorovanie procesu prípravy plánu a dodržiavanie časového harmonogramu,
- zabezpečenie monitorovacích a hodnotiacich správ,
- koordinačnú činnosť pri spracovaní čiastkových monitorovacích správ,
- informovanie vedenia samosprávy.

Prehľad monitorovacích ukazovateľov uvádza príloha dokumentu (tabuľka 68).

D.5 Akčný plán PHRSR NSK pre roky 2022-2024

Akčný plán je pripravovaný, v súlade s dobrým finančným riadením, na obdobie troch rokov s priamou väzbou na finančný rozpočet NSK. Vychádza z priorít Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja NSK. Bude aktualizovaný podľa potreby, najneskôr však po uplynutí trojročného obdobia od jeho schválenia v Zastupiteľstve Nitrianskeho samosprávneho kraja. Priebežný zber pripomienok a návrhov na ich vysporiadanie, vrátane návrhu na schválenie aktualizácie Akčného plánu PHRSR NSK koordinuje a zabezpečuje Odbor strategických činností ÚNSK.

Obr. 111: Schéma obehu strategického dokumentu PHRSR NSK

Zdroj: Vlastné spracovanie

Akčný plán na obdobie 2022 - 2024 pokrýva 5 prioritných oblastí, vymedzených štruktúrou PHRSR a kompetenciami samosprávnych krajov v podmienkach SR:

- **Konkurencieschopná znalostná ekonomika**
- **Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita**
- **Sociálny rozvoj územia a podpora komunít**
- **Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie**
- **SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu**

Akčný plán PHRSR NSK do roku 2030 popisuje jednotlivé opatrenia a aktivity PHRSR NSK, na ktorých implementácií sa výlučne, v spolupráci, či sprostredkovane podieľa Nitriansky samosprávny kraj, v kontexte schváleného rozpočtu NSK pre obdobie 2022 - 2024. Realizácia uvedených aktivít bude z hľadiska samosprávneho kraja zabezpečovaná dvomi spôsobmi:

- v oblastiach, v ktorých má kraj zodpovedajúce kompetencie – realizácia vlastných zámerov a projektov, vytváranie podmienok podporujúcich naplnenie cieľov PHRSR (konceptie odborov a ich realizácia, tvorba legislatívy na úrovni kraja, zastupovanie záujmov kraja voči nadriadeným inštitúciám na národnej alebo európskej úrovni a pod.),
- v oblastiach, v ktorých kompetenciami NSK nedisponuje. Tzn. poskytovanie finančnej podpory ostatným subjektom, ktoré sú poverené realizáciou konkrétnych aktivít, vyjadrovanie podporných stanovísk k rozvojovým zámerom v NSK pri získavaní finančných podporných

v národných alebo európskych programoch, spolupráca pri tvorbe celoštátnych programov a pod.

Časť aktivít bude realizovaná v spolupráci s partnermi. Kľúčovými aktérmi miestneho a regionálneho rozvoja sú:

- regionálna samospráva - Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja,
- miestna samospráva - mestá a obce, vrátane ich združení,
- orgány a inštitúcie štátnej správy,
- podnikateľské subjekty, združenia podnikateľských subjektov, obchodné a priemyselné komory,
- klastre
- regionálne rozvojové agentúry,
- záujmové spolky a združenia, občianske združenia, miestne akčné skupiny,
- ostatní socioekonomickí partneri, ktorí sa podieľajú na realizovaní akčného plánu.

Na implementácii Akčného plánu sa podieľajú aj ďalšie subjekty:

- Komisia regionálneho rozvoja a územného plánovania Zastupiteľstva ÚNSK,
- Expertné pracovné skupiny pre implementáciu Programu rozvoja NSK,
- Zastupiteľstvo NSK.

Zapojenie aktérov miestneho a regionálneho rozvoja, vrátane ďalších odborníkov a verejnosti, do procesu implementácie má za cieľ:

- realizovať vybrané aktivity v spolupráci s ÚNSK,
- zapracovať relevantné aktuálne informácie (napr. výsledky prieskumov partnerských organizácií) do Akčného plánu PHRSR NSK,
- mobilizovať ďalších aktérov, ktorí by sa mohli na realizácii aktivít AP PHRSR NSK podieľať,
- získať ďalšie informácie a námety pre aktualizáciu Akčného plánu PHRSR NSK.

Zdroje

Pri zabezpečení finančných zdrojov pre realizáciu jednotlivých aktivít spolupracujú príslušné odbory ÚNSK alebo organizácie zriadené samosprávnym krajom s ekonomickým odborom ÚNSK v súvislosti s prípravou a čerpaním rozpočtu NSK. Projektové zámery NSK sú financované z rozpočtu NSK, Fondov EÚ, Plánu obnovy a odolnosti a z ostatných zdrojov. Plánované finančné krytie jednotlivých aktivít pre obdobie 2019-2021 je uvedené v tabuľkovej časti v prílohe Akčného plánu PHRSR NSK. Tabuľková časť obsahuje vzhľadom na štádium vývoja novej politiky EŠIF v dobe spracovania plánu len:

- aktivity, ktoré majú pre obdobie 2022-2024 finančné krytie v schválenom rozpočte NSK,
- mäkké aktivity súvisiace so zmenou regionálnej politiky, či sieťovaním, ktoré majú charakter nefinančných aktivít,
- aktivity, ktoré budú zohrávať kľúčovú úlohu v implementácii projektov zo zdrojov EŠIF bez udania presnej alokácie na dané aktivity (označené skr. TBD).

Proces monitorovania a hodnotenia Akčného plánu PHRSR NSK

Akčný plán PHRSR je každoročne monitorovaný na úrovni opatrení a aktivít. Za realizáciu každoročného monitoringu a vypracovanie monitorovacej správy zodpovedá Odbor strategických činností ÚNSK, ktorý ju nasledujúci rok predkladá Monitorovaciemu výboru pre PHRSR NSK. Za poskytovanie monitorovacích indikátorov (na úrovni aktivít) a spracovanie parciálnych monitorovacích správ sú zodpovedné relevantné odbory Úradu NSK.

Monitoring a hodnotenie predstavuje základný spôsob overenia správneho nastavenia navrhnutých opatrení a aktivít v AP PHRSR NSK. Základným nástrojom pre monitoring sú indikátory. Úlohou indikátora je zmerať dosiahnutie cieľa. Sústava indikátorov nastavená v Akčnom pláne na úrovni aktivít vychádza predovšetkým s dostupných dát, získaných v rámci internej evidencie odborov ÚNSK a databáz ŠÚSR. Dosiahnutý pokrok pri realizácii aktivít je možné identifikovať prostredníctvom porovnania reálne dosiahnutých hodnôt indikátorov s naplánovanými cieľovými hodnotami počas sledovaného obdobia (3 rokov).

AKČNÝ PLÁN NSK 2022-2024

Akčný plán NSK 2022-2024 pre prioritu 1. Konkurencieschopná znalostná ekonomika

1. Konkurencieschopná znalostná ekonomika	Opatrenie	Názov aktivity	Zodpovednosť	Rozpočet NSK	Náklady NSK			Poznámka
					2022	2023	2024	
1.1.1. Podpora sieťovania a tvorby klastrov v regionálnej ekonomike		zvyšovanie miery zapojenia súkromného sektora do tvorby strategických plánov	ÚNSK		-	-	-	
		vzdelávanie zamestnancov NSK v oblasti SMART manažmentu za účelom budovania inovatívnych nástrojov a politík	ÚNSK	001.06.08	33716	33 716	0	indikatívny podiel výdavkov na aktivitu na projekte
		podpora vzniku, či vstup NSK do novovznikajúcich, či existujúcich regionálnych sieťovacích platforiem a klastrov	ÚNSK		-	-	-	
1.1.2. Podpora vzniku start-upov a zvyšovanie inovačnej výkonnosti MSP		podpora vzniku start-upov v regionálnej ekonomike	ÚNSK	001.06.03	6500	6 500	6 500	
		zintenzívnenie spolupráce medzi NSK a zahraničnými partnermi za účelom rozvoja inovačnej ekonomiky	ÚNSK		-	-	-	
		organizácia inovačných súťaží a workshopov	ÚNSK	001.06.03	2000	2000	2000	
		vytváranie partnerstiev za účelom budovania poradenských centier a spolupráca pri tvorbe NPC	ÚNSK		-	-	-	
		podpora start-upov na báze poradenstva v oblasti projektového manažmentu EŠIF zo strany IPC	ÚNSK	001.14.02	30000	30 000	30 000	
1.1.3. Podpora vzniku inovácií prostredníctvom		účasť NSK na projektoch Horizont 2020 implementovaných v podmienkach univerzít v regióne	ÚNSK		-	-	-	

medzi-sektorovej spolupráce, výskumu a vývoja	<i>budovanie nového „image“ NSK ako inovačného agro-potravinárskeho regiónu</i>	ÚNSK	002.01.04	5000	5000	5000	uvedené ako cca 5% podiel z výdavkov podpoložky 002.01.04
	<i>dobudovanie SMART IKT a IIT infraštruktúry stredných škôl</i>	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	<i>zavedenie systému regionálnych inovačných a patentových voucherov</i>	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
1.1.4. Podpora aktérov alternatívnej ekonomiky	<i>poskytovanie poradenských služieb a zahrnutie aktérov alternatívnej ekonomiky do plánovacích procesov regionálnej územnej samosprávy</i>	ÚNSK		-	-	-	
1.2.2. Zvyšovanie počtu priemyselných zón (brownfields) na území kraja	<i>revitalizácia priemyselných zón</i>	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených žiadostí o dotáciu zo zdrojov MH SR
	<i>aktívna propagácia možností investovania na území NSK</i>	ÚNSK		-	-	-	
	<i>metodická pomoc obciam a majiteľom nehnuteľností (brownfield) pri získaní investora</i>	ÚNSK		-	-	-	
	<i>technická podpora a poradenstvo žiadateľom o NFP z výziev zameraných na revitalizáciu priem. zón</i>	ÚNSK		-	-	-	
1.4.1. Podpora vzniku integrovaných produktov v cestovnom ruchu	<i>prepojenie regionálnych aktív cestovného ruchu na cyklotrasy</i>	ÚNSK	002.02.03	601210	1 430 000	1 075 700	
	<i>sprístupnenie aktív cestovného ruchu cykloturistickými a inými trasami</i>	ÚNSK	002.02.03	601210	1 430 000	1 075 700	
	<i>rozvoj tematických kultúrnych trás regionálneho a nadregionálneho významu vrátane ich značenia a výstavby doplnkovej infraštruktúry na trasách</i>	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027

	<i>príprava projektovej dokumentácie</i>	ÚNSK	001.05.01	10000	10 000	10 000	indikatívny podiel z podpoložky 001.05.01
	<i>podpora existujúcich a nových tematických produktov rôzneho zamerania v území</i>	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
1.4.2 Zvýšiť kvalitu infraštruktúry a služieb cestovného ruchu	<i>investície do manažmentu, služieb a infraštruktúry podporujúcich udržateľný cestovný ruch</i>	ÚNSK	002.02	1431820	3 085 400	1 900 700	súčet z podpoložky 002.02
	<i>zlepšenie kvality a dostupnosti informácií pre návštevníkov</i>	ÚNSK	002.01.04	20000	20 000	20 000	indikatívny podiel z podpoložky 002.01.04
	<i>zvýšenie interaktivity a digitalizácia expozícií kultúrnych a prírodných aktív cestovného ruchu</i>	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	<i>príprava projektovej dokumentácie</i>	ÚNSK	001.05.01	12000	8 000	8 000	indikatívny podiel z položky 001.05.01
1.4.3 Zlepšiť destinačný manažment na území kraja	<i>propagácia cestovného ruchu</i>	ÚNSK	002.01.04	185000	150 000	150 000	súčet z podpoložky 002.01.04
	<i>podpora spolupráce aktérov v cestovnom ruchu</i>	ÚNSK		-	-	-	
	<i>budovanie integrovaného informačného systému destinácie</i>	ÚNSK	002.01.03	10000	10 000	10 000	súčet z podpoložky 002.01.03
	<i>podpora kvality služieb cestovného ruchu (značky kvality)</i>	ÚNSK	002.01.04	15000	15 000	15 000	indikatívny podiel z podpoložky 002.01.04
1.4.4. Rozvoj kvalifikovaných ľudských zdrojov v cestovnom ruchu	<i>podpora sieťovania a vzdelávania záujmových skupín v CR</i>	ÚNSK		-	-	-	

Akčný plán NSK 2022-2024 za prioritu 3. Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita

	Opatrenie	Názov aktivity	Zodpovednosť	Rozpočet NSK	Náklady NSK			Poznámka
					2022	2023	2024	
3. Efektívna infraštruktúra a udržateľná mobilita	3.1.1 Dobudovať a modernizovať cestnú sieť a infraštruktúru	rekonštrukcia, výstavba a modernizácia ciest II. a III. triedy, vrátane prestavby križovatiek, budovania obchvatov miest a obcí, rekonštrukcie mostov, 10 Nedostatočná dopravná obslužnosť územia	ÚNSK	006	19 283 000	19 247 500	19 245 000	súčet celej položky
		výstavba a modernizácia miestnych komunikácií so zameraním na zvýšenie kvality komunikácie, jej mostných objektov a súčastí a na bezpečnosť pešej a cyklistickej dopravy						
	3.1.5. Dobudovať bezpečnú a kvalitnú cyklo-dopravnú infraštruktúru	podpora cyklistickej a inej nemotorovej dopravy	ÚNSK		-	-	-	
		zvyšovanie povedomia o cyklo doprave, kampane na informovanie verejnosti o prínosoch cyklo dopravy	ÚNSK	002.01.02	2 000	2 000	2 000	indikatívny podiel z podpoložky 002.01.02
	3.2.1. Podpora energetickej efektívnosti a udržateľného energetického mixu v regióne	obnova verejných historických a pamiatkovo chránených budov	ÚNSK	010.02.02	80 000	80 000	80 000	
		podpora rozvoj regionálnej a lokálnej energetiky – Krajské a regionálne energetické centrá	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027

Akčný plán NSK 2022-2024 za prioritu 4. Sociálny rozvoj územia a podpora komunít

	Opatrenie	Názov aktivity	Zodpovednosť	Rozpočet NSK	Náklady NSK			Poznámka
					2022	2023	2024	
4. Sociálny rozvoj územia a podpora komunít		zriadenie integrovaných centier sociálnych a zdravotných služieb	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
		zriadenie integrovaných centier ošetrovateľskej starostlivosti a sociálnych služieb	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	4.1.1 Integrácia sociálnych a zdravotných služieb	zriadenie centier služieb včasnej intervencie	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
		posilnenie služieb psycho-sociálnych centier	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
		zabezpečenie špecializovaných sociálnych služieb	ÚNSK	011.01	1 607 148	TBD	TBD	účelové príspevky v rámci podpoložky 011.01 - bude aktualizované pre 2023 a 2024

	dobudovanie zariadení dlhodobej sociálnej a zdravotnej starostlivosti a následnej starostlivosti komunitného typu	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	zabezpečenie komunitných sociálnych služieb s použitím telekomunikačných technológií	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	sociálne poradenstvo, tútoring, mentoring a koučing	ÚNSK		-	-	-	
	informačná podpora sociálnych a zdravotných služieb	ÚNSK		-	-	-	
	vznik partnerstiev na miestnej a regionálnej úrovni pri plánovaní a vykonávaní sociálnych služieb	ÚNSK		-	-	-	
4.1.2 Vytvorenie základnej siete služieb na podporu rodín s deťmi	vytvorenie služieb na podporu rodín s deťmi	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	výstavba, rekonštrukcia a obnova zariadení starostlivosti o deti do 3 rokov	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
4.1.3 Zabezpečenie dostupnosti zdravotných služieb	dobudovanie infraštruktúry ambulantnej zdravotnej starostlivosti	ÚNSK	013.02.01	209 780	680 000	0	informácia bude aktualizovaná o schválené ŽoNFP v období 2021-2027
	dobudovanie infraštruktúry ústavnej zdravotnej starostlivosti	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe

							schválených ŽoNFP 2021-2027
	podpora rodinnej a komunitnej zdravotnej starostlivosti	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
4.1.4 SMART vybavenie sociálnych a zdravotných služieb	materiálno-technické vybavenie sociálnych a zdravotných služieb (vrátane DOS a ADOS)	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
4.2.1 Transformácia pobytových sociálnych služieb a podpora nezávislého života znevýhodnených osôb	budovanie a obnova infraštruktúry pre chránené a aktívne bývanie	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	transformácia sociálnych služieb – deinštitucionalizácia	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
4.3.1 Aktivizácia mladých ľudí, žien a dievčat	programy a aktivity aktivizácie k vyššej účasti na vzdelávaní a trhu práce	ÚNSK	011.01.08	367 000	367 000	367 000	
4.4.1 Vytvorenie fungujúceho regionálneho ekosystému sociálnej ekonomiky	podpora inovácií, výskumu, vývoja a poradenstva pre sociálnu ekonomiku	ÚNSK		-	-	-	
	podpora regionálneho trhu produktov a služieb sociálnej ekonomiky	ÚNSK	011.01.08	20 000	20 000	20 000	podiel z podpoložky 011.01.08

4.4.2 Rozvoj striebornej ekonomiky a podpora aktívneho starnutia striebornej ekonomiky a podpora aktívneho starnutia	rozvoj infraštruktúry a SMART vybavenie pre rozvoj striebornej ekonomiky a podporu aktívneho starnutia	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
4.4.3 Podpora sociálneho začlenenia (s dôrazom na migrantov a minority)	vzdelávanie a poradenstvo pre sociálne začlenenie (s dôrazom na migrantov a minority)	ÚNSK		-	-	-	
4.5.1 Rozvíjanie inováčných ekosystémov na podporu sociálnych inovácií v regiónoch	vytváranie nástrojov na podporu sociálnych inovácií	ÚNSK		-	-	-	
4.6.2 Udržateľná obnova, zachovanie a využitie kultúrneho dedičstva	obnova NKP, kultúrnych pamiatok, pamiatkových objektov, kultúrnych inštitúcií a zariadení, expozícií a zbierok, ostatnej kultúrnej infraštruktúry, vrátane sakrálnych objektov	ÚNSK	010.02.02	80 000	80 000	80 000	
4.6.2 Udržateľná obnova, zachovanie a využitie kultúrneho dedičstva	obnova a budovanie infraštruktúry v okolí NKP, kultúrnych pamiatok a ostatnej kultúrnej infraštruktúry, zázemia pre udržateľný rozvoj prírodných lokalít, kúpeľníctva a trávenia voľného času	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
4.6.3. Rozvoj kultúrnej produkcie s dôrazom na zvyšovanie participácie občanov	rekonštrukcia, budovanie a rozvoj lokalít pre stretávanie a rozvoj lokálnych komunít, vrátane MRK a národnostných menšín	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027

4.6.1. Zvýšiť kvalitu a dostupnosť kultúrnej a športovej infraštruktúry pre všetkých obyvateľov	modernizácia technickej infraštruktúry kultúrnych zariadení v zriaďovanej a nezriaďovanej kultúre	ÚNSK	010.02.01	33 720	0	0	podiel z podpoložky 010.02.01 dedikovaný na účelové dotácie na IKT
	podpora športových klubov a organizácií	ÚNSK	009.02	450 000	450 000	450 000	
4.6.1. Zvýšiť kvalitu a dostupnosť kultúrnej a športovej infraštruktúry pre všetkých obyvateľov	podpora používania menšinových jazykov a rozvoj kultúry	ÚNSK	010.02.04	85 000	85 000	85 000	
4.6.3. Rozvoj kultúrnej produkcie s dôrazom na zvyšovanie participácie občanov	sieťovanie aktérov kultúrneho a kreatívneho priemyslu	ÚNSK		-	-	-	
4.6.4. Rozvoj športových aktivít a klubov s dôrazom na zvyšovanie participácie občanov	monitorovanie využitia regionálnej športovej infraštruktúry	ÚNSK		-	-	-	
	rozvoj a podpora talentu	ÚNSK	009.01	8 000	8 000	8 000	
4.7.1 Podpora kapacít MVO a občianskych iniciatív	vytvorenie systému udržateľnej podpory rozvoja kapacít MVO a občianskych iniciatív s využitím SMART prístupov a technológií	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
4.7.2 Podpora dobrovoľníctva	motivačné a vzdelávacie aktivity smerujúce k podpore rozvoja dobrovoľníctva	ÚNSK		-	-	-	

4.7.3 Prevencia a eliminácia násilia	poradenské služby a anonymizovaná podpora obetí násilia	ÚNSK	011.04.03	140 000	140 000	140 000	
	informačné aktivity a mediálne kampane	ÚNSK	002.01.10	5000	5000	5000	indikatívny podiel z podpoložky 002.01.10
	komunitná osвета zdravia	ÚNSK	002.01.10	3000	3000	3000	indikatívny podiel z podpoložky 002.01.10
4.7.4 Rozvoj komunit prostredníctvom činnosti komunitných centier	vytvorenie komunitných centier a ich SMART vybavenie	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027

Akčný plán NSK 2022-2024 za prioritu 5. Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie

5. Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie	Opatrenie	Názov aktivity	Zodpovednosť	Rozpočet NSK	Náklady NSK			Poznámka
					2022	2023	2024	
	5.1.2 Podpora inkluzívneho primárneho vzdelávania	vznik partnerstiev aktérov vo vzdelávaní na miestnej a regionálnej úrovni	ÚNSK	008.06.02	5 000	5 000	5 000	indikatívny podiel z podpoložky 008.06.02
	5.2.1 Zlepšenie infraštruktúry pre inkluzívne odborné a celoživotné vzdelávanie	zabezpečenie infraštruktúry vrátane debarierizácie škôl a školských zariadení	ÚNSK	008.06	2 000 000	2 000 000	2 000 000	indikatívny podiel z podpoložky 008.06
SMART vybavenie pre vzdelávanie								
zlepšenie SMART vybavenia stredných škôl - IIT a IKT								
	5.2.2 Prepojenie vzdelávacieho systému s aplikačnou sférou	zavedenie študijných odborov na odborných školách v reakcii na potreby praxe	ÚNSK	008.06.02	100 000	100 000	100 000	indikatívny podiel z podpoložky 008.06.02
rozvoj duálneho stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania		ÚNSK	008.03.03	449 208	449 208	449 208		
odstraňovanie bariér vo vzdelávaní a vstupe na trh práce marginalizovaných skupín obyvateľov s osobitným zreteľom na dievčatá a ženy		ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027	

	5.3.1 Vytváranie programov celoživotného a záujmového vzdelávania	vytváranie a zavedenie programov celoživotného vzdelávania v reakcii na potreby praxe	ÚNSK	008.06	219 000	219 000	219 000	indikatívny podiel z podpoložky 008.06

Akčný plán NSK 2022-2024 za prioritu 6. SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu

6. SMART rozvoj regiónu s dôrazom na participáciu a spoluprácu	Opatrenie	Názov aktivity	Zodpovednosť	Rozpočet NSK	Náklady NSK			Poznámka
					2022	2023	2024	
		budovanie administratívnych a analyticko-strategických kapacít	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované Odborom strategických činností
		budovanie kapacít a infraštruktúry v oblasti tvorby, spracovania, využívania a prepájania dát	ÚNSK		-	-	-	
		budovanie dátovej základne a využívanie priestorových a otvorených dát	ÚNSK		-	-	-	
	6.1.1 Koordinované plánovanie	zabezpečenie otvoreného prístupu k dátam pre tretie strany	ÚNSK		-	-	-	
		zvyšovanie kvality a odolnosti procesov integrovaného plánovania a riadenia	ÚNSK	001.06	1 651 235	1 153 235	883 235	
		zavádzanie participatívnych postupov pri strategickom plánovaní, tvorbe, implementácii a hodnotení verejných politík	ÚNSK		-	-	-	
		budovanie ľudských kapacít v samospráve a ich celoživotné vzdelávanie	ÚNSK		-	-	-	

	podpora vzdelávania a zdieľania skúseností v oblasti inteligentných miest a regiónov	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	príprava projektovej dokumentácie pre investície do rozvoja administratívnych a analyticko-strategických kapacít miestnych a regionálnych samospráv a mimovládnych neziskových organizácií	ÚNSK	001.05.01	10 000	10 000	10 000	indikatívny podiel z podpoložky 001.05.01
6.1.2 Zvýšenie bezpečnosti občanov	strategicko-analytické činnosti v oblasti bezpečnosti a prevencie pred sociálno-patologickými javmi a krízovými situáciami	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	budovanie SMART systémov a prvkov posilnenia bezpečnosti občanov	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
6.1.3 Zvýšenie dostupnosti verejných služieb	modernizácia a digitalizácia poskytovaných verejných služieb	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027
	vývoj a aplikácia modelových SMART riešení verejnej infraštruktúry	ÚNSK		TBD	TBD	TBD	bude aktualizované na základe schválených ŽoNFP 2021-2027

6.2.1 Integrované stratégie rozvoja a územná spolupráca	podpora implementácie nepodporených stratégií CLLD miestnych akčných skupín na území kraja	ÚNSK	001.06.07	86 000	86 000	86 000	indikatívny podiel nástroja 1 LEADER NSK na podpoložke
	podpora tvorby a implementácie stratégií integrovaného rozvoja územia územných partnerstiev	ÚNSK		-	-	-	
	rozvoj spolupráce a budovanie medzi-sektorových partnerstiev pri strategickom plánovaní, tvorbe, implementácií a hodnotení verejných politik	ÚNSK		-	-	-	
	podpora aktivít medzi-obecnej a medzi-regionálnej spolupráce v oblasti rozvoja inteligentných miest a regiónov	ÚNSK		-	-	-	
	podpora činnosti združení a spolkov	ÚNSK	001.06.07	344 000	344 000	344 000	indikatívny podiel nástroja 2 LEADER NSK na podpoložke
	vytváranie podmienok pre rozvoj udržateľných komunít	ÚNSK		-	-	-	
	podpora aktívneho občianstva, mládežníckych organizácií a komunitných aktivít	ÚNSK		-	-	-	
	6.2.2 Udržateľné lokálne potravinové systémy	podpora budovania krátkych odbytových reťazcov potravín	ÚNSK		0	0	0
	podpora budovania lokálnych potravinových partnerstiev	ÚNSK		-	-	-	

	6.2.3 SMART rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky	podpora certifikácie ubytovacích a stravovacích služieb vo vidieckom cestovnom ruchu.	ÚNSK	002.02.04	35 000	35 000	35 000	
		podpora regionálnych značiek kvality	ÚNSK	001.06.02	10 000	10 000	10 000	
		podpora SMART riešení a sieťovania vo vidieckom cestovnom ruchu	ÚNSK		0	0	0	
	6.3.1 Podpora medzinárodnej, cezhraničnej a medziregionálnej spolupráce	Účasť v medzinárodných sieťach, platformách, projektoch a partnerstvách	ÚNSK	002.02.02	120 000	120 000	120 000	
		Spolupráca a twinning so samosprávami zo zahraničia	ÚNSK	002.03.01	11 000	11 000	11 000	

Pozn: „-„ znamená aktivitu bez požiadaviek na financovanie, TBD – „to bude doplnené“

Zoznam použitej literatúry

Brňak, M. (2017). Sociálne bývanie na Slovensku. In: Prohuman. 2017. ISSN 1338-1415. Dostupné na: <https://www.prohuman.sk/socialna-praca/socialne-byvanie-na-slovensku> (1.10.2021).

Cár, M. (2015). Vybrané aspekty bývania v európskych krajinách, Biatec, ročník 23, 9/2015, https://www.nbs.sk/img/Documents/PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2015/09-2015/biatec_09_2015_03Car.pdf

CVTI SR. (2020). Analytický rozbor štatistických údajov sledovaných v oblasti športu za rok 2020. Bratislava 2021.

CVTI SR. (2021). Štatistická ročenka – stredné školy. 2021. Dostupné na adrese: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-stredne-odborne-skoly.html?page_id=9597

European Commission, Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, Regional innovation scoreboard. (2019). Publications Office, 2019, Dostupné na: <https://data.europa.eu/doi/10.2873/89165>

Fáziková, M. a kol. (2011). Dimenzie znalostnej ekonomiky v Nitrianskom kraji, SPU Nitra. 2011. ISBN 978-80-552-0650-9

Fáziková, M. a kol.: (2021), Rozvoj vidieka. SPU: Nitra, 2021., ISBN 978-80-552-2320-9, DOI: <https://doi.org/10.15414/2021.9788055223209>

Generel Nadregionálneho ÚSES. 1992.

Inovačný potenciál MSP na Slovensku.(2020). SBA: Bratislava. 2020. 93. s.

Kaliňák a kol., 2020. Potravinová dostupnosť na vidieku. ZMOS. 2020. 138 s.

Komunitné plány sociálnych služieb a sociálneho rozvoja miest a obcí Nitrianskeho kraja

Koncepcia rozvoja cestovného ruchu (2021-2027) – návrh.

Koncepcia rozvoja kultúry Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2008 – 2015.

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2018 – 2023. (2018).

Koncepcia stredného školstva v Nitrianskom samosprávnom kraji na roky 2021 – 2027.

Koncepcie rozvoja školstva miestnych samospráv.

Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 aktualizovaná nariadením vlády SR č. 461/2011. (2001).

Kotrla, M. (2012): Súčasný stav využitia krajiny vo vybraných územiach Nitrianskeho samosprávneho kraja z hľadiska zhodnotenia ich ekologickej stability. Dostupné na: <http://www.slpk.sk/eldo/2012/zborniky/001-12/kotrla.pdf>

Mazúr, E., Činčura, J., Kvitkovič, J. (1980). Geomorfológia. Atlas SSR, SAV, SÚGK, Bratislava.

Mazúr, E., Lukniš, M. (1986). Geomorfologické členenie SSR a ČSSR. Časť Slovensko. In Atlas krajiny Slovenskej republiky 2002. Slovenská kartografia Bratislava.

MDV SR. (2017). Aktualizácia Stratégie obnovy fondu bytových a nebytových budov v SR.

- MDV SR (2020). Dlhodobá stratégia obnovy fondu budov. Dostupné na: <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/vystavba-5/stavebnictvo/dokumenty-a-materialy>
- MHSR. (2019). Integrovaný národný energetický a klimatický plán na roky 2021 – 2030. MHSR. Bratislava. 339 s.
- Michalko, J. a kol. (1986). Geobotanická mapa ČSSR. SSR. Veda, Bratislava
- Ministerstvo financií SR (2009) : Manuál pre oblasť monitorovania a hodnotenia. Dostupné na: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/regulacny-komplex-pravnych-noriem-metodickych-postupov-z-oblasti-rozpocetoveho-procesu/programove-rozpocetovanie/manual-oblast-monitorovania-hodnotenia/>
- MIRRI SR. (2020). Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030. Bratislava. 2020. 53 s.
- MIRRI SR. (2020). Jednotný metodický rámec pre prípravu integrovaných územných stratégií a investícií v SR v programovom období 2021 – 2027
- Monitorovacia správa stratégie rozvoja vidieka NSK 2016-2022.
- MŽP SR. (2018). Predbežné hodnotenie povodňového rizika v Slovenskej republike – aktualizácia 2018.
- MŽP SR. (2018). Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy. Bratislava, 2018. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/files/odbor-politiky-zmeny-klimy/strategia-adaptacie-sr-zmenu-klimy-aktualizacia.pdf>
- Nariadenie Európskeho parlamentu (EP) a Rady (EÚ) č. 2018/1999 o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy
- Nariadenie Rady (ES) č. 1698/2005 z 20. septembra 2005 o podpore rozvoja vidieka prostredníctvom Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV)
- Národný investičný plán Slovenskej republiky na roky 2018 – 2030.
- NSK. (2013). Environmentálna štúdia zameraná na vytvorenie zelených mostov pre voľný pohyb zvierat.
- NSK. (2015). Environmentálna štúdia územných dopadov klimatických zmien.
- OECD. (2018). Public administration characteristics and performance in EU 28: Slovakia. Dostupné na: file:///D:/NSK/SPR%20NR/24%20-%20KE-02-18-970-EN-N_SK.pdf
- Opatrenie MF SR z 1. decembra 2011 č. 01/R/2011, ktorým sa mení a dopĺňa opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky z 23. apríla 2008 č. 01/R/2008 o regulácii cien nájmu bytov v znení opatrenia z 25. septembra 2008 č. 02/R/2008.
- OSN (2015). Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj.
- Owen, D., Vercruyse, J. P. (2014). Community Driven Development and Community-Led Local Development Comparing Experiences of the World Bank and the European Commission. European Structural & Investment Funds Journal, 2(4).
- Palovičová, Z. (2013). Social Exclusion from the Perspective of Normative Theory. FILOZOFIA 68, 2013, No 7, p. 595.

Partnerská dohoda SR na roky 2021 – 2027 schválená Európskou komisiou vykonávacím rozhodnutím komisie z 18. 7. 2022. (2022).

Plán obnovy a odolnosti SR.

Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 – 2027. (2020). Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/plan-rozvoja-verejnych-vodovodov-verejnych-kanalizacii-pre-uzemie-sr-n>

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016-2022. Katedra geografie a regionálneho rozvoja UKF v Nitre. (2016).

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Bratislavského samosprávneho kraja 2021-27. Inštitút priestorového plánovania. (2021).

Program odpadového hospodárstva Nitrianskeho kraja na roky 2016 – 2020.

Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2016 – 2020.

Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2021 – 2025.

Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019 – 2025.

Program rozvoja vidieka 2014-2020.

Program Slovensko 2021 – 2027 schválený uznesením vlády SR č. 426 z 28. 6. 2022. (2022).

Ravasz, Á., Kovács, L., Markovič, F. (2020). Atlas rómskych komunít 2019. Veda.

Regionálna inovačná stratégia NSK na roky 2021-2027. (2019). BIC. 2019. 52 s.

Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v stredných školách v Nitrianskom kraji.

Regionálny akčný plán Nitrianskeho samosprávneho kraja na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách na roky 2021 – 2022.

Regionálny plán udržateľnej mobility NSK. (2019). Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/plan-udrzatelnej-mobility-nitrianskeho-samospravneho-kraja>

Rehák, Š. (2016). Vývoj disponibilných zdrojov vody pre závlahy v dôsledku sucha. Dostupné na: <http://www.vuvh.sk/>

SAŽP. (2002). Atlas krajiny Slovenskej republiky. Bratislava: MŽP SR. 2002. 342 s. ISBN 80-88833-27-2

SHMÚ. 2021. Odhadované dopady sucha na výnos hlavných plodín. Dostupné na: <https://www.intersucho.sk/>

Smart koncepcia regionálneho rozvoja NSK do roku 2027.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/844 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica 2010/31/EÚ o energetickej hospodárnosti budov a smernica 2012/27/EÚ o energetickej efektívnosti (Ú. v. EÚ L 156/75, 19. 06. 2018)

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Euroregióny“. Úradný vestník EÚ (2007/C 256/23).

Stratégia rozvoja cyklotrás v NSK na roky 2021 – 2027. (2020). Slovenský cykloklub, o.z. 2020. 330 s.

Stratégia rozvoja vidieka Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022.

Stratégia územného rozvoja Slovenska – Aktuálne zmeny v oblasti územného rozvoja Slovenskej republiky. (2019). Aurex: Bratislava. 2019. 75 s.

Strategický a marketingový plán rozvoja cestovného ruchu na obdobie 2014 – 2020. ÚNSK. 232 s.

Strategický plán SPP 2023 – 2027.

Szolgaiová, E. a kol. (2019), Podpora kvality sociálneho dialógu. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. 2019. Dostupné na: https://www.ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analyzy/ZMOS/Analyza_Podpora_najomneho_byvania_FL_NAL_17102019_ZMOS.PDF

ŠÚSR. (2020). EU SILC 2019 - Indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia. 2020. 20 s.

ŠÚSR. (2020). Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2020. 434 s.

ŠÚSR. (2018). Štrukturálne zisťovanie fariem 2016 – komplexné výsledky. ŠÚSR. Bratislava. 2018. 128 s.

ŠÚSR. (2015). Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností EU SILC 2014. Dostupné na: https://slovak.statistics.sk/wps/wcm/connect/83ec5b46-5c4c-4dcb-a704-2b5f57a03c48/EU_SILC_2014.pdf?MOD=AJPERES

ŠÚSR. 2020. Zisťovanie o využívaní informačných a komunikačných technológií v domácnostiach 2020.

Trend. (2017). Z J&T sa vo veľkom vrhol na farmy. A tlačí sa medzi agrobarónov. In: Trend. 15.6.2017. Dostupné na: <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-24/z-j-t-na-farmy.html>

Trexima, (2020). Prognózy vývoja na trhu práce. Dostupné na: <https://www.trexima.sk/>

Úrad podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre investície a informatizáciu. (2018). Návrh národných priorít implementácie Agendy 2030. 2018. 40 s.

Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja. (2021). Inštitút priestorového plánovania. 2021.

Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu. (2020). Metodika tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart rozvoja. 2020. 50 s.

Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu. (2017). Metodika a inštitucionálny rámec tvorby verejných stratégií schválená Uznesením vlády SR č. 197/2017.

Všeobecne záväzné nariadenie Nitrianskeho samosprávneho kraja č. 2/2017 o poskytovaní dotácií z rozpočtu Nitrianskeho samosprávneho kraja na podporu držiteľov regionálnej značky kvality a činnosti združení a spolkov na vidieku Nitrianskeho kraja – Nástroj 1 LEADER NSK

Všeobecne záväzné nariadenie Nitrianskeho samosprávneho kraja č. 3/2016 o poskytovaní dotácií z rozpočtu Nitrianskeho samosprávneho kraja na podporu implementácie Stratégií CLLD miestnych akčných skupín na území Nitrianskeho kraja

Zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov

Zákon č. 583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy v znení neskorších predpisov,

Zákon NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch)

Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 91/2010 o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov

Zákon č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v znení neskorších predpisov

Zákon č. 150/2013 Z. z. o Štátnom fonde rozvoja bývania v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon Slovenskej národnej rady č. 310/1992 Zb. o stavebnom sporení v znení neskorších predpisov

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon)

Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov

Zákon č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy v znení neskorších predpisov

Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov

Zákon č. 121/2022 Z. z. o príspevkoch z fondov EÚ a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov

Registre a databázy:

Bazálne environmentálne informácie o sídlach Slovenska (BEISS). Dostupné na: <http://www.beiss.sk/>
Informačný servis VÚPOP. Dostupné na: <http://www.podnemapy.sk/portal/>

Centrálny register poskytovateľov sociálnych služieb SR, 2020.

CVTI SR, 2021.

Datacube. 2020, 2021.

Enviroportál, 2021.

Pamiatkový úrad SR.

PortalVS, 2020.

Register inštitucionálnych jednotiek v SR, 2020.

Register združení obcí SR, 2021.

Register OCR, 2021.

Register ekonomických subjektov SR. 2020.

Slovenská správa ciest. Cestná databanka, 2021.

SODB 2011, SODB 2021.

ŠOP SR, 2021. Dostupné na: <https://www.sopsr.sk/web/?cl=111>

Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny, 2020.